MIRCEA ELIADE

NOAPTEA DE SÂNZIENE

PARTEA I

Deschise cât putu de încet uşa şi aprinse lumina. Odaia era caldă; mirosea a praf. Obloanele ferestrelor erau lăsate. Alături de pat se afla o masă mare de lemn încărcată cu cărţi, aproape toate noi, unele cu foile încă netăiate. De celălalt perete era rezemată o bibliotecă şubredă, făcută parcă de un amator, plină şi ea cu cărţi.

- Ce ţi-ar place să ajungi? auzi glasul femeii din camera vecină. Ţi-ar place să ajungi deputat?...

„E cu Arethia", îşi spuse, şi se îndreptă, în vârful picioarelor, către pat. De când se mutase alături Spiridon Vădaştra pătrundea cu emoţie în camera lui de hotel. Aproape în fiecare seară, Vădastra avea vizite. Pereţii erau de paiantă şi conversaţiile se auzeau în întregime. în câteva săptămâni aflase foarte multe lucruri despre Vădastra. Aflase că-şi trecuse de curând doctoratul în drept, că era directorul unui ziar, *Avântul studenţesc,* pe care i-l subvenţiona Prefectura poliţiei, că tovarăşul lui şi administratorul ziarului, un oarecare Voinea, fugise la Iaşi cu întreaga subvenţie a numărului următor: 50 000 de lei. Aflase mai de demult de domnişoara Arethia, îi zărise de câteva ori pe amândoi. Spiridon Vădastra era un tânăr mărunţel, cu monoclu negru, cu părul ţepos şi mersul arogant, de om sigur de sine; era întocmai aşa cum şi-l închipuise Ştefan ascultându-l. Arethia părea fără vârstă: era uscăţivă, avea părul spălăcit, pometţii obrajilor accentuat fardaţi şi buzele subţiri. Când zâmbea, închidea din cochetărie ochii. Şi de câte ori o întâlnise Ştefan pe scară, o surprinsese trăgându-şi bluza în jos, ca să i se poată contura pieptul uscat.

- Eu?! răspunse Vădastra ridicând glasul. Deputat poate ajunge oricine. Şi unul ca Voinea poate ajunge deputat...

- Atunci, ministru?! făcu Arethia.

- Poate, răspunse Spiridon după o scurtă şovăială. Dar ce înseamnă să fii ministru?! Astăzi eşti şi mâine nu mai eşti. Pe urmă treci în opoziţie şi cine ştie când îţi mai vine rândul... Da, e bine să fii ministru, adăugă. Poate că am să fiu... Dar, oricum, ce contează să fii ministru, când sunt atâtea alte lucruri?!...

- Ce fel de lucruri?!

- Lucruri mari! exclamă Spiridon cu o stranie exaltare în glas. Lucruri pe care nu le poate face oricine. De pildă, să descoperi Polul Nord! Să nu fi fost încă descoperit şi eu să fi plecat într-o expediţie, singur, şi după ani de luptă, să-l fi descoperit!... Asta da! Ar fi vorbit toate ziarele de mine, m-ar fi invitat toţi regii la curţile lor, aş fi devenit membru al academiilor din lumea întreagă!... Şi câte altele!

„Î doboară părerile de rău", înţelese Ştefan, ascultând tăcerea prelungă de alături. Ca şi atunci, în seara aceea, cândpovesîîse marea lui înfrângere

din liceu: cum, în timp ce cânta *Sonata Patetică* pe scena Teatrului Naţional, la serbarea de sfârşit de an a liceului, cortina s-a lăsat pe neaşteptate, pentru că durase prea mult conferinţa profesorului de istorie şi trebuia redus programul cu o jumătate de oră. „Dar de ce să mă reducă tocmai pe mine?! strigase Vădastra. De ce tocmai pe mine, care eram premiant şi eram o personalitate?!... Voisem să le fac o surpriză. Nu ştia nimeni că m-am apucat de pian. Nu ştia decât doamna Zissu, căci exersam la ea trei, patru ceasuri pe zi, şi-i plăteam cincisprezece lei ora. Dar erau toţi invidioşi pe mine. Nu le convenea că învăţasem şi asta: să cânt la pian. Eram cel mai bun la compoziţii şi la latină, şi acum învăţasem să cânt şi la pian!..."

În seara aceea, Ştefan încă nu ştia că Vădastra avea un ochi de sticlă şi că-i lipseau două degete de la mâna dreaptă. Doar câteva zile în urmă pomenise de accident: îl împuşcase din greşeală băiatul unui colonel, jucându-se cu o puşcă de vânătoare. Colonelul îi dăduse atunci o mare sumă de bani. încă de când se afla în spital, Vădastra hotărâse cum se va răzbuna: se va apuca să înveţe la pian, ca să arate celorlalţi cât de puţin îi pasă de „accident". Pentru un om ca el, nu existau obstacole. Şi atunci, tot căutând un pian pe care să-l poată închiria cu ora, o întâlnise pe doamna Zissu...

- Bine, dar ce poţi face tu de aici?! întrebă târziu Arethia.

- Cum, ce pot face?! Dacă un om vrea ceva cu adevărat, dacă vrea cu toată voinţa lui, izbuteşte. Şi nu e nevoie să rămâi în România. Ce contează România?! E o ţară mică. Dar ia închipuieşte-ţi să fii în America şi să faci ceva mare! Ceva care n-a mai făcut nimeni, ceva care numai tu poţi face! Ia închipuieşte-ţi, să descoperi ceva ca radium, ceva de o mie de ori mai important ca radium!... Aş deveni cel mai celebru om din lume, şi cel mai puternic, şi cel mai bogat în acelaşi timp. Ce-ar mai conta un Edison pe lângă mine?!

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Ar tremura toţi de numele meu! Aş putea să fac ce vreau cu toată lumea; să schimb chiar regii, dacă aş vrea.

- ... Păcat că s-a descoperit, şopti Arethia după o pauză. Radium vreau să spun; păcat că s-a descoperit, repetă cu oarecare curaj.

- Ce-are a face?! exclamă Spiridon. Câte alte lucruri nu se mai pot descoperi! Şi în afară de astea, câte lucruri mari nu se mai pot face?! Dar nu aşa, o invenţie oarecare, cum fac alţii. Ceva extraordinar, ceva unic, de care să vorbească toată lumea. Să descoperi, bunăoară, un nou continent sau altceva! Uite, de exemplu, să descoperi o substanţă prin care tot ce atingi să se transforme în aur!...

- Nu se poate! Asta e povestea regelui ăluia care... Ştii ce vreau să spun..., dar nu se poate.

- De ce să nu se poată?! se aprinse mai aprig Spiridon. Chimia poate face orice. E o chestiune de atomi. Să schimbi doar numărul atomilor. Şi într-o zi are s-o descopere cineva, cum s-au mai descoperit atâtea altele... Dar ce mă interesează pe mine, dacă o descoperă altcineva?! Frumos ar fi fost s-o descopăr eu!... O substanţă care transformă în aur tot ce atinge. Bunăoară, ating acum scaunul ăsta şi se transformă în aur! îţi dai seama ce-ar însemna asta?! Aş deveni stăpânul lumii! Aş putea cumpăra orice, toate palatele, toate muzeele. Aş cumpăra Luvrul şi l-aş aduce la mine

acasă! Şi câte alte lucruri n-aş putea face! Ar tremura toţi de mine! Aş trece pe stradă şi, dacă mi s-ar părea că cineva nu mă salută destul de respectuos, aş chema un sergent şi i-aş da ordin să-l aresteze imediat! Ce-ar putea să-mi facă? Dacă aş vrea, aş putea chiar să-l omor! Dar n-aş omorî pe nimeni. îţi spun asta numai aşa, ca să vezi ce putere aş avea şi cum le-ar fi frică tuturor de mine. Ar şti ei, atunci, cum să se poarte cu mine. Ar şti cine e Spiridon Vădastra. Ar fi destul să pronunţe cineva numele meu, ca toţi să întoarcă capetele. Când aş intra undeva, într-un local, vreau să spun, s-ar scula toţi în picioare... Şi câte altele...

Tăcerea se lăsă din nou, pe neaşteptate. Doar un fluture de noapte se trezi dintr-o dată şi începu să se rotească orbeşte în jurul becului. Tot căutând un pian pe care să-l poată închiria cu ora, o întâlnise pe doamna Zissu. Vădastra ar fi avut, pe atunci, 15-16 ani; poate doamna Zissu a fost prima lui dragoste. Vorbea mereu de ea, dar nu o descrisese niciodată, nu făcuse nici o aluzie la vârsta ei, nu spusese nici măcar dacă era frumoasă.

Îşi dăduse seama că se bate la uşa lui, dar nu răspunse. „E o greşeală, îşi spuse; s-o fi stricat lumina pe coridor şi a greşit cineva numărul camerei."

- Parcă bate cineva, o auzi pe Arethia.

- Nu e pentru noi, spuse Vădastra. E alături...

Ciocănirile se auziră din nou, mai puternice.

- Intră! strigă Ştefan.

Era portarul. Rămase în prag, politicos, aproape absent, neprivind nicăieri, îi întinse o pereche de mănuşi.

- Le-a adus şoferul adineauri. Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost dumneavoastră şi că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. I-am dat o sută de lei...

Ştefan luă mănuşile şi le privi lung, concentrat, încruntându-se.

- De ce nu deschideţi fereastra? vorbi din nou portarul. O să vă îmbolnăviţi. E foarte cald la dumneavoastră...

- Care domnişoară? întrebă Ştefan.

Dar în acea clipă îşi aduse deodată aminte şi se lumină.

- Ah, da, ştiu, spuse. Aşteaptă...

Căută în portmoneu şi îi întinse o bancnotă.

- Poate îmi mai daţi şi o carte să citesc, spuse portarul după ce mulţumi, împăturind cu grijă bancnota.

Ştefan se îndreptă spre biblioteca de perete şi-şi zvârli ochii la întâmplare peste rafturi.

- Dar măcar e sigur că sunt mănuşile ei? întrebă el deodată.

- Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost dumneavoastră... Aş vrea un roman frumos, adăugă cu un glas mai coborât, zâmbind.

După ce plecă portarul, ţinând cartea sub braţ, cu o infinită grijă, aproape cu spaimă, Ştefan rămase o clipă în mijlocul odăii, ascultând. Nu se mai auzeau glasurile în camera vecină. Se apropie de fereastră şi o deschise larg. îl întâmpină un miros de grădină proaspăt stropită. „Tot mai am timp, îşi spuse rezemându-se de fereastră. Nu e încă miezul nopţii..."

... Fata ridicase din umeri şi zâmbise. în lumina serii, obrazul ei părea şi mai pârlit de soare şi părul căpătase un luciu stins, de metal vechi.

- Nu te înţeleg, spusese. Nu-mi dau seama dacă glumeşti sau crezi cu adevărat...

Pe nesimţite, deasupra lor, cerul îşi domolise sclipirea. O stea răsărise din senin, stingheră, în creştetul pădurii.

- S-ar putea întâmpla fel de fel de miracole, continuase el fără s-o privească. Dar trebuie să te înveţe cineva cum să le priveşti, ca să ştii că sunt miracole. Altminteri, nici măcar nu le vezi. Treci pe lângă ele şi nu ştii că sunt miracole. Nu le vezi...

- îmi pare rău că nu te pot urmări, vorbise ea târziu. Mi-ar fi plăcut să te pot înţelege...

- Unii spun că în noaptea aceasta, exact la miezul nopţii, se deschid cerurile. Nu prea înţeleg cum s-ar putea deschide, dar aşa se spune: că în noaptea

de Sânziene se deschid cerurile. Dar probabil că se deschid numai pentru cei care ştiu cum să le privească...

- Nu înţeleg nimic, spusese ea. Nu înţeleg...

Tresări şi se smuci emoţionat de lângă fereastră. Mănuşile erau încă pe pat, aşa cum le lăsase. Le apropie o clipă de nări. Parcă n-ar fi ale ei, îşi spuse, nedumerit. Parcă n-ar fi parfumul ei...

Când îşi apropie bricheta ca să-şi aprindă ţigara, observă că ochii ei nu erau, cum crezuse, verzi; păreau aşa pentru că obrazul îi era pârlit de soare, dar culoarea ochilor era mai degrabă de un verde-deschis, bătut în aur. Gura foarte roşie şi dinţii prea albi, strălucitori, pe care-i descoperea cel mai sfios zâmbet, îi luminau şi mai mult figura.

- Te-am ascultat toată seara vorbind, începu Ileana jucându-se distrată cu bricheta, şi nu înţeleg de ce prelungeşti gluma. De ce nu mi-ai spus că eşti scriitor şi că te numeşti Ciru Partenie?...

El o privi încurcat, silindu-se să-i întoarcă zâmbetul.

- Nu-ţi puteam spune asta pentru că nu sunt scriitor şi mă numesc Ştefan Viziru. Foarte exact: Ştefan I. Viziru, căci pe tatăl meu îl chema Ioan...

Cu un gest scurt, Ileana îşi plecă fruntea. în clipa aceea Ştefan îşi aminti, dintr-o dată, fără nici un efort, ceea ce se trudise întruna să afle în ultimele zile: unde mai văzuse el acea culoare stranie de păr, care nu era nici neagră, nici albastră, nici argintie? Acum ştia: era culoarea unei specii rare de pansele, pe care o privise fermecat, când, copil, familia lui abia sosită în Capitală, fusese adus pentru prima oară în Cişmigiu. Descoperirea aceasta îl însenină.

- Sunt de-abia de câteva luni în Bucureşti, vorbi din nou Ileana. Nu cunosc aproape pe nimeni. Şi n-am citit nimic de Ciru Partenie. Auzisem vag despre el. Dar când am intrat în restaurant, am văzut cum te arăta cineva din ochi: „Uite şi pe Partenie, spunea. Mă mir că a călcat pe aici. Are probabil vreo întâlnire!..." Şi toată seara am observat cum te căutau, curioşi, atâţia ochi. Ai fost recunoscut, dragă maestre! Inutil să te mai ascunzi!...

Ştefan se mulţumi s-o privească, tăcând.

- Te-ai supărat, într-adevăr? continuă Ileana. Am auzit asta la uşă, intrând; a fost fără voia mea. Şi am fost destul de intimidată toată seara...

- Te asigur că nu sunt Ciru Partenie, o întrerupse el calm, aproape cu

gravitate. Uite, dacă vrei, am să-ţi fac dovada...

Începu să se caute în amândouă buzunarele deodată. Găsi un plic şi i-l întinse. Dar i-l luă repede înapoi şi-i întinse un paşaport.

- Are şi o fotografie, spuse. E cea mai bună piesă de identitate... Ea îl deschise si citi tare numele:

- Ştefan Viziru. Treizeci şi patru de ani? Nu pari...

... Se apropiase de ea, fără să-i spună cine e şi cum îl cheamă.

- Uite, începuse el arătând către pădure, pe locurile acestea erau bălţi, întorsese brusc capul şi tresărise văzându-l atât de aproape de ea. Nu-l simţise. Nu auzise paşi în urma ei. Era un bărbat înalt, bine legat şi totuşi zvelt, aproape fraged, şi o intimidase lumina zâmbetului lui.

- ... în locul pădurii acesteia erau bălţi. Aici veneam să mă scald cu băieţii când eram mic...

Vorbea mereu. Despre bălţile din jurul Bucureştiului, despre arborii pe care-i văzuse sădindu-se. Vorbea mai ales despre copilăria lui.

- ... în liceu, aveam un arici cu care mă împrietenisem. Când veneam să-l văd, mă simţea de departe şi ieşea să mă întâmpine...

Se oprise şi întorsese brusc capul. Apoi îşi trecu mâna prin păr, privind-o pe furiş, cu un zâmbet timid, încurcat.

- E curios, adăugase, dar nu-mi dau încă seama ce e. Dumneata ai un accent ciudat, aproape străin...

- Am copilărit departe de ţară şi am învăţat târziu româneşte. Dar am învăţat la moşie, cu ţăranii...

- Am citit odată o carte, continuase el ca şi când n-ar fi ascultat-o, o carte cu un tânăr care chema şerpii şi şedea de vorbă cu ei. Sunt sigur că lucrurile acestea sunt cu putinţă. Dar trebuie să te înveţe cineva... Ariciul meu, bunăoară, se rostogolea în faţa mea, îşi ascundea ţepii şi mă lăsa să-l mângâi pe pântece. Sunt sigur că aş fi putut învăţa multe de la el, dar nu ştiam cum să-i vorbesc...

Soarele asfinţise. începuse să pătrundă până la ei miros de fân proaspăt cosit.

- Dacă vrei, rămânem puţin aici, îi spusese.

Se aşezaseră amândoi în iarbă, cu faţa spre pădure.

- îmi pare rău, reîncepu el târziu, dar trebuie să te întreb ceva...

Se opri o clipă, încurcat, şi o privi. Simţise cum privirile lui trec peste ea, mai departe, fără s-o vadă.

- *Probabil că nici nu ai maşină.* Probabil că ai venit până la şoseaua Jianu cu tramvaiul sau cu autobuzul.

Ea începu să râdă.

- Cu autobuzul, spuse. Ar fi trebuit să vin cu maşina?

- Bănuiam, şoptise el. Bănuiam că n-ai maşină...

Se ridicase în genunchi, în iarbă, şi se trase mai aproape de ea. Nu mai părea atât de tânăr, dar parcă era mai frumos aşa; fruntea dreaptă, palidă, netedă, cu tâmplele descoperite; gura mare, calmă, contrastând cu dogoarea privirilor si luciul clar al dinţilor.

- Ghicisem mai de mult că n-ai maşină, repetase el fără să încerce să-şi

ascundă părerea de rău, că ai venit cu autobuzul sau cu tramvaiul până la şoseaua Jianu...

Îi înapoiase paşaportul înălţând din umeri. Ştefan o privi lung şi zâmbi.

- Nu e aşa că-ţi pare rău că nu sunt Ciru Partenie? Nu e aşa că ai fi preferat să stai la masă cu un om celebru, cu un bărbat ilustru, admirat de toată lumea, adulat de femei?! Să se şoptească în jurul dumitale: Uite, fata asta frumoasă e cea mai proaspătă pasiune a lui Partenie...

Deana îl asculta silindu-se să-şi păstreze zâmbetul.

- Toate acestea nu mă privesc, spuse, şi nici nu mă interesează. Dar aş vrea să-ţi atrag şi eu atenţia că s-ar putea foarte bine să te cheme într-adevăr Viziru, aşa cum o dovedeşte paşaportul, iar Ciru Partenie să fie pseudonimul dumitale literar. în orice caz, aici, în restaurantul acesta, şi probabil pretutindeni în Bucureşti, eşti cunoscut sub numele de Partenie... Dar dacă vrei să continuăm jocul din pădure, evident, am să mă prefac păcălită şi am să-ţi spun înainte Ştefan...

...Dumneata, probabil, nu crezi în lucrurile astea, îi spusese el atunci, în iarbă. Şi totuşi eram sigur că se va întâmpla *ceva.* Când te-am zărit de departe, am simţit cum începe să mi se bată inima. Eram sigur că mi se făcuse un *semn...* Nu e numaidecât nevoie să vezi cerurile deschizându-se. *Dacă ai fi venit într-adevăr cu maşina,* aşa cum mi-am închipuit eu la început...

- Nu înţeleg...

- Uite, s-ar fi întâmplat aşa, o întrerupse el; ne-am fi plimbat în pădure, ne-am fi tot plimbat, şi când ne-am fi întors n-am mai fi găsit nici urmă de maşină. Pur şi simplu ar fi dispărut. *Exact la miezul nopţii,* ar fi dispărut...

- Ar fi furat-o cineva? întrebase ea cu o neînţeleasă timiditate.

- Nu putea s-o fure. Era încuiată. *Mi-ai arătat cheile.* Te-am *văzut* cum mi le-ai arătat. Un inel cu mai multe chei şi cheiţe: l-am *văzut.* Şi nu ţi l-aş mai fi dat înapoi. L-aş fi păstrat eu...

- Nu înţeleg nimic, spusese ea. Explică-mi, te rog, şi mie. Nu înţeleg...
Ştefan îşi băgă paşaportul în buzunar, apoi izbucni pe neaşteptate în râs.

Dar nu mai era râsul acela tineresc pe care-l cunoştea Ileana şi care-i lumina atât de neînţeles figura; râdea, acum, aşa cum râd unii oameni când sunt singuri, confidenţial şi strident, totodată, şi puţin ridicol.

- îmi pare rău că n-am ţinut socoteala, vorbi el. Ar fi trebuit să notez de câte ori pe an sunt confundat cu acest mare om şi, mai ales, în ce împrejurări. Mai ales asta: *în ce împrejurări,* repetă rostind rar cuvintele. Şi ar fi trebuit, de asemenea, să notez reacţiile diferitelor persoane care-mi fac cinstea să se apropie de mine luându-mă drept Marele Om; uneori, o teribilă deziluzie, alteori neîncredere, suspiciune; alteori, chiar, o nestăpânită pornire de furie: Cum,

domnule, dumneata, un simplu civil, îţi permiţi să treci în faţa ochilor noştri drept Marele Om?! îţi permiţi să ne faci farsa asta tocmai *nouă,* care nu privim decât la Oameni Mari?! Ar trebui să ţi se interzică circulaţia pe străzile principale şi intrarea în localurile frecventate de maestru!... Ileana îl asculta derutată.

- Nu ştiu ce să cred, spuse. S-ar putea să ai dreptate. Dar s-ar putea, iarăşi, să mă amăgeşti. în fond, cum de se face că umbli cu paşaportul la

dumneata?! Parcă te-ai fi aşteptat să fii descoperit, şi ţi-ai fi pregătit mai dinainte răspunsurile...

Ştefan ridică din umeri, cu un gest resemnat.

- îmi dau prea bine seama cât de mult te costă că nu sunt El, Marele Om, spuse. Te înţeleg: e atât de agreabil să stai la masă cu o vedetă, să te privească toată lumea dimprejur, să te invidieze...

- Dar, în fond, ce ai cu el? îl întrerupse Ileana.

- Semănăm foarte mult, spuse Ştefan cu un ton oarecare. Suntem tot timpul confundaţi unul cu altul... Uneori e exasperant!

- îl cunoşti?

- Nu personal. îl ştiu doar din vedere... Şi după o scurtă şovăire, continuă.

- Adică, de departe l-am văzut destul de des. Acum câţiva ani, locuiam în acelaşi cartier. Dar parcă era un făcut, nu ne întâlneam niciodată pe acelaşi trotuar; parcă unul dintre noi presimţea de departe apropierea celuilalt şi schimba trotuarul... Şi cu toate acestea... în sfârşit, n-ar trebui, totuşi, să mă plâng, adăugă silindu-se să zâmbească. Asemănării acesteia uluitoare îi datoresc foarte mult în viaţă. Femeia pe care am iubit-o cel mai mult, datorită lui am cunoscut-o şi am iubit-o: m-a confundat cu el... De atunci, ne leagă foarte multe lucruri...

Tăcu iar.

- Foarte multe lucruri, poate e exagerat spus, dar ne leagă un lucru esenţial. Soţia mea a fost logodită cu el. M-a confundat odată, pe stradă, cu Ciru Partenie, cu logodnicul ei, şi mi-a sărit de gât... Şi-a dat repede seama de confuzie, dar era prea târziu: a rămas cu mine. Pretinde că sunt irezistibil, adăugă Ştefan râzând. Pretinde că femeia care m-a sărutat o singură dată nu mă mai poate uita. Dar e probabil că exagerează...

- Probabil, spuse Ileana, stingându-şi distrată ţigara.

Ioana observase de mult că Ştefan se poartă şi vorbeşte cu ea altfel decât cu cealaltă lume; parcă s-ar fi silit mereu să n-o ia în serios. „Noi nu suntem la fel cu ceilalţi, îi spunea, noi ne iubim!..." Se întorceau odată de la Teatrul Naţional, şi pentru că îl ascultase în antract discutând *Domnişoara hdia,* îi spusese pe drum: - Nu m-am gândit niciodată că *Domnişoara Mia* s-ar putea explica prin magia nopţii de Sânziene. Mie nu-mi vorbeşti niciodată de asemenea

lucruri... El îi cuprinsese atunci mijlocul: - Pe tine te iubesc, îi spusese. Noi ne iubim... „îşi închipuie că dacă mi-ar vorbi de *Domnişoara Iulia,* îmi voi aminti de Partenie", înţelesese ea.

Ioana era înaltă, aproape tot atât de înaltă ca Ştefan, blondă, cu obrazul prelung, cu pometţii uşor pronunţaţi (ca nimfele germanice, îi spusese odată Ştefan, ca fecioarele din Niebelungen) şi avea ochii neobişnuit de mari, căprui.

- Te aşteptai la orice altă culoare în afară de căprui, îi spunea Ştefan. Pentru o blondă de tip scandinav, ca tine, te aşteptai la ochi albaştri sau verzi, te aşteptai chiar la ochi negri - numai la această nuanţă nu te aşteptai; acesta e lucrul tău cel mai straniu, cred că de aici izvorăşte magia ta...

- Magia nopţii de Sânziene, stăruise atunci Ioana. Ce se întâmplă în

noaptea aceea? Ce s-ar putea întâmpla?...

Ştefan se apropiase din nou de ea şi încercase s-o sărute.

- Noi doi, începuse el.

- În fond, tu ai o părere foarte proastă despre inteligenţa mea, îl întrerupse Ioana. Tu crezi că nu sunt în stare să înţeleg nimic altceva în afară de romane. îţi închipui că în camera lui Barbă-Albastră...

Camera pe care o închinase Ştefan la hotel era ţinută în mare secret. Nu ştia de ea nici familia Ioanei, nici prietenii. Ştefan îi vorbise de o locuinţă secretă înainte de căsătorie. Ioana nu înţelesese de ce simţea el nevoia unei camere într-un hotel modest şi într-un cartier depărtat, în care ea să nu poată să pătrundă, („Întocmai ca odaia aceea interzisă din povestea lui Barbă-Albastră, îi spusese el; căci nici o femeie n-a pătruns acolo şi nici nu va pătrunde vreodată; *vie",* adăugase el, cu un alt prilej.) Dar nu avusese curajul să-i refuze această fantezie. „Alte perechi, spunea Ştefan, au dormitoare separate; eu am nevoie de o odaie a mea, în care să mă pot închide din când în când fără să mă ştie nimeni."

- ...Îţi închipui că acolo, în camera secretă, eu nu te mai pot urmări. Că n-am ghicit nimic altceva în afară de faptul că citeşti acolo romane...

Ştefan evita să aducă vorba de literatură când erau numai ei doi, singuri, întorcându-se nopţile acasă, o găsea adesea citind. Ioana îl surprindea uneori zvârlindu-şi ochii pe copertă, dar niciodată nu o întreba ce citeşte. Acasă, alături de ea, Ştefan nu citea romane. Şi cu toate acestea Ioana era uimită de câte lucruri ştia. Dar afla de lecturile lui literare întâmplător, oprindu-se în faţa vitrinelor sau când, răsfoind o revistă, ea menţiona vreun titlu de carte. - E proastă, spunea el. Sau: - Am citit-o. E destul de interesantă. Dacă vrei ţi-o trec şi ţie... „îşi închipuie că-mi plac romanele pentru că am fost logodnica lui Partenie", înţelegea Ioana.

- Şi cu toate acestea, continuase ea, am ghicit de mult ce faci tu acolo, în camera ta secretă... Evident, n-ar fi trebuit să-ţi spun. Dar, în sfârşit, prea mă crezi naivă. Te-am ghicit de mult, de când ai venit în seara aceea acasă cu

mâinile mirosind a terebentină. Tu ai, acolo, un laborator. Probabil că nici nu e vorba de o cameră de hotel. Tu lucrezi într-un laborator...

În primele luni după căsătorie, Ioana îl aştepta uneori la fereastră. îl zărea de departe şi îl ghicea după aerul lui absent, după cum călca pe trotuar, că trecuse pe la camera secretă. I se părea că Ştefan nu se trezeşte definitiv decât după ce-l păstra mult timp în braţele ei. - Azi am dreptul să te întreb? începea ea. El răspundea întotdeauna: - Este o cameră de doi metri şi jumătate pe patru... - Nu, nu, îl întrerupea ea continuând să-l strângă în braţe. Vreau să te întreb altceva. Dar n-am să te întreb decât dacă am dreptul... îl privea adânc, silindu-se

Sp

peste pervaz, ce vezi?...

Se aşezau pe canapea, foarte aproape unul de altul. - întâi şi întâi, începea el, această cameră secretă are mai multe ferestre. Una din ele dă deasupra parcului. A doua, se deschide către mare... - Ştefan! îl întrerupea Ioana. - Nu, am greşit, se corecta el. Camera secretă are numai o singură

fereastră. Cred că se deschide asupra unui parc. Nu l-am văzut niciodată. Când intru eu în camera secretă, perdelele sunt întotdeauna trase... - Cum sunt perdelele? stăruia Ioana. Vorbeşte-mi despre perdele, despre mobilă, despre culoarea pereţilor. Ca să-mi pot imagina. Să te pot urmări cu gândul cât eşti tu acolo... - Cred că nu sunt perdele,, începea Ştefan după o scurtă tăcere. Nu-mi amintesc să le fi văzut. în cameră, când intru, e întotdeauna întuneric, pentru că sunt lăsate obloanele.

- Când o să avem un copil, spusese odată Ioana, rezemându-şi capul de canapea şi închizând ochii, când o să avem un copil, am să-i povestesc lui ce văd eu în camera lui Barbă-Albastră, şi am să-ţi dau voie să mă asculţi. Tu crezi că sunt cu totul lipsită de imaginaţie. Cu atât mai bine; ai să te minunezi şi tu, atunci, de câte ştiu, de câte ştiam eu din prima zi când mi-ai vorbit de camera secretă. Deschisese repede ochii şi-l privise. I se păru că e foarte departe de ea, pierdut în gânduri. - Tu încă nu te-ai hotărât să mă iei în serios, adăugase Ioana. îţi închipui că dacă mă iubeşti... - Mai lasă-mă un an! o întrerupsese el devenind dintr-o dată grav. Lasă-mă să încerc şi altceva. Poate că mai există şi altceva. Tu ştii foarte bine ce vreau să spun, adăugase coborând glasul.

„Acum începe Marea Scenă", ghicea Ioana. Simţea o neînţeleasă istovire în toată fiinţa ei. încerca zadarnic să zâmbească, să prindă curaj. Şi cu toate acestea, îşi pregătise de mult fiecare replică, se ascultase, mental, de nenumărate ori. N-ar fi trebuit să se tulbure. Ar fi trebuit să înceapă deodată, cuprinzându-l în braţe, aşa cum făcuse cu câteva zile înainte de căsătorie. - Pe el l-am admirat numai, îi spusese atunci, şi continuu să-l admir. Este un foarte mare scriitor,

dar asta nu înseamnă că-l iubesc. De-abia când te-am întâlnit pe tine am înţeles că nu-l iubeam, că nu te iubeam decât pe tine!... Nu izbutise să-i spună mai mult, atunci. în Marea Scenă, i-ar fi mărturisit tot. - Te rog, fă un efort şi ascultă-mă, i-ar fi spus. Ne chinuim amândoi. Pe el nu l-am iubit niciodată. De ce ţi-e teamă de el? De ce ţi-e teamă de trecutul meu? înţelege-mă, *nu exista nimic;* n-am nimic de *uitat,* pentru că nu există *nimic...*

- Tu ştii foarte bine ce vreau să spun, repetase Ştefan. Poate mai există şi altceva în afară de dragoste. Poate există undeva o posibilitate deschisă miracolelor, un mister ireductibil, un secret pe care nu izbutim încă să-l descifrăm. Aşa cum s-a întâmplat cu tine.

- Tu ştii foarte bine că nu e vorba de nici un mister, răspunsese Ioana. Nu l-am iubit. Nu te-am iubit decât pe tine. Din clipa când te-am întâlnit, nu te-am iubit decât pe tine.

- Nu mă gândeam la asta, o întrerupsese Ştefan. Nu era vorba de dragoste. Mă întreb dacă nu există şi altceva; ceva care să plece tot de-aici, dintr-o dragoste, dar care să ducă *în altă parte.* Mi-e foarte greu să-ţi explic. Nu înţeleg nici eu. S-ar putea, totuşi, ca să mai fie o ieşire, pe care noi n-o vedem. Faptul acesta că tu ne-ai întâlnit pe amândoi ar putea fi un *semn,* ar putea semnifica ceva...

Continua aşa multă vreme, vorbind parcă mai mult pentru sine. Ioana nu izbutea să-l înţeleagă întotdeauna. Nici măcar nu putea să-l asculte tot timpul. Se trezea că-i răspunde în gând. „Dar ce legătură au toate acestea

cu camera secretă?!" l-ar fi întrerupt ea. îi făgăduise, însă, că nu-l va întreba niciodată. „N-am să fiu curioasă, îi spusese când erau încă logodiţi. Am încredere în tine. N-am să te întreb. Dacă ai să-mi spui tu, bine - dar eu n-am să te întreb niciodată..."

- ... Probabil că nici nu există camera secretă, îi repetase atunci, pe stradă, când se întorceau de la Teatrul Naţional. Am ghicit asta de mult. Tu lucrezi într-un laborator...

Uneori, serile, când venea acasă, absent, întinerit şi obosit, totodată, hainele lui miroseau într-un chip ciudat, mâinile lui erau pătate.

- Nu există camera secretă! exclamase ea victorioasă. Tu faci experienţe într-un laborator. Mi-a spus Adela că, în liceu, îţi plăcea chimia. Căutai Piatra Filosofală. O cauţi şi acum. E absurd, dar tu crezi, încă, în secolul XX, că există Piatra Filosofală...

Ioana îl ghicise după cum o privea, după cum îi cuprinsese umerii cu braţul, că era tulburat, aproape intimidat.

Şi apoi, pe neaşteptate, apăruse Vădastra.

- Am întâlnit un om extraordinar, un fel de nebun, dar extraordinar, îi spusese într-o seară întorcându-se acasă. S-a mutat alături de mine, la hotel, îmi pare rău că nu-l poţi asculta şi tu...

Ioana îl privise derutată.

- Faci experienţe, acolo, într-o cameră de hotel? îl întrebase ea. Nu lucrezi într-un laborator?...

A urmat apoi descoperirea lui Voinea, care fugise la Iaşi cu subvenţia de 50 000 de lei, descoperirea domnişoarei Arethia, a doamnei Zissu. - Dar nu-mi dau seama cine este această doamnă Zissu, repeta el din când în când, la masă, nu înţeleg ce-l leagă de această prea misterioasă doamnă... Şi apoi, într-o zi, îi luase mâna şi o privise adânc în ochi: - Mai lasă-mă încă un an! Poate mi s-a făcut un *semn.* Poate chiar doamna Zissu... Ioana începuse să râdă. - Tu crezi cu adevărat ce-mi spui? Crezi că amintirile unui om pe care de-abia îl cunoşti... - Nu-l cunosc, o întrerupse Ştefan. îl aud mereu vorbind, l-am întâlnit de vreo două ori pe coridor, dar nu-l cunosc personal. Şi tocmai faptul acesta mă tulbură: că mi se îngăduie să ascult, fără să vreau, confesiunile unui exaltat. Poate e un semn...

- S-a întâmplat aşa, începu el odată. Probabil că alături de locuinţa doamnei Zissu se dărâma o casă. Probabil că tocmai se încărca molozul într-un camion când trecea Vădastra pe-acolo, căci i-a intrat praf sub pleoapă, sub pleoapa ochiului de sticlă. „In liceu, spunea Vădastra, purtam ochelari albaştri, *pince-nez"* Ducându-şi repede mâna la ochi, i-au căzut ochelarii şi s-au făcut ţăndări. Şi şi-a întors ochiul de sticlă în orbită. S-a înapoiat atunci la doamna Zissu, acoperindu-şi cu palma ochiul drept, şi i-a cerut un lighean cu apă. „Mi-am spart ochelarii şi m-am rănit", i-a spus. Doamna Zissu a încercat să vadă ce s-a întâmplat, dar el n-a vrut să-şi ia mâna de la ochi. De-abia când i-a adus un lighean cu apă şi l-a lăsat singur, şi-a scos ochiul de sticlă, l-a spălat şi l-a pus deoparte, apoi a început să-şi spele pleoapa şi orbita. Dar atunci a intrat doamna Zissu şi, neînţelegând ce s-a întâmplat, văzându-l cu pleoapa stoarsă şi roşie, a început să ţipe. „Nu vă speriaţi! i-a spus repede Vădastra căutând ochiul de sticlă şi arătându-i-l. Nu e nimic. Am rămas aşa de la accident... Şi

atunci, spunea Vădastra, cu un patetic orgoliu, am văzut-o pe doamna Zissu că începe să plângă. Atunci mi-am dat seama cât de mult mă iubea doamna Zissu. Privind-o cum plânge, din cauza mea, am simţit că ar fi trebuit să plâng şi eu. Am încercat. Mă gândeam mereu la ochelarii pe care îi spărsesem şi mă sileam să plâng. Dar n-am putut. Dar doamna Zissu a plâns aşa, întruna, până s-a făcut târziu, şi i-am spus, scuzându-mă, că trebuie să plec..."

În noaptea aceea, Ştefan se întorsese târziu acasă. Părea tulburat.

- Tu citeşti chiar în noaptea de Sânziene? o întrebă.

17

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- N-am ştiut că e noaptea de Sânziene...

- A fost. Acum a trecut de miezul nopţii. Nu se mai poate întâmpla nimic... Se apropiase de ea şi o cuprinse în braţe.

- Par atât de bătrân? o întrebă. E de necrezut cum poate să treacă timpul... Sper să nu am nici o plictiseală, mâine dimineaţă, la minister, adăugă desprinzându-se uşor din braţele ei.

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă.

- Am fugit fără să anunţ pe nimeni. Am fost în pădure. în pădurea Băneasa. Mi-am adus deodată aminte că e noaptea de Sânziene. Ţi-am telefonat doar ţie şi am fugit... Simţeam că mă atrăgea ceva, continuă el după o tăcere. Mi se făcuse deodată dor să văd locurile pe unde am copilărit cu Ionel. Sunt într-adevăr atât de bătrân? Veneam acolo, în fiecare vară, să mă scald cu Ionel. Erau bălţi mari, adânci. Şi acum, pe locul lor, au crescut arbori. Pretutindeni nu vezi decât arbori înalţi... Mi se bătea mereu inima, adăugă. Mi-am adus aminte de arici...

Ioana începuse să se dezbrace, absentă.

- Ai fi putut să mă iei şi pe mine, spuse fără să ridice ochii. Când mi-ai telefonat, credeam că ai să mă chemi să ne plimbăm împreună...

Uneori, mai ales înainte de apariţia lui Vădastra, Ştefan îi telefona de la minister şi-i da întâlnire în oraş. Dar în ultimul an nu se întâlniseră decât o singură dată. Ioana îl zărise, de departe. Părea posomorât, şi ea ghicise: „Iar l-a confundat! Iar l-a salutat cineva, necunoscut, pe stradă..." - Ar trebui să-mi las mustaţă, începuse el. Sau, poate, şi mai bine, ar trebui să mă rad în cap...

- Mi-era dor de tine, aş fi vrut să te chem, să ne plimbăm împreună în pădure, şi totuşi ceva mă împiedica. Parcă ar fi trebuit să mă întorc acolo, pe locurile copilăriei, singur... Dar am să te întreb ceva, adăugase el repede, şi am să te rog să-mi răspunzi drept, oricare ar fi răspunsul tău.

Ioana întoarse capul şi-l privi mirată. Glasul lui Ştefan i se păruse uscat, necunoscut.

- Tu crezi că, în zilele noastre, o maşină poate să dispară fără s-o fi furat cineva, se poate topi în nevăzut, fără să lase nici un fel de urmă?...

Îşi desprinse privirile din ochii Ioanei, şi continuă, încurcat.

- Eşti sigură că nu mi-ai vorbit niciodată de aşa ceva? N-ai citit undeva, în vreo carte, o poveste asemănătoare? O maşină bine închisă, care dispare la miezul nopţii, fără s-o fi furat cineva? Dispare pur şi simplu?...

- Nu-mi amintesc.

- încep să mă liniştesc, spuse Ştefan şi-şi trecu batista pe frunte.

Îşi scosese haina şi se aşezase pe covor, rezemându-şi capul de fotoliu.

- Deci, nu vine de-acolo, din vreo carte citită sau povestită, continuă el înseninându-se. Mai degrabă este o nălucire a mea...

Ioana se aşezase pe scăunaşul din faţa oglinzii.

- Dar, în orice caz, tu *crezi* că s-ar putea întâmpla aievea un asemenea lucru? stărui el. Crezi că o maşină poate să dispară fără urme?...

- De ce nu?! făcu Ioana, întorcându-se ca să-l poată privi mai bine.

- Ştiam eu de ce te iubesc atât de mult, şopti Ştefan, înseninându-se.

- Dar ce s-a întâmplat cu maşina? De ce m-ai întrebat dacă cred cu adevărat?...

- Nu ştiu ce-am avut astăzi. Poate pentru că îmi adusesem aminte de copilărie. Poate pentru că văzusem arborii aceia mari, crescuţi pe locul bălţilor. Sădisem şi eu un pom acolo, când eram în liceu... Mi s-a părut că *văzusem* o maşină. Ceva mai mult. Mi s-a părut că *ştiam* ce se va întâmpla cu maşina aceea; exact la miezul nopţii, trebuia să dispară. Am fost obsedat toată seara de maşina aceasta pe care o *văzusem,* deşi nu se afla acolo, în pădure, şi care trebuia să dispară la miezul nopţii. *Ştiam* că va dispărea şi că nu o voi mai revedea toată viaţa. Şi gândul ăsta mă întrista într-un chip neînţeles, gândul că n-am s-o mai revăd toată viaţa... Din fericire, exişti tu, adăugă zâmbind înseninat. Şi la 15 iulie suntem la Predeal, pe munte...

„Se întâmplă ceva, în noaptea de Sânziene, îşi aminti Ioana pătrunzând în răcoarea patului. *Domnişoara Iulia."*

- în fond, tu crezi cu adevărat în toate lucrurile acestea? îl întrebă. Crezi în Piatra Filosofală, în magie şi în miracolele din noaptea de Sânziene?

Cum se întâmpla adesea, Ştefan nu-i răspunse.

- Mi s-a făcut dor de munte, vorbi ridicându-se brusc de pe covor.

- Poate se repetă anul decisiv, spuse Ioana.

Nu înţelegea ce o îndemnase să spună cuvintele acestea, dar îi părea bine că le spusese, şi zâmbi. Ştefan se oprise în dreptul ei, lângă pat, şi o privea.

- Care an? o întrebă. 1923 sau 1919?

- Anul decisiv, repetă Ioana, când ai fost singur pe munte. Când erai în liceu şi ai fost singur pe munte...

Îşi dădea seama că încurcă două mari evenimente din viaţa lui Ştefan, dar nu se corectă. Aştepta s-o corecteze el, aşa cum făcuse chiar din primele zile de căsătorie. „Asta se petrecea în 1928, în vara când m-am întors de la Paris, începea el să povestească. Aveam atunci..." Şi spunea repede câţi ani avea. îi arătase într-o zi fotografiile din liceu. Ştefan alesese una, care arăta un adolescent frumos, cu ochii mari şi părul tuns cu breton pe frunte. „Asta e din 1919, îi spusese. Aveam atunci 17 ani. Eram în ultima clasă de liceu. Atunci când am urcat la cabană cu Ionel..." Ioana luase fotografia şi o privise îndelung. îşi aminti deodată timpul ireal al logodnei. Ştefan îi povestise întâmplarea de la cabană câteva zile după ce se logodiseră. Aventura avusese loc în primăvara 1919, cea dintâi primăvară după război. Ştefan cu Ionel Paraschivescu şi încă alţi

trei colegi n-au mai avut răbdare să aştepte vacanţa de vară ca să urce Bucegii. De câţiva ani nu visau decât la asta: să vadă munţii. Dar ţara era ocupată de germani şi războiul continua, an după an. Când, în noiembrie, se încheiase armistiţiul, era prea târziu să încerce aventura. Au încercat-o în martie, păcăliţi de o primăvară timpurie la Bucureşti. Crestele munţilor se zăreau încă înzăpezite; dar la poale era cald, senin. I-a apucat viforul când ajunseseră sus, pe Pietrele Arse. Rătăciseră drumul. Abia pe seară au nimerit la o cabană a funicularului care transporta lemne. Au spart lacătul de la uşă şi au intrat. Au aprins focul şi, pentru că aveau mâncare din belşug şi chiar o sticlă mare cu rom, s-au înveselit repede. Apoi s-au culcat, cum s-a nimerit, pe duşumele. Dar către miezul nopţii i-au trezit din somn glasuri de oameni în faţa uşii. Zăpada se adunase până dincolo de clanţă şi uşa nu putea fi deschisă decât opintindu-se şi cei dinlăuntru. La început le-a fost frică, dar oamenii stăruiau. Erau muncitori din vale, de la lemne, şi cunoşteau cabana. S-au bucurat că i-au găsit pe ei acolo. - Avem un mort cu noi, le-au spus. îl tot cărăm de astă-seară, de la şase. Iar dacă-l lăsăm în drum, îl mănâncă lupii până dimineaţa. Aşa că l-am adus aici... Şi e mai bine dacă sunteţi şi dumneavoastră... Apoi le-au mulţumit şi au plecat. Dimineaţa trebuiau să fie la lucru, în vale. - L-am vegheat toată noaptea, fără să vrem, îi povestise Ştefan. Şi dimineaţa au venit oamenii din sat şi l-au încărcat într-o sanie... Dar lui Ionel i-a fost frică. Nu privea deloc în spatele lui, unde ştia că era mortul. A terminat el singur sticla de rom. Şi spunea mereu: „Mă, să nu mă lăsaţi! Orice s-o întâmpla, să nu mă lăsaţi!..." Săracul Ionel! El n-avea cum să ştie, atunci...

- Când am fost singur pe munte, vorbi Ştefan începând să se dezbrace absent, nu mai eram în liceu. Asta se petrecea în 1923...

Ioana îl asculta cu ochii pe jumătate închişi, zâmbind. „Anul decisiv", îşi repeta ea. Atunci, în 1923, când avea 21 de ani şi-şi pregătea licenţa, Ştefan fugise de-acasă. Găsise chiar un vapor de marfă care să-l ducă, clandestin, până la Constantinopol. Dar înainte de fugă, venise să-şi ia rămas-bun de la Carpaţi. în primul lor drum împreună pe munte, îndată după căsătorie, Ştefan îi arătase cărarea pe care o urcase atunci, înainte de fugă. „Parcă timpul n-ar fi trecut pe aici, îi spusese. Stâncile, brazii, iarba, cerul au rămas pe loc. Şi de câte ori evoc opririle pe loc, simt o neînţeleasă emoţie, aproape de beatitudine. Tu nu poţi înţelege asta, adăugase. Eşti încă prea tânără..." Acum trei ani, în 1933, când îi vorbea astfel Ioana avea 23 de ani, cu opt ani mai puţin ca el.

- Am uitat să-ţi mai spun ceva, adăugă Ştefan însufleţindu-se deodată, şi Vădastra crede, în felul lui, în Piatra Filosofală. îi povestea astă-seară Arethiei de o substanţă care transformă în aur tot ce atinge. Regreta că n-a descoperit-o el...

În compartiment, Ioana observă că un tânăr cu ochii vineţi, pătrunzători, şi un început de chelie, îl privea necontenit pe Ştefan, cu un fel de încruntată

nedumerire. „Iar îl confundă", gândi Ioana, şi fără voia ei roşi. îi era teamă să nu observe şi Ştefan. Dar Ştefan părea fascinat de un domn cu barbişon care, în clipa când trenul se puse lent în mişcare, îşi scosese

ceasul şi verificase ora. Avea un profil de o surprinzătoare nobleţe; fruntea corect bombată, nasul drept, mustăţile pline şi fără aroganţă, barbişonul uşor arcuit înainte, toate acestea îi dădeau un aer seniorial, oarecum vetust. Faţa, însă, îl arăta altfel; obrajii erau laţi, cu pielea atârnând moale pe fălci, şi cele câteva şuviţe de păr decolorat lipite de-a curmezişul craniului aminteau chipurile de medici şi profesori de pe la 1900.

- în 45 de minute suntem la Ploieşti, spuse el privindu-şi pe rând vecinii.

Ca la un semnal toţi începură să vorbească. Domnul cu barbişon părea erudit; citase de mai multe ori versuri din primii poeţi români, şi chiar un text latinesc. Vorbea mai ales cu tânărul cu ochii vineţi. Dar curând conversaţia deveni generală şi, înainte de a coborî la Sinaia, se înclină politicos şi se prezentă:

- Profesorul Iancu Antim. Sper că vom mai avea plăcerea să ne mai întâlnim, le spuse.

O săptămână mai târziu, Ştefan se lăsase convins de Ioana şi plecase pentru două zile, singur, pe Bucegi. îl privise de la fereastră cum se pierde în pădure şi se înapoie în pat cu o neînţeleasă tristeţe. Ca de obicei se întoarse cu gândul la Marea Veste. Fusese o zi fierbinte, apăsătoare, şi Ştefan îşi lepădase pantofii şi haina de la uşă, şi alergase imediat în odaia de baie. Cu un zâmbet misterios, ea îl urmase cuminte şi-l privise cum intră pe de-a-ntregul sub duş.

- Nu cred că am să pot urca până la cabană, îi spusese.

Şi, pentru că i se păruse că, aşa cum era, cu capul necontenit sub apă, s-ar putea ca Ştefan să nu audă bine, repetase, aproape strigând:

- N-am să pot urca! *Cred că o să avem un copiii...*

În clipa următoare, Ştefan ieşise cu un salt, ca opărit, de sub duş. Părul lung i se lipise de obraz şi-l dăduse la o parte cu un gest speriat. O privise o clipă nedumerit, ca şi cum n-ar fi înţeles, apoi sărise din baie şi aşa cum era, o prinsese în braţe. Faţa aceea umedă şi răcoroasă i se păruse Ioanei scăldată în lacrimi. Asculta cum curge duşul, în neştire.

- închipuieşte-ţi pe cine am întâlnit la Casa Peşterii? o întrebă Ştefan la întoarcere.

- Pe Iancu Antim, răspunse repede Ioana.

Dar nu-l întâlnise pe el. întâlnise pe un oarecare Petre Biriş. Ioana nu auzise

niciodată de el.

- E cel mai mare cunoscător al operei lui Partenie, spuse Ştefan cu un glas care pregătea parcă o sumă de revelaţii. Dar nu-l cunoaşte personal; nu l-a văzut decât la conferinţe. Şi, evident, m-a confundat cu el. Aşa am intrat în vorbă...

Apoi, fără să-i lase timp să spună ceva, adăugă:

- L-a cam criticat pe maestru. L-a criticat chiar rău de tot. Spunea că, de la o bucată de vreme, se grăbeşte, că scrie prea repede şi publică la întâmplare. *De la o bucată de vreme,* repetă Ştefan, subliniind cuvintele. La ce crezi tu c-a voit să facă aluzie băiatul ăsta, Biriş?

Ioana ridică din umeri.

- Mie mi-a plăcut Biriş, continuă Ştefan. Dar mă întreb ce-a vrut să spună el precizând că, *de la o bucată de vreme,* Partenie nu mai e ce-a

fost la început, că-şi cam bate joc de opera lui. Tu ai observat vreo schimbare?!

Dar nici măcar nu-i lăsă timp să răspundă, ci continuă cu un glas mai grav, ca şi când ar fi voit să reproducă înseşi cuvintele lui Biriş.

- Spunea că este ceva imoral în ultima producţie a lui Partenie. Că el vrea să şi trăiască, şi să şi scrie, în acelaşi ritm *ca mai înainte,* dar că asta nu se poate, că acela care o face trişează. „Un scriitor poate trăi *înainte* sau *după* ce a compus o carte, spunea el. Dar nu poate să trăiască şi să creeze în *acelaşi timp.* Actul creaţiei îl confiscă în întregime şi deci îi interzice să trăiască..." Dar, în fond, de ce-ţi spun eu ţie toate astea?! îşi îndreptă el brusc privirile către Ioana. Tu trebuie că le ştii, şi le înţelegi, mai bine ca mine...

- Poate că nu le înţeleg nici eu atât de bine, vorbi Ioana simţind că trebuie să spună şi ea ceva.

- Voiam doar să te întreb dacă ai remarcat şi tu că Partenie se grăbeşte de la o vreme, sau, cum se exprima Biriş, că vrea să profite de viaţă fără să renunţe, totuşi, la scris? Spunea că pentru cei care-i cunosc bine opera sare în ochi lucrul ăsta: că, de la o vreme, Partenie îşi bate joc de talentul şi inteligenţa lui... Tu nu mi-ai vorbit niciodată de aşa ceva...

- Nu mi-am dat seama de vreo schimbare, spuse Ioana. Ştefan o privi lung, pe gânduri.

- Dar de ce credeai că l-am întâlnit pe Iancu Antim?! o întrebă. Ioana zâmbi.

- Nu ştiu ce mi-a venit să-ţi spun. Poate pentru că îl visasem azi-noapte...

Dar nu i-a spus cum îl visase: Antim se apropiase de fereastra compartimentului ei şi, ridicându-se în picioare ca s-o vadă mai bine, îi bătuse nervos în geam: „Soţul dumitale a avut un accident, îi strigase el. A avut un accident, repetă. Un accident..."

Terminându-i-se concediul, Ştefan se întoarse la Bucureşti în seara de 14 august şi, de la gară, se duse direct la hotel. Ioana mai rămânea la Predeal încă cincisprezece zile şi, singur, casa din bulevardul Domniţei i s-ar fi părut pustie.

Camera mirosea a căldură închisă şi era plină de molii. Ştefan stropi podeaua cu apă, se schimbă, apoi coborî şi se duse să mănânce la cârciuma din colţul

străzii. Se întoarse destul de târziu acasă şi pentru că în camera de alături nu se auzeau voci, aţipise destul de repede. Dar, câtva timp în urmă, îl trezi din somn glasul strident al lui Vădastra.

- ... Eu nu sunt ca ceilalţi bărbaţi, spunea. Nu-mi place să mint. Eu vorbesc întotdeauna omului în faţă...

- Nu înţeleg unde vrei să ajungi, îl întrerupse Arethia. Nu înţeleg şi nici nu mă interesează!...

- Stai că n-am terminat! Vreau să-ţi mai spun câteva cuvinte... Tu crezi că mă cunoşti pe mine pentru că... înţelegi pentru ce... Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun: nu mă cunoşti deloc! Tu crezi că dacă am venit atunci în odaie, când mi-a furat Voinea banii, şi am cerut să-mi împrumuţi 12 000 de lei sunt un om slab, care a avut nevoie de ajutor şi am strigat după ajutor. Ei

bine, dă-mi voie să-ţi spun că te-ai înşelat. Am venit pentru că mi-ai inspirat întotdeauna încredere, şi aveam nevoie de cineva cu care să mă sfătuiesc. Atâta... Ce-a urmat după aceea nu mă priveşte. Eu, personal, drept să-ţi spun, nici nu mă gândeam...

Probabil că Arethia voise să plece, pentru că Ştefan auzi paşii repezi ai lui Spiridon, tăindu-i drumul în faţa uşii.

- Stai, de ce te superi?! Că n-am terminat. Spuneai că bărbaţii sunt mincinoşi. Dă-mi voie să-ţi dovedesc contrariul...

- Mersi! exclamă Arethia, acum devii şi obraznic!...

- Nu sunt obraznic deloc, continuă Spiridon cu aceeaşi seriozitate. Dacă ţi-aş spune că te iubesc cu pasiune, m-ai crede?! Ai crede că-mi bat joc de tine. Şi nu vreau să-mi bat joc de tine. Nu mi-ai făcut nimic. Am fost întotdeauna buni prieteni...

- Te rog să-mi dai drumul! ţipă Arethia. Eu sunt de vină că m-am încrezut în dumneata, om lipsit de maniere. Te rog să-mi dai imediat drumul!...

În acea clipă, se auziră de alături, din odaia lui Daniil, câteva bătăi în perete.

- Terminaţi, domnilor, o dată, că nu putem dormi! strigă Daniil.

- Vezi ce-ai făcut? şopti Arethia cu oarecare teamă, deschizând uşa. M-ai compromis!...

- Lasă că mai vorbim mâine, îi spuse Spiridon tot în şoaptă.

Câteva seri în şir Ştefan nu mai auzi glasul Arethiei. Doar din când în când, răbufnea din senin Vădastra, vorbind singur: „Lasă, c-o să-mi vină şi mie rândul! Am să le arăt eu atunci, la toţi!... Am să-i învăţ eu minte!..."

Într-o seară se auziră ciocănituri la una din uşile de pe coridor. „Nu e la mine", îşi spuse Ştefan. Fusese o zi neobişnuit de fierbinte şi se trântise în pat istovit, gol, cu un prosop în jurul gâtului; zăpuşeala stăruia încă în odaie, pe caldarâm, peste acoperişurile caselor care miroseau a tablă şi cuptoare de var. Ciocăniturile se auzeau din ce în ce mai puternice.

23

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- Intră! strigă deodată Vădastra.

Dar nu intră nimeni. „Nu e nici la el, îşi spuse Ştefan; este probabil la Arethia." Atunci i se păru că se trezeşte, şi inima începu să-i bată altfel; simţea din nou, şi dintr-o dată, prezenţa Ilenei ca o stranie şi nevinovată obsesie. Aşa i-o simţise necontenit până în clipa când Ioana intrase după el în baie şi strigase: *Cred că o să avem un copiii* Rămase nemişcat, cu ochii închişi, concentrându-se; timpul se întorcea înapoi. îşi mai amintise de câteva ori de Ileana, dar niciodată cu emoţia cu care se gândea la ea înainte de Marea Veste. întâlnirea din pădurea Băneasa, masa de la restaurant, celelalte două scurte întâlniri care urmaseră i se păruseră de atunci întâmplări oarecare. Acum, timpul se întorsese înapoi şi acele puţine clipe petrecute împreună îi reveneau încărcate de dor. Rochia ei din după-amiaza când o întâlnise ultima oară: albă imprimată. Parcă îi subţia şi mai mult mijlocul, întinerind-o. Nu înţelegea cum izbutise să fie atât de bronzată la începutul verii.

- Cât rămâne zăpada pe munţi, rămân şi eu la ski. Iar primăvara o petrec de obicei la moşie...

- Intră!! strigă din nou, aproape cu furie, Vădastra.

„Nu e la el, îşi spuse Ştefan, degeaba ţipă." Ciocăniturile amuţiră, parcă ar fi fost speriate. îi părea rău că nu avusese timp să afle mai mult despre viaţa ei. Ştia doar că a crescut-o tante Cecile, care avea o moşie în Moldova, pe malurile Şiretului. Acolo îşi petrecuse adolescenţa. Dar aproape că nu mai ştia nimic altceva despre ea. Doar că se întorsese de curând în ţară, şi că locuieşte la o altă mătuşă, pe strada Batistei. încet, timide, ciocăniturile reîncepură, parcă foarte departe, la capătul coridorului. îl auzi pe Vădastra deschizând uşor, ca şi cum ar fi vrut să surprindă un delict.

- Nu e nimeni! exclamă el, oarecum decepţionat.

„Nu e la el", îşi repetă Ştefan. Conducând-o în acea seară acasă, îi plăcea s-o privească mergând; avea un mers aproape băieţesc, ţinându-şi mâinile la spate şi scuturându-şi la răstimpuri buclele cu un gest scurt, ca şi cum ar fi tresărit prin somn. De câte ori simţea că Ştefan o priveşte îndelung, întorcea capul şi-i zâmbea, parcă ar fi vrut să-l întrebe. Dar ştia să-l privească şi altfel, cu o gravă seriozitate; aşa cum l-a privit aflând de Ioana sau când, câteva zile după aceea, reîntâlnind-o, el a întrebat-o: - Ce-aţi făcut cu geamantanele?! şi ea n-a înţeles. N-ar mai fi putut închide geamantanele, dacă i-ar fi dat lui inelul acela cu chei, i-a explicat Ştefan. - Ce inel? a întrebat ea. Uitase, şi Ştefan o privi o clipă derutat. I-a adus aminte: maşina cu care ai fi putut veni în pădure, şi care ar fi putut dispare... Cheile de la geamantane s-ar fi aflat prinse în acelaşi inel, alături de cheile maşinii, şi aşa cum îi spusese atunci, inelul l-ar fi păstrat el. (Dar nu i-a spus mai mult. Nu i-a povestit scena finală, scena de la miezul nopţii, aşa cum o văzuse el. - E straniu! o auzise el exclamând.

Şi totuşi aici am lăsat-o. Maşina mea, vreau să spun... îmi aduc foarte bine aminte că ***aici*** am lăsat-o... - Eşti sigură că ai venit cu ea? o întrebase el în glumă. O vedea cum îl priveşte cu o stăpânită enervare, cum caută ceva în poşetă şi-i întinde un inel cu chei. - Poftim! spunea ea. Iată cheile!... Era un inel de metal, fără luciu, cu o cheie yale şi alte câteva cheiţe; cheiţele de la geamantane. Ştefan îl lua cu o neînţeleasă, ascunsă bucurie, şi îl privea câteva clipe, foarte emoţionat...)

- Parcă-l văd, continuase el. Un inel de metal, fără luciu, cu o cheie yale şi alte câteva cheiţe. Cheiţele de la geamantane...

Ea îl privise din nou, cu seriozitate, apoi izbucni deodată în râs.

- Ştii că începi să mă interesezi?! îi spuse.

- Cine bate, domnule, aşa întruna?! se auzi dintr-o dată glasul lui Daniil. Deschisese uşa şi strigase din prag, adresându-se către fundul coridorului.

Dar nu-i răspunse nimeni. Ciocăniturile amuţiră.

- E cineva acolo?! strigă din nou Daniil. Căutaţi pe cineva?!

- Ar trebui să se cheme portarul, strigă Vădastra din camera lui. Ştefan zâmbi în întuneric. - Ştii că începi să mă interesezi?! repetase ea.

Dacă n-ai fi fost căsătorit, aş fi făcut, poate, o pasiune pentru dumneata. Dar am să-i scriu Valkiriei despre dumneata. Valkiria este o fostă colegă de-a mea de la Lausanne. Am poreclit-o aşa pentru că e blondă, grasă şi cântă. Dar eşti genul ei. Ea, Valkiria, e romantică şi spiritualistă. Doar că eşti cam prea robust pentru ea. Dacă ai fi fost mai slab, mai întristat, aproape tuberculos, sunt sigură că ar fi venit la

Bucureşti, să-ţi cânte...

Se oprise o clipă, şi-şi trecu mâna prin bucle.

- Şi totuşi, eşti prost crescut, adăugase. Aş fi putut să mă supăr. Credeam că m-ai acostat ca să-mi faci curte. Dar acum înţeleg că m-ai acostat pentru că credeai că am maşină şi ai fi vrut să vezi cum aş fi recţionat dacă mi-ar fi dispărut maşina... Să-ţi spun eu cum aş fi reacţionat: aş fi anunţat imediat Prefectura poliţiei...

Îl auzi deodată pe Vădastra vorbind singur:

- Parcă ce poate să-mi facă?! Am păstrat toate chitanţele; odată trei, şi odată trei, şi odată şase. Total 12 000 de lei. Dacă spune ceva, o distrug! Mă duc la şef, şi o dă afară în 24 de ceasuri...

Nu se mai auzeau ciocăniturile. Ştefan deschise ochii şi aşteptă aşa mult timp, în întuneric: nu se mai auzeau. îi era încă foarte cald. Dar parcă totul era altfel, acum, în odaie, în aerul nopţii calde care intra leneş pe fereastră, parcă totul era schimbat.

Odată, de mult, voise s-o întrebe pe Ioana dacă ea, care i-a iubit pe amândoi, şi în acelaşi timp, a ghicit atunci ceva *schimbat* în jurul ei, dacă lumea rămăsese

aceeaşi pentru ea, aceeaşi ca *mai înainte.* Dar nu îndrăznise s-o întrebe. Aproape că nu-i vorbea Ioanei de presimţirile şi reveriile lui, de dorinţele lui ascunse, îi vorbea din când în când despre Timp şi despre posibilităţile deschise, dar nu îndrăznise niciodată să-i spună că dorinţa lui secretă era de a deveni sfânt, de a putea iubi pe toţi oamenii cu aceeaşi intensitate.

- Am să-ţi destăinuiesc ceva, spusese atunci Ilenei, în pădure. Nu te cunosc, nu ştiu cine eşti, nu ştiu ce faci. Nu pot avea secrete faţă de dumneata. N-am spus asta la nimeni, dar dumitale ţi-o pot spune: totul depinde de Timp. Dacă nu rezolvi problema asta acum cât eşti tânără, te prinde viaţa şi te macină pe dinlăuntru, şi într-o zi te trezeşti bătrână, iar în ziua următoare te trezeşti pe patul de moarte, şi atunci e prea târziu ca să mai încerci ceva. Trebuie să cauţi asta acum, cât eşti tânără. Asta e o problemă de tinereţe...

- Ce trebuie să caut?! îl întrebase Ileana.

- Să scapi de Timp. Să ieşi din Timp. Priveşte bine în jurul dumitale: ţi se fac din toate părţile *semne.* încrede-te în semne. Urmăreşte-le...

Sări brusc din pat şi din câţiva paşi ajunse în faţa rafturilor cu cărţi, îngenunche şi începu să bâjbâie cu mâna înapoia cărţilor ultimului raft. După câteva lungi secunde găsi mănuşile şi le scoase cu mare grijă. Le simţea, prin întuneric, uscate, murdare, pline de praf. „Aproape sigur că nu sunt ale ei", îşi spuse ridicându-se în picioare. Atunci îşi dete seama că e gol; îşi simţea corpul fierbinte, jilav. începu să se îmbrace repede. *Cred că o să avem un copiii* o auzi din nou pe Ioana, dar continuă să se îmbrace, nervos, aproape tremurând. Când aprinse lumina, privi cu mare atenţie mănuşile. Erau prăfuie, ciuruite de molii. „Nu sunt ale ei, îşi repeta întruna, dar trebuie să i le dau." îşi luă haina şi fără să şi-o îmbrace, ieşi din odaie.

- Dumneavoastră aţi auzit ceva?! îi tăie drumul portarul când ajunse la capătul scărilor. A fost un domn care a bătut la toate uşile. L-aţi auzit?

- La mine n-a fost, răspunse repede Ştefan.

- Dacă e tot ăla de astă-iarnă, îl ştiu eu cine e, vorbi portarul. E un adventist. Vinde Biblii. A mai fost odată pe-aici, dar l-am simţit de cum a intrat. Căutaţi pe cineva? l-am întrebat. S-a prefăcut că nu m-aude, şi a dat să urce scările...

În acest moment chiar, Ileana ar putea fi pe punctul de plecare. S-ar putea, bunăoară, că acum, când el asculta pe portar, Ileana să încuie uşa de la intrare, să traverseze cei câţiva metri de grădiniţă cu pietriş din faţa casei şi să se pregătească să se urce în taxiul care o aşteaptă la poartă. Ştefan grăbi pasul şi o dată trecut de colţul străzii, începu să alerge, ţinându-şi strâns haina sub braţ. „Probabil că pleacă la moşie", înţelese el. (Şi era totuşi obsedat de acea întrebare absurdă: - *Dar cum au putut închide geamantanele?...)* Inima începu să i se bată cu putere. Făcu semn unui taxi şi dădu adresa din strada Batistei.

- Cât poţi de repede, adăugă el plecându-se către şofer.

Văzu de departe casa adormită în întuneric. Când taxiul se opri în dreptul numărului 27, îl lovi mirosul de mixandre. O pisică sări chiar atunci de pe zid şi se pierdu nevăzută către fundul curţii. Toate obloanele erau trase. încercă de mai multe ori clanţa, în neştire, apoi se întoarse în maşină şi strigă şoferului: - La Gara de Nord...

Îşi aminti atunci de un gest al Ilenei pe care nu-l remarcase imediat: ea îşi rezema uneori obrazul pe mâna strânsă pumn, înclinând puţin capul. Era un gest de şcolăriţă, şi Ştefan se întreba de când l-o fi purtând aşa cu ea, prin lume. Probabil că aşa o va regăsi, la fereastra vagonului, privind drept înaintea ei, aşteptându-l. Dar Ştefan află că acceleratul pentru Moldova plecase de două ceasuri. Mai era un tren personal către miezul nopţii. Exact la 23,45, i se spusese la ghişeu. îşi dădu atunci seama că alergase degeaba şi se simţi deodată ridicol. Fără îndoială că Ileana plecase mai demult la moşie. Mai de mult, adică acum o săptămână, o lună, chiar. Greu de crezut că ar fi putut rămâne până la sfârşitul lui august în Bucureşti...

Când se simţea ridicol, încerca să nu se mai gândească la nimic. Scutură încă o dată mănuşile şi, strângându-le sul, le băgă în buzunarul hainei. O sută de lei, îşi aminti el. A spus şoferul că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă. *Cred că o să avem un copil!* Grăbi deodată pasul. Traversând bulevardul Dinicu Golescu, se auzi strigat din urmă, şi întoarse mirat capul. Era Biriş.

- Încotro, maestre?! îl întrebă el.

Îşi ţinea haina atârnată pe umeri; o ţinea cu un deget, de cheotoare. „Are să se rupă, îşi spuse Ştefan. Imposibil să nu se rupă." Biriş îşi scosese cravata şi îşi descheiase şi gulerul de la cămaşă. Nu era prea înalt şi părea încă tânăr, deşi avea părul rar, fruntea puţin încreţită şi ochii fără nici o sclipire, inexpresivi.

- Maestre dragă, adăugă el scoborând glasul, ce să-ţi spun, m-ai decepţionat...

Aşa cum prevăzuse Ştefan, tot gesticulând, cheotoarea se rupse şi haina căzu pe trotuar. Se aplecară amândoi s-o ridice.

- Dar cred că am avut deja prilejul să vă explic că nu sunt Ciru Partenie, spuse Ştefan.

- Ştiu, ştiu, îl linişti Biriş bătându-l familiar pe umăr. Dumneata eşti Viziru, te cunosc doar foarte bine. Dar îmi place să vorbesc cu dumneata, aşa, pe un alt plan; *impersonal,* dacă se poate spune, sublinie el cu emfază cuvântul. Pe planul ideilor... Cum spuneai foarte just în ultimul dumitale articol...

- Dar tocmai asta îţi spuneam, îl întrerupse Ştefan, că *nu sunt* Partenie...

27

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- Ce-are a face?! exclamă puţin plictisit Biriş. Să nu confundăm planurile. Dumneata eşti şi rămâi Viziru - dar discutând *idei* cu dumneata, dă-mi voie să mă situez pe planul ideilor. Sau nu m-am exprimat destul de clar?!...

Ştefan zâmbi împăciuitor şi înălţă din umeri. Biriş îl privi lung; apoi îi luă braţul şi îl îndemnă spre o bancă.

- N-ai vrea să ne aşezăm o clipă aici? Am umblat teribil de mult astăzi. Mă simt cam obosit...

Se aşezară amândoi, şi Biriş începu să caute, fără grabă, prin toate buzunarele, pachetul cu ţigări. îşi alese o ţigară, apoi îşi trecu încet mâna pe frunte.

- Mă întreb dacă nu cumva am avut o insolaţie, spuse el cu oarecare timiditate. A fost teribil de cald azi...

Îi era peste putinţă să înţeleagă cum de nu i-a mai telefonat. Ultima oară a fost... *Cred că o să avem un copil!* Fusese o zi tot atât de fierbinte, apăsătoare, şi alergase de-a dreptul sub duş. Biriş îşi aprinse ţigara, se înecă de la primul fum şi începu să tuşească.

- Dar în fond, începu el după ce-şi găsise batista şi scuipase, să nu crezi că, o singură clipă măcar, te-am confundat cu Ciru Partenie. Nu, ferească Dumnezeu!... Doar că mie îmi place să vorbesc *direct* cu omul ale cărui idei le discut. Bunăoară, în cazul dumitale; când te-am văzut, mi-am adus aminte de articolul lui Partenie; foarte inteligent, foarte amuzant, dar nu trage nici o concluzie. Cum îţi mai spuneam şi atunci: omul ăsta se grăbeşte, parcă tot i-ar fi teamă că n-o să mai aibă timp să spună ce are de spus.

Îi spusese asta pe Bucegi, la Cheile Tătarului. Acolo, pe piatra pe care se odihneau, soarele apunea mai târziu. „Partenie vrea să şi trăiască, şi să şi scrie. Dar asta nu se poate, spunea Biriş. Scrisul te confiscă pe dinlăuntru, te împiedică să trăieşti. Nu orice muncă te confiscă pe dinlăuntru. Poţi încărca o vagonetă cu cărbuni, sau poţi semna hârtii administrative, şi mintea îţi aleargă liberă. Timpul dumitale interior, singurul care contează, îţi aparţine. Poţi munci visând, sau amintindu-ţi, sau gândind. Numai munca săvârşită întru împlinirea unei vocaţii, şi în primul rând scrisul, pentru că procesul lui e cel mai complicat, numai această muncă te confiscă definitiv. Numai actul creaţiei îţi cere această jertfă... Putem să mergem, adăugase el târziu. A apus şi aici soarele."

- Pleca de la o observaţie interesantă, începu Biriş cu un glas potolit; că sunt oameni care se comportă întreaga lor viaţă ca un organ; ca un ficat, bunăoară, sau ca un rinichi, ca un stomac, ca un sex, ca un creier. Ce intuiţie admirabilă! exclamă întorcându-se brusc către Ştefan. S-ar putea stabili o caracteriologie, sau chiar o antropologie, pe temeiul ei. Ia, de

pildă, omul care se comportă ca un stomac, care se situează în lume şi în istorie prin perspectiva unui stomac. Nu trebuie confundat, cum ar părea la prima vedere, cu un om

căruia îi place să mănânce şi să digere. Existenţa lui însăşi fiind identificată cu comportamentul unui stomac, el ar putea să aibă sau să nu aibă pasiunea digestiei alimentare; dar în orice caz, *existenţa lui istorica* va fi redusă la *digerarea propriului său Univers.* Faţă de Univers, acest om se va comporta ca un stomac: va încerca să-l digere, să-l despartă în materii grase şi nutritive, să dozeze sucurile de care are nevoie, să elimine toxinele etc. Cu totul altul va fi comportamentul unui om-rinichi: el îşi va filtra Universul; viaţa lui va fi redusă numai la această funcţiune de a despărţi lichidele, de a le filtra...

Un tramvai se apropia cu zgomot. Biriş se opri brusc şi întoarse din nou privirile spre Ştefan. Surprins, Ştefan clătină din cap; izbutise tocmai atunci să-şi introducă mâna în buzunarul hainei şi să atingă mănuşile. Nu puteau fi ale ei. Nu-şi amintea s-o fi văzut o singură dată cu mănuşi. îşi ducea mâinile la spate, călcând băieţeşte, scuturându-şi buclele. Evident că ar fi anunţat Prefectura poliţiei, dar toate cercetările ar fi fost zadarnice. Nu era vorba de un furt, de o maşină furată. Era cu totul altceva. Ar fi putut să fie altceva...

- Ceea ce îţi reproşez eu, dragă maestre, reluă Biriş după ce lăsă să treacă tramvaiul, este că n-ai adâncit această intuiţie. Ai fi putut examina însăşi istoria universală la lumina acestei caracteriologii de structură fiziologică. Ai fi găsit naţiuni şi state care s-au comportat ca un creier, sau ca un ficat, sau, mai ales, ca intestinul gros. Şi până la urmă aceste naţiuni şi state au *pierit.*

Sublinie cu atâta putere ultimul cuvânt, încât Ştefan se simţi deodată emoţionat.

- De ce-au pierit?! îl întrebă el. De ce spuneai c-au pierit?!

Biriş îl privi lung; îşi prinse mucul de ţigară între două unghii şi-l zvârli, cu o smucitură a degetului arătător, foarte departe, în mijlocul bulevardului.

- Au pierit, reîncepu el, pentru că *istoria* pe care o făceau aceste naţiuni şi aceste state era într-un anumit sens dictatura unui singur organ: a splinei, bunăoară, sau a intestinelor. Mă întreb chiar dacă istoria nu ne apare atât de absurdă tocmai din cauza acestei confiscări monstruoase în profitul *unui singur fel* de a vedea lumea, a unui *singur* comportament, care nu poate fi decât limitat şi, deci, fals...

„Adoră să sublinieze cuvintele", observă încă o dată Ştefan. Biriş le sublinia uneori fără să schimbe glasul, ci numai ridicând brusc sprâncenele, sau, dimpotrivă, apropiindu-şi pleoapele, micşorându-şi ochii.

- *Istoria universală sau jalnica dictatură a organelor* ţi-ai fi putut intitula articolul, reîncepu Biriş după o scurtă pauză. Dar pe dumneata, dragă maestre, nu te interesează *istoria;* dumneata rămâi în psihologie, te preocupi exclusiv de individ...

- Păcat că nu-l cunoşti, vorbi Ştefan. Pe Partenie, vreau să spun; ar trebui să-l cunoşti...

Biriş nu întoarse capul. începu să-şi caute pachetul cu ţigări.

- Ştiu că nu-i plac belferii, spuse, că nu-i plac mai ales profesorii de filosofie. Partenie umblă după „experienţe"; tot cu femei frumoase, prin cofetării şi restaurante de lux. Dar am să-l caut într-o zi. Am să dau buzna peste el şi am să intru direct în subiect. Ascultă, maestre, am să-i spun, n-ai vrea să stăm puţin de vorbă? Dar nu aici, la dumneata. Te poftesc în strada Măcelari. în strada Măcelari, numărul 10, locuiesc eu, adăugă Biriş cu un glas mai scăzut întorcându-se către Ştefan.

- Ştiu. Mi-ai spus-o odată, când m-ai confundat cu Partenie. Nu, nu m-am supărat, adăugă Ştefan repede, dar ar trebui să i-o spui şi lui, lui Partenie. Ar trebui să-l cunoşti.

- Am să-i spun o seamă de lucruri, continuă Biriş. Am să dau într-o zi buzna peste el, şi am să i le spun.

„În strada Măcelari numărul 10 locuiesc eu", îşi aminti Ştefan dezamăgit, aproape enervat. îi mai repetase asta când, vreo zece zile în urmă, îl întâlnise întâmplător în dreptul librăriei Cartea Românească. „Te poftesc şi pe dumneata să stăm de vorbă în strada Măcelari." Dar când îi deschisese uşa şi îl văzuse, păruse surprins, ca şi când nu s-ar fi aşteptat să-l întâmpine pe el. Era în cămaşă, nebărbierit şi încă somnoros; îşi ascundea cu greutate căscatul.

- Sper că nu te deranjez, spusese Ştefan.

- Te aşteptam, făcu Biriş fără nici un fel de elan. Şi o să intrăm direct în materie. Acesta e obiceiul casei, adăugase; intrăm direct în subiect...

Era o odăiţă bătrânească, tristă, aproape mizeră. Tapetul fusese pe alocuri jupuit şi pe pereţii goi se aflau lipite reproduceri în culori ieftine de tablouri celebre. Unele erau deja îngălbenite, scorojite.

- Despre ce trebuia să vorbim?! întrebase Biriş. Ah, da, îmi amintesc...

Şi începuse să-i vorbească despre articolul lui Partenie. „Nu cred că o să putem fi prieteni, înţelegea Ştefan ascultându-l; suntem amândoi prea bătrâni. Sperasem o clipă că am putea fi prieteni..."

- Am impresia că te cam plictisesc, îl auzise deodată şi-i simţise privirile pironite asupră-i.

Biriş se întrerupsese şi-şi desfăcea pachetul ca să-şi aprindă o ţigară.

- Nu. E foarte interesant ce spui. Dar mă gândeam la altceva. Mă gândeam...

- Dacă era interesant, cum de te gândeai la altceva?! îl întrerupse Biriş.

- Mă gândeam că tot ce-mi spui l-ar fi interesat pe Ionel Paraschivescu. Eram prieteni vechi. L-am cunoscut în clasele primare...

Biriş îl privise din nou, lung, cercetător.

- Eşti un om curios, dumneata...

În acea clipă se auzise o bătaie cu piciorul, repetată, în uşă, şi Biriş sări să deschidă. în prag se afla o femeie bătrână, sărăcăcios îmbrăcată, cu un şorţ de bucătărie pe deasupra unei rochii de stambă decolorată şi cu papuci de lână, zdrenţuiţi. Adusese, pe o tavă, dulceţuri şi cafele.

- Dă-mi voie să te prezint mătuşii mele, doamna Porumbache, spuse Biriş cu un glas solemn, luându-i tava.

Ştefan se apropie de ea şi-i sărută politicos mâna.

- Mersi, spuse bătrâna.

Se îndreptă cu paşi mărunţi către masă şi se aşeză pe un scaun. Îl privea pe Ştefan cu multă curiozitate.

- Ce-aţi mai vorbitără? întrebă ea văzând că tinerii tac amândoi.

- Vorbeam de-ale noastre, spuse Biriş calm.

Apoi îşi luă ceaşca cu cafea şi tăcu. Ştefan îşi pironise ochii pe fotografia îngălbenită a unei femei tinere, aşezată într-o ramă pirogravată, lângă fereastră.

- E soră-mea, Aneta, mama lui Petrică, spuse bătrâna urmărindu-i privirile. A mâncat-o oftica de tânără, sărăcuţa!... A fost şi în pension, la Notre Dame. Cânta şi la pian! Şi la ce i-a folosit?! Nici n-a avut parte să se bucure de viaţă! Doar ce s-a chinuit să-l nască pe Petrică!... Că ce naştere grea a mai avut şi ea, sărăcuţa!... Aia i-a mâncat zilele; când l-a născut pe Petrică. De-atunci nu şi-a mai venit în fire! Şi ce l-a mai iubit! Că ea se prăpădea, şi mie tot îmi spunea: „Ai văzut, tăticule, că v-am făcut un băiat?!..." Ea ştia, sărăcuţa, că atâta dor avusesem şi eu: să am un băiat! Dar n-a vrut Dumnezeu!...

A vorbit aşa tot timpul cât şi-a băut, pe îndelete, cafeaua şi a fumat trei ţigări din pachetul lui Biriş. El o asculta cu un interes deosebit, ca şi cum atunci ar fi aflat pentru întâia oară de toate amănuntele acelea familiare. O întrerupea uneori ca să adauge, pentru Ştefan, o scurtă explicaţie. Iar după ce doamna Porumbache a ieşit cu tava, a exclamat cu un glas scăzut, confidenţial.

- Ce comoară de om!... Ai să vezi când ai s-o cunoşti mai bine.

Apoi s-a întors brusc spre Ştefan şi l-a întrebat:

- Cum spuneai că-l cheamă pe prietenul dumitale, acela din clasele primare?

- Ionel Paraschivescu. Dar a murit acum vreo cinci ani. S-a înecat la Snagov. S-a răsturnat barca şi s-a încurcat între ierburi.

- Mi-aduc aminte acum, îl întrerupse Biriş. Am citit în jurnale. Parcă era şi sora lui în barcă şi s-a înecat şi ea...

- Eram şi eu, spuse Ştefan. A fost un accident absurd.

Simţea că de aceea era enervat, pentru că vorbise de Ionel şi Mia. „Să vezi cum a fost", începuse el să povestească. Aşa i se întâmpla întotdeauna; povestea necunoscuţilor lucrurile cele mai tainice, cele mai intime. Ioanei nu-i vorbise niciodată, nu-i mărturisise cât i-a fost de frică simţind, atunci, prinzându-i-se

ierburile de picioare, şi cum a vrut să strige după ajutor, şi-a simţit că nu poate striga; parcă i s-ar fi închircit grumazul, parcă ar fi fost sugrumat. „Să vezi cum a fost..." Ioanei nu-i spusese că a văzut-o ultima oară pe Mia, încercând să-şi ridice capul, dar plesnindu-şi repede fruntea de apă, parcă s-ar fi înăbuşit, şi mâinile care mai ieşiseră o dată din baltă şi încercau să apuce ceva, întortochindu-şi degetele cu mişcări neverosimile, spasmodice, parcă i-ar fi fost toate degetele scrântite. „Să vezi..." Şi i-a povestit lui Biriş căutarea din noaptea aceea, la lumina faclelor, până i-au găsit, destul de aproape de mal, şi le-au tras corpurile de sub ierburi cu nişte cârlige prinse în vârf de prăjini... Se simţi atunci apucat de braţ, şi tresări. Era doamna Porumbache.

- Ascultă, maică! N-ai o ţigară?!

- M-am lăsat de fumat, spuse Ştefan încurcat.
- E tutungeria alături... Dă-mi de un pachet...
Ştefan scoase stânjenit portmoneul; dar în clipa următoare îi fu ruşine şi voi să treacă drumul către tutungerie, să-i cumpere el ţigările.
- Lasă, nu te mai obosi dumneata, îl opri bătrâna. Trec eu pe urmă şi-mi cumpăr...
Luă cu o sclipire bancnota de o sută de lei şi o ascunse în buzunarul şorţului. Oftă adânc.
- Dar de pricopsitul de nepotu-meu, ce spui?! L-am crescut eu, cu munculiţă mea, şi iată ce-a ajuns: o sărăcie!... Dumneata tot profesor eşti?
- Nu, sunt funcţionar, răspunse Ştefan plecând ochii.
- Dar te văd bine îmbrăcat, îl măsură femeia. Faci cumva politică? Ai leafă mare?
- Îmi ajunge, spuse Ştefan tot mai încurcat.
- De ce nu-l bagi şi pe el, pe nepotu-meu, în politică?! Eu de când îi tot bat capul. Dar parcă m-ascultă?! Şi doar oi fi trăit şi eu destul şi oi fi văzut multe. Răposatu', Dumnezeu să-l ierte, făcea politică cu takiştii. Cine nu venea pe la noi?! Aveam casele alea mari, din Calea Moşilor, de le-am pierdut mai târziu, că am avut un avocat, un netrebnic, un hoţ: se-nţelesese cu ăilalţi, şi la tribunal tăcea ca un peşte. Unul Dumitrescu, Mitache îi spuneam noi, poate oi fi auzit şi dumneata de el?!
- Nu, spuse Ştefan.
- Un netrebnic, hoţ şi beţiv. Ce-am mai pătimit şi de pe urma lui!... Toată nădejdea mea, după ce s-a prăpădit răposatu', a fost în Petrică. Şi uite ce-a ajuns. Profesor, muritor de foame. Şi când are un ban mai mult, îşi cumpără cărţi! Ce-o să facă cu ele?! Că, de când cu legile astea, noi am rămas pe drumuri!... Să mă fi cunoscut dumneata pe mine înainte de război!... He, hei!... Cine mai era ca mine în Ferentari?! Eram frumoasă de întorceau toţi capul după mine. Şi ce lux! Aveam şi gabrioletă cu un cal sur. Mânam chiar eu. Lumea îmi spunea Prinţesa. Când veneam de la Şosea, numai oftaturi în jurul meu. La câţi nu le-am fript eu inima?!... Ei! şi cu ce m-am ales?! S-au dus toate! Parcă nici n-ar fi fost...
Oftă şi, după o pauză, adăugă, cu un alt glas:
- Dar nu vreau să te ţin din drum. Oi fi grăbit... Mersi, maică, mersi pentru ţigări!...

II

Spiridon Vădastra sări din pat şi se îndreptă grăbit către oglinda din perete, începu să se privească pătrunzător, cu seriozitate. Un ochi ardea întunecat, ca de obicei, iar celălalt arăta numai o pleoapă umedă, roşie, strivită, căci Spiridon îşi scotea ochiul de sticlă în timpul nopţii. Numai după ce se spăla şi se bărbierea şi-l fixa în orbită cu o chibzuită grijă, aşezându-şi apoi monoclul fumuriu, care-i schimba atât de surprinzător înfăţişarea.
- Azi mă mut în casă nouă! exclamă el cu glas tare adresându-se chipului din oglindă.
Se îmbrăcă repede, dar cu oarecare greutate. în odaie toate erau

răvăşite. Pe canapea se aflau un palton, un pardesiu, o manta de ploaie şi două costume de vară. Lângă canapea erau două geamantane, aproape noi, dar de cea mai proastă calitate, amândouă cu capacele ridicate, lăsând să se vadă cămăşi şi rufărie. Mai era un cufăr în care-şi adunase ghetele, cărţile şi mărunţişurile. Dar încă nu fusese totul împachetat.

- Slavă Domnului! exclamă după ce se văzu îmbrăcat. Mult a fost, puţin a rămas!...

Se apropie din nou de oglindă, îşi fixă cu dexteritate ochiul de sticlă, apoi începu să strângă lucrurile răvăşite. Pe când încerca să închidă cufărul intră portarul. Se vedea că aduce o veste neplăcută. Se apropie de el şi îi şopti în taină.

- A venit domnul mare!...

Spiridon înălţă mâinile într-un gest exasperat şi plictisit în acelaşi timp.

- I-ai spus că sunt acasă? întrebă el.

- Ştie, zice că ştie că vă mutaţi astăzi.

Atunci intră în odaie, cu un pas greu, împleticit, un bărbat aproape bătrân, îmbrăcat pe jumătate ţărăneşte, cu o tunică închisă la guler, aşa cum poartă învăţătorii de sate, şi cu o pălărie mare, rotundă, răsturnată pe ceafă.

- Ce-i cu dumneata, tată? întrebă Spiridon apropiindu-se. Când ai venit?! Bătrânul nu-i răspunse, ci îl privi clătinându-se, încruntat.

- Unde ţi-e sticla?! întrebă el târziu cu un glas răguşit. Sticla!... Monoclul, de, cum îi spuneţi voi?!

Spiridon începu să râdă, dar se vedea că era stingherit.

- Mai bine stai jos! spuse el arătându-i un scaun. Stai jos, că văd că eşti obosit!... Pe mine mă ierţi, că mă grăbesc... Trebuie să împachetez lucrurile astea...

Arătă cu un gest vag cufărul, pachetele, biroul. Dar bătrânul nu se aşeză pe scaun, ci continuă să-l privească, anevoie, ţinându-se pe picioare, prefăcându-se nedumerit.

- Când ai venit? întrebă din nou Spiridon ca şi cum n-ar fi observat privirile cu care îl urmărea tatăl. Cu ce tren?!...

- Ce-ţi pasă?! răspunse bătrânul. Ce-ţi pasă cu ce tren am venit?! Vorba e că am venit ca să văd ce mai faci... Să văd cum îţi mai merge, adăugă el ca pentru sine, zâmbind viclean.

- Bine, mulţumesc lui Dumnezeu! spuse Spiridon. îmi merge bine...

- Bravo! exclamă cu greutate bătrânul, pot zice că mă bucur dacă îţi merge bine!... Şi mie tot aşa îmi merge, să nu-mi fie de deochi! adăugă el cu glas mai scăzut, zâmbind. Dar cu politica, cum mai stăm?! Te face, sau nu te face deputat?...

Spiridon trecu repede prin faţa lui cu câteva cărţi în mână, având un aer solemn şi preocupat în acelaşi timp.

- Ce e aia, să fii deputat?! Toţi proştii pot fi deputaţi...

- Ei! că doar n-oi vrea tu să schimbi lumea, reflectă bătrânul. Vorba e, să te facă întâi...

- Am lucruri mai importante de făcut, răspunse Spiridon puţin enervat. O să vezi dumneata mai târziu.

Dar se opri brusc, observând că Arethia intrase pe neaşteptate în odaie,

îşi căută nervos monoclul în buzunarul de sus al hainei; apoi, cu pasul sigur, se apropie de ea şi o întrebă, foarte rece:

- Aveţi ceva cu mine, domnişoară?

- Venisem să văd dacă v-aţi mutat, spuse Arethia. Văd că mai aveţi... . Părea acum mai uscată, îmbătrânită înainte de vreme, cu privirile reci şi

răutăcioase. Privi cu mirare la tatăl lui Spiridon. Netezindu-şi tunica, bătrânul se apropie de Arethia şi se înclină, politicos.

- îmi daţi voie, sunt învăţătorul Gheorghe Vasile, tatăl dumnealui. Apostol, cum ne spuneţi dumneavoastră, unul dintre apostoli... Ducem lumina la sate...

Arethia se întoarse către Spiridon, care se prefăcea că îşi vede înainte de treabă.

- Şi dăm ţării oameni mari, continuă bătrânul. Aceasta e chemarea noastră: să creştem oamenii mari ai neamului... Dumnealui, fiul meu, cum îl vedeţi,

mâine, poimâine are să fie deputat... Şi cine l-a crescut?! Mă rog, cine îl putea creşte?!... A crescut aproape de focarul de lumină...

- Tată, te rog, încetează! îl întrerupse Spiridon cu asprime. Poate că domnişoara Florian e grăbită şi n-o interesează lucrurile astea...

- Dimpotrivă, sunt foarte interesante, răspunse Arethia. Nu ştiam că tatăl dumneavoastră e învăţător...

- Apostol, doamnă, apostol! spuse bătrânul zâmbind ironic şi închizând semnificativ un ochi. Dumnealui, fiul meu, poate n-a avut ocazia să vă vorbească despre mine. Dar şi eu, în felul meu, sunt cineva. Eu, stimată doamnă, l-am cunoscut pe Haret, pe marele bărbat Spiru Haret. Dumnevoastră trebuie că aţi auzit de el. Şi în cinstea lui l-am botezat pe dumnealui, fiul meu, Spiru Ghe. Vasile. Nu Spiridon, cum i-a zis mai târziu, ci Spiru - în cinstea marelui Spiru Haret... Şi nici Vădastra; numele ăsta şi l-a adăugat el... Pe mine mă cheamă Vasile... Noi n-avem nimic cu Vădastra, nici eu nici maică-sa, care e fata popii Florea din Dobreşti...

- Acum ce te-ai apucat dumneata să discuţi lucrurile acestea care nu mai interesează pe nimeni?! îl întrerupse Spiridon enervat.

- Cum nu interesează pe nimeni? se răsti bătrânul. Ce vorbă e aia că nu interesează pe nimeni?! Fiind fiul meu, sigur că mă interesează... Dar cine o să ştie, mai târziu, că Vasilescu-Vădastra e fiul învăţătorului Gheorghe Vasile din Dobreşti?!

- Tatăl meu regretă că nu mi-am adăugat numele satului unde a fost el învăţător, spuse zâmbind Spiridon adresându-se Arethiei. După cum vedeţi este o chestiune pur familială...

- Ce să spun, făcu bătrânul clipind din ochi către Arethia, chestia cu familia mi-a plăcut! Zău că mi-a plăcut! Poate că îi e ruşine de mine?! De unde mai ştii?! Poate că îi e ruşine că sunt numai un modest învăţător în Dobreşti, şi acum la cincizeci şi trei de ani trecuţi...

- Tată, te-am rugat să încetezi! făcu exasperat Spiridon. De ce vrei să ne dăm în spectacol faţă de domnişoara Florian, care e străină?!...

- Parcă doamna nu mă vede! vorbi bătrânul mai mult pentru sine. Nu mă vede că sunt cu chef?! La cincizeci şi trei de ani trecuţi, eu, care l-am cunoscut pe Spiru Haret, sunt acum, pot spune, un om în afara societăţii...

Dar pentru ce, mă rog?!
- Ar fi mai bine dacă m-aş duce să aduc o maşină, îl întrerupse Spiridon.
- Ce să faci cu maşina?! întrebă, cu mirare, tatăl său.
- Să iau pachetele astea cu mine. Mă mut, nu vezi că mă mut?! Şi domnişoara Florian arde de nerăbdare să mă vadă plecat. Nu că ar avea mai multe drepturi ca mine în hotelul acesta, dar aşa e dânsa: îi pare rău că am păstrat anumite chitanţe...

- Ce sarcastic sunteţi! spuse Arethia.
Şi ridicând din umeri, ieşi trântind uşa. Spiridon îşi privi tatăl cu o expresie de furie abia reţinută. Bătrânul se lăsă să cadă într-un fotoliu, şi începu să se scarpine gânditor pe cap.
- M-ai făcut de râs! izbucni printre dinţi Spiridon. Ce-o să creadă lumea despre mine?!... Te-am rugat de atâtea ori să nu mai vii niciodată aşa... Când ai ceva, ori îmi scrii, ori ne dăm întâlnire în oraş...
Tată-său îl privea îngândurat, cu un zâmbet amar, şi oftă adânc:
- Vreau să citesc o carte, spuse. Poate o ai tu... O carte de astronomie. *Minunile cerului,* parcă aşa îi spunea.
- N-o am, dar o găseşti la librării, făcu Spiridon scoţând portmoneul şi alegând din teancul de bancnote trei hârtii de câte o sută de lei pe care i le întinse cu un gest grăbit.
- Atâta costă? întrebă bătrânul.
- Nu ştiu cât costă, dar cred că banii îţi ajung în orice caz...
- Bine; am să-ţi aduc restul...
- Lasă restul, îl întrerupse Spiridon. Spune-mi cât mai stai în Bucureşti?...
- Vreo două zile, am venit cu nişte treburi...
- Bine, atunci să-ţi mai dau nişte bani, făcu Spiridon plictisit, căutându-şi din nou în portmoneu. Şi vezi, termină-ţi treburile cât mai repede...
- Asta, depinde! spuse bătrânul cu ironie. Depinde de autorităţi. Să ne vedem sănătoşi!...
Dar se întoarse din prag, fericit că îşi adusese aminte la timp.
- Uitasem să te întreb. Unde te muţi?
- Deocamdată în Calea Victoriei 119, la un prieten, minţi Spiridon. Dar nu ştiu cât stau acolo. Dacă ai nevoie de ceva, îmi scrii la aceeaşi adresă, ca şi până acum...
Într-o seară din preajma Crăciunului, Ştefan auzi glasuri străine în odaia lui Spiridon. Rămase câteva clipe la pândă, dar nu recunoscu nici unul. Plecă târziu, cu o neînţeleasă tristeţe în suflet. Cel dintâi lucru pe care îl făcu în seara următoare, întorcându-se la hotel, a fost să bată la uşa lui Daniil. D cunoştea prea puţin, dar ştia că e un om căruia îi place să vorbească. îl întrebă de Spiridon.
- S-a mutat, spuse Daniil poftindu-l să intre în odaie. S-a mutat în centru. Are apartament acolo. Şi-a pus şi tablă la uşă, căci e avocat, acum. Mi-a arătat şi cartea de vizită. Nu mi-a lăsat-o, căci, zicea, nu vrea să i se afle adresa. O fi având el socotelile lui, adăugă după o clipă, râzând tăcut, ca pentru sine.
Ştefan se trezi gândind: „Va trebui să mă mut şi eu. Va trebui să-mi găsesc alt hotel."

- Au mai venit să-l caute nişte tineri, continuă Danii!. Dar dacă n-a lăsat adresa, n-au avut cum să-l găsească...

Ştefan se hotărî deodată şi-l întrebă.

- Dumneata ce crezi despre doamna Zissu?! Ce-o fi fost cu femeia aceea?!

Lui Daniil îi sclipiră o clipă ochii. îşi scoase tabachera din buzunar şi-şi răsuci o ţigară tăcând cu înţeles.

- Cocoana asta ascunde o mare taină, începu el coborând glasul. N-o cunoaşte nimeni; n-o cunoştea nici măcar Voinea. Şi cu toate acestea îi vorbea mereu de ea. Şi de câte ori îi pomenea numele, Vădastra se făcea foc. Odată, erau să se certe din cauza ei. Şi totuşi, din cauza ei, n-a îndrăznit să-l reclame pe Voinea când i-a mâncat banii jurnalului. A fost destul să-i spună: „Acum au să afle şi ceilalţi chestia cu doamna Zissu!", ca Spiridon să tacă chitic. Dar ce chestie o fi la mijloc, nu m-am putut dumiri. Asta e o taină mare...

„Taina aceasta este mare..." Sunt cuvintele Sfântului Pavel, îşi aminti dintr-o dată Ştefan, şi se tulbură. Aşa ar fi trebuit să-i răspundă Ilenei: „Taina aceasta este mare..." Aşa ar fi trebuit să-i spună atunci, înainte de a-i strânge mâna şi a-şi relua goana prin ploaie.

O zărise întâmplător, de la fereastra tramvaiului, într-o după-amiază ploioasă de la sfârşitul lui octombrie. Avea un impermeabil scurt, strâns cu un cordon la mijloc, şi se adăpostea sub o imensă umbrelă neagră. Ar fi trebuit să pară ridicolă, dar părea numai excentrică. Ştefan coborî la prima staţie, îşi ridică gulerul macferlanului şi începu să alerge cu paşi mari pe bulevard, căutând-o. Ploaia se înteţea. Când o ajunse, în dreptul vitrinei unui bijutier, era ud leoarcă. Intră imediat sub umbrelă şi-i luă braţul.

- De când te căutam, îi spuse.

Ileana îl privi cu o prefăcută indiferenţă.

- De unde ai cumpărat umbrela asta? o întrebă Ştefan.

- Nu e a mea. E a lui tante Alice. E de la Expoziţie. A fost şi brevetată; îi spunea „familie nombreuse". Dar a trebuit să-i tăiem din baston; era mult prea lung pentru o singură persoană...

- Te-am căutat şi pe-acasă, o întrerupse Ştefan, dar nu mai era nimeni. Eraţi plecaţi la moşie.

- Când m-ai căutat?

- Acum vreo două luni. într-o seară de august. Exact în seara de 20 august.

- Ţine-mi, te rog, o clipă umbrela, spuse Ileana.

Deschise poşeta şi scoase o batistă. Zâmbind, se înălţă puţin şi începu să-i Ştears fruntea, ochii, obrazul.

- Mulţumesc, spuse Ştefan.

Ileana stoarse batista, o puse în buzunarul impermeabilului şi apucă din nou umbrela.

- Ce era la 20 august? îl întrebă. Vreo aniversare?

- Nu, nu era nimic, vorbi repede Ştefan. O zi ca oricare alta Dar eu îmi amintesc întotdeauna zilele. Am mania asta, că nu uit niciodată ziua când

mi s-a întâmplat ceva, sau am întâlnit pe cineva, sau...

- Azi în ce zi suntem? îl întrerupse Ileana cu seriozitate

- 27 octombrie.

- N-are nici o semnificaţie? întrebă Ileana. Ştefan o privi adânc, cu o naivă gravitate.

- în noaptea asta nu se deschid cerurile? continuă ea. N-ar putea dispărea maşinile, presupunând că ar fi lăsate undeva la colţul străzii?...

- Tocmai asta voiam să te întreb şi eu, spuse Ştefan înseninându-se din nou. Asta voiam să te întreb atunci, când te-am căutat, la 20 august: cum aţi făcut cu cheile de la geamantane? îţi aduci doar aminte...

- Ştiu, îl întrerupse Ileana. Inelul acela cu chei care a rămas la dumneata...

- Ar fi rămas, o corectă Ştefan. Ar fi putut rămâne...

- E cam acelaşi lucru, vorbi Ileana. Cum îţi spuneam...

- Şi mai era ceva, o întrerupse Ştefan zâmbind. Mai erau mănuşile. Mi le-a adus şoferul, chiar în noaptea aceea. Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să mi le aducă. Dar în camera secretă se fac întotdeauna molii. Le ascunsesem foarte bine; le ascunsesem după un raft cu cărţi, ca să nu le găsească nimeni, dar când m-am întors de la munte erau mâncate de molii. Şi cu toate acestea, m-am suit într-o maşină - mi-era teamă să nu fi plecat tocmai atunci la gară - şi ţi le-am adus. 20 august! Probabil că eraţi de mult plecate la moşie... Nu le mai am la mine! exclamă el, în cele din urmă, extenuat.

- Te-ai ostenit degeaba, făcu Ileana; nu erau ale mele. Eu nu port mănuşi.

- Eram aproape sigur, o întrerupse Ştefan. Le priveam, le ţineam în mână, şi nu te simţeam mai aproape...

- Dar crezi că asta n-are nici o semnificaţie? îl întrerupse Ileana. Nu se poate să nu aibă. Cum îi spuneam şi lui Partenie...

Citi foarte bine mirarea de pe figura lui Ştefan, dar continuă ca şi cum n-ar fi observat nimic.

- Cum îi spuneam şi lui, adevărata imaginaţie creatoare o ai dumneata. El, Partenie, e doar un observator de oameni; n-are imaginaţia dumitale. Îl vezi cât colo că nu crede în mituri...

Ploaia se înteţise din nou şi începuse să bată un vânt rece, morocănos, în care parcă se presimţea deja iarna. Ileana coborî mai mult umbrela deasupra lor şi se trase încet către vitrina bijutierului.

- Mă tot întreba: dacă te cunosc mai bine, dacă eşti într-adevăr un tip bizar, cum a auzit spunându-se. Bizar, nu, i-am răspuns. Dar are imaginaţie. Bunăoară, nu cumva să te întâlneşti cu el în Noaptea de Sânziene, căci atunci,

NOAPTEA DE SÂNZIENE

dacă ai maşină, dispare - iar dacă nu, îţi povesteşte ce s-ar fi întâmplat dacă ai fi avut...

În clipa aceea, ca trezit dintr-o lungă reverie, Ştefan îi prinse capul în palme şi o sărută, înfometat, pe gură. Ileana încercă să se smucească, dar nu reuşi decât să coboare şi mai mult umbrela deasupra lor. I se părea că e sărutată de cineva, necunoscut, într-un vis visat de mult, din care nu-şi mai amintea nimic altceva decât îmbrăţişarea aceasta bruscă, ireală, ameninţătoare. Câtva timp în urmă simţi că se sufocă, şi se zbătu, cu un

geamăt surd. Ştefan îi dădu drumul din braţe, o susţinu o clipă cu un gest timid, încurcat, şi încercă să ridice umbrela. Ileana respira agitată. îşi trecu mâna prin păr, apoi şi-o opri pe frunte şi plecă privirile în caldarâm fără să spună un cuvânt.

- Îmi pare foarte bine că te-am întâlnit, şopti Ştefan, apropiindu-se mai mult de ea. Am să mai trec într-o seară să te văd...

Îi căută repede mâna, i-o strânse puternic, prelung, şi fără s-o mai privească, ieşi de sub umbrelă şi începu să alerge prin ploaie...

Dar ar fi trebuit să-i spun: „Taina aceasta este mare!..., îşi repetă el întruna privindu-l pe Daniil fumând. Asta ar fi trebuit să-i spun..."

Aşa cum ghicise Ştefan, Ileana nu-l întâlnise pe Partenie. îi citise în timpul verii câteva cărţi şi, reîntoarsă în Bucureşti, încercase să-l cunoască. Se hotărâse, brusc, într-o dimineaţă şi-l chemase la telefon. Partenie nu era acasă.

- Cine întreabă?

Era un glas de femeie; i se păru, puţin cam aspru.

- O admiratoare, răspunse Ileana.

- Încercaţi altă dată...

„E bine păzit!", îşi spuse Ileana aşezând receptorul. Dar mai târziu îşi aminti că Partenie nu e căsătorit şi nici măcar nu i se cunoştea o legătură. Aflase, dimpotrivă, că e văzut aproape întotdeauna cu altă femeie. îşi caută partenera ideală, i se spusese odată, cu un zâmbet plin de subînţelesuri. Era la conacul lui Stravopoulos. „Trebuie să le facem o vizită, îi spusese tante Alice. E şi nepotul lor acolo, magistratul, cela care şi-a luat doctoratul la Paris."

- Îşi caută partenera ideală, dacă înţelegeţi ce vreau să spun, repetase magistratul prelungindu-şi zâmbetul.

- Cine e Partenie ăsta, de care se vorbeşte atât? o întrebase tante Alice la întoarcere, în trăsură.

- Un Don Juan, spusese Ileana pe gânduri. Teribil aş vrea să-l cunosc...

- *Mais, tu es foile!* exclamase tante Alice.

Exact ca şi în dimineaţa aceea, în care-i spusese că i-a telefonat şi că în locul lui i-a răspuns un glas de femeie.

- Probabil, metresa lui, spuse Ileana. Oare câte zile are s-o tină?! Dacă o concediază înainte de Crăciun, mă prezint eu în loc, şi-l iau cu mine la ski. Mi-ar place să am un amant ilustru. L-aş arăta la toată lumea, dar l-as tine cu un lanţ legat tot timpul de mine...

- *Mais tu es folle!* exclamase tante Alice.

- Nu cu un lanţ, continuă Ileana, pe gânduri. Ar trebui să găsesc altceva. Dar, în orice caz, l-aş lega. Un lacăt, cât ar fi el de mic, şi când aş pleca de-acasă aş lua cheiţa cu mine... O cheiţă, mică de tot, pe care aş purta-o tot timpul cu mine...

Începu să râdă, ca din senin. îşi dădea foarte bine seama că, vorbind de Partenie, se gândea tot timpul la Ştefan. „Şi cu toate acestea, cred că nu mi-am pierdut într-atât minţile... Nici măcar nu-l iubesc. Ar fi fost poate amuzant să iubesc, aşa, un bărbat, de la prima ochire; un adevărat *coup*

de foudre... Dar nu-l iubesc. E un om bizar, atât. Nu e deloc genul meu. E un fantast."

Şi cu toate acestea, uneori, în acea seară de la Băneasa, se simţise peste măsură de tulburată. Ar fi fost gata să creadă că toate lucrurile acelea pe care

1 le spunea el s-ar putea întâmpla. Ca şi atunci, la Lausanne, când, în preajma examenelor, fetele făcuseră din nou spiritism şi o chemaseră şi pe ea să asiste. Venise mai mult în glumă. Nu putea crede că morţii se vor apropia de masa lor şi le vor vorbi - şi cu toate acestea, în fundul sufletului, dorea cu deznădejde ca un asemenea lucru să se întâmple. Când pusese degetul pe pahar, se gândise: Are să vină duduca Ralu... Dar venise o profesoară moartă în iarna aceea, şi paharul dictase, cu scurte ezitări, câteva fraze complicate, în care li se spunea să dorească din toată puterea lor Binele Omenirii. Ileana fusese sigură că una dintre colege - probabil Valkiria - mişcase tot timpul paharul, dar îi păruse rău că se întâmplase aşa. Ar fi vrut ca paharul să fie mişcat de un mort adevărat, pentru că un asemenea lucru i se părea cu neputinţă.

Aşa ar fi vrut să creadă, ascultându-l, că cerurile s-ar putea deschide la miezul nopţii. Ştefan era un om ciudat. Avea o frumuseţe virilă şi totuşi fragedă, copilăroasă, care o tulburase. Nu-şi putea explica prea bine ce o atrăgea la el; poate lipsa lui de vulgaritate, şi felul lui straniu, aproape misterios de a fi; o privea uneori lung, şi zâmbea ca şi cum ar fi citit cine ştie ce gânduri ascunse înapoia frunţii ei, gânduri pe care ea nu le ghicea. Se simţea atrasă şi de neînţeleasa lui tristeţe, pe care o trădau tăcerile, absenţele lui. Ştefan era deosebit de toţi bărbaţii pe care-i cunoscuse ea. Nu ştia niciodată ce are sa-, spună în clipa următoare. O întrerupea uneori ca să-i pună întrebări absurde. Aşa cum făcuse atunci, ieşind din restaurant: ea îi vorbea despre moşia de la Zinca, şi el a întrerupt-o, cu un zâmbet vinovat: - Aveţi o pivniţa veche, adânca,]a Zinca?...

Toate acestea, şi altele multe îi trecuseră prin minte, într-o învălmăşeală absurdă, când Ştefan îi strânsese repede mâna, şi o abandonase acolo, sub umbrelă, şi fugise ca un năuc prin ploaie. De-abia mult mai târziu, când nu-l mai zărea, îşi aminti amănuntul aflat la restaurant, şi se îmbujora. „îşi închipuie că dacă m-a sărutat, are să se întâmple exact *acelaşi lucru,* că am să-mi pierd minţile după el. îşi închipuie că e irezistibil, că îi e de-ajuns să sărute o femeie ca să nu-l mai poată uita..."

Atunci înţelese şi de ce n-o mai căutase, de ce nu-i mai dăduse nici un semn de viaţă toată vara. Aştepta poate să-l caut eu. Apare câteodată, pe stradă, şi-ţi spune câteva cuvinte, te întreabă de pivniţa de la Zinca, şi apoi dispare. O să ne mai vedem... Am să trec într-o seară să te văd... Cum aţi putut închide geamantanele? Cheile acelea erau la mine. Inelul acela cu chei pe care mi l-ai arătat, vreau să spun; a rămas la mine...

- Uită-te bine unde calci! îi strigă o cucoană.

- Pardon! spuse Ileana cu un zâmbet timid.

Ploaia aproape încetase. Bura acum foarte fin şi umbrela „familie nombreuse" îi apăru deodată absurdă, aproape provocatoare. Ileana şovăi mult timp în mijlocul trotuarului, dar în cele din urmă ridică din umeri şi îşi continuă drumul cu umbrela deschisă.

Începuse să ningă şi Ioana simţi că nu mai îi e frică. Pe neştiute, o mare

linişte o învălui din toate părţile. Bradul încărcat de zăpadă, pe care-l vedea foarte bine chiar fără să-şi ridice capul de pe pernă, i se păru deodată cunoscut; era acelaşi brad din grădina copilăriei ei.

- Cât te iubesc de mult, aşa cum eşti, îi şoptise Ştefan în seara când, întorcându-se pe neaşteptate acasă, o surprinsese nepudrată şi nefardată. Eşti foarte urâtă, cum n-am crezut până acum că ar putea deveni vreodată o femeie atât de frumoasă ca tine.

Era în preajma Crăciunului, în a şaptea lună de sarcină, şi Ioana se trezea câteodată înspăimântată privindu-se în faţa oglinzii; obrazul era pătat, cu pete mari, roz-veştede, şi gura şi-o simţea uscată, palidă.

- Eşti foarte urâtă, continuase el luându-i mâna şi sărutându-i-o lung. Şi totuşi, niciodată nu mi-ai fost mai scumpă ca acuma!... Eşti numai a mea, acum. Nu mai mi-e frică de nimeni, acum...

„Se gândeşte mereu la *el.*" Şi cu toate acestea, înţelesese de mult Ioana, nici măcar nu seamănă; n-ar putea fi confundaţi decât de departe, şi numai de către cineva care nu-i cunoaşte bine nici pe unul, nici pe altul. Aşa cum nu-l cunoştea ea pe Ciru. îl văzuse poate de zece, douăsprezece ori. îl ştia mai bine din fotografii. Şi când venise atunci, la „Ziua Cărţii", cu un teanc de volume ca să i le semneze, venise şi cu o fotografie. „Pe asta n-o semnez, spusese

Partenie dând-o indiferent la o parte. Apoi, fără să ridice capul, o întrebase: Doamnă sau domnişoară?..."

- Domnişoară...

Aşa l-a cunoscut. Era mai puţin frumos ca în fotografii. Părea mai ursuz, mai întunecat. Şi îşi pierdea foarte repede răbdarea. - Nu vrei să discutăm altceva decât literatură?! o întrerupsese el la începutul primei întâlniri pe care i-o dăduse. - Literatură fac eu destulă, şi infinit mai bună decât aceea pe care o citeşti dumneata... Şi când la întâlnirea următoare, Ioana pronunţase numele unui mare scriitor contemporan o întrerupse: - Nu există! îmi pare foarte rău să-ţi spulber încă o iluzie, dar acest domn nu există. - L-am învăţat şi la şcoală, spusese timid Ioana. - Cu atât mai rău pentru dumneata! Singurul scriitor român la ora actuală, sunt, din nefericire, eu. Spun din nefericire, pentru că şi eu sunt un scriitor de mâna a doua, de mâna a treia chiar. Alături de Eschil, de Shakespeare, de Dante, nu exist. Cum vrei să mai existe atunci idolii dumi-tale?!... - Idolul meu literar eşti dumneata, spusese, cu un efort, Ioana. Am citit tot ce-ai scris, am păstrat toate articolele dumitale, toate criticile... El o privise amuzat: - Atunci, probabil că eşti îndrăgostită de mine, spusese. - Da, şoptise Ioana. Vă iubesc din clasa a patra de liceu, de când am citit *Tinereţea Melaniei.*

„... Cum am îndrăznit? se întrebase ea de nenumărate ori de atunci. Il iubeam mai mult pe Gary Cooper. Pe el îl admiram, doar, aşa cum îl admir şi acum... Şi nici măcar nu-l puteam confunda." îl îmbrăţişase pentru că îi zâmbea de departe, aşa cum nu-i zâmbise niciodată până atunci, şi îl văzuse dintr-o dată cât era de frumos când zâmbea, şi voise să-i arate cât de mult îi plăcea aşa cum era atunci; adică, aşa cum nu putea fi el niciodată. Aşa nu putea fi decât Ştefan. - Pardon! şoptise ea încurcată. - Eu ce trebuie să spun? o întrebase Ştefan. - Vă rog să mă iertaţi, bâigui ea. V-am confundat... Semănaţi cu cineva... - Bine, o întrerupse el, dar eu ce

trebuie să spun? Trebuie să spun şi eu ceva, nu e aşa?! Ce-o să credeţi despre mine?! Că sunt un ignorant, că sunt incapabil de o singură replică inteligentă... Mă puteţi oare lăsa aşa?! Trebuie să găsim o replică...

„Evident că te iubesc şi eu, îi spusese Ciru. Dar ce poate însemna o iubire? Cât poate ea dura? Nimic nu durează în lumea asta; totul trece, totul se preface, totul moare ca să se nască din nou, altfel, în altă parte, cu alţi oameni... De ce te-ai întristat? Te aşteptai poate să-ţi vorbesc de iubirea eternă?! Nu sunt poet. Din nefericire, nu sunt decât romancier şi autor dramatic. M-am specializat în materia aceasta trivială şi teribilă: omul de toate zilele. Omul cu *o* mic. Să nu cumva să te aud vreodată vorbind în majuscule, să nu cumva să scrii sau să pronunţi Om cu majusculă..."

43

NOAPTEA DE SÂNZIENE

„Ursitoarele îl vor îmbia, fiecare, cu aceeaşi majusculă", îi spusese ieri Ştefan, în drum spre clinică. îi vorbise întruna, cât ţinuse drumul cu maşina. îi vorbise cu glasul lui neînţeles, fermecat, ţinându-i amândouă mâinile în mâinile lui.

- ... Dacă o să fie fată, o facem Regină, spunea. Nu e numaidecât nevoie să aibă un tron al ei, o situaţie dinastică, vreau să spun. Dar va fi o Regină a ceva care n-a mai fost până acum. O Regină a spaţiilor geometrice dificile, bunăoară: se va mişca într-un Univers al ei, stăpânit de ea, poate chiar fundat de ea; un Univers inaccesibil muritorilor de rând, ca noi. Şi în care revoluţiile nu sunt posibile decât de sus în jos, pornind din alte spaţii geometrice, încă şi mai dificile. Dacă va fi s-o răstoarne cineva, va fi tot o Regină, ca ea, sau un Rege, cu mintea mai îndrăzneaţă... Iar de va fi băiat, băiatul nostru va fi Muzicant, Matematician sau Metafizician. Ursitoarele îl vor îmbia, fiecare, cu aceeaşi majusculă: un M.... Dacă nu, adăugase el după o clipă, cu o urmă de regret în ochi, copilul nostru va fi al lumii...

Ioana zâmbi lung. Nu-i mai era deloc frică. Visul cu Antim i se părea un vis visat de mult. Antim, care se ridicase din nou în vârful picioarelor, şi îi bătuse, ca şi atunci, la fereastra vagonului, strigându-i...: „A avut un accident, un accident. Dar nu era soţul dumitale. L-am confundat eu cu el. Eu l-am confundat, el l-a confundat, noi l-am confundat. L-am confundat, l-am confundat".

Ştefan îşi repeta întruna: 17 februarie 1937,17 februarie 1937. Voia parcă să ghicească ce destin ascunde ziua aceasta. Aduna cifrele, le împărţea în chip arbitrar, se oprea asupra fiecărei combinaţii. Pe urmă, brusc, îşi aminti că n-au căzut încă de acord asupra numelui, şi începu să caute. Dar îl împiedica mereu o formulă care-i revenea automat în minte: un copil de sex masculin, un copil de sex masculin... Aşa va trebui să declare la primărie şi să semneze hârtia. Şi se simţi din nou responsabil, fără să-şi poată preciza faţă de cine şi în ce fel.

Se apropia de casă. I-ar fi plăcut să se afle într-un compartiment cu lume multă şi cineva să-l întrebe, aflând că e căsătorit de patru ani: - Aveţi copii?! - Da, un băiat ar fi răspuns el. - Ce vârstă?! - Ştefan ar fi privit atent ceasul şi ar fi răspuns, după un scurt calcul: - Trei ceasuri şi douăzeci şi trei de minute!...

Dar simţise că făcuse undeva o greşeală. Urcând scările socoti din nou şi văzu că băiatul lui are în acel moment trei ceasuri şi treizeci şi opt de

minute.
A doua zi, întorcându-se de la clinică, îl găsi pe Biriş aşteptându-l pe scări, fumând.
- Nu ne-am mai văzut de mult, îi spuse. Credeam că te-ai supărat, în seara aceea, din pricina lui Bursuc...
Ştefan intrase în cafenea numai pentru că î] zărise pe Biriş în dreptul ferestrei şi i se păruse că fusese văzut şi el. Dar Biriş îl asculta pe Bursuc şi nu-l văzuse.

Îi făcu repede loc la masa lui, prezentându-l vag şi colectiv: - Domnul Viziru - şi apoi se întoarse către un bărbat încă tânăr, gras, cu un obraz rotund şi lucios, cu buzele groase, leneşe, şi ochi care îi râdeau mărunţi în fundul capului, îndemnându-l: - Spune, Bursuc! Spune cum a fost!...
Bursuc, înţelese Ştefan, era licenţiat în teologie şi povestea cum era să fie hirotonisit preot; familia îi găsise şi o nevastă, într-un sat vecin cu al lui, lângă Braşov.
- Am renunţat, îşi reluă el povestea. Nu-mi plac oamenii care nu se ţin de cuvânt. Ne-am înţeles că în afară de zestrea fetei, mie să-mi cumpere o motocicletă. Socrul s-a împotrivit la început: că ce-or să spună credincioşii când şi-or vedea popa pe motocicletă?! Ne modernizăm şi noi, Sfânta biserică, i-am răspuns. Ne motorizăm!...
Şi izbucni în râs, închizându-şi pe jumătate ochii. Un râs scurt, gros, răguşit.
- De ce să nu ne modernizăm?! Cu motocicleta slujeşti mai bine biserica. Te cheamă un credincios la miezul nopţii, să-l spovedeşti şi să-l împărtăşeşti
- cu motocicleta ajungi într-o clipă. îl găseşti sigur în viaţă şi ai timp să-i ierţi toate păcatele!...
Râse din nou. îl ascultau toţi cu încântare. îl ascultau şi ceilalţi, de la mesele vecine.
- ... Şi în ultima zi, în ziua nunţii, mi-a spus că n-a cumpărat motocicleta. Că îi e ruşine. Că n-are nici bani. Că şapte sate îl cunosc pe el drept om vrednic şi cu frica lui Dumnezeu... Eu n-am zis nimic. Şi seara, când m-aştepta mireasa acasă, eu mi-am văzut frumuşel de treabă. Mi-am ras barba, mi-am schimbat hainele şi am plecat. Nu ştiu ce s-o fi ales în urma mea, că n-am trimis bărbat în loc!...
- Nu m-am supărat, spuse Ştefan conducându-l în birou, dar eram cam grăbit. Şi mă întreb şi acum ce-aţi găsit la Bursuc. Ştiu doar că i-a mers de mult vestea că are geniu şi e diabolic. Am auzit de el şi la minister...
Biriş se opri o clipă în faţa rafturilor cu cărţi, apoi se apropie de fereastră şi privi acoperişurile caselor; depărtate, risipite, se zăreau turlele de biserici.
- Povestea asta cu Bursuc, începu el potolit reîntorcându-se în mijlocul camerei, e o poveste lungă. O să stăm de vorbă cu un alt prilej. Deocamdată, îmi pare bine că nu te-ai supărat. Vedeam că nu dai nici un semn de viaţă, că nu mai treci prin strada Măcelari, şi mă întrebam ce o fi cu dumneata, dacă nu cumva oi fi supărat...
Se întrerupse brusc şi ca şi cum de-abia atunci le-ar fi văzut, se apropie de unul din cele două tablouri; un buchet de flori de câmp alături de o

mănuşă neagră de femeie. îl privi adânc, mult timp, fără să scoată un cuvânt.

- Dar de ce ar fi trebuit să mă supăr? întrebă târziu Ştefan.

- Mi-a fost teamă să nu te fi jignit chestia lui cu motorizarea bisericii, spuse Biriş aşezându-se în fotoliu.

Ştefan începu să râdă oarecum absent.

- Nu sunt un ortodox practicant. Dar chiar dacă aş fi fost, nu m-aş fi simţit jignit de aventurile unui seminarist care-şi lasă să crească barba pentru o parohie şi şi-o rade pentru o motocicletă. Aberaţii de felul ăsta se întâlnesc în toate religiile din lume...

- Nu vorbi aşa, făcu Biriş cu seriozitate. Bursuc ăsta e mult mai profund decât crezi, mult mai îndrăcit. Să înveţi să-ţi fie frică de el. Eu, dacă aş crede, dacă aş fi, adică un adevărat creştin ortodox, aş tremura la gândul că Bursuc *există.*

- Dar de ce?! întrebă Ştefan rezemându-se de birou. Biriş şovăi şi-şi pipăi încurcat creştetul capului.

- E o poveste lungă, spuse. Dar Bursuc are steaua lui; ăsta ajunge departe... Dar oricum, adăugă schimbând brusc glasul, e un om interesant. E un ratat, un nihilist sută la sută. E interesant din punct de vedere literar, vreau să spun. Mă mir chiar că scriitorii noştri nu l-au folosit până acum în nici o carte. Ar fi trebuit să-l cunoască Partenie. Dar, evident, Partenie nu întâlneşte oameni interesanţi; el umblă tot timpul după „experienţe"...

- Ascultă, îl întrerupse Ştefan, nu ţi-am dat marea veste. Sunt tată. Am un băiat. De ieri, am un băiat...

- Felicitările mele, vorbi Biriş fără prea mare entuziasm. Felicitările mele. întoarse apoi capul şi privi din nou tabloul de deasupra fotoliului.

- Dar să nu-i spui mătuşii mele, adăugă. Ea crede că nu eşti însurat, şi ar vrea să te însoare... N-are nici o importanţă, continuă repede văzând că Ştefan vrea să-l întrerupă, n-are nici o importanţă că ai nevastă şi copil. Ei îi face foarte multă plăcere să-ţi peţească o fată. Aşa îmi peţeşte mie de câţiva ani. Asta e marea ei bucurie; de ce să i-o stricăm?...

- ... Şi încă nu ştiu ce nume să-i dăm, spuse Ştefan zâmbind dintr-o dată, înseninat.

Biriş îl privi lung, fără nici o expresie. îşi căută apoi pachetul cu ţigări şi, înălţându-l, i-l arătă:

- E pachetul ei, vorbi. M-a trimis să i-l cumpăr şi mi-a spus, din prag: „Şi poate te duci să vezi ce mai face domnul Viziru..." Are un suflet extraordinar, adăugă cu un alt glas. N-a uitat nici până acum că i-ai dat astă-vară nişte bani să-şi cumpere un pachet cu ţigări.

Vădastra şi-a păzit bine taina. Tată-su nu avea cum să-i afle noua lui locuinţă. închinase împreună cu locotenentul Băleanu apartamentul unui diplomat plecat în străinătate. Băleanu era un bărbat înalt, cu umerii largi, cu

grumazul totuşi delicat şi cu o expresie de copilărească fericire în ochi. Rămânea rareori serile acasă.

- Sunt invitat în familie, spunea.

Vădastra începuse să fie intrigat de absenţele acestea, care i se păreau misterioase. Odată, plictisindu-se singur, se apucă să cerceteze cu de-amănuntul odaia lui Băleanu. Luă carte cu carte, răsfoindu-le cu mare grijă, doar o găsi vreo scrisoare senzaţională, dar fără nici un rezultat. Sertarele de la birou erau toate închise, dar se îndreptă spre garderob şi începu să desfacă sertarele, privind cu mare atenţie rufele, apoi examina apa de colonie, batistele, şi în cele din urmă, uniformele. Alese pe cea mai elegantă şi o scoase afară. Haina de militar, pe care Spiridon o visase în copilărie, avea încă o foarte mare atracţie pentru el. O privi cu multă emoţie; rangul de ofiţer era singurul lucru pe care nici cele mai îndrăzneţe închipuiri ale lui nu i-l puteau da. în cele din urmă nu se mai putu stăpâni, îşi scoase haina şi îmbrăcă, aproape tremurând, vestonul de locotenent. Apoi se apropie de oglindă şi se privi cu nesaţ. Tunica îi venea aproape pe măsură; doar umerii, cu mult mai laţi, l-ar fi făcut să pară un uriaş dacă nu cădeau puţin în jos, dându-i aerul unui manechin prost îmbrăcat. Spiridon, însă, nu mai obosea admirându-se. Se depărta şi se apropia de oglindă, ţinându-şi grumazul ţeapăn, marţial, privindu-se când din faţă, când din profil, cu şi fără monoclu. De-abia în această uniformă cu umeri enormi, cu linia bărbătesc tăiată, se regăsea pe el însuşi; aşa se văzuse el întotdeauna, şi acum se contempla în carne şi oase aşa cum nu se întrezărise decât în propria lui închipuire. Mustaţa scurt tunsă şi monoclul negru adăugau o trăsătură de picantă impertinenţă staturii vaste şi marţiale. Spiridon se dezbrăcă târziu, cu melancolie, dar cu o tainică bucurie în suflet.

A doua zi, Băleanu veni să-l vadă şi Spiridon tresări; poate că a observat ceva, îşi spuse. Locotenentul avea într-adevăr o expresie curioasă; parcă s-ar fi trudit să-şi ascundă nervozitatea sub un zâmbet mai stăruitor ca de obicei.

- Ştii, începu el după ce se scuză că-l deranjează, vreau să-ţi spun un secret...

Ochiul lui Spiridon se aprinse brusc. Cum Băleanu făcu o pauză, aşteptând să fie încurajat, Spiridon trase scaunul aproape de el şi-l îndemnă cu un gest scurt.

- Ia spune...

- Ştii că învăţ nemţeşte, mărturisi Băleanu.

O clipă Spiridon crezu că celălalt glumeşte, dar locotenentul continuă cu seriozitate.

- M-am gândit să fac un an, doi de şcoală germană şi e mai bine să mă apuc de pe acum. Dar este o limbă foarte grea... Atâtea declinări, domnule! exclamă el cu admiraţie şi teamă.

Spiridon simţi cum îl cuprinde mila pentru acest militar frumos, care consideră un fapt vrednic de cel mai mare secret şi admiraţie învăţarea unei limbi europene moderne.

- Şi după ce-ai să-ţi termini şcoala în Germania, ce-ai să faci? întrebă el sarcastic.

- Cum, ce-am să fac? Am să fiu atunci căpitan...

- Şi după asta? stărui, implacabil, Spiridon.

- Ce vrei să spui?

- Ce-ai să faci, după ce vei ajunge căpitan?
- Ce facem toţi, noi, ostaşii...
- Mă rog, toate acestea unde duc? în cele din urmă, ce ai să fii? întrebă agitat Spiridon. Drumul pe care mergi, trebuie să aibă o ţintă... Ei bine, eu te întreb care este această ţintă finală, către care tinzi?! Dacă toate îţi vor ieşi din plin, cum îţi urez să-ţi iasă, ce-ai să ajungi?!...
- General, răspunse cu seriozitate jignită Băleanu. General, general de divizie, poate chiar de corp de armată.
- Să spunem c-ai să fii chiar ministru de Război, îl întrerupse Spiridon.
- Nu, asta e greu... Trebuie să ai relaţii...
- Mă rog, să presupunem totuşi c-ai să fii într-o zi ministru de Război. Ei şi? Ce-ai realizat cu asta? Ce înseamnă să fii ministru de Război?! Mai întâi de toate, România e o ţară mică şi la noi guvernele se schimbă foarte des...
Locotenentul îl privea cu mai multă atenţie ca de obicei, închizând puţin ochii ca să înţeleagă mai bine, trudindu-se să ghicească sensul ascuns al celor spuse de Spiridon după gesturile lui, după felul cum sublinia anumite cuvinte. Totuşi când îl auzi vorbind despre eventualitatea şi zădărnicia unui post de ministru al Războiului - nu-i veni să-şi creadă urechilor. Nu mai înţelegea nimic.
- Dar atunci, după dumneata, ce-ar trebui să fac? întrebă el neştiind ce să întrebe altceva.
- Nu, eu nu zic nimic, începu Spiridon cu un glas mai domolit. Eu nu zic că această carieră pe care ai ales-o nu e frumoasă... Dimpotrivă, ca să-ţi mărturisesc, şi eu visam când eram copil să ajung ofiţer... Eu nu zic că ai făcut rău că ţi-ai ales această carieră. Dar, în fond, ce satisfacţii poate să-ţi dea? Ce înseamnă să fii general? Dacă ai avea posibilitatea să ajungi un al doilea Napoleon, atunci înţeleg. Prin cariera armelor îţi cucereşti un loc unic în Europa, şi după aceea poţi face ce vrei. Aşa înţeleg şi eu. Dar, vezi, la noi e greu să ajungi aşa ceva. Suntem o ţară mică...
- Nu te înţeleg, repetă tulburat Băleanu.
- Vreau să spun că oricât ai ajunge de departe, tot nu înseamnă mare lucru... Să nu crezi că vreau să te jignesc. Majoritatea carierelor sunt aşa. Ai

impresia că-ţi dau ceva, şi când te gândeşti bine vezi că nu-ţi dau nimic... Eu, când eram băiat de liceu, continuă el cu alt glas, zâmbind, visam să ajung într-o zi cel mai mare pianist român. Vis de băiat de 17 ani! Când te gândeşti bine ce satisfacţii aş fi avut? Muncă de dimineaţă până seara, şi la urmă, ca recompensă, intrigi şi calomnii.
- Atunci, pentru dumneata, ce carieră merită să fie îmbrăţişată? întrebă Băleanu. Dumneata ce-ai vrea să faci în viaţă?!...
- Asta rămâne, deocamdată, un secret al meu, răspunse Spiridon zâmbind. Eu mă pot lăuda că am descoperit calea către ţinta care merită să fie atinsă. Recunosc, nu e un lucru uşor; nu e pentru toată lumea.
- Ştiu la ce te referi, făcu locotenentul. Avocatura...
Vădastra râse, şi-şi netezi apoi mustaţa cu arătătorul de la mâna dreaptă, îi plăcea să prelungească, măcar câteva clipe, pauza aceasta de mister şi îndoială.

- Avocatura e numai un instrument, rosti el cu o voită încetineală. Un instrument, mai bine-zis unul din instrumentele pentru apropierea de ţinta pe care mi-am propus-o. Avocatura în sine nu e mai interesantă decât orice altă carieră. Totul depinde de ce faci cu ea, adăugă Vădastra confidenţial, dar pe acelaşi ton misterios. *Ce faci cu ea...*

Într-o seară friguroasă de la începutul lui martie, Ileana se întâlni cu Partenie. După mai multe încercări, izbutise să-l găsească la telefon şi-l invitase ea, la ceai la cofetăria Nestor. La cofetăria Nestor îşi invita întotdeauna tante Alice prietenii şi, mai ales, prietenii străini ai rudelor şi prietenilor ei. La răstimpuri, cineva, necunoscut, telefona din partea domnului Economu de la Iaşi, sau a doamnei şi domnului Ifrim de la Bârlad, pe care-i întâlnise, cu un an sau doi înainte pe Coasta de Azur, sau în Italia, sau în Elveţia. Tante Alice îi invita în aceeaşi zi să ia ceaiul cu ea la cofetăria Nestor. De cele mai multe ori, relaţiile se opreau aici. Tante Alice venea cu taxiul, aproape întotdeauna singură (căci Ileana era ori plecată, ori găsea un motiv oarecare să rămână acasă), căuta o masă lângă fereastră, stătea de vorbă cu patronul, alegeau împreună, şi laborios, prăjiturile şi fursecurile pentru musafiri, apoi îi aştepta, făcându-şi vânt cu evantaiul, vara, sau aranjându-şi necontenit blana, punându-şi-o, scoţându-şi-o sau punându-şi-o din nou pe umeri, în timpul iernii. Singură, nu putea rămâne niciodată liniştită; trebuia să facă ceva cu mâinile. Curând, apăreau prietenii rudelor din Moldova şi tante Alice începea imediat să le povestească; despre călătoriile ei în Italia, dacă erau italieni, despre Lausanne sau St. Moritz, dacă erau elveţieni. îi ţinea aşa de vorbă până seara târziu, îndemnându-i cu prăjituri şi descriindu-le propriile lor ţări, citându-le nume de hoteluri şi pensiuni, reproducându-le conversaţiile auzite în tren, povestind întâmplările care îi

fuseseră povestite cu 30-40 de ani în urmă; povestind îndeosebi aventura îmblânzitoarei de tigri, pe care i-o povestise, în 1905, prinţul Moruzov.

Când Ileana îşi invita cunoscuţii la cofetăria Nestor, tante Alice îi dădea fără şovăire cele câteva mii de lei, pe care altminteri i le-ar fi refuzat. Şi una din sursele ei de venituri erau imaginarele invitaţii la cofetăria Nestor. Âşa îşi strângea bani pentru scurtele ei escapade la ski, spunând apoi lui tante Alice că e invitată la munte de prieteni, sau că nu plăteşte trenul, că va fi dusă până la Predeal cu maşina. în realitate, pleca aproape întotdeauna singură, în clasa a III-a, şi-şi alegea o gazdă ieftină, făcând economie la mâncare şi ţigări. I-ar fi plăcut să poată rămâne toata iarna la ski, aşa cum se lăuda, de altfel. Cât e zăpadă pe munţi, rămân şi eu la ski... Dar nu putea rămâne niciodată mai mult de opt, nouă zile. Şi pentru că nu-i plăcea să stea la Bucureşti, petrecea săptămâni şi luni de-a rândul la moşie, la Zinca.

Ileana se aşezase la o masă din fundul cofetăriei. Când îl văzu intrând, tre-sărise; ar fi putut crede că e Ştefan. îi făcu semn cu mâna şi Partenie se îndreptă spre ea cu un pas repede şi totuşi fără grabă. De-abia când îl văzu de aproape, Ileana îşi dădu seama că nu seamănă atât de mult cu Ştefan. Partenie avea grumazul ceva mai scurt şi mai gros, şi figura îi era mai matură, mai concentrată, cu o expresie curioasă de ironie şi de

resemnare totodată. Se înclină, îi sărută mâna şi, după ce se aşeză la masa ei, îşi roti o clipă privirile în jurul lui.

La Zinca, în timpul iernii, Ileana îşi imaginase de mai multe ori întâlnirea cu Partenie. Voia să-l cunoască şi din curiozitatea de a întâlni un autor ale cărui cărţi îi plăcuseră (deşi, uneori, parcă vrea să se arate cât e de inteligent, cât e de deosebit de noi, ceştilalţi, şi asta mi-l face antipatic), dar mai ales ca să se răzbune pe Ştefan. începea s-o irite şi s-o jignească purtarea lui. Venise odată s-o vadă, înainte de Crăciun. Era singură acasă.
- Ştii, începu el, voiam să-ţi spun ceva atunci, în seara când ne-am întâlnit. Şi n-am îndrăznit. Dar acum trebuie să ţi-o spun. Cred că am să te iubesc foarte mult, adăugă după o scurtă tăcere - şi toată faţa i se lumină dintr-un zâmbet. Cred că te iubesc deja foarte mult. Să nu râzi de mine. Ţi-am spus că-mi iubesc soţia, şi acum, curând, o să avem şi un copil. Şi cu toate acestea, simt că te iubesc din ce în ce mai mult. Voiam să-ţi spun asta, ca să nu plutească între noi nici un echivoc. Sunt îndrăgostit de dumneata şi uneori simt cum iubirea aceasta nu mai mă lasă să trăiesc. Umblu ca un năuc, vorbesc singur, vorbesc în gând cu Vădastra. Aş ii vrut să-i spun Ioanei, dar sunt sigur că n-are să înţeleagă ce se petrece cu mine. Nici dumneata nu înţelegi. Prea bine nu înţeleg nici eu. Dar iubirea aceasta ar putea să-mi reveleze ceva. Poate te-am întâlnit şi m-am îndrăgostit de dumneata ca să mă înveţi ceva. învaţă-mă, atunci! Spune-mi de ce mi-ai apărut în cale. Nu te-am întâlnit aşa, din întâmplare, doar ca să flirtez cu dumneata; nu-mi Place să flirtez. Nu mi-am înşelat niciodată soţia. Dar am simţit, întâlnindu-te,

că mi s-a făcut un semn. Am văzut, atunci, în clipa aceea... - Ştiu, ştiu, îl întrerupse Ileana cu un gest de nerăbdare, cunosc povestea: maşina, cheile, ariciul, fluturii, cerurile, le cunosc, le cunosc, nu mai e nevoie să mi le repeţi.

Simţise cum o cuprinde indignarea şi nu se mai putuse stăpâni. „Îmi vorbeşte de flirt, îmi repetă că nu şi-a înşelat niciodată soţia, ca şi cum ar crede că nu aştept decât asta, să flirtez cu el, că aş fi chiar dispusă să mă culc cu el, doar că el încă nu s-a hotărât să-mi facă această onoare. îşi închipuie că dacă m-a sărutat o singură dată, atunci, pe stradă..."

- Toate acestea le cunosc, le cunosc, continuă ea fără să-i dea timp să răspundă. Sunt doar două lucruri noi, de care nu mi-ai vorbit încă până acum. Unul, mai puţin interesant: că ţi se pare că s-ar putea să fii îndrăgostit de mine. Mi s-au mai făcut declaraţii de felul acesta şi le-am trecut cu vederea. Dar ai mai spus ceva, adăugă cu un zâmbet. Ai pronunţat un nume...

- Vădastra, spuse Ştefan.

- Exact. Ce e cu el?...

Ştefan o privi lung, nesăţios, cu un zâmbet întristat.

- Venisem să-ţi spun o mare taină, începu el foarte tulburat. Să nu crezi că glumesc. Să nu crezi că e atât de uşor să simţi că iubeşti cu o dragoste nouă, nemăsurată, două fiinţe, două femei.

- Cine e acest Vădastra? îl întrerupse Ileana.

- Vorbesc uneori cu el, pentru că nu-l cunosc şi totuşi mă simt atras de el. Poate pentru că ascunde şi el o taină. Poate pentru că mi-a fost multă

vreme vecin.

- Dar ce fel de om e acest Vădastra? îl întrerupse din nou Ileana aprinzându-şi o ţigară. Vorbeşte-mi despre el. Mă interesează...

Ştefan o privi din nou, cu o intensitate care o intimida şi apoi se ridică brusc de pe scaun. - Am să-ţi povestesc, vorbi el cu un glas schimbat începând să se plimbe prin odaie. Fără să ştie, am fost confidentul lui aproape un an de zile. Acum, în ultimul timp, e confidentul meu - tot fără să ştie. îi vorbesc aşa, în gând, când mă plimb singur pe stradă... Ascultându-l, Ileana simţi deodată că inima începe să-i bată mai repede. „Sunt nebună, îşi spuse roşind. începe să-mi intre în cap că-l iubesc. *Tristan şi holda...”* Dar îi părea rău că nu-l lăsase să-i spună mai mult, că nu-l lăsase să-i spună cât de mult o iubeşte şi cum o iubeşte. Ştefan vorbea despre Vădastra, plimbându-se înfrigurat prin cameră, şi ea nici nu-l asculta, nici măcar nu-l privea. îşi pironise ochii pe fereastră şi fuma; „mi-a spus că e îndrăgostit de mine. E absurd, e grotesc, dar mi-a spus că e îndrăgostit de mine. Şi, din nou sărutarea aceea nesfârşită, din care se trezise zbătându-se. E îndrăgostit de mine..."

Din fericire, intrase în acea clipă tante Alice. - Domnul Ştefan Viziru, îl prezentă Ileana. - Care Viziru eşti mata? îl întrebase Tante Alice, măsurându-l din cap până în picioare. Am cunoscut şi eu un Viziru; generalul Viziru. L-am cunoscut la Iaşi, în timpul războiului. - Era bunicul meu, spuse Ştefan.

- Dar încă n-am aflat sfârşitul poveştii cu Vădastra, vorbi Ileana când, o jumătate de ceas mai târziu, Ştefan se ridicase să plece. - Am să mai trec

eu pe-aici, să continuăm povestea, spusese Ştefan. Am să mai trec într-o zi... Are să treacă azi, presimţea uneori Ileana, şi rămânea toată ziua acasă. „Are să treacă azi..." Se surprinse într-o seară privind fără gânduri pe fereastră, privind cum cad, rar, fulgii de zăpadă şi se topesc, alunecând ca lacrimile, pe geam - şi se hotărî brusc; a doua zi plecă la Zinca. Când se întoarse, pe la începutul lui februarie, tante Alice îi spuse în treacăt: - A fost alaltăieri pe aici nepotul generalului Viziru. îi părea rău că nu te-a găsit. Dar spunea că are să mai treacă.

- Nu cumva am ieşit fără cravată? o întrebă Partenie observând că Ileana îl priveşte insistent, surâzând.

Îşi puse mâna la gât, dar fără grabă, fără emoţie.

- Semănaţi foarte mult cu un prieten al meu, spuse Ileana. Ştefan Viziru. Cred că îl cunoaşteţi...

- N-am avut onoarea, vorbi Partenie privind-o calm, aproape indiferent. Doar pe soţia lui am cunoscut-o în treacăt; aşa cum poţi cunoaşte pe cineva cu care ai fost logodit şaisprezece zile... Nu, mulţumesc, fără lămâie, ridică el palma ca şi cum ar fi vrut să-şi acopere ceaşca de ceai. Sunteţi prietenă cu el sau cu soţia lui? o întrebă câteva clipe în urmă.

- Cu el, cu Ştefan, spuse Ileana simţindu-se deodată intimidată. Pe ea nu o cunosc.

- Ah, înţeleg, vorbi Partenie, şi-şi roti din nou privirile în jurul lui. Zâmbi, şi clătină din cap, salutând o pereche tânără care ieşea.

- E totuşi agreabil să fii invitat de o admiratoare atât de frumoasă, aici, la Nestor, vorbi el. Asta îmi ridică şi mai mult acţiunile. Cred că am înţeles

bine, la telefon: aţi spus: o admiratoare...

La Zinca, Ileana se gândise că ar putea chiar să-i propună să fie secretara lui. „Nu am nimic de făcut, i-ar fi spus, şi totuşi aş vrea să fac o muncă inteligentă. Mi-ar place, bunăoară, să fiu secretara unui coleg. De aceea v-am telefonat. Poate mă recomandaţi unui coleg. Sau poate, aveţi chiar dumneavoastră nevoie de o secretară. Ştiu să bat la maşină şi pot face corespondenţă..." Dar ascultându-l simţi deodată nevoia să-i vorbească de altceva, şi-l întrerupse brusc.

- Voiam să vă comunic un lucru foarte interesant, vorbi ea repede. De aceea v-am telefonat. Voiam să vă comunic un subiect de roman...

Partenie apucă, cu mare grijă, un fursec, şi-şi plecă puţin fruntea deasupra farfuriei. Nu părea surprins.

- Nu ştiu dacă aţi auzit de un domn, Vasilescu-Vădastra, continuă Ileana cu acelaşi glas precipitat. Mi-a vorbit Ştefan Viziru de el. E un om foarte interesant, plin de mistere. E chiar mai mult decât atât. E o adevărată enigmă. Nici Ştefan nu înţelege bine ce e cu el. Şi m-am gândit că aţi putea rezolva dumneavoastră enigma aceasta. Un scriitor are întotdeauna mai multă

imaginaţie decât noi, ceilalţi, muritorii de rând... M-am gândit că aţi putea scrie un roman... E un subiect foarte interesant...

Partenie îşi mâncase fursecul fără să scoată un cuvânt, şi aproape fără s-o privească. Ileana se simţi din nou intimidată, şi cu un efort zâmbi.

- Atâta cât am înţeles eu, reluă după o lungă pauză, cred că ar putea fi un foarte interesant subiect de roman. închipuiţi-vă un om mic, urât, şi cu un monoclu negru, care are o cameră de hotel...

Dar în acea clipă se simţi ridicolă şi tăcu roşindu-se. Partenie continua să-şi bea ceaiul, absent; doar, la răstimpuri, îşi plimba o clipă privirile prin sală, pironindu-le apoi deasupra ceştii cu ceai. Tăcerea se prelungea, penibilă. „Trebuie să spun ceva, trebuie să-i mai spun ceva..."

- Mai am şi un alt subiect de roman, reîncepu din nou Ileana, simţind cum o cuprinde panica. Voiam să vă spun că m-a sărutat şi pe mine. El, Viziru, m-a sărutat. Eram cu „familie nombreuse", căci ploua, şi aşa, dintr-o dată, m-a sărutat. Nu mi-a spus nici un cuvânt, ci pur şi simplu m-a sărutat. Are obsesia asta, să sărute femeile pe stradă. E obsedat de asta. E un obsedat. Când era mic, vorbea cu fluturii şi cu guşterii. Doar cu aricii n-a ştiut niciodată să vorbească...

Se opri, şi-şi muşcă buzele, privindu-l pe Partenie, lung, aproape cu dez-nădejde, implorându-l.

- ... Cu aricii n-a izbutit niciodată să vorbească, repetă ea în neştire. Niciodată...

Din acea seară, Ileana nu-l mai putea ierta pe Ştefan. Din cauza lui se făcuse ridicolă. Zâmbetul caritabil al lui Partenie când se ridicase să plece, cuvintele pe care i le spusese păstrându-i lung mâna în mâna lui, înainte să i-o sărute, toate acestea i se datorau lui Ştefan. îl aştepta acum cu o crescândă, intolerabilă nerăbdare. îl vedea deja în faţa ei, vorbindu-i de Vădastra, sau de copilul lui, sau de iubirile lui - şi-şi vedea, cu voluptate, zâmbetul cu care l-ar fi întrerupt. „Domnule Viziru, i-ar fi spus, am stat mult de vorbă despre dumneata cu maestrul Partenie..." îşi întrerupea gândul. Nu, nu era exact ceea ce ar fi trebuit să-i spună. Trebuie să

găsească ceva mai insolent, mai provocator. „Domnule Viziru, pentru că ai adus vorba de iubire, să-ţi spun ce crede maestrul despre dumneata şi despre fosta lui logodnică..." Nu, nu era nici asta. Altceva, mai crud, care să-l facă să sufere.

Şi într-o după-amiază auzind soneria, se duse să deschidă, fără elan, căci ştia că tante Alice aştepta o vizită. în prag o întîmpină, parcă mai palid, cu un zâmbet întunecat, Ştefan.

- Nu vrei să facem o plimbare?! o întrebă el. Am venit să te iau la plimbare...

53

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Era o zi limpede, nefiresc de caldă, de aprilie. Parcă în dimineaţa aceea sosise primăvara. Săptămâni de-a rândul fusese frig şi plouase, şi uneori, în ultimele zile ale lui martie, ninsese din plin, troienind străzile ca în toiul iernii. Apoi reîncepuseră ploile, reci, mărunte, şi zăpada se topise, murdară, noroioasă. Şi deodată, într-o singură zi, cerul se limpezise. Venise primăvara. Ştefan o aştepta acolo, în prag, zâmbind.

- Nu pot. Tante Alice are musafiri. N-au sosit încă. Dar dacă vrei, intră o clipă... Ce-ţi face copilul? îl întrebă ea câteva clipe în urmă, pătrunzând în salon.

Evident, asta trebuia să-i spună. Aşa trebuia să-i vorbească. Să-l întrebe de soţia şi copilul lui cu un ton degajat, politicos, oarecare. Să-l considere un cunoscut oarecare, şi el să înţeleagă repede că e cineva oarecare, pe care l-ai întâlnit în tren, sau la băi, şi cu care schimbi în treacăt câteva cuvinte atunci când îl întâlneşti întâmplător.

- Cum se simte tânăra mamă? îl întrebă ea din nou aşezându-se în fotoliul de lângă fereastră.

- Bine, se simte chiar foarte bine, răspunse corect Ştefan. E curios cum de a venit deodată primăvara, adăugă el, oprindu-se în mijlocul salonului şi lăsându-şi privirile să treacă, departe, pe fereastră. Păcat că nu ne putem plimba...

Păcat, păcat. Lumina aceasta nu-l va aştepta. Aşa cum era acum, nu va mai fi niciodată. Niciodată. Când se despărţise de Biriş, întristat, aproape descurajat, o regăsise deodată, lumina aceasta dulce, nefirească, fragilă - şi respirase adânc. „Timpul e ireversibil, fără îndoială, clipele aleargă şi cu fiecare clipă ne apropiem de moarte, cum spusese Biriş, cum ştia şi el, cum ştie toată lumea - dar în afară de asta mai e şi altceva. în afară de alergarea aceasta către moarte, mai e ceva. Lumina aceasta ascunde altceva. Viaţa întreagă ascunde altceva. Aşa cum sunt eu, aşa cum e Biriş, ascundem, fiecare dintre noi, altceva. Se află ascuns undeva în noi, în adâncul fiinţei noastre. Altceva."

- Păcat că nu ne putem plimba, repetă el, cu un glas scăzut, ca şi cum ar fi vorbit singur.

Aşa îi spusese şi Ioanei, cu o jumătate de ceas mai înainte. întorcându-se din strada Măcelari, o găsi alăptând copilul. Era acolo şi sora lui, Adela. Era familia. Nu mai putea pleca să se plimbe cu Ioana, ca altădată. Şi nici măcar nu-i putea povesti vizita la Biriş, căci era şi Adela. L-ar fi întrerupt de la cele dintâi cuvinte. „Ai rămas acelaşi, i-ar fi spus. Ai un talent să descoperi oameni insipizi şi maniaci. Jeannette, s-ar fi adresat ea Ioanei, a rămas acelaşi; n-a mai evoluat din liceu. Are un talent..."

- Cărei fericite împrejurări datoresc plăcerea acestei neprevăzute vizite?! îl întrebă târziu Ileana.

Ştefan întoarse încet capul către ea. Avea ceva neînţeles şi tulburător în privirile lui.

- Venisem să te iau la plimbare. Voiam să-ţi spun ceva. Adică, începu el după o scurtă şovăire, voiam să te întreb ceva. Dar aşa nu ştiu, îmi va fi greu. Nu ştiu exact ce-ar trebui să-ţi spun.

Se tulbură deodată şi zâmbi.

- Vino aici, lângă fereastră, îi spuse Ileana arătându-i un taburet de catifea. Poate n-are să-ţi mai pară atât de rău că nu ne putem plimba. De aici, se vede toată grădina...

„Veniţi aici către fereastră, le spusese Biriş, ca să vă arăt şi punctul meu de vedere. Aici, lângă fereastră, se vede mai bine..." Se oprise, cu solemnitate, între ei, şi deschise larg gura, răsturnându-şi puţin capul pe spate. Cu un deget indică o măsea.

- Aţi văzut-o?! îi întrebă. Şi le-o mai arătă încă o dată, ciocănind-o uşor cu unghia. - Aţi remarcat ceva?! întrebă din nou, privindu-i pe rând. E doar puţin mai îngălbenită. Atâta tot. Şi cu toate acestea, se deosebeşte radical de toate celelalte. Pentru că celelalte sunt măsele vii - iar asta, pe care v-o arătai, e o măsea moartă. I-a scos nervul acum trei ani. De atunci, nu-mi mai aparţine. E un mineral oarecare. Un os mort. Şi cu toate acestea îl păstrez în mine, e încă integrat vieţii mele... Nu ştiu dacă înţelegeţi ce vreau să spun?

- Nu, mărturisi poetul din provincie. (Ştefan nu înţelesese bine cum îl cheamă. Aflase doar că publicase o plachetă de versuri şi că locuia în provincie.)

- Şi cu toate acestea nu sunt profund, vorbi Biriş reîntorcându-se la birou. Osul acesta mi se pare simbolic. Nu pentru că e o primă avangardă a mea ajunsă deja, de trei ani, în câmpul morţii. Mi se pare simbolic pentru că e *mai adevărat* decât vecinii lui, măselele aşa-zise vii. Asta sunt eu, cel adevărat: un os mort, un mineral oarecare. Ce mă deosebeşte, încă, de el, de Biriş Petre cel adevărat?!

Nu-i lăsase să răspundă; ridicase aspru mâna în sus, ca şi cum le-ar fi poruncit tăcere. Dar le făcu în acelaşi timp semn să se apropie de birou. Cu gesturi precaute, îşi plecă urechea pe lemn şi ascultă. Clătină din cap şi-şi puse urechea câţiva centimetri mai departe, ascultând din nou.

- Nu e nici aci, şopti. Îl auzeam adineauri, dar acum s-a dat la fund. Asta e obiceiul lui: se apropie din când în când de suprafaţă, apoi se refugiază repede către fund. Cred că e, acum, în ultimul saltar. Are o galerie directă din dreptul călimării până în ultimul saltar...

Dar plecă brusc fruntea şi le făcu din nou semn, cu degetul la gură, să nu vorbească.

- Îl auziţi? şopti zâmbind câteva clipe în urmă.

Ştefan auzi trei lovituri scurte, nefiresc de clare, urmate de o tăcere întreruptă numai de răsuflările **lor.**

- L-aţi auzit?! întrebă din nou Biriş. E un cariu. Ceasornicul morţii, îi spun

unii. Şi într-adevăr este un ceasornic al morţii. Numai bătăile lui îmi revelează Timpul-Moarte, timpul în care trăim noi, oamenii, atunci când spunem că trăim, că suntem vii. Orice altă bătaie - de ceasornic, de orologiu, de clopot - mi se pare camuflată. Suntem păcăliţi; ni se spune că a mai trecut o jumătate de oră, sau că e şase - ca şi cum asta ar avea vreo importanţă. Important e faptul că Timpul nostru, aşa-zis al Vieţii, e un Timp al Morţii. Asta, nici un ceasornic din lume nu ni-l spune. Dar mi-l spune ceasornicul meu, cariul ăsta care-mi roade, zi şi noapte, biroul. Care, într-o bună zi, îl va omorî. Poate mai târziu ca pe mine, dar, fără îndoială, îl va omorî...

Se opri extenuat, şi-i privi pe rând, cu un zâmbet amar.

- Nu ştiu dacă am fost destul de clar, reluă după câteva secunde. Am cumpărat biroul acesta puţin timp înainte de a-mi fi scos nervul la măsea. Am auzit chiar din prima seară cariul. N-a fost un presentiment; a fost o revelaţie. Ascultam, şi nu mă mai săturam. Când mă ridicam de la birou nu mă simţeam mai bătrân; mă simţeam doar mai aproape de moarte... Filosoful cel mai profund pe care l-am cunoscut, pe care am avut prilejul să-l cunosc personal, vreau să spun, e dentistul meu, doctorul Zamfirescu. „Nu e nimic grav, mi-a spus după ce mi-a extras nervul, doar că o să porţi de aici înainte un os mort cu dumneata." *Un os mort!* Numai cuvântul ăsta mă înfioară!... Şi care e deosebirea între osul mort şi celelalte oase ale mele? Deosebirea pe care o numeam, adineaori, radicală? Deosebire între Viaţă cu V mare, şi Moarte? Uite-o aici, în biroul ăsta: un anumit număr de bătăi ale cartului. A bătut câteva sute, şi un os a murit. Va mai bate câteva zeci de mii, sau poate, să sperăm, câteva sute de mii - şi toate oasele mele vor fi moarte. încă alte zeci sau sute de mii, şi biroul acesta se va prăbuşi într-o zi, cenuşă. Astfel, vom intra cu toţii în eternitate: os, birou şi cu mine, cititorul lui Heidegger...

Pentru că, adăugase el, câteva clipe în urmă, aprinzându-şi cu obişnuita-i încetineală o ţigară, să nu credeţi că tot ce v-am spus acum îmi aparţine. Nu, câtuşi de puţin. Numai cariul şi măseaua moartă sunt ale mele; restul, Timpul-Moarte, Timpul-alergarea către Moarte, sunt din Heidegger... Şi încă nu l-am terminat de citit. Şi nici măcar nu sunt sigur că l-am înţeles bine. Dar ăsta e Timpul, domnule Viziru, se întoarse el către Ştefan, ăsta e Timpul *adevărat,* de care vrei să scapi dumneata, din care vrei să te salvezi dumneata, din care încerci să evadezi...

- Fără îndoială că azi nu prea eşti inspirat, vorbi din nou Ileana.

Şi îi părea rău că e aşa, trist, neajutorat, tăcut, implorând parcă simpatia cu privirile lui lungi, cu zâmbetul acela obosit. îi părea rău că tocmai într-o asemenea zi de descurajare o găsise acasă.

- Mă gândeam, începu el după ce se aşeză pe taburet, mă gândeam ce naivi sunt filosofii... Biriş, bunăoară, cu biroul lui mâncat de carii, cu osul lui mort, cu măseaua lui care a ajuns deja în câmpul morţii, şi cu lecturile lui din Heidegger...

Ileana îl privi din nou şi zâmbi. „Nu înţeleg nimic, ar fi vrut să spună"', dar se răzgândi. îl lăsă să continue. Parcă ar fi vorbit cineva în somn şi nu te înduri să-l trezeşti, nu cumva să-i fie ruşine că l-ai auzit vorbind în somn.

- Pretinde că ăsta e Timpul *adevărat,* continuă Ştefan. Ca şi cum lucrul

ăsta nu l-am şti, fiecare dintre noi, lucrul ăsta atât de evident: că Timpul trece, că e ireversibil... Dar eu tocmai asta îl întrebam: cum se face că Timpul *nu trece* pentru sfinţi, cum se face că un sfânt nu simte lucrul ăsta pe care-l simţim noi: că trece Timpul. Un sfânt nu trăieşte, ca noi, în Timp: trăieşte numai în prezent, nu are trecut; pentru el, Timpul nu curge: într-un anumit fel, neînţeles, stă pe loc. Şi eu tocmai asta îl întrebam: cum izbuteşte el, sfântul, un asemenea miracol, ca să nu mai simtă timpul trecând prin el, măcinându-l, ucigându-l cu încetul?...

„Cine e acest Biriş?", ar fi vrut să-l întrebe Ileana, dar în acea clipă îşi aminti de Vădastra, de Partenie, de tot ce urmase, şi tăcu din nou, cu un zâmbet amar.

- Nu ştiu dacă ţi-am spus vreodată de ce mi-am luat camera secretă, continuă Ştefan schimbând brusc glasul. Nu cred că ţi-am spus. N-am spus-o nimănui. Dar într-o bună zi am simţit că trebuie să am o a doua cameră a mea, cu totul şi cu totul a mea, ca să-mi pot satisface, la adăpost de orice indiscreţie, una din dorinţele care mă obsedau de mult: să pictez.

- Eşti şi pictor?! îl întrerupse Ileana.

- Nu, nu sunt. Mi-am dat repede seama că n-am nici cel mai mic talent. Dar aceasta n-avea nici o importanţă. Important era să am o cameră a mea, o cameră secretă, în care să-mi pot satisface această dorinţă: să pictez. Mi-am cumpărat tot ce aveam nevoie şi am început să pictez. Nu-ţi pot spune ce revelaţie a fost pentru mine lucrul acesta în aparenţă atât de simplu: să pictez. Nu aveam nici cele mai elementare cunoştinţe de pictură. Mă aşezam în faţa şevaletului, luam pensula şi începeam...

- Ce pictai? îl întrebă Ileana.

- De fapt, nu pictam nimic precis. Pur şi simplu luam pensula şi începeam să pictez. Mi-e greu să-ţi explic. Simţeam o mare linişte, aproape o beatitudine. Parcă nu mai eram eu, cel de toate zilele. Revenea la suprafaţă, de undeva, din străfundurile fiinţei mele, un alt eu, cel adevărat, fără griji, fără dorinţe, fără amintiri, chiar. Faptul acesta mă impresiona îndeosebi: că

pictând, nu mai aveam amintiri. Vedeam, simţeam şi gândeam fel de fel de lucruri, dar parcă nu mai erau ale mele, nu veneau din trecutul meu. Pictând, nu mai aveam trecut. Trăiam altfel decât trăiam în casa mea, sau la minister, sau pe stradă. Trăiam în prezent. Ca sfinţii, adăugă Ştefan zâmbind. Citisem tocmai atunci o carte despre sfinţi, şi am înţeles că, pictând, trăiam şi eu ca ei. Trăiam numai în prezent... Ceva mai târziu, înainte de a se muta Vădastra alături de mine, am mai descoperit şi alt lucru: că în camera secretă, chiar când nu pictam, trăiam *altfel* decât acasă sau la minister. Orice aş fi făcut făceam altfel. Nu ştiu cum să-ţi explic, dar acolo Timpul era *altfel,* curgea altfel. Când mă întorceam acasă, uneori foarte târziu, nopţile, parcă m-aş fi întors dintr-o călătorie îndepărtată, parcă aş fi venit dintr-un alt oraş, unde erau altfel de obiceiuri şi întâlneam altfel de oameni... Vasăzică se poate trăi şi *altfel* decât cu un os mort ajuns deja în câmpul morţii, altfel decât spune Biriş. Se poate. Şi mă întreb de ce numeşte el timpul ăsta, care pentru mine e mai adevărat decât timpul de acasă sau timpul de la minister, de ce-l numeşte el

evaziune... Se schimbase cu totul vorbind. Nu mai părea, ca la început, palid, întunecat, absent. Ileana îl recunoscu din nou, aşa cum fusese atunci, prima oară: mistuit de o flacără lăuntrică, şi cu faţa neîntrerupt luminată de acelaşi insesizabil zâmbet. Atunci se auzi soneria şi Ileana se ridică repede din fotoliu.

- Sunt musafirii lui tante Alice, îi spuse în şoaptă. Te rog, nu pleca încă... Ştefan se ridică şi el şi se apropie de fereastră. Lumina de afară nu mai

era aceeaşi. Era tot atât de transparentă, dar parcă îşi pierduse din intensitate; nu mai era aceeaşi.

- Intraţi, vă rog, o auzi pe Ileana câteva clipe în urmă. Să vă prezint un bun prieten al meu, pictor. Ştefan Viziru, pictor, repetă ea apăsând cuvintele. Aţi auzit desigur de el. E un pictor de mare talent...

- Cum să nu?! cum să nu?! spuse un domn în vârstă, care se sprijinea într-un baston. Cunoaştem. Felicitările mele. Mă bucur de cunoştinţă, spuse strângând viguros mâna lui Ştefan. Dumnealui e pictor, se adresă, cu glas răspicat, femeii de lângă el. Pictor. Pictează.

Rostea prima silabă cu o forţă neobişnuită: *Pic-tor,* P/otează, ca scurte, neaşteptate explozii, repede sugrumate. Doamna întinse mâna şi se înclină cu respect. Era o femeie foarte bătrână şi părea speriată.

- Doamna şi domnul Theodosiu, continuă Ileana prezentările. Buni prieteni ai lui tante Alice. Domnul Theodosiu a fost mare proprietar. Sunt buni prieteni cu tante Alice. Trebuie, de altfel, să mă duc s-o scol, adăugă ea cu un zâmbet. Vă tot aşteaptă de vreun ceas şi mi-e teamă că a adormit...

Ieşi repede, făcând cu ochiul lui Ştefan.

- Cum merge cu pictura, tinere?! îl întrebă domnul Theodosiu căutând un scaun pe care să se aşeze.

- Bine, cred că merge destul de bine, spuse el încercând să zâmbească. Se simţea deodată vlăguit şi ridicol şi nu ştia ce-ar mai putea spune ca să

nu se mai simtă ca un hoţ surprins în flagrant delict, ca un vicios care şi-a ascuns ani de-a rândul păcatele, şi e descoperit dintr-o dată în mijlocul unei mulţimi, e descoperit tocmai când se aştepta mai puţin.

- Felicitările mele! vorbi domnul Theodosiu, aşezându-se.

- Ce spune? îl întrebă doamna Theodosiu, plecându-se spre el, şi fără să cuteze a ridica privirile spre Ştefan. Parcă a spus ceva...

- A spus că merge bine, răcni domnul Theodosiu. Dânsul e pictor. Pictează. E pictor de talent. Spune că merge bine cu pictura. A spus că-i merge bine...

În orele lui libere Vădastra avea obiceiul să urmărească femeile care i se păreau frumoase şi elegante. înainte de căderea serii, se plimba pe Calea Victoriei, la întretăierea cu bulevardul Elisabeta, şi privea cu multă îndrăzneală femeile care treceau pe lângă el. De cele mai multe ori se mulţumea cu aceste priviri tăioase, insolente, prin care izbutea să-şi imprime măcar pentru o fracţiune de secundă voinţa lui de posesiune.

Când, însă, o femeie i se părea de o excepţională frumuseţe, începea s-o urmărească. îndată ce ieşea din puhoiul care năpădea, la acea oră, spre Calea Victoriei, se apropia de ea, o privea fix, îi zâmbea, şi repeta această manevră de mai multe ori. Uneori, îi vorbea, folosind aceleaşi fraze: „îmi daţi voie să vă conduc, domnişoară?" sau: „Aşa de frumoasă, şi totuşi

singură?!" Rareori mai adăuga ceva, deoarece Spiridon aştepta ca tânăra să-i răspundă, şi văzând că acest răspuns întârzia, credea că n-a auzit bine cele ce-i spusese, şi le repeta de mai multe ori. Dar, de obicei, n-apuca să intre în vorbă, pentru că tânăra ori se urca într-un tramvai, ori se întâlnea cu cineva, ori ajungea acasă.

Odată, într-o seară de la începutul lui mai, o femeie, care i se păruse foarte frumoasă, se opri în faţa unei vitrine luminate. „Asta a făcut-o pentru mine!", îşi spuse Spiridon, dar nu îndrăzni să se apropie. Poate că ar fi îndrăznit dacă ar fi ştiut ce să-i spună. însă nu avea pregătite decât aceleaşi fraze stereotipe, şi toată nădejdea lui era ca tânăra să-l întrebe ceva. Bunăoară: „De ce mă urmăriţi, domnule, cu atâta insistenţă?" La care el ar fi răspuns: „îngăduiţi-mi, mai întâi, domnişoară, să mă prezint. Sunt avocatul Vasilescu-Vădastra, doctor în drept, şi vă închipuiţi că un om de situaţia mea nu şi-ar fi permis să fie atât de indiscret, dacă n-ar fi avut un motiv destul de serios. Ei bine, domnişoară, daţi-mi voie să vă spun că am remarcat figura dumneavoastră, expresia dumneavoastră mai ales, încă de acum câteva zile, când v-am zărit pentru întâia oară..." Şi conversaţia ar fi urmat, nu se îndoia, într-un ritm foarte vioi. Sau, tânăra, auzindu-l că-i spune „domnişoară", ar fi putut să se întoarcă şi să-i spună: „Nu vă supăraţi, dar sunt măritată de (să zicem) doi ani". La care el ar fi replicat imediat: „îmi daţi voie să vă mărturisesc, domnişoară, că nu

vă cred. Păreţi atât de copilăroasă şi de fragedă încât..." Era sigur, apoi, că tânăra căsătorită nu i-ar mai fi rezistat. Spiridon avea o nelimitată încredere în forţa de seducţie a verbului său. Dar, neajutorat, nu ştia ce să spună. Femeia părea că studiază cu destulă atenţie vitrina. „Pe mine mă aşteaptă!", reflectă din nou Spiridon. Şi, aproape fără să-şi dea seama, făcu un pas spre ea.

- Frumoase lucruri! începu el la nimereală, neîndoindu-se că tânăra, care întârziase atâta ca să-l provoace, va spune ceva.

Femeia întoarse într-adevăr capul, dar expresia lui Spiridon era atât de comică - monoclul părea pus exact pentru o asemenea împrejurare, ochiul celălalt o sorbea cu o speriată aviditate, lăsând obrazul inert, cu urma unui zâmbet coclit în colţul gurii - încât izbucni în râs şi se depărta cu un gest blând de dispreţ. Spiridon rămase aiurit, neştiind dacă ar mai trebui s-o urmărească sau ar face mai bine să renunţe.

'- Nu ştii dumneata cine sunt eu! îi strigă dezmeticindu-se. Ai să afli dumneata într-o bună zi de mine!...

Amuzată, femeia mai întoarse o dată capul, dar dând cu ochii de monoclul acela atât de pretenţios pentru figura şi hainele lui Spiridon, începu iar să râdă şi grăbi pasul.

- Degeaba râzi! strigă Spiridon, luându-se după ea. Ai să vezi dumneata mai târziu cine sunt eu! Ţine bine minte!...

Dar la primul colţ de stradă îşi reveni şi încetă s-o mai urmărească. „Adevărul este că nu ştie cine sunt, îşi spuse el. Mă ia drept un foarte oarecare, şi nu e vina ei, pentru că nu mă cunoaşte. Dacă m-ar cunoaşte, n-ar mai râde aşa. Dar, odată şi-odată, tot am s-o întâlnesc eu - sau poate chiar ea are să vrea să mă întâlnească. Are să vadă ea atunci!..."

Alteori Vădastra pândea pe străzi lăturalnice întoarcerea tinerelor fete de la lucru, îndeosebi modistele, croitoresele. Niciodată nu s-ar fi gândit că

ar putea întreţine o legătură cu o asemenea fată; dar îi plăcea să-şi exercite puterea asupra lor, să-şi verifice farmecul. Nu izbutea întotdeauna să intre în vorbă, pentru că fetele ori pufneau în râs, ori grăbeau pasul. Dar erau unele care se lăsau acostate şi Spiridon le dădea întâlniri pe străzi obscure, unde ştia că nu riscă să fie recunoscut. De altfel nu încuraja niciodată stabilirea unei legături şi, după un anumit număr de întâlniri, dispărea fără urmă. Ceea ce căuta el în asemenea aventuri era voluptatea iniţială, când îşi verifica puterea de seducţie asupra unei necunoscute, şi primele ceasuri de beţie verbală, care-i îngăduiau să se descopere în integritatea lui, ascunsă sau fragmentar revelată celorlalţi oameni.

După prima întâlnire, Vădastra avea obiceiul să-şi invite tovarăşa la una din cofetăriile de cartier sau în câte un birt foarte retras, unde nu o dată ceruse o cameră separată, ca să poată vorbi în toată voia. De altfel era destul de generos şi cerea lucruri scumpe, pe care nu întotdeauna le găsea, comanda din vinurile

cele mai bune şi, la socoteală, scotea portmoneul cu un gest de milionar, abia aruncându-şi ochiul pe nota de plată, lăsând în farfurie bacşişuri neobişnuite pentru acel local.

- Hei, fetiţo, eu nu sunt ca d'ăia care-i ştii tu, începea Spiridon încruntat, pierde-vară şi încurcă-lume... Eu sunt un om cu personalitate... Nu pot eu să-ţi spun toate, înţelegi... Dar dacă ai şti cine sunt eu... Eu nu mă uit la bani. Ce poate să însemne cincizeci, o sută sau chiar cinci sute de mii de lei? Dacă aş fi vrut, aş fi fost până acum milionar. Dar n-am vrut, nu mă interesează. Ce înseamnă aia, milionar?! Sunt atâţia milionari şi uită-te la ei, ce fac? Duc aceeaşi viaţă ca şi ceilalţi oameni. Pe mine, toate acestea nu mă interesează. Eu urmăresc altceva, eu am un ideal în viaţă. Dacă ai şti!... Dar nu pot să-ţi spun...

Fata îl asculta, crezând numai în parte cele ce-i spunea, dar nu mai puţin impresionată de volubilitatea şi siguranţa lui. Vădastra şovăia mult înainte de a se destăinui. începea ceva, apoi se oprea, o privea bănuitor, râdea nervos, repeta cu anumită disperare în glas: - Nu pot eu să-ţi spun toate, înţelegi... Degeaba te uiţi aşa la mine, e greu să ştii cine sunt. Nici nu-ţi trece prin cap... Eu, aşa ca să mă mai amuz, fac câteodată semn unei fete drăguţe pe stradă. Am şi eu nevoie, înţelegi, să mai respir, să mai iau aer... Dar încolo, abia dacă-mi mai văd capul de treabă. Şi, slavă Domnului, dacă ar fi să caut femei, apoi ar fi de-ajuns să fac un semn. Şi femei bine, din înalta societate... Ce ştii tu?!... Viaţa asta e plină de surprize. Uită-te la noi: în loc să fiu acum într-un salon elegant, în mijlocul a ce are mai distins Bucureştiul, am venit cu tine într-un birt infam. De ce?! Ei, nu pot să-ţi spun, dar dacă ai înţelege te-ai minuna şi tu...

Altădată, dacă tânăra era mai pretenţioasă şi-l îndemna să meargă într-un restaurant luxos sau la cinematograf, Vădastra refuza lăsând să înţeleagă că ar putea fi văzut de unul din cunoscuţii sau „prietenele" lui.

- Nu pot să-ţi spun numele, mă-nţelegi de ce, dar tot ce-ţi pot spune este că e una dintre femeile cele mai frumoase şi mai elegante din Bucureşti. Nu vreau să am discuţii cu ea. E o femeie inteligentă, modernă, nu că m-ar controla ce fac şi cu cine mă întâlnesc, dar înţelegi, e femeie, ţine enorm la mine, şi ar putea să-i spună cineva că ne-a văzut împreună...

Sau dacă fata schimba tactica, încercând să-l necăjească şi ameninţându-l cu degetul, de câte ori el pomenea de legăturile amoroase, Spiridon o încuraja.

- Da, spunea el mângâindu-şi cu unghia mustaţa, aici mă dau bătut. Trebuie să recunosc că ai ghicit: îmi plac femeile. Dacă aş avea timp să mă ocup de ele, n-aş mai prididi. Dar n-am timp. Am alte lucruri de făcut în viaţă...

Uneori în cursul unor asemenea convorbiri, Vădastra începea să-i explice tovarăşei sale secretul succeselor lui la femei.

- Ai observat şi tu asta, nu e nevoie să fii frumos ca un manechin ca să te placă femeile; o femeie inteligentă şi rafinată nu e atrasă de asemenea bărbaţi.

Lor le plac oameni interesanţi, bărbaţii care au personalitate, şi au voinţă, şi au un ţel în viaţă. Un asemenea bărbat impune oricui. Dar mai ales femeilor bine, femeilor culte, distinse. Eu nu pot să spun despre mine că sunt frumos. E adevărat că am o figură foarte interesantă, şi asta atrage întotdeauna. Dar mai e ceva, în afară de figură; e personalitatea. Eu am personalitate. Asta e ceva foarte rar în zilele noastre. Unde te uiţi, nu vezi decât bărbaţi lipsiţi de ideal, fără voinţă, inculţi, proşti. Se cred cine ştie ce dacă au ajuns şefi de cabinet la un minister, sau deputaţi. Ce înseamnă să fii deputat? Ce ai câştigat cu asta? Există ceva mult mai interesant, ceva care merită... Nu-ţi pot spune toate, dar înţelegi... De aceea o femeie distinsă caută întotdeauna ceva excepţional, o personalitate. Femeia care m-a iubit pe mine, distinsa doamnă Zissu...

Dar în clipa următoare regreta că pronunţase numele doamnei Zissu şi, după o scurtă şovăire, reîncepea să vorbească despre personalitate.

- Ghici cu cine m-am întâlnit astăzi? o întrebase Ştefan.

- Cu profesorul Antim.

Dar în noaptea aceea nu-l visase. Răspunsese aşa, la întâmplare. Şi totuşi, cu el se întâlnise Ştefan.

- Mi-a spus să trec odată să-l văd, să-mi arate colecţiile. Spune că are lucruri extraordinare...

Antim. Ioana îşi aminti de prima ei noapte la clinică, de visul care-o înspăimântase atunci. I se păru că trecuse foarte mult timp de-atunci. Copilul (17 februarie), febra de lapte, reîntoarcerea acasă, spaima cea mare (când îl auzise tuşind, înecându-se brusc, şi crezuse că nu mai respiră). Şi pe urmă, într-o dimineaţă, descoperise că se făcuse foarte frumoasă. Ştefan descoperise lucrul acesta: că era din nou frumoasă, că se făcuse chiar mai frumoasă ca înainte. în oglindă, întreagă, goală, se privise şi ea: trupul înalt, bălai, parcă se împlinise, ochii i se limpeziseră; numai obrazul părea schimbat. Intervenise ceva, o lumină discretă, un sentiment de triumf, de orgoliu chiar, care o schimbase, fără să înţeleagă cum.

- Mai bine m-aş fi dus să-l văd pe Antim, îi spusese Ştefan în acea seară de aprilie, când se întorsese abătut acasă. în loc să mă fi dus la Biriş ca să discutăm problema Timpului, mai bine m-aş fi dus la Antim...

Ioana îl simţi că e abătut. Dar copilul avea temperatură şi era preocupată.

- Mi se pare că are puţină febră, îi spuse. Nu cred că e ceva grav. A mai

avut aşa şi alaltăieri... Ce s-a întâmplat la Biriş? îl întrebă ea.
- îmi pare rău că m-am dus, spuse Ştefan.
Intră în biroul lui, dar reveni foarte curând. îi pâlpâia o lumină tulbure, necunoscută, în ochi.

- îmi pare rău că m-am dus, repetă cu un glas schimbat. Ne-am apucat să discutăm despre Timp. Biriş pretindea... Dar, în sfârşit, nu prea are importanţă ce pretindea el; am să-ţi spun altă dată. Voiam doar să te întreb dacă mai crezi că se pot iubi două fiinţe deodată...
Ioana îl privi lung, pălind uşor. I se păru că e zvârlită înapoi, într-un timp al cărui gust începuse să-l uite. „Marea Scenă, îşi aminti ea brusc; acum începe Marea Scenă."
- Evident, continuă Ştefan cu acelaşi glas, nu eşti obligată să-mi răspunzi acum, pe loc. Dacă vrei, stăm de vorbă după masă, sau mâine la dejun...
- Mâine la dejun avem pe Răducu şi pe Adela, vorbi încet Ioana. A trebuit să-i invit. Adela n-ar fi plecat nici până acum dacă nu-i invitam pentru mâine, la masă.
Se mira ea însăşi ascultându-se vorbind. îşi lăsase braţele să-i atârne, moi, de-a lungul trupului. „Acum are să înceapă Marea Scenă." Dar Ştefan parcă nici nu auzise ce-i spusese. O privea foarte adânc şi începuse să zâmbească.
- Ai văzut şi tu ce lumină extraordinară a fost astăzi, spuse. Venisem să te iau la plimbare...
- Mi-am închipuit, şopti Ioana zâmbind. Mi-a părut rău...
- Ce lumină extraordinară, repetă Ştefan, scăzând şi mai mult glasul. Puteai înţelege orice într-o asemenea zi, puteai pătrunde orice taină; parcă vedeai de-a dreptul în firea lucrurilor. Astea nu sunt ceasuri ca toate celelalte ceasuri... De aceea te întrebam: tu crezi că se pot iubi două fiinţe deodată?... Mai bine zis, aş fi vrut să te întreb în după-amiaza asta. Acum, cred că e prea târziu. Poate că nici nu te-aş înţelege dacă ai încerca să-mi explici.
Se aşeză pe scaun şi, fără s-o privească, îşi continuă monologul.
- Dacă aş fi fost pictor, cred că asta m-aş fi trudit să înţeleg: cum s-ar putea păstra, într-un tablou, un anumit timp întru totul prielnic revelaţiilor, un anumit moment calitativ deosebit de restul momentelor care alcătuiesc Timpul cosmic? Cum aş fi putut păstra, măcar pentru propria mea folosinţă şi beatitudine, ceasurile după-amiezei de astăzi, lumina, gustul, misterul lor? De aceea mă gândeam: tu, care ai cunoscut de-a dreptul, nemijlocit, acest mister al iubirii a două fiinţe...
În acea clipă, Ioana auzi copilul scâncind, şi alergă spre leagăn. Abia avu timp să spună: - Iartă-mă, te rog! Ştefan se întoarse absent în birou. Zadarnic aşteptase ea, înfiorându-se, să-i pună din nou întrebarea într-una din zilele următoare. Ştefan părea că uitase. O singură dată, aproape două luni mai târziu, într-o zi de la începutul lui iunie, Ioanei îi fu teamă. Ştefan se întorsese plictisit de la birou, oarecum abătut. Dar era vorba despre altceva: trebuia să plece chiar a doua zi la Sighişoara.
- Nu înţeleg de ce m-au trimis tocmai pe mine, dar trebuie să mă duc.

Ştefan pleca adesea în misiune în străinătate, când se pregăteau acordurile comerciale, dar niciodată până acum nu fusese trimis în provincie. O chestiune de arbitraj, crezu că înţelege Ioana; dar nu era sigură că înţelesese bine. Ştefan plecă în dimineaţa următoare şi lipsi aproape o săptămână. îi telefona în fiecare seară. Vorbea mai mult Ioana; doar o singură dată îl ghicise tulburat, fericit, şi atunci vorbise numai el. „Cred că am să mă apuc de pictură, îi spuse. Am să te învăţ şi pe tine. Cred că o să fim foarte fericiţi amândoi", adăugase. Şi îi mai vorbise, repede, precipitat, despre primăvară, despre „un om extraordinar", Anisie, despre livada lui de pomi roditori.

La întoarcere, Ioana rămăsese surprinsă întâmpinându-l. Parcă întinerise. O lumină neînţeleasă îi scălda necontenit figura.

- Am întâlnit un om extraordinar, începuse el. Şi acum să-ţi spun că şi eu, în felul meu, şi fără să ştiu, descoperisem ceva. începusem să profit de o posibilitate deschisă...

Apoi trecu în odaia de baie, îşi făcu duş şi ieşi în halat ca să-şi caute un costum. Era o dimineaţă clară, sclipitoare, şi se vestea arşiţă.

- Trebuie să mă integrez ritmurilor cosmice, spuse el trecând pe lângă Ioana. Este şi acesta un mare secret. L-am învăţat de la Anisie. Trebuie să-mi aleg un costum potrivit cu ritmul cosmic, adăugă zâmbind.

Ştefan se îmbrăcă şi plecă la minister. Peste două ceasuri îi telefona spunându-i să nu-l aştepte la masă. Părea abătut. „O fi având plictiseli cu arbitrajul de la Sighişoara", îşi spuse Ioana. Dar când, pe seară, Ştefan îi telefona din nou anunţând-o că nu vine nici la cină, Ioana se tulbură.

- Ce s-a întâmplat?! întrebă ea, în şoaptă. Sper că nu e nimic grav... Dar Ştefan nu o mai auzise. Telefonista de la centrala ministerului

Întrerupsese convorbirea.

În acea seară, ieşind de la minister, trecu pe la cafenea să-l caute pe Biriş. Se opri o clipă în prag şi-şi roti privirile în sală. Nu era, şi Ştefan se îndreptă agale spre strada Măcelari. îl întâmpină doamna Porumbache. Biriş încă nu se întorsese acasă, dar îl pofti să intre şi să bea o ţuică, aşteptându-l.

- Sunt cam grăbit, minţi el. Am să mă reîntorc peste vreun ceas. Plecă, şi începu să-l aştepte plimbându-se pe stradă, în dreptul staţiei de

tramvai. Fusese o zi caldă şi acum, la căderea nopţii, curţile şi grădinile erau din belşug stropite. Răzbătea de pretutindeni miros de pământ proaspăt şi de trandafiri. Câteva ferestre rămăseseră deschise. Se auzea, la capătul străzii, un pian. Un băiat de liceu se opri o clipă să asculte, apoi îşi aprinse, pe furiş, o ţigară, şi-o ascunse în pumn, şi trecu mai departe. Ştefan se apropie şi el de fereastră. Cineva încerca să cânte *Sylvia Valse,* dar se poticnea mereu la aceeaşi măsură şi reîncepea sârguincios, fără elan. Ştefan simţi că i se face foame şi

se hotărî să se reîntoarcă, oprindu-se în drum la o cârciumă. Câteva clipe în urmă cineva îl trase de braţ.

- Aici erai, maică? exclamă doamna Porumbache. Păi, de ce nu mi-ai spus că-ţi place fata? E a lui Trei-ochi-sub-plapumă. Aşa-i spunem noi, că tată-su era chior de un ochi. Dar are avere frumoasă. Casele astea-s ale

lor. Şi au şi prăvălia aia nouă pe Lipscani: „La trei fazani", aşa-i spune...

- Mă duceam să-mi iau nişte ţigări, adăugă ea după un răstimp. Dar dacă nu ţi-e somn, mergem aici în colţ, la cârciumă, şi-ţi povestesc eu pe îndelete. E un negustor cinstit... Mă tratezi cu un vin?

- Tratez, spuse Ştefan.

Se aşezară la o masă aproape de uşă, ca să-l poată vedea pe Biriş când s-o întoarce.

- Trebuie să treacă pe aici, spuse doamna Porumbache, că vine cu tramvaiul numărul 14...

Oftă şi dădu peste cap paharul cu vin.

- Păcat de el, că n-ar fi băiat rău, începu, dar dacă nu mă ascultă... De când îi tot bat capul să se însoare cu o fată bogată! Câte nu i-am găsit! Fete cinstite, de negustori, nu haimanale d-alea de studente. Uite, că venise vorba: fata lui Trei-ochi-sub-plapumă. Ştie franţuzeşte, cântă la pian, şi ce avere are. El era un pârlit când l-am cunoscut eu întâi. Venea la noi, în Ferentari, să-i gireze bărbatu-meu poliţe. Avea un magazin de fierărie. Magazin, vorba vine: o dugheană, cu câteva pachete de cuie şi o legătură, două de tablă. Şi acum are nu ştiu câte milioane! Ai mai pomenit aşa ceva?!... Să nu-ţi iei lumea în cap?!...

Îşi umplu al treilea pahar şi începu să soarbă încet, gânditoare.

- Numai că, fiecare om cu necazurile lui... Fata asta, de cântă la pian, nu e fata lui. A făcut-o nevastă-sa cu un locotenent. A ajuns şi ăsta bine acum; e colonel. E însurat, are copii... Chioru' ştia că nu-i fata lui, dar cum n-avea copii, s-a bucurat. Mai ales că-i mergea bine, de pe atunci. îşi deschisese prăvălie în Lipscani, lângă noi. Că bărbată-meu îmi spunea: „Uite şi pe prăpădim' ăsta că vine în Lipscani!..." Dar i-a mers bine; s-a înţeles cu unul de la o societate, şi făceau afaceri împreună: ridicau preţurile pe factură şi restul îl împărţeau între ei; au furat statul, cum se spune. Dar ce, parcă alţii nu fură?!... La ce ne-a folosit dacă am fost cinstiţi? Uită-te la Petrică: muritor de foame!... N-ar fi fost mai bine să facă şi el politică, aşa cum face băiatul chiriaşului?

Se opri o clipă, apoi închise ochii şi zâmbi, furată.

- Numai un an, doi aş vrea să mai fiu bogată, oftă ea, să mai fiu şi eu om în rândul oamenilor: cu trăsură cu doi cai, şi vara să mă duc la băi, la Căli-măneşti!... Hei! dar nu mai apuc eu toate astea. N-am avut noroc!... Adică, l-am avut, dar n-am ştiut ce să fac cu el... Credeam că ce-ai o dată, rămâne al tău

până la moarte. Că de averea ta nimeni nu se poate atinge... Eram tânără, eram frumoasă; nimic nu-mi lipsea. Credeam că toate astea au să ţină aşa, cât mi-or place mie... Şi s-au dus toate. Nici nu m-am dezmeticit bine, şi s-au dus... Parcă nici nu-mi vine a crede!... Parcă nici n-ar fi fost...

Îşi şterse o lacrimă şi căută în buzunarul şorţului batista să-şi sufle nasul.

- Dar nu-mi spuseşi dacă vrei să-ţi fac vorbele cu fata, adăugă doamna Porumbache.

- Sunt însurat, mărturisi Ştefan. Bătrâna îl privi mirată.

- Dar văd că nu porţi verighetă, făcu ea bănuitoare. Păcat! adăugă ea după un răstimp, că e, poci spune, fată de colonel.

Îl întâlni pe Biriş coborând din tramvai, când se hotărâse să se întoarcă acasă.

- Te caut de două ceasuri, îi spuse. Voiam cu orice preţ să-ţi vorbesc... Biriş părea absent, obosit. Trăgea ostenit din ţigară.

- Am fost la unul, Mihai Duma, tocmai la Cotroceni. Am umblat toată ziua. Să ne aşezăm o clipă undeva, adăugă căutând din ochi o bancă.

- Hai mai bine la cârciumă, propuse Ştefan. Am multe să-ţi spun... Se aşezară la o masă din fundul grădinii.

- Am fost tocmai la Cotroceni, vorbi din nou Biriş, zvârlind plictisit mucul de ţigară care i se stinsese în colţul buzelor. Ce-am putut umbla şi azi...

- Cum îi spuneam şi Ilenei atunci când am discutat problema timpului, începu deodată Ştefan, după ce umplu paharele, nici cariul, nici măseaua ajunsă în câmpul morţii nu m-au convins. Ştiam asta mai de mult, o ştiam de când am început să pictez. Dar acum am şi o dovadă palpabilă: îl am pe Anisie...

Biriş sorbi însetat jumătate din pahar, apoi îl umplu iar cu sifon şi-l dădu repede peste cap.

- Mai spune o dată, făcu el. N-am prea înţeles bine ce mi-ai spus. Mi s-a părut că vorbeai de pictură...

- Acesta era un secret, continuă Ştefan cu aceeaşi însufleţire, dar acum ţi-l pot spune şi dumitale. în orele mele libere, pictez. Dar nu de asta venisem să te văd. Venisem să-ţi vorbesc de Anisie.

Biriş îl privi pătrunzător, îşi trecu uşor mâna peste părul rar din creştet, apoi îl întrebă, cu un glas obosit:

- Cine e persoana?

- E omul cel mai extraordinar pe care l-am cunoscut. Locuieşte lângă Sighişoara. Acum, că l-am cunoscut, nu mai regret atât de mult că i-am vorbit Ilenei de pictura mea...

- Ileana e soţia dumitale? întrebă Biriş umplându-şi din nou paharul.

- Nu, spuse Ştefan pe un ton oarecare. Pe soţia mea o cheamă Ioana. Ileana e o fată pe care am cunoscut-o anul trecut, şi de care cred că sunt îndrăgostit.

Se opri o clipă, pierdut în gândurile lui, şi zâmbi.

- E curios, reîncepu cu alt glas, acum, că mi-ai spus, parcă şi Ileana ar putea fi soţia mea. Nu mă gândisem niciodată până acum la asta, adăugă visător. Nu că-mi pare rău că sunt căsătorit cu Ioana. Dimpotrivă, o iubesc foarte mult, foarte mult. Dar simt c-o iubesc şi pe Ileana... Deşi, după ce m-a prezentat, în ziua aceea, drept pictor, am simţit parcă un fel de ură împotriva ei. Parcă mi-ar fi trădat cel mai scump secret. Şi, într-adevăr, pictura mea este un foarte mare şi foarte scump secret... Dar, din fericire, l-am întâlnit pe Anisie. Şi tocmai despre el, despre omul acesta, Anisie, vreau să-ţi vorbesc...

- Intră direct în materie, îl îndemnă Biriş văzându-l că a rămas din nou cu privirile pierdute. Cine e persoana?

- Omul ăsta a descoperit o mare taină, şopti Ştefan aplecându-se peste masă. A învăţat cum să trăiască. Trăieşte *el,* ca om, ca fiinţă totală - şi nu se lasă trăit de ţesuturile lui, de glandele lui, de automatismele lui, ca noi toţi, ceştilalţi...

- Dar de unde ştii că trăieşte astfel? îl întreabă Biriş începând să-şi caute pachetul cu ţigări.

- L-am văzut cum îşi curăţa pomii din livadă, începu Ştefan cu un zâmbet misterios. Stăm pe prispă, şi-l observam. Atunci l-am înţeles. M-am convins că munca lui e de o altă calitate decât muncile noastre. Eram pregătit, de altfel, pentru asta, continuă Ştefan după o scurtă pauză, pentru că ceva din beatitudinea asta o cunoscusem şi eu când pictam. Numai că, în cazul meu, nu era vorba de o muncă responsabilă, cu un obiect precis, ca în cazul lui. El îşi curăţa pomii de omizi. îl observam şi-l simţeam cum era prezent în fiecare gest. în faţa pomului nu era distrat, nu se gândea la nimic altceva. Dar ghiceam că pomul acela i se revela în totalitatea lui. Nu era un simplu obiect, unul printre altele o mie la fel cu el, aşa cum ni se arată nouă, majorităţii oamenilor. Lui, pomul acela pe care-l curăţa, îi revela, în acel moment, Universul întreg. îl vedea în totalitatea lui: cu rădăcinile, cu ramurile, cu frunzele şi paraziţii lui...

- Eşti sigur că *vedea* toate acestea?! îl întrerupse Biriş. Eşti sigur că tot ce-mi spui nu e un fel de afabulaţie mitologică provocată de propriile dumitale extaze?!

- Vedea toate acestea şi vedea încă multe altele, pe care noi nu le putem vedea, spuse Ştefan cu gravitate. Stătusem mult timp de vorbă, în seara când îl cunoscusem. M-a dus la el un coleg de facultate. Şi tot colegul acesta al meu îmi povestise ce s-a întâmplat cu Anisie. E un om cu câţiva ani mai mare ca noi. A învăţat multe; a urmat conservatorul la Viena, s-a apucat apoi de teologie, a studiat matematicile, fizica, biologia. N-a vrut să sfârşească nimic; nu şi-a

luat nici o diplomă. Acum vreo cinci, şase ani, a avut un accident; a alunecat în timpul unei ascensiuni şi a zăcut nu ştiu câte luni; s-a crezut, la început, că şi-a rupt şira spinării, dar era vorba de ceva mai uşor. în orice caz, atunci, în acele luni petrecute în ghips, a avut, să spunem, revelaţia: a simţit *cum trece timpul* si a ghicit, totodată, ce s-ar putea face ca timpul să nu mai treacă...

- începe să devină interesant! făcu Biriş, ridicând capul. Spune înainte?!

- De atunci, continuă Ştefan cu o bruscă fervoare, el nu mai trăieşte, ca noi, după un orar mai mult sau mai puţin complicat, şi nu mai are un program, să-i spunem, personal. Nu mai ţine seama decât de timpul cosmic: de zi şi de noapte, de creşterea şi de descreşterea lunii, de anotimpuri. Şi acest timp cosmic, după câte mi-a spus, va fi într-o bună zi, pentru el, abolit. Dar, deocamdată, are nevoie de Timp ca să se regăsească pe sine. Să se regăsească, adică, în sensul metafizic al cuvântului: să ia cunoştinţă de fiinţa lui plenară, integrală. Şi atunci, nu se mai lasă distrat de la trăirea fiecărui moment esenţial al acestui timp cosmic. Pentru el, luna nouă sau luna plină, echinocţiile şi solstiţiile, răsăriturile şi crepusculele nu au, ca pentru noi, o simplă funcţie calendaristică. Fiecare din ele îi revelează un nou aspect al întregului, al Cosmosului. Neacceptând nici un alt timp în afară de timpul cosmic - neacceptând, în primul rând, timpul istoric, timpul în care au loc, bunăoară, alegerile parlamentare, sau înarmările lui Hitler, sau războiul civil din Spania -, hotărât să nu ţină seama decât de timpul în care au loc

evenimentele cosmice: evoluţia lunii, anotimpurile, rotaţia pământului -, el se mulţumeşte să epuizeze semnificaţia fiecăruia din aceste evenimente cosmice. Trăieşte astfel o neîntreruptă revelaţie. Te-ai fi convins şi dumneata dacă l-ai fi ascultat vorbindu-ţi despre o noapte cu lună, sau despre nămiaza de vară, sau despre semnificaţia tuturor cântecelor de paseri şi de insecte la diferite ceasuri ale zilei. Pentru el, Natura începe să devină nu numai transparentă, ci şi purtătoare de valori. Nu e vorba de o regresiune în starea, să-i spunem, animalică a omului primitiv. El descoperă în Natură nu acea vacanţă a Spiritului pe care o caută unii dintre noi, ci cheia primelor revelaţii metafizice: taina morţii şi a reînvierii, a trecerii de la nefiinţă la fiinţă. Şi omul ăsta, care e de-abia la începutul experienţei lui, a izbutit deja să se sustragă Timpului. Nu numai timpului istoric - căci de acest timp se poate sustrage oricine se hotărăşte să trăiască departe de lume, fără ziare şi fără radio -, dar şi timpului fiziologic. Deşi are câţiva ani mai mult ca noi, pare cu zece ani mai tânăr. Pare un băiat de 25 de ani...

- Ascultă, exclamă Biriş, dând la o parte, enervat, paharul gol din faţa lui. Dumneata ori îţi baţi joc de mine, ori ţi s-a întâmplat într-adevăr un miracol: ai întâlnit, în carne şi oase, un personaj al lui Ciru Partenie...

- Ce vrei să spui?! îl întrebă Ştefan cu un ton indiferent.

- Nu citeşti *Viaţa Românească!* Partenie publică în ultimul număr o foarte ciudată nuvelă: *E departe stâna?* aşa îi spune.

- Nu înţeleg ce legătură are una cu alta, vorbi Ştefan.

- Ar trebui să citeşti nuvela, continuă Biriş. Este exact povestea dumitale. Cu singura deosebire că personajul lui Partenie nu e din Sighişoara, ci din munţii Moldovei. Autorul povesteşte cum l-a întâlnit într-o seară şi-au rămas de vorbă până noaptea târziu. Şi episodul cu accidentul la şira spinării, şi retragerea lui la ţară, şi tehnica integrării în Timpul cosmic, şi tot ce mi-ai spus dumneata, toate acestea le-am citit acum vreo două, trei săptămâni, în nuvela lui Partenie.

- Nu se poate! şopti Ştefan.

- Doar amănuntul cu curăţatul pomilor de omizi, şi interpretarea pe care i-o dădeai dumneata, nu-mi amintesc să le fi citit acolo. Dar, evident, adăugă Biriş cu o uşoară ironie în glas, nici nu şi-ar fi avut rostul în nuvelă: întâlnirea lor avusese loc într-o seară de toamnă, şi apoi, personajul lui Ciru Partenie nu avea livadă. Trăia, parcă, şi mai singuratic, în munte; singurii lui vecini erau ciobanii de la o stână!

Şe opri şi-şi înălţă ochii spre Ştefan. Părea din nou pierdut în propriile lui gânduri; îşi rezemase bărbia în pumn şi privea drept înaintea lui, fără să scoată un cuvânt. Tăcură aşa, amândoi, multă vreme.

- E de necrezut! vorbi târziu Ştefan, şi-şi umplu repede paharul.

- Şi totuşi nu e nimic extraordinar, reîncepu Biriş. Aţi întâlnit amândoi acelaşi ins; un om destul de bizar, ce-i drept, dar totuşi un om în carne şi oase...

- E curios că tot el, Marele Om, l-a întâlnit cel dintâi, spuse Ştefan silindu-se să zâmbească.

- Indiscret cum e, continuă Biriş, ca şi cum nu l-ar fi auzit, Partenie a şi scris o nuvelă inspirându-se din această întâlnire. El l-a transformat în

personaj. Dumneata l-ai luat mai în serios. Şi, în fond, cred că dumneata ai dreptate. Omul merită să fie cunoscut. Oricum ar fi, de la el se poate învăţa ceva...

Ştefan clătină din cap.

- Nu eu, în orice caz, spuse. Şi-mi pare rău. Eu va trebui să mă mulţumesc cu pictura...

Dădu repede paharul peste cap, şi-l umplu din nou, cu furie.

- Cu pictura, repetă el târziu ca şi cum ar fi vorbit singur. Va trebui să mă mulţumesc cu pictura...

Îşi trecu mâna peste obraz şi încercă din nou să zâmbească.

- *Anch'io sono pittorel* exclamă.

Luă de pe masă pachetul lui Biriş şi-şi aprinse absent o ţigară.

- N-am mai fumat de câţiva ani, spuse lăsând să ardă chibritul între degete. Biriş rămase cu braţele încrucişate, privindu-l. Tăcură iarăşi amândoi câtăva vreme.

- Cred că e târziu, începu Biriş. Mă simt cam obosit...

- Cum spuneai că se numeşte nuvela? îl întrerupse Ştefan ca şi cum s-ar fi trezit dintr-o lungă reverie? Cum spuneai că se numeşte? *E departe stâna?* Cu semn de întrebare?

- Cu semn de întrebare, spuse Biriş. Căci aşa începe nuvela: povestitorul se apropie de acel personaj misterios şi-l întreabă: „E departe stâna?..."

- Şi crezi că are vreo semnificaţie asta, semnul ăsta de întrebare?

- Nu cred, făcu Biriş gânditor. E o simplă întrebare, o întrebare ca oricare altele. Povestitorul întâlneşte un om singuratic, în munte, şi-l întreabă: „E departe stâna?"

- Eu totuşi cred că are o semnificaţie, reîncepu Ştefan cu înfrigurare. în aparenţă, e o întrebare ca oricare altele. Dar dacă omul acela singuratic pe care l-a întâlnit Partenie este una şi aceeaşi persoană cu Anisie, atunci întrebarea ar putea avea şi o semnificaţie ascunsă. Bunăoară: Mai e mult până în rai? Sau: E departe Dumnezeu? Sau: Unde e Dumnezeu? Mai e mult până la Dumnezeu?

- Nu cred, făcu Biriş. Partenie e un realist, un psiholog realist. Opera lui nu are semnificaţii mistice.

Tăcu şi-şi umplu din nou paharul. I se păru că Ştefan nu-l mai ascultă şi prelungi tăcerea, sorbind, la răstimpuri, din paharul prea plin.

- Şi acum, pentru că ai adus dumneata vorba, începu el târziu, mai pot să-ţi spun ceva. Mai pot să-ţi spun că Anisie al dumitale nu m-a convins. Integrat sau neintegrat în Timpul cosmic, tot câmpul morţii ne paşte, tot către moarte ne mână Timpul...

Ştefan îşi trecu încurcat palma pe frunte, apoi şi-o lăsă pe obraz şi începu să şi-o frece.

- Păcat de Anisie, vorbi el, păcat că l-a descoperit şi pe el Marele Om... Se opri, încruntat. Biriş îşi pironi privirile pe becul puternic din mijlocul grădinii; se adunaseră acum nenumăraţi fluturi de noapte şi gâze verzi, străvezii, şi-i dădeau târcoale orbeşte, zbătându-şi aripile ca într-un spasm fără sfârşit, lipindu-se o clipă de sticla încălzită şi apoi depărtându-se ca să

încerce din nou, alături, cu aceeaşi neînţeleasă, patetică indiferenţă, tremurându-şi mai grăbit aripile, revenind de nenumărate ori, lovindu-se cu un sunet surd, neîntrerupt, de sticla lămpii, până ce cădeau ameţite, istovite, pe pietriş.

- Ce mă miră, vorbi Biriş fără să-şi dezlipească privirile de lampă, este că Partenie a ajuns până la Sighişoara şi a întâlnit un personaj atât de deosebit de preocupările lui. El, care nu caută decât „experienţe" cu femeile din lumea bună... Acum, ar trebui să-l întâlnească şi pe Bursuc...

- Numai că, de data asta, nu mă retrag atât de uşor din joc, îl întrerupse Ştefan cu un glas aspru, tăios. *Anch'io sono pittorel* Am fost şi eu la stână, l-am întâlnit şi eu pe Anisie. *Et in Arcadia ego|* Nu i-am pus întrebarea, dar

am să i-o pun... Â-propos de semnul de întrebare, făcu el după o scurtă pauză, şi o lumină stranie i se aprinse deodată în ochi, n-ai vrea să-mi vezi picturile? Nu le-am arătat nimănui până acum, dar dumitale trebuie să ţi le arăt...

- E cam târziu, spuse Biriş, şi sunt destul de obosit. Am fost până la Cotroceni...

- Nu e nici unsprezece, făcu Ştefan sculându-se brusc de la masă. Nu e târziu, şi operaţia asta nu durează mai mult de un sfert de ceas. Mergem cu maşina. Aşteaptă-mă o clipă doar. Vreau să dau un telefon...

Se întoarse după vreo zece minute, foarte bine dispus.

- Iartă-mă, te rog, spuse. Nu-i ştiam numărul şi a trebuit să-l caut în cartea de telefon, şi nu găseam cartea... Dar bine că era acasă. Trecem s-o luăm cu maşina. Ne-am dat întâlnire într-un sfert de ceas, în faţa casei... Ştii, adăugă făcând semn chelnerului, la plată, e fata aceea, Ileana, de care ţi-am spus că m-am îndrăgostit...

- *Anch'io sonopittorel* îi spusese la telefon. Vino să-ţi arăt picturile. Să-ţi arăt maşina aceea care a dispărut... Ileana şovăise o clipă şi-şi zvârli ochii pe ceasornic: unsprezece. - E nepotul generalului Viziru la telefon, spuse lui tante Alice. Mă invită la un pre-vernisaj al expoziţiei lui. Nu-l pot refuza...

Auzi claxonul în faţa uşii şi coborî. O lovi răcoarea nopţii, mirosul florilor din grădină. Se simţi deodată, fără motiv, fericită.

- Dumnealui e filosof, îi prezentă Ştefan pe Biriş. Ţi-am vorbit odată de el; el e acela cu osul mort, cu avangarda în câmpul morţii... O iei la hotel Boston, pe strada Bucovinei, se adresă şoferului.

Apoi îşi aprinse precipitat o nouă ţigară şi se împinse către fundul maşinii.

- Dă-mi voie să te tutuiesc, îi spuse luându-i braţul. Astăzi e o zi foarte importantă din viaţa mea. întâlnisem pe Anisie, şi azi am aflat că Marele Om îl întâlnise înaintea mea!...

- Cine e Anisie? îl întrerupse Ileana cu un zâmbet.

Avea din nou sentimentul acela tulbure, greu de definit, că Ştefan începe un joc absurd, numai de el înţeles.

- E un om extraordinar, spuse Ştefan.

- Extraordinar, întări domol Biriş. E chiar mai interesant decât personajul lui Partenie.

- Şi sunt sigur, totuşi, că semnul acela de întrebare are o semnificaţie

simbolică, îl întrerupse Ştefan. Sunt sigur că tot înţelesul nuvelei stă în semnul acela de întrebare...

Ileana voi să-i spună ceva, dar Ştefan nu-i lăsă timp.

- Am ajuns, vorbi el repede. Aici e camera mea secretă. Vă implor să nu pomeniţi nimănui de vizita aceasta. Am să vă spun eu altădată pentru ce...

71

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Plăti şoferului şi-i pofti să intre. Ridicându-şi ochii, cu mirare, din cartea pe care o citea, portarul zâmbi şi-i întinse stânjenit cheia de la odaie. Urcară tăcuţi până la etajul doi. Era un hotel nou, destul de curat, dar lipsit de gust, ascunzându-şi anevoie sărăcia.

- Intraţi, le spuse Ştefan din prag după ce aprinsese lumina. Şi vă rog să vorbiţi foarte încet, căci pereţii sunt de paiantă şi se aude tot.

- Vădastra, şopti Ileana.

- Locuia acolo, arătă Ştefan întinzând braţul. Acum e o cameră de pasaj. Ultima oară era ocupată de un comis-voiajor din Braşov... Din fericire, de partea ceastălaltă nu am vecini...

Ileana privi amuzată în jurul ei. Un interior banal de cameră de hotel modest, în care biblioteca ce parcă stătea să cadă şi masa de lemn încărcată cu cărţi păreau stinghere, aduse dintr-o altă lume.

- Trebuie să ştiţi că sunteţi primii oameni care aţi intrat în camera secretă, continuă Ştefan în şoaptă. Nu vă puteţi da seama ce înseamnă asta pentru mine. Acesta e un secret al meu. Chiar dacă vi l-aş spune nu l-aţi înţelege...

Se îndreptă spre fereastră şi o deschise. Se plecă mult peste pervaz, întorcând capul către camera vecină.

- Puteţi vorbi, le spuse. Văd că e întuneric alături. Vecinul meu încă nu s-a întors.

Ileana se aşeză pe scaunul din faţa patului: Biriş continua să privească titlurile din bibliotecă.

- *Anch'io sono pittore*! începu Ştefan revenind în mijlocul camerei şi îndreptându-se spre Biriş. Mai dă-mi, te rog, o ţigară, spuse. Este a patra ţigară pe care o fumez în mai puţin de-un ceas. M-am lăsat de fumat acum câţiva ani, dar în noaptea asta simt că trebuie să fumez... îmi pare rău că nu vă pot oferi nimic, adăugă el după ce-şi aprinse, tremurător, ţigara. Aici nu se consumă nimic. Uneori, când mi-e foarte sete, beau un pahar cu apă de la robinet. Asta e tot. Ca şi în camera *Samba,* în această cameră secretă toate funcţiunile fiziologice sunt oarecum suspendate. Când mi-e foame, cobor în stradă şi-mi cumpăr un covrig. Dar nu pot mânca aici, nu pot urca în această cameră secretă cu un covrig, sau un iaurt, sau o pungă cu fructe. Aşa era şi cu camera *Samba,* adăugă el cu un zâmbet. înainte de a vă revela secretul cel mare, trebuie să vă povestesc povestea camerei *Sambo.*

Se aşeză pe marginea patului şi-i privi pătrunzător pe amândoi.

- Vă rog să nu mă întrerupeţi, le spuse. Acum, că Anisie a devenit personaj literar, vă pot revela şi eu secretele copilăriei mele. Am să vă spun povestea camerei *Samba...* Aveam vreo cinci, şase ani, începu el cu un glas înăbuşit, şi mă aflam cu familia la Movila. Locuiam într-un fel de vilă-hotel, care avea două etaje şi vreo cincisprezece, douăzeci de camere. în sala de mese, eram

vecinii unui grup de tineri foarte misterioşi. Mi se păreau misterioşi pentru că, deşi vorbeau româneşte, nu înţelegeam prea bine ce vorbeau. Din când în când unul dintre ei rostea un cuvânt straniu, fără sens pentru mine, şi atunci toţi începeau să exclame, să se agite, să ridice glasurile. Eu eram fascinat de misterele lor. Şi într-o zi, întorcând brusc capul către masa lor, într-un moment când discuţia ajunsese neobişnuit de animată, am auzit pe unul dintre ei, pe cel care mi se părea cel mai bătrân pentru că avea mustăţi, l-am văzut ridicând braţul către tavan, parcă ar fi indicat o direcţie, şi l-am auzit rostind cu un glas solemn: *Sambdl* Toţi au amuţit deodată şi şi-au plecat ochii în farfurie. Apoi au repetat, pe rând: *Sambdl Sambdl...* în acea clipă am simţit un fior necunoscut până atunci: simţeam că pătrunsesem într-un mare şi cutremurător secret. Toate misterele bărbaţilor de la masa alăturată erau concentrate în aceste două silabe: *Samba,* şi printr-o împrejurare providenţială, întorsesem capul exact în momentul în care omul cu mustăţi arătase direcţia în care se afla această taină, *Samba.* Se afla deasupra noastră, undeva deasupra noastră, la etajul doi... Şi, evident, chiar în după-amiaza aceea am plecat s-o descopăr. Noi, copiii, dormeam într-o cameră separată, cu doica, alături de cea a părinţilor. M-am prefăcut că dorm, şi când am simţit că doica aţipise, am ieşit, am alergat cât am putut de repede pe culoar, şi am urcat la etajul doi. Am simţit că mi se bate inima de cum am ajuns acolo, la etajul doi. Nu ştiam încotro să mă îndrept, dar simţeam cum mi se bate inima din ce în ce mai tare. Am închis ochii, de frică, şi am început să calc încet pe covor, îndreptându-mă către fundul culoarului. Nu ştiu cât am mers, dar m-am trezit în faţa unei uşi, şi în acea clipă am simţit că acolo era *Sambo.* M-am întrebat mai târziu cum de am avut curajul să pun mâna pe clanţă şi să intru. Tremuram tot, şi dacă aş fi auzit în acea clipă un zgomot mai puternic sau un ţipăt de om, probabil că aş fi leşinat. Totuşi, am pus mâna pe clanţă şi am intrat... O văd şi acum. Storurile erau lăsate, şi în cameră era o penumbră misterioasă, o răcoare de o cu totul altă natură decât răcoarea celorlalte camere în care pătrunsesem până atunci. Nu ştiu de ce, mi se părea că totul pluteşte acolo într-o lumină verde; poate unde perdelele erau verzi. Căci, altminteri, camera era plină de fel de fel de mobile, şi lăzi, şi coşuri cu hârtii şi jurnale vechi. Dar mie mi se părea că e verde. Şi atunci, în clipa aceea, am înţeles ce este *Sambo.* Am înţeles că există aici, pe pământ, lângă noi, la îndemâna noastră şi totuşi invizibil celorlalţi, inaccesibil celor neiniţiaţi - există un spaţiu privilegiat, un loc paradisiac, pe care, dacă ai avut norocul să-l cunoşti, nu-l mai poţi uita, apoi, toată viaţa. Căci în *Sambo* simţeam că nu mai trăiesc aşa cum trăisem până atunci; trăiam altfel, într-o continuă, inexprimabilă fericire. Nu ştiu de unde izvora beatitudinea asta fără nume. Mai târziu, amintindu-mi de *Sambo,* am fost sigur că acolo mă aştepta Dumnezeu, şi mă lua în braţe îndată ce-i călcam pragul. N-am mai simţit, apoi,

nicăieri şi niciodată, o asemenea fericire, în nici o biserică, în nici un muzeu; nicăieri şi niciodată. Rămâneam, probabil, ceasuri întregi acolo, pentru că, reîntorcându-mă lângă ai mei, îi găseam agitaţi, neliniştiţi,

uneori furioşi. - Unde ai fost? mă întrebau. Te căutăm de trei ceasuri... - M-am jucat, minţeam eu. Şi nici o ameninţare, nici o pedeapsă nu mă speria. Acceptam zâmbind toate: gândul că mă voi putea întoarce în *Sambo,* mă consola. Odată, venisem acolo cu câteva bomboane în buzunar. Fără să-mi dau seama, am luat o bomboană şi am început s-o sug. Imposibil! Nu avea nici un gust. Şi nici n-o puteam suge. Gura mi-era uscată. Nu-mi puteam mişca limba. Nu puteam face nimic în *Sambo.* Nu mi-era foame, nu-mi era sete, nu mi-era somn. Trăiam, pur şi simplu, în paradis. în seara aceleiaşi zile, când venisem cu bomboane, am observat cum oamenii de la masa de alături, mă priveau pe furiş şi vorbeau în şoaptă între ei, arătându-mă. Evident, mi-am dat eu seama, ei ştiau de crima mea, ştiau că intrasem în *Sambo* cu câteva bomboane în buzunar şi că încercasem chiar să sug una din ele. Cred că sentimentul de ruşine şi teamă că fusesem descoperit a fost cauza indigestiei pe care am avut-o. Două zile am zăcut bolnav. Doica mi-a spus mai târziu că vorbeam prin somn, şi deliram, deşi n-aveam febră prea mare. Bănuiam eu despre ce puteam vorbi, dar simţeam că nu mă trădasem. Ei, ceilalţi toţi, familia, nu ştiau de *Sambo,* nu întorseseră capetele la timp ca să vadă direcţia pe care o indicase omul cu mustăţi. Aşteptam, cu nerăbdare, să mi se dea voie să părăsesc patul. A treia zi, întorcându-mă de la plajă, am reuşit să le scap de sub ochi, şi am alergat la etajul doi. Dar n-am mai putut intra. *Sambo* era încuiată. Am rămas acolo, zdrobit, multă vreme, încercând din când în când clanţa. Zadarnic. *Sambo* rămânea încuiată. Mă rugam în gând, mă rugam aşa cum învăţasem să mă rog, şi rosteam toate rugăciunile pe care le ştiam, către Dumnezeu, Maica Domnului, şi Iisus Christos, şi îngerul meu păzitor, dar *Sambo* rămânea încuiată. M-am rugat în gând la omul cu mustăţi, m-am rugat la toţi cei de la masa lui, oameni puternici, cunoscători de cuvinte neînţelese, iniţiaţi în mistere - şi puneam, apoi, tremurând, mâna pe clanţă. Zadarnic. Uşa nu se mai deschidea. Mi se interzisese intrarea. *Sambo* îmi devenise inaccesibilă... Am revenit a doua şi a treia zi, am revenit în fiecare după-amiază, cât timp a durat vilegiatura noastră la Movila. Reveneam zadarnic. Mi se interzisese intrarea în *Sambo.* îmi dădeam, de altfel, seama de asta spionându-mi vecinii la masă. Nu mai mă priveau, nu mai ridicau glasurile. Vorbeau tot în şoaptă, cu frunţile plecate. Am aflat de la doică pentru ce: omul cu mustăţi se înecase la plaja de la Tuzla. Nu-l mai aduseseră aici. îl transportaseră direct la Constanţa. Nu le-am spus nimic, dar eu ştiam de ce se înecase...

- Făceai, cu alte cuvinte, un complex de culpabilitate, îl întrerupse Biriş.

- Nu, nu cred că era asta, continuă Ştefan. Nu aveam nici un sentiment de culpabilitate. Doar că, mi se părea că ***ştiam*** ceva; că participasem la o taină,

alături de toţi ceilalţi de la masa vecină, şi că această taină implica, printre altele, şi o moarte... Atât.

Se opri, extenuat, şi-şi aprinse o altă ţigară.

- Dar, în fond, ce era *Samba?* întrebă Ileana. Ce-ar fi putut însemna

cuvântul acesta, *Samba?...*

Ştefan zâmbi.

- Nu înţeleg nici eu, dar asta n-are mare importanţă. Mai târziu, în liceu, m-am întrebat dacă tinerii aceia nu discutau cumva literatură, şi dacă toate cuvintele acelea stranii, care mă înfioraseră pe mine, nu erau titluri de cărţi şi nume de autori. Poate că tânărul rostise cu emfază: *Salammbo* şi ridicase mâna în sus - şi mie mi se păruse că rostise *Sambo* şi arătase spre etajul doi... Dar chiar dacă ar fi fost aşa, experienţa misterului nu rămâne mai puţin valabilă, în fond, poate că toate discuţiile acelea literare n-aveau decât scopul acesta, ignorat, bineînţeles, de către cei care le purtau, scopul acesta de a-mi revela mie experienţa misterului. Nu vreau să intru, acum, în detalii... V-am spus povestea camerei *Sambo* ca să înţelegeţi de ce nu pot să vă ofer nimic în această cameră secretă, de ce nu pot să vă dau nici măcar o dulceaţă. Aici, în camera secretă, nu pot mânca...

- Dacă am înţeles bine, vorbi Biriş, camera aceasta e o replică a camerei *Sambo.* încerci, acum, la maturitate, să regăseşti experienţa aceea inefabilă a copilăriei... Un psihanalist ar spune că e vorba de un complex de regresiune, de un infantilism...

- Nu, începu Ştefan, nu cred că ai dreptate. Camera aceasta secretă are altă poveste. E prea lungă ca să v-o povestesc acum. De altfel, nici nu ştiu dacă aş reuşi s-o povestesc. Dar sunt sigur că e vorba despre altceva. Mi-aduc aminte de un gând care m-a obsedat când eram foarte tânăr: cum aş face să pot avea şi o altă identitate? Adică, să fiu şi alt om decât acela care mă ştiam, că începeam să devin, un om cu o anumită formaţie intelectuală, condiţionat de anumite complexe sociale şi morale, cu anumite gusturi, anumite automatisme? Cum aş face, îmi spuneam, să pot trăi şi altfel decât simţeam că începeam a fi obligat să trăiesc, obligat nu numai de familie sau societate, ci chiar de mine însumi, de propriul meu trecut, de propria mea *istorie,* cum ar spune Biriş. Ca să vă dau un exemplu, îmi plăceau anumiţi autori, şi, deci, mă simţeam obligat să-mi placă întotdeauna, pentru că mă convinsesem că-mi plac şi simţeam că m-aş contrazice dacă aş declara într-o bună zi că nu-mi mai plac; aş fi avut, în acea zi, sentimentul că mă contrazic, că nu sunt consistent, că nu am, cum se spune, suită în idei... Ei bine, în camera aceasta secretă sunt liber să mă contrazic, liber să cred ce-mi place, chiar dacă acele credinţe şi opinii sunt efemere...

- Este, cum s-ar spune, o cameră extraistorică şi atemporală, făcu Biriş bine dispus, şi începu să râdă.

- Este, bineînţeles, şi asta, continuă Ştefan cu fervoare, dar mai este şi altceva. N-am să vă pot spune tot pentru că nu ştiu cum aş putea exprima asemenea lucruri obscure...

- Arată-ne mai bine picturile dumitale, vorbi din nou Biriş. Poate o să înţelegem despre ce este vorba când le-om vedea...

Ştefan îi privi pe amândoi, pe rând, cu gravitate, apoi îşi trecu mâna pe obraz şi zâmbi.

- Tocmai lucrul ăsta e greu de explicat, începu el după o lungă tăcere. Pentru că picturile acestea pe care vreau să vi le arăt, ascund un mare secret, şi dacă nu vi-l revelez în prealabil, mă îndoiesc că le veţi putea vedea...

- Nu prea înţeleg ce vrei să spui, începu Biriş, dar eu tot cred că ar fi mai bine să începi prin a ne arăta picturile.

Ştefan tăcu din nou, încurcat.

- Mi-ai spus că ai să-mi arăţi maşina, vorbi deodată Ileana. Şi dacă vrei să ştii adevărul, pentru asta am venit: ca să văd maşina... Dacă ar fi fost vorba de altfel de picturi, poate aş fi refuzat; aş fi venit altădată să le văd. Dar, mi-am spus, poate că maşina aceea de la miezul nopţii nu se vede decât noaptea... De aceea am venit...

Ştefan continua să tacă privind-o adânc, aproape încruntat.

- Mi-ai spus: *Anch'io sono pittorel* reîncepu Ileana.

- Şi sunt! exclamă deodată Ştefan. în felul meu, sunt şi eu pictor. Dar e o pictură cu totul specială. Ca s-o poţi înţelege bine...

În clipa aceea se auzi din camera de alături un glas puternic, cu un accent provincial.

- Arată-le, domnule, pictura, şi nu mai lungiţi vorba! Arată-le o dată, şi terminaţi, că e miezul nopţii!... Să putem dormi şi noi!...

Ştefan rămase încremenit în mijlocul odăii. Ileana zâmbi amuzată şi-i făcu semn, arătându-i cu mâna spre camera vecină.

- Răspunde-i ceva, şopti ea repede. Răspunde-i ceva ca să-l linişteşti!... Ştefan se apropie în vârful picioarelor.

- Crezi că a auzit şi el? o întrebă, în şoaptă, foarte emoţionat. Crezi că a putut auzi şi el povestea camerei *Samba?]...*

- Nu, n-a putut, îl linişti, şoptind, Ileana. Ştiu când a intrat. L-am auzit intrând. A intrat de vreo câteva minute...

- Eşti sigură că n-a auzit?! întrebă din nou, tulburat, Ştefan. Ileana clătină din cap.

- Arată-ne, acum, până ce nu adoarme, şopti Biriş, apropiindu-se.

- Imposibil, vorbi foarte încet Ştefan. Trebuie să vă explic.

- Lasă explicaţia, îl întrerupse Biriş cu nerăbdare. E târziu. Arată-ne măcar o singură pânză...

- Arată-ne măcar maşina, şopti Ileana.

Ştefan îşi trecu din nou mâna pe obraz, înfrigurat, agitat.

- Nu există decât o singură pânză, spuse *ei* târziu. Nu există decât una şi aceeaşi pânză pentru toate picturile. De aceea spuneam că trebuie să vă explic; ca să ştiţi cum s-o priviţi. Maşina Ilenei, bunăoară, este ultimul tablou pe care l-am pictat; dar l-am pictat pe aceeaşi pânză pe care am pictat toate celelalte tablouri. Şi ca s-o puteţi vedea, trebuie să vă explic cum s-o priviţi; altminteri, n-o puteţi recunoaşte.

- Ce-are a face! exclamă exasperat Biriş. Dumneata arată-ne pânza, că ne descurcăm noi; găsim noi maşina, n-avea nici o grijă...

- Dacă vă spun că este una şi aceeaşi pânză! făcu Ştefan ridicând glasul.

- Atunci de ce m-ai chemat? îl întrebă Ileana. Mi-ai spus că ai să-mi arăţi maşina...

- Am să ţi-o arăt, vorbi Ştefan, dar după ce-am să-ţi explic ce pictasem înainte de maşină...

- încăpăţânat mai e, domnule! exclamă din nou omul din camera vecină, încăpăţânat l-a mai făcut Dumnezeu!...

Şi bătu, furios, cu pumnul în perete, de mai multe ori.

- Le-o arăţi, domnule, sau mă duc să chem portarul?!...

- Nu pot să le-o arăt, strigă Ştefan, pentru că n-au cum s-o vadă[4]!

- Atunci stingeţi lumina şi vă culcaţi, ţipă cu toată puterea omul din camera vecină. Că dacă nu, mă duc şi chem portarul!...

Ileana se ridicase, foarte bine dispusă şi se apropie de uşă.

- Haide să mergem, şopti ea. Ne povesteşti mai bine pe stradă...

- Pe mine să nu contaţi, vorbi enervat Biriş. Eu mă duc acasă... Sunt foarte obosit... Am umblat toată ziua, am fost tocmai la Cotroceni. Mă simt foarte obosit...

III

Întorcându-se acasă după întâlnirea cu Voinea, totul i se păru în jurul lui feeric: mobila, lumina, covoarele.

- Sunt la Iaşi, dragă, m-am stabilit la Iaşi, spusese Voinea repede, cu privirile plecate.

Nu mai râdea, cu insolenţa de acum câţiva ani. Se îngrăşase, şi femeia de lângă el părea slabă, cu un aer timid de provincială.

-... Am o farmacie acolo, e proprietatea ei, şi arătase spre nevastă-sa. Căci şi ea e farmacistă. Ne străduim şi noi cum putem... N-au prea mers bine lucrurile în ultima vreme... Dar, ştii şi tu, aşa e la început...

Vădastra se răsturnă în fotoliul lui de lângă birou şi zâmbi. „O farmacie la Iaşi... O ducem cam greu..." Săracul Voinea!... Şi cât îl făcuse să sufere cu câţiva ani în urmă...

Rămase aşa, privind în gol. Se trezi întrebându-se: „Are să mai întârzie mult răspunsul lui Ford?!..." îi scrisese cu două luni mai înainte un lung memoriu în care îi comunicase planurile lui îndrăzneţe: controlul întregii opinii publice mondiale printr-o foarte secretă asociaţie de episcopi catolici şi protestanţi, savanţi cu renume universal, oameni politici şi scriitori din toate ţările, asociaţie care se oferea s-o organizeze şi s-o conducă el. îi scrisese lui Ford în mare taină, dându-şi adresa la post-restant, mărturisindu-i experienţa lui în serviciile secrete, dar stăruind mai ales asupra importanţei mondiale pe care ar putea-o avea această organizaţie, care ar aduce pacea în omenire şi ar face nemuritor numele industriaşului american. De câţiva ani, Vădastra elaborase Până în cele mai mici amănunte planul acestei organizaţii secrete, cu ramificaţii în toate capitalele globului. Lectura autobiografiei lui Ford îl încredinţase că numai cu o avere considerabilă şi un mare spirit de iniţiativă planul acesta ar

putea fi împlinit. Şi atunci, după nesfârşite şovăiri în faţa numeroaselor ciorne şi proiecte de memorii, îi scrisese.

... într-o bună zi, nu se îndoia, întrebând ca de obicei la ghişeul poştei, domnişoara îl va privi cu o nedumerită curiozitate, şi îi va spune: „Da, domnule, aveţi o scrisoare din America!". Nici un muşchi al feţei nu-i va tresări. Se pregătise de mult pentru această întâmplare. Se va încrunta, doar, puţin plictisit, şi va spune: „Ah! asta era! Credeam că era ceva mai interesant!" Apoi, foarte calm, va pune scrisoarea în buzunar şi va continua să privească figurile femeilor, aşa cum făcea întotdeauna când se afla în marea sală a Palatului Poştelor. Şi tot atât de calm va coborî

treptele, şovăind încotro s-o apuce, hotărându-se în cele din urmă să se îndrepte spre Cercul Militar, mergând agale, fără nici un fel de preocupare în privire. Iar apoi...

Îi era greu să aleagă între atâtea alternative tot atât de îmbietoare: poate că va trebui să plece în Statele Unite şi atunci ar intra în biroul domnului Protopopescu şi i-ar spune, aprinzându-şi o ţigară (ceea ce nu făcea niciodată, mai ales că fuma destul de rar): „Sunt chemat în Statele Unite, mi se pune la dispoziţie un cec important. E vorba de o misiune foarte delicată; nu vă pot spune decât în treacăt, înţelegeţi şi dumneavoastră..." Sau, rămânând în Bucureşti, i s-ar comunica din partea unei bănci că i s-a deschis un cont de, să spunem, cincizeci de milioane de lei pe an, cu rugămintea să fie discret şi să nu semneze cecuri decât persoanelor de mare încredere. „Dar de unde atâţia bani pe tine, Spiridoane?", l-ar întreba într-o zi domnul Protopopescu, umilit că nu putuse afla prin propriile lui mijloace de informare izvorul nesecat al cecurilor. El l-ar privi în ochi, zâmbind sarcastic, apoi i-ar spune trăgând din ţigară: „Hei, şefule, îţi mai aduci aminte când bombăneai că nu sunt bun de nimic şi mănânc banii statului pe degeaba? Ei, iată că s-au găsit alţii, mai pricepuţi ca dumneata, care să-mi aprecieze talentele. Nu pot să-ţi spun cine, dar într-o zi ai să afli şi dumneata".

Şi după aceea s-ar aşeza pe lucru. Mai întâi: o călătorie în America să-l cunoască pe Ford, în cazul când acesta n-ar cere de la început să se stabilească în Statele Unite. Apoi, închirierea unei case elegante la Şosea, cu mobilă modernă, biblioteci, secretare (toate străine, pentru corespondenţa cu persoanele ilustre din alte ţări). El ar apărea destul de rar în lume. Din când în când, ar cere să fie invitat la recepţia vreunei Legaţii sau la balul Ministerului de Externe, unde ar apărea în frac, foarte sever, neacceptând să vorbească decât cu miniştrii, deşi nici acestora nu le-ar putea spune mare lucru, ascunzându-se întotdeauna sub aceeaşi formulă: „Nu sunt autorizat să declar mai mult Excelenţei Voastre, dar dacă voi primi noi instrucţiuni, voi ruga pe Excelenţa Voastră să treacă într-o zi pe la birourile noastre. Dar vă rog, insist chiar, multă, foarte multă discreţie! Chestiunea este dintre cele mai delicate..."

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Sau, numai ca să poată savura surpriza foştilor lui cunoscuţi şi prieteni, ar intra uneori să ia masa în restaurantele pe care le-a frecventat atâţia ani, şi ar chema plictisit chelnerul: „Dragă Jeane, ra-am săturat de meniuri cosmopolite, care încep cu eternele icre negre şi sfârşesc cu eterna şampanie. Dă-mi, dragă, ceva românesc, de-al nostru..." Apoi, fixându-şi bine monoclul fumuriu, ar privi de jur-împrejur, cu un aer de plăcută oboseală şi melancolie în acelaşi timp. Ar zări pe un cunoscut. „Ce mai faci? Ah, dragă, despre mine!... Am să-ţi spun altădată. Proiecte, călătorii, viaţă agitată, mare răspundere... Dar ce să-ţi spun, nu mă plâng. Este o muncă extrem de interesantă, care ar putea avea consecinţe internaţionale de cea mai mare importanţă pentru noi, românii, ca şi pentru Europa întreagă. Dragă, continentul nostru e prea mic! Ceea ce face Titulescu la Geneva e interesant, nu zic nu, dar e insuficient. Problema e mult mai vastă, şi e nevoie de spirit de iniţiativă, perspicacitate, discreţie... Tocmai de aceea ai să mă ierţi că nu-ţi pot spune prea mult. înţelegi şi tu, misiunea mea e plină de răspundere. Nu e

vorba numai de România. Problema e infinit mai vastă... Sunt mulţumit că mi s-a încredinţat această misiune, pentru că de ani de zile, când voi credeaţi că nu fac nimic... lasă, lasă! de altfel nici nu vă acuz, pentru că, înţelegi prea bine, trebuia să ţin cel mai mare secret, şi voi n-aveaţi de unde şti cu cine lucrez eu... Tot ce pot să-ţi spun, este că misiunea aceasta mi s-a încredinţat de către un for internaţional..."

Sau văzând că intră în restaurant o femeie distinsă într-un grup de domni bine îmbrăcaţi, ar privi-o absent, până ce ar observa că frumoasa necunoscută se pleacă la urechea vecinului de masă, ca să-l întrebe cine e domnul cu monoclu fumuriu. Atunci, şi-ar lăsa privirea să alunece nepăsător asupra grupului întreg, „în situaţia mea, ar spune prietenului de lângă el, aproape că nu mai pot privi o femeie frumoasă fără să nu am complicaţii. Telefoane, invitaţii la ceai, şi tot ce urmează. îţi închipui cât trebuie să fiu de prudent...!"

O farmacie la Iaşi!... O ducem cam greu acum... Săracul Voinea! Dacă măcar şi-ar da seama de viaţa pe care o duce... Dar, în acea clipă, auzi uşa de la ascensor deschizându-se, câţiva paşi, şi apoi un râs scurt, emoţionat, de femeie. Tresări mirat, ciulind urechile. Pentru întâia oară de când se mutaseră împreună, Băleanu se întorcea acasă cu o femeie. Probabil că una de-alea, gândi Spiridon. Şi-şi aruncă ochii la ceas: trecuse de miezul nopţii...

Zadarnic pândise Vădastra a doua zi de dimineaţă plecarea necunoscutei; uşa odăii lui Băleanu nu se deschise decât o singură dată, şi Spiridon, care aştepta momentul acesta ca să iasă chiar atunci, prefăcându-se că se îndreaptă spre bucătărie, dădu cu ochii de locotenent, gata de plecare. îl privi cu surprindere:

- Te miră că mă vezi îmbrăcat aşa? făcu zâmbind Băleanu. E ţinuta reglementară. Azi sunt de jurnă pe regiment. Nu mai vin acasă decât mâine-dimineaţă... S-auzim de bine!...

Îndată ce-l văzu plecat, Vădastra nu se mai putu reţine şi, trimiţând ordonanţa să-i cumpere un pachet de ţigări, intră hotărât în odaia lui Băleanu. îşi luase câteva cărţi, cu aerul că venise să-i înapoieze volumele. Se opri în prag, ca şi cum ar fi voit să-şi ceară scuze. Dar o repede ochire în toate colţurile îl convinse că odaia era goală. Aşeză cărţile pe birou şi începu să caute, dezamăgit, urmele vizitatoarei. în odaie plutea, într-adevăr, un vag parfum feminin, şi asta îl întărâta şi mai rău. Căută pe sub perne, trase cuvertura, privi sub pat, în dulap, dar nu întâlni nicăieri nici un fel de urmă, nici măcar o floare, o batistă, o ţigară pe cotorul căreia să se fi imprimat roşul de buze. Răsfoi iritat dicţionarul germano-român şi gramatica, de care Băleanu nu se despărţea niciodată, păstrându-le alături de el, pe măsuţa de lângă pat. Ca de obicei nici o scrisoare, nici o notiţă, nici măcar o carte de vizită. Auzi ordonanţa trecând prin bucătărie şi, cu cărţile sub braţ, ieşi repede din odaie. Când îi aduse pachetul cu ţigări nu se putu stăpâni să-l întrebe:

- Ascultă, mă, când a plecat coniţa de la domnul locotenent? Soldatul îl privi mirat.

- Eu nu ştiu nimic, dom'Vădastra, nu ştiu să fi fost vreo coniţă pe la dom'locotenent...

În dimineaţa aceea, trecu din nou pe la poştă. Tresări când domnişoara îi întinse un plic, dar anevoie îşi reţinu un gest de enervare privindu-l. Era de la tatăl lui. îl deschise destul de târziu, la masă, după ce terminase de mâncat friptura. „Află despre noi că suntem bine sănătoşi, şi te dorim din inimă, cum spuneau bătrânii noştri când se adresau odraslelor lor la cătănie..." Vrea să fie ironic, comentă mental Spiridon sărind rândurile. „Am mai fost o dată prin Bucureşti, capitala României Mari, dar la vechea adresă nu te-am mai găsit, iar la cea nouă, dac-o fi, pasă-mi-te, noi, opincarii, nu avem intrarea nici pe scara cea din dos..." Etcetera, etcetera, etcetera, făcu enervat Spiridon întorcând pagina. Să vedem ce mai vrea... „Curând voi veni cu nişte treburi pe la Măriile Voastre, necazuri cu pământul Sărăcenilor şi cu o amendă a soru-tii. Aş vrea măcar atunci să ne putem întâlni, că poate mai avem şi noi să ne spunem unul altuia din nevoi şi greutăţi. Din banii care ni i-ai trimis luna trecută, mi-am reparat surtucul, am mai plătit o parte din dări şi mi-a rămas şi mie de un tutun mai bun. Dar tare aş vrea să mai citesc şi eu vreuna din cărţile care aud că ies la iveală cu nemiluita la Bucureşti, unele mai frumoase ca altele..." „Am înţeles", încheie Spiridon împăturind scrisoarea şi băgând-o cu atenţie în buzunarul de sus al vestei. O dată ajuns acasă, procedă la distrugerea ei, cu multă precauţie, nu cumva să cadă sub privirile vreunui indiscret.

NOAPTEA DE SÂNZIENE

După-masă se reîntoarse la poştă şi expedie un mandat de 2 000 de lei, dându-şi ca de obicei adresa tribunalului. Glasul femeii din noaptea trecută începea să-l obsedeze. Nu putea înţelege cum izbutise să plece din odaia lui Băleanu fără ca el să prindă de veste. Către seară curiozitatea îl doborî din nou, şi se întoarse acasă, hotărât să cerceteze încă o dată odaia. Cumpărase în drum un bilet la cinematograf, şi-l dădu ordonanţei spunându-i că el aşteaptă o vizită şi că ar fi bine să nu se întoarcă acasă înainte de miezul nopţii, iar după aceea să nu mai iasă din bucătărie. Rămas singur, Spiridon intră în camera locotenentului şi reîncepu cercetarea. Amintirea parfumului feminin dispăruse. Ferestrele stătuseră mult timp deschise. Totuşi, Spiridon nu pierduse speranţa. Deschise dulapul, dar nu găsi nimic care să-i atragă în chip deosebit luarea-aminte. Reîncepu cercetarea buzunarelor tunicilor militare şi ale pantalonilor. Dar, pe când cotrobăia, se trezi deodată emoţionat, aproape tremurând de plăcere, şi se întrerupse, şovăind o clipă în faţa oglinzii. Ispita de a se îmbrăca ofiţer şi a ieşi să se plimbe pe stradă era prea puternică. Hotărându-se brusc, scoase uniforma locotenentului, stinse lumina şi, cu toate că ştia ordonanţa plecată, trecu tiptil în odaia lui.

De data aceasta nu îmbrăcă numai tunica, ci îşi puse mai întâi pantalonii, ceea ce îi dădu oarecum de lucru pentru că, deşi Băleanu nu era mult mai înalt decât el, era mai bine legat, şi Spiridon fu silit să fixeze strâns bretelele şi să se încingă cât putu mai tare cu cureaua. în cele din urmă, rearanjându-şi monoclul şi îndesându-şi pe cap chipiul, se privi în oglindă. Răsuflă câtva timp în neştire, oftând lung, neîndrăznind să-şi ia ochiul după imaginea aceea restaurată, în care se regăsea aşa cum se visase în copilărie: vast, marţial, seducător. Se încruntă, ridică mai sus capul, îl întoarse încet, până ce monoclul dispăru aproape complet, şi, cu coada ochiului, se urmări în oglindă, răsfăţându-se sub lumina lămpii. Apoi brusc, îşi scoase chipiul, se depărta câţiva paşi, şi izbucni într-un râs scurt,

uscat, fibros. Râdea ca să-şi stăpânească emoţia. Neştiind ce să facă, se trânti în fotoliu, îşi admiră pantalonii militari, întin-zându-se cât putea mai mult, şi privindu-se de sus în jos deasupra trupului. Dar, pe neştiute, emoţia îl stăpâni din nou, şi atunci sări în picioare, îşi puse repede chipiul, se apropie de oglindă şi, serios, lipi degetele de la mâna dreaptă, aşteptă nehotărât câteva clipe, şovăind într-o poziţie de drepţi şi, în cele din urmă, se salută. Gestul acesta îl eliberă parcă de o povară care îi îngreuiase până atunci răsuflarea. Faţa i se lumină, şi repetă mecanic salutul, desăvârşind Poziţia de drepţi, când foarte aproape de oglindă, când în mijlocul odăii. Apoi, fără să-şi dea seama, se trezi făcând câţiva paşi la stânga, câţiva paşi la dreapta, întoarceri pe loc, fiecare mişcare mai dificilă fiind urmată de o prezentare solemnă în faţa oglinzii şi de un salut.

O jumătate de ceas mai târziu, Vădastra se plimba prin odaie, cu pas de stradă, distrat, dar de câte ori trecea prin faţa oglinzii, saluta. Uneori salutul lui era respectuos şi corect, alteori amical, alteori indiferent sau chiar obosit, ca o corvoadă. Se închipuia întâlnind, pe stradă, superiori, camarazi, inferiori. Nu se gândise o singură clipă că uniforma lui, largă şi cu umerii căzuţi, ar putea atrage privirile, nici că monoclul negru ar putea da de bănuit. De când schiţase pentru prima oară salutul în faţa oglinzii, hotărârea lui fusese luată; se va coborî să se plimbe îmbrăcat ofiţer.

De-abia când se văzu în ascensor începu să-l încerce teama. Nu era decât ceasul 11 şi s-ar fi putut să-l recunoască unul dintre vecini. îşi scoase brusc monoclul şi traversă repede holul de la intrare, cu capul în jos, preocupat. Odată ajuns în stradă, porni cu paşi mari către zona mai puţin luminată a trotuarului, şovăi câtva timp încotro s-apuce, apoi se îndreptă hotărât către staţia de taxiuri. Numai când se află la câţiva paşi de maşinile din staţie îşi recapătă aerul marţial şi privi cu linişte în toate părţile. Şoferul moţăia şi, trezindu-se la glasul lui Spiridon întoarse brusc capul şi-i spuse: „Să trăiţi, domnule căpitan!" Spiridon duse maşinal mâna la chipiu.

- O iei spre Şosea, băiete! Şi nu e nevoie s-o iei repede, că avem timp!

Noaptea era clară şi nu prea caldă. Pe bulevardul Lascăr Catargiu, aproape de statuia Brătianu, lumea încă nu se împuţinase. Vădastra privea când în dreapta, când în stânga, calm, cu o neînchipuită fericire mocnindu-i în suflet. Aproape de un chioşc cu ziare făcu şoferului semn să oprească. Coborî sprinten şi ducând în treacăt mâna la chipiu, ceru un pachet de ţigări Regale. I se păru că femeia îl priveşte cu oarecare suspiciune, dar nu se intimida, plăti, salută din nou şi se reîntoarse în maşină fluierând.

- La Şosea, băiete!

Aprinse o ţigară mai mult ca să se afle în treabă şi se întinse mai comod în fundul maşinii. Ajuns la Şosea, plăti şoferului, salută şi porni să se plimbe pe alee, sigur de el. Nu întâlnea aproape pe nimeni, iar când zărea de departe vreo pereche - el, civil - încetinea pasul şi-i privea provocator, zâmbind. Doar o singură dată tresări, când auzi înaintea lui, în semiîntuneric, zgomot de pinteni. îşi pregăti palma pentru salut, dar nu era decât un sergent de stradă, care nu-l văzu, şi trecu înainte.

Pe la miezul nopţii se hotărî să se întoarcă. Observă de-abia atunci că umblase destul de mult, căci făcu douăzeci de minute până în Piaţa Victoriei. Luminile de aici îl intimidară. Mai erau destule grupuri care

aşteptau tramvaiele şi câţiva cheflii cântau îndreptându-se către Filantropie. Spiridon aşteptă câtva timp, să vadă dacă nu sunt cumva ofiţeri prin apropiere, apoi porni grăbit către staţia de taxiuri care se afla în cealaltă parte a pieţei. Traversând, însă, şoseaua, dintr-un tramvai coborî un maior, şi Spiridon se trezi pe neaşteptate în faţa

lui. Simţi cum îl trec sudori reci pe tot trupul, dar salută cu atâta promptitudine încât maiorul rămase surprins, şi întoarse capul să-l privească. în aceeaşi clipă întoarse şi Spiridon capul. Neştiind ce să facă, îl mai salută o dată, plecându-se istovit din umeri, apoi grăbi pasul. Dar i se păru că cineva s-a luat după el, şi atunci, cum îi era frică să fugă în plină piaţă, schimbă direcţia, şi cu aceeaşi ardoare, se reîntoarse spre Şosea, îndreptându-se către zona de întuneric din care venise. Paşii se ţineau însă după el. Când ajunse sub arbori, Spiridon se opri o clipă, privi la ceas şi, ca şi cum abia atunci ar fi observat că se află în mare întârziere la o importantă întâlnire, o luă la goană. în fugă îşi scoase monoclul, strângându-l nervos în pumni, trecu prin mai multe alei şi nu se opri decât când i se păru că din faţă se îndreaptă spre el o pereche. Paşii nu se mai auzeau. înainta acum uşor obosit, transpirat, silindu-se să-şi domine respiraţia, ţinând gura închisă şi răsuflând numai pe nări. Se întoarse prin şoseaua Jianu şi se sui în primul taxi pe care-l întâlni în cale.

Dar îndată ce se văzu la adăpost, îi trecu spaima şi începu să râdă. Ce-ar fi putut să-mi facă? îşi spunea. De unde putea el să ştie cine sunt? I-a fost mai greu până s-a hotărât să intre în casă. Dăduse drumul taxiului pe o stradă vecină, şi umblase tot pe lângă ziduri, fără monoclu, privind pe furiş toate umbrele. Faţada casei lor era bine luminată de un felinar. Aşteptă câtva timp lângă colţ, nu cumva să se mai afle cineva care ar fi voit să intre, apoi lungi pasul şi deschise uşa nervos, privind în jos. Odată ajuns în odaia lui îşi puse din nou monoclul şi se privi în oglindă triumfător, zâmbind şi salutându-se de nenumărate ori. Apoi, cu o infinită grijă, începu să-şi dezbrace tunica, cercetând fiecare buzunar în parte, nu cumva să fi strecurat din nebăgare de seamă ceva. O scutură bine de praf, strânse cu atenţie pantalonii, curăţă chipiul, şi, cu o agreabilă emoţie, în vârful picioarelor goale, intră în odaia lui Băleanu, abia deschizând uşa. Se apucă să aşeze lucrurile aşa cum au fost, tremurând.

A doua zi dimineaţă aşteptă cu oarecare nelinişte întoarcerea locotenentului, îl auzi venind către ceasurile opt, şi ducându-se imediat să-şi facă baia. Apoi Băleanu se culcă, dând ordin ordonanţei să-l deştepte la trei după-amiază. Vădastra plecă în oraş cu inima uşoară. Se întreba, acum, cum să afle de la Băleanu, şi fără ca acesta să bănuiască ceva, zilele când va fi de jurnă pe regiment, ca să-şi poată pregăti din vreme plimbările în uniforma militară. Plănuia să-şi dea întâlnire cu una din cunoştinţele lui întâmplătoare - croitorese, modiste, ucenice - şi să mănânce împreună într-o cârciumă mai retrasă, în care ştia că nu riscă să fie recunoscut, nici cercetat cu prea multă suspiciune.

Se întrevedea cu o limpede preciziune, trecând pe străzi la braţul fetei, salutând în dreapta şi în stânga, şi continuându-şi totodată monologul. „Cred Şi eu că te surprinde văzându-mă în uniformă, i-ar fi spus, căci n-ai fi bănuit,

după înfăţişarea mea, care era adevărata mea profesiune. Nici acum n-ai s-o poţi afla în întregime, pentru că, înţelegi de ce, n-am să-ţi pot destăinui totul. Sunt ofiţeri şi ofiţeri, dragă fată. Majoritatea îi cunoşti şi tu - d-ăia pe care îi vezi pe stradă, neseriosi, cu ochii după femei. Ofiţeri de trupă, aşa le spunem noi, la Statul-Major. Sunt nişte inculţi, lipsiţi de ambiţie, cu preocupări meschine. Dar, în afară de aceştia, mai există o elită, creierul întregii armate. Noi ducem tot greul, noi facem planurile secrete, noi ne ocupăm de spionaj şi contraspionaj. Unii dintre noi, foarte puţini, se înţelege, şi cei mai dotaţi, avem însărcinări extrem de delicate. Uneori, de o asemenea misiune atârnă nu numai viaţa noastră - asta n-ar fi nimic, ce contează o viaţă? - dar atârnă existenţa ţării întregi, liniştea Europei, chiar. Evident, misiunea noastră ne impune cea mai mare discreţie. Noi doi ne plimbăm acum pe stradă, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Şi deodată, văd trecând în faţa mea un *anumit* om, care îmi face semn, în aşa fel încât poţi fi sigură că numai eu am să-l văd. De semnul acesta poate atârna viaţa unei personalităţi importante în ţara noastră. Zic, *poate,* pentru că, înţelegi şi tu, nu-ţi pot spune mai mult; am dat numai un exemplu, dar s-ar putea să fie cu totul altceva; bunăoară, prinderea unui primejdios spion, sau o declaraţie de război, sau furtul unui document secret, şi câte altele... Atunci, la semnul acela, eu m-aş preface că-mi aduc pe neaşteptate aminte de ceva. M-aş uita, să zicem, la ceas, sau aş răsfoi agenda, să verific o adresă sau o întâlnire. Asta e un exemplu, ca să înţelegi cum se întâmplă lucrurile între noi. Apoi, mi-aş cere scuze, spunându-ţi o minciună oarecare - şi aş dispare. Unde, nu-ţi pot spune, dar nici prin gând nu-ţi trece în ce locuri extraordinare ne adunăm noi, cei câţiva din serviciul de contrainformaţii militare. Realitatea întrece cu mult imaginaţia, ascultă-mă pe mine. Sunt cazuri când nici nu ne cunoaştem între noi, căci fiecare e şeful unui serviciu secret special, şi ne adunăm numai când sunt chestiuni grave şi urgente de rezolvat. Dar suntem îmbrăcaţi în aşa fel - nu-ţi pot spune mai mult - încât chiar dacă ne-am cunoaşte, nu ne putem recunoaşte. Unii îşi schimbă şi glasul, şi alţii nu vorbesc deloc, ci scriu ce vor să spună pe o tăbliţă, scriu, evident, cu majuscule, ca să nu se trădeze... Şi câte altele!... Dacă ai şti măcar prin ce primejdii trecem, fiecare dintre noi, ca să ajungem la locul de întâlnire! Şi secretele pe care le cunoaştem noi! Ar fi de-ajuns să spunem câteva cuvinte, ca să dispară un om; şi nu un oarecine, ci o figură importantă. în fond, noi, aceştia câţiva de la conducere, ţinem cu adevărat destinele ţării în mână. Guvernul, miniştrii, toate mărimile de care auzi vorbindu-se în dreapta şi în stânga, sau citeşti în ziare, nu sunt decât instrumentele noastre. Păpuşi, dragă fată, simple marionete în mâna mea sau a altuia din conducere. Ce contează un guvern? Dacă vreau eu, sau altul, îl schimbăm cum ai zice «bună ziua». Numai că, pe noi nu ne ştie nimeni. Conducem din umbră, asta e forţa noastră. Chiar dacă cineva ar voi să ne facă

rău, n-ar şti cum să ne lovească, pentru că suntem invizibili. Dar imediat ce am simţit că un ministru, sau chiar un prim-ministru, vrea să ne

facă rău, îl dăm imediat jos. Lumea citeşte a doua zi în jurnal că domnul cutare a demisionat, dar nimeni nu ştie că e victima noastră. Şi câte altele... Te-ai fi întrebat, poate, de ce merg eu acum cu tine, când aş putea să intru în cel mai elegant salon, şi, mai ales, de ce îţi spun eu ţie toate lucrurile acestea atât de importante. Mai întâi, fii sigură că nu ţi-am spus nici a mia parte din secretele noastre, şi tot ce ţi-am spus nu e decât un exemplu aproximativ de cum se întâmplă lucrurile în viaţa noastră. Iar în al doilea rând, ţie nici prin gând nu-ţi trece care e misiunea mea în acest moment. Poate - zic, *poate,* ca să dau numai un exemplu - eu trebuie să mă aflu într-o anumită zi, la o anumită oră, pe o anumită stradă, în aşteptarea unui mesaj extrem de important. Tu ai impresia că am ieşit împreună ca să mâncăm şi te întrebi de ce-am ales tocmai acest restaurant dosnic, când am fi putut cina în cel mai elegant local sau într-un separeu la Şosea. Asta e, să zicem, impresia ta. în realitate, ca să-ţi dau un exemplu, eu am ales această stradă sau această cârciumă pentru că *aştept* ceva. *Ce,* nu-ţi pot spune"... Vădastra filmă aşa timp îndelungat plimbarea lui cu o prietenă, îmbrăcat ofiţer, şi convorbirea care fără îndoială ar fi avut loc. Nu se abandona decât după oarecare rezistenţă acestor reverii, ale căror delicii îl îmbătau. Dar, de data asta, întâmplarea de cu seară îi justifica orice închipuire; la cel dintâi prilej, când Băleanu va fi plecat la regiment pentru toată noaptea, îşi va da cu adevărat întâlnire cu una din fete, şi se vor plimba până târziu împreună.

De-abia când, într-o seară răcoroasă de la sfârşitul lui august, au coborât în gara Ulm, Ioana se simţi din nou fericită. în acea clipă uită tot, şi se strânse aproape de Ştefan. Era din nou ca înainte; ca înainte de Marea Scenă.

În acea noapte, nu putuse citi aşteptându-l. îl auzi, pe la două, deschizând uşa, şi se coborî repede din pat ca să-l întâmpine.

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea speriată. Ce s-a întâmplat cu tine?! Ştefan o privi absent, încercând să zâmbească. Era pământiu şi arăta extrem

de obosit. Trecu pe lângă ea fără s-o sărute şi se lăsă să cadă într-un fotoliu.

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă din nou Ioana apropiindu-se de el şi apucându-i mâna.

- Tu ai citit *Viaţa Româneasca?* o întrebă el cu un efort. Tu citeşti vreodată *Viaţa Românească!...*

- Câteodată, şopti Ioana. Dar de ce mă întrebi? Ce s-a întâmplat?...

- L-a cunoscut şi el pe Anisie, spuse Ştefan. L-a întâlnit şi el. L-a întâlnit înaintea mea... Acesta e destinul lui, de altfel, adăugă silindu-se să zâmbească. El, prototipul, el creează modelul; eu nu fac altceva decât să-i calc pe urme, să-l imit, să mă modelez după el...

Ioana se aşeză alături de el, pe fotoliu, şi-i cuprinse umerii cu braţul.

- Ştefan! îi şopti, Ştefan!...

- Ca şi atunci, pe stradă, continuă el cu acelaşi zâmbet silit. Dacă n-ar fi existat el, şi existenţa mea ar fi fost alta...

Ioana încercă să-l facă să tacă, strângându-l foarte aproape de ea. Dar Ştefan se desprinse uşor din braţele ei, şi reîncepu:

- Viaţa oricărui om este în bună parte opera întâmplării, dar în cazul

nostru nu mai e vorba de întâmplare. Noi nu ne-am întâlnit întâmplător, aşa cum se întâlnesc toţi ceilalţi oameni. Tu m-ai confundat cu el, aşa cum, probabil, m-a confundat şi Anisie. Tu m-ai confundat cu cineva de care erai deja îndrăgostită...

- Nu e adevărat! ţipă Ioana ridicându-se în picioare. Ţi-am spus de-atâtea ori că nu e adevărat...

- Iar el, Anisie, continuă Ştefan, m-a confundat probabil cu cineva pe care-l cunoscuse deja, cu care mai stătuse de vorbă, şi cu care se înţelesese destul de bine ca să i se poată destăinui...

- Nu e adevărat! îl întrerupse Ioana, înţelegând că nu mai poate evita Marea Scenă. Pe el nu l-am iubit niciodată aşa cum te-am iubit pe tine, îndată ce te-am zărit...

- Dar tocmai asta e tragedia, vorbi Ştefan cu o stranie linişte în glas, că nu m-ai zărit pe mine, ci pe el. N-a fost un *coup-de-foudre*, ci o confuzie. De ce nu vrei să înţelegi?! Eu nu existam pentru tine, şi n-aş fi existat nici acum dacă n-ar fi fost el. Dacă m-ai fi zărit, înainte de a-l fi cunoscut pe el, nu m-ai fi remarcat...

- Dar atunci nu m-ai fi remarcat nici tu pe mine, îl întrerupse Ioana stăpânindu-se.

Ştefan o privi nedumerit.

- E adevărat, vorbi el târziu. Şi asta e tot atât de grav. Asta înseamnă că dragostea şi viaţa noastră e întemeiată pe un echivoc. Nimic nu ne-ar fi adus împreună, dacă nu era la mijloc o confuzie. Am fi trecut unul pe lângă altul, poate chiar fără să ne fi privit. Nu ne-am fi întâlnit niciodată, nu ne-am fi iubit...

- De unde ştii?! îl întrerupse Ioana. De unde ştii că nu ne-am fi întâlnit niciodată?!

Şi văzându-l că tace, îl cuprinse din nou în braţe, înspăimântată.

- Iubitul meu! şopti. Iubitul meu! Te-aş fi căutat până la sfârşitul pământului şi tot te-aş fi întâlnit!...

- Dacă nu exista el, n-ai fi avut cum să mă recunoşti, vorbi însufleţindu-se deodată Ştefan. Ca să mă poţi iubi pe mine, ai avut nevoie de un model, a cărui copie, mai mult sau mai puţin perfectă, eram eu... Dacă măcar am fi fost deosebiţi, continuă el aproape în şoaptă, dacă măcar am fi fost tot atât de deosebiţi fiziceşte pe cât suntem de diferiţi la minte şi la suflete!... Dar, aşa

cum suntem, mă simt necontenit vinovat faţă de el; ca şi cum i-aş fi contrafăcut semnătura şi aş fi încasat o moştenire care nu mi se cuvenea mie, ci lui...

- Taci! ţipă Ioana, speriată. Taci! Ai să mă înnebuneşti...

Şi izbucni în plâns, lăsându-se să cadă moale pe braţul fotoliului. Ştefan începu s-o mângâie pe păr, obosit, oarecum absent.

- Şi te iubesc, totuşi, foarte mult! şopti el târziu. Te iubesc mult mai mult decât pe cealaltă...

Ioana se trezi brusc şi-şi înălţă fruntea.

- ... Am întâlnit-o anul trecut, continuă Ştefan fără s-o privească, şi am crezut că aş putea să vă iubesc pe amândouă aşa cum ne-ai iubit şi tu pe amândoi, deopotrivă. Dar mi-e peste putinţă. Pe tine te iubesc mult mai

mult... Uneori parcă m-aş simţi îndrăgostit de ea, dar îmi dau repede seama că nu sunt, că mi se pare numai. Mi se pare aşa pentru că aş vrea să mi se întâmple un miracol: aş vrea să pot iubi şi eu, ca sfinţii, mai mulţi oameni cu aceeaşi tărie cu care te iubesc pe tine. Dar nu pot... Nu te pot iubi decât pe tine!

Ioana nădăjduise zadarnic în acea noapte, în dimineaţa următoare, în zilele care au urmat, să afle mai mult.

- Este o fată pe care am întâlnit-o anul trecut, răspundea Ştefan. Dar n-o pot iubi; nu te pot iubi decât pe tine... Tu ai avut mai mult noroc ca mine, adăugase el într-o zi, tu ai putut iubi doi bărbaţi în acelaşi timp.

Ioana îl privise lung, cu o oboseală tristă în priviri. Ar fi vrut să-i răspundă, dar se simţea vlăguită, aproape indiferentă. Atunci înţelese deodată cât fusese de zadarnică, de grotescă chiar, Marea Scenă. Nu se putuse stăpâni, în acea noapte, şi nu avusese timp să-i spună toate acele fraze pe care le pregătise cu ani înainte; începuse să plângă prea devreme. în Marea Scenă pe care o repetase ea mental de nenumărate ori, ar fi trebuit să izbucnească în plâns mult mai târziu. Dar parcă totul i se părea acum inutil, fără sens. îi rămăsese doar o neînţeleasă oboseală în toată fiinţa ei, un pustiu fără nume; parcă s-ar fi clătinat ceva în adâncul ei, parcă s-ar fi schimbat ceva în jurul ei, fără să-şi dea seama ce.

- Aici, pe pământ străin, îi spusese Ştefan în Iugoslavia, ştiu ca eşti numai a mea. în ţară, înainte de a te fi întâlnit, ţi-au plăcut locuri pe care nu le-am văzut împreună. Dar aici, pe străzile acestea, calci acum pentru întâia oară, alături de mine...

Îi plăcea să-l asculte vorbindu-i astfel. Şi totuşi ceva, în adâncul fiinţei ei, rămânea pasiv, inert. Doar când au trecut frontiera elveţiană şi a ştiut că se apropie de Ulm, a început să se trezească. „Ajungem la Ulm", îşi repeta ea, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă.

Când era mică, mama îi arăta un album cu cărţi poştale ilustrate. Punea mâna pe câte una din ele şi întreba ce e. „Ulm", i-a răspuns ea odată. Nu înţelegea de ce, dar numai de răspunsul acesta şi-a amintit mai târziu: Ulm.

La Ulm fusese odată unchiul Li viu, fratele tatălui, pe care ea nu-l cunoscuse; murise când avea trei ani. Unchiul Liviu era singurul membru bogat al familiei; tatăl Ioanei era profesor de istorie la Liceul de băieţi din Târgovişte, iar surorile lui rămăseseră în Ardeal şi se măritaseră cea mare cu un notar, cealaltă cu un preot, într-un sat de lângă Sibiu. Unchiul Liviu studiase ingineria în Germania, apoi se întoarse în ţară şi instalase o rafinărie la Câmpina. Murise destul de tânăr încă, într-un accident şi, după moartea lui, tatăl Ioanei moştenise destul ca să-şi cumpere o vie lângă Târgovişte şi, câţiva ani în urmă, când a fost strămutat la un liceu din Bucureşti, o casă în cartierul Cotroceni. „în ce oraş din lume ţi-ar place să trăieşti?" Acesta era jocul la modă la Liceul Regina Măria, în toamna când venise Ioana. Celelalte fete răspundeau Paris, Veneţia, Napoli, Bombay. „Ulm", răspunse Ioana. „Dar de ce?", o întrebaseră. „La Ulm e cea mai înaltă catedrală din Germania", spusese ea repede. Dar ştia bine că nu pentru asta i-ar fi plăcut să trăiască acolo.

Visul ei, în primele clase de liceu, era să intre în corespondenţă cu o fată din Ulm, care s-o invite la ea într-o vacanţă de vară. De aceea i-a şi

plăcut să înveţe limba germană. Apoi, într-o zi, l-a cunoscut pe Dan, fratele colegei ei de bancă, Stella Ciuceanu. Erau în clasa a patra de liceu; Dan era într-a şasea şi era poet. Publica versuri în revistele din provincie şi uneori Stella aducea revistele la şcoală şi i le arăta. După ce l-a cunoscut, i se părea adesea că se recunoaşte în fetele acelea suave şi singuratice pe care le cânta Dan. Se recunoştea mai ales într-un poem care începea aşa: „îţi plimbi melancolia în burg vetust, germanic..." „E Ulm!", exclamase ea, şi simţea cum i se bate inima. Voise să-l întrebe când s-au reîntâlnit, dar în acea zi Dan i-a vorbit de *Tinereţea Melaniei,* romanul unui tânăr scriitor, Ciru Partenie. „Ce nume curios, Ciru, spusese Ioana. N-am auzit până acum de un asemenea nume, Ciru..." Dar nici *Tinereţea Melaniei* nu semăna cu nimic din tot ce citise ea până atunci; un roman simplu şi totuşi straniu, tulburător, obsedant. Ioana se simţea deja îndrăgostită, simţea că numai o dragoste ca în *Tinereţea Melaniei* merită să fie trăită, că numai o femeie ca Melania cunoscuse cu adevărat dragostea. O tulburase mai ales începutul romanului: un tânăr intrase într-o dimineaţă într-o şcoală primară de fete dintr-un oraş de la Dunăre. „Aş vrea să consult cataloagele de acum optsprezece, nouăsprezece ani, spuse el. Aş vrea să aflu numele unei fete care a învăţat aici acum vreo 18, 19 ani. O chema Melania..." Aşa începea romanul. „Nu, eu n-am cunoscut-o, spunea el. Un bun prieten al meu, care e acum bolnav, la Davos, m-a rugat să mă interesez de această fată, Melania. Nu-şi mai aduce aminte numele de familie. Ştie doar c-o cheamă Melania. Nu, eu nu cunosc pe nimeni în oraş. Am sosit azi-dimineaţă şi de la gară am venit direct aici, la şcoală. Aş vrea să pot pleca cu trenul de seară; e un tren la nouă fără cinci..."

„E un tren la nouă fără cinci", devenise formula obişnuită la Regina Măria când una dintre fete voia să spună că nu mai e nimic de făcut, că e zadarnic să mai spere ceva, că o situaţie e definitiv hotărâtă. *Rien ne va plus* Ioana auzise, mai târziu, strigând crupierii la Cazinoul din Sinaia. „Asta înseamnă că e un tren la nouă fără cinci, tradusese ea în gând, înseamnă că nu mai e nimic de făcut." *Les jeux sont faits* Sebastian, eroul din *Tinereţea Melaniei,* nu mai putuse niciodată prinde trenul de seară de la nouă fără cinci.

La Sinaia fusese în vara când îşi luase bacalaureatul. Ştia, atunci, că-l iubeşte pe Ciru Partenie şi că, în toamna viitoare, se va înscrie la Facultatea de Litere. In acea vară, la Sinaia, doamna Bologa primi cea dintâi cerere în căsătorie pentru Ioana. Era un căpitan medic care voia să-şi deschidă în toamnă un cabinet medical la Bucureşti. „E mai sănătos aşa, stimată doamnă, îl auzise Ioana de pe verandă. Vârsta de 17-l8 ani e vârsta ideală pentru mariaj. Ce nevoie să mai studieze? Că domnişoara nu e fată săracă, să muncească pentru a-şi câştiga viaţa. Eu dacă îmi deschid un cabinet medical în Cotroceni, îmi am clientela asigurată..." „Domnul căpitan ne jinduieşte casa, spusese în acea seară bătrânul Bologa, zâmbind blajin. Asta l-a făcut să se hotărască aşa de repede. Vrea să-şi deschidă cabinet în Cotroceni..." „Pe mine e inutil să mă întrebaţi, spusese Ioana. Eu mă înscriu la facultate. Puţin îmi pasă de ce speră domnul căpitan." (Căci medicul spusese, la despărţire: „Eu tot sper că domnişoara Bologa îşi va schimba hotărârea...") Şi, în gând, Ioana adăugase: „E un

tren la nouă fără cinci..."

Citise şi recitise toate cărţile lui Partenie, şi citea necontenit. La Seminarul de Literatură Română era probabil cea care citise mai mult. Dar era timidă şi îşi găsea anevoie cuvintele când trebuia să vorbească nepregătită. Doar când îşi pregătea şi scria de acasă lucrările de seminar se simţea sigură pe ea. Şi când, după o asemenea lucrare asupra personajelor feminine din opera lui Partenie, asistenul profesorului se ridicase şi începuse s-o critice, Ioana tresărise. Toată interpretarea ei, spunea asistentul, era greşită, pentru că nu ţinuse seama de influenţa lui Hamsun şi Rilke asupra operei lui Partenie. Femeile lui, începând cu Melania, se resimţeau de lecturile din Hamsun şi Rilke, citiţi, bineînţeles, în traduceri franceze, pentru că, aşa cum mărturisise într-un interviu, Partenie nu ştia altă limbă. Dar întreaga lui operă e inspirată de motive germanice...

„îţi plimbi melancolia, în burg vetust, germanic...", îşi amintise atunci Ioana. Când, mai târziu, l-a cunoscut pe Partenie, l-a întrebat odată care sunt autorii lui favoriţi. - Sunt atât de mulţi, încât nici n-aş putea să ţi-i înşir pe toţi, răspunsese el. - Dar Hamsun şi Rilke? întrebă din nou Ioana. - Şi ei, şi alţii ca ei, mai mari ca ei... - Ţi-ar place să trăieşti la Ulm? îl întrebă pe neaşteptate Ioana, privindu-l în ochi. - La Ulm?! se mirase el. Nu-mi spune nimic asta. Ce e la Ulm?... - E cea mai înaltă catedrală din Germania, vorbise repede

Ioana. Dar nu e numai atât. Se pare că e foarte, foarte frumos. Visul meu e să pot ajunge într-o zi la Ulm... - Din fericire, spusese Partenie zâmbind, ţi-ai ales un vis foarte uşor de izbândit...

- Evident că vom merge întâi la Ulm, îi spusese Ciru în seara logodnei. Fusese nervos şi prost dispus toată seara. Venea doar a treia oară în casa de la Cotroceni. Prima oară, se adresase pe neaşteptate doamnei Bologa: - Aş vrea să vă comunic o veste şi nu îndrăznesc să mă întreb cum o să reacţionaţi. Ioana şi cu mine am hotărât să ne căsătorim. Am venit să vă cerem asentimentul... A doua oară fusese invitat la masă. Bătrânul Bologa încerca din când în când să-i vorbească, dar Ciru îl asculta câteva clipe absent, clătinând din cap, apoi se adresa Ioanei. Nimeni n-a ştiut în afară de ei doi că în seara aceea se vor logodi. Aduseseră verighetele, şi puţin timp după venirea lui Ciru au sosit sticlele cu şampanie deja frapată. Atunci le-au spus: - Ne logodim! Doamna Bologa a început să lăcrămeze. Probabil că asta l-a indispus pe Ciru, îşi spunea Ioana, văzându-l cum tace, fumând ţigară de la ţigară, şi-i priveşte pe rând, fix, aproape cu asprime, ca şi cum s-ar fi trudit să-i recunoască. Au hotărât să facă nunta în şase săptămâni, în preajma vacanţei. - Evident că vom merge întâi la Ulm, repeta din când în când Partenie. Dar am să te las să vorbeşti numai pe tine. Eu nu ştiu nemţeşte...

Voiajul de nuntă, cu Ştefan, l-au făcut în Italia. - O să mergeţi altă dată la Ulm, o sfătuise doamna Bologa. Aveţi timp. Sunteţi tineri. O să vă tot plimbaţi, toată viaţa...

Au ajuns în spatele Catedralei când se întunecase de-a binelea. Se zăreau câteva vitralii luminate. Apropiindu-se, au auzit amândoi, ca venite într-o mare taină, foarte uşoare acorduri de orgă.

- Să rămânem, aici, spuse Ştefan. E mai frumos.

- Parcă ar cânta pentru oameni din alt veac, şopti Ioana foarte emoţionată. Poate că nici n-ar trebui să ascultăm. Să nu facem vreun păcat...

Ioana, remarcase mai de mult Ştefan, răspundea uneori cu o uimitoare precizie propriilor lui gânduri. într-adevăr, orga aceea parcă ar fi cântat pentru oameni din alt veac. „Sper că ai să te opreşti la Nurnberg, îi spusese Biriş înainte de plecare. Lasă Pădurea Neagră, lasă Ulmul şi Heidelbergul, şi castelele din valea Rinului. Toate astea sunt din alt veac. Dumneata ai nevoie de o baie de istorie contemporană, ca să te trezeşti; du-te la Nurnberg, du-te la Berlin, să-ţi dai seama cu ce sos vom fi mâncaţi, să priveşti Istoria în marş... Dar, în fond, de ce la Ulm?" îl întrebase el. „E un vis al Ioanei, e un vis al ei din copilărie, spusese Ştefan, şi vrea să i-l împlinesc." Biriş începuse să râdă. „Ar trebui să te fereşti de visele din copilărie", spuse el. Din noaptea aceea, Biriş nu-l slăbea deloc cu glumele lui apăsate, ţărăneşti. *Le chef d'oeuvre inconnu,* numea el

tabloul lui Ştefan. Şi i-l descria aşa cum şi-l închipuia el: o pânză acoperită până la refuz cu tot felul de culori, în care nu se mai putea distinge nimic. „Doar ochiul dumitale crescut în lumina supranaturală din camera *Samba* poate descifra în pasta aceea multicoloră miturile pierdute ale copilăriei. Du-te mai bine la Niiremberg, adăugă Biriş, ca să vezi cum se motorizează miturile în ziua de azi..."

- Mai bine să mergem, şopti din nou Ioana. Să nu facem vreun păcat. La câţiva paşi, în coasta catedralei, era o berărie. Intrară, şi lui Ştefan îi

plăcu de la început; era şi ea din alt veac, cel puţin de pe vremea bunicilor. Ioana se simţea fericită, melancolică şi i se părea că ascultă, povestit de un altul, propriul ei vis. îl asculta pe Ştefan vorbindu-i despre domnul acela cu mustăţi groase, ca ale kaiserului, şi cu mânecile suflecate, oftând la răstimpuri în faţa unei halbe de bere.

- Seamănă cu Tăzlăoanu, arendaşul viei noastre de la Râmnicul Sărat... începu să-i povestească o întâmplare cu Tăzlăoanu, dar după câteva minute

se opri încruntat. Observă că un tânăr se ridicase de la masa vecină şi se apropia de ei. Figura i se părea oarecum cunoscută, dar nu ştia unde s-o situeze.

- Mă scuzaţi, le spuse. V-am auzit vorbind româneşte şi am chiar impresia că ne-am cunoscut. Anul trecut, în tren, dacă nu mă înşel... Era şi profesorul Antim...

Se prezentă foarte corect. Se numea Ioachim Teodorescu, şi venise pentru studii de arheologie în Germania. Nu mai întâlnise de mult români şi le ceru voie să rămână pentru o clipă la masa lor. Ştefan îl pofti să se aşeze, ascunzându-şi anevoie plictiseala. Ioana îl privea deznădăjduită, parcă l-ar fi implorat să nu se aşeze, să dispară. îl recunoscuse imediat; era tânărul cu ochii vineţi care-l fixase pe Ştefan în tren, vara trecută, când se duceau la Predeal; tânărul cu care vorbise întruna profesorul Antim. Dar Ioachim Teodorescu nu observă nimic şi se aşeză foarte încântat, mulţumindu-le.

- ... Când am auzit vorbindu-se româneşte, le spuse, m-am întrebat

cine-ar putea fi. Aici, la Ulm, nu prea se opresc românii. E un oraş frumos, dar sunt atâtea alte oraşe frumoase în Germania... în fond, ce v-a făcut să vă opriţi aici?...

Auzi ascensorul oprindu-se la etajul lor, paşii lui Băleanu şi foarte vag, câteva şoapte. Spiridon Vădastra stinse lampa de birou, nu cumva să se vadă lumina pe sub uşă când ceilalţi vor intra, şi în vârful picioarelor se apropie de perete. Nu se înşelase. Locotenentul era însoţit de o femeie. O auzi cum calcă, ţinându-şi răsuflarea, şi-l auzi pe el şoptind: „Stai să aprind lumina, să nu te împiedici de ceva". Vădastra rămase mult timp la pândă aproape de perete, neştiind ce să facă. I-ar fi fost peste putinţă să se culce şi, pe de altă parte, nu îndrăznea să aprindă lampa şi să se reapuce de lucru, de teamă să nu atragă atenţia celorlalţi. în cele din urmă se hotărî să aştepte, pe întuneric. Dar, după

vreun ceas, începu să se plictisească. Aprinse lampa şi, călcând cu toată talpa, ca şi când atunci ar fi coborât din pat, ieşi pe coridor îndreptându-se spre baie. Trecând prin faţa odăii lui Băleanu, nu auzi nici un glas. Lumina era stinsă. Asta îl derută, pentru că el s-ar fi aşteptat să vadă lumină pe sub uşă, şi atunci i-ar fi strigat: „Ce, nu te-ai culcat încă, boierule?!" Dar aşa, fără pretext, nu avea ce să-i spună, şi se întoarse, călcând apăsat în papucii de casă. Mai aşteptă câtva timp, rozându-şi enervat unghiile. în cele din urmă se dezbrăcă şi se întinse în pat hotărât să nu adoarmă.

Somnul, totuşi, îl cuprinse după o jumătate de ceas. Nu-şi dădu seama cât dormise, şi se trezi în panică. Privi ceasul cu cadranul fosforescent, pe care-l aşezase lângă el, pe măsuţă; patru fără un sfert. în clipa aceea auzi deschi-zându-se uşa de la odaia locotenentului. Emoţionat, se dădu jos din pat şi se apropie de perete. îi auzi cum trec prin coridor, de data aceasta fără prea mari precauţii. Băleanu şoptea ceva femeii, dar oricât se trudi Spiridon nu putu să prindă înţelesul vorbelor. Când fu să deschidă uşa de la intrare, Spiridon nu se mai putu reţine şi, dându-se un pas înapoi, către pat, strigă:

- Cine-i acolo?! Cine e?!

Locotenentul şovăi o clipă, dar cum îl auzi pe Vădastra repetând întrebarea şi bâjbâind uşa ca să găsească clanţa, răspunse:

- Nu te speria. Eu sunt.

- Dar cu cine vorbeai? întrebă Vădastra, neîndrăznind totuşi să apară în pijama.

- Nu vorbeam cu nimeni. Ţi s-a părut.

Apoi deschise uşa de la intrare şi trase după el femeia. Câteva clipe în urmă, Vădastra auzi cum coboară ascensorul. Crezu că Băleanu s-a dus s-o conducă până jos, dar după zece minute de aşteptare lângă perete îşi dădu seama că s-a păcălit şi se reîntoarse în pat. îi părea rău acum că nu dăduse buzna pe coridor, ca să-i surprindă. Dezamăgit, îl fură somnul şi nu auzi întoarcerea locotenentului, târziu, dimineaţa.

A doua zi, Băleanu îl căută la el în odaie.

- Te-ai cam speriat azi-noapte, începu el cu un mare zâmbet misterios. Acum pot să-ţi spun. Nu te înşelaseşi, nu eram singur; eram cu o femeie.

- Ah! făcu Spiridon, prefăcându-se surprins.

- Nu e ce crezi dumneata, se apără Băleanu. Nu e una d-alea, ştii, înţelegi ce vreau să spun. E o femeie măritată. O iubesc de mult. Ca să-ţi mărturisesc adevărul, ne iubim... E o dragoste curată, pot spune. Eu aş fi vrut să divorţeze, să se despartă de soţul ei, dar ea amână mereu. îi e şi greu, de altfel, căci e de o familie foarte bună şi bărbatul ei e un om bogat. Foarte bogat, pot spune. E în petrol, are şi fabrici. Ea, deşi de familie, nu e bogată. Cu leafa mea de locotenent, înţelegi.?. Poate mai târziu...

Se opri brusc, ca şi cum s-ar fi sugrumat de o mare emoţie, şi trase prelung din ţigară.

- Ei! felicitările mele! exclamă Vădastra, neştiind ce să spună. Dar când ai cunoscut-o?...

- O cunosc mai demult. N-am îndrăznit să-i spun, ştii, că o iubesc. Veneam deseori pe la ei prin casă, mai ales că bărbatul ei e mai tot timpul la Ploieşti sau la Câmpina, dar nu-i spuneam. Voiam să văd întâi dacă şi ea are faţă de mine aceleaşi sentimente. Numai după ce am înţeles, după privirile ei şi după cuvintele pe care mi le adresa, că şi ea mă iubeşte, atunci i-am spus... Şi atunci mi-a spus şi ea... Şi ştii, am convins-o să vină la mine, când bărbatu-su e la treburile lui... E mai sigur aşa...

- De mine ştie ceva? întrebă Spiridon emoţionat deodată.

- Cum să nu! I-am spus tot, de la început. Cine eşti, ce capacitate, mă rog, i-am vorbit aşa, ca despre un prieten...

- îţi mulţumesc foarte mult, făcu Spiridon umezindu-şi buzele. Cred că şi-a făcut o părere bună despre mine. I-ai spus ce relaţii am, în ce familii bune mă învârtesc, şi preocupările mele intelectuale?...

Locotenentul, încântat că discuţia nu se mai poartă asupra vizitei din noaptea trecută, destăinui lui Spiridon tot ce spusese despre el, încă din timpul când nu-şi mărturisise dragostea; cum Vădastra este un om care vede lumea altfel decât restul oamenilor, având preocupări deosebite, şi o vastă cultură; ce putere de muncă are el, putând face atâtea lucruri: avocatură, filosofie, politică...

- I-ai spus asta? şopti înfrigurat Spiridon. Şi ea ce zicea?

- Te cunoaşte acum cum nici prin gând nu-ţi trece, făcu locotenentul cu hotărâre. Dacă-ţi spun că am vorbit mereu de dumneata...

- Da, dar nici nu ştie cum arăt la faţă, îl întrerupse Spiridon cu un uşor regret în glas.

- Are să te întâlnească într-o zi. Mai târziu, căci acum se jenează... Ştii, nu-i convine să se afle că mă iubeşte şi vine noaptea la mine.

- E frumoasă? întrebă Spiridon.

Locotenentul îl privi cu seriozitate, lung, apoi plecă ochii în jos, ca pentru sine:

- E cea mai frumoasă femeie din Bucureşti! Vădastra nu se putu reţine să nu ofteze, copleşit.

- Bravo! te felicit din inimă!

Băleanu, totuşi, părea preocupat. Aprinse o ţigară silindu-se să-şi regăsească zâmbetul. Spiridon îl privea cu o mare intensitate.

- Asta e că, deşi ne iubim, totuşi e un adulter, un păcat, vorbi cu gravitate Jocotenentul.

- Ce-are a face?! îl întrerupse nervos Spiridon. Cine se mai gândeşte în zilele noastre la asemenea prostii?... Dacă bărbatu-su o neglijează...

- Evident că o neglijează, spuse Băleanu, dar aşa e viaţa lui, tot pe la Câmpina, pe la Ploieşti, prin străinătate... Nu se poate câştiga o avere de aproape o sută de milioane stând mereu acasă...

- Cât spui că are?! strigă Vădastra sărind de pe scaun. O sută de milioane?...

- Poate atâta n-o avea el, dar pe aproape. Are nu ştiu câte terenuri la Câmpina, care abia acum încep să fie exploatate; plus acţiuni, plus consiliile de administraţie la nu ştiu câte societăţi...

- O sută de milioane!... repetă în neştire Vădastra. Auzi, domnule, o*sută de milioane!...

Se simţi deodată năpădit de ură şi începu să se plimbe agitat prin cameră.

- Cum e posibil ca un om oarecare să aibă o sută de milioane? exclamă el indignat.

- Nu e un oarecare, îl apără Băleanu cu seriozitate. E un om priceput, şi apoi a avut noroc cu un unchi al lui, care a cumpărat înainte de război terenurile şi le-a lăsat moştenire, şi apoi, munceşte de dimineaţă până seara...

- Dar câţi alţii nu muncesc, şi cu ce se aleg? îl întrerupse Spiridon. Şi oameni capabili, care au un ideal în viaţă, nu aşa simpli milionari... Ce face el cu atâţia bani? La ce-i folosesc milioanele?... Să am eu, domnule, banii lui, câte nu aş face?!

- Nu e aşa de uşor pe cât îţi închipui, spuse Băleanu. Trebuie să te ocupi de milioane, căci nici ele nu-ţi vin singure. Şi pe urmă, să nu crezi că un om atât de bogat trăieşte mai bine ca noi. Are mai multe griji ca noi, şi din banii lui trăiesc şi alţii pe de lături. Sunt fel de fel de societăţi de binefacere, şi aşezăminte şi mai ştiu eu ce, care vin mereu şi cer subvenţii...

- Ce-nseamnă societăţi de binefacere? exclamă exasperat Spiridon. Un pretext, ca să nu spui că nu vrei să ajuţi pe alţii. Eu, de pildă, dacă m-aş duce la el şi i-aş spune planurile mele, crezi că mi-ar da zece, cincisprezece milioane?...

- Cam mult, zâmbi locotenentul. Am auzit că dă burse unor studenţi din satele unde sunt terenurile lui, dar sume mici.

- Cred şi eu! Pomană de câteva mii de lei pe lună. Dar pentru o operă mare n-ar găsi bani, pentru un om capabil, cu planuri îndrăzneţe... Ei, dar lasă, adăugă el după o scurtă tăcere, poate că se întoarce roata, odată şi odată! Oi găsi şi eu odată bani, să-mi pun în aplicare planurile mele. Şi am să le arăt eu atunci dumnealor, am să-i învăţ eu minte pe toţi. Nu-i nimic: am aşteptat şi mai aştept. Dar într-o zi are să vină şi vremea mea. Atunci ai să-i vezi pe toţi plecându-se în faţa mea, oferindu-mi milioane pentru ca să-i iert. Dar n-am să iert pe nici unul. Pe nici unul!... Auzi, domnule, o sută de milioane! Şi eu dacă

le-aş cere cincizeci, şaizeci de milioane, ar spune că sunt nebun. Şi ce lucruri mari n-aş face eu cu banii ăia. *Lucruri mari,* unice, de care s-ar vorbi în toată lumea, nu aşa, sonde şi rafinării...

Se opri deodată, extenuat, şi cu o nesfârşită durere în suflet. Omul acesta de lângă el cunoaşte un milionar, stăpânul unei averi de o sută de milioane, şi în loc să i-l prezinte, să încerce să-l convingă de valoarea lui, să se roage de milionar ca să-l ajute împrumutându-l cu o sumă importantă - omul acesta, aşa-zis prietenul lui, se mulţumeşte cu o intrigă amoroasă care-l va duce, fatal, la ruperea relaţiilor cu milionarul... Nimeni nu vrea să-l ajute; dimpotrivă, dacă ar putea, i-ar pune piedici, numai şi numai să nu se distingă, să nu-şi realizeze planurile. Ca domnul Protopopescu, de pildă.... Dar lasă, nu-i nimic...

- Nu-i nimic, reluă el cu o voce scăzută şi gravă, privind în pământ. O să vină odată şi vremea mea. Şi atunci am să ştiu cui să-i mulţumesc şi pe cine să mă răzbun... în timp ce alţii se lăfăiesc în milioane, unul ca mine, ridicat prin muncă şi voinţă, trebuie să fac apel în străinătate ca să fiu înţeles şi ajutat...

Îi păru rău, câteva clipe în urmă, că şi-a trădat, deşi numai în parte, taina cea mare. Locotenentul îl asculta cu o mirată curiozitate, dar nu-l întrerupse, nu-i ceru lămuriri.

- Ei, dar n-are nici o importanţă! exclamă Spiridon silindu-se să schimbe vorba. Astea sunt chestiuni personale. îmi pare rău că te-am întrerupt... Şi ziceai că e frumoasă, nu?

Locotenentul dădu din cap gânditor. Se vedea că nu mai are chef de destăinuiri.

- Ei, bravo! îmi pare bine, reîncepu Vădastra căutând tonul de la început. Asta înţeleg şi eu dragoste; o femeie care să te aprecieze, să-şi dea seama că eşti cineva, un om distins, un caracter, nu un oarecare... O asemenea femeie mi-ar conveni şi mie, o femeie distinsă, care să mă iubească şi să-şi dea seama...

Dar, în acea clipă, îşi aminti că-i mărturisise locotenentului, de nenumărate ori, aventurile sale cu femei din înalta societate, şi că regretul cu care vorbea acum l-ar pune într-o lumină defavorabilă. Se reculese, însă, şi continuă cu glas mai potolit:

- Nu-i vorbă, am întâlnit şi eu destule femei distinse în viaţa mea... Mai ales una dintre ele, o femeie extraordinară, de care ţi-am vorbit că a fost şi pe aici... Mă iubea şi pot spune că mă iubeşte încă, mă iubeşte chiar foarte mult. Nu pentru că aş fi frumos, sau alte chestii din astea; ci mă iubeşte pentru personalitatea mea, în sfârşit, pentru ce am eu deosebit de ceilalţi, pentru caracterul meu... E adevărat, ea este o femeie care mă înţelege. îşi dă seama că sunt cineva. Dar oricum, nu-mi place viaţa pe care a trăit-o înainte de a mă cunoaşte pe mine. Este foarte bogată şi de-o familie foarte bună, poate cea mai hună familie din România, şi m-a rugat, m-a implorat chiar, să devină soţia

mea. Dar n-am vrut eu. O căsătorie e un lucru serios. în cazul meu vreau să spun. Nu sunt un oarecare, să mă însor pentru bani sau din dragoste. Eu vreau ca soţia mea să ştie cine sunt, şi să nu se mai fi uitat în viaţa ei la altcineva. Din cauza asta n-am vrut s-o iau de nevastă. Nu-mi plăcea viaţa pe care a dus-o până m-a cunoscut pe mine...

Locotenentul îl asculta pe gânduri. După câtva timp, îşi dete seama că ar fi trebuit de mult să plece, şi se ridică, încurcat, neştiind ce cuvânt să spună la despărţire.

- O să-ţi vie greu să mă recunoşti, ai să vezi! îi repeta el cu însufleţire. Nu insista, căci nu-ţi pot spune nimic, ai să vezi mâine. Dar să fii exactă, să nu mă faci s-aştept, căci n-am să pot aştepta, ai să înţelegi mâine seară de ce...

Aveau întâlnire la nouă jumătate seara, la colţul şoselei Bonaparte. Cu un ceas mai înainte, Vădastra expedie ordonanţa la cinematograf, spunându-i că n-are voie să se întoarcă acasă înainte de miezul nopţii. Rămas singur, intră în odaia lui Băleanu şi se îndreptă către dulapul cu haine. Avu o uşoară emoţie când, trăgând mânerul uşii, i se păru că e închisă. Era numai înţepenită şi îşi notă mental acest amănunt pentru a înţepeni şi el uşa dulapului, când va aduce înapoi uniforma. Apoi, cu hainele în braţe, trecu în odaia lui şi se îmbrăcă fluierând. Nu se privi în oglindă, în tot acest timp, pentru că îşi scosese monoclul şi nu-i plăcea să se vadă fără el; mai ales la lumina lămpii, ochiul de sticlă scânteia nefiresc, lăsând impresia că celălalt, cel sănătos, e un ochi stins, fără viaţă. Când sfârşi de îmbrăcat, se apropie de oglindă, îşi fixă cu meticulozitate monoclul şi, luând poziţia de drepţi, salută. Cum era fără chipiu, palma i se lipi de tâmplă şi gestul acesta i se păru straniu. Lăsă repede mâna în jos, apropie faţa mai mult şi se privi mirat. Era într-adevăr un alt om. Mustaţa proaspăt potrivită la bărbier înfrumuseţa, prin linia ei precisă şi tinerească, obrazul osos, neregulat; monoclul fumuriu aducea o notă neverosimilă în ansamblul liniilor dure şi comune; părul, în seara aceasta, nu mai era atât de lipit de fruntea îngustă, şi deşi îi înălţa oarecum figura, şi aşa destul de prelungă, atenua impresia de morocănoasă seriozitate pe care o lăsa în general Spiridon.

- Locotenentul Vădastra! rosti el solemn urmărindu-şi în oglindă mişcarea buzelor. Locotenent Spiridon Vasilescu-Vădastra, din Roşiori!... Am onoarea să mă prezint, domnule colonel: locotenent Vădastra, din Marele Stat-Major!... Am onoarea să vă salut! Sunt locotenentul Vădastra Spiridon din Regimentul de Escortă Regală!...

Se opri, zâmbindu-şi lung, familiar. Apoi, cu un gest pripit, îşi puse chipiul şi, revenind în faţa oglinzii, luă poziţia de drepţi, salută, cu figura impasibilă, şi strigă:

- Am onoarea să mă prezint Maiestăţii Voastre: sunt locotenentul Vădastra Spiridon, aghiotanul Maiestăţii Voastre! Am onoarea să vă salut! Să trăiţi!... Cine poate, oase roade! adăugă el pe alt ton, luând poziţia de repaus.

Dar îşi aminti că nu mai are mult timp până la întâlnire, răsuflă adânc, verifică bancnotele în portmoneu şi stinse lumina fără să se mai oprească în faţa oglinzii. Chemă ascensorul şi coborî cu aceeaşi prudenţă. Profită că lumina era stinsă în hol ca să-l străbată repede. Apoi, o dată ajuns în stradă, se îndreptă direct către staţia de taxiuri, neîndrăznind să privească nici în dreapta, nici în stânga. Se sui în primul taxi.

- O iei spre şoseaua Bonaparte!

O zări de departe, aşteptându-l, şi făcu semn şoferului să oprească. Plăti, lăsându-i 18 lei bacşiş, şi-l salută amical. Când se apropie de fată, aceasta nu-l recunoscu la început, deşi avea monoclul negru. Spiridon se propti în faţa ei, serios, şi o salută.

- Am onoarea să vă salut! Ce mai faceţi, domnişoară? Singurică? Am onoarea să mă prezint: sunt locotenentul Dimitrie Cantemir din Marele Stat-Major...

- Vai? strigă fata. Sunteţi ofiţer? De ce nu mi-aţi spus?!

- Ei, eu te-am prevenit că o să-ţi fac o mare surpriză. Şi asta încă nu-i nimic. O să mai vezi şi altele...

Îi luă braţul, cu o sigură stăpânire de sine, şi se îndreptă spre „Moara Roşie", unde plănuise din vreme să ia masa. Un jandarm trecu pe lângă ei şi îl salută apăsând cadenţa. Vădastra îi întoarse salutul cu destulă căldură.

- E un recrut, spuse el. L-am văzut după cum bate talpa.

Se uită la fată cu o expresie de triumf şi îi strânse braţul cu înţeles, zâmbind.

- Dar ştii că te-ai făcut frumoasă de când nu te-am mai văzut?! N-am vrut să-ţi spun asta ieri, ca nu cumva să-ţi pierzi minţile şi să nu mai vii la întâlnire...

- Iar mă iei peste picior! făcu ea provocatoare. Parcă nu vă ştiu eu cum sunteţi dumneavoastră, ofiţerii...

- Să venim mai bine la fapte, o întrerupse Spiridon. Mie mi s-a făcut foame, şi cunosc pe aici, prin apropiere, o cârciumă de primul rang, unde venim de obicei, noi, ofiţerii de la Statul-Major. Ştii, nouă nu ne place să frecventăm localuri pretenţioase şi proaste, unde se îmbulzesc toţi mitocanii, şi nu găseşti niciodată masă iar servicul e execrabil. Noi, când vrem să petrecem, ne adunăm aici, că e mai izolat, are vin bun, şi putem rămâne de vorbă netulburaţi. Poate acum o fi adus şi lăutari...

Apropiindu-se, Vădastra fu deodată cuprins de o stranie nelinişte; dacă, din întâmplare, întâlneşte vreun ofiţer acolo, şi intră în vorbă cu el, se prezintă, îl întreabă din ce regiment este, şi câte altele?!... Ar fi fost mai bine să verifice

localul. De aceea, odată ajuns în faţa cârciumii, lăsă braţul Marioarei şi scoţându-şi monoclul ca să nu atragă prea mult atenţia, intră hotărât înăuntru. Nu zări nici o uniformă de ofiţer. Patronul îi ieşi înainte cu o figură supusă şi mirată în acelaşi timp.

- Poftiţi... avem şi un separeu, către grădină. Poftiţi, domnule căpitan. Avem crap pescăresc, specialitate...

Vădastra îl salută şi îi făcu semn, ştrengăreşte, că mai e cu cineva, care-l aşteaptă în stradă. Când intră a doua oară, cu Marioara, toţi ochii îl întovărăşiră, neîncrezători, până ce-i conduse patronul în separeu. Fata călca ruşinoasă, cu privirile plecate, şi totuşi foarte mândră.

- Păcat că n-avem şi lăutari, spuse Spiridon aşezându-se pe scaun, ar fi fost mai interesant...

Era o cameră simplă, cu două mese şi o fereastră care dădea în grădină. O perdea groasă, câteva glastre cu flori şi o jumătate de paravan, care stătea rezemat de perete, ar fi astupat, la nevoie, fereastra. Fata observă toate acestea cu linişte şi zâmbi. Curând rămăseseră singuri, şi se aştepta ca Spiridon să devină mai familiar, dacă nu chiar îndrăzneţ, dar el se mulţumi să-i apuce mâna şi să i-o strângă, întrebând-o la ce se gândeşte. Apoi, în faţa zâmbetului ei încurcat, începu să-i vorbească.

- Zi, îţi era greu să mă recunoşti, când m-ai văzut îmbrăcat ofiţer?!...

Cred şi eu! Şi dacă ai şti tu ce mai urmează!...

Îşi continuă povestea după obiceiul lui, întrerupt doar de patronul care le aduse ţuicile, coşuleţul cu pâine şi farfuriile pentru peşte. Din când în când Marioara îl privea mirată, gata să izbucnească în râs. Nu-şi putea lua ochii după monoclul negru, şi glasul lui serios, monoton, cu coborâri misterioase pe alocuri, începea s-o obosească. Nu înţelegea întotdeauna despre ce era vorba şi uneori nici nu-l mai putea asculta, mulţumindu-se să mănânce. Vădastra îşi sporea volubilitatea cu cât trecea timpul şi cu cât era mai puţin întrerupt. Friptura îl ajută mult în această privinţă, căci fata lupta anevoie s-o taie în bucăţele mărunte şi s-o mănânce, el mulţumindu-se să înghită la răstimpuri, aproape pe nemestecate, câte o bucăţică. în schimb îşi umplea mereu paharul cu vin şi sifon. Nu-i plăcea să bea, dar în seara asta îşi simţea gâtul şi buzele uscate. îl exasperau doar desele intrări ale băiatului.

- Nu te mai învârti, mă, pe aici, că am eu grijă să te chem când o fi nevoie, îi spuse în cele din urmă întărâtat.

- O fi crezând că te dai la mine, şopti Marioara după ce plecă băiatul, şi că d-aia l-ai gonit.

- Ei, de unde mai ştii? făcu Spiridon bine dispus. Eu sunt om al dracului! Nici când cu gândul nu gândeşti, te pomeneşti prinsă în braţe şi sărutată!...

- Nu mai spune! se miră Marioara.

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- Râzi tu, dar nu mă cunoşti. La câte fete ca tine le-am sucit eu minţile... Şi se lăudau nevoie mare că aşa şi pe dincolo, înţelegi ce vreau să spun...

Fata izbucni în râs, însă în acea clipă se deschise uşa şi o figură străină apăru, legănându-se. Vădastra întoarse enervat capul, crezând că a intrat din nou patronul sau băiatul să toarne vin în pahare. Dar simţi cum tot sângele i se scurge din vine şi rămase împietrit, nevenindu-i parcă să-şi creadă privirilor, în prag şovăia, luptându-se cu ameţeala, învăţătorul Gheorghe Vasile. „Tata!", îi trecu atunci prin minte, şi i se păru absurdă simplitatea cu care i se înfăţişa acest gând. Marioara întoarse şi ea capul, mirată de paloarea şi tăcerea bruscă a lui Spiridon. Omul din prag i se părea cu totul inofensiv, aşa cum se sprijinea zâmbind de clanţă, cu pălăria lui largă apăsată chefliu pe ceafă, cu tunica de învăţător de ţară descheiată, cu pantalonii de dimie murdăriţi. Patronul apăru câteva clipe în urmă lângă el, încercă să-l tragă înapoi, şoptindu-i ceva la ureche, dar omul era cu chef şi-şi smulse braţul, făcând un pas în cameră, scoţându-şi pălăria şi salutându-l respectuos pe Spiridon.

- E beat! şopti Marioara cu oarecare teamă.

Dar Vădastra nu-şi îngădui să răspundă. îşi duse mâna la frunte, înghiţi greu, de mai multe ori, apoi apucă paharul din faţă şi-l sorbi. „Tata! M-a prins tata! îi răsuna în minte. Ce mă fac acum?!"

- Văd că masa asta e liberă, vorbi cu greutate învăţătorul, adresându-se patronului, care rămăsese încurcat în mijlocul odăii, privind când spre Vădastra, când spre noul venit. Dacă domnul colonel nu se supără...

„Locotenent! sunt locotenent! îi trecu prin minte; nici nu cunoaşte gradele! Se vede că e afumat!..." Gândurile acestea, cât erau de absurde, îl linişteau, şi Spiridon se agăţa de ele, încurajându-se, repetându-le, sporindu-le rezonanţa în conştiinţa lui înspăimântată.

- ... Sau poate n-o fi colonel, adăugă văzând că Spiridon nu-i răspunde şi nu se încumetă nici să-l privească. Prea e tânăr ca să fie colonel. Poate o fi maior, ce zici?

- Domnu' Vasile, vă rog! încercă patronul să-l potolească. Poftiţi dincolo... Faceţi deranj aici...

- Dacă dumnealui nu se supără, continuă învăţătorul, şi nici domnişoara, adăugă făcând încă un pas spre masa lor şi salutând respectuos, mi-ar face chiar plăcere să stăm împreună.

- ... De altfel, noi plecăm, spuse brusc Vădastra adresându-se patronului. Să faci plata, te rog!...

- Ah, mă rog, asta nu! protestă bătrânul apăsând cuvintele. Asta o pot considera o insultă, şi noi, învăţătorii, apostolii neamului, nu ne lăsăm insultaţi... Nici chiar de ofiţeri... Am zis: nici chiar de ofiţeri...

- Nu intra în vorbă cu el, că e beat! şopti din nou Marioara.

Vădastra ridică din umeri şi-şi turnă încă un pahar cu vin. Tatăl său îl privi lung, apoi se aşeză pe un scaun de la masa vecină, dar în aşa fel încât să-l poată vedea.

- Mare blestemăţie, rosti făcându-şi cruce. I-auzi, domnule, ce i-a trecut prin cap!...

Vădastra simţi din nou fiorul spaimei sugrumându-i răsuflarea şi făcu un mare efort ca să vorbească.

- Aşa cum îţi spuneam eu, începu precipitat, nu te poţi baza pe oricine... Trebuie însă să-ţi faci datoria... Să priveşti drept înainte... Ce contează dacă unii spun aşa şi pe dincolo?...

- Bravo! Asta mi-a plăcut! îl aprobă bătrânul trăgându-şi scaunul şi mai aproape de masa lor.

- Domnule, interveni atunci Marioara, ce te-amesteci dumneata în discuţia noastră?! Om bătrân... Ai putea să fii mai serios!

- Mary, nu intra în discuţie, o întrerupse nervos Spiridon.

- Cum i-ai zis? se miră bătrânul punând în glumă palma la ureche şi aplecându-şi capul către el. Mary? Ia mai zi o dată!... I-auzi domnule!

- Mă rog, ce te priveşte pe dumneata?! izbucni Marioara. Mai bine vezi în ce hal eşti, că nici nu te poţi ţine pe picioare!...

Bătrânul îşi trecu mâna uscată pe frunte, clămpăni de mai multe ori limba, apoi oftă adânc, privind cu înţeles pe Spiridon.

- Vezi-ţi de treabă că nu te-a întrebat nimeni nimic, continuă Marioara mânioasă.

- Păi, nu-mi văd de treabă? făcu bătrânul parcă trezindu-se din somn. Dacă nici eu n-oi fi om care să-mi văd de treabă, apoi care o mai fi?... Dumneata ştii cine sunt eu, domnişoară?

- Nu ştiu şi nici nu mă interesează!...

- Rău faci că nu ştii, începu sfătos învăţătorul, trăgându-şi din nou scaunul spre masa lor.

- Ce dracu' face ăla cu nota?! se enervă Spiridon întorcând capul spre uşă şi începând să bată cu furculiţa în farfurie.

- ... Că nici nu ştii, şi nici nu te interesează! continuă celălalt. Rău faci!... Eu nu sunt un oarecine... Să-ţi spună dumnealui, că doar ne cunoaştem!...

Patronul intră în clipa aceea cu nota şi, văzându-l pe învăţător cu

scaunul tras între cele două mese, vorbind, nu ştiu ce să facă.
- Plata, domnule, că mă grăbesc! vorbi răstit Vădastra.
- S-avem pardon?! strigă bătrânul ridicându-se de pe scaun. Mai e până la plată. Să bem întâi un pahar cu domnul căpitan şi cu domnul Ioan.
- Domnu' Vasile, vă rog, de ce nu veniţi dumneavoastră dincolo? încercă din nou patronul să-l convingă. Dumnealor sunt grăbiţi.

- Taci, mă, din gură şi adu un pahar!... Că dacă nu, fac un scandal!... Privi cu atâta hotărâre spre patron, încât acesta dispăru să aducă paharul.
Vădastra, intimidat, îşi umezea buzele privind fix înaintea lui. Bătrânul trase scaunul din mijlocul odăii şi se aşeză la masă.
- Eu, domnişoară, sunt învăţător... Am învăţat şi eu carte, destulă pentru vremea mea...
- Nu prea se vede! spuse Marioara.
- Nu se vede, domnişoară, pentru că nu mai e, făcu bătrânul izbucnind într-un râs înecat şi trist. Ştii, vorba aia: este dar s-a isprăvit! şi iar râse, trecându-şi mâna pe faţă. Păcatele mele, că mă fac copiii de râs! adăugă mai mult pentru sine. Dar au dreptate, reluă cu un ton hotărât, au dreptate să râdă de mine. Eu, care l-am cunoscut pe Spiru Haret... Dumneata, domnişoară, ştii cine a fost Spiru Haret, *marele* Spiru Haret? Să-ţi spună domnul locotenent... Mă rog, n-am avut onoarea să ne cunoaştem...
- Parcă adineaurea spuneai că-l cunoşti! făcu Marioara, pe care vorba împleticită a învăţătorului începea s-o distreze.
- Mi s-a părut, răspunse celălalt. Mi s-a părut că-l cunosc... Seamănă cu o rudă de-a mea, dar ăla nu e ofiţer...
Vădastra ascultă ultimele cuvinte răsuflând mai liniştit. Parcă primejdia trecuse deodată. Ridică măsurat privirea. Patronul tocmai intrase cu un al treilea pahar pe o farfurie, şi văzându-i stând liniştiţi de vorbă la aceeaşi masă nu mai aşteptă plata, ci dispăru imediat închizând uşa în urma lui.
- Bine că s-a învrednicit grecul ăsta să-mi aducă paharul, făcu învăţătorul, zâmbind cu poftă şi apucând sticla de vin. Acuma, domnule locotenent, deşi n-am avut onoarea să ne cunoaştem, îmi daţi voie să beau acest pahar pentru sănătatea dumneavoastră şi a domnişoarei! Să trăiţi!... spuse dând peste cap paharul şi aşezându-l cuviincios pe masă.
- Să trăieşti şi dumneata! spuse Marioara ridicând paharul. Când omul se poartă frumos, aşa mai înţeleg şi eu. Dumneata nu bei?! se adresă lui Spiridon.
- Bea, domnule locotenent, începu bătrânul, te roagă domnişoara, nu se face pentru ca s-o tratezi cu refuz, cum ziceţi dumneavoastră pe aici, pe la oraş...
Vădastra zâmbi silit, îşi umplu paharul şi-l răsturnă peste cap cu sete. Bătrânul îl privi minunându-se, apoi vru să şi-l umple din nou pe al său, dar sticla se golise.
- Ei, mă... strigă, bătând cu paharul în masă. O baterie, mă, la gheaţă! Marioara privi mirată spre Spiridon, dar acesta se mulţumea să-şi sugă
buzele, zâmbindu-i din când în când pe furiş.
- Cum vă spuneam, domnişoară, eu am fost cineva pe vremea mea, reîncepu bătrânul. Nu oricine a dat mâna cu marele bărbat şi apostol, Spiru Haret. Eu mi-am înţeles viaţa ca o misiune... Ca o foarte spinoasă şi area

81399;:

misiune... pot zice... dar am avut şi eu necazurile mele... Am şi eu mândria mea, de om care şi-a înţeles chemarea şi n-a avut nici o răsplată... Uite aici, pe domnul locotenent, dumnealui e martor...

Vădastra tresări şi-şi privi tatăl cu spaimă. „Dacă e afumat să ştii că mă spune şi mă face de râs!", îi fulgeră gândul prin minte.

- Dumnealui e martorul suferinţelor noastre, ale învăţătorilor de la ţară, reluă bătrânul cu hotărâre. Căci orice intelectual e un martor al nostru, şi dumnealui e intelectual, poţi ca să vezi asta numai privindu-l!... Un intelectual e un om subţire, un om cu carte multă... N-am avut cinstea să-l cunosc pe domnul locotenent, dar de cum am intrat aici mi-am spus în sinea mea: iată, acest ofiţer este *cineva,* este un intelectual...

Vădastra privi cu înţeles spre Marioara, apoi apucă paharul pe care tocmai îl umpluse şi îl ridică solemn în aer.

- Să trăiţi! spuse el în general, privindu-i pe amândoi dintr-o singură sclipire.

- Să trăiţi şi voi! spuse bătrânul şi goli paharul dintr-o spornică înghiţitură. Deşi n-am avut cinstea să cunosc pe domnul locotenent...

- Ei, iată, că acum îl cunoşti, făcu Marioara.

- Se zice că cunoşti pe cineva atunci când ştii cu cine ai onoarea să vorbeşti, când ştii, adică, cum se numeşte persoana cu care ai onoarea să vorbeşti...

- Păi, să-ţi spun eu, ca să nu mai lungeşti vorba, îl întrerupse fata zâmbind. Pe dumnealui îl cheamă Cantemir şi pe mine Marioara.

- Cum zici că-l cheamă?! Cantemir?! N-o fi chiar Dimitrie Cantemir?!

- Ba chiar aşa! răspunse fata amuzată şi privi spre Spiridon. Bătrânul izbucni într-un râs zgomotos, care-l făcu să se înece. îşi duse mâna

la gură, cutremurându-se multă vreme zguduit de adânci sughiţuri. Vădastra împietrise, cu o privire rea şi ameninţătoare asupra fetei.

- De ce i-ai spus cum mă cheamă? şopti el sugrumat.

- Dar bine, domnule locotenent, se trezi bătrânul din râs, ăla a fost om mare! Ăla a fost prinţ, domnule, nu de-al nostru, din popor...

- Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, vorbi nervos Vădastra. Eu sunt din altă familie, nu cea a prinţului...

- Asta ar mai fi lipsit! râse din nou bătrânul, umplându-şi paharul. Aşadar, am cinstea să stau la aceeaşi masă cu locotenentul Dimitrie Cantemir...

- Ei, şi ce dacă e?! interveni Marioara din nou pusă pe ceartă. Are nume frumos...

- S-avem iertare, spuse bătrânul cu blândeţe, la vârsta noastră, cu atâtea necazuri, nu mai ştim nici noi ce vorbim! Noi, ăştia... suntem lepădăturile societăţii, cum spune marele scriitor Maxim Gorki. Suntem, ca să zic aşa, pleava

păcătoşilor... Multe spune omul când e ameţit. Nu trebuie să vă supăraţi... Cine ţine seama de ce trăncăneşte un biet învăţător de ţară!...

Timpul nostru a trecut... parcă nici n-ar fi fost!... Uitaţi-vă acum la mine, asta s-a ales din învăţătorul fruntaş Gheorghe Vasile, discipolul marelui Spira Haret! Un om în afara societăţii! Dar, de ce mă rog?! De ce un om ca mine, pot spune cineva în vremea mea, fruntaş pe judeţ, am ajuns acum...?

- Haide să mergem, spuse Spiridon încet dând să se scoale de la masă.

- Stai, domnule Cantemir, făcu bătrânul apucându-i braţul, că nu dau turcii! Stai să mai bei un pahar cu mine că de mult n-am mai băut împreună...

- Nu pot, că am treabă! se apără Spiridon. Şi domnişoara e grăbită...

- Lasă domnişoara în pace, că e de-a noastră, din popor. Vino aici, lângă mine, să mai stăm de vorbă. Căci cine ştie dacă te voi mai întâlni... Cum merge cu serviciul?!

- Bine, mulţumesc, spuse Vădastra evitând să-i întâlnească privirile.

- Apoi dacă merge bine, eu zic să mai bem un pahar! şi-şi umplu paharul până în vârf. Ai părinţi, fraţi, surori? îl întrebă el zâmbind.

- Am.

- Să-ţi trăiască! făcu bătrânul ducând paharul la gură.

- Să dea Dumnezeu! rosti Vădastra încurcat.

- Ferice de ei! spuse din nou bătrânul. Să aibă un fecior aşa isteţ, şi încă locotenent. Nu oricine poate ajunge locotenent în ziua de azi...

- Da, e adevărat, vorbi întunecându-se Vădastra. Dar mie mi-a plăcut demult să mă fac ofiţer. De când eram mic visam să ajung ofiţer. Asta era idealul meu în viaţă: să port haina de ostaş...

- Ţi-ai văzut visul cu ochii, cum se spune, făcu bătrânul.

- Da, dar ce folos! Nu e ce-am visat eu! Asta e aşa ceva trecător. Meseria mea e mai degrabă alta. La Statul-Major mai merge, dar ofiţer de front, nu pot fi... Vezi şi dumneata de ce!...

- Aşa a vrut Dumnezeu, spuse bătrânul cu gravitate.

- Ce e aia: aşa a vrut Dumnezeu?! se încruntă Vădastra. De ce mi-a dat Dumnezeu numai mie asta şi n-a dat-o şi la alţii? De ce adică alţii să se poată face ofiţeri şi eu nu? Ce am făcut eu?! Cu ce sunt eu vinovat?

- Păcatele noastre, ale părinţilor, spuse bătrânul, întristându-se. Aşa e de când lumea: te loveşte când nu ştii şi-ţi dă pe ce nu meriţi...

- Dar ce sunt eu să plătesc păcatele altora?! Eu nu mă simt vinovat cu nimic. Eu, de când mă ştiu, mi-am făcut întotdeauna datoria şi întotdeauna m-am rugat seara la Dumnezeu când eram mic, adăugă Spiridon înecându-se. Am fost întâiul la şcoală. Dumneata nu ştii...

- Ba ştiu, făcu bătrânul umplându-şi din nou paharul.

- Ce ştii dumneata e prea puţin faţă de ce-am făcut eu! Dumneata n-ai de unde ştii ce voinţă am avut eu ca să ajung cine am ajuns. Dar de ce tocmai mie să mi se întâmple asta?! Ca să vină pe urmă alţii şi să râdă de mine! E uşor pentru dumnealor, când n-au trecut prin ce-am trecut eu. Cred şi eu că e uşor să râzi! Dar de făcut, e mai greu! Şi eu, slavă Domnului, am făcut ceva în viaţă. Eu nu mi-am pierdut timpul, ca atâţia alţii.

- Ca mine, bunăoară, spuse bătrânul sorbind din pahar.

- Dumneata vei fi având motivele dumitale, continuă pe acelaşi ton

agitat Vădastra, dar sunt alţii care n-au nici un motiv. Şi cu toate astea lor nu li se întâmplă nimic...

- Ei, ce ştiţi dumneavoastră! întrerupse Marioara, care nu izbutea să înţeleagă în întregul ei această conversaţie ciudată. Are dreptate domnul învăţător: să mai bem un pahar... Să trăiţi!...

- Mai bem paharul ăsta şi apoi mergem! spuse Vădastra umplând pe rând paharele.

Neobişnuit cu vinul, simţea o ameţeală plăcută şi o duioasă tristeţe, dar în acelaşi timp un imbold necunoscut îl iscodea să vorbească, să se mărturisească. Faţă de tatăl său se purtase, de când începuse să câştige mai mulţi bani şi să-l ajute lunar, ca un străin. Nu-l iubea şi nu-l ura. Parcă nici n-ar fi fost părintele lui. Astă-seară însă, după spaima pe care o trase, după emoţia care-l copleşise înţelegând că tatăl său nu-l va da de gol, simţea faţă de el o oarecare milă şi chiar afecţiune. Nu voia, totuşi, să mai rămână, căci nu ştia ce ar mai putea veni.

- Să trăiască armata română! spuse cu un glas emoţionat.

- Să trăiască şi armata română, dar ce-am eu cu ea?! făcu bătrânul cu tristeţe. Mai bine să trăiţi voi că sunteţi aici, în faţa mea, şi-mi faceţi cinstea să beţi cu mine... Să beţi cu un nenorocit, un biet învăţător de ţară, care vine peste voi şi vă strică cheful... Un om pe care nu-l cunoaşteţi, continuă el cu o flacără tulbure în ochi, şi care se aşază la masa voastră şi cere să-i daţi un pahar cu vin... Cere un pahar de vin înainte de a şti cu cine stă de vorbă...

- Ei, ce-are a face?! încercă să-l liniştească Marioara.

- Ba are! răspunse întunecat bătrânul. Are foarte mult de-a face!... Că n-ai cu cine să bei, când nu cunoşti pe nimeni... Intri într-o cârciumă şi bei cu cine te găseşti... Dar nu sunt ai tăi, nu sunt prietenii tăi... Cum vrei să fie cineva prieten cu un om care nu se mai numără în rândurile societăţii?! Un asemenea om nu există. N-are nume. E un beţiv... Lepădăturile societăţii.

- Ai copii?! întrebă blând Marioara.

- Am, dar ce folos?! îngână bătrânul. Este ca şi cum n-aş avea!... Căci se cheamă că nici nu ai copii când nu-ţi poartă numele...

- Azi s-au schimbat lucrurile, vorbi Vădastra zâmbind nervos. Nu mai interesează numele, interesează oamenii. Vorba e, copiii să fie buni...

- Cum adică, nu interesează numele?! se încruntă bătrânul. Numele este ce are omul mai sfânt pe pământ. Numele lui este al lui şi al nimănui alt, în afară de el şi copiii lui. Numai Dumnezeu îi poate schimba numele. Şi dacă-l porţi, se cheamă că porţi numele părinţilor tăi, care ţi-au dat viaţă... Şi părinţii tăi se mândresc cu tine pentru că le porţi numele.

- Nu te mai necăji degeaba! îl mângâie Marioara văzând că bătrânul îşi pierde şirul vorbelor sugrumat de o mare emoţie.

- Cum să nu mă necăjesc, dacă acum se cheamă că nu mai am copii? Şi că sunt, aşa cum mă vedeţi, om la cincizeci şi patru de ani trecuţi, că merg pe cincizeci şi cinci, un om în afara societăţii?!... Eu aş fi putut fi altcineva în viaţa mea, continuă. *Altcineva,* nu acesta care mă vedeţi acum... un om de nimic... o zdreanţă... Ce se cheamă că sunt altceva decât o lepădătură a societăţii?... Cu cine mă-ntâlnesc eu? Cu cine stau eu de vorbă?!... Cu d-

ăştia pe care-i vedeţi, prin cârciumi... In loc să fiu astăzi cineva, să mă mândresc cu numele pe care-l port, eu şi copiii mei... Gheorghe Vasile, învăţătorul din Dobreşti...

Ultimele cuvinte îi fură înecate de un plâns tăinuit, care-l năpădi încet, încet până îi sugrumă vocea. Atunci, nemaiputând vorbi, bătrânul îşi prinse capul între palme şi rămase aşa, ruşinat parcă de propria lui slăbiciune şi copleşit de tristeţe. Marioara îl privea cu milă. Vădastra ar fi vrut să se scoale, dar nu îndrăznea: se simţea şi el umilit, se simţea mai ales ţintuit de scaunul acela, parcă în aşteptarea unui deznodământ.

- ... învăţător... apostol al neamului, oftă adânc bătrânul fără să-şi ridice palmele de pe faţă.

- Haide să mergem! şopti atunci Spiridon făcând semn fetei. E mai bine aşa, să-l lăsăm singur...

Ridicându-se de la masă, Marioara se opri o clipă lângă bătrân şi-i puse mâna pe umăr. învăţătorul continua să ofteze clătinând încet, într-o mută deznădejde, capul. Vădastra privea încurcat, nehotărându-se nici să se depărteze fără să-i spună vreun cuvânt, nici să-i vorbească. Dar în clipa în care fata deschise uşa bătrânul ridică fruntea.

- Unde vă duceţi?! întrebă el cu teamă.

- Du-te tu, că eu vin acum, spuse Spiridon îndemnându-şi tovarăşa afară şi închizând uşa după ea.

- Poate ai nevoie de ceva bani, şopti el apropiindu-se de masă şi scoţân-du-şi portmoneul.

- Ce să fac cu banii? că am băut destul! în noaptea asta nu mai beau!... Dar tu unde te duci?

Vădastra ar fi vrut să răspundă: acasă, dar îi trecu prin minte că poate tatăl său i-ar putea cere să vină şi el, sau măcar să-i spună unde locuieşte, şi atunci răspunse încurcat:

- Trebuie să conduc pe domnişoara acasă...

- Care domnişoară?! făcu bănuitor bătrânul.

- Aia care a fost aici, Marioara...

- Dar ce-ai tu cu ea?! Cu d-astea umbli tu, în situaţia ta?... Asta ai ajuns?.. Vădastra, deşi ameţit de vin şi înduioşat, până mai adineauri, de iubirea părintească, simţi cum i se îmbujorează obrajii de umilinţă.

- Mă priveşte ce fac şi cu cine umblu!... Ce ştii dumneata!... Oi fi având şi eu socotelile mele, şopti el repede şi dârz.

- Mai bine ţi-ai vedea de treaba ta şi te-ai alege deputat... Că, uite, feciorul Varzarelui, azi, mâine e deputat şi o să-şi râdă tot satul de noi...

- Am să-l învăţ eu minte şi pe domnul Varzare, scrâşni Spiridon enervat. Vasăzică, dumneata n-ai nevoie de nimic?! Spune-mi, că sunt cam grăbit. Trebuie să mă duc...

- Du-te!... N-am nevoie de nimic!... făcu bătrânul. Şi vezi să nu te prindă îmbrăcat aşa că înfunzi ocna...

- Noapte bună! îi spuse umilit Vădastra îndreptându-se spre uşă.

- ... înfunzi ocna! repetă bătrânul doborât de amărăciune. Şi ne faci numele de râs!...

Vădastra părăsise odaia, dar bătrânul continuă multă vreme, vorbind ca

pentru sine.
- Ne faci numele de râs, că atunci o să ştie cum te cheamă şi de unde eşti… Acolo nu mai merge ca pe aici, azi cu un nume, mâine cu altul... Acolo, numele din acte e numele care contează... Numele ălora care te-au făcut... şi te-au închinat... astăzi şi mâine...

IV

Ştefan rămase mult timp la fereastră, privind ninsoarea. De două zile ningea aşa întruna. în lumina gălbuie a felinarului, fulgii cădeau grei, fără grabă, cuprinşi parcă de o scurtă însufleţire la apropierea pământului. In cele din urmă, trase storurile, se întoarse în salon şi răsuci butonul de radio. Apoi trecu în odaia de baie. O dată pe an, în ziua de 31 decembrie, Ştefan se bărbierea seara, cât mai târziu. Deschise robinetul şi aşteptă câteva clipe să vină apa fierbinte. Apoi începu să se săpunească, fredonând. Din salon, pătrundea până la el vocea lui Tino Rossi: *Ca-ta-liine... Ca-ta-liine...* Melodia părea şi mai ireală cu rezonanţele ei mediteraneene în acest Bucureşti troienit, amuţit sub ninsoare. *Ca-ta-liine... Ca-ta-liine...*
- Mă urmăreşte, figura Cătălinei, spusese el lui Biriş. Mă tot întreb unde am mai văzut eu ochii aceştia, şi nu reuşesc să-mi amintesc...
- Nu i-ai văzut nicăieri, răspunsese Biriş. Nici ea nu-i poartă decât o dată pe an, la 19 octombrie...
La 19 octombrie, Biriş îl dusese la Dan Bibicescu, actor, regizor şi discipol al lui Gordon Craig. îi spusese: - Vino cu mine, ai să vezi un tip interesant, un tip de ratat interesant. Este şi el preocupat, ca şi dumneata, de problema Timpului. „Eu n-am nimic de-a face cu problema Timpului, ar fi vrut să rectifice Ştefan. De problema Timpului vă ocupaţi dumneavoastră, filosofii. Eu sunt obsedat doar de curgerea Timpului." Dar nu spusese nimic. - Este totuşi un om interesant, continuase Biriş. Să te uiţi bine la el, să-l priveşti când îţi vorbeşte. Rolurile lui cele mai bune le joacă în viaţă, alături de noi, prietenii. Căci pe scenă n-are talent.
- Ah! exclamase Bibicescu, foarte curând după ce Biriş făcuse prezentările, de ce n-a citit Ciru Partenie pe Shakespeare înainte de a-şi fi scris piesele de teatru!...

Ştefan încercase să-şi ascundă jena surâzând. Bibicescu îl privise lung, încruntându-se. „Sunt sigur că a învăţat undeva privirea aceasta pătrunzătoare, îşi spusese Ştefan; este, poate, privirea finală din rolul pe care şi-l pregăteşte acum..."
- Ai ghicit, domnul meu! continuă Bibicescu, fără să-şi desprindă ochii de pe faţa lui Ştefan. Mă gândeam, când te-am văzut intrând: ce păcat că autorii dramatici nu mai citesc pe Shakespeare... Pentru că, probabil, eşti şi dumneata un autor dramatic, ai şi dumneata câteva piese de teatru în dosare, şi ai insistat pe lângă Biriş să mă cunoşti pentru ca să-mi pot da părerea asupra operelor dumitale.
- Nu, spuse Ştefan, regăsindu-şi dintr-o dată buna dispoziţie. Am venit...
- îmi dai voie, te rog, că n-am terminat, continuase Bibicescu cu aceeaşi privire pătrunzătoare. Vreau să te anunţ că nu citesc nici o piesă a unui

debutant înainte de a mă convinge că l-a studiat şi l-a asimilat pe Shakespeare. Uite cazul lui Partenie, pe care-l cunosc bine, şi cu care, fie spus în paranteză, dumneata semeni fiziceşte într-un mod tulburător...

- Nu sunt autor dramatic, îl întrerupse din nou Ştefan. N-am scris în viaţa mea nimic altceva decât rapoarte economice...

- Cu atât mai bine, continuă Bibicescu. Mie îmi plac oamenii precişi, riguroşi. Dar, ca să revin, şi mă adresez în primul rând dumitale, spuse el întorcându-se brusc, şi tot atât de încruntat, către Biriş, ca să revin la ce mă gândeam când aţi intrat: Ce păcat că Ciru Partenie nu l-a citit pe Shakespeare!... Cât talent şi, poate, chiar geniu, pierdut pentru totdeauna numai pentru că n-a înţeles că o piesă de teatru înseamnă un spectacol care are loc în Timp, într-un Timp concentrat în câteva destine...

„Este şi el preocupat, ca şi dumneata, de problemele Timpului", îşi amintise Ştefan ascultându-l. Bibicescu se ridicase de pe scaun ca săltat de un resort şi începuse să se plimbe prin odaie, cu o mână în buzunarul vestonului, cu cealaltă rotunjind gesturi scurte, ritmice, prin aer. Vorbea despre Shakespeare. „Geniul lui, spunea, numai *spectacolul* îl revelează pe de-a-ntregul; şi sublinie cu emfază cuvântul: *spectacol.* Textul lui Shakespeare, ca să ne emoţioneze, trebuie *jucat,* adică inserat în Timp, în durata care curge. Shakespeare n-a scris ca să fie citit, pentru emoţii poetice solitare; a scris pentru a fi *jucat,* adică pentru a alcătui un *spectacol.* Spectacolul, domnii mei, spectacolul este marea beatitudine supra-temperală care ne este îngăduită..."

Îşi continuă aşa monologul vreo jumătate de ceas, întrerupt doar de scurtele observaţii ale lui Biriş. Ştefan nu mai scotea nici un cuvânt. îl văzu apoi îndreptându-se dintr-o dată către ei şi întinzându-le hotărât, amândouă mâinile.

- Domnilor, le spuse, am fost foarte încântat de vizita pe care mi-aţi făcut-o. Sper să mai am, cât de curând, această plăcere. Dar astăzi suntem în

19 octombrie şi se apropie ora, pentru mine, fatală: ora 6 seara. în fiecare an, această zi şi această oră mă terorizează. Un foarte grav eveniment mi-a fost anunţat pentru un 19 octombrie, ora 6 seara. îl aştept de mulţi ani. îl aştept e un fel de a vorbi; de fapt, mă cutremur să nu se întâmple...

Apoi îi conduse precipitat către intrare şi le deschise uşa cu un oftat.

- Este şase fără câteva minute, spusese Biriş odată ajunşi în stradă. Să ne mai plimbăm puţin pe aici. Poate mai aflăm ceva... Şi totuşi nu-l pot crede, adăugase el câteva clipe în urmă. Mi se pare fals, strident, inautentic. Măcar dacă ar şti să joace bine pe Shakespeare...

Două săptămâni mai târziu, Ştefan se dusese să-l vadă jucând. - Acesta e! şoptise el aplecându-se către Ioana. Prietenul lui Biriş, de care ţi-am vorbit. Bibicescu intrase pe scenă cu un zâmbet amar în colţul buzelor. Curând, îşi băgă mâna stângă în buzunar, şi începu să gesticuleze cu dreapta. Ştefan îl vedea parcă mai bine acum din întuneric. Când îl întâlnise la 19 octombrie îl lovise figura lui cam lătăreaţă, brun-gălbuie, cu un nas cărnos, şi cu ochi mari, cenuşii. Acum, pe scenă, i se părea mai puţin vulgar. Tâmplele descoperite de un început de chelie îi dădeau chiar o melancolică nobleţe. Dar glasul rămăsese acelaşi: artificial, redus parcă la dicţiune.

-... Dar nu ştie să joace, continuase Biriş. Nu numai pe Shakespeare, dar nu ştie să joace pur şi simplu. Şi ce e mai grav, cred că începe să-şi dea şi el seama că n-are talent... E un ratat care ia conştiinţă de ratarea lui...

- Mă întreb ce l-o fi făcut să se preocupe de problema Timpului, începu Ştefan cu o nuanţă de ironie în glas.

- O fi citit asta undeva, spuse Biriş.

În acea clipă chipul i se lumină deodată, şi ridicând mâna, făcu semn unei perechi care şovăia parcă pe celălalt trotuar. Un bărbat blond, scurt, aproape gras, cu figura rotundă, zâmbitoare, cordială, şi o femeie tânără, palidă, cu părul despletit lăsat pe umeri, cu privirile mate, fără expresie, se îndreptară spre ei.

- Totul e în regulă! exclamă bărbatul strângând afectuos mâna lui Biriş. S-a aranjat şi de data aceasta. Nu veniţi?! Poate bem o sticlă de vin!...

Şi, întorcându-se către femeie, care rămăsese un pas în urma lui, o întrebă:

- Ce spui, Cătălina?!

Femeia încercă să zâmbească. Avea dinţii foarte albi şi strălucirea lor îi agrava şi mai mult paloarea.

- Ce să spun? Cum vrei dumneata, coane Mişu...

Ştefan se ţinuse, stingherit, mai departe. Biriş voi să-l prezinte, dar cei doi porniseră deja spre casa lui Bibicescu.

- Să veniţi într-un sfert de ceas, strigase Mişu întorcând capul. Să veniţi neapărat. Ştiu eu ce vă spun!...

Apoi se depărta, apucând viguros braţul Cătălinei şi trăgând-o după el.

- Mă mir că nu-l cunoşti, spuse Biriş. îl cunoaşte toată lumea. E Mişu Weismann, prietenul şi protectorul intelectualilor. Are mare slăbiciune pentru actori. îndeosebi pentru Bibicescu. Bibicescu speră să-i facă într-o zi teatrul pe care-l visează el de ani de zile. Un teatru după concepţia lui; adică, de fapt, după a lui Gordon Craig... Şi dacă îi va reuşi marea lui afacere, nu mă îndoiesc că Mişu are să-i facă teatrul... Dar ce-ai rămas aşa visător? întrebă el, zâmbind, întorcându-se spre Ştefan.

- Mă urmăreşte figura Cătălinei, spuse Ştefan. Mă tot întreb unde am mai văzut eu ochii aceştia şi nu reuşesc să-mi amintesc...

- Nu i-ai văzut nicăieri. Nici ea nu-i poartă decât o dată pe an, la 19 octombrie. Dacă ai s-o întâlneşti mâine pe Calea Victoriei, n-ai s-o recunoşti. Cătălina e o femeie frumoasă. Şi are un farmec extraordinar... Cred că ai înţeles că e iubita lui Bibicescu?! întrebă întorcând brusc capul.

Ştefan se miră puţin de expresia nouă, nelămurită, pe care o întrevăzu în acea clipă în privirile lui.

- Dar ce se întâmplă la 19 octombrie? întrebă din nou Ştefan. Ce se întâmplă la orele 6 seara?!

- Eu cred că nu se întâmplă nimic şi nici nu se va întâmpla vreodată, spuse Biriş. Cătălina a declarat, pur şi simplu, că într-o zi, la un 19 octombrie oarecare, la 6 seara, se va sinucide. Asta e tot.

- Dar de ce exact la 19 octombrie? întrebă Ştefan.

- N-am aflat încă pentru ce, vorbi Biriş îngândurat, dar am să aflu eu

într-o zi şi am să-ţi spun... Cătălina asta e o fată cu adevărat interesantă. Merită să fie cunoscută. Păcat că a căzut aşa de prost, cu Bibicescu...

Când, în săptămâna Crăciunului, Ştefan trecuse într-o seară pe la Biriş, doamna Porumbache îl luase deoparte şi-l întrebase, în şoaptă:

- Ascultă maică, e adevărat că Petrică se ţine cu o nepricopsită de actriţă, cu una Cătălina?

Ştefan se grăbise să o liniştească.

- Nu, nici vorbă, Cătălina e prietena unui actor, a unuia Bibicescu.

- Asta ştiam şi eu, îl întrerupse doamna Porumbache, dar am aflat că târfa aia se ţine şi cu Petrică. D-aia nu mai dă pe-acasă serile şi-mi vine tot la unu, două noaptea... îşi mănâncă tinereţele cu o pârlită de actriţă... Uite unde a ajuns!... Cogeamite profesor să se ţină cu una d-alea... Au să-l dea afară şi de la liceu... O să rămânem pe drumuri...

Şi îşi şterse cu mâneca o lacrimă.

- Eu cred că a trecut sfertul de ceas, vorbi din nou Biriş. Nu vrei să mergem să vedem ce fac?!... Poate mai aflăm ceva...

Ştefan îl lăsă să se ducă singur. Dar nici în acea seară nu află nimic, pentru că, reîntâlnindu-l şi aducând vorba de Cătălina, Biriş ridicase plictisit din umeri.

- Sunt amândoi nişte rataţi şi nişte zănatici, se mulţumise el să spună. Nu merită să ne pierdem vremea discutându-le ticurile şi superstiţiile. Se apropie alegerile. Dumneata nu spui nimic? Nu te interesează ce se petrece în jurul dumitale? Nu te interesează politica? Tot la camera *Sambo* te gândeşti?!...

Tino Rossi îşi terminase demult cântecul şi începuse un altul. Ştefan nu-l mai asculta. închisese uşa de la baie si intrase sub duş. „Ar trebui totuşi să-i dau un semn, se trezi el gândindu-se. In noaptea asta măcar, ar trebui să-i dau un semn..."

Ioana se îmbrăcase şi-l aştepta, în capul scării, cu blana pe umeri, să se întoarcă cu o maşină. începuse să i se facă frig. Ninsoarea parcă se înteţise şi ameninţa a viforniţă. Se mai uită o dată la ceas: unsprezece trecute. Ştefan plecase de aproape o oră. „Numai de-ar găsi maşină, îşi spuse Ioana. Ar fi trebuit, altminteri, să schimbe două tramvaie până la Cotroceni."

Anul acesta, ca şi în primul an al căsătoriei, făceau revelionul la bătrânul Bologa. Şi, îşi dădu încă o dată seama Ioana, de revelion, nu se simţea cu adevărat fericită decât în casa de la Cotroceni. Anul trecut, fuseseră la Adela şi Răducu, dar ea rămăsese aproape tot timpul ascunsă în dormitor; nu se simţise bine de la începutul serii. „Trebuie să le dăm măcar satisfacţia asta, spusese Ştefan, să te vadă pe tine urâţită, cu o sarcină de şapte luni. Doar pentru asta ne-au invitat. Nu-i putem refuza..." Cu un an înainte, fuseseră la subsecretarul de stat, patronul şi protectorul lui Ştefan. Ioanei i se păruse că soţia subsecretarului dansează cam mult cu Ştefan, şi-l păstrează tot timpul aproape de ea, la braţul ei. Pentru întâia oară, Ioana suferise de gelozie. Suferise cu atât mai mult, cu cât Ştefan nici măcar nu băga de seamă că suferă, că e taciturnă, enervată. „Ce ai?! se mulţumise el s-o întrebe punându-i mâna pe umeri. Ţi-e frig?! Ar trebui să bei un coniac. Şi să dansezi mai mult, ca să te încălzeşti. Dansul următor îl dansăm împreună." Ioana acceptase invitaţia unui coleg,

nădăjduind că Ştefan va înţelege că e supărată pe el. Dar el îi făcu semn cu mâna, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, şi căută cu ochii o parteneră cu care să danseze. „Eu nu ştiu să dansez, spunea întotdeauna, dar dacă aveţi curajul să vă abandonaţi în braţele mele..." Ioana nu înţelegea cum poate fi Ştefan atât de absent, atât de indiferent, chiar. „Ce ai? o întrebă el din nou. Tot ţi-e frig? Ar trebui să bei un coniac..." Şi dispăru repede tras de braţul soţiei subsecretarului.

- Am găsit-o ca prin miracol, spuse Ştefan deschizând grăbit uşa. Pierdusem speranţa. Fusesem până în Calea Victoriei şi mă întorceam să te iau cu tramvaiul, când am zărit o maşină care se oprise la a treia casă de noi...

Au ajuns la Cotroceni aproape de miezul nopţii, căci maşina înainta greu pe străzile troienite. I-au găsit pe toţi aşezaţi la masă, aşteptându-i nerăbdători.

Doamna Bologa trecu repede în bucătărie, urmată de cele două nepoate, ca să aducă sticlele cu şampanie.

- Ei, ce spui?! întrebă, din capul mesei, profesorul Bologa. Ce spui de noul guvern?

Ştefan ridică din umeri şi privi deznădăjduit spre Ioana. De câteva săptămâni nu auzea decât aceeaşi frază: - Ce spui?... Dumneata nu spui nimic?! îl întrebase poetul din provincie, în pragul cafenelei, când, în acea seară din decembrie trecuse să-l întâlnească pe Biriş. Nu spui nimic de rezultatul alegerilor? Arăta alt om; mai înalt, mai slab, palid, îmbătrânit parcă peste noapte. Nu e bărbierit, înţelese deodată Ştefan. Şi poate nici n-a mâncat la prânz; poate n-o fi avut ce să mănânce. îl privi cu o adâncă, sinceră simpatie. - E grav, continuă înfrigurat poetul. Succesul legionarilor înseamnă un nou succes pentru Hitler. Şi triumful lui Hitler înseamnă moartea noastră spirituală şi poate chiar fizică, moartea tuturor... „Are dreptate", îşi spuse Ştefan, şi zâmbi. Dar simţea că nu mai poate adăuga nimic. „Refuz să discut, îşi repetase el de mai multe ori în acea seară, la minister; refuz să mai discut rezultatul alegerilor." Ziua întreagă nu făcuse decât asta. La răstimpuri, auzea uşa deschizându-se, apoi glasul unui coleg: - Viziru, aici erai? Ce spui? Dumneata ce spui?... îşi făgădui să nu mai citească ziarele, dar abia ajuns în stradă se îndreptase spre chioşc şi ceruse toate ziarele de seară. Le frunzărise înfrigurat, aproape cu teamă, în dreptul felinarelor. Apoi le strânse pe toate, le zvârli într-o curte şi porni spre cafenea să-l întâlnească pe Biriş. - Nu spui nimic? îl întrebă din nou poetul văzându-l că tace. - Am discutat toată ziua, încercă Ştefan să se scuze. Nu mai pot. Te rog, iartă-mă, dar nu mai pot!... îi fu ruşine, în clipa următoare, de timiditatea lui, şi reveni, cu o anumită provocare în glas. - în fond, nu mă pot lăsa posedat de un eveniment, oricât ar fi el de actual şi de catastrofal. îl discut un ceas, două, încerc să-l înţeleg, mă acomodez sau nu mă acomodez cu el, dar apoi trec mai departe şi mă ocup de altceva. Măcar de atâta libertate să mai profităm cât ni se mai îngăduie: libertatea de a ne alege subiectele de reflecţie, de conversaţie sau de glumă... Biriş nu scotea nici un cuvânt; părea absent, preocupat. - De

aceea am ajuns unde am ajuns, vorbi cu o subită emoţie poetul. Pentru că unul ca dumneata şi ca mine refuzăm să discutăm actualitatea politică şi ne refugiem în nori, în poezie, în visătorie...

- Ce-ai rămas aşa visător?! îl apostrofă Bologa din capul mesei. Uitaţi-vă la el! Parcă nici n-ar şti pe ce lume se află...

- O fi îndrăgostit! spuse cineva.

Biriş intrase brusc în cafenea. - Mă întorc într-o clipă. Am uitat să-i spun ceva lui Bibicescu... Ştefan rămase stingher, privind fulgii mari care începuseră să cadă. Poetul îşi ridică gulerul macferlanului. - Bună seara, îi spuse. S-a făcut târziu. Eu trebuie să mai trec pe la gazetă... Ştefan îl privi cum

traversează grăbit drumul, fără pălărie, cu fruntea plecată, cu amândouă mâinile ascunse în buzunarele macferlanului. îi părea rău, acum, că nu-l poftise să intre cu el în cafenea, că nu se gândise să-i ofere ceva, măcar un corn cu o cafea neagră. „E un boem, îi spusese mai demult Biriş, şi e foarte demn; dar e un aristocrat în felul lui..." Biriş întârzia şi Ştefan intră după el în cafenea. - Dar să vedem ce zice Anglia, auzi un glas strident. Că Anglia trebuie să-şi spună şi ea cuvântul... La o masă din fundul cafenelei Biriş vorbea enervat cu Bibicescu. Ştefan se îndreptă alene spre ei, silindu-se să nu privească nicăieri. - Ar fi trebuit să ne agităm mai mult, auzi pe cineva de la o masă, să luăm contact cu masele populare, să explicăm oamenilor că fascismul înseamnă război, iar războiul înseamnă ocuparea României. I-am lăsat pe legionari să lucreze, şi aţi văzut ce succes au avut... Biriş întinse mâna lui Bibicescu. - Dar de ce te grăbeşti aşa? se miră Bibicescu. Mai stai puţin că trebuie să vină şi conu' Mişu... L-au întâlnit pe Weismann lângă uşă, când ieşeau. Avea o nelămurită preocupare în priviri, dar părea tot atât de jovial. - Ce ne facem, coane Mişu?! strigă cineva de la o masă vecină. - N-aveţi nici o grijă, exclamă Weismann, are să fie bine!... Apoi, apropiindu-se de Biriş, îi şopti. - Treci dumneata pe-acasă, poate o convingi. Spune-i să vină direct la restaurant. Să nu facă pe nebuna. Am invitat şi pe directorul teatrului... Ajunşi în stradă, Ştefan se însenină deodată; începuse să ningă cu fulgi mari şi deşi, şi în câteva minute numai, strada se albise. înălţă capul şi respiră adânc, împăcat. Biriş umbla tăcut lângă el, aproape fără să privească unde calcă. - Am impresia că am căzut prost, spuse Ştefan. Eşti nervos... Ce s-a întâmplat?! - Cătălina, vorbi Biriş. Iar nu s-a simţit bine astăzi. Era de aşteptat, cu nebunul ăsta de Bibicescu. Noroc de săracul Mişu. îşi pierde timpul şi renunţă la afacerile lui ca să-i împace...

- Ei, să trăiţi! ură doamna Bologa ridicându-şi cupa cu şampanie şi adresându-se pe rând fiecăruia. Să trăiţi cu toţii!...

- Să trăiţi! spunea Bologa din celălalt capăt al mesei. Anul Nou cu bine şi belşug! în 1938, numai bine pentru toată lumea!...

- Numai bine! repetară câţiva.

Toţi se ridicară de pe scaune şi începură să se îmbrăţişeze între ei. La mulţi ani! îşi urau. Să trăieşti! Anul Nou cu noroc şi sănătate!...

- Silvia, se întoarse Bologa către una dintre nepoate, pune fetiţo radioul mai tare, să auzim discursul Regelui... S-a anunţat că se va retransmite de la Palat, explică el lui Ştefan. Trebuie să-i dea drumul acum, dintr-un moment într-altul...

Începură să mănânce, aşteptând discursul. Ioana observă că Ştefan nu

scoate nici un cuvânt şi ridicându-se se apropie de el.
- Ce-i cu tine? îl întrebă ea foarte încet, la ureche. De ce te-ai supărat?! Crezi că e ceva grav?!...

Aşa îl întrebase de nenumărate ori în luna aceea, după ce se comunicaseră rezultatele alegerilor, şi-l vedea întorcându-se acasă preocupat, absent, obosit. - Crezi că e ceva grav?! - Ar putea fi, răspundea uneori Ştefan. Dar mă exasperează că trebuie să mă gândesc la asta, să mă gândesc la ceea ce s-ar putea întâmpla... Apoi o privea lung, adânc, după obiceiul lui, şi zâmbea. - îţi dai şi tu seama ce progrese uimitoare am făcut, cât de departe am ajuns în înţelepciunea mea, dacă nu sunt în stare nici măcar să mă ataşez de evenimente!... încerca să râdă. „Are să-şi amintească iar de Anisie", ghicea Ioana, şi regretă că-l întrebase.
- Nu sunt supărat, şopti Ştefan. Dar cred că ar trebui să cobor să telefonez patronului...
- Şşşt! făcu Bologa. începe discursul...
Ştefan îl ascultă, ca toţi ceilalţi, într-o tăcere reculeasă. Dar nu încerca să prindă înţelesul cuvintelor. Nu se mai îndoia acum; taxiul acela pe care-l zărise departe, în ninsoare, la trei case de casa lor, semăna cu maşina Ilenei. Nu-şi dădea seama în ce consta asemănarea, căci maşina pe care şi-o închipuise el, atunci, în noaptea de Sânziene, era cu totul altfel decât taxiul vechi şi înălbit de zăpadă care parcă îl aştepta la trei case de casa lor. Dar emoţia pe care o simţise zărindu-l, beatitudinea cu care intrase în el, îi reamintiseră brusc de nălucirea acelei nopţi de vară.
- Admirabil! exclamă Bologa. A vorbit admirabil! Ce spuneţi, domnilor?! Toţi începuseră deodată să discute, să se agite. Se auzeau scaunele, farfuriile,
sticlele cu vin pe care le aduceau nepoatele de la bucătărie.
- Pe mine o să mă iertaţi o clipă, spuse Ştefan ridicându-se brusc de la masă. Trebuie să dau un telefon..
- E o berărie mai sus de şcoală, explică doamna Bologa. Numai de-ar mai fi deschisă...
Ioana îl întovărăşi până la uşă, îl privi, întristată, cum îşi îmbrăca paltonul.
- Să nu întârzii, îi spuse deschizându-i uşa.
Intrând în sufragerie, Ileana găsi un grup de invitaţi discutând înfierbântat.
- De ce v-aţi ascuns aici? întrebă ea rotindu-şi mirată privirile. Câţiva, ca şi când n-ar fi auzit-o, continuară să discute, gesticulând,
Îndreptându-se încet către colţul cel mai retras al sufrageriei.
- Dar ce s-a întâmplat? făcu din nou Ileana. De ce staţi aici?!
- Se comentează discursul Regelui, explică sfios un tânăr. S-a retransmis adineauri de la Palat...
Ileana tăcu o clipă, enervată, apoi se sili să zâmbească.
- Nici măcar de Revelion nu vă lăsaţi de politică? Nici măcar o dată pe an nu putem scăpa de pacostea asta?!...
Câţiva râseră, oarecum în silă. Un colonel cu tâmplele cărunte se

apropie de Ileana şi-i sărută galant mâna.

- Bine aţi spus: „pacoste", coniţă!... Din salon, intră un grup de fete tinere.

- Aici v-aţi ascuns?... Şi noi, cu cine vreţi să dansăm?...

- Gata!... s-a terminat discuţia! interveni gazda. Să mai bem o dată pentru Noul An, spuse apropiindu-se de masă cu sticla de şampanie în mână. Să trăiţi! strigă ridicând paharul. în 1938, numai bine pentru toată lumea!...

- Să dea Dumnezeu! Numai bine! repetară câţiva.

- Numai bine! spuse Ileana, înveselită deodată.

- Şi, credeţi-mă pe mine, strigă colonelul, are să fie bine! A vorbit Regele!... Are să fie bine!...

În clipa următoare, o fată îşi arătă capul la uşă.

- Ileana, strigă ea din prag, vino repede. E Bucureştiul la telefon!... Mai repede! strigă ea din nou văzând că Ileana rămăsese cu paharul de şampanie în mână, privind-o nedumerită, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă i se făcea o farsă. Ca am cerut şi noi Bucureştiul şi o să pierdem rândul...

Recunoscu îndată glasul lui Ştefan şi fu atât de emoţionată încât se rezemă moale de birou.

- La mulţi ani! îl auzi ea repetându-i de mai multe ori.

- Dar cum de-ai ştiut că sunt aici! Cum de ai aflat numărul de telefon?

- De la doamna Creţulescu, spuse Ştefan, de la tante Alice. Am fost s-o văd astă-seară. Adică, venisem să te văd pe tine... Mi s-a făcut dor de tine, adăugă el după o scurtă şovăire.

- Şi mie, spuse Ileana. îmi pare rău că nu ne-am mai văzut. Voiam să-ţi dau o veste...

- Şi eu, o întrerupse Ştefan. întorcându-mă astă-seară de la voi, mi s-a părut că am zărit o maşină care semăna cu maşina aceea... Ştii, maşina care ar fi dispărut...

- Ştiu, spuse Ileana zâmbind trist. îţi mulţumesc că mi-ai telefonat, adăugă ea după o scurtă tăcere. Poate vii să mă vezi într-o zi, după ce mă voi întoarce... Acum te las, căci mai aşteptăm un telefon de la Bucureşti.

- Ce veste voiai să-mi dai? întrebă repede Ştefan.

- M-am răzgândit, spuse Ileana. Credeam că am să mă logodesc în noaptea asta, dar m-am răzgândit...

- Bine ai făcut. Am să trec să te văd.

În iarna aceea, Ştefan trecu de mai multe ori prin strada Batistei, dar n-o găsi pe Ileana. „Nu s-a întors încă, îi spunea doamna Creţulescu. E tot la Iaşi.

Mi-a telefonat săptămâna trecută. Mi-a spus că iar s-a răzgândit, că poate se logodeşte luna asta..."

Gândul că Ileana s-ar putea logodi, că ar putea fi deja logodită fără ca el să ştie, îl păstra pe Ştefan foarte departe de tot ce se întâmpla în jurul lui. Schimbarea guvernului, dictatura regală, i se păreau întâmplări oarecare, care nu-l priveau pe el, întâmplări din lumea întreagă. „Nu ştiu ce are de gând, îi spusese doamna Creţulescu într-o seară din februarie, s-a dus din nou la Zinca." în seara aceea, Ştefan rămase târziu în camera lui de hotel. întorcându-se acasă, o găsi pe Ioana aşteptându-l înfrigurată.

„Poimâine e ziua copilului, îi spuse. Invităm şi prieteni sau numai familia?" Hotărâră să invite numai familia. Ştefan ştia că bătrânul Bologa va discuta toată seara cu Răducu; aveau aceleaşi idei politice. - Are să-i lichideze pe legionari, spunea Răducu. Vă spun eu, că-l cunosc bine pe Armând Călinescu. Apoi, întorcându-se brusc spre Ştefan: Dar tu de când fumezi? îl întrebă. - De câteva luni, spuse Ştefan. Aprinzându-şi ţigara, îşi aminti din nou de Anisie, de maşină, de tabloul pe care nu-l arătase. „Ar fi trebuit să-l distrug chiar în noaptea aceea", îşi spuse. în ultima vreme se simţea din nou ispitit să picteze - dar altfel, altceva.

- Dar mai lăsaţi-o pacostei de politică! exclamase doamna Bologa către miezul nopţii.

Una dintre nepoate, Daria, îl privea necontenit pe Ştefan. „Sunt sigură că e îndrăgostită de el", îşi spuse Ioana, şi simţi cum i se înfierbântă inima de orgoliu şi de gelozie. Ştefan părea şi mai fermecător, cu un zâmbet uitat pe figură, rezemat de speteaza scaunului, privind nicăieri, lăsându-se învăluit în fum. Trecând pe lângă el, Ioana se plecă şi-l sărută repede. Daria se îmbujora şi zâmbi. Sărutul acela îi aminti lui Ştefan taxiul din noaptea de revelion; o beatitudine care nu ţinea de firea lucrurilor, care era nutrită de altfel de esenţe, angelice, neînţelese. Ioana plecase să vadă ce face copilul.

- Păcat că nu e şi cuscrul aici, spuse bătrânul Bologa.

Adela, din celălalt capăt al mesei, îi zvârli o privire scurtă, rea. Bătrânul Viziru, bolnav de gută, se recăsătorise cu câţiva ani mai înainte cu o bucovineancă tânără, zdravănă, aproape frumoasă, pe care o întâlnise într-o localitate balneară. „E o ţărancă", spusese Adela, şi declarase că nu va accepta niciodată s-o primească în casă. „E infirmieră, spunea Răducu. Omul e bătrân şi bolnav; şi-a luat pe cineva care să aibă grijă de el. Cine voiai să-l îngrijească?" „Noi, familia, spusese Adela. Doctoriţa ce păzeşte? Că de când a divorţat parcă nici nu mai ştie de noi." Doctoriţa era sora lor, Sofioara; Ştefan se înţelegea mult mai bine cu ea, dar n-o întâlnea decât rareori deşi, după divorţ, se stabilise din nou în Bucureşti. Sofioara făcuse câţiva ani de medicină; nu-şi terminase studiile pentru că se căsătorise cu un inginer de la Reşiţa şi părăsise Capitala. Familia toată îi spune doctoriţa, încă de când intrase în facultate. „Doctoriţa

pretinde că Eleonora nu-i nici ţărancă nici infirmieră, spunea Ştefan. Tatăl său a fost impiegat la poştă. Sora ei e infirmieră şi prin ea l-a cunoscut pe tata; când a avut criza aceea grozavă, acum patru ani..." „Acum patru ani, îşi aminti deodată Ştefan, abia mă însurasem... Ce curios!"

De-abia la începutul lui martie îl chemă, într-o după-amiază, Ileana la telefon.

- M-am întors, îi spuse. Dacă vrei, vino să mă vezi...

- Am să vin chiar acum, vorbi repede Ştefan.

Dar după ce aşeză receptorul îşi aminti că în după-amiaza aceea trebuia să-l întâlnească pe Vidrighin, noul director al acordurilor economice, care tocmai se întorsese din străinătate. „L-au rechemat în Centrală pentru că a furat ca în codru, îi spusese secretarul general. N-am

putut perfecta nici unul din acordurile pregătite de el. Ar fi însemnat să-i facem plocon încă cinci, şase milioane!... E un mare bandit. Şi nu lucrează singur; lucrează pentru alţii, mari şi puternici. Are legături cu Palatul şi protecţii în toate partidele. El e întotdeauna acoperit..."

Ştefan făcu numărul Ilenei, dar telefonul era ocupat. încercă din nou zece minute în urmă, fără rezultat. Atunci se hotărî şi se îndreptă spre biroul directorului vămilor.

- îmi pare bine că ai venit, îl întâmpină Vidrighin. O să lucrăm de aici înainte împreună, adăugă poftindu-l cu un gest rotund să ia loc pe scaun.

Era un bărbat gros, nu prea înalt, cu mişcările lente, aproape leneşe, cu ochii cenuşii, fără expresie. Hainele îi luceau la coate şi cămaşa părea purtată, decolorată, fără a fi totuşi murdară. îl privi, şi un zâmbet îi descoperi o clipă dinţii rari, îngălbeniţi.

- Cum se face că un băiat inteligent ca dumneata te îngropi aici, în Centrală? începu Vidrighin aplecându-se mult peste birou. Am văzut acordurile cu Belgia şi Olanda. Eşti formidabil, pe onoarea mea!... Şi încă nu te-ai plictisit de ţigănia de aici! Aştepţi să-ţi recunoască cineva meritele?...

Se ridică de la birou şi trecu să se aşeze într-un fotoliu, în faţa lui Ştefan.

- Văd că taci, continuă. Asta îmi place. O să ne înţelegem bine!... Eşti însurat, ai copii, ai ceva avere?...

Ştefan îi răspunse corect şi fără chef, ca la un interogatoriu.

- Nu ştiu de ce, îl întrerupse Vidrighin, dar simt o mare simpatie pentru dumneata. Asta mi se întâmplă foarte rar. Oamenii sunt de obicei răi şi neinteresanţi. Sau n-ai învăţat nici măcar asta până la 36 de ani?...

Se ridică din fotoliu şi apropiindu-se de Ştefan, îşi lăsă mâna pe umărul lui.

- Ascultă-mă. Eu îţi vreau binele. îmi faci impresia că trăieşti în nori... Şi dacă ai fi măcar flăcău becher... Dar aşa, cu nevastă şi copil... Dumneata nu-ţi dai seama pe ce lume trăim? Nu-ţi dai seama ce vine?!

Şi pentru că Ştefan continua să tacă, privindu-l cu acelaşi zâmbet incert pe buze, Vidrighin îl bătu încă o dată pe umăr, ca şi cum ar fi vrut să-l trezească.

- Eu simt prăpădul de la o poştă, aşa cum simte pasărea furtuna. Se apropie focul ăl mare, ascultă-mă pe mine! Praful şi pulberea o să se aleagă de noi!... Şi dumneata zaci aici, în ţigănia asta, cu câteva mii de lei pe lună!... Când ai nevastă şi copil!... Acum e timpul să te pui la adăpost! Şi repede. Căci nici timpul ăsta n-o să mai ţină mult!...

- Ce trebuie să fac?! întrebă Ştefan mai mult în glumă.

- Să te aranjezi. Să-ţi iei un post în străinătate, cât mai departe de locurile astea, şi să te pui pe strâns parale... Sau nu înţelegi?!

Îl privi cu milă şi cu oarecare dispreţ, apoi se clătină un pas înapoi şi se rezemă de birou.

- Poate că într-adevăr nu înţelegi! Cu atât mai rău pentru dumneata! Au să te mături vremurile care vin... Păcat, că-mi eşti simpatic. Şi eşti şi dezgheţat. Dar şi bogăţia se plăteşte în viaţă... Mai curând sau mai târziu, dar se plăteşte.

- Nu sunt bogat, spuse Ştefan.

- Nu vorbesc de ce eşti acum, îl întrerupse încruntându-se Vidrighin. Vorbesc de ce-au fost părinţii dumitale, de ce ai văzut în casa dumitale când erai copil... Vrei să-ţi spun ce-âm văzut eu?! Un ceaun de mămăligă, de multe ori gol - şi o saca. Taică-meu era sacagiu. N-am murit de foame pentru că, pe atunci nu murea nimeni de foame în România. Când mai năştea mama un copil, se îndura un vecin şi ne dădea o baniţă cu mălai. Odată, când s-a născut soră-mea, ne-au dat şi lapte... Asta da, copilărie!...

Oftă adânc şi se aşeză mai comod pe colţul biroului.

- Dar, ce să spun, mi-a prins bine! reluă cu un glas mai potolit. M-a lecuit şi de filosofie şi de idealuri, şi de virtuţi. Am înţeles viaţa din clasa I primară, când am văzut că nu puteam lua nici un premiu pentru că eram desculţ... Am înţeles şi m-am conformat întocmai...

Izbucni în râs. îşi săltă puţin capul şi Ştefan întrezări o sticlire rea, otrăvită,

În ochi, care-l îngheţă.

- Copiii mei, i-am crescut cu guvernantă, adăugă Vidrighin. Stai puţin să ţi-i arăt...

Se căută în portmoneu şi îi întinse fotografia, cu un zâmbet care-i umezea întreaga figură. Ştefan privi emoţionat: doi copii bălai, care râdeau, pe jumătate goi, răsturnaţi în nisip, pe o plajă.

- Pe unul îl cheamă Enrico, pe celălalt Theobald. Nu ştiu româneşte şi nici n-o să înveţe vreodată. Le interzic!...

Aşteptându-l în după amiaza-aceea, Ileana înţelese că din cauza lui cedase lui Tony. Dacă n-ar fi existat Ştefan în viaţa ei, probabil că până la urmă ar fi

rezistat lui Tony. Probabil că nici n-ar fi avut timp să-l cunoască mai bine, pentru că n-ar fi petrecut vacanţa de Crăciun la Iaşi, ci s-ar fi dus, ca în fiecare an, la Predeal, la ski. Dar se hotărâse să-l uite pe Ştefan, flirtând şi amuzându-se. De aceea acceptase cu atâta bucurie invitaţia surorilor Melinte, la Iaşi. Tony era vărul lor. Regimentul lui era la Galaţi, dar venise să petreacă sărbătorile la Iaşi pentru că, aşa cum îi spusese Ilenei din prima seară când o cunoscuse, voia să-şi bea tresele în familie: la începutul lui decembrie fusese înaintat căpitan şi avea, acum, trei trese la epoleţi. Nu era prea frumos, dar era inteligent, amuzant şi neobosit dansator. A început să flirteze cu Ileana din prima seară, şi tot atunci încercase s-o sărute, dar Ileana i se strecurase repede din braţe. în seara următoare începuse să vorbească despre romanele lui Partenie. Ileana îşi aminti de Ştefan şi-şi pierdu deodată cheful. Se ridică de lângă el şi se duse să pună o placă la patefon. „Pune, te rog, *J'attendrai...",* o rugă Măria Melinte, dar Ileana se prefăcu că n-auzise, şi alese un tango. Tony se îndreptase spre ea, ca s-o invite la dans; Ileana începuse să fredoneze, legănându-se încet. Dar după câteva măsuri, Măria opri discul, şi pusese *J'attendrai.* Ileana ştia că Măria e îndrăgostită de un student la Politehnică şi ascultând *J'attendrai* se simţea mai aproape de el. Dar Ilenei îi făcea rău romanţa aceea prea tristă; fără să înţeleagă de ce, îi aducea aminte de Ştefan, şi o umilea, pentru că ea se hotărâse să se amuze şi să-l uite pe Ştefan, iar glasul femeii spunea cât e de frumos şi de trist să aştepţi pe

bărbatul pe care-l iubeşti. „Dar eu nici măcar nu-l iubesc!", îşi repetase de atâtea ori în iarna aceea Ileana. Se simţi, totuşi, umilită şi enervată şi ieşi repede din salon. Câteva minute în urmă, Măria Melinte intrând în odaia ei o găsi răsturnată în pat, plângând. Măria începu şi ea să plângă şi-i ceru iertare îmbrăţişând-o. Ileana ghicise că Măria plângea de dorul iubitului ei, dar asta o linişti parcă şi mai mult, o împacă. în acea seară, Tony, cu un glas uşor voalat de emoţie, o întrebă dacă ar vrea să fie soţia lui.

Când îl văzu intrând pe Ştefan, Ileana păli puţin şi se apropie de el zâmbind, înălţându-şi uşor capul ca şi cum s-ar fi aşteptat să fie îmbrăţişată. Dar Ştefan îi sărută doar mâna şi o ţinu apoi mult timp în mâinile lui.

- Nu-ţi dai seama cât de bine îmi pare că te văd, spuse el, foarte încet. Ileana simţi din nou cum inima începe să i se bată cu putere, apoi parcă tot sângele i se scurse din vine şi se aşeză repede pe canapea. Din fericire, îşi dădu ea seama, Ştefan nu observă nimic. „Este îngrozitor, îşi repeta ea necontenit, este îngrozitor, dar tot pe el îl iubesc..." Aşa îşi spusese şi în noaptea aceea, în odaia lui Tony, foarte târziu, când simţea că bărbatul de lângă ea stă să adoarmă. „Mă iubeşti?", o mai întrebase el o dată, cu un efort, aproape adormit. „Cred că da", răspunse încet Ileana. Dar probabil că nu o auzise, căci în clipa următoare Tony adormise şi ei îi fu milă de el, căci era foarte târziu şi dansase mult şi băuse multă şampanie. Se hotărâse deodată, pentru că simţea

că iar va trebui să amâne logodna şi ştia cât de mult va suferi Tony. „La vară ne cumpărăm maşină, îi spusese el, şi facem voiajul de nuntă în maşină. Urcăm întâi în Transilvania, apoi coborâm pe valea Oltului. Am şi acontat maşina, şi îndată ce încasez partea mea de moştenire de la moş Toader, o cumpărăm..."

- ... E curios cum am recunoscut maşina de departe, îl auzi deodată Ileana pe Ştefan. („Ce mi-o fi spus până acum?", se întrebă ea speriată). Am simţit aceeaşi emoţie nelămurită ca şi atunci, când te-am zărit. Ningea des, ca o perdea grea de fulgi, şi în penumbra felinarului am zărit spatele maşinii, înfundată în zăpadă... Evident, nu era maşina ta, era un taxi învechit, aproape scos din uz, dar când am deschis portiera şi am intrat înăuntru, mi s-a părut din nou că era maşina ta... Nu-ţi pot explica de ce... Chiar după ce s-a urcat şi Ioana, stăruia sentimentul acela obscur că, într-un anumit fel, inexplicabil, maşina aceasta fusese cândva a ta...

De Ioana îşi amintise îndată ce se hotărâse să amâne logodna, şi poate asta o făcuse să cedeze lui Tony. „El e însurat, eu am să-mi iau un amant, şi toată lumea are să fie mulţumită." Amânase până atunci de trei ori logodna. - Dar măcar mă iubeşti? o întrebase, cu deznădejde, Tony. - Ce altă dovadă vrei să-ţi dau? îi spusese ea, un ceas mai târziu, în camera lui. „Ca soţ mi-ar fi intolerabil, dar aş putea prelungi aventura până are să ne treacă; lui amorul, şi mie urâtul." Din nefericire, trupul lui Tony nu-i spunea nimic. Era deznădăjduită. Fără să-şi dea seama, tot Tony o liniştise, spunându-i, cu regret, şi cu vorba puţin împleticită de şampanie: - Dar nu

eşti fată mare?!... Ileana se simţise deodată eliberată de remuşcări, de regrete. - Oh! nu, spusese ea, bine dispusă, eu sunt o femeie stricată. De aceea n-am voit să ne logodim, adăugă. Tu trebuie să te însori cu o femeie cinstită... - Dar mă iubeşti? o întrebase din nou Tony, derutat, simţind cum îl doboară oboseala. - Cred că da...

- ... Crezi într-adevăr? o întrebă Ştefan. (Dar ce Dumnezeu am spus?! se sperie din nou Ileana, şi clătină din cap silindu-se să zâmbească.) Eu nu pot crede. Ar fi prea simplu. Dacă aşteptăm eliberarea prin moarte, n-am câştigat nimic. Problema este să ne eliberăm din pântecele balenei, vii fiind, în viaţă, în Timp, în istorie...

- Dar de ce-ai spus pântecele balenei? îl întrebă Ileana trezindu-se. Ştefan se ridica de pe scaun şi izbucni într-un râs lin, copilăresc.

- E o imagine pe care o folosesc uneori, când trăiesc prea mult în Economia politică, spuse el apropiindu-se de Ileana. Am impresia, atunci, că mă aflu în stomacul unui cetaceu gigant, care ar acoperi tot pământul. Asist, din pântecele balenei, la ingurgitarea materiilor prime, la digerarea lor, la evacuarea lor, chiar, în produse pentru uzuri secundare... Şi, pierdut aşa în pântecele balenei, mă rog la Dumnezeu să mă ţină în viaţă întreg, nedigerat de procesele Economiei politice, până când voi scăpa şi voi vedea din nou lumina zilei, afară...

- Dacă spui că balena ta acoperă întreg pământul, cum mai poţi spera să scapi viu din pântecele ei?...

Se opri o clipă, apoi plecă ochii, şi adăugă repede:

- Prin moarte, da, înţeleg... Prin moarte, poate ne eliberăm... Ştefan se opri în faţa ei şi o privi lung.

- Tocmai asta te întrebam şi eu adineaori: Crezi într-adevăr că numai prin moarte ne putem elibera de Timp şi Istorie?! Atunci, existenţa omenească n-ar avea nici un sens. Atunci, ne-am afla aici, în viaţă, în Istorie, din greşeală. Dacă numai moartea ne îngăduie să ieşim din Timp şi din Istorie, nu ieşim, de fapt, nicăieri; regăsim doar neantul...

- Dar de ce-mi spui mie toate acestea?! îl întrebă Ileana cu o subită enervare în glas. De ce-mi vorbeşti despre moarte şi despre neant şi despre pântecele balenei? Eu sunt femeie. Sunt tânără. Cred chiar că sunt o femeie frumoasă. Mi-ai spus-o şi tu odată, atunci când ţi se părea că eşti îndrăgostit de mine. *

- Şi acum sunt îndrăgostit de tine, vorbi Ştefan liniştit.

Ileana îl privi deznădăjduită. I se păru mai înalt, mai depărtat, aşa cum se oprise în faţa ei, cu ochii arzători şi faţa foarte palidă, cu un surâs insesizabil în colţul buzelor. Se priviră, aşa, în tăcere, multă vreme.

- îmi pare rău, atunci, spuse Ileana ridicându-se. Cred că am avut pentru tine un anumit sentiment ciudat, de mare simpatie, pe care nu-l înţelegeam nici eu prea bine, dar pe care l-am fi putut numi, dacă vrei, un început de dragoste. N-aş fi recunoscut-o acum câteva luni, dar pentru că sentimentul nu mai există, ţi-o pot spune acum.

- Aşteptam de mult să-mi spui asta, vorbi Ştefan foarte încet.

- E un fel de declaraţie postumă, continuă Ileana aprinzându-şi o ţigară, un fel de proces-verbal de deces. Acum câteva luni îmi erai foarte simpatic, îmi erai aproape drag. Dar acum nu mă pot uita la tine decât ca la un prieten... Nu cred, de altfel, că asta va aduce vreo schimbare în felul tău de a fi, în purtarea ta. Tot de trei, patru ori pe an o să ne vedem...

- Dar nu te logodeşti, o întrerupse Ştefan.
Ileana îl privi mirată, zâmbi şi lăsă fumul să i se prelingă încet, alene, către tâmple, în păr. Apoi se aşeză pe canapea.
- Nu te logodeşti, repetă Ştefan cu acelaşi glas. E un lucru foarte important ce-ţi spun. Nu te logodeşti, nu-i aşa?...
- Am să-ţi răspund mai târziu. Deocamdată, povesteşte-mi ce-ai mai făcut. Vorbeşte-mi despre tine, despre prietenii tăi. Spune-mi ce mai face Biriş...
- Cred că e îndrăgostit de Cătălina, spuse Ştefan.

De Biriş şi Cătălina venise să-i vorbească într-o zi, la minister, Bursuc. Era prima zi de adevărată primăvară din anul acela şi, văzându-l intrând, Ştefan nu-şi putu ascunde un gest de nemulţumire.
- Nu te-a anunţat Petrache că am să trec să te văd? întrebă Bursuc. Ce să te anunţe! exclamă închizând semnificativ un ochi, că de când şi-a pierdut minţile pentru Cătălina, nu mai ştie nici cum îl cheamă. Abia dacă mai dă pe la cafenea, şi asta numai când trebuie să-l întâlnească pe Bibicescu...
Se întinse cu tot trupul în fotoliu.
- Dar bine mai staţi dumneavoastră, funcţionarii superiori! exclamă admirativ. Fotolii de piele!... Şi toate astea le plătim noi, bieţii contribuabili. Vă plătim luxul cu sudoarea frunţilor noastre... Dar lasă că vine ea, Revoluţia. Are să vă mături pe toţi. O să lichidăm noi şi statul ăsta, bugetivor... O să vedeţi dumneavoastră...
- Dar de când eşti şi dumneata revoluţionar? îl întrebă Ştefan.
- Eu am fost de totdeauna revoluţionar... Păcat că n-ai cu cine să faci revoluţia. Sunt toţi nişte proşti. Şi când nu sunt proşti, sunt laşi!... N-ai cumva vreo ţigară?
Ştefan trase un saltar şi-i întinse un pachet de ţigări. Bursuc îşi alese una, o aprinse şi băgă liniştit pachetul în buzunar.
- Am auzit că eşti bine cu secretarul general, reluă cu un alt glas. N-ai putea interveni să-mi găsească şi mie ceva, vreo sinecură oarecare?!...
- Dar dumneata eşti licenţiat în teologie şi aici este Ministerul Economiei Naţionale, exclamă Ştefan.
- Ce-are a face? Dacă e bunăvoinţă se aranjează. Când se forma guver-nul, mi-au făgăduit un post de subprefect, dar infami cum sunt toţi politicienii, nu s-au ţinut de cuvânt. Ce vreţi, să mor de foame?! Toată lumea are o slujbă în ţara românească. De ce să n-am şi eu?!... Dar, se grăbi să adauge, să ne-nţele-gem bine. Mie nu-mi trebuie slujbă serioasă, cu ore fixe de prezenţă la birou. Eu n-am timp să vin la birou; am mereu treabă în oraş. în plus, familia mea locuieşte în provincie, şi eu sunt familist; nu-i pot lăsa aşa, trebuie să mă duc să-i văd din când în când...
Ştefan începu să râdă.
- Nu, zău, vorbesc serios, reluă Bursuc. Dumneata crezi că glumesc, dar mie nu-mi arde de glumă. Mai am câţiva poli în buzunar. Şi hotelul nu l-am plătit de nu ştiu când... Găseşti-mi o sinecură şi-ţi fac o rugăciune pentru odihna sufletului dumitale... Căci te văd cam neodihnit. Ai început să slăbeşti. Arăţi prost. Trebuie să se roage cineva pentru dumneata. Eu, ca licenţiat *magna cum laude* în teologie, cunosc rugăciuni infailibile... Ce

zici?!

- Imposibil, făcu Ştefan ridicând din umeri.

Bursuc îl privi pe sub sprâncene, se încruntă o clipă, apoi îşi scoase pachetul din buzunar, îşi aprinse o ţigară şi continuă.

- Bine. Văd că eşti incoruptibil. Ai acest mare viciu antirevoluţionar. Treaba dumitale. Dar te previn că ai s-o păţeşti cu Revoluţia.

- Care revoluţie?! întrebă Ştefan. Că legionarii au să fie în curând lichidaţi, iar comuniştii aşteaptă să se strângă o sută, două, ca să se cunoască între ei... De ce revoluţie este, atunci, vorba?

Bursuc îl privi mirat şi duse mâna la gură ca să-şi înece râsul.

- Mi s-a mai spus mie că eşti naiv, dar nu credeam că eşti chiar în halul ăsta! Şi naivitatea este tot un păcat antirevoluţionar... Păi bine, ce-mi pasă mie cine face Revoluţia?! Important este un singur lucru: să fii cu ea şi nu contra ei...

- De acord. Dar te întreb încă o dată: cine vrei să facă revoluţia?

- Parcă trebuie s-o facă cineva! Asta-mi plăcu! Revoluţia vine şi pleacă. N-o face nimeni. A fost întâi în Rusia, a venit în Italia, în Germania, în Spania... Comunistă, fascistă, reacţionară - vorba e, a venit. Şi are să vină şi la noi. Şi te previn că eu sunt cu Revoluţia, şi deci contra dumitale. Politiceşte, te consider duşmanul meu. Al meu, personal. Pentru că m-ai lezat în interesele mele esenţiale. Eu îţi cer o sinecură de 10-l2 mii de lei pe lună, şi dumneata mi-o refuzi pe motive legale. Ca şi cum legalitatea ar avea vreo importanţă în vremurile pe care le trăim. Dar eşti prin firea dumitale antirevoluţionar. Ascultă-mă pe mine, ai s-o păţeşti!...

- Am avut ghinion, continuă Bursuc după o pauză, că Garda de Fier e condusă de nişte naivi, fără spirit politic. Dacă aş fi fost eu în locul lor, azi eram la putere. Şi făceam revoluţia. îi lichidam pe toţi ceilalţi. Lucrul esenţial este să-ţi lichidezi adversarul. După aceea revoluţia se face singură... Dar, cum îţi spun, am avut ghinion. Că dacă aş fi văzut că au îndrăzneală şi spirit politic, treceam şi eu cu ei. Am o sumă de prieteni legionari; m-aş fi aranjat. Acum aş fi fost eu în locul dumitale. Şedeam eu la biroul ăsta, şi nu mai eram silit să umblu din cunoscut în cunoscut ca să pun mâna pe cinci sute de lei... Â-propos, adăugă cu un alt glas, nu poţi să-mi împrumuţi o mie de lei?!... Spuneam că alerg pentru cinci sute, dar o spuneam din modestie. Adevărul este că alerg pentru o mie de lei. Cinci sute pentru mine - cinci sute pentru ceilalţi. Nu-ţi pot spune cine. Persoane importante. Deocamdată, ţine secretul pentru dumitale...

Luă bancnota, mulţumi şi se îndreptă spre uşă. Dar se întoarse după câţiva paşi.

- Uitam să-ţi spun esenţialul, reîncepu. Să nu cumva să crezi că Petrache s-a culcat cu Cătălina. Nu, ferească Dumnezeu! El o iubeşte platonic. E un idealist. Cătălina se culcă cu Bibicescu. Iar pe-alături, cu cine se nimereşte...

Nu zici nimic?! Mi se pare că-ţi plăcu şi dumitale, că te văd cam întristat. Dar să nu-ţi faci sânge rău; dă-i mai bine un telefon!...

Abia apucase să ridice capacul unei vitrine de sticlă şi să scoată cele

dintâi ediţii ale poeziilor fraţilor Văcăreşti, când intră slujnica, se apropie de el cu paşi mărunţi şi-i spuse:

- Vă caută un domn. Zice că e urgent. Nu vrea să spună cum îl cheamă.

Zice că ştiţi dumneavoastră...

Ştefan zâmbi. întocmai aşa se întâmplase şi la prima lui vizită, cu două luni mai înainte. Profesorul Antim nu va apuca nici de data aceasta să-i explice de ce timpul când „ţara veghea turcită" n-a avut urmaşi. Antim strânse plictisit cele câteva cărţulii de pe masă şi se duse să le aşeze în vitrina de sticlă.

Casa lui Iancu Antim se afla la capătul unei stradele din dosul Foişorului de Foc. Era o clădire de pe la 1900, masivă şi destul de urâtă, dar în lumina crudă a după-amiezei de martie, când Ştefan venise pentru întâia oară să-l vadă, casa dobândise o aspră nobleţe; părea desprinsă dintr-o stampă. îi deschise o slujnică tânără, şi-l pofti într-un salon uriaş. Pereţii erau acoperiţi până la refuz de tablouri; într-un colţ se aflau câteva biblioteci cu geam, iar în celalt mai multe vitrine, unele acoperite cu pânze.

- Domnul Profesor se odihneşte, spuse femeia. Dar trebuie să se scoale... Că nu doarme niciodată mai mult de un ceas...

Ştefan privea înmărmurit în jurul lui. Tablourile, mobila veche, pupitrele purtând infolii deschise, stranele de biserică, scaunele desperecheate pe speteaza cărora atârnau stofe de culori stinse, patrafire, voaluri de mireasă - alcătuiau laolaltă un amestec straniu de muzeu, magazie şi odaie de fată bătrână. Cele două mari ferestre, care dădeau spre grădină, îngustate cum erau de perdelele verzi de catifea, nu izbuteau să scalde în lumină toate colţurile acestei încăperi ticsite. Deşi focul ardea încă în soba de teracotă, era mai frig decât afară. Cu mâinile în buzunarul paltonului, Ştefan trecea încet prin faţa tablourilor. Erau portrete de boieri bătrâni cu barbă şi caftane, sau de doamne şi domnişoare de la începutul veacului trecut, sau peisaje fără nici un farmec, întunecate, pictate cu neîndemânare.

- Aici te-a adus toanta aia?! auzi deodată glasul lui Antim din pragul uşii. Ai să îngheţi! Vino repede dincoace, la căldură!...

Îl introduse într-o încăpere mai mică, dar tot atât de îmbâcsită de vitrine, icoane vechi, stampe, măsuţe încărcate cu brelocuri, mărgeanuri, sidefuri, albume cu desene.

- Nu te uita la nimic! exclamă Antim. Nu privi nici un obiect înainte de a ţi-l explica eu. Căci fiecare din ele trebuie explicat. Tot ce vezi aici sunt urme

de pe timpul când „ţara veghea turcită", cum spune poetul dumneavoastră. Secolul al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea.

Începu să-i arate stampe, ediţii din primii scriitori munteni, mape cu manuscrise şi scrisori.

- Ţi-am spus, Văcăreştii sunt marea mea slăbiciune. îndeosebi Iancu Văcărescu, acela cu *puterea relei soarte şi anii mei cei grămădiţi...* Sau nu cunoşti versurile lui Iancu Văcărescu?!

- Nu, mărturisi zâmbind Ştefan.

Antim îl privi scurt, întrebător, apoi ridică din umeri, descurajat.

- Cum are să-ţi placă atunci tot ce am adunat eu aici?! Trebuie să te iniţiezi întâi... Te-am prevenit, eu am lucruri pe care nu prea le găseşti în casele românilor. Am urmele unui trecut care, nu numai că e mort, ca orice trecut, dar care n-a transmis nimic epocilor care au venit după el. Trecut fără urmaşi; un trecut celibatar, ca şi mine, adăugă clipind din ochi.

După o scurtă bătaie în uşă, slujnica intră, aducând cafelele. Se apropie de Antim şi îi şopti.

- A venit domnul Nichita. Zice că ştiţi dumneavoastră de ce... Antim roşi brusc şi ieşi repede din odaie. Rămas singur, Ştefan simţi o nelămurită tristeţe strecurându-i-se în suflet. „Trecut fără urmaşi!", îşi repetă el. Un Timp care a fost, în care oamenii au iubit şi suferit, ca şi acum, au încercat să scrie într-o anumită limbă şi după anumite gusturi, şi apoi acel Timp a dispărut ca şi cum n-ar fi fost; căci oamenii care au venit după el n-au vrut să ţină seama de nimic din tot ce se făcuse în el, de Timpul *când ţara veghea turcită...* Un Timp celibatar, fără urmaşi...

- Dumneata eşti un om cu noroc, spuse Antim întorcându-se în odaie. Dumneata mi-ai adus norocul în casă!

Îşi freca necontenit mâinile. Apoi zări ceaşca de cafea şi începu să soarbă gânditor.

- Trebuie să-ţi explic tot ce-am adunat eu aici, o viaţă de om, spuse. Dar Ştefan îl ghicea că se gândeşte necontenit la altceva şi, după ce-şi bău cafeaua, se ridică.

- Să mai vii, îi spuse Antim. Că eşti om cu noroc. Am să-ţi spun altă dată de ce. Dar să mă crezi: mi-ai adus norocul în casă!...

- Vreo ediţie rară din poeţii Văcăreşti?! întrebă Ştefan în prag.

- Le am pe toate! exclamă Antim. E vorba de ceva mult mai important, adăugă mângâindu-şi barbişonul. Am să-ţi spun eu odată. Am să-ţi spun, şi poate chiar am să-ţi arăt!...

În după-amiaza aceasta de mai, Antim începuse să-i arate primele ediţii ale poeţilor Văcăreşti. îi amintise de versul lui Iancu Văcărescu: „Vel

mincinoase Boier prea mare! Preţ, adevărul, te joci că n-are?" Atunci intrase slujnica: Vă caută un domn...

Antim închisese cu grijă vitrina şi se pregătea să iasă. In prag, dădu cu ochii de Ioachim Teodorescu, şi se lumină. Ştefan nu-l recunoscu imediat; îşi lăsase mustaţă şi purta ochelari negri de soare.

- Ce-i cu dumneata, boier Ioachime? îl întâmpină jovial Antim. Ce vânt te-aduce de la sciţii şi agatârşii dumitale la *musumeturi şi husmeturi - istoviri cu marafeturi,* cum spune Costache Bălăcescu?!

Teodorescu şovăi o clipă, îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea transpirată, apoi, aruncând o privire asupra lui Ştefan, vorbi.

- Am venit să vă cer găzduire câteva nopţi, domnule profesor. Până îmi găsesc o altă gazdă, adăugă. Poate găsesc chiar mâine, poimâine...

Iancu Antim îl privi nedumerit.

- Nu cumva eşti şi dumneata urmărit? întrebă cu oarecare teamă în glas.

- Ba da, mărturisi Teodorescu. Dar vă asigur că nu veţi avea nici o

neplăcere. Nu voi primi vizita nimănui... Numai să dorm noaptea asta la dumneavoastră şi mâine sunt plecat.

Antim îşi frânse mâinile încurcat.

- Imposibil, dragul meu, spuse. Imposibil! Am o servitoare nouă, o ţărancă proastă, şi va umple mahalaua cu zvonuri că sunt gazdă de legionari. Şi atâta îmi trebuie, să vină o percheziţie! Uită-te la toate lucrurile astea! Toate hârtiile şi cărţile astea!... Am auzit că poliţia răvăşeşte tot şi ce nu poate citi pe loc încarcă în camioane şi ia cu ea... Şi apoi, zău, dacă aş avea unde să te culc! Dar ia te uită! Numai cărţi şi tablouri, şi hârtii pretutindeni!....

Teodorescu îl privea zâmbind. îşi puse din nou ochelarii de soare şi se pregăti să plece.

- Staţi o clipă, spuse Ştefan. Dacă e vorba de câteva nopţi, vă pot găzdui eu. Am, în afară de apartamentul meu, o cameră de hotel unde mă retrag câteodată când am chef. V-o cedez dumneavoastră...

Iancu Antim era încântat. îşi freca mâinile. Stărui să nu plece îndată, să mai rămână să bea o cafea. Când ieşi să anunţe servitoarea, Teodorescu se întoarse brusc către Ştefan.

- Cunoaşteţi noua lege, că n-aveţi voie să închiriaţi nici să găzduiţi pe cineva dacă nu informaţi în prealabil poliţia?!

Ştefan ridică din umeri.

- O cunosc, spuse.

Un ceas mai târziu, Teodorescu se aşeză ostenit pe marginea patului.

- Sincer, câte zile pot rămâne aici? întrebă. Aş putea rămâne până luni?

- Fără îndoială, răspunse Ştefan.

- Credeţi că ne-a văzut cineva intrând?... Vreau să spun, altcineva decât portarul hotelului?... Asta e foarte important.

- Cred că nu, spuse la întâmplare Ştefan. Teodorescu oftă uşurat şi-i ceru voie să se întindă pe pat.

- De altfel, eu am să plec, spuse Ştefan. Aş vrea să ştiu cu ce vă mai pot fi de folos...

Teodorescu îl privi câtva timp, nehotărât, apoi îl întrebă.

- Aţi putea da un telefon din oraş, la o adresă pe care v-aş indica-o eu?!

- Dacă e o chestiune personală, o fac cu plăcere, răspunse Ştefan, dacă e chestiune politică, nu. Şi asta, nu pentru că politiceşte sunt, aşa cum sunt, adversarul ideilor şi idealurilor dumneavoastră, ci pentru că în lupta pe care o duceţi cu poliţia, eu vreau să rămân neutru. Aşa cum aş refuza să denunţ pe unul dintre dumneavoastră, tot aşa refuz să sprijin pe unul dintre dumneavoastră.

- Vă înţeleg, spuse Teodorescu. Dar nu ştiu prea bine ce să fac... V-aş fi rugat să înştiinţaţi pe logodnica mea unde mă aflu. Asta e, s-ar putea spune, o chestie personală. Pe de altă parte, logodnica mea împărtăşeşte aceleaşi idealuri politice ca şi mine. în plus, tot ea trebuia să mă anunţe dacă mi-a găsit o nouă gazdă... Vedeţi că lucrurile sunt mai complicate, adăugă zâmbind.

- Ce trebuie să-i spun logodnicei dumitale? întrebă Ştefan.

- Doar atât, dar v-aş ruga să-i repetaţi întocmai: Să se dea la fund. Să vină luni la aceeaşi oră, la locul unde trebuia să ne întâlnim astăzi...

- Bine, spuse Ştefan, pregătindu-se de plecare. Am să repet cuvintele astea întocmai aşa cum le-am auzit. Somn uşor... şi noroc.

Ridicându-se să-i întindă mâna, Teodorescu răsturnă o carte de pe măsuţa de noapte, care se afla acolo sub câteva jurnale şi reviste. îi privi titlul şi zâmbi. *Encore un instant de bonheur,* de Montherlant.

- Frumos titlu, spuse.

Se vestea o zi caldă de vară şi Spiridon Vădastra se simţi obosit de îndată ce intră în şuvoiul de oameni care se înverşunau, la vremea prânzului, pe Calea Victoriei. înainta, totuşi, cu pasul dârz, privind în jurul lui cu o căutătură severă şi distantă.

La Poştă, domnişoara căută câtva timp, şi pe urmă îi zâmbi, dând din cap. „ - Nimic!!" Nu era pentru întâia oară când îi spunea asta şi totuşi lui Spiridon i se păruse că ghiceşte o ascunsă ironie în răspunsul ei. Plecă mai enervat, şi aproape nu mancă deloc în restaurantul unde intrase. La două, se duse la tribunal. Avea, din când în când, anumite treburi plicticoase de împlinit, dar îi plăcea să-şi piardă timpul pe sălile tribunalului, căci întâlnea cunoscuţi şi camarazi şi rămânea de vorbă. Astăzi, însă, nu avea chef de nimic. Strânse cu silă mâinile câtorva colegi, răspunzând mahmur la întrebări, ridicând plictisit din umeri.

Pe la cinci trecu pe la biroul domnului Protopopescu, dar cum intră şi îi întinse mâna îi păru rău că venise. Domnul Protopopescu zâmbea dispreţuitor, privindu-l, ceea ce i se întâmpla destul de rar, şi numai atunci când se pregătea să-i comunice lucruri neplăcute.

- Te ţii de fleacuri, Vădastra! îi spuse trăgând sertarul biroului şi căutând, cu acelaşi zâmbet ironic, printre hârtii. Ţi s-a urcat rău de tot la cap!...

- Ce voiţi să spuneţi, domnule Protopopescu?! făcu Spiridon roşindu-se brusc.

- O să vezi tu îndată... Uite aici, ţi-a răspuns Ford, înapoindu-ţi aiurelile alea ale tale, cu care voiai să schimbi lumea...

Spiridon simţi cum i se scurge sângele din vine. Un gol cumplit i se căscă în coşul pieptului. Gâtlejul i se uscase, buzele erau albe, arse de răsuflarea prea fierbinte. Privea în neştire plicul atâta timp aşteptat, din care domnul Protopopescu scotea paginile acelea scrise de el cu multe luni înainte şi o foaie de hârtie groasă cu câteva rânduri bătute la maşină; fără îndoială, răspunsul lui Ford.

- Uite, asta e, făcu domnul Protopopescu, întinzându-i-o. îţi spune că propunerile tale sunt foarte interesante, dar că regretă că nu le poate lua în considerare... Uite, citeşte, dacă pricepi englezeşte, spuse cu acelaşi zâmbet dispreţuitor. Că eu nu ştiu englezeşte şi mi-a tradus fata, adăugă în glumă plescăindu-şi limba în cerul gurii.

- Eu nu înţeleg, şopti anevoie Spiridon, nu înţeleg cum v-a parvenit dumneavoastră plicul acesta...

- Ei, bravo! parcă noi ce păzim? De ce avem servicii?!

- Dar plicul îmi era adresat mie, spuse Spiridon cu acelaşi glas stins. îi dădusem adresa mea la post-restant...

- Păi tocmai d-aia! exclamă domnul Protopopescu înveselit. Eram dator să ştiu şi eu cine-ţi scrie din America şi ce-ţi spune... Noi ce păzim?!...

Spiridon luă plicul şi-l puse maşinal în buzunar. Doar hârtia pe care i-o

întinsese domnul Protopopescu o păstră încă în mână, neîndurându-se s-o ascundă şi neîndrăznind totuşi s-o citească. Domnul Protopopescu îl privea cu acelaşi zâmbet dispreţuitor, trăgând bine dispus din ţigară.

- Stai jos şi citeşte, îi spuse văzând că Spiridon rămăsese nehotărât în faţa biroului. Că după aceea mai avem ceva de vorba...

Spiridon se aşeză pe fotoliu dar, îndată ce-şi opri privirea pe semnătură, tresări şi strigă.

- Nu-i de la Ford! Nu semnează el! Aici scrie P.G. Wood, nu e Ford!...

- Asta mai voiai acum, să mai semneze şi Ford!... Parcă el are timp să citească toate prostiile care-i vin din lumea întreagă!... Ăla de semnează o fi unul dintre secretarii lui.

Vădastra îl asculta cu ochiul furat de semnătura aceea - P.G. Wood - care, o clipă îi redase toate speranţele. Apoi, parcurse în treacăt scrisoarea; cu puţina lui ştiinţă de limba engleză, înţelese că P.G. Wood îi mulţumeşte în numele lu H. Ford şi-i înapoiază textul interesantului său memoriu... Domnul Protopopescu avusese dreptate. Copia memoriului pe care o băgase adineaori în buzunar era cel mai clar răspuns; pe Ford nu-l interesa organizarea şi conducerea opiniei publice mondiale...

- Acum să vorbim serios! spuse domnul Protopopescu stingându-şi ţigara în zaţul ceştii cu cafea, după ce îşi aprinsese o nouă ţigară. Vădastra, văd că mănânci banii statului pe degeaba; ba te ţii şi de prostii... Ne compromiţi...

Un nou val de sânge dogorî obrajii lui Spiridon, dar nu îndrăzni să răspundă. Domnul Protopopescu vorbea cu glasul lui de stăpân, care nu admitea replică, şi care aducea cu sine, mai întotdeauna, veşti rele. îşi încrucişase braţele pe birou şi, vorbind, parcă ar fi încercat să scape de un gust amar care-i otrăvea gura, într-atât îi erau de crispate fălcile şi de oţărât plescăitul limbii după fiecare cuvânt.

- ... Ne compromiţi! repetă el în silă. Te ţii de prostii, în loc să lucrezi serios... Toate informaţiile aduse de tine sunt nişte prostii. Neinteresante. Poveşti pentru copii. Te plătesc degeaba...

Spiridon ridică fruntea şi întâlni figura plictisită a domnului Protopopescu, cu binecunoscutul lui tic de a-şi clătina mereu capul în timp ce vorbea. Nu mai înţelegea nimic. Presimţea că se va întâmpla ceva rău, dar nu ghicea ce.

- ... Aşa că mai încasezi leafa pe luna aceasta, şi s-a încheiat... Nu mai avem nevoie de serviciile dumitale. Nu interesează.

Spiridon înţelegea anevoie. îl dau afară? Gândul i se părea absurd. De cinci ani el făcea necontenit planuri se părăsească serviciul - dar când va voi el. Nu-i trecuse nici o clipă prin minte că va fi concediat de domnul Protopopescu. Era cu desăvârşire absurd. Niciodată nu luase în serios dispoziţiile domnului Protopopescu, şi continua să facă ce făcuse de la început, de când în Universitate fusese angajat să informeze despre mişcările studenţeşti; adică, aproape nimic. Se mulţumea să se întâlnească de câteva ori pe săptămână cu domnul Protopopescu, sau alţi funcţionari ai săi, şi să vorbească despre fel de fel de lucruri, spunând ce-a auzit, minţind uneori ca să pară bine informat, dar mai ales, vorbind despre sine, despre succesele lui, despre surprizele pe care le va face el,

în curând, tuturor.
- ... Ca să fim bine înţeleşi, încheie domnul Protopopescu. Şi acum o să mă scuzi, am treabă, adăugă ridicându-se în picioare.
Spiridon se ridică şi el de pe scaun, dar nu era deloc hotărât să plece.
- ... Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, începu el emoţionat. Eu sunt un om corect şi discret, mi-am făcut întotdeauna datoria. Cred că nu aveţi de ce să

vă plângeţi... în ceea ce priveşte propunerea pe care am înaintat-o lui Ford, era o chestie personală... Şi mă miră că dumneavoastră, om cu maniere elegante, v-aţi pretat la o asemenea... Cum să spun? la o asemenea indelicateţe, ca să-mi confiscaţi scrisoarea şi s-o citiţi deşi mi-era adresată mie...
Domnul Protopopescu îl privea nedumerit, parcă nu şi-ar fi crezut urechilor.
- Mă, tu eşti nebun! spuse el în cele din urmă, încruntându-se. Tu eşti nebun serios... Ar trebui să te cauţi...
- Aş putea să vă răspund, dar prefer să tac, făcu Spiridon roşind. îmi place să cred că spuneţi asta în glumă, pentru că altminteri aş considera-o o insultă, chiar o insultă gravă. Şi eu nu accept să fiu insultat de nimeni. Chiar de unul dintre superiorii serviciului meu...
- Nu mai faci parte din serviciu, ţi-am spus asta de-acum un sfert de ceas...
- Dar de ce, mă rog?! se însufleţi Spiridon. Am greşit cu ceva? Dimpotrivă, după câte ştiu eu, am fost întotdeauna creierul acestui serviciu. Doar îi cunosc şi eu pe ceilalţi, ştiu cine sunt... Nişte inculţi, nişte oameni de nimic... Eu eram singurul om cu personalitate...
- Ce să mai lungim vorba?! făcu domnul Protopopescu aşezându-se pe scaun şi aprinzând o nouă ţigară. Ordinele se execută. Bună ziua!
- Dumneata crezi că mă poţi concedia aşa ca pe un servitor, după cinci ani de serviciu? strigă Spiridon apropiindu-se înflăcărat de birou. Un om ca mine, care mi-am făcut întotdeauna datoria?!... O să vă pară rău, mai târziu! Când m-oi apuca şi eu să spun, cui trebuie, despre felul cum se risipesc banii statului!...
- încerci să mă şantajezi?! întrebă nefiresc de calm domnul Protopopescu, zâmbind dulce.
- Nici un şantaj! continuă Spiridon pe acelaşi ton, este purul adevăr. Parcă eu nu ştiu, eu n-am văzut şi n-am auzit nimic?! Numai că astea am să le spun eu odată cui trebuie...
- Vezi să nu te creadă! rosti domnul Protopopescu dând drumul unui rotocol de fum. Păi, bine, mă, prostule, tu nu ştii că te pot compromite în 24 de ceasuri, anunţând că ai fost sau că eşti încă în serviciul meu?! Te zvârlu ăia din barou de n-apuci să zici cuţu!...
- Lasă că spun eu, am să le spun eu! rostea întruna Spiridon.
Dar ameninţarea domnului Protopopescu lovise just. Simţise deodată cum îi fuge pământul de sub picioare, la gândul că ar putea avea un scandal în barou. Neizbutind să se controleze, istovit de toate loviturile primite în ultima jumătate de ceas, repeta întruna aceleaşi cuvinte, agăţându-se de ele cu deznădejde.

- Am să le spun tot ce ştiu! repeta el aiurit, tremurând.

Domnul Protopopescu îl mai privi o dată cu un strivitor dispreţ, amestecat parcă şi cu oarecare milă, apoi rosti, încet.

- Ieşi afară!...

Spiridon amuţi brusc, îşi trecu palma peste buzele uscate, încercă să zâmbească, dar figura îi era împietrită de ură, de umilinţă, de spaimă. Apoi, cu un gest tremurat, puse în buzunar scrisoarea din America, pe care o ţinuse până atunci în mână, şi se îndreptă spre uşă.

- O să vă pară rău, o să vedeţi! mai şopti el voind să fie ameninţător, din prag.

Dar domnul Protopopescu căuta într-unui din sertarele biroului său şi nu-i mai răspunse.

... într-o zi, când va fi el puternic, îl va întâlni pe domnul Protopopescu şi-i va plăti tot ce-i spusese, cu vârf şi îndesat. El îi va cădea în genunchi, rugându-l să-l ierte, dar nu-l va ierta. Şi când, plângând, bătându-se cu pumnii în piept, domnul Protopopescu îi va cuprinde picioarele ca să i le sărute, Spiridon îl va lovi cu pantoful peste obraz, strigându-i: „Marş de-aci! Ieşi afară!" Apoi, se va duce să-l viziteze în temniţă, în celula de piatră, unde îl va găsi întins pe nişte paie murdare, în lanţuri. „îţi mai aduci aminte când îmi spuneai că sunt nebun, şi că mă poţi nenoroci, dacă ai vrea, în 24 de ore?... îţi mai aduci aminte cum m-ai dat afară?! Ei bine, află că viaţa dumitale e în mâinile mele. Uite aici, actul de graţiere" - şi-l va rupe în bucăţele mici aruncându-i-le în obraz. Şi-i va striga, scuipându-l „Marş de-aici!"

Dar ajungând acasă, şi trezindu-se din visele lui de răzbunare cruntă împotriva domnului, Protopopescu, se simţi abătut, fără vlagă, neştiind ce hotărâre să ia. Se lăsă să cadă în fotoliu şi îşi scoase monoclul cu un gest de mare oboseală.

În cele din urmă, făcându-se seară, şi neavând nici un chef de a se mai duce la restaurant să mănânce, simţindu-se tot mai obosit, se hotărî să se culce. Adormi greu, un somn cu febră, întretăiat de coşmaruri din care se trezea tremurând. într-una din aceste deşteptări între coşmaruri i se păru că aude uşa de la intrare deschizându-se, şi iarăşi bine ştiuţii paşi, urmaţi de şoapte, de un râs de femeie. Dar, de data asta, nu se mai dădu jos din pat, să pândească. Se simţea mai liniştit ştiindu-l pe Băleanu, cu prietena lui, într-o cameră vecină, şi se trudi să adoarmă cât mai repede.

Când, a doua zi, apucă ceasul de pe măsuţă să vadă ce oră este, auzi aceeaşi paşi de femeie pe coridor şi apoi uşa de la intrare deschisă repede şi ascensorul care începu să urce. Privi mirat ceasul: aproape nouă. Băleanu fără îndoială era de mult la regiment. în altă zi, ar fi sărit imediat să vadă cum arată femeia. Dar, deşi în clipa deşteptării nu avea prezente toate tristele întâmplări din ajun,

rămăsese o mohorâtă istovire în întreaga lui fiinţă, care-l ţintuia în pat, nehotărât, fără chef. Se gândi câteva clipe la femeia care plecase atât de târziu dimineaţa. Dar îşi aminti repede de încurcăturile lui şi începu să se întrebe cum ar putea ieşi din ele.

Trebuia să se reîntoarcă, serios, la avocatură; dar în avocatură nu-i plăcea decât pledoaria. Restul - adică timpul pierdut în aşteptări nesfârşite, munca de secretariat, formalităţile, alergăturile pe la judecătorii, copiile după acte şi hotărâri - îl exaspera. „Dacă pierd şi contenciosul?", se întrebă deodată cuprins de panică. Gândul îl teroriza într-atât încât sări din pat şi începu repede să se îmbrace. Era un contencios în care lucra mai mult de formă, căci se mai aflau încă vreo opt avocaţi, alte multe secretare, şi numai arareori - trecând pe la unul din birouri, să vadă ce mai e nou - i se dădea un dosar de studiat sau de pregătit o pledoarie. „Dacă mi-l iau, îşi repeta înspăimântat Spiridon, am să fac un scandal de are să urle Bucureştiul!" Dar ameninţarea nu izbutea să-l liniştească. îşi închipuia pe domnul Protopopescu ridicând receptorul şi chemând placid pe directorul societăţii. „Să-l daţi afară! spunea el clătinând încet capul şi zâmbind. Să-l daţi imediat afară pe Spiridon! Ordinele se execută!..." „Am să fac un scandal!... îşi repetă mult timp Vădastra, umezindu-şi necontenit buzele uscate, am să fac un scandal!..."

Gândul i se năzărise în timpul nopţii, luptându-se cu insomnia şi cu imaginile dezastrelor care-l aşteptau dacă şi-ar fi pierdut contenciosul. Auzise din nou ascensorul oprindu-se, uşa pe care o deschise Băleanu cu mai puţine precauţii ca altădată, şi şoaptele lor. Apoi, un ceas mai târziu, din nou paşi pe coridor, îndreptându-se spre baie; iar câteva minute în urmă Băleanu cotrobăind în bucătărie, căutând probabil două pahare. „Bărbatu-su are o sută de milioane şi ea petrece noaptea în apartamentul unui locotenent! îşi spuse Spiridon. Dintr-o sută de milioane, cine nu dă un milion, două? Nici nu se cunoaşte. îi câştigă în câteva zile şi-i pune la loc... Dacă aş şti cum o cheamă..."

Rămăsese câteva minute cu răsuflarea aproape întretăiată, speriat de simplitatea cu care ar fi putut dobândi un milion sau două de lei: pândeşte într-o zi, când ea va rămâne în odaia lui Băleanu după plecarea acestuia la regiment, şi-i iese brusc în faţă. „Nu vă supăraţi, doamnă, i-ar spune, dar vă rog să treceţi câteva minute în biroul meu. Este în interesul dumneavoastră..." Nu interesează ce va spune ea, cum se va apăra etcetera. Odată ajuns cu ea în birou ar închide uşa şi, apropiindu-se, i-ar vorbi serios. „Puteţi crede despre mine orice, stimată doamnă cutare. Eu intenţionez însă ca până diseară să comunic soţului dumneavoastră unde şi cu cine aţi petrecut noaptea aceasta de (să spunem) 15 iunie. Nu ştiu dacă vă convine să afle soţul dumneavoastră, şi prietenii dumneavoastră căci, nu mă sfiesc să v-o spun, voi destăinui flagrantul delict

de adulter tuturor cunoscuţilor dumneavoastră. Nu ştiu, deci, dacă vă convine să se afle cine este amantul dumneavoastră. Plus că aţi compromite şi cariera lui Băleanu. El nu va avea de ales decât între a-şi trage un glonte în cap sau a fugi peste graniţă. în ceea ce mă priveşte, eu nu mă tem de nimic, pentru că mi-am luat toate măsurile. (Nu e adevărat, dar de unde să ştie ea?!) Există, însă, o soluţie pentru dumneavoastră. Cred că amicul meu Băleanu v-a vorbit destul de amănunţit despre mine şi vă daţi seama că sunt cineva în ţara românească. Doamnă cutare, eu am planuri mari. Din nefericire, nu s-a găsit până acum capitalistul care să mă înţeleagă şi să mă ajute. Spun din nefericire, pentru că sunt silit, astfel, să

apelez la ajutorul dumneavoastră. Eu am nevoie de circa două milioane de lei, pentru a duce la bun sfârşit o operă grandioasă, folositoare atât ţării noastre cât şi umanităţii în general. Deşi este un mare secret, v-aş putea spune cu altă ocazie în ce constă această operă grandioasă. Soţul dumneavoastră este foarte bogat, o ştiţi mai bine decât mine. Vă rog, dacă voiţi să nu destăinuiesc nimic asupra legăturii dumneavoastră cu amicul meu, vă rog să-mi puneţi la dispoziţie această sumă. Nu mă interesează cum. Mă puteţi recomanda soţului dumneavoastră, cerând să intru tovarăş în afaceri, sau îmi puteţi aduce chiar dumneavoastră cele două milioane, în bijuterii sau bilete de bancă... Dar să nu încercaţi să mă trădaţi spunând ceva lui Băleanu, căci veţi regreta foarte mult. Mi-am luat toate măsurile. Eu atât vă spun: să nu încercaţi nimic... îmi fixaţi întâlnirea în cursul zilei de mâine..."

Nu se înşelase; locotenentul căutase paharele în bucătărie, pentru că acum, în dormitor, se auzeau râsete, o sticlă anevoie destupată, un început de cântec. Se răsuci în pat, ca să-şi gonească gândurile şi să-şi poată relua, cu o nouă tărie, filmul întâlnirii lui cu frumoasa necunoscută. Asemenea femei au întotdeauna bani şi foarte multe bijuterii. Dacă soţul va refuza să-l primească în afacerile lui de la Câmpina, n-are decât să-şi vândă ea o parte din bijuterii şi să-i achite suma; n-or fi două milioane, se mulţumeşte şi cu un milion... Dar cum o cheamă? Trebuie neapărat să afle cum o cheamă, ca să pară bine informat despre situaţia ei, despre averea soţului ei.

Adormi târziu, spre dimineaţă, mult timp după ce ultimul cântec se stinsese în odaia lui Băleanu.

În după-amiaza zilei de 14 iulie, Ştefan se urcă devreme în camera lui de hotel şi se răsturnă obosit pe pat. Era foarte cald. Nădăjduia că se va putea odihni puţin înainte de a se reîntoarce la minister. în după-amiaza aceea i se semna numirea. Pleca în Japonia.

Ştefan aflase mai de mult, întâmplător, că s-ar putea să fie trimis în Japonia, dar nu i se precizase misiunea decât pe la mijlocul lunii iunie: observator la

Conferinţa economică a ţărilor din Extremul Orient. Secretarul general îl chemase într-o dimineaţă caldă, ploioasă. îl găsi enervat, preocupat.

- Pleci în 5-6 săptămâni, îi spuse. Bagă bine de seamă, căci e vorba de ceva mai important decât o misiune de simplu observator. Japonezii au nevoie de petrol şi sunt dispuşi să-şi trimită cisternele până la Constanţa să-l încarce. Din tot ce ne oferă ei, noi am avea nevoie numai de cauciuc. Dar nici ei nu au cauciuc; îl cumpără, deocamdată, din Indiile Olandeze. Totuşi ne oferă cauciuc - şi cu un preţ convenabil. Oferta mi se pare foarte suspectă. A venit de altfel printr-o societate prezentată de Vidrighin. Sunt şi nemţii amestecaţi aici. Important este un singur lucru: să împiedicăm pe Vidrighin să ia în mână afacerea. L-am trimis în misiune în Elveţia. Voi încerca să-l ţin cât mai mult acolo. între timp, dumneata îţi pregăteşti plecarea. Fii foarte discret. Nu vorbi prin oraş.

Îl privi lung, şovăitor, apoi adăugă.

- Ai putea rămâne mult timp acolo. La toamnă, Dumnezeu ştie ce se poate întâmpla. Poate că ar fi bine să pleci cu soţia. Mai gândeşte-te...

Ştefan părăsise biroul secretarului general cu o nedefinită tristeţe în suflet. O va lua şi pe Ioana, bineînţeles. Dar se gândise în clipa aceea la Ileana. îşi amintise de ultima lor întâlnire, în Sâmbăta Floriilor. „Mă duceam la biserică, îi spusese ea. Nu ştiu de ce, dar am simţit deodată nevoia să intru într-o biserică, îl privise tulburată, apoi îşi scuturase buclele cu gestul ei scurt, băieţesc, şi-l întrebase: Tu crezi în Dumnezeu? Crezi cu adevărat?!"

Ştefan se ridică din pat şi, apropiindu-se de fereastră, deschise obloanele. Odaia se lumină deodată. „Tot n-am să pot dormi", îşi spuse trântindu-se din nou pe pat. închise totuşi ochii - Tu crezi cu adevărat? îl întrebase atunci Ileana. Crezi că maşina aceea există?... („Sau poate mi s-a părut mie, îşi spusese Ştefan mai târziu. Poate n-am înţeles eu bine; vorbise de Dumnezeu, mă întrebase dacă cred că există Dumnezeu. în felul ei, mă întrebase: *E departe stâna'?...")* Sau suntem condamnaţi să rămânem pe vecie în pântecele balenei?! exclamase ea, încercând să zâmbească. (O vedea pentru întâia oară silindu-se să zâmbească. Parcă obrazul ei şi-ar fi pierdut spontaneitatea; când zâmbea, parcă ar fi zâmbit numai pentru ea singură, ca şi cum ar fi încercat să se consoleze de singurătăţile ei.)

Apoi, câteva săptămâni mai târziu, într-o dimineaţă, la minister, ridicase receptorul şi se auzi strigat: - Ştefan! Ştefan! Vocea venea parcă de foarte departe. - De unde îmi telefonezi? o întrebase - De la o tutungerie, la Şosea. Mă duceam spre pădure, adăugase. Mi s-a făcut dor de pădure. - Dar nu te-ai logodit?! o întrebase el deodată, tresărind. O foarte lungă tăcere. - Nu te-ai logodit?! repetase el de mai multe ori. - Nu-mi dau seama ce se întâmplă cu noi, vorbise ea târziu. Nu izbutesc să te înţeleg. Nu ştiu ce vrei, ce aştepţi...

Îmi pare rău că te-am întâlnit, îmi pare foarte rău... - Dar încă nu mi-ai răspuns dacă te-ai logodit, dacă ai să te logodeşti, stăruise el. - Uneori mă întreb dacă te-am întâlnit cu adevărat, sau e numai o nălucire a mea. Poate că eşti cu adevărat pierdut în pântecele balenei... La revedere, Ştefan! La revedere! adăugase mai încet, aproape şoptit. Apoi auzise sunetul surd, metalic al receptorului închis pe neaşteptate, ca din greşeală.

În seara aceea ieşind de la minister, se dusese de-a dreptul în strada Batistei. Sună prelung. îi deschise în cele din urmă doamna Creţulescu. Părea mirată că-l vedea acolo, în faţa ei, cu un bucheţel de mărgăritare în mână. - A plecat azi-dimineaţă la Iaşi, îi spuse. Ţi-a telefonat din gară. N-a vorbit cu dumneata? Spunea că se duce să-ţi telefoneze, ca să te anunţe că pleacă. S-a hotărât aşa, pe neaşteptate... - Dar nu se logodeşte? întrebase tulburat Ştefan. - Dumnezeu s-o mai înţeleagă, exclamase doamna Creţulescu. A venit odată şi Melinte s-o vadă aici, căpitanul Melinte. S-a rugat de ea, i-a căzut în genunchi, mi-a căzut şi mie în genunchi, căpitanul Melinte. „Doamnă Creţulescu, mi-a spus, tante Alice, vă implor convingeţi-o dumneavoastră!..." Mi-era milă de el, om în toată firea, ne ruga pe amândouă; ca pe un Dumnezeu ne ruga... Ştefan zâmbise, încurcat, şi-i întinsese bucheţelul cu mărgăritare. (Tu crezi în Dumnezeu? crezi cu adevărat? crezi că maşina aceea există?!...)

Auzi o seamă de paşi repezi pe coridor, voci, şi o mână zgâlţâi clanţa de mai multe ori. Apoi începu să lovească puternic în uşă. „E un adventist; vinde Biblii", îşi aminti Ştefan şi sări furios din pat. Abia întoarse cheia în broască şi uşa se deschise, repezită de perete. Se văzu înconjurat de necunoscuţi. Unii aveau revolvere. Nici nu avu timp să înţeleagă despre ce era vorba. Auzise doar, pe cel dintâi, strigând.

- Prefectura poliţiei.

Era acum între doi agenţi înarmaţi. Un al treilea îi pipăia buzunarele. Alţii dăduseră patul şi scaunele la o parte, umblau în dulap.

- Unde e Teodorescu?! întrebă făcând un pas către el, cineva care stătuse tot timpul lângă uşă.

- Nu ştiu. Nu l-am mai văzut de când a plecat. Mi-a mulţumit de găzduire şi a plecat. Nu ştiu unde.

Şeful îl privea zâmbind, cu neîncredere.

- Eraţi prieteni? întrebă din nou.

- Chiar prieteni, nu. L-am cunoscut în Germania, acum un an.

- Vino la Prefectură, spuse şeful. Să dai o declaraţie.

- ... Eu mi-am dat seama cât de mult vă iubiţi, vorbi Vădastra. Am înţeles asta din seara când v-am auzit cântând. Şi pot spune că doamna Macovei are o voce foarte frumoasă.

Rosti ultimele cuvinte cu o oarecare stângăcie. Locotenentul ridică privirile şi se îmbujora.

- Nu e dânsa, spuse. Nu o cheamă aşa...

- Mi-am închipuit că e dânsa, începu Spiridon după ce-şi umezi buzele, pentru că ştiam că Macovei e mare petrolist şi are o soţie foarte frumoasă.

- Nu, nu e dânsa, repetă celălalt zâmbind. Nu o cheamă aşa.

- Iartă-mă, te rog, n-am voit să fiu indiscret, se apără Spiridon. Deşi aş fi putut să mă supăr, adăugă după câteva clipe. Suntem doar prieteni; locuim aceeaşi casă...

- Am să-ţi spun mai târziu, pe cuvântul meu de onoare că am să-ţi spun. Dar acum, nu pot!... Este chiar o încurcătură la mijloc şi nici nu ştiu cum are să se termine... Dar în ziua când am să pot spune, dumitale îţi voi spune cel dintâi, ai cuvântul meu de onare...

După plecarea locotenentului, Vădastra se simţi mai puţin sigur ca mai înainte. Cum are să-i afle numele dacă Băleanu amână mereu destăinuirea? Şi vorbea el de o situaţie neclară, de o încurcătură; dacă cumva se întâmplă ceva între ei şi frumoasa necunoscută nu va mai veni nopţile în apartamentul lor? Două nopţi Spiridon stătu la pândă, dar Băleanu se întoarse singur. „Să ştii că se ceartă, şi nu mai vine!", îşi spunea agitat Vădastra. Gândul că soţia milionarului s-ar putea despărţi de locotenent i se părea catastrofal. Adormi anevoie, tresărind la orice zgomot al liftului, deşi ştia că Băleanu se afla în camera lui, dormind. A doua zi încercă să afle de la unul dintre colegii de tribunal nume de mari petrolişti, dar îşi dădu repede seama de zădărnicia acestei anchete, pentru că nu ştia cum ar putea avea confirmarea lui Băleanu. Dacă l-ar fi întrebat din nou, ar fi putut părea suspect. în scurtele lor întâlniri, locotenentul nu

mai aduse deloc vorba de prietena lui şi de eventualitatea căsătoriei.

„Şi dacă aş încerca chiar fără să-i ştiu numele? se întrebă într-o seară Vădastra. îi voi spune tot timpul: «Doamnă». Va fi atât de impresionată încât nu va băga de seamă... Numai dacă nu mă va spune lui Băleanu... De frică, ar fi în stare. Dacă aş avea ceva sigur la mână, vreo scrisoare, vreun document, în sfârşit, ceva sigur..."

Dar în cea dintâi după-amiază când, după ce trimisese ordonanţa în oraş, intră la Băleanu, nu găsi, ca de obicei, nimic. Spiridon se întoarse în odaia lui agitat, neliniştit. Sigur că are să-i spună dacă el nu va avea la îndemână ceva de care femeia să se teamă, ceva prin care ar putea dobândi tot fără cel mai mic risc. Chiar dacă i-ar cunoaşte numele, ce i-ar folosi dacă ea l-ar spune în aceeaşi seară lui Băleanu?

Stătea trântit pe fotoliul de lângă birou, răsucindu-şi nervos monoclul între degete, când îşi dădu seama că *găsise.* Descoperise un mijloc de o mare simplitate. Rămăsese câteva clipe cu gura căscată, cu mâna moale, şi monoclul

Îi alunecă sfios pe covor. Un val de sânge îi răzbi vijelios în obraz. Se ridică brusc, îşi duse mâna la frunte, apucă monoclul şi plecă în cea mai mare grabă.

Doamna Porumbache îl auzi cântând pe stradă.

- *Roata morii se-nvârteste, tac, tac, tac Şi morarul ciocăneşte, tac, tac, tac...*

Se ridică din pat, îşi trase rochia pe ea, şi ieşi pe coridor să-l întâmpine. Deşi trecuse de mult miezul nopţii, era încă foarte cald. Biriş îşi scosese haina şi şi-o ţinea de cheqtoare, zvârlită pe un umăr. în faţa uşii încercă de mai multe ori cheia fără să nimerească.

- Iar te-ai îmbătat! exclamă doamna Porumbache deschizându-i. Iar ţi-ai băut minţile cu Cătălina...

- Nu cred că mi-am băut chiar minţile, spuse Biriş, dar fără îndoială că am băut cam mult. Şi acum mi-e somn. Noapte bună!...

Voi să treacă spre odaia lui, dar doamna Porumbache îl prinse de braţ.

- Rău te-a mai fermecat, măiculiţă, târfa aia!... Te-a scos din minţi!... Vai de bătrâneţele mele, ce-am ajuns!... Au să te prindă că te ţii cu o actriţă, şi-au să te dea afară de la liceu. Rămânem pe drumuri...

Biriş scoase pachetul din buzunar şi i-l întinse.

- Fumezi şi dumneata o ţigară? întrebă blând.

Femeia oftă. îşi umezi buzele şi-şi aşeză ţigara în colţul gurii. Biriş i-o aprinse. Apoi îşi aprinse şi el una, şi-i dădu pachetul.

- Mai ai bani? îl întrebă ea.

- Mai am. Ai nevoie de ceva?

- Nu, te întrebam, aşa. îţi dă aia ceva bani?!

- Nu, banii ăştia i-am câştigat cu o traducere... Femeia tăcu, fumând adânc.

- De ce nu vrei să te însori? începu ea mai liniştită. Că doar n-ai s-o iei pe Cătălina...

Biriş ridică plictisit din umeri.

- Ţi-am mai spus că nu e nimic între Cătălina şi mine! Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap?! Toată lumea ştie că e iubita lui Bibicescu. Noi doi suntem numai prieteni. Sau poate şi asta e compromiţător: să fii prieten cu o artistă!...

- Mai bine te-ai însura, continuă doamna Porumbache ca şi când nu l-ar fi ascultat. Sunt atâtea fete bogate şi frumoase. De ce nu vrei să te-nsori?! Nu ţ' s-a urât de sărăcie?!... Poate ne mutăm în altă casă. Mai văd şi eu oameni,

ai am şi eu cu cine schimba o vorbă... Biriş o privi lung şi îl cuprinse o neaşteptată milă faţă de ea.

- Bine, să ne mai gândim, spuse. Dumneata caută înainte. Poate, până la urmă ne-nsurăm şi facem chiar şi politică!... Noapte bună! adăugă el luându-i mâna şi sărutându-i-o.

- Petrică, spuse bătrâna, n-ai vreo cinci sute de franci să-mi laşi? M-am gândit să facem mâine pui cu smântână...

Biriş îşi scoase portmoneul şi i-l întinse.

- Ia tot, spuse. Eu nu mai am nevoie...

Intră în odaia lui şi zvârlindu-şi haina pe un scaun, se trânti în pat. Reîncepu să fredoneze, foarte încet:

- *Roata morii se-nvârteşte, tac, tac, tac...*

- Cântecul lui Mitică, Dumnezeu să-l ierte, spuse doamna Porumbache deschizând uşa, zâmbind, cu ochii în lacrimi. Ia mai cântă-l...

- *Şi morarul ciocăneşte, tac, tac, tac...,* continuă Biriş înălţând uşor glasul.

- ... *Tac, tac, tac!* făcu şi doamna Porumbache, în surdină, lăcrimând. Cântecul lui Mitică!... Uite aşa-l cânta şi el, Dumnezeu să-l ierte: *tac, tac, taci...*

- Ăsta-i cântec nou, spuse Biriş fără să-şi ridice capul de pe pernă. îl cântăm noi, tineretul: *Roata morii se-nvârteşte...,* reîncepu el cu mai multă putere.

- E vechi, făcu doamna Porumbache. E cântecul lui Mitică. Uite, aşa-l cânta şi el când era cu chef: *tac, tac, taci...* E cântec vechi, din bătrâni. îl cânta şi finu' Lică: *tac, tac, taci,..*

Apoi începu deodată să plângă, şi se aşeză pe marginea patului. Biriş se întrerupse şi rămase cu privirile în tavan, nemişcat.

- De te-aş vedea însurat, spuse, să mă pot duce şi eu după ei. L-am visat din nou, alaltăieri, pe răpostu', Dumnezeu să-l ierte. Parcă-mi vorbea. Se făcea că eram în Ferentari, pe vremea când se încurcase el cu o croitoreasă, una Marioara...

- O ştiu, făcu Biriş, Zisuleasca. Lui nea Mitică îi cam plăceau tinerelele, şi ştia el ce să aleagă...

- Pe dracu'! vorbi repede doamna Porumbache, frecându-şi ochii cu dosul palmei. O pârlită de croitoreasă, o sărăcie, de se-ntindea cu unul şi cu altul ca să găsească de mâncare la copii. Nu mi-am pus eu capul cu ea, că o lăsa lată finu' Lică. O lăsa lată în mijlocul străzii. Dar nu de una ca Marioara mi-era mie teamă că-mi strică casa. Nu mai eram tânără, dar nu mă dădeam pe zece ca ea...

- Şi cum l-ai visat? o întrerupse Biriş, ridicându-se în capul oaselor ca să-şi aprindă o ţigară.

- Se făcea că eram în Ferentari, începu doamna Porumbache visătoare, cu privirile pironite undeva în colţul odăii. Şi-l văd deodată că deschide uşa de la odaia aia mare, aia din stradă, şi-mi spuse: „Aici erai, Viorico? Nu te-ai

culcat încă?!" Eu, la început, nu i-am răspuns nimic. Mă prefăceam supărată, că aşa mă îmbufnam eu pe-atunci, când se-ncurcase el cu Marioara şi venea târziu nopţile acasă. Şi iar nu mai ştiu ce mi-a spus, dar parcă la urmă se făcea că ne suim amândoi în gabrioletă; adică nu, mint, se urca numai el, căci eu mă răzgândisem şi-i spuneam, îmbufnată: „Du-te numai tu, Mitică, că eu ştiu bine unde te duci!..." Şi el dădea bici cailor şi pleca!... Doamne iartă-mă! spuse, coborând glasul şi făcându-şi cruce, să nu fie vreun semn; că parcă ar fi vrut să mă ia cu el, dar eu nu mă gândeam la asta, mă gândeam că se duce la Marioara, la ibovnică... Dar mi s-a izbândit visul, că te-am auzit cântând. Ia mai cântă!... Ia zi: *tac, tac, taci*

- *Roata morii se-nvârteştel* începu Biriş cu un glas obosit în care se presimţea parcă răguşeala.

Doamna Porumbache îl asculta zâmbind şi ochii i se umplură din nou de lacrimi.

- Petrică, maică, de te-aş vedea şi pe tine la casa ta, cu nevastă şi copii. Dar nu cu una ca Cătălina. îţi găsesc eu fată bună, cu stare. Să ne mutăm şi noi în centru, să mai văd şi eu lume, să mai fiu şi eu servită cum am fost!... Of! Petrică, de m-ai fi ascultat tu pe mine, azi aveai şi automobil...

- *Tac, tac, taci* ridică brusc glasul Biriş.

- Uite aşa-l cânta şi el, Mitică, făcu doamna Porumbache. Parcă-l aud pe el, Dumnezeu să-l ierte: *tac, tac, tac...*

Abia după o săptămână i s-a dat voie s-o anunţe pe Ioana că se află arestat. In tot acest timp nu se spălase, nici nu se bărbierise. Dormise pe ciment, într-o cămăruţă din beciurile Prefecturii. Becul, puternic, ardea întruna, zi şi noapte. Un jandarm, schimbat din trei în trei ceasuri, stătea pe scaun, lângă uşă, păzindu-l. Nu aveau voie să vorbească unul cu altul. Se întâmpla totuşi ca vreunui jandarm să-i fie somn, mai ales cei care veneau după miezul nopţii, si atunci intrau în vorbă. Unul, ţăran din Ialomiţa, îi devenise chiar foarte simptic. îi căpătase încrederea şi, când era însoţit la closet, jandarmul din Ialomiţa rămânea la uşă. Ceilalţi respectau ordinul întocmai: intrau cu el, nu cumva să încerce să se spânzure.

În primele trei zile nu l-a cercetat nimeni. L-au chemat apoi la interogatoriu. I-a fost ruşine, trecând fără cravată şi nebărbierit, cu santinela după el, pe culoarele Prefecturii. I se părea că-l privesc toţi cu neîncredere, aproape cu ură. Inspectorul l-a întrebat de când este legionar şi cu cine lucreză.

- Nu sunt legionar, răspunse Ştefan calm.

- Bine, asta ştim noi, aşa spun toţi, făcu inspectorul plictisit. Alese o fotografie dintr-un teanc pe care-l avea în faţă.

- Pe ăsta îl cunoşti?

Ştefan înălţă din umeri. Nu-l văzuse niciodată.
- Dar pe ăsta?
Privi şi răspunse fără ezitare.
- E Ioachim Teodorescu. Doar că acum poartă mustaţă...
- Vasăzică îl ştii cum arată! exclamă Inspectorul. Ai declarat că l-ai cunoscut în Germania. Ce căutai în Germania?
Ştefan îi explică. Inspectorul îl privea adânc în ochi, jucându-se cu un coupe-papier. Ştefan voi să-i spună şi altceva: de funcţia lui la minister, de misiunea în Japonia, dar celălalt îl întrerupse.
- Nu ne interesează! Toţi spun aşa...
Apăsă pe un buton şi jandarmul intră bătând din cizme. îi făcu un semn cu capul. Din ziua aceea nu i s-a mai dat voie să-şi cumpere masa de la cantina Prefecturii. Seara i s-a adus o ciorbă de varză şi o bucată de pâine rece. Din grădina de vară de lângă Prefectură răzbătea până la el tangoul la modă: *Cer albastru.* Muzica aceea ieftină i se părea neînţeles de dulce. Peste două zile a fost condus din nou la interogatoriu. Mai era de faţă un comisar tânăr, care-l privea distrat.
- Ai proptele serioase! îl întâmpină inspectorul. Cine a intervenit pentru dumneata?! Am primit dispoziţii să te punem în libertate! Semnează declaraţia asta şi eşti liber.
Îi întinse o hârtie pe care Ştefan o luă zâmbind. „Inevitabilele complicaţii administrative", îşi spuse. Dar începând s-o citească, roşi brusc.
- Asta nu pot semna, spuse el ferm. E o declaraţie de desolidarizare de Mişcarea legionară. Nu mă pot desolidariza de ea dacă n-am fost niciodată legionar.
- E o simplă formalitate, vorbi inspectorul plictisit.
- E mai mult decât atât. De ce să mint spunând că nu mai sunt ceva care n-am fost niciodată?! Ceva care, de altfel, nu puteam fi, pentru că se opunea concepţiilor mele fundamentale, atât etice cât şi politice?!
- Cu atât mai bine. Tocmai asta îţi cerem şi noi să declari.
- Atunci lăsaţi-mă pe mine să scriu declaraţia. O critică sunt gata oricând să semnez, căci astea sunt părerile mele. Dar nu pot mărturisi că regret că am fost încadrat în Mişcarea legionară şi că de-aici înainte nu voi mai avea nimic de-a face cu ea.
- Asta e declaraţia tip, făcu inspectorul enervându-se. Dacă am lăsa pe fiecare să-şi rezume convingerile politice, unde am ajunge?
- Şi mai e încă ceva, stărui Ştefan. Eu sunt funcţionar de minister. Mi s-a dat o misiune în străinătate. Reprezint acolo, cum am mai reprezentat de atâtea ori, guvernul român. Mi s-a dat această misiune acum, când guvernul duce lupta contra legionarilor. Nu pot accepta să fiu considerat de şefii mei
drept un om necinstit, care şi-a camuflat părerile politice până în ziua când a fost surprins; şi atunci cu o puţin onorabilă uşurătate, le-a renegat...
- Toate astea te privesc pe dumneata, spuse inspectorul apăsând pe buton. Dacă te răzgândeşti, spune plantonului şi te mai aduce o dată, să semnezi...
De atunci nu l-au mai chemat. Opt zile de la arestare, Ioana a putut să-l viziteze. I s-a dat voie să-i aducă schimburi şi o masă rece. în faţa

jandarmului şi-a păstrat liniştea. Era totuşi stingherită şi a vrut să-i vorbească franţuzeşte. Jandarmul s-a apropiat brusc de ei, despărţindu-i.

- Vorbiţi româneşte!

Ioana i-a povestit tot ce aflase: la dosar sunt două acuzaţii grave: l-a întâlnit pe Teodorescu în Germania - şi avea două domicilii.

- Bine, dar nici o lege nu interzice să ai câte domicilii pofteşti! izbucni Ştefan exasperat.

- Are să iasă în curând o lege în acest sens, îl informă Ioana.

- Cu efect retroactiv?

Ioana ridică din umeri. Cele cinci minute trecuseră repede. Jandarmul se sculă de pe scaun. De-abia acum Ioana se sperie. Era gata să plângă. îl prinse în braţe, deznădăjduită.

- Cu cine să vorbesc?! Ce trebuie să fac?! întreba ea în neştire.

Vădastra îşi imaginase scena până în cele mai mici amănunte. „Regret, doamnă, îi va spune, dacă am fost silit să procedez astfel. Viaţa nu cunoaşte legea onoarei. Dacă soţul dumneavoastră a preferat să lucreze cu nişte secături în loc să facă apel la colaboratori destoinici ca mine, oameni cu personalitate, am fost silit să-mi cer singur dreptul. Căci, stimată doamnă, nimeni mai mult ca mine n-are astăzi dreptul să stăpânească două milioane. Ce sunt două milioane la averea soţului dumneavoastră? Nimic! Pentru mine, ele înseamnă totul. De ce un om ca mine să muncească de dimineaţă până seara, cheltuindu-şi energia şi geniul în lucruri fără importanţă, în timp ce Bucureştiul geme de netrebnici şi învârtiţi, care nu mai ştiu ce să facă cu banii?!... Aşa că, vă rog, doamnă, să nu-mi vorbiţi mie de şantaj! (Ridicând tonul): Nu eu sunt acela care şantajez, ci eu am fost şantajat din momentul în care am descins în acest Bucureşti al dumneavoastră, eu, băiat de ţăran, şi nu mă sfiesc, doamnă, să vă mărturisesc că sunt fiu de ţăran, că mă mândresc cu această descendenţă, că altul în locul meu..."

Îşi întrerupse firul gândurilor trezindu-se ajuns acasă. Chemă ascensorul şi privi câteva clipe holul cu o atenţie ciudată, parcă atunci l-ar fi văzut pentru întâia oară. Şi îndată ce intră în cameră, se repezi la birou, descuie sertarul şi pipăi cu mâna, tremurând, către fund. Cutia era acolo; nu umblase nimeni. Oftă

liniştit şi se pregăti de aşteptare. „în noaptea asta trebuie să vină, îşi spuse el. Trebuie să vină..."

Îşi scoase monoclul, aşezându-l cu mare grijă pe măsuţa de lângă pat, şi se întinse în fotoliu pregătindu-se să aştepte. Timpul începu să se scurgă cu o lâncedă, morocănoasă monotonie. Auzea, din când în când, bătaia orologiului în depărtare. Dar, cu cât înainta în noapte, cu atât clipele păreau mai lungi. Se hotărâse la început să vegheze noaptea întreagă, dar după câteva ceasuri, îşi spuse că precauţia aceasta nu mai are rost, căci dacă necunoscuta n-a plecat până acum, nu va pleca decât dimineaţa. Şi, cu un oftat de plăcută oboseală, se întinse mai comod în fotoliu, îşi scoase cravata, şi se culcă.

Se trezi de mai multe ori, ultima oară pe la şase dimineaţa, şi simţi cum

începe să-l cuprindă o stranie nelinişte. Se ridică din fotoliu cu mare grijă să nu scârţâie parchetul şi începu să-şi facă, sumar, toaleta. îşi umezea necontenit buzele şi-şi trecea mâna prin păr. Se simţea tot mai emoţionat.

Când auzi uşa de la odaia locotenentului deschizându-se, se rezemă palid de muchea biroului. Acum!... Dacă o ia şi pe ea, sunt pierdut!... Dar distingea destul de limpede paşii lui îndreptându-se spre baie. îl auzi câteva minute în urmă pe soldat pregătindu-i laptele. Apoi, la opt fără douăzeci, aşa cum se întâmpla în fiecare zi, Băleanu plecă. Spiridon rămase mult timp nemişcat, rezemat de birou, răsuflând cu gura întredeschisă, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească ceva anevoie de regăsit într-o minte răvăşită. Târziu, oftă adânc şi trase sertarul biroului. Scoase cutia ascunsă cu atâta grijă şi verifică încă o dată resorturile aparatului. Apoi îl aşeză pe birou, la îndemână, îşi refăcu cravata, îşi trecu încă o dată mâna prin păr şi-şi fixă monoclul. Se apropie de uşă şi ascultă. Nici un zgomot pe coridor. Ordonanţa, respectând ordinele, nu ieşea din bucătărie înainte de unsprezece dimineaţa. Spiridon se reîntoarse lângă birou şi se aşeză să aştepte pe scaun, cu ochiul la aparat. îl încercase numai de câteva ori, dar nu se îndoia că i-a învăţat meşteşugul. îl privea în neştire. Uneori îl străbătea o uşoară teamă: „Numai dacă aş avea lumină bună în antret..."

Auzind uşa de la dormitor deschizându-se, sări în picioare, smuci aparatul de pe birou şi apucă clanţa. în clipa următoare se afla pe pragul odăii lui, cu aparatul de fotografiat tremurându-i în mână, luând fotografie după fotografie, în faţă, înmărmurită, stătea o femeie tânără, destul de modest îmbrăcată, fără pălărie, care-l privea speriată, neîndrăznind să-şi ascundă capul.

- Nu vă supăraţi, doamnă, începu Vădastra cu o voce uscată de emoţie. Vă rog să veniţi pentru câteva clipe în biroul meu, în biroul unui avocat. Am să vă comunic lucruri de cea mai mare importanţă pentru dumneavoastră... Vă rog, doamnă, vă rog să intraţi...

Femeia îl ascultă fascinată, neputându-şi lua privirile după aparatul de fotografiat. Intrând, Spiridon mai apăsă de câteva ori resortul, fotografiind-o în pragul uşii.

- Dar ce e asta?! izbuti ea să rostească trezindu-se în mijlocul biroului.

Vădastra o privi cu o bolnăvicioasă curiozitate. I se părea destul de frumoasă; avea ochii negri, foarte mari, şi figura oacheşă, cu gura cărnoasă, bogată. Părul îi era adus ştrengăreşte pe frunte, probabil ca să arate mai tânără. Dar ceea ce îl tulbură mai mult era trupul, al cărui neastâmpăr îl ghicea în cel mai mărunt gest, un trup alcătuit din nebănuite moliciuni şi arcuiri.

- Ce înseamnă asta?! repetă ea cu acelaşi glas speriat neputând să-şi desprindă privirile de pe monoclul negru al lui Vădastra.

- Un moment, doamnă, un moment, spuse el întorcându-se să închidă uşa.

- Ce înseamnă purtarea aceasta, domnule?! prinse curaj femeia. Drept cine mă luaţi?

Vădastra o privi avid, cu ură, şi zâmbi. Legănă cu încântare de mai multe ori aparatul de fotografiat în mâna dreapta, apoi se apropie de ea, biruitor şi începu.

- Nu ştiu ce-o să credeţi despre mine, stimată doamnă, nu ştiu şi nici nu

mă interesează. V-am chemat aici, după cum vedeţi, în biroul unui avocat, ca să evit un scandal...

- Ce voiţi să spuneţi?! întrebă, roşindu-se, femeia.

- Aparatul acesta a înregistrat douăsprezece fotografii ale domniei voastre, în antretul acestui apartament, pe care-l locuiesc împreună cu amicul meu, seducătorul locotenent Băleanu. Douăsprezece fotografii care vă arată părăsind acest apartament la o anumită oră a dimineţii...

- Sunteţi necuviincios, domnule, şi am să mă plâng, protestă necunoscuta voind să se îndrepte spre uşă.

- Un moment, stimată doamnă, strigă Spiridon tăindu-i drumul. înainte de a vă plânge dumneavoastră, aş putea eu arăta aceste fotografii soţului dumneavoastră...

Femeia păli şi rămase nemişcată, cu o mână pe piept, privindu-l.

- Am luat, de altfel, aceste fotografii cu intenţia de a le arăta soţului dumneavoastră, continuă Spiridon. Afară de cazul, evident, când dumneavoastră aţi fi dispusă să le răscumpăraţi...

- Ce voiţi să spuneţi?! şopti ea tulburată.

- De ce nu luaţi loc?! se grăbi Spiridon să-i apropie fotoliul.

Femeia se aşeză ducându-şi amândouă mâinile la frunte. Gestul acesta de slăbiciune, departe de a-l înmuia, îl făcu mai furios.

- Regret, doamnă, de a fi fost silit să procedez astfel, începu el cu glas dramatic, dar nu sunt eu de vină. De vină este societatea noastră, care nu ştie să-şi aprecieze valorile, care lasă o capacitate ca mine să vegeteze într-un post sordid, în loc să-mi pună la dispoziţie mijloacele ca să-mi duc la bun sfârşit o operă folositoare nu numai ţării, ci omenirii întregi. De vină sunteţi şi dumneavoastră, şi soţul dumneavoastră, care nu faceţi apel la un om ca mine, om cu personalitate, nu un filfizon de Calea Victoriei...

Femeia ridică fruntea şi-l privi, rătăcită. Se ghicea de pe figura ei că nu înţelegea nimic.

- Da, domană, filfizoni şi oameni de nimic, secături, imbecili, aceştia sunt colaboratorii soţului dumneavoastră! O personalitate ca mine, un om care are un ideal în viaţă, nu este încurajat. Risipiţi milioane cu secături şi lichele, iar eu sunt nevoit să mă surmenez muncind. Dar ce să mai lungim vorba? Am voit numai să vă explic raţiunea pentru care mă simt nevoit să procedez astfel cu dumneavoastră şi cu soţul dumneavoastră.

- Dar nu înţeleg nimic! exclamă femeia ridicându-se cu un efort din fotoliu.

- Am să fiu mai clar, făcu Spiridon. Am aici 12 fotografii, după cum vedeţi... Dacă până mâine la ora fixată de dumneavoastră, nu mi se aduce un milion de lei, voi prezenta aceste fotografii soţului dumneavoastră.

- Doamne! exclamă din nou femeia alunecând moale în fotoliu. Doamne Dumnezeule mare! repetă ea cu un glas mai stins.

- Am spus un milion din condescendenţă pentru dumneavoastră, făcu Vădastra tulburat, deşi mă gândisem să cer două milioane, pentru că aceasta ar fi suma de care aş avea nevoie...

- Dar de unde să găsesc eu milioane, păcatele mele?!

Şi privindu-l speriată, începu deodată să plângă, tremurând, ascunzându-şi capul în mâini.

- Lăsaţi, doamnă, nu vă plângeţi, că soţul dumneavoastră dispune de o sumă de o sută de ori mai mare, făcu Spiridon. Ce înseamnă la averea dumneavoastră un milion?!...

Femeia plângea ca şi cum nu l-ar fi auzit.

- Eu vă dau cinci minute ca să vă hotărâţi, vorbi Spiridon nervos.

- De unde, domnule?! De unde?! Că noi de-abia ne ducem zilele... Soţul meu...

- Lăsaţi, lăsaţi, o întrerupse Spiridon. Vindeţi nişte bijuterii sau, dacă preferaţi, vindeţi nişte acţiuni petrolifere de la soţul dumneavoastră.

- Ce acţiuni?! întrebă femeia ridicând din nou capul, aiurită. N-am avut niciodată acţiuni...

- Dar la Câmpina? Dar rafinăriile? Dar societăţile soţului dumneavoastră?!

- Bărbatul meu e funcţionar la Căile Ferate, rosti femeia prinzând curaj. Nu v-a spus Aurică? E un biet funcţionar... Şi un stricat pe deasupra... De-aia mi-am făcut şi eu viaţa mea, că destul mi-am mâncat zilele...

Vădastra asculta cum se ascultă un vis, având sentimentul că asistă la o scenă străină, în care el nu e implicat şi la care doar printr-o stranie întâmplare e prezent. Rămăsese cu aparatul de fotografiat atârnându-i inert în mână, şi cu ochiul înroşit de nesomn fixat năuc asupra femeii.

- E dreptul meu, continuă ea. Şi dacă nu m-am despărţit până acum, tot de gura lumii n-am făcut-o... El nu dă pe-acasă cu săptămânile; zice că are serviciu de noapte, inspecţii prin Moldova...

- Atunci m-a minţit, vorbi mai mult pentru sine Spiridon. Soţul dumitale nu are uzine la Câmpina?! Nu e petrolist?! Spunea că e petrolist, că are o sută de milioane, dacă nu mai mult...

- Ah! exclamă femeia luminându-se deodată. Ştiu la cine te gândeşti. O ştiu de la Aurică. Ai crezut că sunt Lucia. Lucia Finteşteanu. Bărbatul ei e bogat, ăla da. E putred de bogat...

- Atunci? întrebă Spiridon.

- Dar credeai dumneata că are să se încurce aia cu Aurică, cu un biet locotenent?! Aia îi are pe ai ei, o mofturoasă de nu-i ajungi nici cu prăjina la lungul nasului... Mă credeai Lucia Finteşteanu?! Asta-i bună! exclamă ea zâmbind.

- Păi vorbea de o dragoste curată, începu Spiridon fără putere.

- Dragoste, pe dracu'! făcu femeia privindu-l cutezător în ochi. L-a lăsat să creadă ea, l-a dus cu vorba... Şi pentru că e o stricată cum nu e alta, a venit odată şi pe aici, într-o noapte, când bărbat-su era la Câmpina. Mi-a spus Aurică. Atunci eram noi certaţi, dar să nu crezi că din cauza ei. Am avut noi o discuţie împreună, că nu voiam să vin aici. Nu voiam, pentru că îmi spusese că nu stă singur, şi nu-mi place să ştie lumea... Aveam eu dreptate! Atunci când a venit ea, eu eram în provincie... Dar ne-am împăcat mai târziu. A venit Aurică la mine şi mi-a cerut iertare. Şi tot atunci mi-a spus că a fost Lucia într-o zi pe aici. Dar eu ştiam că nu era nimic serios... Vasăzică, mă credeai Lucia?! întrebă ea după o pauză, privindu-l cu o dispreţuitoare curiozitate. Dar ştii că ai haz?! Cine ţi-a spus de Lucia?

- El, Băleanu, răspunse istovit Spiridon. El mi-a spus...

- Ei, şi ce ţi-a mai spus altceva?! îl întrebă ridicându-se din fotoliu.
- Spunea că e cea mai frumoasă femeie din Bucureşti... Şi că între ei e o dragoste curată...
Simţi cum i se dogorăsc din nou obrajii, de umilinţă, de furie. Strângea în mâna dreaptă aparatul de fotografiat ca şi cum ar fi voit să-l sfărâme.

- Dar să nu credeţi, doamnă, că aveţi de-a face cu un om lipsit de maniere, începu el, înfierbântându-e. Eu sunt cineva, un om ajuns prin puterile mele, nu un domnişor cu milioane, ca alţii, ştiţi dumneavoastră... Am şi eu dreptul să-mi spun cuvântul în ţara românească. Şi într-o zi am să mi-l spun, puteţi fi sigură de asta!... Nu ştiu dacă Băleanu v-a vorbit de mine, adăugă el pe un ton mai scăzut.
- Sunteţi domnul Vasilescu-Vădastra, nu e aşa?! Vă ştiu foarte bine, de la Aurică... Dar nu m-aşteptam tocmai de la dumneavoastră, despre care Aurică mi-a vorbit atât de frumos...
- Nu sunt vinovat eu, doamnă, nu eu sunt vinovat! strigă Vădastra. Dumneavoastră nu ştiţi prin ce-am trecut eu până să ajung ce-am ajuns. Eu sunt un om cinstit, doamnă! Eu am un ideal în viaţă, stimată doamnă. Şi pentru împlinirea acestui ideal, sunt gata să fac orice, să fac chiar o crimă!... Eram perfect îndreptăţit să procedez aşa cum am procedat faţă de soţia unui milionar care-şi lasă bărbatul să facă afaceri la Câmpina şi vine să petreacă nopţile în odaia unui locotenent! Nu vorbesc de dumneavoastră. Cazul dumneavoastră e cu totul diferit. Dumneavoastră aveţi motivele dumneavoastră să nu păstraţi credinţă soţului dumneavoastră... Vă priveşte. Este o chestiune în care nu mă amestec, şi vă dau cuvântul meu de onoare că voi distruge toate clişeele pe care le-am luat adineauri...
Privind-o din nou cum stătea în faţa lui, de o agresivă feminitate, parcă nici n-ar fi fost aceeaşi femeie care, puţine momente înainte, îşi acoperea obrazul înspăimântat şi plâns, Spiridon îşi reaminti brusc toate speranţele lui, nopţile lui de aşteptare, visurile pe care şi le legase de aparatul acela de fotografiat - şi se simţi deodată vlăguit, şi i se păru zadarnică, umilitoare chiar discuţia aceasta care se prelungea fără rost. Se îndreptă spre birou şi, trăgând sertarul, trânti aparatul împingându-l spre fund.
Femeia îl privi din nou, cercetătoare.
- Nu mai avem să ne spunem nimic, stimată doamnă, adăugă el îndreptându-se spre uşă. Secretul acesta, sper pentru amândoi, va muri între noi. Vă fac încă o dată toate scuzele pentru grava confuzie pe care a provocat-o amicul Băleanu...
- Mersi, domnule Vasilescu, spuse zâmbind femeia, întinzându-i provocator mâna. Mi-a părut bine de cunoştinţă... Şi sper să ne mai vedem...
Spiridon simţi un fior de amară voluptate străbătându-l. Prudent, deschise el întâi uşa ca să cerceteze. I se păru că aude paşi alergând pripit spre bucătărie, dar amănuntul acesta i se păru fără nici o însemnătate. Rămas singur, se apropie de fereastră şi privi, zdrobit, cerul decolorat care se întindea deasupra oraşului. Se vestea o zi fierbinte.

În urma morţii Reginei Măria şi a doliului naţional, vizitele la Prefectură

au fost interzise timp de trei zile. Ioana nu l-a mai putut vedea. în seara de 2 august, un agent de serviciu l-a anunţat să-şi strângă lucrurile căci vor pleca la miezul nopţii.

- Unde? întrebă mirat Ştefan.

- O să aflaţi dumneavoastră.

- Dar n-am aproape nimic cu mine. Nici bani, nici haine...

- O să le primiţi mai târziu.

Cinci minute înainte de miezul nopţii, uşa se deschise din nou. în prag se aflau doi jandarmi cu puşti mitraliere şi câţiva agenţi în civil. Coridoarele erau puternic luminate. în curtea interioară a Prefecturii două faruri îşi concentrau bătaia asupra unei camionete deschise.

Zări stând de vorbă cu unul dintre şoferi pe inspector. O clipă se gândi că ar fi trebuit să se apropie de el şi să protesteze. Totul i se păru însă zadarnic, îl dureau ochii de bătaia farului şi se gândi cu voluptate la întunericul dinlăuntrul camionetei. De 20 de zile nu mai cunoscuse răcoarea întunericului. Urcându-se în camionetă auzi orchestra grădinii de alături cântând *Cer albastru.* Cu o lanternă de buzunr, un agent îi indică locul, lângă ferestruică. Mai erau şi alţi arestaţi în camionetă. Când agentul coborî, cineva din spatele lui îi şopti:

- Trăiască Legiunea şi Căpitanul! El se întoarse politicos şi răspunse:

- Bună seara!

Maşina porni brusc şi farurile se stinseră. Cu bătăi de inimă Ştefan se pregătea să privească pe fereastră. Un agent se aşezase lângă el. Pe fiecare banchetă se afla, de altfel, alături de arestaţi, câte un agent îmbrăcat în civil, în fund, şi în faţă, se aşezaseră cei patru jandarmi cu puştile mitraliere.

Calea Victoriei, traversată o clipă, în mare viteză, i se păru feerică. Dar camioneta o coti repede pe străzi lăturalnice. Odată ajunsă în şosea, mări viteza. Ştefan privea pomii care apăreau şi dispăreau vertiginos în farurile camionetei. Puţin după Snagov, începu să se desprindă o umbră, în mijlocul şoselei. Inspectorul de lângă şofer şopti ceva jandarmilor şi aceştia îşi apucară strâns puştile mitralieră. Agenţii îşi scoaseră la rândul lor revolverele. Ştefan nu înţelegea ce se întâmplă. Auzi în spatele lui pe cineva care încerca să şoptească.

- Vorba! strigă neaşteptat de aspru unul dintre agenţi.

Camioneta îşi mări încă şi mai mult viteza. Dar, brusc, cu un gâfâit metalic, frână. Ar fi riscat, altmineri să cadă în şanţ. De-a lungul şoselei se aflau răsturnate o maşină şi o căruţă pe jumătate sfărâmată. Un cal, rănit, necheza în şanţ. Inspectorul sări jos, cu revolverul în mână, însoţit de cei doi jandarmi.

- Prefectura poliţiei! strigă el.

Din întuneric apăru o femeie cu bluza sfâşiată, murdară de praf pe obraji, urmată de un ţăran şchiopătând care gemea isteric.

- ... Accident... logodnicul meu..., înţelese Ştefan.

Când femeia trecu din nou prin faţa farului îi zări gâtul însângerat. Şi

atunci, brusc, o recunoscu. Era Ileana. Voi să se ridice. Agentul îi cuprinse grumazul cu braţul stâng, şi-i propti revolverul între coaste.

- E o prietenă a mea, se bâlbâi Ştefan. Voiam să ştiu ce s-a întâmplat... Agentul îşi luă braţul din jurul grumazului, dar continua să-i ţină revolverul

În coastă.

- Un accident... I-a omorât logodnicul... Asta-i tot...

Încă doi agenţi coborâră din camionetă, şi ajutară să dea la o parte maşina răsturnată.

- Scuzaţi, doamnă, auzi Ştefan glasul inspectorului. Suntem în misiune... Nu putem lua pe nimeni... Vom anunţa la Ploieşti şi maşina Prefecturii şi ambulanţa sosesc în maximum o oră...

- ... poate mai trăieşte, şopti Ileana.

- Aferim!... A murit pe loc!... Să nu vă faceţi nici o iluzie... Camioneta porni cu un horcăit prelung. Ştefan închise ochii. O amărăciune

fără sfârşit îi pătrunsese deodată în suflet. I se păreau toate lucrurile fără sens, fără interes. Aproape că îi era indiferent ce se întâmplă cu el. Nu-l trezi nici frigul Carpaţilor, nu-l emoţiona nici şoseaua Predealului atât de scumpă, legată de amintirile atâtor ani din viaţa lui. I se păru curios când auzi pe cineva dinapoia lui şoptind:

- ... Miercurea Ciucului...

Îşi aminti atunci, cu indiferenţă, că citise în ziare că acolo, la Miercurea Ciucului, fusese instalat lagărul de legionari. Nici măcar nu-i era somn, deşi îşi simţea trupul sfărâmat de oboseală. La răsăritul soarelui, pătrunzând în pădurile Ciucului, zări o căprioară fugind speriată din faţa camionetei şi zâmbi aproape fără să-şi dea seama.

După o bătaie scurtă în uşă, Băleanu intră.

- Vădastra, spuse apropiindu-se, avem ceva de vorbit amândoi.

- Poftim! întâmpină Spiridon ridicându-se din fotoliu. La dispoziţie. Locotenentul rămase în mijlocul odăii, privindu-l fix, nehotărându-se să

Înceapă. Era mai palid, cu o cută adâncindu-i,-se între sprâncene. Spiridon îşi simţea răsuflarea accelerată, buzele uscate şi gâtlejul fierbinte. îl privea şi el, lung, şi parcă i se părea mai mare şi mai puternic ca de obicei. începu să tremure uşor, ca încercat de friguri.

- Ce mai faci?! întrebă el deodată, încercând să zâmbească. Nu te-am mai văzut de mult... Nu vrei să stai jos?!

Rostise ultimele cuvinte zgâlţâit de emoţie, muşcându-şi şi umezindu-şi buzele cu furie. Locotenentul continua să-l privească, pălind parcă şi mai mult.

- ... A început să se răcorească! şopti Spiridon înghiţind anevoie. De la o zi la alta a venit toamna...

Ca şi cum ar fi aşteptat aceste cuvinte ca să se hotărască, Băleanu făcu încă doi paşi, ajungând în faţa lui Spiridon.

- Vădastra! vorbi el cu o voce foarte emoţionată, scoate-ţi monoclul!...

- De ce?! ţipă ascuţit Spiridon, trăgându-se spre birou. De ce să mi-l scot?!

- Trebuie să-ţi dau o palmă, şi nu pot să ţi-o dau aşa!... Nu pot!... Nu pot să ţi-o dau aşa!... repetă Băleanu cu vocea tot mai sugrumată.

Spiridon înmărmuri cu privirea agăţată de celălalt. I se părea că visează.

- Scoate-ţi monoclul! răbufni vocea locotenentului, după o pauză care i

se păruse nesfârşită.

- Să nu dai! strigă el răguşit. Să nu dai că te nenorocesc! Să nu dai că te omor!... Te omor, să ştii!...

Locotenentul înainta un pas către el, încruntat şi abătut.

-- Să nu dai! ţipă mai stins Spiridon simţind cum i se scurg puterile.

Încercă să ocolească biroul, dar Băleanu făcu câţiva paşi repezi şi-l apucă. Era şi el atât de emoţionat încât mâna care îl ţinea îi tremura, zgâlţâindu-l şi mai mult pe Spiridon.

- Ce ţi-am făcut?! şopti Spiridon necutezând să ridice mâinile şi să se elibereze din strânsoarea celuilalt.

- Asta-i legea noastră ostăşească, vorbi Băleanu rostind cuvintele cu un mare efort. Trebuie să te pălmuiesc!... După asta, faci ce vrei!... Mă provoci la duel, mă omori... faci ce vrei!...

Abătut, îi smulse monoclul, îl aşeză pe birou şi ridică mâna să-l pălmuiască. Dar, smulgându-i monoclul, împinsese în acelaşi timp şi ochiul de sticlă în orbită şi Spiridon căpătase acum o înfăţişare stranie; ochiul teafăr îl închisese de groază, iar pleoapa cealaltă, roşie scofâlcită, urâtă, arăta nefiresc, scos în evidenţă, albul ochiului de sticlă. Aşa cum era, foarte palid, cu părul ridicat perie în vârful capului, cu gura întredeschisă şi buzele vinete, uscate - ochiul acela de sticlă prost aşezat dădea întregii figuri o expresie spectrală. Mâna lui Băleanu tremura, închise ochii şi atinse mai mult ca o mângâiere obrazul lui Spiridon. Apoi, ameţit, se îndreptă spre fotoliu şi se lăsă să cadă fără puteri, apucându-şi deznădăjduit capul în mâini.

Rămase aşa multă vreme, istovit de efortul pe care-l făcuse vorbindu-i şi pălmuindu-l pe Spiridon. Celălalt, când simţise degetele locotenentului atingându-i o clipă obrazul, se îmbujora brusc şi deschise tulburat ochiul.

Crezuse că va primi o palmă grea, adevărată, şi aproape nu înţelesese la început ce se întâmplase. Dar, când îl văzu pe Băleanu cu tâmpla prinsă în mâini, zăcând pe fotoliu, îşi dădu seama că fusese pălmuit şi umilinţa îl năpădi dintr-o dată, copleşindu-l.

- ... Acum, că te-am insultat, trebuie să mă provoci la duel! spuse Băleanu fără să ridice capul. A trebuit să te pălmuiesc. Aşa scrie la regulament. Trebuie să-mi apăr onoarea de ostaş... Mi-a fost greu... Te rog să mă ierţi...

Îşi trecu palma pe frunte, apoi ridică privirile spre Spiridon. Dar, văzând albul ochiului de sticlă răsturnat în orbită, şopti.

- Puneţi, te rog, monoclul!... te rog, puneţi-l!...

Vădastra rămase o clipă înmărmurit, neînţelegând. Apoi un val fierbinte de umilinţă îi dogorî obrajii.

- De ce să mi-l pun?! strigă. De ce!... Că nu-ţi plac ochii mei?! Că sunt chior? Atunci de ce m-ai pălmuit?!... Dacă eram chior, de ce-ai dat în mine?! Pentru că eşti ofiţer, şi ai doi ochi, şi eşti puternic, şi ştii să te baţi în duel, d-aia ai dat?! Şi ştiai că eu sunt chior şi nu pot să trag cu puşca, nici să mă bat cu sabia?! Eşti un laş, asta eşti! Uită-te bine la mine, şi mai dă... Mai dă!... Laşule!...

Băleanu roşi brusc şi înălţă privirile. îşi muşcă buzele, şovăind.

- Poţi să te consideri insultat cât vei voi! ţipă Spiridon. Poţi să te scoli şi

să-mi tragi iarăşi o palmă, că te ştii mai puternic decât mine, şi eşti un laş!...

- Vădastra, retrage-ţi cuvintele, ori...

- Ei, ce poţi să-mi faci?! izbucni Spiridon exasperat. O să-mi mai dai o palmă, sau zece palme. Ei şi?! Eşti mai tare - şi eu sunt invalid. D-aia n-am făcut nici armata. Am fost reformat. Ţi-e uşor să dai în mine!... Dar să nu crezi că am să te iert vreodată. Mi-o veni şi mie apa la moară. Am să ajung şi eu cineva în ţara românească. Am să te distrug! Am să te învăţ eu să dai în oameni fără apărare! Laşule!... Degeaba porţi haina de ofiţer! Eşti un laş!...

Băleanu se apropie încruntat şi-i puse mâna în piept, dar Vădastra continuă să ţipe, insultându-l şi ameninţându-l. Când simţi palma, de astă dată grea, căzându-i pe obraz, îşi strânse fălcile, cu buza de jos tremurându-i. Ochiul cu care-l privea pe locotenent ardea în cearcăn cu o lacrimă sub pleoapă. înghiţi de mai multe ori, dar nu izbuti să vorbească.

- Te-am rugat să-ţi retragi cuvintele, spuse Băleanu cu o voce schimbată de emoţie şi n-ai vrut!... îmi pare rău!...

- Am să te omor! şuieră Spiridon continuând să-l privească fix, cu răsuflarea anevoioasă.

- Dreptul dumitale, spuse locotenentul cu o mare oboseală. Dacă nu poţi să te baţi în duel, ai dreptate să mă omori... Uite, trage.

Şi, fără ca nimic să fi pregătit acest gest, fără ca Spiridon să bănuiască măcar ce avea de gând să facă, Băleanu scoase din buzunarul tunicii un revolver şi i-l întinse.

- E încărcat, spuse el foarte încet, tremurând. Uite!... Ia-l!... Trage!... Vădastra privea revolverul fără să se hotărască să-l apuce. „îl omor! îşi

auzi gândurile. E încărcat! Trag şi îl omor!... îl omor!..."

- Ai dreptul, adăugă Băleanu mai stins. Să nu spui că sunt laş! Uite, trage!... Dar Spiridon nu îndrăznea să-l apuce. După câteva secunde, locotenentul

se apropie de birou şi aşeză revolverul, cu mânerul spre Spiridon, pe colţ. Mâna îi tremura. Se făcuse şi el foarte palid.

- Vezi că e încărcat, repetă el plecând privirile şi depărtându-se de birou. Trage... Ai dreptul!...

Vădastra îşi umezi buzele şi, dintr-un salt, apucă revolverul. I se păru nefiresc de greu. îi fu frică să pună degetul pe trăgaci şi-l ţinea cu ţeava în jos, strângând mânerul. Tremura atât de tare încât curând fu silit să-l apuce cu amândouă mâinile. Revolverul era tot mai greu şi răceala ţevii pe care o atinsese cu degetele îl cutremură. „îl omor! îl omor!", îşi asculta Spiridon strigătul. Locotenentul se depărtase, apoi se oprise pe loc, cu capul plecat, cu mâinile la spate, ca un condamnat, aşteptând. Vădastra voi să ridice revolverul şi să tragă, dar braţul drept îi înlemnise din umăr şi oricât s-ar fi trudit, nu-l mai putea urni. O furie cumplită îl năpădi atunci din nou, împotriva lui Băleanu, împotriva lui însuşi, împotriva revolverului care-i tremura în mâini.

- Ieşi afară! urlă el deodată cu un glas poruncitor. Ieşi afară!... Băleanu ridică ochii. Era atât de palid încât lui Spiridon îi fu frică şi zgâlţâi

Încă o dată revolverul.

- Ieşi afară că trag! răcni el cu o voce sugrumată de spaimă. Te împuşc ca pe un câine!...

Îşi muşcă buza ca să se trezească. Braţul drept îi amorţise de-a binelea şi dacă nu l-ar fi sprijinit în palma stângă, revolverul ar fi alunecat pe covor. Băleanu privi toate acestea cu un ochi rătăcit şi un zâmbet de mare blândeţe îi lumină faţa. Răsuflă uşurat şi se îndreptă spre uşă.

- Ieşi afară! mai strigă o dată Spiridon.

Când auzi uşa închizându-se înapoia locotenentului, Vădastra îşi simţi deodată braţul drept însufleţit şi ridică tremurând revolverul. Dar în aceeaşi clipă înţelese că e prea târziu. Rămase câtva timp nemişcat, privind revolverul, umezindu-şi buzele. De pe frunte începu să se scurgă broboane de sudoare şi părul şi-l simţea ud. O nemărginită tristeţe îi înmuie atunci inima. Obrazul pălmuit îi ardea din ce în ce mai fierbinte.

- Am să-l distrug! şopti el privind năuc către un colţ al odăii. Am să-i distrug pe toţi!...

Dar emoţia îl doborî şi începu să plângă, liniştit, lacrimile alunecându-i peste pleoapă şi amestecându-se cu picăturile de sudoare.

- Am să-i distrug! repetă el înghiţind greu ca să-şi stăpânească plânsul. Am dă-i distrug până la unul!...

Îşi trecu revolverul în mâna stângă, iar cu palma dreaptă începu să-şi şteargă lacrimile care îi năvăleau abundente şi fierbinţi.

- ... Până la unul! şuieră el din nou, printre dinţi.

Dar nemaiputându-se stăpâni, aşeză revolverul pe birou, de unde îl luase, şi se trânti în fotoliu, cuprinzându-şi faţa în palme, abandonându-se plânsului.

- ... O să vadă ei, mai târziu!... rostea printre suspinuri. O să vadă ei!... N-o să iert pe nici unul!... Am să-i împuşc pe toţi ca pe nişte câini!...

Ştergându-şi faţa de lacrimi, dădu de ochiul de sticlă prost aşezat şi şi-l scoase. Il păstră multă vreme în pumn, frecându-l în neştire. îl simţea rece, dur, nepăsător.

V

„Vasăzică, tot s-a logodit", îşi repetă încă o dată Ştefan după ce făcuse înconjurul lagărului. Era o clădire impozantă, o fostă Şcoală de Agricultură, aşezată la poalele unui deal, cu spatele la pădure. în faţă se întindea câmpia; departe, în zare, se profilau munţii Odorheiului. Locul lăsat liber pentru preumblarea deţinuţilor era destul de îngust. La zece metri de la zidurile Şcolii se ridicau barierele de sârmă ghimpată. Ştefan numără încet, fără nici o curiozitate, jandarmii înarmaţi cu puşti mitraliere, care-l priveau ca şi cum nu l-ar fi văzut, de dincolo de sârme; erau şase jandarmi şi un plutonier. „S-a logodit", îşi spuse şi se hotărî să se întoarcă.

Din cei vreo trei sute de legionari internaţi, majoritatea erau intelectuali, dar îşi lăsaseră aproape toţi să le crească barba şi cum după trei, patru luni de lagăr hainele li se trenţuiseră, Ştefan anevoie îi deosebea unii de alţii. Se plimbau în grupuri, priveau peste sârme, către munţi, discutau.

- Sunteţi gazda lui Ioachim? îl întrebă în şoaptă un bărbat înalt, cu o imensă barbă neagră, apropiindu-se de el şi luându-i braţul.

- Nu sunt legionar, se grăbi să spună Ştefan corect, aproape cu răceală.

E o confuzie la mijloc. Am fost adus aici printr-o confuzie. Politiceşte, sunt chiar adversarul ideilor dumneavoastră.

Omul cu barba neagră îl privi lung, zâmbind stânjenit. îi lăsă braţul, dar nu ştiu ce să facă cu mâinile şi începu să şi le frece. Apoi, brusc, ruşinat, şi le ascunse în buzunar.

- ... Regret, evident, că sunteţi aici, între sârme, continuă Ştefan încurcat. Omeneşte, evident, vă compătimesc... Dar n-aş vrea să plutească nici un echivoc. N-am absolut nici o simpatie pentru ideile şi metodele dumneavoastră politice. Sunt exact opusul dumneavoastră... Evident, se grăbi să adauge, în ce priveşte

lupta dumneavoastră cu poliţia sunt neutru. Am faţă de poliţie aceeaşi aversiune pe care o am faţă de fascism...

- înţeleg, spuse bărbatul cu barbă şi zâmbi din nou, încurcat. Ştefan simţi o subită simpatie pentru el.

- Azi-noapte, adăugă el deodată, cu o neobişnuită căldură în glas, pe şosea, puţin înaintea noastră s-a întâmplat un accident. A fost omorât logodnicul unei prietene a mele...

- Am auzit, vorbi celălalt. Mi-au spus băieţii. Era un căpitan.

- Un căpitan? repetă Ştefan aproape fără să-şi dea seama. Era logodnicul prietenei mele...

Se trezi mai târziu singur, lângă sârme. Se întoarse agale şi se urcă în camera lui. Era o încăpere destul de mică de la etajul doi, unde se mai aflau deja şase inşi. Ştefan se trânti pe pat, silindu-se să ţină ochii deschişi. Nu-şi dădu seama că adoarme. După câtva timp, simţi că-l zgâlţâie cineva şi se trezi.

- V-am spus că sunt neutru, strigă el, că nu sunt cu dumneavoastră... Tânărul de lângă el, îmbrăcat cu o salopetă decolorată, era palid, avea

ochelari şi câteva fire de păr galben-roşu îi crescuseră, stinghere, pe obraji.

- Se serveşte masa, spuse el. Dar dacă nu vă simţiţi bine, vă aduc eu mâncarea...

In aceeaşi clipă Ştefan îşi aminti din nou: „S-a logodit; logodnicul ei era un căpitan. Căpitanul Melinte", îşi aminti el brusc, numele. O deznădăjduită tristeţe i se risipi în toată fiinţa lui, şi oftă.

- Sunteţi bolnav? îl întrebă tânărul. Să vă trimit unul dintre doctori. Avem mai mulţi doctori aici cu noi...

- Am să cobor la masă, spuse Ştefan.

Intrând în sala de mese, îl lovi un miros de seu cald. Oamenii îşi sfârşiseră ciorba şi aşteptau acum macaroanele, pe care tocmai le aduseseră doi dintre ei într-un cazan fumegând. Ştefan îşi căută din ochi un loc şi se aşeză grăbit pe o banchetă de lângă uşă. I se păruse că toţi acei oameni cu barbă îl privesc numai pe el. Se simţi stingher, încurcat, şi apucând bucata mare de pâine din faţa lui, începu să mănânce. Tinerelul cu ochelari se opri lângă el cu un bărbat aproape chel, ras, cu obrazul pătat.

- Bună ziua, îi spuse acesta. Febră? ameţeli?

Îi apucă mâna şi, domol, detaşat, îi căută pulsul.

- Dânsul e doctor, vorbi tânărul cu ochelari şi zâmbi.
- Cât ai stat la Prefectură? îl întrebă doctorul.
- Aproape douăzeci de zile...
- N-ai nimic, vorbi din nou doctorul. Indigestie, nesomn, lipsă de aer. Cred că ne-am mai cunoscut, de altfel, adăugă cu alt glas. Eu sunt doctorul Stănescu. Nu eşti prieten cu Bursuc?

- Chiar prieten, nu.
- Admirabil băiat, făcu doctorul descoperindu-şi, zâmbind, doi dinţi de aur. Şi deştept, foc!... L-ai mai văzut de curând?
- Ultima oară l-am văzut..., încercă Ştefan să-şi amintească.
- Lasă că mai stăm noi de vorbă, îl întrerupse doctorul, şi se depărta făcându-i semn cu mâna.
Ştefan începu să mănânce macaroanele. Erau aproape reci şi miroseau puternic a seu.
- Ce mai e pe la Bucureşti? îl întrebă deodată cineva din faţa lui.
Era un bărbat între două vârste. Avea o figură oacheşă, osoasă, prelungă pe care barba neagră şi rară i-o lungea parcă şi mai mult.
- Cum mai e atmosfera? Ce mai spune lumea? De noi se ştie ceva? Ce se mai spune? Ce mai noutăţi?...
Ştefan observă că vecinii lui încep să zâmbească şi-şi fac semne unul altuia. Voi să răspundă, dar celălalt îşi continuă întrebările.
- Cum mai stă guvernul? Eu cred că stă prost. Dumneata ce crezi? Lumea ce spune? Nemulţumită, nu-i aşa?
Ştefan simţi că unul dintre vecini îl calcă semnificativ pe picior. Ceilalţi îl priveau fix, insistent.
- Nu prea ştiu, începu Ştefan.
Se întrerupse şi continuă să-şi mănânce macaroanele, cu privirile plecate. Apoi toţi se ridicară în picioare. Cineva, pe care nu-l putea vedea, spunea *Tatăl Nostru.* Vecinii lui se închinară şi se îndreptară spre uşă. Ajuns în curte, Ştefan simţi că-l prinde cineva de braţ. Era acelaşi bărbat înalt, cu barba neagră, care-i vorbise de dimineaţă.
- Am auzit că a încercat să te descoase Oprea, îi şopti. Trebuie să-ţi atrag atenţia că e agent de Siguranţă... Bagă bine de seamă ce vorbeşti cu el...
- Eu, începu Ştefan, eu v-am mai spus... Chiar dacă aş vrea... în sfârşit, n-are nici o importanţă... zilele astea au să-şi dea seama de confuzie şi au să mă scoată de aici...
Celălalt îl privi din nou lung, nehotărât şi începu să zâmbească. întoarse capul în jurul lui, apoi îl întrebă, coborând şi mai mult glasul:
- Dar despre Ioachim ce mai ştii? L-ai mai văzut de curând?
Ştefan se încruntă şi încercă să-şi aducă aminte exact ziua când îl întâlnise. Dar în clipa următoare, omul îi strânse semnificativ braţul. Oprea se îndrepta spre ei.
Ştefan îşi dădu seama că îi era de-ajuns să-şi amintească de sărutarea aceea nesfârşită a Ilenei, pentru a se putea sustrage, fără nici un efort, vieţii de lagăr. Totul începea cu o cufundare în el însuşi, în trecutul lui. O găsea repede pe Ileana; se afla în faţa lui, în ploaie, ascunsă sub umbrelă.

Nu mai avea nimic

altceva de făcut decât să aştepte. La un moment dat, ştia că se va pleca asupra ei, o va prinde în braţe, şi-i va cuprinde gura. Rămânea, apoi, aşa,sorbind din ea, fără să mai dorească, fără să mai ştie de altceva. Târziu, când se trezea, descoperea la câţiva metri în faţa lui, dincolo de sârme, una din figurile jandarmilor care-l priveau, ca întotdeauna, ca şi când nu l-ar fi văzut. Ştefan relua plimbarea lui leneşă, singuratică, în jurul lagărului. Internaţii continuau să vorbească plimbându-se în grupuri, dar tot mai rari erau cei care întorceau capul să-l privească. Se obişnuiseră cu el. Câţiva îl văzură trecând într-o dimineaţă, însoţit de un plutonier, printre sârme, şi îndreptându-se spre cancelaria maiorului. Zvonul se răspândi repede în tot lagărul.

- S-a dus să semneze declaraţia de desolidarizare, spuse cineva. Mă mir că n-a semnat-o până acum...

- Poate i-o fi sosit ordinul de eliberare, spuse tinerelul palid cu ochelari, care dormea în aceeaşi cameră cu Ştefan şi care, din prima zi, îi arătase o mare simpatie.

Maiorul îl primi foarte afabil, întinzându-i mâna şi poftindu-l să se aşeze pe scaun. Era un om timid. Se reîntoarse încurcat la biroul lui şi deschise un registru.

- Sunteţi de douăzeci şi trei de zile la noi, vorbi el rar, silindu-se să pronunţe cuvintele cu o anumită solemnitate. Şi aţi spus, când aţi sosit, că nu sunteţi legionar. Atunci, de ce nu semnaţi declaraţia? Scăpaţi şi dumneavoastră, scap şi eu... Nu vedeţi cum e lumea de azi? Ce contează o semnătură pe un petic de hârtie?...

Ştefan îl privi nedumerit. Când venise plutonierul să-l caute, crezuse că i-a sosit ordinul de eliberare. Se bucurase, dar câteva clipe în urmă înţelese că tot pe Ileana o iubeşte mai mult; ei se gândise să-i telegrafieze întâi, să-i vestească reîntoarcerea în Bucureşti, s-o roage să-l întâmpine la gară.

- Douăzeci şi trei de zile, repetă el încet, aproape şoptind. Şi încă n-a sosit ordinul de la minister? întrebă ridicând glasul.

Maiorul începu să caute într-un teanc de reviste.

- Eu nu cred că mai soseşte, spuse. Aţi fost destituit. Am să vă arăt şi decizia de destituire. S-a publicat în *Monitorul Oficial...*

Continua să caute, fără grabă, dar se vedea că îşi pierde răbdarea.

- Nu mai căutaţi, îi veni Ştefan în ajutor. Vă cred...

- Trebuie s-o găsesc, spuse celălalt. Am subliniat-o cu roşu; expres pentru dumneavoastră...

Ştefan nu ştia ce cuvânt să spună, ridicându-se după scaun, ca să nu-l jignească pe maior.

- Vă mulţumesc, vorbi el deodată. Vă mulţumesc că v-aţi gândit la mine $i aţi subliniat-o...

Se ridicase şi şovăia în faţa biroului. O serie de imagini şi gânduri îi treceau prin minte. Şi deodată ştiu că toate acestea sunt doar pretexte, că

îi vin şi-i trec atât de repede prin minte numai ca să nu-şi amintească lucrul acela teribil: că deşi a aflat că e destituit, că Ioana nu va mai încasa salariul lui de la minister, el continuă totuşi s-o iubească mai mult pe Ileana. Din fericire, maiorul se ridicase şi el de la birou, tot atât de încurcat, şi îl conducea acum spre ieşire.

Trecând printre sârme cu plutonierul în urma lui, zări din nou mulţimea aceea de oameni cu barbă care-l aşteptau, sorbindu-l din ochi, mistuiţi de curiozitate.

- Ce veşti? îl întrebă cineva, în şoaptă, îndată ce trecu dincolo de sârme.

- Proaste, spuse Ştefan, fără să ridice capul, şi se îndreptă direct spre camera lui.

Ceea ce îl umilea mai mult acum, când îşi dădea seama cât de mult o iubeşte pe Ileana, când înţelegea că o iubise aşa din clipa când o zărise, de departe, în pădurea Băneasa, era minciuna pe care i-o spusese. De ce simţise nevoia să mintă spunându-i că pictase maşina şi are să i-o arate? Ghicise, probabil, că numai spunându-i asta la telefon Ileana va accepta să vină în camera lui secretă. Dar ar fi trebuit să-i mărturisească adevărul în noaptea aceea, când o condusese acasă. Ar fi trebuit să-i spună că pictura lui cu adevărat nu se poate vedea, pentru că, de fapt, nu există. Nu exista decât o singură pânză pe care el adăugase necontenit culori, fără nici o preocupare artistică, ci numai pentru că jocul acesta îl fermeca, îi îngăduia să regăsească, undeva, foarte adânc în fiinţa lui, un altfel de Timp, o altfel de existenţă. i

Se trântise pe pat, cu ochii în tavan. Simţi cum Iroaie deschide cu mare grijă uşă şi se apropie, în vârful picioarelor de el. Iroaie era bărbatul înalt, cu imensa barbă neagră, care-l întrebase de mai multe ori despre Ioachim.

- Mi-au spus băieţii că ai primit veşti proaste, începu. Ce s-a întâmplat?

- Am fost destituit, vorbi Ştefan cu un efort. A vrut să-mi arate şi decretul de destituire, dar nu l-a găsit. Spunea că a apărut în *Monitorul Oficial...*

Iroaie îl privi, după obiceiul lui, lung, încurcat, zâmbind şi clipind din ochi.

- N-aţi mai vorbit nimic altceva? îl întrebă el din nou. Nu ţi-a cerut să semnezi declaraţia?

Ştefan îşi trase perna sub cap, cu un gest scurt, iritat.

- Mi-a vorbit şi de declaraţie, spuse, dar m-am făcut că nu-l aud. Am declarat o dată pentru totdeauna că nu sunt legionar. Ori mă cred pe cuvânt, şi atunci îmi dau drumul, ori nu mă cred şi atunci...

- îţi faci iluzii, îl întrerupse Iroaie. De-aici nu scapă nimeni. Vreau să spun, nu iese nimeni fără o declaraţie de desolidarizare...

Ştefan zâmbi şi-şi închise ochii. I se păru că întreaga lui viaţă atârnă de răspunsul pe care-l va da lui Iroaie. Se hotărî să nu mai adauge nici un cuvânt, îl simţea pe celălalt cum aşteaptă nerăbdător, lângă pat, neîndrăznind totuşi să-l tulbure. în cele din urmă îl auzi îndreptându-se în vârful picioarelor spre uşă şi deschizând-o cu mare grijă. Ştefan răsuflă adânc, înseninat deodată; parcă ar fi scăpat dintr-o mare primejdie. Se întoarse apoi, repede, emoţionat, în sărutarea lungă, neasemuită a Ilenei.

Când se trezi recunoscu îndată mirosul de seu cald. Tânărul cu ochelari,

studentul Petrescu, îi adusese masa şi aştepta acum lângă el, zâmbind.
- Astăzi avem şi struguri, spuse. Dar încă nu sunt copţi... Din ziua aceea li s-au dat mereu struguri la masa de prânz.
- Dacă sunt înfuriat împotriva legionarilor, spunea Biriş, sunt înfuriat şi pentru că din cauza lor s-a ajuns la restricţia libertăţilor civice. Luptând împotriva lor, guvernul e silit să aplice metodele fasciste şi, în consecinţă, nu suferă numai legionarii, ci suferim noi toţi. Te poate oricine aresta, pe simplul pretext că ai fi legionar şi până se descoperă că nu eşti, eşti dat afară din slujbă sau trimis într-un lagăr. Cum s-a întâmplat, probabil, cu bietul Viziru.
- Iar începi? întrerupse Cătălina.
Biriş întoarse mirat capul. Cătălina avea o privire rece, aspră, rea; dar întâlnindu-i ochii, începu să zâmbească.
- Ai să ajungi şi tu maniac, adăugă. întocmai ca Dan; el nu-mi vorbeşte decât despre teatrul pe care are să i-l facă conu' Mişu...
- Şi să ştii mata, duduie Cătălina, că am să i-l fac, spuse Mişu Weismann, roşind brusc. Au tărăgănit puţin lucrurile din cauza situaţiei internaţionale, dar este o afacere de peste o sută de milioane, şi vă spun eu ca se face...
Biriş aşeză paharul cu coniac pe masă şi-şi aruncă, pe furiş, o privire scurtă asupra ceasului.
- Haide cu mine, spuse Cătălina ridicându-se brusc. Nu mai pot rămâne. M-a apucat durerea de cap...
Privindu-i cum se depărtează, Mişu Weismann se întoarse enervat către Bibicescu.
- Degeaba se supără duduia Cătălina, spuse. Dânsa poate crede că nu sunt serios, că nu există afacerea...
- Dacă vrei s-o împaci, vorbi Bibicescu, absent, nu-i mai trimite flori. Mai bine ne mai inviţi o dată la masă... Â-propos, adăugă el cu un glas în care străbătea emoţia secretului, ştii că am început să mă interesez de local?...

Mergeau alături, fără să-şi vorbească. Se însera.
- E frumoasă toamna la Bucureşti, spuse târziu Cătălina ridicând privirile către cer.
Apoi tăcu din nou. Biriş îi luă uşor braţul.
- Ce-ai avut astăzi? o întrebă. Păreai plictisită, enervată...
- Tu ştii de ce, răspunse ea încet. De ce mă mai întrebi?
- E absurd! făcu Biriş strângându-i puternic braţul. E o idee cu totul absurdă!...
Cătălina ridică din umeri.
- Mai bine să nu mai vorbim, spuse.
Apoi, apropiindu-şi brusc trupul de al lui, îl întrebă, cu alt glas:
- Ce faci astă-seară? Nu vrei să ne plimbăm împreună?
Biriş simţi din nou bine cunoscutul fior străbătându-i întreg trupul.
- Aveam o întâlnire cu un prieten, spuse. Dar dacă vrei tu, îi las un bilet... şi ne plimbăm...
- îmi pare rău, spuse Cătălina tristă. Credeam că eşti liber... Aveam atâta poftă să mă plimb cu tine pe străzi...

- Dar ţi-am spus că-i pot lăsa un bilet şi ne putem întâlni să ne plimbăm, o întrerupse înfrigurat Biriş.

- ... Simt că e ultima mea toamnă, sunt ultimele mele săptămâni, şopti Cătălina tot mai tristă.

- Vorbeşti copilării! izbucni Biriş. Vorbeşti absurdităţi!... Astea-s consecinţele aventurii tale! Asta înseamnă să trăieşti cu un nebun alături: înnebuneşti şi tu!...

- Tu ştii prea bine că nu e aşa, spuse Cătălina fără să-l privească. Ştii că nu e din vina lui. El e un biet nebun ratat, de care mi-e milă...

- Atunci, o întrerupse exasperat Biriş, adevărata nebună eşti tu. El nu e decât victima ta!...

- Degeaba mă cerţi, continuă Cătălina cu acelaşi glas stins. Ştii foarte bine că nu e aşa. Că asta trebuie să mi se întâmple... E mai tare ca mine... Trebuie să se întâmple... O dată ce am luat hotărârea aceasta, *trebuie* să se întâmple... Şi iar se apropie ziua...

- încetează! exclamă Biriş, lăsându-i braţul. Dacă mai spui asemenea enormităţi, te las aici, singură, şi mă duc acasă...

Ea întoarse capul spre el şi-i zâmbi.

- ... Are să-mi fie urât singură, spuse. Am să mă simt foarte tristă... Părăsită de toţi...

Apoi îi apucă braţul şi-şi apropie obrazul de urechea lui.

- Rămâi, te rog! îi şopti fierbinte.

- Parcă astăzi ar fi ceva mai buni, auzea Ştefan intrând în sala de mese. Se mai apropia încă unul de coşul cu struguri, lua câteva boabe, le sfărâma, le sugea încet, concentrat apoi spunea:

- Astăzi sunt mai buni. Au început să se coacă...

Uneori Ştefan aştepta, în faţa sârmelor, să vadă cum apune soarele către munţi. Aşa şi-a amintit odată de conferinţa de la Yokohama. Conferinţa se sfârşise în septembrie. Acum ar fi fost cu Ioana şi cu băiatul la Tokio. în locul lui, fără îndoială, fusese trimis Vidrighin. „Sunt şi nemţii amestecaţi aici, îşi aminti el cuvintele secretarului general; bagă bine de seamă..." Şi totuşi l-au destituit.

Fuseseră de-ajuns trei zile de ploaie rece ca frunzele, palide la sfârşitul lui septembrie, să devină arămii şi să înceapă să se scuture la cea dintâi clătinare. Venise toamna. De la ferestrele etajului doi, şoseaua se vedea acum foarte departe. Treceau, la rari răstimpuri, maşini spre Odorhei. Oamenii le priveau încetinindu-şi răsuflarea, emoţionaţi; dacă vreo maşină se oprea la prima gheretă şi o cotea spre stânga, însemna că se îndreaptă spre lagăr. O bruscă nervozitate îi cuprindea atunci pe toţi. începeau să se plimbe mai agitaţi şi se adunau, aproape fără să-şi dea seama, în faţa porţii de sârme. O dată sau de două ori pe lună venea o vizită. Cineva era chemat de plutonier şi trecea, între santinele, sârmele. Se întorcea după o jumătate de ceas, fericit. Aducea mai întotdeauna veşti. Aşa s-a aflat, o lună după ce fusese încheiat, de acordul de la Miinchen.

- Azi au adus tămâioasă, auzi Ştefan într-o zi intrând în sala de mese. S-au copt.... Tânărul de lângă el se opri în faţa coşului cu struguri, ciuguli din

câţiva ciorchini şi savura boabele plescăindu-şi puţin buzele. - Excelenţi, spuse. Sunt tămâioşi... - Acum e vremea lor, auzi Ştefan pe un altul. - La noi la vie... Ştefan apucă bucata de pâine din faţa lui şi începu să mănânce. îl cunoştea destul de bine, acum; îl ascultase de multe ori vorbind, îndată ce-şi termina ciorba. îl chema Ionescu şi era funcţionar de bancă la Câmpulung. Avea o vie, era însurat cu o fată din Constanţa, dar îi plăcea să amintească, de câte ori avea prilejul, că socru-său fusese cu treburi în Brazilia; acolo se născuse nevastă-sa. - La noi la vie, spunea el - dar Ştefan nu-l mai asculta. Ajunsese, acum, la o neobişnuită stăpânire de sine. îşi putea continua gândurile cât de gălăgioşi ar fi fost oamenii din jurul lui. îndată ce se hotăra, nu mai auzea nimic. Din când în când îl trăgea cineva de braţ, ca să-i spună că în ziua aceea e rândul lui să servească la masă sau să spele vasele. Atunci încingea un şorţ gros, de postav, şi-şi îndeplinea treaba cu cea mai mare atenţie, izbutind aproape întotdeauna să toarne în farfurii aceeaşi cantitate de ciorbă şi să împartă cu îndemânare macaroanele. Mirosul de seu cald îi era insuportabil; cu atât mai mândru era că nu lăsa să se întrevadă nici un gest de dezgust pe faţa lui, cât timp stătea aplecat asupra cazanului.

Hainele şi albiturile i se zdrenţuiseră complet. Studentul Petrescu îi adusese mai de mult câteva cămăşi, pe care nu le putea închide la guler pentru că erau prea strâmte. Tot Petrescu i-a găsit, la sfârşitul lui octombrie, un pulover de lână şi o manta. Zăcuse câteva zile cu febră şi doctorul Stănescu urca mereu la el, cu singurul termometru care exista în lagăr, ca să-i ia temperatura. Doctorul îi vorbea de Bursuc, de toţi prietenii şi cunoscuţii lui de la cafenea. Ştefan simţea câtă plăcere îi fac toate amintirile acelea, şi-l lăsa să vorbească, zâmbindu-i de câte ori îi întâlnea ochii, dar fără să-l asculte întotdeauna. Adesea, cu doctorul lângă el, îşi amintea de Ioana. Nu se mai întreba, ca la început, dacă va reuşi să vină să-l vadă. Era, acum, mai mulţumit că lucrurile se întâmplaseră astfel. Ar fi fost îngrozitor să-l întâmpine, în biroul maiorului, acolo unde aveau loc vizitele, şi să ghicească de la cea dintâi privire că o iubeşte mai mult pe Ileana.

- Tragedia asta e, vorbi el pe neaşteptate ridicându-şi puţin capul de pe pernă, că nu poţi iubi niciodată doi oameni în acelaşi timp. Iubeşti pe rând, când pe unul, când pe altul. Adică eşti şi tu la fel cu toţi ceilalţi care nu sunt sfinţi. Azi iubeşti pe unul mai mult, mâine iubeşti pe celălalt. Să zicem că ai putea să te culci şi cu ea. Dar ce poate să rezolve adulterul? Suntem numai noi doi, între bărbaţi, şi te întreb: ce-am rezolvat dacă am s-o aduc în camera secretă şi am să mă culc cu ea? Dacă n-aş iubi-o decât pe ea, poate că asta ar fi o soluţie. O soluţie provizorie, până aş divorţa şi m-aş recăsători cu ea. Deşi, nici de asta nu mai sunt aşa de sigur. Ai aflat şi dumneata cred, de accidentul acela de maşină. Căpitanul care a fost omorât atunci, era logodnicul ei, căpitanul Melinte. Vasăzică se logodise...

Doctorul Stănescu îl asculta calm, aproape cu indiferenţă. Observase câteva pete roz-vinete pe obrazul lui Ştefan. Ca şi el, Ştefan se încăpăţânase să se radă în fiecare zi, cu maşina unui vecin de cameră. Dar erau foarte puţine lame în lagăr, şi cu cât trecea timpul cu atât bărbieritul devenea mai greu. „S-a infectat şi el, îşi spuse doctorul privindu-i cu atenţie obrazul. A păţit-o ca mine. O să-şi strice obrazul."

- ... Dacă aş iubi-o numai pe ea! continuă Ştefan cu o mocnită tristeţe în

glas. Cât de simple ar fi atunci lucrurile! Aş redeveni şi eu un om ca toţi oamenii, dar măcar aş redeveni un om cinstit... Altceva visasem eu, adăugă lăsându-şi moale capul pe pernă. Dar, încă o dată mi-am dat seama aici că nu sunt în stare; sau, poate, nu merit un asemenea miracol. O iubesc mai mult pe ea, pe Ileana. Numai de dorul ei sufăr. E foarte trist, adăugă coborând şi mai mult glasul. Dacă tot la asta am ajuns, să înlocuiesc o dragoste prin alta, la ce bun toate aşteptările mele? N-am rezolvat nimic. Atunci, lasă lucrurile să se întâmple aşa cum vor ele să se întâmple. Ce mai pot schimba? Tot acolo o să sfârşim cu toţi, în zădărnicie. Atunci, la ce bun să te mai împotriveşti? Mi-a spus maiorul

că m-au destituit. Ei şi? Crezi că e atât de grav? Mai poate avea vreo importanţă?!...

Se opri istovit şi închise ochii. Doctorul îşi împacheta cu grijă termometrul, sticluţa cu alcool şi tuburile cu aspirină.

- încearcă să dormi, spuse. N-ai nimic. Eşti puţin agitat doar. Spune-i lui Petrescu să-ţi facă diseară un ceai...

Asta se întâmplase la sfârşitul lui octombrie. Când, o săptămână mai târziu, coborâse să se plimbe îmbrăcat cu puloverul şi mantaua aduse de Petrescu, se miră că nu zăreşte nici pe Oprea, nici pe Iroaie, că nu zăreşte o seamă de figuri cunoscute. „Au fost transportaţi alaltăieri la Vaslui, îl lămuri studentul Petrescu. Mă mir că nu i-aţi auzit..." „în fond, n-are nici o importanţă", îşi spuse Ştefan reluându-şi plimbarea în jurul clădirii. Dar simţea că, totuşi, îi părea rău. Se învăţase cu ei. îi plăcea să-i întâlnească prin curte urmărindu-l şi totodată urmărindu-se unul pe altul.

Nopţile, după rugăciune, se făceau în unele dormitoare şezători. îl chemaseră de mai multe ori şi pe Ştefan, dar se dusese o singură dată şi aproape că nu ascultase. Un tânăr citea un lung poem despre toamnă. De la cele dintâi versuri, Ştefan se retrase în sine; îşi aminti foarte multe lucruri din adolescenţa şi tinereţea lui, mirându-se singur cu câtă seninătate şi le aminteşte. Apoi se întoarse la Ileana. îşi alese, de astă dată, întâlnirea lor din Sâmbăta Floriilor. Rămase mai întâi foarte multă vreme privind-o: era îmbrăcată primă văratic, cu o bluză de culoarea liliacului. O privi lung, în neştire. îl privea şi ea tot atât de adânc, parcă ar fi presimţit că nu se vor mai întâlni multă vreme. „Am simţit nevoia să mă rog", îi spunea. Ştefan era sigur, acum, că se înălţase puţin în vârful picioarelor aşteptând să fie sărutată. Apoi, după ce ieşiseră din biserică, au vorbit despre altceva. îl mai întrebase, în glumă, aşa cum făcea întotdeauna, de maşina ei din pădurea Băneasa, dar nu făcuse nici o aluzie la picturile lui. „Mă întreb dacă n-a înţeles, chiar din acea seară", îşi spuse Ştefan, şi zâmbi. Toţi începură să aplaude în jurul lui, şi atunci aplaudă şi el. Fusese, îşi dădu repede seama, o conferinţă a unui asistent universitar. Acesta îşi lăsase şi el barbă, dar avea grijă s-o potrivească din foarfece, astfel că avea, acum, aerul unui pictor sau poet romantic. „Seamănă cu cineva, dar nu-mi pot da seama cu cine." în acea clipă, auzi lângă el pe cineva şoptind: - A vorbit bine, dar a lăsat la o parte esenţialul; n-a vorbit despre Istorie...

Ştefan zâmbi din nou, confidenţial. Era marea lor pasiune să vorbească despre Istorie, despre momentul istoric, despre misiunea istorică. îi auzea discutând şi uneori se simţise ispitit să se oprească şi să intre şi el în vorbă. Dar se ţinea de cuvânt: „Eu sunt neutru. Ei cred în ceva, şi pentru asta au fost închişi între sârme. Eu cred în democraţie, dar nu fac politică, deci nu iau parte la conflict; apărătorii democraţiei sunt cei care i-au arestat şi i-au adus aici.

Eu sunt în afara luptei. Nu am dreptul să mă amestec în discuţiile lor; sunt neutru..." în noaptea aceea, după şezătoare, Ştefan se duse, ca de obicei, să se plimbe. în fund, ca într-o ceaţă, se zăreau luminile Ciucului. Se opri, foarte aproape de sârme, să le privească. „N-a vorbit despre Istorie, îşi aminti el deodată. A uitat esenţialul..."

- Aţi fost la şezătoare?

Omul se apropiase de el pe nesimţite şi se oprise lângă sârme.

- Am fost, începu însufleţit Ştefan. Dar dumneavoastră şi mişcarea dumneavoastră acordaţi o importanţă prea mare Istoriei, evenimentelor vii din jurul nostru. Viaţa n-ar merita să fie trăită dacă, pentru noi, oamenii moderni^ ea s-ar reduce exclusiv la *istoria* pe care o facem. Istoria se petrece exclusiv | în Timp şi prin tot ce are el mai bun, omul încearcă să se împotrivească \ Timpului. Adu-ţi aminte când te-ai îndrăgostit întâia oară. Mai trăiai atunci în Timp?... De aceea prefer democraţia, pentru că este şi antiistorică, adică îşi propune un ideal oarecum abstract, care se împotriveşte momentului istoric.

Omul îl privea din când în când, apoi îşi mângâia barba. Era îmbrăcat într-un suman cafeniu.

- Sunt şi astea frumoase, începu el, şezătorile, de la numărul 6, dar eu nu prea le pricep. Mie îmi plac şezătorile de la numărul 2, că acolo cântă Căminiţă din frunză. Eu sunt dintr-un sat vecin cu al lui. Suntem amândoi din Năsăud... Dar să veniţi dumneavoastră la numărul 2 în noaptea Sfântului Andrei, să-l ascultaţi pe Căminiţă povestind cu strigoi şi vrăjitori.

De câteva zile se făcuse deodată frig. Munţii Odorheiului albiseră peste noapte. Ştefan se plimba cu pasul repede, cu mâinile adânc înfundate în buzunarele mantalei.

- Să nu uitaţi să veniţi diseară la şezătoare, auzi pe ţăranul din Năsăud. „Noaptea Sfântului Andrei", îşi aminti Ştefan. De ea îi vorbise şi Anisie.

„în noaptea Sfântului Andrei citesc sau ascult poveşti cu strigoi", îi spusese. Văzu atunci cum, peste sârme, unul dintre jandarmi îşi aşeză puşca mitralieră în poziţie de tragere. Apoi descoperi că, de-a lungul sârmelor, santinelele se înmulţiseră: erau acum vreo 15. Văzu pe maior, înarmat şi el, traversând grăbit curtea din faţa cancelariei, cu un plutonier. încet, încet, din toate părţile apăreau jandarmi. Deţinuţii ieşiră din camere şi se adunară în mai multe grupuri în curte. Dar îndată ce unul dintre ei încerca să se apropie de sârme, jandarmii strigau şi înălţau armele. Până ce un plutonier se îndreptă spre sârme cu un jurnal în mână şi făcu semn că se apropie cineva. înainta un bărbat înalt, subţire, cu barba de timpuriu albită. Plutonierul înfăşură jurnalul, îl ghemui cât putu de mult şi-l zvârli peste sârme. Celălalt se aplecă să-l ridice şi se îndreptă către mijlocul curţii desfăcându-l. Se opri din drum, deschise ziarul, şi se clătină. Toţi se repeziră spre el. Apoi Ştefan auzi un strigăt sugrumat, sălbatic, de fiară rănită:

- L-au împuşcat pe Căpitan!
Nu se mai auzi atunci nici o răsuflare în toată curtea. Tăcerea aceea împietrită i se păru mai cumplită decât orice strigăt. în clipa următoare, îi văzu pe toţi căzând în genunchi, izbucnind în plâns, gemând. Unii se loveau cu capul de pământ. Alţii urlau ca un câine lovit. Cu armele în mâini, jandarmii îi priveau. Ştefan îşi făcu o cruce şi-şi plecă fruntea, fără gânduri.
Ioana îşi ridica la răstimpuri ochii din carte şi privea ceasul. Se apropia miezul nopţii. „Ar fi trebuit să vină", îşi spuse. Dar simţi că chiar dacă ar întârzia încă, chiar dacă nu s-ar întoarce deloc toată noaptea, n-ar mai putea suferi, simţi că tristeţea aceasta fără margini şi fără înţeles nu se datora lui Ştefan. Citea ultimul roman al lui Partenie. Apăruse în preajma Crăciunului, cu câteva zile înainte de întoarcerea lui Ştefan. Se apropia acum de sfârşit; mai avea numai vreo şaizeci de pagini, dar înainta încet, cu o stranie presimţire în suflet. Nu citise niciodată ceva mai deznădăjduit, o carte mai tristă, mai întunecată. Când îl chemase la telefon, Partenie îi spusese că nu va putea veni decât a doua zi de dimineaţă. „Termin ultimele corecturi în noaptea aceasta", îi spusese. Trebuie să apară înainte de Crăciun. De cartea aceasta era vorba, de *Plimbare pe întuneric.*
„Termin corecturile în noaptea aceasta..." „Dar vino cât poţi de dimineaţă", îl implorase ea. „Am să vin la opt", îl auzise după o scurtă şovăială. Aşezase receptorul cu o mână moale, istovită, apoi se lăsase să cadă în fotoliu. „In noaptea aceasta", îşi aminti ea deodată. Cu un efort se ridică, îmbrăcă blana fără să-şi dea seama şi coborî ţinându-se de rampă. în dreptul staţiei de tramvai, revăzu tot ce se întâmplase cu un ceas mai înainte: domnul care citea jurnalul rezemat de felinar, maşina care trecuse repede prin faţa ei, foarte aproape de bordura trotuarului, gazeta cu titlul mare pe care călcase. Era o ediţie specială. După ce-o citise, domnul de lângă felinar o lăsase să cadă. Ioana călcase pe ea fără s-o vadă, făcându-şi loc spre tramvai. Dar era prea multă lume, şi se întoarse pe trotuar. Atunci, îşi lăsase ochii să alunece pe titlurile ediţiei speciale.
Îi găsise la masă. - Nu vrei să mănânci cu noi? o întrebase Adela. - Nu mi-e foame, spuse. - Ce mai veste, poveste? întrebase Răducu. Abia atunci îşi dăduse seama că erau îmbrăcaţi de seară. - Avem un bridge, la Olteanu, spusese Adela. - încolo, totul bine? întrebase mai târziu Răducu. - Mi-e teamă de Ştefan. Aţi auzit ce s-a întâmplat? - Ce? făcuse Adela. - Am văzut ediţia specială: l-au împuşcat pe Codreanu... - A, da, spusese Răducu. Acum s-a terminat şi cu povestea asta. S-a lichidat... - Mi-e teamă de Ştefan, şoptise foarte încet Ioana. - Are să le dea drumul acasă la toţi, vorbise Răducu. Evident, va trebui să semneze şi el o declaraţie, cum fac toţi. De Crăciun se întoarce, îţi spun eu!... Ioana simţi o nestăpânită dragoste pentru Răducu şi oftă. - Ne
pare rău că suntem grăbiţi, spusese Adela ridicându-se de la masă. Mai vino pe la noi. - Vino să mănânci într-o zi cu noi, adăugase Răducu. Dă-ne un telefon.
Se trezise pe trotuar, şovăind. S-ar fi dus la Cotroceni, dar îi era teamă.

Bătrânul Bologa ar fi întâmpinat-o de la uşă. - Ce veşti? Şi văzând că-şi pleacă privirile, ori zâmbeşte încurcată, ori înalţă din umeri, ar fi continuat. - Ţi-am spus să-i dai un ultimatum! Ce, a înnebunit? Vrea să ne compromită pe toţi?... Dă-i o telegramă!... - Nu se primesc telegrame. I-am scris numai prin poştă peste treizeci de scrisori. I-am scris altele prin jandarmerie... - Trimite-i prin Prefectura Poliţiei, pentru că ei l-au arestat. Dacă-i telegrafiezi, somându-l să semneze declaraţia, are să-i predea telegrama. - Nu pot să-l somez, spunea deznădăjduită Ioana. L-am rugat, l-am implorat, dar nu pot să-l somez... - Atunci sunteţi de conivenţă amândoi, exclama cu o mocnită exasperare în glas bătrânul Bologa. Sunteţi amândoi simpatizanţi legionari!... - Şi numai din cauza lui Ioachim Teodorescu, intervenea doamna Bologa ca să abată discuţia. Dacă nu v-aţi fi întâlnit cu el la Ulm!... Cine Dumnezeu v-a pus să vă duceţi la Ulm?... - Din cauza unei catedrale! exclama bătrânul Bologa. Ce-o să faceţi, acum, că l-au dat afară de la minister? adăugă cu un tremur greu stăpânit în glas. - Ar trebui să treci mâine pe la Direcţia Jandarmeriei, spunea doamna Bologa, poate ţi-a venit rândul la vizită. - Am să mai trec şi mâine, dar ştiu că nu mi-a venit. Mi-a spus-o colonelul. Mai sunt vreo sută de vizite aprobate, în principiu, înaintea mea, pe listă. Dar nu acceptă decât două, maximum trei vizite pe lună. Mi-a spus-o colonelul... - Dă-i o telegramă atunci, reîncepea bătrânul Bologa. Dă-i un ultimatum. Spune-i că ne compromite familia. Ameninţă-l cu divorţul. Spune că-i iei copilul...

Se întorsese pe jos acasă. Ploua mărunt, o ploaie rece, amestecată cu fulgi de zăpadă. „Evident, e vina mea, îşi repeta Ioana. Ar fi trebuit să fiu mai energică. Ar fi trebuit să cad în genunchi în faţa colonelului şi să-l implor. Ar fi trebuit să aduc şi băiatul cu mine. Ar fi trebuit să izbucnesc în plâns şi să-mi smulg părul. Ar fi trebuit să-i spun că mă omor. Că are să-mi moară copilul..." Se opri brusc, în mijlocul străzii, speriată, şi-şi făcu o cruce. „Doamne fereşte! şopti. Doamne fereşte!..." îşi mai făcu repede câteva cruci, apoi grăbi pasul.

Adormise târziu, înghiţită parcă de propriul ei vid. Se deşteptase foarte devreme. Era încă întuneric şi în odaie era frig. îl visase tot timpul pe Ştefan. Rămase în pat până ce zări că se luminează fereastra, apoi începu să se îmbrace, fără gânduri. Când auzi ceasul bătând opt, trecu în birou şi privi afară. Era o dimineaţă cenuşie, cu cerul jos, murdar. Ioana îşi aşeză mâinile pe calorifer; începea să se încălzească. „în curând va fi cald bine", îşi spuse, şi gândul acesta o linişti. Văzu o maşină oprindu-se la poartă şi se trase speriată înapoi.

Îi deschise chiar ea uşa. Partenie rămase nehotărât în prag.

- Te rog, intră, îi spuse ea foarte încet. Voiam să te văd. Doar să te văd. îl privi muşcându-şi uşor buzele. Partenie părea mai încruntat ca altădată, aproape întunecat.

- Voiam să te văd, repetă. îmi pare rău că te-am făcut să vii. Voiam doar să te văd...

Nu îndrăznea să-şi desprindă ochii de ai lui. îl văzu că zâmbeşte şi adăugă repede.

- Nu te-am mai văzut de mult. îmi era dor... Nu te-ai schimbat deloc...

- Dacă ai să-mi dai voie, am să mă aşez pe scaunul ăsta, spuse Partenie

şi se îndreptă spre fotoliu.
Îşi scoase tabachera, îşi alese cu grijă o ţigară şi începu s-o frece între degete, în picioare, lângă uşă, Ioana îl privea fascinată. Aşa făcea şi atunci, acum patru, cinci ani; se aşeza pe scaun fără s-o invite şi pe ea, îşi scotea tabachera şi îşi alegea, alene, o ţigară. Ea se grăbea, atunci, să i-o aprindă. întoarse speriată ochii; pe masă, pe etajeră, nu se aflau chibrituri. Ar fi trebuit să se ducă la bucătărie.

- Nu te deranja, spuse Partenie căutând într-un buzunar al vestei. Am bricheta...

- Mi-e frică de Ştefan, şopti Ioana.

- Este exact ce mi-am închipuit, făcu Partenie respirând adânc primul fum al ţigării şi înălţându-şi ochii spre ea.

Ioana aşteptă câteva clipe, privindu-l din nou, fascinată.

- Tu ce mai faci? îl întrebă, văzând că tăcerea se prelungeşte. Partenie ridică din umeri.

- Trăiesc, spuse în cele din urmă.

Ioana simţi cum inima începe să i se bată puternic ca şi cum cuvântul acela simplu i-ar fi anunţat un lucru de o extremă gravitate.

- Am auzit că ai fost la Ulm, vorbi Partenie privind-o fix, aproape sever. Ioana se aşeză pe celălalt fotoliu. Se simţise dintr-o dată foarte obosită.

- Cine ţi-a spus? îl întrebă ea încet.

- Domnul Bologa, răspunse Partenie.

Pentru că nu zărise în apropiere nici o scrumieră, îşi scutură scrumul în palma stângă, pe care o păstra inertă, rezemată de genunchi. „Exact ca şi atunci. Ar fi trebuit acum să se ridice, să se apropie de el şi să întindă palma; Partenie i-ar fi trecut scrumul din palma lui în palma ei. Dar se simţea prea obosită şi nu se ridică."

- Mă întrebam, astă-vară, cum de se face de nu m-ai chemat, vorbi din nou Partenie surâzând. Nu-mi place rolul de soră de caritate, dar pentru tine aş fi făcut şi asta...

Tăcu şi o privi din nou lung. Apoi se ridică şi îndreptându-se către bufet strivi ţigara într-un vas de flori şi-şi scutură scrumul din palmă.

- Poate îţi mai aduci aminte, începu el aşezându-se din nou pe scaun, că oroarea mea a fost şi este încă sculatul de dimineaţă. Mai ales când mă culc în zori, cum se întâmplă adeseori şi cum s-a întâmplat şi de data aceasta. Când am auzit ceasornicul sunând la şapte şi mi-am amintit că trebuie să vin să te văd, am avut o pornire de ură împotriva ta. Tu mi-ai distrus viaţa. Poate că nu ţi-ai dat niciodată seama, dar mi-ai distrus-o. Dacă nu te-aş fi întâlnit pe tine, probabil că aş fi întâlnit o alta ca tine, şi aş fi iubit-o aşa cum te-am iubit pe tine, şi aş fi cunoscut şi eu, ca toţi ceilalţi, odihna şi uitarea. Dar te-am întâlnit pe tine şi de atunci am rămas aşa cum eram când te-am întâlnit. Să nu-ţi închipui că ţi-am păstrat credinţă, în sensul romantic al cuvântului. Nu. Am iubit, cum spun poeţii, şi probabil că am fost şi eu iubit de nenumărate femei. Unele mai frumoase ca tine, altele mai atrăgătoare ca tine. De mai multe ori am crezut că sunt cu adevărat îndrăgostit. Mă înşelasem; nu eram; nu mai puteam fi îndrăgostit. Norocul ăsta mi l-ai ucis tu. Pe tine nu te mai iubeam de mult, dar nici de alta nu mă mai puteam îndrăgosti. Viaţa mea a fost de-atunci

pustie. Când m-a trezit deşteptătorul la şapte, am simţit pustiul în jurul meu şi în toată fiinţa mea. Ai ţinut cu orice preţ să mă scoli de dimineaţă - în întuneric, în frig, în miros de scrum...

- Voiam să te văd, şopti palidă Ioana. Doar să te văd...

- Ţi-am făcut şi plăcerea aceasta, spuse Partenie zâmbind. Dar dacă ai şti cât te-am urât azi-dimineaţă... Tu ai fost nenorocul meu. Poate n-ai nici o vină, dar te-am urât! Ai ars tot în mine. Ai ars până şi dragostea mea de-acum cinci ani. Când mi-ai telefonat azi-noapte, mi-am spus: „Poate l-au împuşcat şi pe Viziru, şi acum e văduvă. Ar putea fi din nou soţia mea..." Dar nu-mi făcea nici o plăcere gândul ăsta. Nu te mai iubesc. Ştiam de mult că nu te mai iubesc, dar, uneori, mai speram încă. „Poate, totuşi, o iubesc, îmi spuneam; poate am să iubesc într-o zi pe alta." Azi-dimineaţă când suna ceasornicul, am înţeles încă o dată că nu te mai iubesc, că n-am să mai pot iubi. N-am să mai pot iubi.

Ioana, foarte palidă, îl privea în neştire. Ar fi vrut, de multe ori, să-l întrerupă, dar nu avea putere. Şi nici nu ştia ce să-i spună.

- Iartă-mă, şopti ea târziu, ducându-şi mâna la frunte. Iartă-mă, repetă mai încet.

Partenie o privi multă vreme în tăcere, apoi îşi scoase tabachera şi-şi alese o nouă ţigară.

- Nu e vina ta, vorbi el târziu. Şi dacă nu m-ar fi trezit ceasornicul azi-dimineaţă, nu ţi-aş fi spus-o nici acum.

Continuă să fumeze în tăcere, privind-o. Ioana simţi cum îi alunecă lacrimile, sfioase, pe obraji însă nu îndrăzni să şi le şteargă.

- Voiai să-mi spui ceva? întrebă Partenie târziu, ridicându-se să zvârle ţigara şi scrumul în vasul cu flori.

- Nu. Voiam să te văd... El rămăsese în picioare.

- Nu mai pot întârzia, spuse. Trebuie să trec pe la tipografie... La revedere!... Se apropie de ea şi o bătu încet pe umăr. Ioana îi întinse mâna. Partenie

se plecă şi-o sărută corect.

- La revedere, mai spuse el o dată din prag.

Când auzi uşa închizându-se în urma lui, Ioana îşi prinse obrazul în palme şi începu să plângă cu hohote.

Cu ochii împăienjeniţi, mai privi o dată ceasul: două noaptea. „Nu mai vine, îşi spuse", şi ca şi când ar fi aşteptat doar această confirmare ca să se poată abandona cu totul deznădejdii, se zvârli pe pat şi începu să plângă cu hohote înfundându-şi faţa în perne. Terminase *Plimbarea pe întuneric.* Acum înţelegea tot. înţelegea ce-i spusese în dimineaţa aceea de decembrie: „Mi-ai ucis norocul..." înţelegea mai ales ce simţise el, cu cinci ani mai înainte, când, întâlnin-du-l ca de obicei în dreptul Facultăţii de Litere, îi luase braţul şi-l întrebase deodată: - Crezi că noi am putea fi prieteni, numai prieteni?... Şi pe urmă, cu un glas pe care-l voise numai confidenţial, dar în care străbătea emoţia, teama: - Aş vrea să rămânem prieteni. Cred că iubesc pe altcineva... Nu îndrăznise atunci să-l privească. O florăreasă se oprise în dreptul lor, cu un buchet de mixandre în mână. Partenie îl luă şi i-l întinse, tăcut. Apoi îşi băgase mâna în buzunar să caute bani.

Îşi dădu seama că nu plânge de tristeţea şi deznădejdea lui Partenie. îi era milă de el, dar nu din cauza lui plângea. O copleşise tristeţea cărţii, tristeţea lucrurilor care au fost cândva şi acum nu mai sunt. Târziu, simţi că nu mai poate plânge şi-şi ridică faţa dintre perne. îşi trecu palma peste ochi, oftând adânc. Ar fi vrut să se scoale şi să ascundă cartea lui Partenie, dar nu mai avea putere. Parcă oasele i-ar fi fost zdrobite şi toată vlaga i s-ar fi risipit în plâns, întocmai ca şi în acea seară, când colonelul îi spusese: - Are să vină şi domnul Viziru în câteva zile; evident, dacă semnează şi dumnealui declaraţia colectivă... Apoi, fără ca nimic să fi pregătit acest gest, îşi întinse mâna şi şi-o opri pe pieptul ei. Ioana făcuse un pas înapoi, însă cealaltă mâna i se aşeză, grea, pe umăr. - încă nu e sigur, continuase colonelul coborând glasul. încă nu e sigur că i se va da drumul... Simţise din nou mâna pe pieptul ei. Rămăsese o clipă, ţintuită parcă de dezgust, apoi se retrase repede şi se apropiase de uşă. - Mulţumesc, spusese ea cu mâna pe clanţă, mulţumesc de vestea pe care mi-aţi dat-o... Acasă se trântise îmbrăcată pe pat şi îşi înfundase capul în perne.

Când auzise soneria sunând prelung, alergase chiar ea să deschidă. îi sărise în braţe înainte ca să-l poată vedea. Din îmbrăţişarea lui ghicise cât era de

schimbat. Apoi Ştefan o privi lung şi zâmbi: - Te-ai schimbat de când nu ne-am mai văzut. Te-ai făcut mai frumoasă... Nu slăbise prea mult şi totuşi nu mai era ca înainte. Avea o privire stingherită, un alt fel de zâmbet. Gesturile, mişcările lui erau mai potolite, cu o nedefinită oboseală în ele. îl văzu mai bine când se îndreptase spre maldărul de cărţi. - Le-am transportat de la hotel, spuse ea îmbujorându-se. Au închiriat camera şi le-am transportat aici... - Camera *Samba,* vorbi el zâmbind, fără s-o privească. - Odaia lui Barbă-Albastră, spuse ea prinzându-l din nou în braţe. Dar nici măcar n-am văzut-o; coborâseră deja cărţile când m-am dus eu să le iau... - Camera *Samba,* repeta. Am să-ţi spun altă dată de ce... De-abia atunci o întrebă de copil şi trecu în odaia lui să-l vadă.

- Ţi-a fost dor de mine? îl întreba ea mereu. - Cum să nu-mi fie?... Bărbierit, tuns, îmbrăcat cu haine curate, începea să semene cu el. Persista, totuşi, ceva străin, schimbat. - Am îmbătrânit, spunea el. Dar nu-mi pare rău. Tinereţea e o vârstă ingrată. Nu mai vreau să-mi pierd timpul acum. Am acest mare noroc de a fi fost dat afară de la minister. Am redevenit un om liber. Liber pe timpul meu...

- Ştefan, îl întrerupse ea speriată, ce ai? Ce s-a întâmplat cu tine?... El o cuprinse, zâmbind, în braţe. O strângea tot mai puternic, ca şi cum ar fi implorat-o să tacă. - Eşti trist, şoptise ea târziu. - Toţi suntem trişti, spunea el. Nu se vede întotdeauna, dar oamenii sunt trişti. Şi cine spunea totuşi că singura mare tristeţe este aceea de a nu fi sfânt?... Ioana ştia la ce se gândeşte, şi tăcu. - Nu vreau să văd pe nimeni de sărbători, adăugase el. Să rămânem numai noi doi, singuri...

Apoi într-o dimineaţă, o întrebase: - Ce-ai făcut cu tabloul? Era şi un tablou acolo, ascuns în dosul bibliotecii. Dar schimbase repede vorba: - Dacă vom fi singuri în noaptea Anului Nou, am să-ţi povestesc povestea camerei *Samba...*

Ioana sări speriată din pat şi se apropie de măsuţă. Nu găsi imediat

ceasul; îl acoperise cu romanul lui Partenie. Plecă mult capul sub abajur şi clipi des, să-şi limpezească privirile. Trei fără cinci minute. „Unde a putut rămâne acum? Camera *Samba* nu mai există. Camera secretă, camera lui Barbă-Albastră, nu mai există. A fost închiriată. Unde a putut întârzia până acum?..." Se întoarse la pat şi aranja pernele. Apoi se aşeză în fotoliul de lângă lampă şi începu să aştepte. Nu îi era somn. Parcă nici nu mai era atât de tristă. „S-a întâmplat ceva cu el, s-a schimbat. L-a schimbat lagărul. I s-a întâmplat ceva acolo, ceva de care îi e teamă să-şi amintească, de care nu-i va vorbi niciodată. întocmai ca mâna grea, umedă, murdară a colonelului; nu-i va putea vorbi niciodată de ea, de mâna colonelului. Dacă l-au umilit şi pe el, nu va afla niciodată:" - în fond, ce făceai tu tot timpul acolo, în lagăr?... - Nimic precis. Dormeam cât puteam

mai mult. Aşteptam să treacă timpul. Mă bucuram că nu mai am nimic de făcut, că sunt un om liber, fără program, fără slujbă...

Îl auzi deschizând uşa de la intrare şi îndreptându-se bâjbâind, în vârful picioarelor, spre dormitor. Nu aprinsese lampa în hol; înainta încet, prin întuneric.

- Nu te-ai culcat încă? o întrebă din prag.

- Nu mi-era somn. Am citit până adineauri. Tu unde ai fost?

- Am fost cu Biriş. M-a ţinut de vorbă până acum...

Aproape de bătaia lămpii, părea încă şi mai palid. Surprinzându-i privirea, Ştefan zâmbi. „Nici măcar nu observă că am plâns", îşi spuse Ioana.

- M-a ţinut cinci ceasuri de vorbă, continuă Ştefan, ca să-mi spună, la despărţire, că se însoară...

Îndată ce trenul îşi încetinise mersul, Ştefan sărise pe peron şi alergase către sala de aşteptare. Inima îi bătea să se spargă. „Am ajuns la Bucureşti, se auzea el strigând foarte adânc înlăuntrul lui. Am s-o văd." îşi roti privirile cu emoţie, cu spaimă, în sala de aşteptare. îi telegrafiase cu o seară mai înainte, din gara Ciuc. începu s-o caute, întorcând necontenit capul către uşă, tot aşteptându-se s-o vadă intrând şi alergându-i în braţe. Ieşi pe peron, îşi făcu loc printre şirurile compacte de pasageri, apoi se întoarse în sala de aşteptare. „N-a venit, înţelese el târziu. Probabil că nu i-a ajuns telegrama." Alergă atunci într-o cabină telefonică. îi răspunse doamna Creţulescu. - E la Predeal. A plecat alaltăieri la Predeal, la ski. Apoi, după o pauză, văzând că Ştefan nu mai spune nimic, întrebă. - Dumneata eşti, domnule Viziru? Te-a aşteptat mereu. A tot crezut că ai să vii. Citise în ziar că au să vă dea drumul şi a tot aşteptat să-i telefonezi... - Abia acum am sosit, spuse încet Ştefan. Sunt încă la gară... Doamna Creţulescu începu să râdă. - Bată-te norocul să te bată, spuse ea. Eşti leit generalul. Parcă-l aud: „Să mă crezi mata, duducă, acum am sosit!..." Bată-te norocul să te bată!...

Îmbrăţişând-o pe Ioana, simţea că nu încetase s-o iubească o singură clipă. Dar o iubea altfel; n-o mai iubea ca înainte. Mai greu îi era să-i vorbească. Ar fi vrut s-o poată privi, s-o poată strânge în braţe, fără să-i vorbească. Din fericire, a dat cu ochii de maldărul de cărţi şi s-a desprins uşor din braţele ei. Aşa a făcut mereu, de-atunci; de câte ori nu mai avea

ce să-i spună, se depărta de ea, se îndrepta spre un obiect oarecare şi o lăsa pe ea să vorbească. Chiar şi în noaptea de revelion, povestindu-i despre camera *Sambă,* simţea că nu mai vorbeşte el. Amintea de o întâmplare care se petrecuse de mult; nu vorbea despre el, despre întâmplările lui de-acum.

Când îl întâlnise pe Biriş, i se păru că-i zâmbeşte cu oarecare răceală.

- Te-am invidiat tot timpul cât ai stat închis, îi spuse Biriş. Ce noroc ai avut! Ce şansă unică!... Să suferi pentru o cauză care nu era a ta! continuă el înflăcărându-se deodată. Să-ţi iei asupră-ţi un păcat pe care nu l-ai făcut şi să răscumperi acest păcat prin propria ta nevinovăţie... Cât aş fi dat să mi se întâmple mie aventura ta; să plătesc pentru o crimă pe care nu numai că n-am făcut-o, dar care mi-a fost odioasă. Aş fi suferit cu bucurie alături de ei, tocmai pentru că mi-a fost şi-mi este odioasă dictatura, crima politică. Şi când am aflat că ai refuzat, la Prefectură, să semnezi declaraţia de desolidarizare, aproape că am fost gelos pe norocul tău...

Ştefan îl asculta nedumerit, iritat. Trebuia să apară întotdeauna ceva neprevăzut în prietenia lor, ca să-i separe. „N-am să pot fi niciodată sută la sută prieten cu Biriş, îi spusese odată Ilenei. Probabil că ceva în adâncul meu, sau poate în al lui, se împotriveşte. Ne-am întâlnit şi ne-am împrietenit, pentru că m-a confundat şi el cu Partenie."

- ... Am fost gelos pe norocul tău, repetă Biriş. Ca şi pe Alioşa Karamazov, care ispăşeşte o pedeapsă ca să răscumpere crima fratelui său...

Ştefan înălţă plictisit din umeri.

- Dacă vrei să ştii adevărul, spuse încercând să zâmbească, şi să nu mă mai invidiezi, află că am rămas în lagăr pentru cu totul alte motive decât acestea, atât de frumoase, pe care le-ai întrevăzut tu. Am rămas acolo pentru că se logodise Ileana. Mi-era foarte greu să mă întorc acasă. Ţi-am spus că-mi iubesc soţia, pe Ioana. Mi-era greu să mă întorc acasă, terorizat cum eram de logodna Ilenei. Evident, adăugă el cu un alt glas, aflasem tot atunci că logodnicul ei murise într-un accident de maşină. Dar nu era mai puţin adevărat că se logodise. Se logodise cu un căpitan...

Biriş îl privi adânc, şovăind, apoi izbucni într-un râs gros, vulgar.

- Gând la gând cu bucurie! spuse el. Află că mă logodesc şi eu. Cu o fată de negustor... Nu ştiu dacă ai remarcat, adăugă coborând glasul, dar era un fel de „vedere" când ai intrat tu. Ai făcut greşeala să le spui că te întorci din lagăr şi oamenii au plecat repede; şi-au închipuit că ai să începi să critici guvernul. Ei sunt oameni aşezaţi, cu stare, nu vor să aibă plictiseli...

- Dar care era fata? întrebă Ştefan.

- Nu a venit. E la Severin. Era invitată mai de mult la un cumnat al ei, tot negustor, la Severin. Şi-a trimis la noi numai o parte dintre rude...

- Dar cum e? ai văzut-o? întrebă din nou Ştefan.

- Nu i-am văzut decât fotografia. După fotografie, pare o bună gospodină...

- Acum, dacă se însoară Biriş, spuse Ştefan Ioanei în acea noapte, va trebui să-i invităm mai des la noi, va trebui să mergem la nuntă şi să le facem un cadou... Tocmai acum, când nu mai avem bani. Ar trebui să mai

scrii tatei...

Din toamnă, de când aflase că nu mai încasează salariul lui Ştefan, bătrânul Viziru îi trimitea lunar Ioanei douăzeci de mii de lei.

- Ar trebui să-i mai ceri, continuă Ştefan. Să-i spui că avem nevoie de aceşti bani ca să cumpărăm un cadou de nuntă. Se căsătoreşte cel mai bun prieten al nostru şi trebuie să-i dăm un cadou...

Ioana îl privi puţin intimidată de vocea lui, şi păli.

- Ştefan, îl întrebă ea încet, ce ai? Ce s-a întâmplat cu tine?

- Am uitat să-ţi spun că s-a logodit Ileana, fata aceea de care ţi-am vorbit anul trecut, de care-ţi spuneam că mi se păruse că aş putea fi îndrăgostit... S-a logodit şi ea!...

Ioana îl privi câtva timp ca şi cum ochii ei nu l-ar mai fi întâlnit, apoi se aşeză încet pe marginea patului şi începu să plângă.

- O cheamă Ileana, adăugă Ştefan tulburat.

Rămăsese în picioare, cu fruntea puţin plecată şi, privind-o cum plânge, îşi aminti deodată de Japonia. „Acum am fi fost la Tokio. De câteva luni, am fi fost cu toţii la Tokio şi nu s-ar mai fi întâmplat nimic. Am fi fost cu toţii acolo, departe, foarte departe, în altă lume, la Tokio." Se repezi deodată, îngenunche în faţa ei şi încercă s-o cuprindă, peste umeri, în braţe.

- Iartă-mă! şopti el înfrigurat. Tot pe tine te iubesc mai mult. Nu pleca de lângă mine, nu mă lăsa singur. Pe tine te iubesc mai mult. Ajută-mă! Nu pleca de lângă mine.

Ioana tresări şi întoarse speriată capul spre uşă.

- Mi se pare că s-a deşteptat băiatul, spuse ridicându-se cu un zvâcnet.

Cătălina se ghemui, după obiceiul ei, în fundul divanului, şi-l întrebă:

- Ei, şi cum e fata?!

Biriş zâmbi încurcat. îşi mângâie cu palma părul din creştetul capului şi Cătălina observă că începuse sa chelească. Slăbit, nebărbierit, cu începutul de chelie în creştet, Biriş i se păru deodată cu zece ani mai bătrân. „Aşa are să fie, în curând, şi el", îşi spunea Cătălina.

- E frumoasă? întrebă ea din nou.

- E mult mai frumoasă decât mă aşteptam, recunoscu Biriş încurcat. în orice caz, e prea frumoasă pentru mine. Eu sunt un bărbat urât, Cătălina...

- Da, e adevărat! spuse Cătălina cu o mare milă.

Biriş roşi, apoi izbucni în râs şi, ridicându-se de pe scaun, se apropie de divan. O privi câteva clipe, râzând întruna.

- Ce stranii sincerităţi ai câteodată, spuse în cele din urmă. Dacă te-ar auzi cineva, în asemenea momente de sinceritate, ar crede că eşti chiar primejdioasă. Poate că ai fost cândva, înainte de a-l cunoaşte pe Bibicescu. Dar prietenia cu el te-a alterat; într-un anumit sens, ai înnebunit şi tu. Trăieşti

Într-un pseudo-mit pe care ţi l-ai construit bucată cu bucată. Şi tu crezi că trăieşti un destin, că eşti purtată de o fatalitate! Toată povestea asta cu sinuciderea...

- Mai bine să vorbim despre fată, îl întrerupse Cătălina.

- Toată povestea asta cu sinuciderea la o dată fixă, reluă Biriş aşezându-

se pe marginea divanului este de un prost gust strigător la cer. Tu numeşti asta *fatalitate!...*

Se opri o clipă. Cătălina îi zâmbi foarte blând.

- De ce spuneai că e prea frumoasă pentru tine? îl întrebă ea.

- ... Dar tu nu vezi *că fatalitatea* asta e construită de la început până la sfârşit? continuă Biriş. Cum poţi să-ţi proiectezi în viitor o anumită dată fatidică în care să-ţi ridici viaţa? O dată absolut arbitrară, un 19 octombrie oarecare, un 19 octombrie 1939 sau 1949?...

Cătălina îl privi din nou cu duioşie, apoi îşi ridică o buclă care-i cădea pe obraz şi şi-o trecu leneşă peste ureche.

- Tu ştii foarte bine că 19 octombrie nu e o dată oarecare în viaţa mea, vorbi. Atunci am avut revelaţia zădărniciei...

- Atunci l-ai întâlnit pe Buddha! o întrerupse Biriş cu un zâmbet rău. în acea zi extraordinară ai citit o biografie a lui Buddha - şi ţi-a fost de-ajuns. N-ai citit nici măcar o biografie savantă, n-ai citit nici măcar o antologie de texte buddhiste într-o traducere convenabilă!... Ai citit un roman mediocru, făcut pe lucrări de a doua mână şi cartea asta ţi-a revelat zădărnicia vieţii! Iată ce înseamnă să ai vocaţia de sfântă în tine!...

- Cum o cheamă? întrebă liniştit Cătălina, ca şi cum nu l-ar fi ascultat. Cum o cheamă pe logodnica ta?

Biriş o privi încruntat, apoi îşi trecu palma pe creştetul capului şi zâmbi.

- O cheamă Theodora, spuse. Dar nu e logodnica mea. Şi nici nu cred că va deveni vreodată. E prea frumoasă pentru mine. Şi are nume de împărătească. Nu-mi place...

- Theodora e un nume foarte frumos, spuse Cătălina visătoare.

- Toate astea ţi le-a băgat în cap Bibicescu, reluă Biriş. Toate ideile acestea nedigerate despre zădărnicie, Timp, iluzie, durere şi mai ştiu eu ce...

Cătălina se dădu jos de pe divan, cu oarecare greutate, şi deschise un dulap.

- S-a făcut cam frig, spuse. Să bem un ceai...

Biriş îşi aprinse o ţigară. O privi cum aşază ceainicul, ceştile şi zaharniţa pe masă - şi-şi aduse aminte de prima lui vizită în această garsonieră, cu multe luni înainte. Gesturile Cătălinei erau aceleaşi, ca şi acum; întâi aşază ceainicul, ceştile şi zaharniţa pe masă, apoi trece în odaia alăturată ca să pună apa la fiert. Apoi se întoarce pe divan, îşi trece din nou bucla peste ureche şi-l întreabă ceva, indiferent ce. Apoi, după un sfert de ceas, îşi aminteşte de ceai şi se scoală

brusc de pe divan, exclamând: „Ce uitucă sunt!..." Apoi îl întreabă: „Cu sau fără lămâie?" Şi el răspunde întotdeauna: „Cu."

- în fond, degeaba te ascunzi tu, spuse Cătălina după ce se întoarse din odaia de alături, degeaba pretinzi că nu-ţi place fata; tu începi să te îndrăgosteşti de ea!...

- E absurd! spuse. Nici nu ştiu dacă am s-o mai văd a doua oară...

- Aşa spunem toţi, continuă Cătălina, făcându-şi drum pe divan către perete. Aşa spunem toţi, şi la urmă ne trezim îndrăgostiţi. Nici măcar nu băgăm de seamă cum se întâmplă asta. Ne vedem o dată, de două ori, de zece ori - şi -apoi simţim că trebuie să ne vedem mereu, că nu mai putem

unul fără altul. Şi se cheamă că suntem îndrăgostiţi. Iar dacă ne şi culcăm împreună, ne trezim că nu ne mai putem culca decât împreună. Nu mai putem dormi singuri. Şi ne obişnuim atât de mult unul cu altul, încât dacă ar încerca cineva să ne despartă, ni s-ar părea că taie cu cuţitul în acelaşi trup, că încearcă să ne despartă mădularele aceluiaşi trup... Cam asta se întâmplă întotdeauna cu fiecare dintre noi, adăugă Cătălina zâmbind.

- Asta ţi s-a întâmplat şi ţie, vorbi Biriş. Aşa a început pasiunea ta pentru Bibicescu...

- Evident, spuse Cătălina cu simplitate. L-am văzut, întâi, când eram.la Conservator; juca la Teatrul Mic. M-a impresionat, deşi simţeam că n-are talent. Mi se părea că e un om care suferă; că suferă mai ales de singurătate. Şi nu m-am înşelat. Când l-am cunoscut mai bine, am aflat-o chiar de la el... L-am văzut apoi, într-o seară, la Tantzi. Ne-am mai întâlnit de cinci, şase ori - şi apoi mi s-a părut că-l iubesc. Aşa i s-a părut probabil şi lui - pentru că mi-a spus-o. De atunci ne culcăm împreună şi se cheamă că ne iubim...

- Din fericire, o întrerupse Biriş, a venit 19 octombrie...

- Din fericire. în ziua de 19 octombrie, am înţeles zădărnicia oricărei existenţe, începând cu a noastră, începând cu a mea...

- Atunci, de ce n-ai tras consecinţele descoperirii tale chiar în acea zi?

- Mi-a fost frică, mărturisi Cătălina coborând glasul. Sunt laşă. Am groază de moarte. Cu viaţa am început să mă obişnuiesc, dar de moarte, de gestul morţii mi-e o frică teribilă... Şi mi-era milă de Dan. S-a obişnuit cu mine. Ce-ar fi făcut dacă eu m-aş fi sinucis pe loc? Aşa mi-am propus să-l obişnuiesc cu ideea. îi dau emoţii o dată, cel mult de două ori pe an. In restul timpului e liniştit.

- Cât poate fi de liniştit un nebun ca el, o întrerupse brutal Biriş.

- Ţi se pare doar că e nebun, continuă Cătălina. în fond, e un om foarte normal. îşi dă seama că n-are talent, că e un ratat. Şi atunci, uneori, încearcă să se refugieze în nebunie, ca să poată continua să creadă în el...

- Iar eu, izbucni Biriş, eu unde mă integrez în tot circuitul acesta de egoi nebunie şi obişnuinţă?...

Cătălina îl privi lung, cu o neţărmurită dragoste. Biriş roşi şi plecă privirile.

- Tu eşti cu totul altceva, vorbi Cătălina. Tu îmi eşti cel mai bun prieten. Singurul meu prieten, cu adevărat. Tu m-ajuţi să trăiesc. Tu eşti sprijinul meu. Pentru tine am un sentiment pe care nu-l mai pot avea faţă de nici o altă fiinţă umană. Şi tu eşti, totodată, singura mea îndoială. Mă întreb, uneori, ce s-ar fi întâmplat dacă te-aş fi cunoscut acum cinci, şase ani... Cum ar fi fost viaţa mea... Dacă aş fi putut fi fericită...

Biriş simţi că nu mai poate îndura. Auzise cuvintele acestea de nenumărate ori şi întotdeauna îl duruseră peste măsură.

- Cred că a fiert apa, spuse el.

Cătălina îl răsplăti cu o privire atât de caldă, încât Biriş îşi plecă din nou ochii.

- Ce uitucă sunt! exclamă ea coborându-se de pe divan.

Când trecu dincolo, Biriş îşi duse mâna la frunte, apoi şi-o înălţă şi-şi frecă în neştire creştetul capului. Apoi se apropie de fereastră şi privi,

peste case, cerul plumburiu de februarie. „într-o zi am să îndrăznesc, îşi asculta el gândurile. Uşa e întotdeauna închisă. întorc comutatorul şi o prind în braţe, o trântesc pe divan. Mă iubeşte şi ea, n-are să-mi reziste. Dar va trebui să beau ceva înainte..."

Cătălina se întoarse şi turnă apa fierbinte în ceainic. Mâna îi tremura puţin, turnând.

- Şi cu toate acestea, începu, orice mi-ai spune tu mie, ţie îţi place fata aceea, Theodora...

În acea limpede dimineaţă de martie, Ciru Partenie se trezise cu o neobişnuită poftă de scris. Nu scria aproape niciodată dimineţile, dar de data aceasta trecu direct în birou, reciti ultima pagină şi, aproape fără să-şi dea seama, luă tocul şi se plecă asupra manuscrisului. La miezul nopţii, când se dusese să se culce, ploua. Cerul era acum spălat, proaspăt, sticlos. Partenie îl întâlnea în faţa lui de câte ori lăsa tocul ca să-şi aprindă o nouă ţigară. într-un ceas, scrisese cinci pagini mari. De foarte mult timp nu mai cunoscuse o asemenea dispoziţie. Cartea i se înfăţişa acum întreagă, perfect încheiată. „Asta înseamnă cu adevărat inspiraţie!", îşi spuse zâmbind. Şi, din fericire, săptămâna aceea nu avea program; Lucia nu se întorsese de la Sinaia.

Aproape de amiază, numărând paginile scrise, se simţi deodată tulburat. Prea înaintase vertiginos. îi era teamă să nu se fi lăsat antrenat de o falsă inspiraţie, de facilitatea care-l ameninţa întotdeauna după câteva ceasuri de lucru. Se apucă să recitească ultimele pagini. I se păreau admirabile. Totuşi, parcă ceva îl împiedica să continue. Se apropie de fereastră şi întâlni strada, sticlind în lumină. Ce absurd! Să te închizi în casă pe o asemenea vreme!...

Îşi puse repede haina, îşi căută pachetul de ţigări şi coborî cele trei etaje, aproape alergând. Când ajunse în grădină, îl îmbătă aerul limpezit de ploaie, cu miros proaspăt de pământ. Dar parcă îl îmbăta şi mai mult cartea de care se despărţise de câteva minute. Pagina aceea neterminată îl chema înapoi. Şovăi pe trotuar, în faţa grădinii, apoi se hotărî şi porni agale către bulevardul Pake Protopopescu. Manuscrisul care-l chema înapoi, în birou, i se păruse un suflet străin care voia să pună stăpânire pe el, care voia să se substituie libertăţii lui. Grăbea pasul ca să-şi poată desprinde gândul de el.

În dreptul Foişorului, venind aproape alergând de pe bulevardul Ferdinand, îl acostă un necunoscut, nebărbierit de mai multe zile, cu mustaţa neagră, groasă, acoperindu-i aproape buza de sus şi cu ochelari fumurii. îi luă braţul, plecă privirile în pământ şi-i şopti.

- Dumnezeu mi te-a scos înainte, domnule Viziru. Măreşte puţin pasul... Şi nu te uita înapoi. Mi se pare că sunt urmărit...

„Mă confundă cu el", înţelese Partenie, şi se întunecă. Parcă toată euforia din dimineaţa aceea dispăruse. Se trezi deodată aşa cum era de obicei ursuz, fără chef, obosit.

- Am auzit despre dumneata, continuă în şoaptă tânărul. Am auzit cât de bine te-ai purtat la Prefectură...

Partenie îşi retrase uşor braţul şi încetini pasul.

- Mă confundaţi, domnul meu, spuse. Probabil că mă confundaţi cu domnul Ştefan Viziru.

Tânărul se opri, tulburat. Dar în acea clipă zări un grup de trei bărbaţi, în macferlane şi cu pălăriile trase pe ochi, traversând strada în dreptul lor. Toţi îşi ţineau mâinile în buzunare.

- Vă rog să mă iertaţi, şopti el foarte încet, şi-şi trecu palma stângă peste buze.

Încet, îşi strecurase mâna dreaptă în buzunar şi privi pe furiş înapoia lui. îi recunoscu îndată; erau aceiaşi care-l urmăreau de aproape un ceas. Trei agenţi. Grăbiseră şi ei pasul. Tânărul se apropie şi mai mult de zid. Nu slăbea din ochi grupul celor trei care traversau bulevardul. „Sunt încolţit!", îşi spuse. îşi simţea buzele uscate, aspre.

- Ce s-a întâmplat? întrebă mirat Partenie.

- Nimic... Nu mai e nimic de făcut acum!...

- Teodorescu! Ioachim Teodorescu! strigă unul dintre cei trei, fără să-şi scoată mâna din buzunar. Mult ne-ai mai dat de furcă, băiatule!...

Partenie întoarse capul să vadă cine vorbeşte. Dar în acea clipă Teodorescu începu să tragă. Partenie zări un bărbat aproape gras ducându-şi mâna la pântece, încovoindu-se şi căzând în genunchi, la câţiva paşi de el, pe marginea trotuarului. în clipa următoare auzi din toate părţile focuri de revolver. „Ce se

Întâmplă? Ce s-a întâmplat?", îi alerga, năucă, întrebarea în cap. Simţea cum i se înmoaie genunchii şi ar fi căzut dacă n-ar fi simţit deodată un junghi ascuţit deasupra inimii, urmat de un altul şi de un altul, fierbinţi şi totuşi foarte reci în acelaşi timp, într-o regiune pe care nu izbutea să şi-o precizeze. „Nu doare, gândi, nu poate fi grav."

Se mai trezi o dată într-un lac de sânge, pe trotuar, cu Ioachim alături de el, ţinând încă revolverul în mână şi cu un zâmbet crispat pe buze. „M-a confundat cu Viziru! i se lumină gândul. M-a confundat..." Observă atunci cum sângele se prelingea de sub mustaţa lui Ioachim, năclăind-o şi se simţi deodată foarte obosit. Ar fi vrut să închidă ochii, dar nu mai putea.

- Nu mai vrea, maică, s-o ia! exclamase doamna Porumbache. Ne-a făcut de râs în mahala! De unde la început îi plăcuse fata - că e o fată frumoasă ca o cadra, şi cuminte, şi cultă; a fost şi la Universitate! - de unde îi plăcuse, şi s-au văzut de mai multe ori, într-o bună zi i s-a năzărit că nu-i mai place, şi-a rupt vorbele!... Nepricopsita aia de Cătălina e de vină! Ea l-a îndemnat!... Târfa aia, bătu-o-ar nenorocul s-o bată!...

Doamna Porumbache plânsese ştergându-se cu şorţul la ochi şi-i vorbise de casele pe care le avea părinţii Theodorei. Câteva zile în urmă îl întâlni pe Biriş.

- Nu pot s-o iau pe Theodora, îi spuse. Este o fată tânără, frumoasă, destul de inteligentă. Nu am dreptul s-o nenorocesc. Eu am fost bolnav de piept. Şi nici acum nu sunt complet vindecat. Fumez prea mult, pierd nopţile, nu mă îngrijesc. Cum aş putea condamna o fiinţă tânără, care nu mi-a făcut nici un rău?...

- Atunci de ce-ai acceptat să te căsătoreşti? îl întrebă Ştefan. Biriş zâmbi lung, visător.

- Nu mă aşteptam să întâlnesc o fată ca ea, ca Theodora. Nu-mi închipuiam că oamenii pe care-i frecventează mătuşă-mea au asemenea

odrasle în familie. Eu credeam că-mi găseşte o bucătăreasă oarecare, o femeie nu prea tânără, grasă şi zdravănă, căreia să nu-i fie teamă de eventualii mei bacili. Cu o asemenea femeie violent carnivoră m-aş fi căsătorit bucuros. Ea i-ar fi ţinut companie mătuşi-mii, ne-ar fi supraalimentat, şi toată lumea ar fi fost mulţumită. Soţia ideală a unui belfer... Dar biata Theodora? Are numai 22 de ani şi a citit pe Rilke, deşi descinde dintr-o familie de vrednici măcelari. Dar cred că a trecut şi pe la ea tuberculoza, ca şi pe la noi. Nu o pot nenoroci...

Se opri, apoi îl măsură pe Ştefan din cap până în picioare, ca şi cum s-ar fi trudit să înţeleagă ce e schimbat în el.

- Dar cu tine ce e, de eşti atât de posomorât? îl întrebă brusc Biriş.

- M-au reintegrat la minister, spuse Ştefan cu un gest de mare plictiseală. De luni mă reîntorc la minister. Reîncep aceeaşi viaţă. Mă obişnuisem să nu

mai fac nimic. Adică, adăugă el zâmbind dintr-o dată, îmi făceam fel de fel de planuri, unele mai frumoase ca altele. Aş fi vrut să mă stabilesc la ţară, ca Anisie, să mă împac cu Timpul...

Se despărţise de Biriş de vreun ceas şi se întorcea alene spre casă, când trecu alergând prin faţa lui un băieţaş cu ziarele de seară. Ştefan îl fluieră şi băiatul se întoarse în goană întinzându-i grăbit foaia. Pe prima pagină văzu anunţul morţii lui Partenie şi, alături, fotografia lui Ioachim Teodorescu, ciuruit de gloanţe, cu revolverul în mână şi o dungă groasă de sânge prelingându-i-se pe bărbie. Ştefan se opri în mijlocul trotuarului. Când înţelese ce se întâmplase, simţi cum i se înmoaie picioarele şi fotografia lui Ioachim începu să-i tremure în faţa ochilor. Se aşeză pe cea dintâi bancă, răsuflă adânc şi-şi scoase batista, îşi frecă în neştire mâinile în batistă. Transpirase. Avea mâinile umede, moi, lipicioase.

Rămase aşa multă vreme, fără gânduri. Se trezi deodată în întuneric. Apoi un felinar se aprinse stingher, la câţiva paşi de el. „Acum am fi fost cu toţii la Tokio", îşi spuse. Se ridică brusc şi se îndreptă spre casă. Ioana îl aştepta în hol, cu băiatul jucându-se pe covor în faţa ei.

- Ce ai? îl întrebă ea speriată.

- Sunt foarte obosit, îi spuse.

Trecu în baie şi începu să se spele. îşi frecă în neştire mâinile cu săpun. Se frecă şi pe faţă. în cele din urmă se răzgândi şi dădu drumul la duş. Ioana încercă uşa, dar era încuiată şi atunci bătu de câteva ori.

- Ce e cu tine? îl întrebă ea de mai multe ori.

- Nimic. N-am nimic... Aşteaptă-mă o clipă. M-am simţit obosit. Are să-mi treacă.

Târziu, după ce adormise copilul, Ştefan se apropie de ea şi-i puse mâna pe umăr.

- Am să-ţi dau o veste tristă, spuse. A murit Ciru Partenie.

- Nu se poate! şopti înspăimântată Ioana, şi-şi duse palma la gură, ca şi cum şi-ar fi sugrumat un ţipăt.

- A fost împuşcat din greşeală, continuă Ştefan strângându-şi mâna pe umărul ei. Era cu Ioachim Teodorescu şi l-au împuşcat şi pe el, pe Partenie... Uite, citeşte jurnalul...

O privea citind, îi urmărea ochii holbaţi sorbind rândurile acelea sinistre

şi îşi aminti de Japonia, îşi aminti că luni trebuie să se prezinte la minister. „Câte zile pot rămâne aici? îl întreba Ioachim Teodorescu. Pot rămâne până luni?..." Luni trebuie să se prezinte la minister. „Să te pregăteşti de plecare, îi spunea secretarul general. Nu se ştie ce va mai fi până la toamnă..." Simţi că Ioana e gata să leşine şi o ajută să se întindă pe canapea. Nu plângea, ea care era gata să plângă oricând.

- Biriş a rupt logodna, vorbi el deodată. Nu se mai însoară...

- Te rog, lasă-mă o clipă, şopti Ioana. Numai oclipă...

- Cred că ai înţeles ce s-a întâmplat, continuă Ştefan. Ioachim Teodorescu nu-l cunoştea. L-a confundat cu mine.

Ioana îşi ridică fruntea şi-l privi, înspăimântată, cu palma la gură.

- Din cauza mea l-a împuşcat, continuă Ştefan. L-a confundat cu mine. într-un anumit sens, eu l-am omorât.

VI

Biriş se ridică extenuat de la masa simplă, de brad, pe care o transformase în birou, şi ieşi pe balcon. Soarele se oprise parcă drept în faţa camerei lui, şi totuşi era frig; ninsese cu câteva nopţi mai înainte. Privi mult timp, pe deasupra brazilor, spinările albe ale munţilor. în cele din urmă oftă cu o exasperată resemnare şi se întoarse în cameră. „Va trebui totuşi să-l scriu, îşi spuse. Nu-l mai pot amâna. Azi, mâine, va veni din nou după articol. Va trebui să-l scriu." Şi asta numai pentru că, în ziua când redactorul *Farului* din Pietroşiţa vizitase Sanatoriul, ca să scrie un reportaj comandat şi retribuit de „Societatea pentru apărarea împotriva tuberculozei", Biriş discutase cu el despre Partenie. înainte de despărţire, avusese imprudenţa să-i făgăduiască un articol. Se împlinea în curând un an de la moartea lui Ciru Partenie şi *Farul Nostru* anunţase deja de câteva ori iminenta apariţie a articolului. „Va trebui să-l scriu!" îşi repeta cuvintele acestea de mai multe ori pe zi, dar în faţa hârtiei albe se simţea paralizat. „Dacă aş aprinde o ţigară, poate ar merge." De câteva săptămâni, îi era aproape imposibil să mai găsească ţigări. înainte, doctorii, infirmierele îi aduceau uneori ţigări. Dar avusese nenorocul să se înece odată trăgând prea adânc dintr-o ţigară şi tuşea care l-a apucat atunci i-a pricinuit o nouă hemoragie. I s-au confiscat ţigările şi din seara aceea i s-a interzis definitiv fumatul.

„Contez pe dumneavoastră, domnule Biriş", îl implorase redactorul. Era un tânăr inimos, licenţiat în litere şi voia să transforme radical *Farul nostru;* cum spunea el, voia să facă din foaia săptămânală din Pietroşiţa un focar de cultură pentru ţara întreagă. „Puneţi pe hârtie ce mi-aţi spus acum, şi va fi un articol excepţional, adăugase. Cred că nimeni n-a văzut până acum aşa de clar lucrurile acestea. Puneţi-le pe hârtie!" Biriş îi vorbise despre graba lui Partenie. „Este sigur că Partenie presimţea mai de mult că zilele îi sunt numărate, îi spusese. Asta explică graba lui de a scrie şi de a publica şi totodată setea lui

de a trăi, de a profita de viaţă." „Puneţi-le pe hârtie! repetase de mai multe ori, entuziast, redactorul. Vă asigur că va fi un articol senzaţional."

Nu i-ar fi fost poate atât de greu să-l scrie dacă n-ar fi existat Viziru şi

insomniile lui. De câte ori se apleca asupra hârtiei, regăsea în faţa ochilor aceeaşi scenă de acum un an; acea după-amiază de la sfârşitul lui martie 1939, în biroul lui Bibicescu. Venise hotărât să-l întrebe: are de gând s-o ia pe Cătălina? Atunci, să o facă repede, cât mai repede. Dacă nu, îi dă un ultimatum: să rupă orice legături cu Cătălina, pentru că el, Biriş, intenţionează să se căsătorească cu ea. Să nu o mai compromită zadarnic. Dar nu apucase să aducă vorba de căsătoria Cătălinei. Puţine minute după sosirea lui, se anunţă Viziru.

- Trebuie să-l primesc, şoptise Bibicescu. Poate are să-mi aducă o veste importantă...

Nu se întrebase ce fel de veste ar putea să-i aducă, pentru că ştia de mult că Bibicescu se trezeşte rostind cuvintele înainte ca să fi avut timpul să le înţeleagă. Când îl văzu intrând pe Ştefan, îl privi cu mirare, aproape tulburat; avea faţa palidă, uscată, şi ochii i se înfundaseră în orbite.

- Nu mai pot dormi, spuse el intimidându-se deodată. De câtva timp sufăr de nişte insomnii îngrozitoare.

Bibicescu nu rostise un singur cuvânt. Se aşezase la birou şi-l privea, după obiceiul lui, pătrunzător.

- Am trecut o clipă pe la profesorul Antim, vorbi din nou Ştefan silindu-se să zâmbească. La el, acum un an, l-am întâlnit pe Ioachim Teodorescu. Am trecut să văd ce mai spune profesorul. Şi-a frânt o clipă mâinile. „Ce vremuri trăim!", a exclamat de mai multe ori. Apoi şi-a adus aminte că anul trecut i-am adus norocul în casă. Chiar aşa mi-a spus atunci, anul trecut: „Dumneata, domnule Viziru, eşti un om cu noroc; mi-ai adus norocul în casă..." Acum a adăugat: „Dacă dă Dumnezeu, până într-un an afacerea e făcută. Dar, mai trebuie să moară un om..." Dar nu mi-a spus despre ce afacere e vorba...

Vorbea cu o nedefinită fervoare şi totuşi o mare oboseală în glas, trecându-şi mereu palma pe deasupra ochilor. Bibicescu se ridică brusc de la birou şi trecu în partea opusă a odăii.

- Dumneata ai venit aici cu o întrebare precisă, pronunţă el grav, cu solemnitate. Care e?...

- Ai ghicit, zâmbi Ştefan. Venisem să te văd în legătură cu piesa lui Partenie. Am auzit că, puţin timp înaintea morţii, ar fi scris o piesă, *Priveghiul.* Dar nu s-a găsit printre hârtiile lui. M-am gândit că poate ştii dumneata ceva despre ea. Am auzit că o dăduse unui prieten s-o citească...

- Eu n-am fost prietenul lui, îl întrerupse Bibicescu. Ne cunoşteam doar de bună ziua...

Ştefan tăcu şi-şi plecă privirile în pământ.

- ... Dar de piesa asta am auzit şi eu, continuă Bibicescu. Nu ştiam c-o terminase. Mi-a spus astă-vară că lucrează la ea. Mi-a spus chiar mai mult: ca o scrie gândindu-se la mine, la cum aş juca-o eu.

Traversă cu paşi mari odaia şi se aşeză din nou la birou.

- Ce nu mi-a spus este că a conceput piesa asta în urma unei lungi convorbiri cu mine. Pot spune, chiar, că subiectul i l-am sugerat eu. Ii vorbisem despre timpul concentrat al spectacolului, despre acele câteva ceasuri în care se concentrează atâtea evenimente şi se împlinesc atâtea

destine. Apoi i-am explicat noua mea teorie asupra actorului. E prea complicată ca să ţi-o pot rezuma, dar în esenţă i-am spus următoarele: prin faptul că actorul întruchipează pe rând nenumărate personaje, el trăieşte un număr considerabil de existenţe şi deci îşi consumă propria lui *karma* într-un timp mult mai scurt decât restul omenirii...

- De unde ai auzit tu de *karma?* îl întrerupse zâmbind Biriş.

- De la Cătălina, evident, răspunse plictisit Bibicescu. Cătălina are o intuiţie extraordinară. Ascultând-o într-o seară vorbindu-mi despre *karma,* am avut ca un fel de revelaţie a adevăratului destin al actorului. Căci el, actorul, se identifică, pe rând, cu nenumărate existenţe umane şi suferă, dacă e un actor bun, întocmai cum ar suferi, în viaţă, personajul pe care-l întrupează pe scenă. Asta înseamnă că el cunoaşte, într-o singură existenţă, pasiunile, speranţele, suferinţele şi revelaţiile a cincizeci sau o sută de existenţe...

- Foarte interesant! făcu Ştefan nedezlipindu-şi privirile de el.

„Se întrebă de la cine a auzit Bibicescu teoria aceasta a actorului", înţelese Biriş şi zâmbi din nou.

- Foarte interesant! repetă Ştefan.

- Acelaşi lucru mi l-a spus şi Ciru Partenie, după ce m-a ascultat, continuă Bibicescu. Reîntâlnindu-l, câteva săptămâni în urmă, mi-a mărturisit că scrie o piesă şi că o scrie gândindu-se la mine. I-aş fi pus-o eu în scenă, şi tot eu aş fi jucat rolul principal... Din câte mi-a spus, am înţeles că problema era tocmai asta: spectacolul, actorul, Timpul...

- De ce-o fi intitulat-o, atunci, *Priveghiul?* întrebă timid Ştefan. Bibicescu ridică din umeri.

- Toate titlurile lui sunt camuflări, spuse. Era un ins foarte ciudat... Tăcură câteva clipe toţi trei.

- Mă întreb unde ar putea fi piesa? vorbi Ştefan. Cine o fi prietenul căruia i-o dăduse s-o citească?...

- Nu cumva crezi că piesa e la mine? întrebă Bibicescu dându-şi puţin capul pe spate, ca şi cum ar fi vrut să-l privească mai bine.

- Sperasem asta o clipă, mărturisi Ştefan. Şi acum sunt din nou dezorientat... Nu mai ştiu unde s-o caut.

1X3

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Bibicescu se ridică de la birou şi se opri în faţa lui Ştefan.

- Dar în fond, de ce te interesează atât de mult pe dumneata piesa asta a lui Partenie? A mai scris şi alte piese. A publicat vreo cincisprezece cărţi. Reciteşte-le şi ai să-i pătrunzi mai bine opera, decât umblând după un manuscris a cărui existenţă e incertă!...

Ştefan tăcu, încurcat. Apoi îşi înălţă încet privirile şi le opri în ochii celuilalt.

- E la mijloc mai mult decât o curiozitate literară, spuse. De când a fost împuşcat Partenie, nu mai pot dormi. Din când în când, vine un intern şi-mi face o injecţie. Dorm atunci 24 de ore în şir. Dar nu e somn ăsta; e o cloroformizare, e un leşin... Acum o săptămână am auzit de piesa lui Partenie. M-a atras titlul: *Priveghiul.* Asta fac eu, de la moartea lui, întruna: priveghez!... Dar de ce? şi până când? Nu înţeleg nimic...

Plecă din nou privirile şi-şi trecu palma pe frunte. Lumina scăzuse în odaie, şi figura lui începea să capete un luciu mat, cenuşiu.

- Mi-am spus că, poate, voi afla dezlegarea citindu-i piesa, continuă văzând că ceilalţi nu spun nimic. Ştiţi, vieţile noastre au fost întreţesute într-un chip destul de curios. S-ar putea ca aceeaşi neînţeleasă solidaritate să se prelungească şi după moartea lui...

În seara aceea, Biriş renunţase să mai pună problema Cătălinei şi plecase o dată cu Ştefan. După obiceiul lui, Bibicescu îi conduse până în prag, apoi închise uşa fără să spună vreun cuvânt.

- îmi pare rău de tine, îi spuse când ajunseră pe trotuar, dar am impresia că vrei să te mistifici. Ai avut un şoc nervos pentru că Partenie a fost împuşcat din cauza ta. Ar trebui să te odihneşti câteva zile. Are să-ţi treacă...

Ştefan nu-i răspunse imediat. îşi frecă mult timp ochii cu podul palmei, apoi îşi ridică gulerul de la pardesiu, deşi seara era destul de caldă.

- E altceva la mijloc, spuse el. Simt că e o taină şi nu o înţeleg. Mi s-a făcut un semn şi nu ştiu cum să-l dezleg...

„Camera *Samba",* îşi aminti Biriş. Simţi deodată o pornire răutăcioasă împotriva omului de lângă el. „Pictura care nu se poate vedea şi celelalte. False naivităţi şi superstiţii întârziate. Ce ghinion că tocmai astăzi i-a venit să-l caute pe Bibicescu. Diseară, în garsoniera Cătălinei, aş putea totuşi încerca. După aceea, se va hotărî chiar ea să-i spună, să-l lase."

- Ar trebui să te internezi într-o clinică, vorbi absent. O insomnie ca a ta trebuie tratată radical...

- Mai e ceva care-mi scapă, spuse Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit. De ce şi-o fi intitulat ultima lui piesă *Priveghiul?...*

„De unde să ştie el că va fi ultima lui piesă?", ar fi vrut să exclame, sarcastic, Biriş, dar îşi aminti că în seara aceea nu va putea trece pe la Cătălina. După

teatru, ea şi Bibicescu rămâneau în oraş, invitaţi de Mişu Weismann. „Poate am să încerc mâine seară." Se trezi deodată abătut, plictisit, fără chef.

Când îi strânse mâna lui Ştefan, la despărţire, văzu cum îi caută, avid, ochii şi-i păstrează lung în bătaia privirilor lui arse.

- Face un complex de culpabilitate, îi spusese Ioanei câteva zile în urmă. Ar trebui internat într-o clinică.

O vedea a treia oară pe Ioana. Parcă era şi ea bolnavă, cu gândurile rătăcite.

- Eu ştiu ce-ar trebui să-i spun, şopti cu un zâmbet trist, misterios. încă nu am curajul, dar într-o zi am să mă hotărăsc... Trebuie să-i spun...

„L-o fi iubit, oare, pe Partenie?", se întrebase Biriş coborând scările. Nu mai semăna acum cu femeia pe care o cunoscuse el cu puţine luni înainte, când sunase într-o dimineaţă la uşă ca să afle veşti despre Ştefan. - Trebuie să sosească de la o zi la alta! exclamase ea din prag. îl aştept în fiecare zi; trebuie să sosească. La ora asta ar putea fi în tren sau chiar la gară, deja sosit... Avea gesturi moi, rotunde, pe care nu izbutea să le tulbure nici o emoţie. Plutea pe figura ei întreagă o nobilă mândrie. Avea o frumuseţe străină, aproape singulară, alcătuită din secrete asimetrii. „Nu seamănă cu o soţie, reflectase el atunci. De aceea i-a plăcut atâta lui Partenie, ca să se logodească; el, ale cărui eroine devin personaje

interesante în măsura în care îşi ratează căsătoria..."

Acum parcă nu mai era aceeaşi femeie. Nu era îmbrăcată în negru, dar dobândise expresia femeilor în doliu pe care le întrezăreşti uneori pe stradă; o nedefinită, bolnavă paloare a obrajilor, ochii stinşi, pleoapele uşor umflate. Şi o derutantă absenţă în priviri, în gesturi, ca şi cum n-ar mai îndrăzni sau n-ar mai putea să facă aceleaşi mişcări ca mai înainte. „Toate acestea din cauza lui Partenie sau pentru că îi e teamă de Ştefan, îi e teamă să nu-l piardă pe Ştefan?", se întrebase el de mai multe ori.

Două zile în urmă Viziru fusese internat. Biriş se dusese să-l vadă.

- Mi-e foarte frică, şoptise Ioana întâmpinându-l pe culoarul clinicii. Nu ştiu ce se întâmplă cu noi... Spune-i şi dumneata că a dispărut, că manuscrisul a dispărut fără urmă...

Intrând, i se păru că Ştefan încearcă să zâmbească şi îi fu milă de el. îmbătrânise deodată, în câteva zile. Ochii i se adânciseră în orbite şi pleoapele, însângerate, abia le mai putea păstra întredeschise. Tâmplele erau supte, umbrite. Obrazul părea fumuriu, ca şi cum ar fi fost uns cu scrum de ţigară. - Să ştiţi că e grav, le spusese, în acea seară, la masă. Bibicescu ridicase plictisit din umeri. Cătălina îl privi zâmbind. - De ce zâmbeşti? o întrebă el. - întreabă-l pe Dan, răspunsese evaziv Cătălina. Poate că dacă află că Viziru e pe moarte, are să-ţi spună... El se întoarse brusc spre Bibicescu. - Ce sunt misterele astea de prost gust? Dacă ştii ceva de manuscris, spune!... - Nu era vorba de manuscris, îl întrerupse Cătălina. Era vorba de cu totul altceva...

A doua zi, Ioana îl aştepta pe o bancă în grădina clinicii. îi făcu semn de departe, cu mâna. Părea mai liniştită, aproape senină, deşi o mare oboseală străbătea încă în glasul şi în privirile ei.

- M-am hotărât şi i-am spus, începu ea foarte încet îndată ce se aşeză lângă ea pe bancă. L-am minţit. I-am spus că ştiu ce-a scris el în *Priveghiul,* că mi-a povestit-o chiar el, Ciru, când a venit să mă vadă. Dar nu e adevărat. Nu mi-a spus nimic. L-am minţit. Dar acum, doarme...

Se întoarse spre el şi-i zâmbi. Biriş observă că ochii ei sunt încă înlăcrimaţi şi-şi ascunse stânjenit privirile.

- Am să-ţi povestesc ce i-am spus, continuă Ioana cu căldură. Dumitale trebuie să-ţi povestesc. Dar nu aici. S-a făcut frig...

Au plecat pe bulevard să caute o cofetărie.

- Nu aici, spuse Ioana. Am fost odată aici cu el, cu Ciru... Cofetăria în care au intrat era modestă, întunecată, pustie. Biriş-îşi aminti

că nu are destui bani şi, după o scurtă ezitare, îi mărturisi.

- Am eu, îl linişti Ioana.

Zâmbi din nou, atât de cald, încât Biriş zâmbi şi el. Apoi, închizând o clipă ochii, redeveni gravă.

- Să nu râzi de mine, dar a trebuit să-i spun asta. I-am spus că Ciru a venit odată să mă vadă, când Ştefan era în lagăr, şi mi-a vorbit de piesa pe care vrea s-o scrie. Nu i-am povestit subiectul. I-am spus că nu-l ştiu, că nu mi l-ai povestit nici el, Ciru, că nu mi-a vorbit decât de tema generală a piesei...

Se opri, îl privi o clipă cu o subită intensitate, apoi, îşi plecă privirile şi se îmbujora.

- Nu ţi-am mărturisit tot, reluă ea. I-am mai spus ceva. L-am minţit. I-am spus că eu am continuat să-l iubesc pe Ciru. Ştiam că asta are să-i facă plăcere. El de mult susţine că l-am iubit şi-l iubesc încă pe Ciru. Nu era adevărat. Nu l-am mai iubit. Nu cred că se pot iubi doi oameni în acelaşi timp. Dar Ştefan crede că se poate. De aceea i-am spus. Ştiam că-i va face plăcere. M-a privit lung şi a zâmbit. Mi-a strâns mâna. Eu ştiam la ce se gândea el, dar l-am lăsat să-mi strângă mâna. Ştiam că-i face plăcere.

O fată de liceu intră atunci în cofetărie şi se aşeză, intimidată, la o măsuţă.

- Aştept pe cineva, spuse ea şi se înroşi.

- ... Mă îngrozesc că a trebuit să-l mint, continuă Ioana. Dar într-o zi, după ce s-o face bine, am să-i spun adevărul. Am să te rog, atunci, să-i spui şi dumneata...

- Ce să-i spun? întrebă Biriş încurcat.

- Uite, să spui cum l-am minţit, şopti repede Ioana plecându-şi privirile. I-am spus că îi iubeam pe amândoi, deopotrivă, că în dragostea mea erau nedespărţiţi, erau unul. Dar că el, Ciru, a vrut să scrie *Priveghiul* pentru că nu

ştia asta, nu ştia că eu continuam să-l iubesc. El, Ciru, credea că a murit în mine, aşa cum simţise el când am rupt logodna.

- Nu prea înţeleg, făcu Biriş tot mai încurcat.

- I-am spus că tot ce a urmat de atunci, continuă Ioana cu un glas foarte scăzut, n-a fost decât priveghiul unui mort, că de aceea şi-a intitulat el piesa *Priveghiul;* că noi doi, Ştefan şi cu mine, l-am priveghiat pe el, cinci ani... Nu ştiam ce să-i spun altceva! exclamă ea deodată, clătinându-şi fruntea cu deznădejde. Eu n-am imaginaţie. Nu ştiu cum se imaginează o piesă. Am citit foarte mult în viaţa mea, dar nu ştiu cum să inventez o piesă...

- Ai sosit de mult? întrebă un elev de Şcoală Militară apropiindu-se de masa fetei.

Ioana întoarse speriată ochii, apoi îşi duse palma la frunte. Fata roşise din nou. El îi sărutase mâna şi se aşeză, cu zgomot, după ce-şi roti îndrăzneţ privirile în cofetăria pustie.

- ... Şi el a crezut? întrebă deodată Biriş. A putut crede asta?!

- Zâmbea tot timpul, ascultându-mă povestind. A crezut. Apoi a închis ochii şi a adormit.

- Are mare slăbiciune pentru melodrame, spuse Biriş zâmbind.

- ... N-am ştiut ce să-i spun altceva, începu Ioana. Dar dumneata poate nu ştii tot. Nu ştii că el e îndrăgostit de o fată, Ileana. Mi-a spus-o chiar el. E îndrăgostit de Ileana...

Nu se mai putu stăpâni şi izbucni deodată în plâns, ascunzându-şi faţa în palme. Cei doi întoarseră cu mirare ochii; fata îl privi ostil, aproape speriată. Biriş se simţi ridicol şi rămase cu ţigara neaprinsă în colţul buzei, fără să mai îndrăznească să facă un singur gest.

Abia a treia zi o reîntâlni pe Cătălina.

- Ştii că e salvat, îi spuse. Doarme. A scăpat de insomnii.

Cătălina se trudea să găsească priza micii lămpi cu abajur japonez de lângă divan. Nu-i plăcea lumina tare a becului din tavan.

- Cine spui că a scăpat de insomnii? întrebă ea reaşezându-se pe divan şi împingându-se, prin salturi mici, către perete.

Biriş îşi aprinse o ţigară şi începu să-i povestească. De trei zile, Ştefan Viziru doarme mereu. Adică, doarme normal, fără somnifere, câte 14-l5 ore pe zi. E salvat.

Şovăi câtva timp, pipăindu-şi creştetul capului, acolo unde simţea, parcă din zi în zi mai implacabil rărindu-i-se părul, apoi povesti întâlnirea cu Ioana.

- Ţi-o spun şi ţie, ca să fii şi tu martoră, îşi încheie el povestirea.

- La ce să fiu martoră? îl întrebă Cătălina, zâmbind cu milă şi totodată provocator.

- Să avem un martor în plus, repetă Biriş tulburându-se. Poate că n-ar fi trebuit să ţi-o spun, dar voiam să afli şi tu că Ioana l-a minţit. Viziru suferă probabil de o specie rară de masochism: ţine cu orice preţ să creadă că nevastă-sa a continuat să-l iubească pe Partenie până în ultimul timp.

Cătălina începu să râdă; cărnos, cu brutalitate, aproape obscen. Biriş o privea fermecat; mâna îi tremura puţin, şi şi-o lipi de speteaza fotoliului. Simţi deodată în nări, pe buze, în cerul gurii, un parfum cald, complex, aţâţător, de femeie numai pe jumătate dezbrăcată.

- Ce naivi sunteţi voi, bărbaţii inteligenţi, spuse Cătălina privindu-l în ochi.

În ochii ei, râsul se păstra încă, tot atât de obscen, de provocator. Biriş strânse mai puternic speteaza fotoliului. „Acum cred că e momentul, îi alerga gândul prin minte. Doar smulg, cu un singur gest, poate chiar cu piciorul, ştecărul din priză, şi mă prăbuşesc deasupra ei, pe divan, în întuneric."

- îndată ce nu mai e vorba de un personaj feminin, continuă Cătălina, de o femeie dintr-o carte sau dintr-o piesă de teatru, nu mai înţelegeţi nimic. Aşa e şi Dan... Aşa e, probabil, şi Viziru, adăugă cu o umbră de gravitate în glas.

„Acum!", îi strigă gândul. Dar se simţi golit dintr-o dată de sânge, de puteri, şi începu să tremure.

- Femeia aceea, continuă Cătălina pe gânduri, ca şi cum şi-ar fi vorbit mai mult sieşi, i-a iubit pe amândoi. Crezi că e atât de greu lucrul ăsta, să iubeşti doi bărbaţi?.'..

Zâmbise rostind ultimul cuvânt, dar în clipa următoare îl văzu sărind, ca împins de un resort, de pe fotoliu, îl zări pătrunzând în zona de lumină a abajurului, cu ochii micşoraţi şi gura deschisă, uscată, şi-apoi simţi mirosul de tutun din haine, respiraţia lui sugrumată, auzi cuvinte repede înghiţite, parcă trase înapoi între dinţi, supte cu un suspin în gâtlej, cuvinte pe care nu le putea înţelege. Se smuci, apărându-şi pieptul cu braţele, depărtându-şi capul, întorcându-l când într-o parte, când în cealaltă, fără să îndrăznească să ţipe.

- Petre! şopti ea. Ce faci?! Petre!

El izbuti să-şi apropie gura de gâtul ei şi simţi sărutarea sălbatică, nepricepută, ca o ventuză umedă, fierbinte.

- Te implor! strigă ea cu un glas sugrumat. Te rog. Te implor! Nu face asta!... Am să mă omor!

Încercă încă o dată să se smulgă de sub trupul lui şi, desprinzându-şi genunchiul, Biriş întrevăzu până foarte sus ciorapul şi pielea palidă, aproape ireală, a coapsei.

- Te implor! şoptea ea în neştire.

- Te iubesc! vorbi el înfundat. Vreau să fii femeia mea, soţia mea! Te iubesc!...

- Lasă-mă, spuse ea foarte încet. E groaznic!...

Biriş şovăi câteva clipe, cu gura foarte aproape de gâtul ei, apoi îl cuprinse deodată o cumplită ruşine, amestecată cu milă, de el însuşi - şi se ridică de pe divan. Se împletici în firul lămpii cu abajur, dar ajunse până la fotoliu şi-şi rezemă mâna de spetează. Răsufla greu, cu zgomot. îşi trecu degetele prin păr, apoi îşi refăcu cravata.

- Te rog, iartă-mă! şopti Cătălina. Nu pot. Te iubesc prea mult, te iubesc ca pe un frate!...

Când întoarse capul s-o privească, o zări în mijlocul divanului, cu faţa prinsă între palme, cu părul căzându-i peste frunte, peste braţe, aproape auriu în bătaia lămpii. Se îndreptă atunci spre uşă.

- Ce faci? îl întrebă Cătălina, ridicându-şi faţa din palme. Unde te duci?

- La dame, spuse Biriş în faţa uşii, fără să se întoarcă. Asta-i destinul meu, destinul oricărui belfer: să se ducă la dame...

- Petre! îl strigă speriată Cătălina. Petre!...

Se opri şi-şi mai trecu o dată mâna peste cap, oprindu-şi-o o clipă în creştet. Ruşinea, mila de el însuşi, lăsaseră loc unei porniri de ură care-i ardea pieptul; o simţea cum urcă fierbinte, din măruntaie, şi cum i se opreşte în piept, ura aceea fără nume, ca un jăratic.

- Te implor, rămâi! o auzi din nou, rugătoare. N-am să mai mă gândesc niciodată... E ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Rămâi!...

Cu un zâmbet sleit pe obraji, se întoarse, fără grabă, privind-o în treacăt, peste umăr, şi se aşeză în fotoliu. începu să-şi caute pachetul cu ţigări. Cătălina rămăsese în mijlocul divanului, cu fruntea plecată.

- La dame, vorbi din nou Biriş desfăcându-şi nervos, tremurând, pachetul cu ţigări. Că sunt profesor de filosof ie. Intelectual distins. Dacă măcar ar fi avut coana Viorica o servitoare tânără, m-aş fi culcat cu ea. Aşa se culcă intelectualii: cu servitoarele. Dar eu trebuie să mă duc la dame. Femeia pe care o iubesc...

„... Mă platonicianule, îi spusese într-o seară Bursuc, în pragul cafenelei, cu glasul lui gros, vulgar, mă idealistule, tu încă n-ai înţeles că orice femeie e curvă?!..." „Târfa aia de Cătălina, aia ţi-a mâncat capul, maică! se lamenta coana Viorica, nepricopsita aia de se-ntinde cu toţi bărbaţii..." „Ei şi? îşi repetase el de nenumărate ori, ei şi? E femeia pe care o iubesc..."

- ... Se culcă cu alţii, cu ăi proşti, cu ăi cu bani, continuă el mai înfundat, gata să izbucnească. Femeia pe care o iubesc este şi ea intelectuală, e damă de lux; se culcă numai cu cine a apucat, cu un nătărău care se dă drept nebun ca să pară interesant şi cu oricine altul o plăteşte gros!...

- Petre! ţipă Cătălina ridicând fruntea, cu un ţipăt scurt, deznădăjduit,

ca şi cum ar fi fost rănită.
- Aşa se spune în oraş, continuă el placid, înghiţind anevoie, cu gura uscată, aşa spun toţi. Că te culci pe parale!...
Cătălina îşi plecă din nou fruntea şi-şi ascunse capul în palme.
- Eu, care te iubesc, trebuie să mă duc la dame, continuă. Căci şi tu mă iubeşti. Mă iubeşti, din nenorocire, prea mult. îmi ceri să te respect...
Se opri deodată, ca şi cum s-ar fi înecat cu fumul de ţigară, apoi izbucni într-un râs răguşit, repede înăbuşit de tuse. Tuşi aşa multă vreme cu ochii înlăcrimaţi, apoi îşi scoase batista şi scuipă, de mai multe ori, cât putu mai zgomotos.
- ... Să te respect! repetă el şi începu din nou să râdă. Aşa cum făcea Ştefănescu! Sau n-ai auzit de Ştefănescu şi de femeia pe care el o respecta?
Se întrerupse ca şi cum ar fi aşteptat să spună Cătălina ceva. Dar ea continuă să tacă, ţinându-şi capul între palme.
- Asta se petrecea acum patru ani, când eram la Braşov, începu el bine dispus. Locuiam la hotel. Odată, târziu noaptea, am auzit glasuri în odaia vecină. „Iar a venit o pereche", mi-am spus. Asta se întâmpla destul de rar la Braşov, dar se întâmpla totuşi. Veneau perechi de la Bucureşti, de la Cluj. Dar de data asta nu se întâmpla nimic alături. Şoapte, sărutări şi iar şoapte şi atâta tot. Am adormit. Şi deodată m-a deşteptat ţipătul femeii de-alături. Era un strigăt ascuţit, exasperat, de femeie isterică. „Violează-mă, Ştefănescule, şi nu mă mai respecta! Violează-mă!..."
Izbucni într-un râs nestăpânit şi trupul i se zguduia ca săltat de nesfârşite sughiţuri. O văzu pe Cătălina ridicându-şi capul din palme. Avea ochii uscaţi, indiferenţi, şi-l privea ca şi când s-ar fi întrebat ce se întâmplă cu el.
- Cu mine se petrec lucrurile întocmai pe dos, reluă el după ce-şi potoli râsul. Tu ar fi trebuit să strigi: Respectă-mă, Petrache, şi nu mă viola! Respectă-mă că eu nu sunt curvă de rând. Eu sunt femeia pe care o iubeşti, fiinţa la care te gândeşti întâi când te trezeşti, dimineţile, fiinţa la care te gândeşti când te lupţi cu somnul, nopţile. Respectă-mă! şi când te-apucă dorul de mine, du-te la dame!... Eu trebuie să mă culc cu geniul pustiu, cu Bibicescu, omul care mi s-a părut că-l iubesc pentru că am înţeles că e o perfectă nulitate, şi cu care continuu să mă culc pentru că, la 19 octombrie, am întâlnit pe Buddha!... Ce porcărie! exclamă el ridicându-se brusc din fotoliu. Ce sinistră porcărie!...
Se îndreptă din nou, cu pasul greu, hotărât, spre uşă. Dar în acea clipă Cătălina îl strigă şi se coborî repede, speriată, de pe divan.
- Rămâi, îi spuse ea. Rămâi!...
Biriş întoarse capul. O văzu cum începe să se dezbrace, grăbindu-se, tremurând, neştiind ce să scoată mai întâi: bluza, ciorapii, fusta. îşi descheiase hi uza, începu să-şi descheie nasturii de la fustă apoi renunţase, prea nerăbdătoare,

şi ridicându-şi fusta, începu să-şi scoată ciorapii. Cu gesturi scurte, băieţeşti, îşi zvârlise, unul după altul, pantofii. Biriş o privea.
- Rămâi, vorbea ea repede, rămâi să dormi cu mine. Uite, mă dezbrac. Să nu spui că n-am vrut să-ţi fac plăcerea asta. Culcă-te cu mine...

O văzu cum rămâne în combinezon, ferindu-se să-l privească, tremurând, cu o mână pe piept.

- Lasă, nu te mai osteni, spuse în cele din urmă Biriş. Bagă-te în pat că ai să răceşti. Noapte bună!...

- Petre! îl strigă ea. Nu mă lăsa! Mi-e frică, singură!...

- Poate că am să vin să mă culc mâine, spuse Biriş, deschizând uşa. Om vedea! Cine ştie ce se mai poate întâmpla până mâine!...

Închizând uşa în urma lui şi coborând grăbit scările, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu alerge după el, o vedea încă, aşa cum o lăsase, în mijlocul camerei, aproape goală, implorându-l să rămână, să se culce cu ea, vedea încă imaginea aceea improbabilă, neverosimilă, pe care nu îndrăznise să şi-o alcătuiască nici în cele mai absurde închipuiri ale lui.

Când îl revăzu pe Ştefan, puţine zile după ce ieşise din clinică, îl lovi de la început lumina din ochii lui. Arăta odihnit, aproape rumen la faţă, fruntea îşi recăpătase frăgezimea ei netedă, copilărească - numai ochii îi sticleau aprinşi de o lumină albăstruie, neobişnuit de vie. îl aştepta lângă fereastră. Se vedeau, de aici, acoperişurile de tablă şi gresie, uşor estompate în boarea dimineţii de mai, şi turlele bisericilor vecine.

- Ştii că am ieşit din labirint, începu deodată Ştefan continuând să privească pe fereastră. Şi pentru că am izbutit să scap şi din încercarea aceasta, vreau să-ţi încredinţez un mesaj. Este un lucru foarte delicat. Trebuie să ţi-l spun acum, cât timp mi se pare că înţeleg încă ceva şi încă îmi amintesc ceva.

Se întrerupse şi întoarse deodată capul spre Biriş. Figura întreagă îi zâmbi, dogorâtă de o vâlvătaie care ar fi izbucnit chiar atunci, nevăzută, în preajma lui. Apoi se depărta de fereastră şi trecu prin faţa bibliotecii, să se aşeze pe fotoliul de lângă uşă. Acolo, deasupra fotoliului, se afla tabloul care-i plăcea atât de mult lui Biriş: câteva flori zvârlite parcă în mare grabă pe colţul unei mese, alături de o mănuşă neagră de femeie. „O aştept mereu să se întoarcă de la telefon, îi spusese odată Ştefan. Am impresia că am intrat la cineva care, puţine minute înaintea mea, tocmai se-ntorsese dintr-o lungă plimbare în afară de oraş; abia a avut timp să lase pe măsuţa din antreu florile acestea de câmp, cu cozile lungi, nedibaci tăiate, şi să-şi scoată o mănuşă - şi a auzit telefonul sunând. A alergat să răspundă. Eu stau aici, privind când florile, când măsuţa şi o aştept. Nu s-a întors încă. Dar n-am obosit, nu m-am plictisit. O aştept."

Îl văzu cum se aşază pe fotoliu şi continuă să zâmbească, tăcând.

- Am să-ţi cer un lucru foarte delicat, spuse el târziu, dar ca să înţelegi de ce este vorba, ar trebui, poate, să-ţi explic alte câteva lucruri...

- Intră direct în materie, îl întrerupse Biriş. E vorba de Partenie, de ***Priveghiul...***

- Nu, spuse Ştefan cu gravitate. E vorba de un mesaj pe care vreau să ţi-l încredinţez. Acum, cât mai e timp, cât îl înţeleg încă. Ştiu foarte bine că n-am să-l mai înţeleg multă vreme. Lucrurile acestea se uită repede. Probabil că foarte curând am să redevin ce-am fost, am să redevin eu însumi. Dar mesajul are să rămână. Am să-l aflu oricând de la tine...

- De ce nu-l scrii, atunci?! îl întrerupse Biriş cu un zâmbet plictisit, ironic. Revelaţiile se păstrează mai bine când sunt formulate în scris.

- Eu nu pot scrie, spuse Ştefan cu o potolită fervoare. Trebuie să ţi-l spun. Mai ales că am să te rog să-l transmiţi cuiva. îmi pare rău că nu este şi Ioana aici ca să-l asculte şi ea, căci ne interesează pe toţi trei. Am să te rog să transmiţi mesajul acesta Ilenei. Mai ales pe ea o interesează.

Se opri şi rămase câtva timp cu privirile pe covor. Biriş îşi aprinse pe îndelete o ţigară. Se simţise indispus de la început, de când îl auzise pe Ştefan vorbindu-i despre labirint. De mult, îşi spusese şi el acelaşi lucru: „Parcă m-aş fi pierdut într-un labirint." îşi spusese asta într-o zi, de mult, dându-şi seama că se gândeşte mereu la Cătălina. „Ar trebui să n-o mai văd o săptămână, două, trei săptămâni, apoi trei luni, şase luni, nouă luni - până ies din labirint." Dar continuase s-o vadă. Şi o revedea şi acum, aşa cum i se arătase ultima oară: aproape goală, cu o mână pe piept, implorându-l: „Nu mă lăsa! Mi-e frică, singură!..." Nu se mai dusese, de-atunci, s-o vadă. Şi totuşi, s-ar fi dus oricând, s-ar fi întors chiar în aceeaşi noapte dacă n-ar fi auzit necontenit în urechi anumite cuvinte: „Am să mă omor! *Te iubesc ca pe unfratel..."* „îi e silă de mine, înţelesese Biriş. Are o adevărată repulsie faţă de mine, dar i-a fost milă şi s-a despuiat în faţa mea. Din milă."

- Este vorba de maşină, începu deodată Ştefan. Tot ce v-am spus, acum doi ani, în camera secretă, era inventat. V-am spus asta ca să vă fac să veniţi. N-am pictat niciodată maşina. Nici n-aş fi putut-o picta, chiar dacă aş fi vrut. Cum vă spuneam atunci, eu nu ştiu să pictez. Dar maşina aceea *există.* Am să te rog să spui asta Ilenei...

- în fond, de ce nu i-ai spune-o tu? îl întrebă Biriş. V-aţi certat?

- Nu ne-am mai văzut de mult. Ea îmi telefonează mereu la minister. I-am vorbit de mai multe ori după 16 martie, ştii, din ziua când l-au împuşcat de Partenie. De-atunci mi-a telefonat mereu. Am să te rog să-i spui să nu-mi mai telefoneze. Mâine mă reîntorc la minister. Roag-o să nu-mi mai telefoneze. Am să vin eu, curând, s-o văd. Spune-i să mă aştepte. într-o zi, foarte.curând, am să mă duc s-o văd...

Tăcu iar. „Ar fi trebuit, totuşi, să mă duc s-o văd", îşi spuse Biriş. Rămase câtva timp privind-o, prin fumul de ţigară, aproape goală, în faţa lui, cu o mână pe piept. Fără să-şi dea seama, oftă adânc şi se înecă în fum. începu să tuşească. Ştefan îl privi cu o neînţeleasă curiozitate, cât timp dură accesul de tuse.

- Ştii, reîncepu el brusc, acolo, în labirint, mă simţeam închis din toate părţile. Parcă m-aş fi aflat prizonier într-o imensă sferă de metal. Parcă nu mă mai găseam în pântecele balenei, ci înlăuntrul unei imense sfere de metal. **Nu-i** vedeam nicăieri marginile, dar mă simţeam totuşi închis iremediabil înlăuntrul ei, simţeam că oricât m-aş zbate, oricât aş înainta, oricât de departe de centrul de unde plecasem şi mai aproape de marginile ei, marginile acestea de fier îmi rămâneau inaccesibile. Mă simţeam condamnat pentru tot restul vieţii să mă învârt, orbeşte, zadarnic, înlăuntrul sferei acesteia, ca în întunericul unui labirint. Şi, totuşi, într-o zi, aproape fără să-mi dau seama - am sfărâmat coaja, şi am ieşit, aşa cum ai ieşi dintr-un imens ou, a cărui coajă ţi se părea inaccesibilă,

invulnerabilă, ca o lespede şi pe care, abia atingând-o, s-a sfărâmat. Şi am ieşit din nou la lumină, am ieşit din labirint...

Se însufleţise vorbind, coborând pe alocuri glasul, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l audă şi altcineva, dar lumina ochilor îi rămăsese tot atât de curată. Biriş înghiţi de mai multe ori, cu toată puterea, ca să-şi stăpânească noul acces de tuse pe care-l simţea apropiindu-se. Atunci îl lovi un miros de petrol plutind vag în jurul lui, risipindu-se din hainele lui, din trupul lui. îşi ridică sfios palma în dreptul nărilor şi o mirosi. Mâna îi mirosea puternic a tutun.

- Acesta e mesajul pe care te rog să-l comunici Ilenei, continuă Ştefan. Să nu deznădăjduiască. Maşina aceea din Pădurea Băneasa, ***există.*** Em am văzut-o de mai multe ori. Ea n-o vede, încă, dar într-o bună zi, fără să-şi dea seama, are s-o vadă şi ea. E maşina ei...

Biriş îl asculta numai pe jumătate. Simţea în fundul gurii un gust sălciu şi înţelese deodată: „M-am înecat", am tuşit prea mult. înghiţi din nou, cu un efort. „Probabil, puţin sânge, îşi spuse. Dar nu e hemoptizie. Nu e ca atunci", şi zâmbi deodată, luminându-se. înţelese de unde îi venea mirosul de petrol. Venea de foarte departe, din adolescenţa lui. Răcise în iarna aceea, în prima iarnă după război, şi rămăsese o săptămână în pat. Era în Ferentari, în casele coanei Viorica, unde nu fusese încă instalată lumina electrică. în odaia lui, cu tapet înflorat, de culoarea grâului tânăr, se afla o lampă mare cu petrol. în seara aceea, coana Viorica întârziase în oraş. Se făcuse întuneric, şi începu să-i fie urât, singur. Se coborî din pat şi bâjbâind, căută chibriturile, scoase globul şi înălţă fitilul. îl lovi un miros puternic de petrol, care-l ameţi. Şi tot atunci simţi un gâlgâit molcom, cald, sălciu, undeva în gât, în fundul gurii. îi venea să scuipe şi nu ştia unde. Scuipă în pumn, apoi, cu cealaltă mână, pe jumătate adormit, sleit de puteri, scapără un chibrit şi aprinse fitilul. îl orbi o flacără galbenă

roşcată, năclăită într-un fum gros, care tremura ameninţătoare în faţa lui. încercă să aşeze globul deasupra-i, dar ochii îi alunecară peste cealaltă mână, pe care o ţinea încă închisă - şi încremeni. Printre degete, se scurgea o spumă roşietică, amestecată cu sânge.

- Tu îţi mai aduci aminte cine a spus că miracolele sunt irecognoscibile, în sensul că sunt camuflate printre întâmplările de toate zilele, că sunt împlinite, în aparenţă, de către oameni care seamănă cu noi toţi, oamenii de rând?

Îl întrebase plecându-se puţin spre el, ca şi cum ar fi vrut să scurteze distanţa dintre ei, dar nu-i lăsa timp să răspundă, ci continuă, cu acelaşi glas înfierbântat şi totuşi limpede.

- Este foarte adevărat, este întocmai aşa. Tot ce nu aparţine lumii noastre seamănă cu restul lumii noastre. Am citit odată că Făt-Frumos trebuia să ghicească un măr de aur dintr-o sută de mere care erau numai poleite cu aur. Dacă nu ghicea i se tăia capul. Cu noi se întâmplă exact acelaşi lucru. Ca să putem ieşi din pântecele balenei, trebuie să ghicim, printre miliardele de lucruri ale lumii noastre, acel unic exemplar care nu aparţine lumii noastre, dar care, aparent, nu se deosebeşte întru nimic de celelalte miliarde de lucruri la fel cu el. Dacă nu-l ghicim, suntem pierduţi, ni se taie capul. Din fericire, ni s-a lăsat o viaţă întreagă ca să-l ghicim. Dar dacă, până la moarte, nu-l ghicim - suntem pierduţi.

Se opri iar, şi-l privi. Biriş tăcea, fără să încerce măcar să-şi ascundă

plictiseala. „Nu este ca atunci, înţelesese el, nu este o hemoptizie. Am fumat prea mult. Mi s-a mai întâmplat asta." De nenumărate ori de-atunci, în adolescenţă, simţise acelaşi gust sălciu în fundul gâtului, chiar după ce fusese trimis la Călăraşi. Doamna Porumbache nu avea încredere în doctori, nici în sanatorii. îl încredinţase, ca să-l vindece, unui cumnat al ei din Călăraşi, măcelar. Când a venit să-l ia, Stere era un bărbat bătrân, dar avea obrajii roşii şi plesnea de sănătate. „Dă-mi-l mie, Viorico, îi spusese, şi până la vară îi dreg eu bojocii." Măcelăria lui Stere se afla la bariera oraşului, aproape de zahanâ. La patru dimineaţa, Stere îl trezea şi-i aducea un muşchi în sânge, aproape crud, şi un pahar mare cu vin roşu. „Ia scoală, nepoate", îi spunea. Avea şorţul lui de măcelar, pătat cu sânge proaspăt, şi mirosea întotdeauna a sânge. Somnoros, Biriş se apuca să mănânce, în silă, dar se cutremura când trebuia să dea peste cap paharul cu vin roşu. „E din via lui finu' Lică", spunea Stere, dar lui Biriş i se părea că e vin amestecat cu sânge. Apoi Stere se reîntorcea la zahanâ şi el se culca la loc. Peste trei ceasuri, îl deştepta din nou, cu alt muşchi în sânge şi alt pahar cu vin roşu, şi apoi iar îl punea să doarmă, până la zece dimineaţa, când îi aducea al treilea muşchi şi două ouă crude, pe care le înghiţea închizând ochii. Asta a durat până în mai, când Stere l-a descoperit în odaia unei nepoate, rămasă de curând orfană, pe care o adusese dintr-un sat de la Dunăre ca să-i

ţină loc de nevastă şi servitoare. Stere şi-a scos tacticos cureaua lui grea de sub şorţul pătat de sânge. „Să nu dai, nene, că sunt bolnav!", a strigat Biriş. Dar Stere se îndreptase spre nepoată şi începuse s-o croiască peste spate, măsurat, fără grabă, dar adânc. Fata a început să urle, smulgându-şi cu amândouă mâinile părul. „Că ce-am eu cu tine, mă nepoate, i-a spus Stere, că nu de unul ca tine m-aş teme eu. Dar ea e vinovată, că acum a cunoscut şi ea fierbinţeală de om tânăr."

- Acum, că am ieşit din labirint, reîncepu Ştefan cu un glas mai detaşat, am înţeles că sfera aceea care mi se părea nesfârşită şi inaccesibilă era, de fapt, spartă în diferite locuri. Dar, evident, nu-mi dădeam seama că era spartă, că prin toate acele spărturi se putea ieşi, că fiecare spărtură era o fereastră. Puteai oricând sări afară, pe fereastră...

- Toate acestea fac parte din mesajul către flena? îl întrerupse, cu seriozitate, Biriş.

- Toate, răspunse ferm Ştefan. I-am vorbit de ele Ioanei, dar vreau să le afle şi Ileana. Şi pentru că nu mă pot duce, încă, s-o văd - te-aş ruga pe tine să i le spui. Spune-i că tot ce se întâmplă cu ea, acum, n-are mare importanţă. A aflat şi ea că o iubesc, a aflat-o chiar de la mine; nu i-am putut ascunde lucrul acesta. Văd că nu spui nimic. înseamnă că ai înţeles şi tu, că eşti şi tu de acord. Unde ar putea duce o asemenea dragoste? Anna Karenina, Tristan şi Isolda? Ar fi prea trist. O dragoste care înlocuieşte pe alta, un adulter ca oricare altul, născut din Timp, măcinat de Timp, ursit morţii, ca o vietate oarecare născută din moarte şi reîntorcându-se în moarte. Dacă nu izbutesc s-o iubesc pe una aşa cum o iubesc pe cealaltă, ce sens mai poate avea dragostea aceasta nouă? De ce-am mai întâlnit pe Ileana, de ce m-am îndrăgostit de ea? Eu am iubit-o de totdeauna pe

Ioana; din clipa în care am zărit-o am înţeles că o iubeam de totdeauna, că dragostea aceasta mi-a fost ursită. Atunci, de ce m-am îndrăgostit şi de alta. Numai ca să mă culc cu ea? Dacă dragostea aceasta nouă, neaşteptată, nesolicitată, nu va duce decât la înlocuirea Ioanei prin Ileana, nu ar avea nici un sens... Spune-i tot ce ţi-am spus eu acum. Am să i le repet şi eu, de altfel, când am s-o reîntâlnesc, dar aş vrea să le ştie de pe acum. Spune-i că maşina există, că ferestrele există, că sfera aceasta în care suntem închişi este numai în aparenţă de oţel, în realitate e spartă în nenumărate locuri, e asemenea unei coji de ou spartă în toate părţile. Spune-i toate lucrurile acestea acum, cât le înţeleg încă. Mâine, poimâine, am să le uit şi eu, şi am să mă reîntorc la mine însumi.

Biriş se ridică brusc şi-i întinse mâna. îşi simţea din nou gâtlejul umed, şi acelaşi gust sălciu de sânge cald în gură. Trebuia să scuipe. Strânse repede mâna lui Ştefan, care-l privea încurcat, şi plecă. Pe scară, îşi scoase batista şi scuipă. Nu era, totuşi, sânge, ci doar o spumă roşietică. „Nu am nimic, îşi spuse. Va

trebui să fumez mai puţin." Câteva trepte mai jos se întâlni cu Ioana. Urca încet, rezemându-se cu mâna de rampă.

- L-am minţit degeaba, îi spuse. N-a crezut nimic din tot ce i-am povestit atunci; mi-a spus-o chiar el, a doua zi.

Zâmbea absentă, întristată. Biriş se trezi atunci cu batista însângerată în mână şi şi-o ascunse pripit în buzunar. Roşi şi simţi cum fruntea i se acoperă deodată de broboane. Dar nu mai îndrăzni să-şi scoată batista să se şteargă. O privea în neştire, o privea cum îi zâmbeşte.

- Nu-l mai interesează *Priveghiul,* vorbi din nou Ioana.

Trebui, totuşi, să-şi scoată încă o dată batista, să şi-o apropie de gură şi să scuipe.

- Trebuie să mă las de fumat, vorbi el cu greutate, silindu-se să zâmbească, îşi simţea trupul întreg transpirat, umed, simţea cum i se lipeşte cămaşa

pe spate, pe piept, simţea mai ales cum îi curg şiroaie de sudoare pe frunte, pe faţă, şi-şi strângea batista udă în pumn, neîndrăznind să se şteargă cu ea în faţa Ioanei.

În seara aceea trecu pe la Cătălina.

- Te-am aşteptat în fiecare seară, de-atunci, îi spuse ea.

O privi şi o regăsi aceeaşi; cu ochii ei verzi, mari, nehotărâţi, cu părul blond care-i cădea pe tâmple, atingându-i umerii, cu obrazul tânăr şi totuşi fără vârstă, obraz obosit de farduri ieftine, de teatrele ieftine în care juca la întâmplare, câteva spectacole pe lună, înlocuind câte o artistă de a doua mână, obrazul ei rotund, aproape bucălat, de păpuşă vicioasă şi tristă, şi gura pe care niciodată n-o putea privi fără să nu simtă cum i se înfierbântă răsuflarea. Era aceeaşi. El se aşeză pe fotoliu şi-şi scoase pachetul cu ţigări. Fereastra era larg deschisă. Răzbătea în odaie un miros îndepărtat de liliac.

- Credeam că ai să vii a doua seară şi te-am aşteptat, vorbi din nou Cătălina.

Biriş îşi alese pe îndelete o ţigară, o învârti între degete, o mirosi adânc, apoi ridică ochii şi zâmbi cu o secretă satisfacţie.

- Sunt purtătorul unui foarte important mesaj din labirint, vorbi el deodată. Cătălina îi zâmbi cu stângăcie.

- Trebuia să fac sacrificiul ăsta mai demult, spuse ea. Erai fiinţa pe care o iubeam şi o admiram mai mult pe lume. Trebuia să te sacrific şi pe tine. Te rog să mă iGrti că am întârziat atât.

- Nu eşti deloc curioasă să afli mesajul care mi s-a încredinţat? o întrerupse Biriş, continuând să se joace cu ţigara.

- îmi rămăsese un singur lucru pur, neîntinat, în jurul meu, continuă Cătălina cu acelaşi glas surd, monoton. A trebuit să renunţ şi la lucrul ăsta. N-am avut noroc. Dar poate e mai bine aşa...

În clipa aceea, fără să se fi auzit vreo bătaie, uşa se deschise brusc şi intră Bibicescu.

- Aici eraţi?! se miră el, după ce-i privi pe amândoi, concentrat, aproape sever. Ai uitat că ne-aşteaptă conu' Mişu la „Modern"? se întoarse el către Cătălina.

- Nu mi-e foame, spuse Cătălina. Du-te singur. Dacă vrei, vă întoarceţi pe urmă. Eu vă aştept aici, cu Petrache. Vă fac o cafea.

Lui Biriş i se părea că ascultă acelaşi dialog început de mult, într-o seara în pragul cafenelei, când îl cunoscuse pe Bibicescu. - îmi pare bine, îi spusese acesta strângându-i mâna şi privindu-l adânc în ochi. Nu vrei să iei masa cu noi? Bibicescu era singur. Biriş întoarse capul spre cafenea, să vadă dacă mai vine cineva. - Nu, adăugase Bibicescu! N-a sosit încă. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Ne-a invitat conu' Mişu la „Modern", pe Cătălina şi pe mine. N-o cunoşti pe Cătălina Palade? E o femeie extraordinară. Dar am să te rog un singur lucru: să nu aduci vorba despre buddhism. O văzu chiar atunci apropiindu-se de ei. Cu capul gol, cu părul alunecându-i peste tâmple (vrea să semene cu Greta Garbo, înţelese el), cu mâinile în buzunarele unui pardesiu bej, călcând alene, oarecum absentă, privind vag înaintea ei. „încearcă să-şi creeze un gen", îşi spuse. - Nu mi-e foame, vorbi Cătălina. Du-te singur. Am să vin şi eu la cafea. Vreau să mă plimb. în seara aceea s-au plimbat pentru întâia oară împreună. Lui Biriş îi era foame, dar acceptase să se plimbe cu ea. Au plecat pe bulevardul Lascăr Catargiu, îndreptându-se spre Şosea. S-a oprit în faţa unei simigerii şi şi-a cumpărat covrigi. - Dă-mi şi mie, îi spuse Cătălina. Parcă începe să mi se facă foame. Apoi, luându-i braţul, adăugă: - îmi place de dumneata. Cred că o să fim prieteni...

- Nici ţie nu ţi-e foame? îl întrebă Bibicescu întorcându-se spre el. Biriş îşi aşezase de mult ţigara între buze, dar nu o aprinsese. Se mulţumea

s-o morfolească, sugând-o, scoţând-o uneori din gură şi mirosind-o.

- Am mâncat, răspunse el târziu. Venisem aici cu o misiune. Mi s-a încredinţat un mesaj din labirint.

- Un mesaj de la prietenul lui, Ştefănescu, din Braşov, vorbi deodată Cătălina, şi începu să râdă.

Biriş păli puţin, dar îşi strânse ţigara între dinţi şi tăcu. Bibicescu îi privea pe rând, întunecat.

- Ne-aşteaptă conu' Mişu, spuse el din nou, începând să se plimbe cu paşi mari prin cameră.

- Nu putem veni, vorbi Cătălina după ce-şi potoli râsul. Avem de descifrat amândoi mesajul lui Ştefănescu din Braşov...

Bibicescu se opri în faţa ei cu mâinile în buzunar. Lui Biriş i se părea că asistase la scena aceasta de nenumărate ori, că opririle acestea bruşte, apăsate ale lui Bibicescu, făceau parte din piesa pe care o repeta el, de mulţi ani, făcea parte din piesa care nu va vedea niciodată lumina rampei, şi deci, nu se va sfârşi niciodată. Va asista la plimbările lui nervoase, la opririle lui bruşte, la privirile lui pătrunzătoare, până la sfârşitul vieţii. „Dacă nu mă cert cu el într-o zi, am să-l suport până la sfârşitul vieţii." îşi scoase ţigara dintre dinţi, muşcă şi zvârli cotorul care se umezise, apoi şi-o aşeză din nou, cu mare grijă, în colţul buzelor.

- Aprinde-ţi, domnule, ţigara! izbucni deodată Bibicescu. M-ai scos din sărite! Aprinde-ţi-o!

- Nu mai fumez, vorbi calm Biriş. Cred c-am avut azi-dimineaţă o uşoară hemoptizie şi nu mai fumez. Dacă m-apucă tuşea, scuip din nou sânge.

Îl sperie, şi totuşi îi făcu plăcere tăcerea care urmă. Semăna cu toate acele nenumărate tăceri din tinereţea lui. Le provoca întotdeauna el, deşi îi era frică de distanţa care se căsca deodată între el şi ceilalţi; dar parcă se simţea atras de singurătatea aceea pe care i-o revelau tăcerile din jurul lui. în facultate, făcea curte unei colege, Marietta Postăvaru, o fată roşcată, plină de pistrui, cu pieptul tânăr, robust, ameţitor, căreia îi plăcea George Sand. O sărutase întâia oară într-o seară de denii, în Grădina Icoanei. O jumătate de ceas după aceea, cum Marietta pomenise de Musset şi George Sand, Biriş îi spusese: - Ştii că şi eu sunt tuberculos. Fata nu părea prea tulburată; doar o caldă şi totuşi detaşată privire de compătimire în ochii ei. - Chiar azi am avut o hemoptizie, am scuipat sânge... De-abia atunci simţi tăcerea împietrindu-se în jurul lui.

- Ce mă priviţi aşa? întrebă el foarte calm. Nu v-am ascuns niciodată că sunt bolnav de piept.

- Ar trebui să te cauţi, spuse Bibicescu. Asta nu e glumă. Tu nu vii? se adresă el Cătălinei. Atunci ne întoarcem noi, peste un ceas, două...

Plecă fără să le mai spună noapte bună. Cătălina ridică fruntea şi-şi opri privirile în ochii lui.

- Aprinde-ţi ţigara şi nu te mai chinui, îi spuse. Acum înţeleg tot, adăugă gânditoare. înţeleg ce s-a întâmplat cu tine, în noaptea aceea. Te-am iertat de-atunci, dar acum înţeleg. De aceea te-ai despărţit şi de Theodora. Acum înţeleg.

El îşi aprinse ţigara şi înghiţi primul fum cu sete, foarte adânc.

- Tot nu eşti curioasă să afli despre ce mesaj e vorba? o întrebă târziu.

- înţeleg foarte bine, continuă Cătălina cu glasul ei monoton şi stins, ca o tânguire. Când ai să vrei, ai să-mi spui. Voi fi femeia ta, voi fi femeia

Ştefănescului. Am să te aştept în fiecare zi, la orele pe care mi le vei hotărî tu. Am să fiu şi eu una din acele femei. Nu cred că mai am dreptul la altceva. Se opri deodată şi tăcură amândoi multă vreme. El îşi aminti închipuirile pe care şi le urzea atunci, înainte de a face gestul; şi poate i se păreau mai adevărate decât cuvintele de acum ale Cătălinei. Parcă s-ar fi

adresat altui om, şi o asculta pe Cătălina aşa cum o ascultase de atâtea ori, la teatru, regretând, în fundul sufletului, că nu are mai mult talent.

- în fond, tu ai rămas îndrăgostit de Theodora, începu deodată Cătălina, zâmbind întristată. De mine te simţi atras doar fiziceşte. Pe cealaltă o iubeai cu adevărat; de aceea ai putut renunţa la ea. Eu sunt, pentru tine, femeia Ştefănescului. Dar n-am ce face. Asta mi-a fost ursita. Am să te aştept şi, când vei avea plăcere, vino.

Biriş o revedea pe Theodora: mică, fragilă, cu un obraz de o neobişnuită puritate, parcă ar fi fost desenat de un meşter din alte timpuri, cu ochii ei înnouraţi de miopie (nu-şi punea ochelari decât la spectacole şi când citea - şi îl bucurase această urmă de cochetărie la o tânără savantă). Fără îndoială că ştia şi ea de ce s-au întâlnit, ştia că fusese peţită de doamna Porumbache, dar nu părea intimidată. Era îmbrăcată sobru şi totuşi tinereşte, fără nici o greşeală de gust. Când s-a ridicat să-l conducă şi a văzut-o din nou, întreagă, curată, proaspătă a avut un moment de regret. Dacă n-ar fi existat Cătălina, fata aceasta graţioasă şi savantă ar fi fost logodnica lui; din seara aceasta, ar fi fost şi el cu adevărat îndrăgostit. Era de neînchipuit că o asemenea fată l-ar fi putut accepta pe el, şi cu toate acestea miracolul se împlinise, Theodora îl acceptase. „Probabil pentru că în seara aceea au vorbit de Rilke", îşi spunea el mai târziu, când încerca să se convingă că Theodora nu l-ar fi putut iubi, că ar fi regretat repede gestul ei, că n-ar fi putut fi fericiţi. Dar exista Cătălina. Totul era inutil, pentru că, într-o anumită seara, cineva, ieşind grăbit din cafenea, i-l prezentase lui Bibicescu, iar Bibicescu în acea seară, o aştepta pe Cătălina. Altă dată, într-altă seară, a ştiut că numai ochii ei îl fac fericit, când îi sorb privirile în apele lor verzi, adânci. Apoi, a ştiut, atingându-i odată sânul cu braţul, că numai sânul Cătălinei i-ar putea revela ceea ce nici un trup de femeie nu-i revelase până atunci.

- Văd că nu eşti curioasă să afli mesajul, spuse el târziu, ridicându-se din fotoliu.

Îşi stinse ţigara şi se îndreptă spre uşă. Cătălina îl privi cum pleacă şi rămase în fundul divanului, cu bărbia rezemată în pumn, absentă, fără să mai spună vreun cuvânt.

Şovăi multă vreme, dar într-o seară se hotărî şi telefona Ilenei. Se deştepta parcă în fiecare dimineaţă mai vlăguit de puteri şi cu eforturi izbutea să se dea jos din pat. îşi ceruse concediu medical de la liceu; ar fi putut rămâne în pat

toată dimineaţa, dar îi era frică să se abandoneze oboselii, îi era frică să zacă. Amâna totuşi din zi în zi să telefoneze Ilenei. Nu-şi mai amintea limpede ce trebuia să-i spună.

- Te aşteptam de mult, îi spuse ea la telefon. M-a anunţat Ştefan că ai să vii să mă vezi. Când poţi veni?

Se dusese a doua zi după-amiază. Fusese o dimineaţă neobişnuit de fierbinte şi către nămiazi cerul începuse să-şi piardă sticlirea; parcă oraşul întreg se cufunda în praf. Când ajunse în strada Batistei, se simţea deja obosit; transpira necontenit şi parcă îi era frică să respire; simţea nevoia să respire adânc, o răsuflare adâncă şi repede sugrumată, ca un suspin - dar îi era frică.

- Aduc un mesaj, spuse el, silindu-se să zâmbească, îndată ce-i deschisese uşa Ileana.

Abia acum o vedea bine. „Cu cine seamănă?" Era sigur că mai văzuse undeva ochii aceştia de un verde nefiresc, care căpătau o lumină aurie cu fiecare zâmbet, sigur că mai întâlnise undeva acelaşi obraz arămiu, aceeaşi gură foarte roşie, cu dinţii albi, limpezi, strălucitori. „Probabil într-un film", îşi spuse încercând să-şi alunge gândul. Dar reveni, şi începu din nou să caute. Nu era figura ei, nici culoarea ochilor sau a părului care-l tulburase, ci era ceva în felul ei de a fi, în expresia ei, ceva care-i amintea nu atât de o femeie, cât de o stare pe care o cunoscuse cândva, de mult, într-un timp pe care nu şi-l putea preciza, ceva care-i amintea de un anumit timp, de o anumită viaţă pe care o pierduse de mult. Se simţi dintr-o dată mai puţin obosit şi începu să respire cu curaj, adânc, până în fundul pieptului. Dar puţine clipe în urmă se trezi că oftează, şi se îmbujora. Scoase batista şi începu să-şi şteargă fruntea, obrazul. „Seamănă totuşi cu cineva."

- Ştefan m-a rugat să-ţi transmit un mesaj, începu după ce se odihnise câtva timp în fotoliu.

Ileana îi întinse cutia cu ţigări, dar el ridică repede, aproape speriat, palma dreaptă în aer, ca şi cum ar fi vrut să se apere.

- Nu mai fumez! Nu prea mă simt bine de câtva timp. De aceea am şi întârziat. Ar fi trebuit să vin mai de mult să te văd...

Tăcu, privind-o cu aviditate, cum îşi aprinde ţigara.

- Este în legătură cu osul mort, cu măseaua moartă ajunsă în câmpul morţii? întrebă brusc Ileana.

Parcă odaia se întunecase dintr-o dată. Tresări.

- De unde ştii? o întrebă.

- De la Ştefan, vorbi Ileana silindu-se să zâmbească. Ştefan îmi povesteşte fel de fel de lucruri pe care nu le înţeleg. îmi place să-l ascult povestindu-mi de lucruri pe care nu le înţeleg, vorbindu-mi despre pântecele balenei, şi despre

camera *Samba,* şi despre maşina care ar fi trebuit să dispară în noaptea de Sânziene şi pe care a pictat-o el...

- Acum îmi aduc aminte, o întrerupse. M-a rugat să-ţi spun că n-a pictat-o... Ileana înălţă brusc fruntea şi-şi opri privirile în ochii lui.

- Maşina există, m-a asigurat el, dar n-a pictat-o. De altfel, adăugă zâmbind, nici n-ar fi putut s-o picteze. între noi fie vorba, nu cred că a pictat vreodată ceva...

Ileana se ridică şi, apropiindu-se de fereastră, dădu la o parte perdelele. Se întunecase de-a binelea. Cerul era plumburiu, jos, şi părea neclintit. O ramură bătrână, stufoasă, aştepta împietrită în dreptul ferestrei. Nu se clătina nici o frunză.

- Este adevărat că ai o măsea ajunsă în câmpul morţii? îl întrebă reaşezându-se în faţa lui, pe fotoliu. Vorbeşti-mi despre ea.

- Am pierdut-o, spuse căutându-şi din nou batista şi ştergându-şi fruntea. Mi-a scos-o anul trecut.

- Păcat, şopti Ileana absentă. Dar de ce spuneai că a ajuns în câmpul morţii?...

- Nu mai are nici o importanţă acum, făcu cu o mare oboseală în glas. Era o poveste lungă. Era o poveste despre Timp...

Tăcu respirând adânc. Parcă sta să se înăbuşe; odaia zăcea surpată în zăpuşeală.

- Povestea cu tinereţea fără de bătrâneţe şi viaţa fără de moarte, spuse foarte încet Ileana încercând să zâmbească.

- Te-aş ruga să deschizi puţin fereastra, şopti el. Nu ştiu ce am... Mă înăbuş...

Ileana sări în picioare şi-l privi o clipă, speriată. Apoi se repezi şi deschise larg ferestrele. El îi mulţumi zâmbind.

- Ţi-e rău? îl întrebă apropiindu-se de fotoliu.

- Mi-a trecut, spuse. Nu mai aveam aer...

În odaie pătrundea încet un miros de trandafiri sălbatici. Cerul coborâse încă şi mai mult, întunecat, ameninţător.

- E din cauza furtunii, spuse Ileana reaşezându-se. Aşa e întotdeauna înainte de furtună...

O văzu cum îşi prinde tâmplele în palme. Dar parcă şi-ar fi amintit deodată că e şi el acolo, şi-şi lăsă brusc mâinile, îşi scutură pletele, privindu-l, încercând din nou să zâmbească. „îl iubeşte, îşi dădu el încă o dată seama. Nu e nimic de făcut, nu e nici o ieşire. îl iubeşte."

- Ştefan m-a rugat să-ţi aduc un mesaj, începu. Are să-mi fie greu să-l repet întocmai, pentru că eram cam obosit şi nu-l prea înţelegeam nici eu bine. Ştefan te roagă să-l aştepţi...

Ea se ridică brusc şi se duse să-şi azvârle ţigara pe fereastră. Parcă începea să se simtă ceva, parcă şi frunzele s-ar fi trezit din neclintire. Răsuflă adânc, şi-şi şterse din nou fruntea cu batista. „E absurd ce fac. N-ar fi trebuit să-l iau în seamă; de-abia ieşise din clinică."

- îmi pare rău, adăugă. Dar a stăruit mult să vin să te văd...

Ileana se întoarse în mijlocul camerei şi-şi duse cuminte mâinile la spate.

- Eşti profesor de filosofie, nu e aşa? Ştefan ţine foarte mult la dumneata. Te admiră foarte mult. Eşti singurul lui prieten, îmi spunea odată, singurul cu care poate discuta... Dumneata îl înţelegi? îl înţelegi întotdeauna ce spune? Mai ales acum, după... Partenie... înţelegi ceva? Spune-mi şi mie ce se întâmplă cu el...

Se auzeau, îndepărtate, tunetele, şi creanga tresări înfiorată în faţa ferestrei. Ileana îi vorbise fără să-l privească.

- A suferit un şoc nervos, asta e tot, începu el cu un ton degajat. S-a răzbunat pe el Istoria, adăugă zâmbind. Ştefan are fobia Istoriei, are groază de evenimente; el ar vrea ca toate lucrurile să rămână pe loc, aşa cum i se părea lui că erau în paradisul copilăriei. Şi atunci istoria se răzbună; îl înfundă de câte ori poate. îl bagă în lagăr din greşeală, omoară oameni în locul lui, tot din greşeală, şi aşa mai departe. Uite, mie, care trăiesc în istorie şi sunt împăcat cu Istoria, mie nu mi se întâmplă niciodată nimic!...

Se opri istovit, şi-şi căută din nou batista. Era aproape întuneric în odaie. Creanga începuse să se scuture, şuierând, însufleţindu-se, lovind tot mai tare în geam.

- Te rog, n-o închide! spuse, văzând că Ileana se îndreaptă spre fereastră. Ea se rezemase de pervaz şi-şi plecă fruntea afară.

- începe vijelia, spuse fără se se întoarcă.

Tunetele se auzeau tot mai apropiate. La răstimpuri, cerul era zăbrelit de pâlpâiri roşietice şi creanga se zbătea, gemând.

- Nu te întrebam de asta, de ce s-a întâmplat cu Partenie, vorbi Ileana întorcându-se în mijlocul odăii. Aş fi vrut să ştiu dacă dumneata îl înţelegi întotdeauna când îţi vorbeşte de Timp şi de pântecele balenei şi de noaptea de Sânziene... Sau poate dumitale îşi vorbeşte altfel, adăugă repede apropiindu-se de el. Eu nu-l înţeleg. Ştiu că-şi iubeşte foarte mult soţia. Mi-a spus-o chiar el... Şi atunci, nu înţeleg ce se întâmplă cu el. Nu înţeleg!...

Se opri, şi închise ochii cu un zâmbet îndurerat, încruntându-se totodată. Un fulger verde-roşiatic pâlpâi la fereastră şi puţine clipe în urmă trăsnetul cutremură clădirea. Ca şi cum ar fi aşteptat doar acest semnal, ploaia începu să cadă deodată, grea, plumburie, zgomotoasă, precipitându-se tot mai îndesată, gâfâind. Ileana sări şi închise ferestrele. Apoi îşi căuta nervoasă o ţigară şi şi-o aprinse. Biriş o privi din nou adânc şi oftă.

- Mi-e foarte drag, începu ea fără să-l privească, şi aş vrea să fim prieteni. Aş vrea s-o cunosc şi pe Ioana, pe soţia lui. Mi-a spus că o iubeşte foarte mult. Aş vrea să-i cunosc mai bine pe amândoi, să fim prieteni. Dar nu izbutesc să-l înţeleg. Câteodată, trec luni de zile fără să-mi dea un semn de viaţă. Apoi, îmi telefonează la miezul nopţii, vine să mă vadă în zori, rămâne ziua întreagă cu mine, nu se mai duce la minister, nu se mai duce acasă... Şi-mi vorbeşte despre fel de fel de lucruri stranii, pe care nu le înţeleg. îmi place să-l ascult vorbindu-mi despre toate lucrurile acestea, îmi place să-l ascult. Dar aş vrea să înţeleg ce se întâmplă cu el, aş vrea să ştiu ce are de gând să facă, ce-ar vrea să facă, ce-ar vrea să se întâmple...

Se opri, ca să aştepte tunetul. în odaie pâlpâise din nou lumina lunară a fulgerului, apoi ferestrele răsunară prelung. El închise ochii; se simţea dintr-o dată transpirat şi, instinctiv, îşi strânse gâtlejul. „N-am mai fumat. Azi n-am fumat nici o ţigară. Nu mai poate începe din nou; n-am mai fumat."

- Mi-a spus să-l aştepţi, făcu el deodată. Este tot ce-am înţeles: că te roagă să-l aştepţi...

Ploua acum dezlănţuit, aproape cu furie, şi creanga se zbătea înspăimântată, lovindu-se, deznădăjduită, de geam. Fulgerele se înteţiseră. La răstimpuri, casa întreagă parcă se cutremura din temelii. Ileana îl privea ca şi cum l-ar fi căutat undeva, în faţa ei, fără să izbutească să-l vadă.

- Mi-a vorbit mult, continuă el cu glas sugrumat, dar n-am prea înţeles, îmi era rău. Fumasem în neştire, aveam ameţeli. Nu-l puteam asculta prea bine. Dar am înţeles un lucru: că te roagă să-l aştepţi...

Ileana îşi prinse tâmplele în palme şi rămase aşa, ascultând vijelia, fără să scoată un cuvânt. El simţi din nou că se înăbuşă şi respiră adânc. „Ar trebui să plec", îşi spuse. Gâtlejul îi era tot mai fierbinte; parcă începea să

aştepte gustul de sânge în cerul gurii. „Ar trebui să plec. Mă înăbuş."

- Am cunoscut pe unul dintre directorii de la minister, vorbi Ileana fără să-şi ridice privirile. Mi-a spus că e cel mai bun negociator pe care-l avem, că are ca nimeni altul simţul realităţilor economice, că, în direcţia aceasta, a acordurilor economice, are geniu. Ar trebui să fie, deci, un om ca toţi oamenii... Şi cu toate acestea nu înţeleg ce vrea!...

- Spunea că se rătăcise în labirint, reîncepu el cu un mare efort. Dar i se păru că aude soneria şi se opri.

- Parcă sună cineva, spuse.

Ileana ascultă mult timp sunetul prelung, metalic, fără să se mişte.

- Nu aştept pe nimeni. O fi vreo prietenă de-a lui tante Alice. O fi prins-o ploaia prin apropiere...

Dar în clipa următoare sări şi alergă precipitată pe coridor. Biriş îşi scoase repede batista şi scuipă. Privi cu spaimă spuma roşietică, apoi mai scuipă de

câteva ori şi-şi şterse cu grijă buzele. I se păru că aude glasul lui Ştefan, şi tresări.

- E aici! i se păru că şopteşte Ileana. Biriş! E aici!...

„Să stea ploaia şi plec. Mă ascund într-un gang şi scuip. Trebuie să scuip. Apoi iau o maşină şi mă duc acasă. îmi face coana Viorica un ceai." îl văzu intrând, cu un buchet de lăcrămioare în mână, ud leoarcă, încercând să-şi ridice părul care i se lipea mereu pe frunte.

- Am fugit tot timpul prin ploaie, spuse.

Ileana îl privea lung, zâmbind, cu mâinile la spate. în cele din urmă îi luă bucheţelul de lăcrămioare.

- Mi l-ai adus mie? îl întrebă.

Ştefan răsufla greu, adânc, privind cu un zâmbet vinovat şiroaiele ce se scurgeau pe covor. Nu mai îndrăznea să se mişte.

- Treci la baie şi scutură-te, îi spuse Ileana. Vino cu mine...

Ieşiră amândoi. „Trebuie să plec", îşi spuse, şi cu un efort se ridică în picioare. Se rezemă de speteaza fotoliului, cu ochii pe jumătate închişi, aşteptând trăsnetul. Ferestrele răsunară prelung. „Aş putea intra după el, la baie. Să scuip."

- Ce faci? îl întrebă mirată Ileana.

- Trebuie să plec, spuse silindu-se să zâmbească. Am treabă... Cred că găsesc o maşină...

- Să nu pleci, şopti Ileana tulburată deodată. L-ai văzut cum a venit?!... Să nu pleci!...

Se rezemă moale de speteaza fotoliului şi-şi scoase din nou batista. „De-ar sta ploaia..."

- Ţi-e rău? îl întrebă Ileana cu o privire speriată. Să-ţi dau ceva. Ce vrei să-ţi dau?!...

- Ce ai? îl întrebă Ştefan apropiindu-se.

- Aş vrea să mă duc acasă, spuse. Nu mă simt bine. Unde e baia? întrebă el îmbujorându-se.

Apoi ieşi repede, urmat de Ştefan. Intrând, trase zăvorul tremurând şi se aplecă deasupra chiuvetei. Scuipă de mai multe ori, tuşind, înecându-se, şi deschise amândouă robinetele. începu să se spele pe mâini, pe

obraz, respirând adânc, cu spaimă. Şovăi o clipă, apoi scoase batista şi o clăti, privind în neştire apa care gâlgâia în chiuvetă. Şi deodată îşi aminti. Era mic, veniseră cu gabrioleta la Moşi. Nea Mitică îl ţinea de mână; coana Viorica umbla la un pas înaintea lor, cu o umbreluţă de mătase roz. Era foarte cald. „Mi-e sete!", şoptise el. „Stai că ajungem acuma, spusese nea Mitică. Ajungem la grădină şi-ţi dau o limonada." Se lăsa tras de mână, prin mulţimea aceea asurzitoare, prin praful care se înălţase până foarte sus, deasupra baloanelor colorate. „Mi-e sete!", începu el din nou. Parcă îi frigeau buzele mirosurile acelea necunoscute, fumurile

care se înălţau din toate părţile, din cazane în care se fierbeau gogoşi, de pe grătare, din căldările cu jăratic din care săreau cu procente scurte floricelele. „Mi-e sete!", spunea el întruna, şi simţea cum lacrimile îi curgeau sărate, prăfuite, pe amândoi obrajii. „Dă-i, Mitică, o limonada! făcu coana Viorica întor-cându-şi mânioasă umbreluţa roz. Că dacă ştiam aşa, nu-l mai luam cu noi!..." Nea Mitică îl smuci, grăbind pasul, făcându-şi anevoie loc prin mulţime şi se opri în faţa unei dughene. Cineva îi întinse un pahar mare cu limonada roşie. Apucă paharul cu amândouă mâinile şi-şi dădu capul pe spate. Şi rămase fascinat, privind-o: fata aceea neînchipuit de frumoasă, cu ochii verzi-albaştri, cu dinţii foarte albi, îi zâmbea. Niciodată nu-i zâmbise cineva cu atâta dragoste. „Băieţaşule! îi spunea ea, maimuţoiule!..." Auzea gâlgâiul limonadei, simţea cum i se preling şiroaiele în colţul gurii şi o auzea mereu pe ea: „Maimuţoiule! maimuţoiule!..."

- Să mă duc să-ţi aduc o maşină! spuse Ştefan când îl văzu că intră în salon.

- Nu e nevoie, mă simt mai bine. Mă simt mult mai bine acum... Tăcură toţi trei, ascultând vijelia.

- Ştiu acum cu cine seamănă Ileana, spuse deodată rezemându-se de speteaza fotoliului şi încercând să zâmbească.

- De ce nu vrei să rămâi? îl întrebă ea cu o privire rugătoare, deznădăjduită. Iţi dau un alcool... Sau dacă vrei îţi fac un ceai...

- Ştiu cu cine seamănă, repetă cu acelaşi zâmbet istovit. îmi pare foarte bine că am aflat cu cine seamănă... Aveam patru ani; a fost singura mea dragoste împărtăşită. Am privit-o, cred, o jumătate de minut. Credeam că n-am s-o mai uit niciodată. O uitasem...

Ileana îl privea cu aceeaşi uitătură stranie, ca şi cum nu l-ar fi văzut. Ştefan rămăsese încurcat în mijlocul camerei.

- E mai bine că nu i-ai spus nimic, începu el deodată.

- I-am spus doar că te pierduseşi în labirint, îl întrerupse cu un gest de nerăbdare.

Simţise din nou că se înăbuşă, că nu mai are aer, şi întinse mâna Ilenei.

- îmi pare rău..., şopti ea.

- Ai fost marea mea dragoste din copilărie, îi spuse el. Singurul suflet care am simţit că mă iubeşte cu adevărat...

Ea îi zâmbi, vinovată. De-abia când ajunse în stradă îndrăzni din nou să respire adânc, până în fundul pieptului. Dar se refugie repede într-un gang.

începuse grindina. Ar fi vrut să scuipe, dar îi era ruşine; în gang se mai aflau câţiva trecători. îşi scoase atunci batista udă din buzunar şi şi-o apăsă în neştire pe gură.

În vara aceea, a plecat pentru o lună la Casa de odihnă a profesorilor secundari de la Comarnic. Venea pentru a treia oară, dar de data aceasta urmă întru totul regimul prescris de doctor. „Problema e simplă, îşi spunea. Trebuie să mă reîntorc, pentru un anumit timp, la condiţia de larvă. Să renunţ la activităţile şi cheltuiala de energie care incumbă adultului, să mă supraalimentez şi să dorm cât pot mai mult." Revenea totuşi, necontenit, asupra imaginii Cătălinei: în combinezon, fără ciorapi, cu o mână pe piept: „Rămâi, te rog... Când ai să ai plăcere, vino, eu te aştept!..."

Izbutise s-o revadă din ce în ce mai rar. Dar lupta, în fiecare seară, cu ispita de a se duce s-o vadă. Ca să fie sigur că va rezista, se dezbrăca de îndată ce apunea soarele şi se aşeza în pat. Doamna Porumbache venea şi-i ţinea de urât, aducându-şi ibricul cu cafea, sau când era foarte cald, căldarea în care pusese la gheaţă o sticlă de vin şi un sifon. O privea cum soarbe din cafea, povestindu-i. O privea mai ales cum trage oftând din ţigară. Uneori, o ruga să-l lase să-i aprindă el ţigara, şi aspira cu voluptate şi cu foarte mare grijă primul fum. „Nu am nimic, îşi repeta mereu, doar am fumat prea mult. Problema e simplă: regresiunea în starea de larvă." Doamna Porumbache îi povestea, până târziu nopţile, şi el asculta fascinat, toate întâmplările acelea pe care le cunoştea de mult, până în cele mai mici amănunte, întâmplări despre oameni pe care nu-i întâlnise, sau pe care îi zărise doar în treacăt, şi într-un timp când nu mai erau decât bietele lor umbre. „Nu l-ai cunoscut pe finul Lică şi pe Fănel, pe frate-su, când aveau ei «Grădina Veseliei»", începea doamna Porumbache. Ştia tot ce va urma: cum a venit odată Miţa Biciclista cu toate fetele de la şantan şi a cerut să se scoale mahalagiii ca să poată dansa ele pe mese, printre talerele cu fripturi şi paharele pline cu vin, şi a pus rămăşag că nici un singur pahar nu va fi răsturnat. Doamna Porumbache se oprea, îşi umplea paharul, apoi aşeza oftând sticla în căldare. El aştepta nerăbdător, deşi ştia ce va urma: una dintre fete a alunecat pe masă, şi cineva a sărit atunci s-o prindă în braţe, iar toţi mahalagiii s-au repezit la fete să le sărute, şi s-a făcut o învălmăşeală de-a rămas de pomină, căci fetele veniseră cu ofiţerii după ele, şi unul, un locotenent a tras un foc de revolver în aer, dar lumea a crezut că trag ofiţerii, şi femeile au început să ţipe şi încercau să sară gardurile grădinii, dar se împiedicau în rochiile lor lungi. Atunci s-a auzit răcnetul lui finu' Lică: „Cine a tras cu pistolul, mă?..."

Dar nu avea întotdeauna destulă voinţă ca să se dezbrace, să se urce în pat şi s-o cheme pe coana Viorica să-i ţină de urât. îl apuca un fel de febră de nerăbdare, îndată ce apunea soarele, şi atunci se bărbierea, îşi schimba cămaşa şi pornea, încruntat, grăbit, cu deznădejde, spre Cătălina. Uneori nu o găsea acasă, şi o aştepta plimbându-se pe trotuar, fumând ţigară de la ţigară, sau rezemat de un zid, o aştepta până o zărea apropiindu-se, cu Bibicescu, la un pas în urma ei, cu capul plecat, cu părul căzându-i peste obraji. - Ce mai faci,

Ştefănescule? îi striga ea. - Mă întorceam spre casă şi am trecut să văd ce mai faci, minţea el. Când o găsea singură, parcă aşteptându-l, i se

părea mai greu de îndurat prezenţa ei, privirile ei, mai ales, care-l cercetau răbdătoare, pe îndelete, până ce, exasperat, începea să-i vorbească, mărturisindu-i cu un glas coborât, înfierbântat, cum se gândea la ea, *înainte,* cât de mult o dorea, ce planuri îşi făcea despre viaţa lor împreună, cum îşi închipuia el dragostea lor; îi vorbea aşa până se simţea golit de sânge, istovit, şi atunci se ridica din fotoliu şi se îndrepta spre uşă. Cătălina îl urmărea, tăcută, cu privirea. - Când vrei, îi spunea ea văzându-l că pune mâna pe clanţă, când îţi face plăcere, vino. Eu te aştept mereu. în loc să te duci... ştii tu unde, mai bine vino la mine. Cel puţin poţi fi sigur că n-ai să te îmbolnăveşti...

„Problema e simplă", îşi repeta el necontenit, cu încăpăţânare, la Comarnic. Nu legase nici o prietenie cu ceilalţi colegi şi-şi petrecea aproape tot timpul întins pe chaise-longue, în parc, dormind sau prefăcându-se că doarme. îşi adusese câteva cărţi, dar parcă i-ar fi fost frică să le citească. Aşa se întâmplase cu cinci ani înainte, în 1934, când venise pentru întâia oară la Casa de odihnă: citea, întins pe chaise-longue, când s-a apropiat de el o profesoară din Moldova. - Ce citiţi cu atâta interes, domnule Biriş? îl întrebase ea. Apoi s-au împrietenit şi-şi împrumutau unul altuia cărţile. Nopţile, se plimbau împreună. A uitat de regim, în acel an, nu s-a ţinut deloc de cură şi s-a întors mai obosit şi tot atât de slab. De data aceasta, se încăpăţânase să reintegreze starea de larvă.

Într-o zi, primi în plicul trimis de doamna Porumbache de la Bucureşti, un ordin de concentrare. înapoie ordinul la regiment, împreună cu un certificat medical, dar câteva zile în urmă primi un alt ordin: să se prezinte la Spitalul Militar din Braşov. Plecă chiar a doua zi, plictisit, enervat că i se ştirbeşte luna de odihnă. Credea că va fi examinat imediat, dar comisia se întrunea abia peste trei zile, şi a fost internat la Spitalul Militar. I se dădu o odaie sinistră, mirosind a creolină şi acid fenic, cu ferestrele fumurii, cu clanţele de la uşi înfăşurate în cârpe îmbibate în soluţie de sublimat; ca să se dezinfecteze, îi explică sanitarul. Nu înţelegea de ce, dar avea certitudinea că în acea cameră, pe acelaşi pat pe care zăcea el, murise de curând un soldat, unul dintre acei ţărani chemaţi la concentrare din toate colţurile ţării, unul dintre aţâţi care aşteptau nopţile în gări, dormind cu capul pe genunchi, să le sosească trenul care să-i poarte la regimentele lor. Nu venea să-l vadă aproape nimeni. „Fără îndoială, îşi spuse, oamenii sunt încă sub impresia penibilă a acelui cadavru descoperit într-o dimineaţă în patul meu."

Apoi fu chemat la examenul radiografie. îşi scoase cămaşa şi aştepta, pe întuneric, alături de alţi câţiva soldaţi, care tremurau la răstimpuri, ca zgâlţâiţi de friguri.

- Biriş Petre! se auzi strigat din întuneric.

Se apropie bâjbâind de medicul militar şi se lăsă condus în dreptul aparatului. Ştia tot ce va urma: Respiră! respiră adânc! tuşeşte!...

- Ce meserie? întrebă medicul.

- Profesor secundar, răspunse supus Biriş.

- Ai putea fi mai atent cu sănătatea dumitale, mormăi medicul.

Apoi se întoarse către sanitarul de lângă el, care scria la lumina scăzută

a unui bec roşu:

- Şase luni scutit de concentrare!... Următorul!...

Biriş se reîntoarse bâjbâind la banca unde îşi lăsase hainele şi-şi căută cămaşa. După câteva ciocănituri scurte, uşa se deschise şi cineva intră pripit. Dar se opri şovăind, în întuneric.

- Cu domnul maior, şopti el, vreau să vorbesc cu domnul maior! îşi găsi drumul până aproape de sanitar şi se apropie de medic.

- Vă cheamă domnul colonel, spuse el. E urgent!...

Medicul mormăi ceva, continuându-şi lucrul. Celălalt se apropie mai mult de el, şi adăugă.

- Ribbentrop e la Moscova... Negociază tratatul de neagresiune ruso-german!...

Tăcură toţi. Biriş simţi cum îl cuprinde frigul şi-şi îmbrăcă repede haina. Medicul se desprinse de aparat.

- Mă întorc în cinci minute, spuse sanitarului.

Din ziua aceea, parcă începuse să se trezească la o altă viaţă, care era tot a lui, dar care nu semăna întru nimic cu viaţa pe care o dusese până atunci. Se reîntoarse la Comarnic ca să-şi termine cura, dar nu mai avea răbdare să dormiteze pe chaise-longue, izolat de ceilalţi, în fundul parcului. Cumpăra toate ziarele, îşi petrecea aproape tot timpul în cele câteva cafenele unde ştia că putea întâlni cunoscuţi, se ducea la gară să aştepte trecerea trenurilor spre Bucureşti şi privea pe rând figurile acelea preocupate, joviale sau indiferente care se plecau peste ferestre ca să-şi vorbească sau să-şi cumpere fructe în coşuleţele de răchită, sau să întrebe dacă au sosit ziarele din Capitală. în zorii zilei de 1 septembrie plecă şi el. Ajunse la Bucureşti când ediţiile speciale anunţau invadarea Poloniei. Ieşi din gară grăbit, purtându-şi singur, cu greutate, bagajul, şi coborî pe bulevardul Dinicu Golescu, căutând mereu cu ochii un taxi. Oamenii umblau tăcuţi, îngrijoraţi, încruntaţi. Aproape nimeni nu înălţa ochii spre cerul proaspăt, imaculat, al dimineţii. La staţiile de tramvaie citeau câte doi, trei acelaşi jurnal. Din când în când, pe celălalt trotuar, cineva striga: Taxi! taxi! Biriş strigă şi el, de mai multe ori, fără prea mare speranţă. Un şofer se opri totuşi lângă el.

- Ce direcţie! întrebă morocănos.

I-o spuse şi şoferul clătină din cap, făcându-i semn să se urce.

- E ultima mea cursă, spuse. Diseară trebuie să plec. Am primit ordinul de mobilizare.

Aşteptă câteva clipe şi văzând că nu-i răspunde nimic, continuă.

- Nu l-ar mai răbda pământul, că nu se mai satură. Am făcut cinci luni de concentrare, numai anul ăsta, şi toate numai din cauza lui! Că nu se mai satură! Tot să ia, să ia, să ia...

În după-amiaza aceea se duse la cafenea. îl găsi pe Bursuc la masa de lângă fereastră, vorbind. închidea la intervale egale ochii, care, pentru o fracţiune de secundă dispăreau parcă într-un strat de grăsime şi izbucnea din când în când în râsul lui gros, trivial, săltându-şi pântecele.

- Vine războiul, spunea Bursuc. Eu m-am pus la adăpost: mă popesc. Am găsit şi o parohie, pe lângă Deva. Voi vă duceţi pe front şi vă rămân oasele pe acolo. Eu, preot cu parohie, îmi văd de oiţele mele, lângă Deva,

la moşia lui Patru Fruncea.

Venea, de atunci, în fiecare zi la cafenea. Bursuc era întotdeauna acolo, aşezat la masa de lângă fereastră, vorbind despre Patru Fruncea, care-şi avea moşiile lângă Deva.

- Mi-a fost greu până mi-am găsit omul, spunea. Trebuia să fie prost, bogat şi ambiţios, căci numai ăştia ştiu să facă politică. Acum, că l-am găsit, pot să aştept. Poate să vină războiul.

Fuma din nou două pachete de ţigări pe zi. A început să fumeze mult în zilele când aştepta bătălia de pe Vistula. Aşteptau toţi marea bătălie de pe Vistula, care trebuia să schimbe soarta războiului. Numai Bibicescu părea sceptic, indiferent, ascunzându-şi anevoie plictiseala şi decepţia. Ştia, acum, că Mişu Weismann n-are să-i poată face atât de curând teatrul. Marea lui afacere fusese din nou amânată. Când i-a întâlnit pentru întâia oară pe toţi trei - căci Biriş nu voise s-o caute acasă pe Cătălina şi aranjase cu Bibicescu să se întâlnească direct la restaurant - nu au vorbit decât despre asta, despre teatrul pe care Mişu Weismann nu-l mai putea face, şi despre bătălia de pe Vistula care ar fi nimicit diviziile blindate germane şi i-ar fi salvat şi pe ei toţi. Cătălina nu-i mai spusese Stefănescu, aşa cum îi spunea astă-vară, de câte ori era şi Bibicescu de faţă. Ii spunea din nou Petrache, cum îi spusese întotdeauna. Era absentă, melancolică, şi când îi întâlnea ochii, zâmbea visătoare. - Vine toamna, spunea ea la răstimpuri. Anul acesta am simţit-o cum vine de departe. Nopţile erau totuşi calde şi în fiecare dimineaţă Bucureştiul regăsea acelaşi cer albastru, strălucitor. „Ce ghinion, auzea vorbindu-se la cafenea, seceta asta, ce tragedie! Dacă ar ploua, n-ar mai putea înainta tancurile nemţeşti, s-ar înnămoli în mlaştinile Vistulei şi ar începe marea bătălie."

Trecuse încă din prima seară pe la Ştefan. Era mobilizat în Ardealul de Nord, îi spuse Ioana. - Dumneata crezi că vine războiul? îl întrebase ea, în

prag, crezi că au să vină şi peste noi? A trecut s-o mai vadă după două săptămâni, dar n-a găsit-o acasă. A sunat mult timp, rezemându-se de uşă, ascultând soneria răsunând depărtată în casa goală, apoi a plecat cu o mare tristeţe în suflet. Nu ştia de ce venise s-o vadă, nu ştia ce i-ar fi spus dacă ar fi găsit-o, dar cobora scările întristat, abătut, obosit. Varşovia căzuse, germanii ocupaseră mai mult de jumătate din Polonia, iar ceea ce rămăsese începu să fie ocupată de Soviete. Zilnic se refugiau în ţară mii şi mii de polonezi. Unii dintre ei ajunseseră la Bucureşti şi Biriş îi zărea uneori la cafenea, apropiindu-se cu un zâmbet silit de mese şi arătând, în pumnul pe jumătate închis, câte o bijuterie, câteva verighete, sau băgând mâna în buzunarul de la vestă şi, după ce-şi roteau privirile în jurul lor, scoţând o tabacheră de aur.

Apoi, într-o zi, la amiază, primul-ministru a fost asasinat de o echipă de legionari. în dimineaţa aceea, Biriş avusese o hemoptizie. Ameţit, palid, nebărbierit, plecase s-o vadă pe Cătălina îndată ce aflase vestea. Cătălina tocmai se întorsese acasă; nu avusese încă timp să-şi scoată pardesiul. - Ce e cu tine? îl întrebă speriată. Ţi-e rău? - Am scuipat iar sânge, spuse Biriş. Se întinse pe divan şi Cătălina îi ghemui mai multe perne sub cap. - Vrei să chem un doctor? îl întrebă, mângâindu-i fruntea. - Nu, nu e nevoie de doctor. Fă-mi un ceai... O auzi cum deschide uşa şi se duce să pună apa

la fiert, apoi o auzi căutând în dulap ceştile de ceai şi zaharniţa şi i se păru că se reîntoarce în adevăratul lui timp, singurul care fusese pe de-a-ntregul al lui, şi numai al lui, un timp în care nu pătrundeau alţi oameni, pe care evenimentele nu-l puteau ştirbi. Zâmbi, lăsându-se purtat de fericirea aceea intimă, incomunicabilă, apoi închise ochii şi adormi.

Când se trezi, o văzu pe Cătălina aşezată pe divan, lângă el. Lampa cu abajur japonez ardea, dar lumina îi era aproape istovită de câteva şaluri de mătase. - Mi-e sete, spuse, încercând să-şi ridice capul. Dar ameţi, şi se lăsă din nou pe perne. Cătălina îi dădu să bea din ceaşca în care se răcise ceaiul. Voi să mai spună ceva, dar Cătălina îi făcu semn cu mâna să nu se obosească. Puţin timp în urmă, sosi Bibicescu cu un doctor. îi făcu o injecţie, apoi îl coborâră, ţinându-l de subsuori, şi într-o maşină îl conduseră în strada Măcelari. - Să nu spuneţi nimic, şopti Biriş, să nu-i spuneţi coanei Viorica.

Doctorul veni să-l vadă şi a doua zi şi-i mai făcu o injecţie. Dormise toată noaptea, transpirând abundent, şi se trezi mai odihnit. Ceru îndată ziarele. Drept represalii pentru asasinarea primului-ministru, câteva sute de legionari fuseseră împuşcaţi în toată ţara şi expuşi în pieţe. La Bucureşti, cadavrele fuseseră zvârlite pe un maidan, lângă Cotroceni. Lumea fusese invitată să vină să-i privească. Fără să-i spună, doamna Porumbache se dusese să-i vadă chiar în acea după-amiază. S-a întors pe seară, obosită, decepţionată.

- Era prea multă lume, începu ea scoţându-şi pantofii plini de praf, şi se-nghesuiau care mai de care. N-am apucat să-i văd; doar ce le-am zărit, la unii, picioarele.

Apoi, pe la mijlocul lui octombrie, a plecat la Moroeni. A ajuns la Pietroşiţa aproape de apusul soarelui. Când maşina a început să urce prin pădurea din jurul Sanatoriului, simţi deodată o nemaicunoscută poftă de a trăi, o fericire fără nume de a fi viu. Maşina înainta încet printre brazi şi pe sub fagii şi mestecenii cu frunzele galbene şi din toate părţile izbucnea mirosul aspru, îmbătător, al muntelui. Sus, îl întâmpină pe neaşteptate Sanatoriul. Era o imensă clădire în formă de semicerc, cu terasele către miazăzi, deschise deasupra pădurii. Camera lui era la etajul al V-lea, în blocul din centrul clădirii. De pe terasă, se vedeau până foarte departe, coamele munţilor, viorii la căderea serii.

Se trezi, totuşi, în noaptea aceea, de mai multe ori. îşi amintise, în somn, că în câteva zile va fi 19 octombrie şi se trezi îngrijorat, gândindu-se la Cătălina. N-o mai văzuse deloc în ultimul timp; el zăcuse tot timpul, iar doamna Porumbache îl ameninţase că dacă vine Cătălina o dă afară din casă. „Târfa aia te-a nenorocit, ea ţi-a mâncat tinereţele. Să n-o prind pe-aci, c-o dau afară!..." „Vorbeşte mai încet, îi spunea el, că poate vine Bibicescu; şi ştii, e iubita lui, trăieşte de câţiva ani cu Bibicescu..." Doamna Porumbache îl privea lung, apoi începea să plângă şi-şi ducea moale, istovită, şorţul la ochi. El o asculta cum plânge, înfundat, sugrumându-şi suspinele, şi zâmbea închizând încet ochii. „Tot la ea se gândeşte, Aneto, izbucnea deodată doamna Porumbache, tot la târfa aia! Surioară! ce băiat mi-ai lăsat tu mie, şi uite ce-a ajuns; că scuipă sânge, dar pe curvă tot n-o uită!..." El deschidea ochii, îşi oprea privirile pe aceeaşi pată umedă,

fumurie, din tavan. „Vorbeşte mai încet, spunea, că poate vine Bibicescu. E iubita lui Bibicescu..."

Dar Bibicescu venea arareori şi numai în treacăt, la căderea serii. Era întotdeauna plictisit, absent, preocupat, şi se plimba necontenit în cameră, cu mâinile în buzunar. - Ce mai spui? întreba el din când în când, oprindu-se brusc lângă fereastră, cât mai departe de pat. Cum te mai simţi - Bine, răspundea. Voi ce mai faceţi? - Mâncăm cu conu' Mişu, diseară. Â-propos, îşi amintea deodată Bibicescu, m-a întrebat conu' Mişu de tine, dacă ai nevoie de ceva. Poate ai nevoie de ceva bani... - Nu, eu n-am nevoie. Plec la sanatoriu. Poate coana Viorica are nevoie. întreab-o pe ea... Bibicescu începea din nou să se plimbe, uitându-se la răstimpuri la ceas. - Dar el, conu' Mişu, de ce nu vine? îl întreba. - Păi, nu ţi-am spus? se oprea Bibicescu în mijlocul camerei, întorcând brusc capul către el. O păzeşte tot timpul. Nu se mai mişcă de lângă ea. O ia în primire de dimineaţă. O aşteaptă cu maşina la poartă şi n-o mai scapă din ochi toată ziua...

„Se apropie 19 octombrie, înţelegea el, de aceea o păzeşte. Se apropie 19 octombrie", îşi amintise trezindu-se în noaptea aceea la sanatoriu. Se simţea transpirat, dar nu îndrăznise să cheme infirmiera. îşi şterse cu mâneca pijamalei broboanele de sudoare de pe frunte. A doua zi, deşteptându-se, întâlni cu mirare munţii şi pădurea în faţa ochilor, pe fereastra deschisă, şi i se păru că se trezeşte dintr-un vis străin, în care se rătăcise din întâmplare. Rămase nemişcat, respirând adânc aerul tare al muntelui. în cameră mai erau două paturi, goale. „Probabil că au murit înainte de venirea mea", îşi spuse el înseninându-se.

Când auzi clopotul pentru dejun, Biriş răsuflă uşurat. îşi strânse hârtiile de pe masă, le ascunse în mapă şi ieşi din nou pe terasă. Soarele se înălţase. Câţiva nori fumurii pluteau leneşi deasupra muntelui. „Am să-i scriu chiar astăzi, îşi spuse, am să-i scriu că mi s-a interzis orice efort intelectual, că mi se va face o nouă operaţie." Dar îşi dădu repede seama că redactorul *Farului Nostru* nu-l va putea crede; aflase, deja, că i se făcuse operaţia de thoracoplastie astă-iarnă, când i se scoseseră două coaste. „Am să-i spun că sunt obosit. Sau, poate, am să scriu despre altceva; am să scriu despre *Priveghiul."*

Într-o duminică umedă şi ploioasă de februarie, venise să-l vadă Ştefan. Venise cu maşina unui prieten. Rămăsese o clipă, şovăind, în prag. „Nu mai mă recunoaşte", înţelese Biriş, şi zâmbi. - Te-ai îngrăşat, îi spuse Ştefan, arăţi foarte bine. El ştia cum arată; se privea de mai multe ori pe zi în oglindă şi se urmărea cum se schimbă. Obrajii păreau acum umflaţi în pripă, oarecum artificial, şi când râdea, bărbia i se îngroşa ca o guşă. Ştia, de asemenea, cât de mult chelise în ultimele luni. - Te-ai îngrăşat, repetă Ştefan. Apoi, după o clipă, adăugă: - E şi Cătălina cu mine. A rămas jos, în hol. întreabă dacă poţi s-o primeşti şi pe ea.

Cătălina intră câteva clipe în urmă. - N-am avut răbdare să aştept, spuse. Ştiam că ai să mă primeşti. I se păru schimbată, întinerită. - Ce frumos e la tine! exclamă şi se apropie de terasă. începuse să plouă mărunt şi munţii erau ascunşi în ceaţă. Cătălina privea peste pădure, respirând adânc.

„E cu Ştefănescu", îşi spuse el, şi începu să râdă. Ştefan zâmbi, puţin

încurcat.
- Mă gândeam la Cătălina, vorbi deodată. Mă întrebam dacă l-o fi întâlnit pe Ştefănescu...
- L-am întâlnit, spuse Cătălina, întorcându-se de la fereastră şi aşezându-se pe marginea patului. Dar nu erai tu. Nu semăna cu tine...
- Muntele e frumos întotdeauna, începu stingherit Ştefan, e frumos şi când plouă, şi când e ceaţă. Am stat cinci luni în munţii Maramureşului.
Biriş îşi băgă mâna sub saltea şi trase o tabacheră ieftină, soldăţească, de tablă.
- Are să-ţi facă rău, spuse Cătălina privindu-l în ochi.

- ... Am fost concentrat acolo, în munţii Maramureşului, continuă Ştefan. Când îşi aprinse ţigara, observă că-i tremură puţin mâna şi se enervă.
Cătălina continua să-l privească; parcă nu l-ar fi ascultat nici ea pe Ştefan, vorbindu-le, când mai domol, când mai însufleţit, despre munţii Maramureşului. Era lângă el şi nu-i venea să creadă; parcă n-ar mai fi fost ea. întinerise, se schimbase. „Din cauza lui Ştefănescu", înţelese, şi începu deodată să râdă. Ştefan tăcu, şi-l privi adânc, nedumerit.
- De ce râzi? îl întrebă.
Îşi trecu mâna pe gură, peste obraz, ca să-şi potolească râsul. Cătălina îi luă ţigara dintre degete şi, ridicându-se, se îndreptă spre terasă şi o strivi pe ciment. „Nici măcar n-am fost curios să aflu ce s-a întâmplat la 19 octombrie, îşi aminti el încă o dată. N-o mai iubesc, n-o mai doresc. Poate să facă ce vrea, să se culce cu cine vrea. M-am vindecat. E aici, lângă mine, şi parcă nici n-ar fi."
- Parcă acum seamănă şi mai mult cu Partenie, vorbi deodată Cătălina reaşezându-se pe marginea patului.
Biriş îşi opri privirea asupra lui Ştefan; nu părea tulburat. Rămăsese în mijlocul camerei, aşteptând parcă să continue.
- Era mai puţin frumos ca el, dar era mai orgolios, continuă Cătălina cu un glas depărtat, ca şi cum nu s-ar fi adresat nici unuia dintre ei. Era foarte orgolios. Nu s-a consolat niciodată că l-a părăsit logodnica.
- Dar tu, când l-ai cunoscut? întrebă cu un glas sugrumat.
Simţise cum tot sângele îi năvăleşte deodată în obraji. Vru să bage din nou mâna sub saltea, să-şi scoată tabachera, dar Cătălina se plecă spre el şi-i prinse braţul. Apoi îl trase încet către ea şi-i aşeză întreg braţul pe pulpele ei. „Când vei avea plăcere, vino. Eu te aştept în fiecare seară."
- Tu când l-ai cunoscut? reîncepu el stăpânindu-se. Nu mi-ai vorbit niciodată de el, nu mi-ai spus că l-ai cunoscut.
Cătălina îl privi cu o mare blândeţe şi-i zâmbi.
- L-am cunoscut mai bine numai cu câteva luni înainte de moarte, spuse cu acelaşi glas depărtat. Cred că era să facem un mare amor unul pentru altul, începuse chiar să scrie pentru mine o piesă de teatru...
- Bibicescu pretinde că a scris-o pentru el, o întrerupse Ştefan, că a scris-o ca s-o joace el.
Cătălina întoarse capul, ca şi cum ar fi vrut să vadă cine vorbise, apoi ridică din umeri.
- A scris-o pentru mine, continuă cu o stăpânită fervoare. Mi-a mărturisit-o chiar el. Mi-a spus: „M-am gândit la tine aseară, când am

început piesa. Şi i-am găsit un titlu frumos, care spune tot: *Priveghiul...*"

- Nu ştii nimic altceva? întrebă Ştefan trăgându-şi scaunul şi aşezându-se în faţa ei, lângă pat. Nu ştii dacă a terminat-o?

- Nu ştiu, vorbi Cătălina. Nu cred că a terminat-o. Mi-ar fi plăcut s-o joc eu, adăugă după o clipă, visătoare.

- Dar nu mi-ai vorbit niciodată despre el! izbucni Biriş, trăgându-şi braţul şi încercând din nou să-şi vâre mâna sub saltea, după tabacheră. Ştiai cât de mult mă interesează Partenie şi nu mi-ai vorbit niciodată de el!

Cătălina zâmbi şi-l privi lung. îl privi cum scoate tabachera, o deschide, îşi alege o ţigară şi o răsuceşte nervos între degete. „E absurd! îmi tremură mâna, înţelese el. A observat şi ea că-mi tremură mâna."

- Era cât pe-aci să facem un mare amor, începu Cătălina cu acelaşi glas detaşat, care parcă venea de departe. Ne întâlneam ca doi studenţi îndrăgostiţi în sălile de expoziţii, prin parcuri, serile. Era zăpadă. Ningea tot timpul.

- Era în ianuarie, spuse Ştefan. A nins tot timpul, în ianuarie.

- Spunea că are mare nevoie de mine, continuă Cătălina, absentă. Spunea că numai eu l-aş putea împăca din nou cu viaţa. Cred că era foarte orgolios.

Se opri şi păru deodată ostenită, îmbătrânită.

- îi era totuşi frică de ceva, reîncepu. Spunea că are mare nevoie de mine... Spunea că era fericit că mă întâlnise...

- îmi pare rău că nu l-a întâlnit pe Bursuc! exclamă Biriş cu un zâmbet crispat, înălţându-şi capul pe pernă. Nu pe Anisie, nu pe Ştefănescu; ăştia nu erau personaje pentru el. Pe Bursuc trebuia să-l întâlnească („Mă, platonicianule, mă idealistule, tu încă n-ai înţeles că orice femeie e curvă!...") Bursuc era omul lui! repetă el cu un glas gros, înfundat. Pe Bursuc trebuia să-l întâlnească!...

Cătălina îl privi din nou, lung, zâmbind. Ştefan îşi trase scaunul mai aproape de pat, aşteptând.

- Şi-apoi, într-o bună zi, a urmat ce-a urmat...

- Bursuc ar fi fost omul lui! repetă rezemându-şi capul de perne. Stinse ţigara pe jumătate fumată pe capacul tabacherei. Se simţise deodată

vlăguit până la măduvă. încercă să închidă ochii, dar îi redeschise repede, aproape cu spaimă, şi privi tavanul. Nu era nici o pată fumurie acolo. Era un tavan alb, imaculat.

- Ce spuneai că a urmat? întrebă Ştefan.

- Ce ştiţi şi voi, reîncepu Cătălina cu un glas ferm, indiferent. L-au împuşcat...

„Aş putea scrie despre *Priveghiul", îşi* spuse Biriş reîntorcându-se în cameră şi oprindu-se în faţa oglinzii ca să-şi controleze înfăţişarea. îşi trecu mâna peste creştet, şi-şi potrivi cravata. „Aş putea scrie despre enigma *Priveghiului;* aş putea povesti ce ştiu, ce-am auzit." - Să nu crezi cumva că insomniile mele de-atunci..., începuse odată Viziru, mai de mult. Era după întâlnirea de la Ileana; dar nu-l ascultase, nu ştia ce-i spusese în fraza aceea lungă, plină de rezerve,

de revelaţii pe jumătate voalate. - N-a crezut, îi spusese Ioana. L-am minţit degeaba...

Coborî mai liniştit în sala de mese. Alături de tacâmul lui îl aştepta corespondenţa; ultimul număr din *Farul Nostru* şi o scrisoare de la Viziru. Ii spunea că va încerca să-l vadă la începutul lui aprilie, înainte de a pleca la Londra. („E război! îşi aminti brusc Biriş. Ce caută la Londra?") îl ruga să-i scrie, în orice caz, dacă vrea să-i aducă ceva de la Londra. Va rămâne acolo câteva săptămâni, iar la întoarcere, în mai, va veni să-l vadă la Moroeni cu Ioana. Dar scrisese la început Ileana; îi ştersese apoi numele şi scrisese deasupra, foarte distinct, Ioana.

VII

La 10 Mai era recepţia la Legaţie. După slujba de la biserica grecească, Ştefan plecă pe jos, cu câţiva colegi din comisie, spre Belgrave Square. Cu o jumătate de ceas înainte aflase că s-a dezlănţuit atacul german asupra Franţei, Belgiei şi Olandei. Traversă Hyde Park fără să scoată un cuvânt, ascultând comentariile din jurul lui. Ministrul primea pe oaspeţi în pragul salonului. Nu părea preocupat. Ştefan se îndreptă spre grupul unde zărise pe ataşatul militar, când, traversând salonul, dădu cu ochii de Antim şi de Vădastra. Stăteau amândoi aproape de fereastră, cu un pahar de şampanie în mână, foarte solemni.

Într-o după-amiază, câteva săptămâni după ce părăsise clinica, ducându-se să-l vadă pe Antim, îl zărise pe Vădastra coborând repede scările. îl recunoscuse de departe, cu toate că nu-l mai întâlnise de vreo trei ani. îl recunoscuse după mersul lui hotărât, după cum îşi ţinea capul. Vădastra trecuse pe lângă el fără să-l vadă.

- Cum l-aţi cunoscut? întrebase pe Antim.

- Tot aşa ca şi pe dumneata; în tren. Mi-a plăcut că ştie latineşte. E un lucru rar, să ştii, astăzi, latineşte.

Apoi îl privise cu un zâmbet ascuns, complice.

- Pentru multă lume e încă un secret, adăugase, dar dumneata eşti acum de-al casei, dumitale îţi pot spune. Ştii că eu am o nepoată, Irina, fata soru-mii Gherghina, pe care ai întâlnit-o într-o zi aici. Irina asta e o fată curioasă. Trăieşte mai mult pe la biserici şi pe la azilurile de bătrâni. A păscut-o gândul să intre la mănăstire, dar n-a lăsat-o maică-sa. E singurul ei copil... Ce să-i faci? Noi, ceilalţi, suntem atât de păcătoşi, încât s-a îndurat Dumnezeu să ne trimită în familie şi un suflet curat, să se roage pentru păcatele noastre.

Se întrerupse ca să poată râde în linişte.

- Ce să mai lungim vorba? într-o bună zi a văzut-o Vădastra şi i-a căzut cu tronc. E drept, fata are zestre şi e destul de frumoasă. Dar şi ea, din câţi tineri a văzut, numai pe el l-a plăcut. Spune că e un om nefericit, care are nevoie de sprijinul ei. Şi cum i-a plăcut şi maică-sii, că altminteri e un băiat cultivat, cu situaţie, cred că lucrurile sunt ca şi aranjate... După cum vezi, e o căsătorie din dragoste şi din sacrificiu...

Ştefan se îndreptă spre fereastră, făcându-şi loc prin mulţime şi zâmbindu-le de departe. Vădastra aştepta cu paharul de şampanie în mână, rigid şi solemn, fără să privească nicăieri. Când se apropie Ştefan, Antim încercă să întoarcă privirile, prefăcându-se că nu-l vede.

- Când aţi sosit? îl întrebă Ştefan. Antim îi întinse mâna cu răceală.

- Alaltăieri, spuse. Dă-mi voie să-ţi prezint pe domnul avocat Vasilescu-Vădastra, adăugă.

- Din vedere, ne cunoaştem de multă vreme, spuse Ştefan. Vădastra îşi fixă monoclul negru în orbită şi-l privi.

- Mi se pare şi mie, spuse, apoi întoarse capul spre uşă. Intra tocmai atunci un grup de ofiţeri englezi.

- Şi... chestia care vă interesa? întrebă din nou Ştefan coborând glasul. Ca şi cum n-ar fi auzit, Antim întoarse şi el capul spre uşă.

- Sunt ofiţeri de Stat-Major, îi şopti Vădastra. Celălalt, cu părul cărunt, e ataşat militar. L-am cunoscut după cum salută...

Câteva zile înainte de plecare, Ioana intrase în biroul lui.

- A venit domnul profesor Antim. Vrea să-ţi vorbească. Spune că e ceva important şi urgent...

Venea pentru întâia oară să-l vadă.

- Am venit într-o grabă, vorbi Antim, aşezându-se ostenit pe scaun. Am venit să-ţi cer un mare, un foarte mare serviciu... Să nu spui nu. Numai dumneata mi-l poţi face...

Răsufla anevoie. Părea tulburat.

- Ţi-am vorbit de mult despre, ca să spun aşa, secretul vieţii mele, începu pe un ton confidenţial. Ţi-am spus că aşteptam o capodoperă ca să-mi completez colecţia. Nu ţi-am spus însă despre ce capodoperă e vorba. Nici măcar nu ţi-am dat a înţelege. Aşa am procedat cu toţi amicii mei... Am fost silit să procedez astfel, ca să nu fiu descoperit. Toţi se gândeau la o pânză din şcoala impresionistă franceză sau la un mare pictor român, căci îmi cunoşteau preferinţele... Adevărul este altul şi e teribil: perla pe care o aşteptam - şi pe care, de câteva săptămâni, am dobândit-o, - e un Rubens! Un Rubens veritabil, iar nu o copie de atelier, după cum credeau moştenitorii care mi l-au vândut! Căci, am uitat să-ţi spun, pândeam pânza aceasta de douăzeci şi opt de ani.

Era a unui cunoscut al meu, care o moştenise şi el prin familia nevesti-sii, de la un baron austriac. De o sută de ani, tabloul trecea drept o copie sau opera unui elev. Eu m-am convins, de mult, că e un Rubens veritabil. Am studiat problema ani de zile, fără ca cineva să bage de seamă. Devenisem cel mai mare specialist în Rubens din Europa orientală şi nici măcar nu îndrăzneam să-mi arăt ştiinţa asta cuiva! Sunt foarte mândru de această capodoperă de perfidie, pe care am desăvârşit-o timp de douăzeci şi opt de ani!...

Izbucni într-un râs scurt, viclean, care-i însufleţi din nou întreaga figură. Parcă îi trecuse ca prin farmec oboseala.

- în sfârşit, ce să mai lungesc vorba, continuă Antim, la 9 martie am pus mâna pe tablou, plătind o sumă derizorie. Şi de acum înainte, începe o altă taină. Şi am să te rog să o păstrezi pentru dumneata. Ai să înţelegi imediat de ce. Eu nu vreau să se dea sfoară în ţară că posed un Rubens veritabil. Mi-e teamă că nu l-aş putea păstra. Mi-l vor cere pentru Palat, sau poate m-aş simţi chiar eu obligat să-l cedez unui muzeu, pe o sumă ridicolă; căci se cheamă că sunt şi eu patriot! Pe de altă parte, eu însumi n-am ce face cu un Rubens. Nu-i de nasul meu. Şi nici măcar nu intră în

compartimentele colecţiilor mele. Vreau să-l vând. Dar nu aici, ci în străinătate. Un Rubens veritabil se poate vinde astăzi cu sume fantastice, cu zeci de mii de lire sterline. îţi dai seama ce înseamnă asta în lei proşti, de-ai noştri? Ce înseamnă ea pentru viitorul colecţiei mele? Dar ca să-l pot vinde trebuie să am girul unui expert european. Am auzit de unul, celebru, de un englez de la National Gallery... Şi acum vin la marele serviciu pe care te rog să mi-l faci...

Tăcu o clipă, privindu-l galeş şi cu înţeles, şi-şi apropie scaunul de el.

- Am auzit că dumneata pleci la Londra, spuse. E adevărat?

- Plec săptămâna viitoare. Negociem un împrumut... Dar nu văd cum ţi-aş putea fi de folos, se grăbi Ştefan să adauge, încurcat.

- Stai niţel,,îl întrerupse Antim, că-ţi spun eu îndată. Eu nu pot trimite tabloul la Londra şi nici nu-l pot lua cu mine, acum, pe vreme de război. în plus, încă nu am viza engleză. O aştept, însă, de la o zi la alta. Dar lucrul delicat este transportarea pânzei. Şi iată ce m-am gândit. Dumneata ai curier diplomatic, căci pleci în misiune oficială. Eu îţi înfăşor pânza frumuşel şi o treci într-una din valizele dumitale. Iar când ajung la Londra, mă descurc eu. Am eu mijloacele mele...

- îmi pare extrem de rău, domnule profesor, începu Ştefan.

Antim îl privi cu o mirare înspăimântată şi-l întrerupse înălţând palma în aer.

- Nu m-ai înţeles bine. Eu nu-ţi spun că trebuie s-o treci neapărat dumneata. O poţi pune în curierul diplomatic. Asta cred că se poate. Şi, evident, voi avea grijă să răsplătesc pe cel care mi-o trece, după cuviinţă...

Ştefan tăcu, încurcat, câteva clipe, apoi spuse, încet:

- Imposibil!... Mie, cel puţin, mi-e imposibil s-o fac...

- Dar de ce, mă rog? întrebă enervat Antim.

- Sunt funcţionar al Ministerului Economiei Naţionale. Un tablou de valoare reprezintă un bun al Statului. Ce-mi cereţi să fac eu, echivalează cu un trafic de valută în stil mare...

- Ei, şi dumneata! se scandaliza Antim. Ştii bine că nu e trafic de valută! îţi cer doar un serviciu prietenesc, aşa cum se obişnuieşte între oameni civilizaţi...

- Mi-e imposibil! spuse Ştefan zâmbind. Antim începu să-şi frece nervos mâinile.

- Am venit la dumneata pentru că evenimentele se precipită, vorbi el. Au debarcat acum în Norvegia. Zilele acestea pot începe luptele pe frontul francez. Trebuie să plec şi să mă întorc cât mai e vreme. Şi acum e momentul ideal. Dumneata în misiune, eu cu viza promisă...

Tăcu iar, privind către Ştefan, lung, întrebător.

- îmi pare rău că te-am deranjat, spuse el deodată ridicându-se de pe scaun. Contez însă pe discreţia dumitale, adăugase ajungând în faţa uşii...

Vădastra îşi fixă din nou monoclul negru şi se întoarse spre Antim.

- Doamna aceea care a intrat acum, spuse, este cea mai mare ziaristă americană. O cunosc.

- îmi pare bine că aţi sosit, începu din nou Ştefan. Şi probabil că chestiunea aceea care vă interesa...

- Totul s-a aranjat, spuse Antim fără să-l privească.

- S-a aranjat în condiţiile cele mai favorabile cu putinţă, începu Vădastra ridicându-şi brusc fruntea. Datorită relaţiilor pe care le am cu Ministerul de Externe...

Dar în acea clipă, din rândurile din faţă cineva făcu un semn. Toate convorbirile amuţiră deodată.

- Trăiască Regele! auzi Ştefan glasul ministrului. Asistenţa repetă în cor:

- Trăiască Regele!

- ... Datorită relaţiilor pe care le am cu personalităţi importante din Ministerul de Externe, continuă Vădastra, am izbutit acest tur de forţă în mai puţin de două săptămâni: să fim amândoi trimişi la Londra cu ordin de misiune!...

Îl privi triumfător, apoi sorbi din nou, solemn, din paharul cu şampanie.

- E adevărat, spuse Antim, şi un zâmbet orgolios îi lumină o clipă figura. Suntem aici în misiune oficială!...

- Mi s-a oferit chiar un curier diplomatic, continuă Vădastra, dar am refuzat eu. Ce-aveam nevoie de curier diplomatic? Ar fi fost imprudent. Prea mare

răspundere... Dar, vă rog să nu mă întrebaţi mai mult, pentru că n-am să vă pot spune, adăugă el. Tot ce vă pot destăinui este că e vorba de o misiune dintre cele mai delicate. Am să vă rog, chiar, să fiţi foarte discret. Am informat pe ministru într-o lungă audienţă secretă, chiar în seara sosirii noastre. Dar n-am primit încă dispoziţiuni amănunţite. Nu vă pot spune nimic altceva... Lumea începea să se scurgă către sufragerie.

- ... Au doborât deja o sută de avioane nemţeşti, auzi Ştefan pe cineva alături de el. S-a anunţat adineauri la radio...

- Unde locuiţi? întrebă Ştefan.

- Deocamdată la hotel Rembrandt, lângă Legaţie, spuse Vădastra coborând puţin glasul. Dar asta numai deocamdată. Avem planuri mari. Nu vă putem spune mai mult, înţelegeţi şi dumneavoastră de ce...

Trecuse să-i vadă chiar a doua zi. La hotel Rembrandt i se răspunse că au plecat fără să-şi lase adresa.

- De altfel nu mai sunt la Londra, îi spuse în acea săptămână ataşatul militar zâmbind cu înţeles. Sunt în misiune..

Acordul economic a fost semnat în plină campanie a Franţei. Membrii comisiei au mai putut lua avionul pentru Paris. Dar expertul care trebuia să verifice primele transporturi îşi amâna mereu sosirea şi Ştefan fusese însărcinat să-i ţină locul. Câteva săptămâni fusese necontenit pe drumuri. Când trecea pe la Legaţie nu uita să se intereseze de Vădastra.

- L-am văzut alaltăieri, îi spuse odată ataşatul militar cu acelaşi zâmbet misterios, dar cred că n-a stat decât câteva ceasuri. Nu locuiesc la Londra...

La mijlocul lunii iunie Ministerul Economiei anunţă că expertul nu mai vine. Ştefan fu însărcinat să accelereze transporturile de camioane şi material sanitar, singurele care mai aveau şanse să ajungă la Constanţa. Se instala pentru zece zile la Birmingham. La întoarcere, ministrul îl chemă în biroul lui.

- îţi dau o veste bună, îi spuse. Nu mai pleci în ţară. Rămâi cu noi. Ai fost numit secretar economic în locul lui Magheru, care a fost transferat la

Berna...

Îl văzu pe Ştefan că şovăie şi adăugă:

- Ştiu la ce te gândeşti, dar n-avea nici o grijă. îţi aducem familia cu avionul. îi aducem în câteva zile, prin Ankara. Telegrafiază acasă şi spune-le să se pregătească de drum...

- Mai ştiţi ceva de Vădastra şi profesorul Antim? întrebă deodată Ştefan. Ministrul nu răspunse imediat. Se mulţumi să-l privească, jucându-se cu un coupe-papier şi răsucindu-se încet în fotoliu.

- îi cunoşti bine? îl întrebă târziu.

- Doar pe profesorul Antim. E un colecţionar. Şi ştiu că au venit aici în misiune.

- Nu-mi dau bine seama ce e cu ei. Au venit amândoi cu paşapoarte de serviciu. Au primit, la început, şi o sumă de bani. Dar n-am avut nici o indicaţie precisă asupra misiunii lor. Vădastra mi-a dat a înţelege că e trimis de Serviciul Secret, dar parcă nu-mi vine a crede. Mi-a lăsat impresia unui exaltat. Dar, oricum, fii prudent...

Venea de-atunci în fiecare zi la Legaţie.

- Nici o veste, îi spunea uneori ataşatul militar. Nu s-au întors.

Şi zâmbea cu tâlc, fără ca Ştefan să poată înţelege dacă glumeşte sau e într-adevăr vorba de un secret.

- încă puţină răbdare, îi spunea ministrul. Mai sunt unele dificultăţi. Nu s-au restabilit complet cursele de avion. Până la Cairo se mai găsesc locuri; dar între Cairo şi Barcelona, şi mai ales în avionul Lisabona-Londra, imposibil de găsit, pentru moment...

Într-o dimineaţă cumpărase ziarul şi, deschizându-l, încremeni în mijlocul trotuarului; Sovietele cereau prin ultimatum cedarea Basarabiei. Cineva îl apucă de braţ şi Ştefan îşi ridică speriat privirile din ziar. Era Vădastra. Părea neobişnuit de surescitat.

- Aţi auzit? întrebă el.

Se apropie, privindu-l aspru, aproape ameninţător.

- Mâine are să ne vină rândul la toţi, continuă ridicând tonul. Aşa se întâmplă dacă nimeni n-are grijă de noi, dacă suntem lăsaţi, în plin război, fără cea mai elementară protecţie!

- Dar ce s-a întâmplat?!

- L-au arestat azi-noapte pe profesorul Antim!... Dar am să fac un scandal! adăugă el ridicând ameninţător degetul. Am să telegrafiez primului-ministru. Am să protestez prin ziare!... Şi am să cer rechemarea ministrului, dacă nu se intervine imediat pentru eliberarea unchiului meu!...

- E război, spuse Ştefan. S-o fi făcut vreo confuzie. Poate la ora aceasta domnul profesor a fost deja eliberat...

- în orice caz eu am să protestez! îl întrerupse Vădastra. Am venit aici în misiune oficială... Am să cer ministrului să protesteze în termenii cei mai energici...

- Nu ştiu dacă are să vă primească, spuse Ştefan. Nici măcar nu ştiu dacă este la Legaţie. în urma ultimatumului sovietic...

- Ce ultimatum? întrebă Vădastra încruntându-se.

- Ne cer să ne retragem din Basarabia în trei zile.

- A! făcu Spiridon. Era de aşteptat. Eu prevăzusem de mult asta... Tăcu, puţin încurcat, frecându-şi mâinile.

- Credeţi că o să-l elibereze? întrebă el după o lungă pauză, cu un glas mai potolit. Credeţi că e la mijloc confuzie?

- Probabil. Vorbiţi cu consulul general. Are să intervină dânsul... Dar, adăugă, nu bănuiţi motivul arestării?

- Vă dau cuvântul meu de onoare că nu bănuiesc nimic, vorbi solemn Vădastra. Am sosit acum câteva zile la Londra. Am fost mereu plecaţi...

- Poate tocmai din cauza asta...

- Dar de ce? exclamă el indignat. Dacă Anglia e în război, nu mai e voie să circuli cu trenul?... Noi n-am fost în plimbare! Am avut treburi!...

Şi apoi, după ce-şi roti privirile în jurul lui, se apropie de Ştefan şi-i luă braţul.

- Ştiu că sunteţi şi dumneavoastră în secret, spuse foarte încet. E vorba de Rubensul nostru. Am căutat un expert. Cel de la National Gallery e în America. Şi a trebuit să fim foarte prudenţi, foarte discreţi, înţelegeţi dumneavoastră de ce... Din fericire, adăugă ştergându-şi fruntea, afacerea e ca şi încheiată. Tabloul a fost autentificat şi am găsit şi cumpărător. Nu vom încasa suma la care ne gândeam la început dar, în orice caz, am făcut o afacere excelentă. Problema e, acum, ce facem cu banii! De aceea nici n-am încheiat încă târgul. Mai aşteptăm. N-avem nici un motiv să ne grăbim. Cu cât trece timpul, cu atât preţurile tablourilor clasice se vor urca...

Ştefan nu izbutise să asculte tot timpul. îşi amintise brusc de un fost coleg de Universitate, Chelariu, profesor la Chişinău. Aflase, anul trecut, că soţia îi mai născuse un copil; al cincilea. îşi cumpărase o mică vie, lângă Chişinău, şi îşi instalase acolo o parte din bibliotecă. îi spusese odată că se ocupă de acelaşi subiect pe care şi-l alesese ca teză de Licenţă: vechiul drept românesc... în trei zile, preciza ultimatumul, trupele se vor retrage din Basarabia, lăsând intacte toate instalaţiile militare, industriale şi administrative...

- ... Şi acum, continuă Vădastra, să vă dau şi o veste bună. Am primit-o mai de mult, dar am ţinut-o secretă. în curînd voi fi tată...

- Felicitările mele!

- Mulţumesc. Dar, ştiţi, eu eram de mult informat asupra acestui eveniment fericit!... Voiam să vă facem o surpriză, dumneavoastră, tuturor românilor din Londra. Dar cum nu sunt şanse să plecăm curând, m-am gândit că vă pot spune... Sper că va fi un băiat, adăugă el încruntându-şi uşor sprâncenele.

„O să cedăm, auzea Ştefan în jurul lui. Ce putem face? suntem o ţară mică..." Chelariu se ocupa de vechiul drept românesc. Drept românesc... „Nu cred că au să-l ţină mult, vorbea cineva. A fost doar o confuzie; are să-i dea drumul." - Dar soţia dumitale? îl întreba. Ridica din umeri; încă nu s-au restabilit liniile aeriene. Ioana îi telegrafiase prin cifrul ministerului: „Imposibil

prin Cairo; încearcă să obţii locuri prin Lisabona." - Mă duc la Foreign Office, îi spusese ministrul; mi-au făgăduit să-mi oprească locuri în avionul de Lisabona. Apoi, în seara următoare, îl chemase. Era mai palid, dar părea calm. - Am fost rechemat, îi spuse. Mă aşteptam la asta. Evident, nu mă întorc. Eu cred că democraţiile câştigă, nu mai are sens să ne punem problema...

- Aseară l-au eliberat pe Antim, auzi el. A fost o confuzie. S-au stabilit la Londra, îi spusese ataşatul militar. Parcă nu mai zâmbea; părea preocupat. - Vine rândul Transilvaniei, spunea. O să cedăm. Am ţinut degeaba cincisprezece divizii pe frontieră, aproape doi ani de zile... - Dumneata, care te interesezi de istoria contemporană, îi rpusese ministrul (-Cu dumneata e altceva, spunea Biriş. Dumneata eşti căsăttr.t ?i eşti probabil fericit în căsătorie. Pe dumneata nu te interesează *istoria.* Dumneata ai dori ca toate lucrurile să stea pe loc, să împietrească aşa cum le-ai apucat dumneata, pentru că eşti fericit şi eşti împăcat şi ai vrea ca Timpul să nu mai curgă...), dumneata care te interesezi de istoria contemporană, spusese ministrul, ia citeşte asta. O notiţă subliniată cu roşu, într-un jurnal: anunţa că lupii din Grădina Zoologică începuseră să-şi sape gropi. îşi săpau vizuinele foarte adânc în pământ. - Se pregătesc şi ei de asediu... Apoi îl întrebase. - Ce mai e pe la Legaţie? Cum vă împăcaţi cu noul dumneavoastră şef, însărcinatul cu afaceri? - L-am rugat să intervină din nou la Foreign Office, să obţină locurile pentru soţia mea... (- Pe dumneata, evident, toate lucrurile acestea nu te interesează, dumneata eşti căsătorit, şi eşti probabil fericit în căsătorie... - Sunt fericit, spusese el. Dar nu cred că e asta, nu cred că numai pentru că sunt fericit în căsătorie încerc să nu mă las confiscat de istorie, încerc să ies din Timp... - Ce vrei să spui? îl întrerupsese Biriş. Ce înseamnă propoziţia asta monstruoasă: *să ieşi din timp?*

- Odată, când eram mic, mă întorceam acasă într-un car cu fân. Asta se petrecea la via noastră, de lângă Râmnicul Sărat. Adormisem şi m-am trezit deodată singur în carul cu fân - şi deasupra mea erau numai stele. Erau numai stele. Şi parcă totul se oprise pe loc. Parcă timpul nu mai curgea. Nu erau decât stele. - Toate acestea nu înseamnă nimic, spusese Biriş. Emoţii naive, infantile, fără absolut nici o semnificaţie... Asta se întâmpla de mult, în strada Măcelari; nu erau încă prieteni, nu se tutuiau; Biriş nu aflase atunci de camera *Samba.* Altminteri i-ar fi spus: - încerci să reintegrezi o stare edenică, infantilă. *Să ieşi din timp* ar însemna pentru dumneata reîntoarcerea la carul cu fân al copilăriei sau la camera interzisă de la etajul II... - Ţi-am spus asta, continuase Ştefan, ca să-ţi dovedesc că *ştiam* că timpul se poate opri pe loc încă de când eram copil. N-a fost nevoie să aştept căsătoria mea fericită ca să descopăr lucrul ăsta...

- Ştefan, ce se întâmplă cu tine? îl întrebase anul trecut Biriş. Ce se întâmplă cu Ileana şi cu tine? Tu eşti un om fericit; ai avut acest mare noroc de a-ţi iubi soţia... - O iubesc şi acum spusese, îmi iubesc chiar foarte mult soţia...)

„Am putea veni prin Elveţia, îi telegrafiase Ioana. Opreşte locuri în avionul de la Lisabona." - Sunt dezolat, dragă Viziru, spunea însărcinatul cu afaceri, dar trebuie să ai răbdare. Mâine mă duc din nou la Foreign Office... „Venim prin Elveţia", îi telegrafiase din nou Ioana... - Am să mă duc

în Elveţia, spunea în dimineaţa aceea de martie Ileana, mă invită Valkyria la Lausanne; a moştenit o mătuşă foarte bogată. Am să mă duc să stau la ea. Am auzit, de altfel, că şi tu pleci la Londra. - Doar pentru câteva săptămâni, încheiem un acord economic. Cel mai târziu la mijlocul lui mai sunt înapoi. Nu pleci până nu mă-ntorc, nu e aşa? te rog foarte mult să nu pleci... Ileana îl privise lung şi zâmbi. - Mi-e peste putinţă să te înţeleg, spuse. Mi se pare uneori că visez, că vorbesc cu tine în vis... Era îmbrăcată cu un taior gri şi avea un bucheţel de violete la butonieră. 23 martie; îşi amintea foarte bine ziua. Era înnourat, bătea un vânt rece. Primăvara părea îndepărtată. - *Drâle de guerre,* spusese Ileana, surprinzându-i privirile furişate către chioşcul cu ziare, unde un băieţaş, sosit cu bicicleta, tocmai descărca ediţiile de amiază. Nu se întâmplă nimic... - Aş vrea să te mai întreb ceva, începuse el târziu, apropiindu-se de casă. Probabil că ghiceşti şi tu ce vreau să te întreb... Ileana îi lăsase brusc braţul şi întoarse capul: - Ştefan, te rog! Avea un glas neaşteptat de dur şi privirile îi erau reci, tăioase. Te rog! dacă vrei să rămânem încă prieteni...

Atunci intră sfios Antim, purtând sub braţ o servietă. îmbătrânise peste măsură în cele trei luni de când nu-l mai văzuse şi părea speriat.

- îmi pare foarte rău că n-am mai venit să te văd, spuse închizând cu grijă uşa. în dumneata am toată încrederea. Dumneata eşti un om cinstit...

Privi bănuitor în jurul lui, ca şi cum s-ar fi temut să nu-l audă cineva.

- M-am bucurat aflând că n-aţi fost reţinut la poliţie, spuse Ştefan. Probabil că a fost la mijloc o eroare.

Antim se aşeză pe fotoliul din faţa biroului.

- Eroare! exclamă el căutându-şi batista să-şi şteargă fruntea. Parcă englezii arestează vreodată oamenii din eroare? Nu prea se joaca ei cu arestările. Eu am fost arestat pentru spionaj! Nu mi-au spus-o în faţă, dar mi-au dat a înţelege. Am avut norocul că m-a anchetat un om fin, franţuzit, şi având şi el mare slăbiciune pentru anticari... A fost un denunţ...

Îşi luă servieta de pe birou şi şi-o aşeză pe genunchi.

- Mă tot întreb cine ar fi avut interesul să mă denunţe ca spion, adăugă el, şi ridică brusc ochii ca şi cum ar fi vrut să surprindă vreo mişcare pe figura lui Ştefan. Spion! repetă coborând deodată glasul, cu înţeles.

„Probabil că de aceea nu se găsesc locuri în avionul de la Lisabona. Suntem toţi suspectaţi. România a renunţat la garanţii, a trecut de partea Axei. De-acum înainte ne garantează Hitler. De aceea am abandonat Basarabia. Chelariu studia vechiul drept românesc... Drept românesc..."

- Nu spui nimic? îl întrebă Antim.

- îmi aştept soţia, vorbi deodată Ştefan, cu însufleţire. De o lună de zile aştept să capete locuri în avionul de la Lisabona...

- Nu se mai găsesc locuri, spuse Antim. Am vrut şi noi să plecăm, mai de mult, dar nu se mai găsesc locuri... Sau nu vor să ni le dea... Am rămas prinşi aici, ca nişte şoareci în cursă... Ca nişte şoareci, adăugă el coborând din nou glasul.

Privi în jurul lui parcă tot ar fi căutat ceva.

- Mă tot întreb cine ar fi avut interesul să mă denunţe, începu. Inspectorul care m-a anchetat...

In acea clipă se auzi alarma aeriană şi Antim sări în picioare.

- Aveţi un adăpost solid la Legaţie? întrebă strângându-şi servieta sub braţ.

- Este unul, dar nu prea solid. Dar până acum noi nu prea coboram când se dă alarma. Aţi văzut, nu prea bombardează.

- Nu trebuie să te joci cu soarta! exclamă Antim. Unde spuneai că e adăpostul? Sau poate cobori şi dumneata cu mine...

- Eu zic să mai aşteptăm, domnule profesor, propuse Ştefan. Poate că avioanele nu se îndreaptă către noi. Dacă auzim tunurile din Hyde Park ,coborâm...

Antim se reaşeză pe scaun, numai pe jumătate liniştit.

- Mi-a spus domnul Vădastra că aţi găsit cumpărător pentru tablou şi m-am bucurat.

- Când l-ai văzut pe Spiridon? întrebă Antim cu o speriată mirare.

- Venise la Legaţie în ziua când v-au arestat, ca să protesteze.

- Hm! Se afla şi el în treabă...

Apoi se întrerupse, cu urechea la pândă.

- Mi s-a părut mie sau am auzit tunul? întrebă.

- Vi s-a părut. Dar dacă aveţi vreun presentiment, mai bine coborâţi în adăpost. în chestiunile acestea, fiecare trebuie să se conducă după inspiraţie...

Antim îşi scoase din nou batista şi se şterse pe frunte.

- Am ajuns nervos de la o vreme, spuse. Nu mă mai recunosc...

- De ce nu plecaţi din Londra? Duceţi-vă undeva la ţară... Acolo n-aţi avea nici o grijă...

- M-am gândit de mult la asta, dar mi-e frică, vorbi Antim coborând glasul. Mi-e frică să mă înfund într-un sat cu comoara asta la mine, şi arătă servieta. D-aia nici nu vreau, încă, să-l vând. Ce să fac cu banii? Nu pot să-i ţin la mine - iar dacă-i pun la bancă, acolo rămân. De la o zi la alta îi blochează. Aşa spun toţi. Cel puţin aici, la Londra, mă simt mai în siguranţă... L-aş depune la

o bancă, într-un ***safe,*** adăugă el după o scurtă pauză, dar dacă mi-l reţine? sau dacă arde banca într-un bombardament?! Tot e mai bine să-l port cu mine... începură să se audă, destul de distinct, bateriile din Hyde Park. Pălind, Antim se ridică în picioare.

- Văzuşi cum te păcăli inspiraţia dumitale? spuse în şoaptă. Să ne grăbim!... Ştefan coborî şi el, să-i arate drumul spre adăpost.

- Să nu-i spui lui Spiridon că te-am văzut. Fă-te că nu ştii nimic de mine... Tăcu îngândurat. Nu se mai auzeau tunurile.

- Băiatul ăsta e cam nebun, adăugă. Nu ştiu ce i-a mai intrat în cap. Zice că are presentimente funeste. Că pe aici au să ne rămână oasele. Şi că ar trebui să ne facem testamentele...

- Dânsul, ca avocat, se gândeşte la toate posibilităţile. Antim se opri brusc, în mijlocul scării.

- Dar eu nu mi-l fac! Ar fi semn rău.

„Ar fi trebuit să-l întreb despre doamna Zissu", îşi aminti Ştefan după ce se despărţise de Antim. - Dacă vrei, să vorbim despre altceva, spusese Ileana. Acum câţiva ani, când te-am cunoscut, îmi vorbeai de Vasilescu-Vădastra şi de marea lui dragoste, doamna Zissu... - Nu ştiu dacă a fost

marea lui dragoste, o întrerupsese. Nu ştiu cine a fost... - Vorbeşte-mi despre ea, sau despre Vădastra, continuă Ileana. Vorbeşte-mi, dacă vrei să mai rămânem prieteni, nu mă întreba! exclamase aproape cu deznădejde. *Nu mă întrebai* Zări din nou acea lumină speriată în ochii ei; parcă l-ar fi implorat. „Ar fi trebuit să-l întreb despre doamna Zissu."

Câteva zile în urmă, îl întâlni în faţa Legaţiei.

- Veneam tocmai să te iau, îi spuse Antim. Te rugăm să ne faci plăcerea să cinezi cu noi astă-seară... Sper că n-o să avem nici o alarmă, adăugă privind cerul. Parcă se înnourează; semn prost...

Îşi strângea servieta sub braţ şi părea încă şi mai îmbătrânit. Barbişonul îi crescuse sălbatic, scofâlcindu-i obrajii. Părul îi înălbise.

- Dar ce ai? Ai primit veşti proaste de-acasă?

- Da şi nu. Soţia mea nu mai poate veni. Nu se găsesc locuri în avion câteva luni de aici înainte. Dar nu mă gândeam la asta; poate că e chiar mai bine să rămână în ţară; cel puţin, deocamdată. Mă gândeam însă la ce se întâmplă cu noi. Aţi văzut că Hitler ne-a convocat de urgenţă la Viena...

- Păcatele noastre, murmură Antim. Când eşti ţară mică, la ce te poţi aştepta?

Mergeau tăcuţi. Ştefan se opri să cumpere ultimele ediţii ale ziarelor de seară. Le parcurse stăpânindu-şi neliniştea.

- Deocamdată, nimic grav, slavă Domnului! şopti uşurat.

Ajunsese în satul acela pierdut de munte la căderea serii. Soldatul îi luase lada de campanie şi-l condusese către marginea satului. - E casă bună, spunea. Oameni cu stare... Ploaia se înteţise când ajunseră în ogradă. Pe prispă, îi întâmpină o femeie cu un opaiţ în mână. - Dumnevoastră sunteţi domnul locotenent? întrebase. Pofiţi, vă rugăm frumos! Poftiţi!... Masa era pregătită şi i-au aşezat şi lui un tacâm. Bărbatul îi prinse mâna în mâinile lui şi i-o strânse aşa multă vreme, repetând: - Vă mulţumim pentru cinstire. Vă mulţumim că aţi venit la noi... Apoi, arătându-l copiilor, rostise, cu solemnitate: - Il vedeţi? Domnul locotenent a venit aici ca să ne apere. Dânsul e fruntaş în oştirea română. Dânsul ne apără graniţele...

- Dar rămâi astă-seară să mănânci cu noi? întrebă Antim rupând deodată tăcerea. Nu ştiu cum are să fie masa, pentru că a aranjat-o Spiridon. El se înţelege pe englezeşte, el se ocupă de gospodărie...

Încercă să râdă, dar veselia îi era silită şi i se stinse repede pe faţă.

- Locuim în Hampstead, continuă. Nu ştiu prea bine cum se pronunţă. Tot Spiridon a găsit apartamentul. Proprietarul a plecat în Noua Zeelandă. L-am închiriat foarte ieftin...

În metrou, Antim tăcu aproape tot timpul, strângându-şi servieta pe genunchi. Părea cufundat în gânduri. Ştefan desfăcu ziarele. Ne-au convocat de urgenţă la Viena...

Când se oprise la intrarea satului, începuse să fulguiască. Dinspre munte cobora un grup de ţărani. Se oprise ca să-i aştepte. - Bună seara, spusese. Oamenii se apropiară de el ridicându-şi pe rând căciulile. - Ce mai veste, domnule ofiţer? întrebă unul dintre ei. Ce se mai aude cu războiul? - Merge înainte, spuse Ştefan. - Aşa e războiul, vorbi unul mai bătrân. Merge mereu înainte. E pedeapsa lui Dumnezeu... - Poate ne-o ajuta Dumnezeu

să scăpăm, spuse Ştefan. - Toate sunt de la Dumnezeu, adăugă bătrânul. Cum o vrea el... Apoi tăcuse. Tăceau toţi, în ninsoare, săltându-şi în răstimpuri saricile în spate şi privindu-l. - Şi dumneavoastră? începu din nou Ştefan. Sunteţi din munte? - Din munte, vorbi unul. Din Sărăceni. - Şi ce e pe-acolo? întrebă Ştefan. - Bine, vorbi bătrânul. E bine. Sunt şi pe-acolo ostaşi. Sunt peste tot. Dar dacă e război, trebuie să fie... Apoi tăcură din nou, privindu-l. - Dar dumneavoastră ce mai ziceţi? începu Ştefan. Cum vă împăcaţi cu greutăţile?... Bătrânul scuipă în lături, apoi îşi înfundă căciula pe frunte. Ninsoarea se înteţise. - Nevoi sunt destule, spuse, bătu-le-ar nenorocul. Că ne-au plecat feciorii la oaste şi am rămas puţini şi bătrâni la treburi. Dar aşa-s vremurile... - Aşa sunt, vorbi un altul. Sunt vremuri grele. - Grele, repetă bătrânul. Ştefan îl privi încurcat. - încolo? întrebă el. Altceva, ce se mai aude? - Se aude că are să fie război şi pe la noi, vorbi unul. - Cum o vrea Dumnezeu, spuse bătrânul. - Dar dumneavoastră ce spuneţi? întrebă Ştefan. - Ce poate spune omul? Cum o vrea Dumnezeu!... - Dar dacă vine războiul? stărui Ştefan.

- Dacă vine, nu e nimic de făcut. La război, merge tot omul. Aşa e ursit el: când e război, să se războiască... Ştefan tăcu. Se înnoptase. La câteva ferestre se aprindeau opaiţele. - Nu cumva vă ţin din drum? că e târziu şi poate mai aveţi de umblat... - A, făcu bătrânul, ne-am mai odihnit şi noi o clipă. Că de mers, de-abia acum ne aşternem la drum. O să umblăm toată noaptea... - Să nu vă mai ţin, atunci. Drum bun!... - Doamne ajută! spuse bătrânul ridicându-şi căciula. Porniră strânşi unul lângă altul, tăcuţi, şi întunericul îi înghiţise repede. începu să sufle un vânt rece, tăios, care învolbura ninsoarea, ridicând-o până foarte sus în văzduh. Ştefan rămăsese acolo privind în urma lor, în întuneric. O mare linişte pătrundea pe nesimţite din adâncurile fiinţei lui, amuţindu-l. Lor nu li se poate întâmpla nimic; sunt din munte, sunt asemenea muntelui. Oameni din alt ev. Toate vor continua să rămână aşa cum sunt acum, neschimbate, ne tulburate: oameni, pietre, anotimpuri. Când vor muri, se vor naşte alţi oameni în munte, la fel ca ei; oameni cărora niciodată nu li se va întâmpla nimic.

- Am fost şi eu concentrat, anul trecut, vreo cinci luni de zile, începu văzând că Antim îl priveşte lung, nerăbdător, clipind des ca şi cum ar fi încercat să se trezească. Am fost în munţii Maramureşului...

- Sunt cam obosit, vorbi Antim şi sunt obosit pentru că nu prea dorm. Când aud alarma, mă duc în adăpost. Alaltăieri n-am închis ochii toată noaptea.

- Şi cu toate acestea, aţi văzut, nu sunt bombardamente propriu-zis. Sunt doar zboruri de observaţie. Nu trebuie să le luaţi în seamă. Poate că nemţii fac asta tocmai ca să ne împiedice pe noi să dormim...

- Dar de unde ştii că într-o bună zi n-au să ne bombardeze masiv, aşa cum au făcut cu Rotterdamul?

- Nu e chiar acelaşi lucru. Londra e bine apărată...

Antim tăcu din nou, pierdut în gândurile lui. „Vorbeşte-mi despre orice altceva, vorbeşte-mi despre Vădastra şi despre amorul lui, doamna Zissu..." Când ieşiră din staţia de metrou se întunecase. Nu se mai zăreau decât licăririle palide ale semnalelor de circulaţie.

- Aş vrea să vă întreb ceva, rupse deodată tăcerea Ştefan. Poate are să vă pară curios...
- Spune, făcu Antim văzându-l că şovăie.
- Are să vi să pară ridicolă curiozitatea mea, începu Ştefan cu un zâmbet vinovat.
Antim se opri din drum şi-l privi lung, cu subînţeles.
- Bănuiesc eu cam ce poate să fie, spuse. Vrei să mă întrebi de Spiridon...
- Ceva în legătură cu el, începu cu însufleţire Ştefan. Când locuiam în acelaşi hotel, într-o cameră vecină cu a lui, îl auzeam adesea vorbind cu prietenii. Şi vorbea mereu de o anumită doamnă Zissu, o cunoştinţă de-a lui din prima

tinereţe... Voiam să vă întreb dacă ştiţi ceva despre această doamnă Zissu, dacă dumneavoastră v-a vorbit vreodată de ea... Antim continua să-l privească lung.
- O fi fost vreun amor de-al lui, din tinereţe, spuse.
- Dar nu v-a vorbit niciodată de ea? stărui Ştefan, nu i-a rostit niciodată numele?...
Antim clătină din cap.
- Nu mi-aduc aminte să-l fi auzit, spuse. Credeam că ai să mă întrebi altceva, adăugă după o pauză. Dar o să mai stăm noi de vorbă altă dată... Acum, doar trecem drumul şi am ajuns...
Îl găsiră pe Spiridon aşezând masa. îşi scosese vestonul şi îmbrăcase o pijama de casă. Când îl văzu pe Ştefan intrând, rămase surprins. îşi căută repede monoclul negru şi şi-l puse. Apoi, silindu-se să zâmbească, se apropie de el şi-i strânse mâna.
- L-am întâlnit întâmplător pe stradă şi l-am poftit să mănânce cu noi, spuse Antim încurcat.
- Ne face cea mai mare plăcere, vorbi Spiridon. Să mai pun un tacâm... Astă-seară avem conservă de limbă afumată şi cartofi prăjiţi.
Ieşi cu o mişcare pripită. Ştefan privi mirat spre Antim.
- Iartă-mă, te rog, îi şopti acesta. Voiam să fii şi dumneata cu mine, poate îl tragem de limbă... Am impresia că e cam nebun...
Vădastra se întoarse din bucătărie cu o farfurie, un tacâm şi un şervet curat.
- Ce admirabilă organizaţie! exclamă el. Găseşti întotdeauna ce-ţi trebuie. în Anglia nici nu ai nevoie de servitori...
Aşeză tacâmul pe masă, apoi se depărta câţiva paşi, privi de departe, închizând puţin ochiul - şi se apropie din nou, ca să mute tacâmul în partea cealaltă a mesei.
- Vorbiţi bine englezeşte? se adresă el lui Ştefan. Eu vorbesc perfect. Zilnic mi se fac, din toate părţile, complimente. Numai nenea Iancu nu mă crede...
Privi spre Antim cu un zâmbet duios. Acesta zâmbi şi el, clătinând din cap.
- Ba te cred, te cred, spuse.
Dar după câteva clipe se ridică grăbit de pe scaun, îşi luă servieta sub braţ şi se îndreptă spre sala de baie.

- Mă iertaţi o clipă, spuse stânjenit. Bătrâneţele...

Îndată ce-l văzu ieşit pe uşă, Vădastra se apropie de Ştefan şi-i luă braţul, îndemnându-l către partea opusă a odăii.

- V-aţi dat, cred, şi dumneavoastră seama că profesorul s-a schimbat mult în ultima vreme, spuse foarte încet. îi e frică de moarte. Vorbeşte mereu de moarte. Spune că o să ne rămână oasele pe aici... Nu cumva are să înnebunească?

Şi atunci ce ne facem cu tabloul? Aţi văzut, se duce cu el chiar la closet. Aş putea să mă simt jignit. Nu cumva îi e teamă că am să i-l fur? Dar cine i l-a adus la Londra? Cine i-a scos paşaport de serviciu? Dacă nu eram eu, cu relaţiile mele...

Antim reapăru în sufragerie pe nesimţite.

- Sunt sigur că vorbeaţi de mine, spuse el privindu-i pe amândoi bănuitor.

- Domnul Vădastra îmi vorbea despre relaţiile domniei sale cu Ministerul de Externe, spuse Ştefan.

Spiridon se apropie de masă, reaşeză distrat tacâmurile ca şi cum n-ar fi ascultat ce se spune în jurul lui, apoi se adresă lui Antim:

- Să mai prăjim şi cartofi, sau ne mulţumim numai cu limbă afumată?! Avem şi o sticlă de bere...

Antim privi cu înţeles către Ştefan.

- Eu zic să prăjeşti şi cartofi. Numai limbă afumată nu e de ajuns... Poate domnului Viziru îi este foame...

- Dimpotrivă, spuse Ştefan încurcat. Serile, aproape nu mănânc...

- E mult mai sănătos aşa, spuse Vădastra. Deci, nu mai prăjim cartofi?
Antim se aşeză pe scaun, fără să răspundă. Câteva clipe în urmă îşi rezemă

fruntea în palmă şi începu să moţăie. Vădastra umbla în vârful picioarelor, aducând pe rând de la bucătărie cutia cu limbă afumată, pâinea şi berea. De câte ori trecea prin faţa lui Ştefan punea degetul la gură şi-l arăta pe Antim.

- Şşt!... şuiera el, foarte încet. Şşşt!...

Antim adormise. Dar, întinzându-se ca să-şi culce mai bine capul pe masă, servieta îi lunecă pe parchet şi se trezi speriat.

- A încetat? întrebă el. S-a dat *all-clearl...*

Ştefan fu surprins de acel cuvânt englezesc rostit ca prin somn şi zâmbi. Vădastra reintră în acel moment cu trei pahare.

- V-aţi speriat, domnule profesor? întrebă el ironic.

Antim privea stângaci în jurul lui, frecându-şi cu mâna stângă tâmpla; cu dreapta, apucase deja servieta şi şi-o păstra pe genunchi.

- N-a fost nici o alarmă până acum, continuă Vădastra aşezând paharele pe masă. Dacă ar fi fost, te deşteptam noi, n-avea dumneata grijă...

- Cred că n-am dormit prea mult, spuse Antim căutându-şi ceasul, îl cercetă lung, cu multă emoţie.

- De-abia nouă şi douăzeci şi cinci, vorbi din nou, cu tristeţe. Cum are să mai treacă şi noaptea asta!...

Şi, întorcându-se spre Ştefan, adăugă:

- Parcă timpul se opreşte pe loc îndată ce se întunecă. Nopţile se fac din

ce în ce mai lungi. Iar cât durează alarma, mi se pare noaptea nesfârşită...

- Poftiţi la masă! exclamă solemn Spiridon, privind încă o dată tacâmurile, farfuria cu limbă afumată, sticla cu bere şi paharele. *Dinner is ready* adăugă el pronunţând rar cuvintele. *The beer isfreshl... The tongue is goodl...*

- Păcat că n-ai făcut şi cartofi prăjiţi! spuse cu tristeţe Antim, apropiindu-se de farfuria cu limbă. Are să ne fie foame mai târziu... Ia staţi! exclamă după o scurtă tăcere. Mi se pare că se aude ceva!...

Toţi ascultară cu luare-aminte. Vădastra îşi scosese monoclul şi plecase capul în jos, ca şi cum s-ar fi aşteptat să audă vreun zgomot de sub pământ.

- Nimic! declară el punându-şi din nou monoclul.

- Doamne ajută! făcu Antim închinându-se.

Apoi se apucă să mănânce, concentrat, parcă scufundat în el însuşi. Ştefan evita pe cât putea să-l privească. Nu-l mai recunoştea. Vădastra turnă berea şi-şi înălţă paharul ceremonios.

- Să bem în cinstea oaspetelui nostru! spuse clătinându-şi capul către Ştefan.

Ciocniră tăcuţi, Ştefan duse paharul la buze, dar îl lăsă repede. Berea era caldă, trezită.

- Să bem, de asemenea, pentru independenţa, integritatea şi autonomia patriei noastre, România, continuă solemn Vădastra. Şi pentru femeia română, sau mai bine zis pentru soţia română. Pentru soţiile noastre, vreau să spun, pentru soţiile noastre care sunt şi mame...

Îşi goli paharul, Ştefan încercă încă o dată, dar se mulţumi să soarbă numai o înghiţitură. îl lăsă apoi pe masă şi începu să mănânce, cu ochii plecaţi. Antim îl privi lung.

- Dar ce ai, de ce nu bei? îl întrebă bănuitor. Ai simţit vreun gust deosebit în bere?...

Antim nu se atinsese încă de paharul lui.

- E cea mai bună bere din cartier, spuse Spiridon. E garantată. Numai că am deschis sticla cam de mult... Ştiţi, se întoarse el spre Ştefan, în casa asta unde găseşti tot ce-ţi trebuie, n-am găsit încă acel simplu instrument cu care se deschid sticlele de bere.

- Lasă-l să spună dumnealui, îl întrerupse Antim. Ce are berea? Are vreun gust deosebit?

- E foarte bună, răspunse Ştefan, doar că nu-mi prea era sete. Dar pentru că am ciocnit în sănătatea soţiilor-mame, am să beau paharul până la fund!...

Şi îl sorbi, cu un efort - şi oarecare teamă, căci Antim continua să-l privească speriat. Vădastra se ridică brusc şi plecă la bucătărie.

- Ia gustă, te rog, şi din paharul meu, îl imploră Antim.

Şi, fără a aştepta răspunsul, îi vărsă puţină bere. Ştefan o înghiţi zâmbind.

- Să nu pleci curând, şopti Antim apropiindu-şi capul de el. Mai stai de

vorbă cu Spiridon. Poate îţi spune ceva despre doamna Zissu... Poţi rămâne oricât... Mai avem un pat, pentru musafiri...

Alarma îi surprinsese departe de casă şi se refugiară în primul adăpost întâlnit. Nu găsiră pe nimeni înăuntru. Antim îşi scoase ceasul, îl privi cu atenţie, oftă şi începu să aştepte.

- Crezi că o să dureze mult? întrebă el târziu. Mai prindem metroul? In acea clipă intrară în adăpost doi bătrâni, care le spuseră corect bună seara.

- Să nu mai vorbim, şopti Vădastra. Să nu observe că suntem străini... Antim clătină din cap şi, rezemându-se de zid, începu să moţăie. Curând

se auziră salvele artileriei antiaeriene şi se trezi, tresărind. Dar Vădastra îi făcu semn cu degetul la gură să nu spună nimic. Cei doi bătrâni începură să-i privească cu oarecare bănuială. Se auziră din nou o serie de salve şi un grup se refugie, zgomotos, în adăpost. O femeie purta în braţe un copil pe jumătate adormit. Soţul o privi zâmbind, trecu un deget pe fruntea copilului, apoi îşi scoase jurnalul din buzunar şi începu să citească. Fetele care intraseră gălăgioase contemplară scena de familie, apoi se rezemară de zid şi începură să vorbească între ele în şoaptă. Antim era gata să adoarmă, când adăpostul întreg se zgudui surd, cutremurat de o explozie apropiată.

- Ai auzit? exclamă el pălind. Asta a căzut chiar lângă noi.

- *Yes| Yesl* spuse încurcat Spiridon, şi îi făcu din nou semn să tacă din gură.

O a doua explozie, şi mai apropiată, se auzi chiar în acea clipă. Antim se lăsă înmuiat pe vine, parcă încercând să se facă mic, să ocupe cât mai puţin loc.

- Acum! acum! exclamă el încet. Asta care vine!... Să ştii că asta care vine cade pe noi!...

Adăpostul se zgudui din nou, surd, şi alte explozii se auziră din mai multe părţi deodată. Femeia îşi aşeză palma pe fruntea copilului, plecând ochii. Soţul lăsase jurnalul în jos şi aştepta. Bătrânii se priveau îngrijoraţi, iar fetele tăcură deodată, respirând adânc.

- Doamne ajută-ne! făcu din nou Antim, privind speriat către Vădastra.

- *Yesl Yesl* repeta acesta întruna, negăsindu-şi locul lângă perete. Apoi urmară câteva clipe, lungi, de tăcere. Exploziile se auziră din nou,

mai depărtate - şi o nouă salvă de artilerie antiaeriană. Bărbatul îşi reluă lectura jurnalului. Restul grupului începu să privească curios către Antim şi Vădastra.

- Crezi că au trecut? întrebă mai târziu Antim.

Bărbatul îşi întrerupse lectura şi-i ascultă. Apoi, adresându-se lui Vădastra, întrebă:

- *Romaniansl*

- *Yes|* răspunse el ştergându-şi fruntea cu batista.

- *Read herel* îi arătă el, zâmbind, un articol din jurnal. Spiridon îl luă mulţumind corect.

- Ce scrie acolo? se interesă Antim.

Câteva clipe, Spiridon parcurse articolul fără să-i răspundă.

- E despre noi, spuse el târziu. A început retragerea din Transilvania. Şi

generalul Antonescu a cerut Regelui să abdice!...

Dar în acea clipă o nouă explozie zgudui adăpostul şi luminile se stinseră. Toată lumea tăcu.

- Unde eşti? întrebă răsuflând greu Antim. Ţine-mă de braţ!... Parcă mi s-au muiat picioarele... Doamne Dumnezeule mare!... Doamne Dumnezeule!...

Dar se întrerupse brusc şi întrebă răguşit pe Spiridon.

- Dar unde e servieta?

- E la mine, şopti acesta.

- Dă-mi-o s-o ţin eu!... Să nu observe ăştia ceva, adăugă foarte încet. Vădastra nu răspunse.

- Dă-mi, domnule, servieta! izbucni Antim întinzând mâna prin întuneric. O găsi şi şi-o strânse sub braţ, tremurând de emoţie.

- Mă speriaseşi! spuse şi oftă prelung.

În seara de 9 septembrie Ştefan era invitat la masă la Fotescu, secretarul de presă. îl găsi jucând poker cu alţi câţiva români.

- Jucăm de la cinci, îi spuse, ca să mai uităm de necazuri. Că dacă ar fi să ne consumăm pentru fiecare catastrofă, ne pierdem minţile... De trei ori potul, adăugă el adresându-se mesei.

Ceilalţi îşi examinară cu atenţie cărţile.

- Fără mine, spuse o doamnă.

- Distracţie de război! exclamă bine dispus Fotescu întorcându-se spre Ştefan. Am citit undeva că jocul de cărţi e cea mai bună apărare împotriva panicii...

- Păcat că nu ştiu să joc, spuse Ştefan trăgându-şi scaunul aproape de el. Dar poate am să învăţ şi eu, curând...

- Dar dumneata ce faci tot timpul? îl întrebă vecina lui. Ce faci ca să uiţi de... să uiţi de război, de tot ce se întâmplă?

Era o femeie încă tânără, dar cu figura veştedă, obosită. Fuma întruna, şi degetele îi erau îngălbenite de tutun. Când vorbea, îi tremura uşor buza de sus.

- Mai ales că eşti singur, continuă ea, eşti despărţit de familie...

- Dumneata ce faci, cum te-ai organizat? îl întrebase ministrul întâlnindu-l ultima oară. - îmi apăr libertăţile esenţiale, răspunsese el zâmbind. îmi păstrez

o parte din timp numai pentru mine singur... - Nu, îl întrerupse ministrul, te întrebam de altceva: cum te-ai organizat în eventualitatea invaziei, a bombardamentelor masive... Rămâi la Londra? - La asta încercam şi eu să răspund. Pentru orice eventualitate, mi-am organizat astfel programul încât să-mi păstrez numai pentru mine singur câteva ore pe zi. în acele ore, nu am nici un contact cu evenimentele. Nu ascult radio, nu citesc ziarele. *Orice s-ar întâmpla,* în fragmentul acela de Timp pe care-l smulg din istorie şi-l păstrez numai pentru mine, nici un eveniment nu mă poate ajunge. Ministrul îl privise după obiceiul lui, lung şi totuşi absent. - Te invidiez, îi spusese.

- ... Trebuie să-ţi fie foarte greu, continuă femeia.

- Greu, fireşte. Şi mai ales va fi din ce în ce mai greu. Dumnezeu ştie câte catastrofe ne mai aşteaptă...

- Atunci, ce faci? îl întrerupse ea.
- încerc să-mi apăr libertăţile esenţiale, spuse.
Dar observă că ceilalţi îl privesc puţin plictisiţi că le-a întrerupt jocul şi tăcu brusc. „Dacă într-un asemenea ceas România ar fi invadată sau, ferească Dumnezeu, s-ar întâmpla o altă catastrofă, de alt ordin, eu voi afla printre cei din urmă aceste tragedii. Ceasurile acestea anistorice îmi îngăduie să suport, în restul timpului, teroarea istoriei. în cele din urmă teroarea mă ajunge şi pe mine; dar am cel puţin satisfacţia de a fi rămas, câteva ceasuri, *liber;* am satisfacţia de a nu fi fost integrat evenimentelor în chip automat, ca un sclav care se mişcă şi se odihneşte la ordinul stăpânului..."
- Adică? îl întrebă Fotescu, jucându-şi degetele deasupra cărţilor. Cum îţi aperi libertăţile?
- Stăpânul nostru, al tuturor, este astăzi Războiul, începu din nou Ştefan. El a confiscat întreaga istorie contemporană, timpul în care am fost ursiţi să trăim. Europa întreagă trăieşte ca un monstruos automat, pus în mişcare de veştile lansate în fiecare minut de sutele de posturi de radio, de ediţiile speciale ale ziarelor, de convorbirile între prieteni... Chiar când rămânem singuri, tot la Război ne gândim, adică, tot sclavii Istoriei suntem. Teroarea evenimentelor este nu numai umilitoare pentru fiecare dintre noi, ca fiinţe umane, dar este, în cele din urmă, sterilă. Nimic nu se alege din acest contact permanent cu Istoria; nu ne îmbogăţim cu nimic, nu descoperim nimic care să merite într-adevăr să fie descoperit...
Femeia îl privea intens, concentrată, parcă s-ar fi trudit să ghicească alte înţelesuri, şi fuma întruna, trăgând adânc din ţigară. - Istoria este stenică_şi fecundă pentru cei care o fac - dar nu si pentru cei care o suportă. Pentru un ăvlâToFenglez care apără cerul Angliei şi-şi risca viaţa în fiecare clipă, pentru el, fireşte contemporaneitatea istorică e fecundă, căci istoria pe care o face el îl ajută să se reveleze sieşi. Dar pentru noi, ceştilalţi, care asistam pasivi, pe

pământ, la lupta lui contra avioanelor germane - ce ne revelează această luptă? Numai teroare...
- împotriva terorii istoriei, continuă cu oarecare enervare pentru că ghicea că-i plictiseşte pe toţi, împotriva ei nu sunt decât două posibilităţi de apărare: acţiunea sau contemplaţia. Aviatorul care apără cerul Angliei acţionează; noi nu avem altă soluţie decât să contemplăm, adică să ieşim din Timpul istoric, să regăsim alt Timp...
Un tânăr aproape pleşuv, fiul unui negustor de grâne, care anevoie îşi ascundea plictiseala că jocul fusese întrerupt, îşi cercetă încă o dată cărţile.
- Cât ai spus? întrebă ridicând privirile.
- Parcă spusesem de trei ori potul, făcu Fotescu.
- Eu nu merg, repetă vecina lui Ştefan.
- Nici eu, făcu al patrulea jucător. Femeia se întoarse către Ştefan.
- Spune, te rog. Dumneata spui lucruri interesante...
- în fond, începu Ştefan cu un glas mai tulbure şi vorbind din ce în ce mai repede, în fiecare clipă fiecare dintre noi putem muri. Şi putem muri fără glorie, ca nişte furnici călcate în picioare, ca nişte şoareci prinşi în

cursă, stropiţi cu gaz şi arşi de vii. Nu ne putem împotrivi acestui destin. Dar avem măcar datoria să protestăm împotriva lui. Şi, eu cel puţin, nu am alt mijloc de a protesta decât refuzând să fiu confiscat, macerat şi terorizat de acest destin. Dacă va fi să mor azi, mâine sau într-o lună - am să mor. Dar am să mor, cel puţin, mândru că n-am renunţat la demnitatea mea umană, la libertatea mea. Istoria mă va omorî, dar nu va omorî un sclav - ci un om liber, care a ştiut să-şi

* smulgă măcar o frântură din viaţa lui terorii istoriei.

- Ai spus de trei ori potul? întrebă din nou tânărul pleşuv, după ce-şi mai cercetă încă o dată, încruntat, cărţile.

-- De trei ori!

Tânărul rămase câtva timp pe gânduri, apoi începu să numere fără grabă fisele.

- Bine, vorbi femeia, dar eu tot nu înţeleg ce faci?

- Uite ce fac, vorbi Ştefan zâmbind. în ceasurile în care mă smulg Războiului, citesc lucruri fără absolut nici o legătură cu actualitatea. Citesc, bunăoară, poeţi, filosofi, mistici - sau cărţi de preistorie. în acele ceasuri, nu accept nici chiar cea mai vagă aluzie la actualitate, îmi interzic chiar cel mai umil gând la Război. Nu vreau să-mi amintesc nici măcar de soţia şi copilul meu, nici măcar de nenorocirile ţării mele. Sau, mai precis, nu vreau să-mi amintesc de soţia, copilul sau ţara mea aşa cum sunt ele *în clipa de faţa.* Mă gândesc la ei proiectându-i într-un alt Timp, fie un anumit moment din trecut, fie un Timp imaginar. îmi amintesc, bunăoară, de anumite călătorii pe care le

făceam cu soţia mea. Sau încerc să-mi închipui România acum cincizeci, o sută sau cinci sute de ani. Au fost şi atunci tragedii istorice, şi sunt dispus să mi le reamintesc, să meditez asupra lor - dar fac aceasta din propria mea voinţă, nu pentru că aş fi obligat s-o fac. Libertatea mea hotărăşte asupra cărei tragedii istorice din trecut să-mi opresc mintea - libertatea mea, iar nu o informaţie auzită la radio sau citită într-o ediţie specială a ziarelor.

- în fond, îl întrerupse secretarul de presă, este un fel de turn de fildeş...

- Nu este exact un turn de fildeş, pentru că nu fug de realitatea istorică, îmi apăr doar libertatea de a mă smulge din când în când din această realitate istorică pentru a regăsi o realitate mai esenţială: poezia, mistica, filosofia, iubirea...

Tânărul pleşuv număra încet, cu migală, fisele. Fotescu îl privi pe furiş şi un zâmbet viclean îi licări o clipă pe figură.

- Dar cu ce folos? întrebă al patrulea jucător. Dacă tot nu poţi schimba nimic?...

- Deocamdată, datoria mea nu este să schimb ceva, ci să împiedic să fiu transformat într-o larvă de către actualitatea istoriei. Să-mi păstrez, adică, un minim de libertate pentru mai târziu...

- Dar cum! exclamă aproape cu exasperare vecina lui. Cum!

- Uitaţi, doamnă, vorbi blând Ştefan. Astăzi, bunăoară, mi-am luat cu mine un poet.

Scoase cu atenţie din buzunarul hainei un mic volum legat în piele.

- *Sonetele* lui Shakespeare, le arătă el. Dacă se dă alarma, şi mă aflu

într-un metrou sau într-un adăpost, încep să citesc. *Refuz,* astfel, să fiu prezent la un foarte mărunt eveniment istoric. Citind pe Shakespeare, mă smulg clipei de faţă, clipei care era menită să mă confişte, să mă terorizeze... Iar dacă în acel moment, cade o bombă şi mă omoară - mă omoară, cum vă spuneam, ca om liber - iar nu ca sclav; căci mă omoară cu mintea fermecată de geniul unui poet, iar cu nu mintea unui om care se întreabă dacă avioanele s-au depărtat sau nu de adăpostul lui...

În acea clipă se auzi ţipătul prelung al sirenei. Ştefan îşi puse zâmbind volumul în buzunar. Ceilalţi se priviră încurcaţi, parcă fiecare ar fi aşteptat de la celălalt să ia o hotărâre.

- Nu cred că va dura mult, spuse Fotescu. Să terminăm partida asta şi ne aşezăm la masă. Dumneata ce faci, domnule Gherghel? se adresă tânărului pleşuv.

- De trei ori potul, începu acesta cu un glas stăpânit, împingând un morman de fise către mijlocul mesei, plus... de nouă ori potul!...

Toţi se însufleţiră deodată. Doamna Fotescu se apropie curioasă de masă.

- Plătit! spuse Fotescu începând să numere grăbit fisele. Câte cărţi?

- Sunt servit! făcu Gherghel.

- Eu am să iau o carte.

Şi o luă din pachet cu o mişcare scurtă, pregătindu-se s-o fileze. Se auziră deodată câteva explozii, surprinzător de aproape. Toţi îşi ridicară frunţile, privindu-se din nou întrebător.

- E antiaeriana, spuse doamna Fotescu, avem o baterie în cartier...

- Ce faci? întrebă Fotescu încercând să zâmbească.

O nouă explozie, surdă, cutremură din temelii casa. Femeia se ridică de la masă.

- Aveţi un adăpost bun? întrebă trăgând nervos din ţigară.

- E un fel de pivniţă la subsol, vorbi doamna Fotescu.

- Ce faci? întrebă din nou Fotescu, tresărind.

- Număram potul, răspunse Gherghel. Cer încă cinci lire...

- Cinci ale dumitale, începu triumfător Fotescu, şi îmi dai şi mie încă zece lire!

Ferestrele începură atunci să tremure. Câteva clipe în urmă, casa întreagă se clătină, ca smucită din temelii, şi o explozie asurzitoare îi făcu pe toţi să sară în picioare. Măsuţa cu cărţi se răsturnă, împrăştiind pe covor fisele. Nu se grăbi nimeni s-o ridice.

- Asta a fost o torpilă aeriană! exclamă cel de-al patrulea. Şi a lovit în plin!...

- Ce facem? întrebă, foarte palidă, doamna Fotescu. Coborâm în adăpost sau mâncăm întâi?...

- Or în adăpost, ori aici... vorbi Gherghel. Mai avem două etaje deasupra...

Salvele antiaeriene se înteţiră.

- Eu zic să coborâm, spuse Fotescu. Ai stins gazul în bucătărie? se adresă soţiei.

Dar o nouă serie de explozii îi lipiră pe toţi de ziduri.

- Să coborâm repede! Sunt chiar deasupra noastră!...

Ieşiră grăbiţi pe culoar şi începură să coboare scările spre subsol. Nu mai vorbea nimeni.

- Aşteptaţi-mă şi pe mine! auzi Ştefan glasul femeii care rămăsese în urmă. O aşteptă cu lanterna în mână. Când îl ajunse femeia i se agăţă de braţ.

- Nu mai pot! murmură ea printre lacrimi. Simt că mi se face rău. Fotescu îl întâmpină încruntat în pragul adăpostului.

- Haideţi, domnilor, exclamă el nervos. Haideţi mai repede, ce Dumnezeu! ... Subsolul era aproape plin. De aici, din adăpost, exploziile şi salvele artileriei

se auzeau parcă şi mai puternice. Nu mai vorbea nimeni. Fotescu îşi încleştase dinţii şi privea în jos, aproape cu ura.

- Cred că se depărtează, spuse târziu cineva. Poate am scăpat şi de data aceasta...

Tăcură iar toţi.

- Ne-a tras o spaimă teribilă! spuse târziu cel de-al patrulea.

- Păcat! vorbi Fotescu. Ştii ce aveam? se adresă lui Gherghel. Chintă regală de damă!...

Acesta îl privi iritat, dar cu oarecare admiraţie.

- Ai jucat-o prost, atunci. Eu aveam care de aşi servit. N-ar fi trebuit să mă relansezi cu zece lire. Trebuia să ceri o liră, două, ca să vezi ce fac eu...

- Poate că ai dreptate, făcu Fotescu pe gânduri.

Dar atunci începură din nou să se audă exploziile şi tăcu, încruntat, silindu-se să respire cât mai adânc.

În seara aceea nu au mai cinat. într-un moment de acalmie, cineva ieşise în stradă şi se întoarse cu vestea.

- Arde Londra!

Ştefan şi Fotescu se duseră să vadă şi ei. Către City, cerul era incendiat. Vâlvătăi roşii izbucneau la răstimpuri din masa aceea însângerată, înălţându-se vertiginos, pălind şi iarăşi însufleţindu-se. în aer plutea un miros de funingine şi catran. Bubuiturile şi exploziile se auzeau întruna, depărtate. Când se reîntoarseră în adăpost, îi găsiră pe toţi foarte palizi. Parcă nici nu îndrăzneau să întrebe ce văzuseră.

- De data aceasta a început bombardamentul serios! spuse cineva. A început bătălia Londrei...

Tăcură toţi.

- Atacă în valuri, vorbi un englez între două vârste, care ieşise şi el să vadă. Acum se aud din nou avioanele. Sunt din nou deasupra noastră...

Într-adevăr, casa se cutremură din nou câteva clipe în urmă şi exploziile se înteţiră. în adăpost nu se mai auzea decât respiraţia grea a unei bătrâne astmatice.

- Se apropie, şopti femeia privind speriată către Ştefan. De data aceasta nu mai scăpăm!...

Ştefan plecă fruntea, aşteptând. „Un om trăieşte autentic câteva ceasuri la fiecare zece, cincisprezece ani", îi spunea Ioanei. Ieşiseră amândoi în balcon. Era la Predeal. O dimineaţă clară de august, la Predeal, de mult, în alt timp, *înainte.* 1934? Era *înainte;* o dimineaţă de vară; urcaseră de mai multe ori pe munte şi acum se aflau la Predeal. Vacanţa

de vară; nu se întâmpla nimic. „Un om trăieşte autentic... Un credincios nu are mai mult de două, trei experienţe religioase în toată viaţa lui, adăugase. Restul e rutină. Ca şi viaţa noastră: o

serie nesfârşită de automatisme. Doar câteva ceasuri autentice la zece, cincisprezece ani. Şi când vrei să ieşi din rutină, faci istorie..."

- La ce te gândeşti? întrebă femeia. Exploziile se îndepărtaseră.

- La ce te gândeai adineauri? stărui ea. Ştefan ridică din umeri zâmbind.

- Mi s-a făcut foame, dar nu mai am curajul să urc până sus, spuse doamna Fotescu. Dacă vin din nou? Mi-e groază să rămân singură, acolo, sus...

- Mă urc eu şi aduc nişte pesmeţi şi poate câteva sandviciuri, spuse Fotescu.

Dar când se apropie de uşă, casa se cutremură din nou. Explozia care se auzi o clipă în urmă îi sperie pe toţi.

- Nu cumva a căzut pe casa noastră? întrebă cineva.

Domnul între două vârste ieşi din subsol ca să verifice. Se întoarse cu un bătrân înalt şi voinic, cu cască metalică; era home-guardul din cartier.

- Bomba a căzut la colţul străzii, spuse el cu un glas jovial. A dărâmat doar o aripă a casei doctorului Elwin. Dar au căzut şi bombe incendiare. Câteva chiar aici, pe trotuar. Le-am stins eu. Trebuie să controlăm acoperişul. Cine vine cu mine?

Câţiva bărbaţi se îndreptară spre uşă. Home-guardul se întoarse spre Ştefan.

- Eşti căsătorit? Ai copii?

- Nu, răspunse.

- Cunoşti bine scara? Ştii pe unde se iese pe acoperiş?

- Aproximativ.

- Eu ştiu mai bine, spuse domnul între două vârste. Locuiesc la al patrulea. Dumneata, se adresă el lui Ştefan, verifică încă o dată trotuarul. Ştii să stingi o bombă incendiară?

- Da, răspunse Ştefan.

În clipa aceea simţi cum începe să tremure de emoţie, poate de frică şi se îndreptă umilit, furios, spre uşă. Auzi câţiva paşi, sfioşi, în spatele lui, dar nu se întoarse să privească. Abia în stradă văzu că-l urmează Gherghel.

- Eu n-am nici nevastă, nici copii, spuse el încercând să glumească, dar nu ştiu nici să sting bombele incendiare...

- Nu cred că e greu. Le înăbuşim cu nisip. E un sac cu nisip aproape de uşă... După câte îmi dau seama, adăugă Ştefan, după ce privi în jurul lui, nu mai sunt şi alte bombe. Şi, câtva timp, nu cred că o să mai cadă. Avioanele au trecut pe deasupra noastră. S-au îndepărtat spre City. Acolo e focul ăl mare...

Ar mai fi vrut să vorbească; se simţea mai în siguranţă vorbind. „Vorbeşte-mi despre Vădastra, vorbeşte-mi despre amorul lui, doamna Zissu, vorbeşte-mi despre orice altceva..." Panica îl cuprinsese din nou câteva minute după ce

ajunsese în stradă. Incendiul parcă se întinsese. întreg cerul era înroşit şi vâlvătăile se înteţeau. „La ce te gândeai?" „Uitaţi, doamnă: *Sonetele* lui Shakespeare..."

La capătul străzii, în dreptul casei lovite, se adunase un grup de bărbaţi care se agitau ca nişte umbre în bătaia focului. în partea opusă se aprinsese acoperişul unei vile; flăcările, galbene, se prelingeau ca nişte limbi ascuţite pe streaşină, încercând parcă să muşte cât mai departe. Zări la o fereastră o bătrână care se apăra cu o măturică de scuturat. Poate face semne către stradă. „Un om trăieşte autentic câteva ceasuri la zece, cincispreze ani." în clipa următoare femeia se pierdu în întunericul camerei. „Dumneata cum te-ai aranjat? îmi apăr..."

- Eu zic să intrăm, spuse Gherghel. Cum suntem cu capul descoperit, riscăm să ne atingă vreo schijă de obuz antiaeriană.

De-abia când se apropie de el, Ştefan îşi dădu seama că îi clănţăneau dinţii.

- Să intrăm, şopti Gherghel, cu un glas straniu, parcă ar fi şuierat.

O nouă serie de explozii şi salve antiaeriene îi întovărăşiră când intrară în adăpost. îi găsiră pe toţi nervoşi, agitaţi.

- Dar cât are să mai dureze, Doamne Dumnezeule! exclamă femeia căutându-i ochii. Au trecut două ceasuri de când s-a dat alarma şi parcă tot deasupra noastră se rotesc, tot pe noi ne bombardează...

„De ce ţi-e frică, nu scapi. S-ar putea..." închise brusc ochii, aproape strivin-du-i cu furie. „Vorbeşte-mi despre ce vrei tu, dar altceva, *altceva*" „Mă omoară ca un om liber, iar nu ca un sclav..." Home-guardul intră din nou, cu acelaşi zâmbet voios.

- A fost doar o biată bombă incendiară, pe jumătate stinsă, spuse vorbind foarte tare. I-am venit de hac cu mâna...

Şi îşi arătă mâinile înnegrite de păcură. Un deget îi sângera. Fără grabă, omul îşi scoase batista, turnă dintr-o ploscă de metal puţin whisky într-un colţ şi-şi spălă rana. Apoi duse plosca la gură.

- Cine mai vrea o înghiţitură? întrebă el începând să râdă. E bun contra porumbeilor lui Hitler!...

Grupul se înveseli deodată. Un bătrân, două femei şi omul care locuia la etajul al IV-lea îşi trecură plosca din mână în mână.

- Ce facem? întrebă femeia. Rămânem aici, toată noaptea?... Măcar dacă ar fi adăpostul bun... Dar credeţi că rezistă la o bombă căzută în plin?

- Puţine adăposturi rezistă la o bombă căzută în plin, spuse Gherghel. Doar la hotelul unde locuiesc Neagu şi Păun doar acolo eşti în siguranţă absolută. Sunt zece etaje şi adăpostul se află la alţi cinci metri sub pământ. Şi e un bar, în holul hotelului. Ne mai întremăm puţin... Ce ziceţi?... Vă ispiteşte ideea. Eu acolo mă duc...

- Să mai aşteptăm puţin, poate trece, spuse Fotescu.

- Eu zic mai bine să profităm de primul moment de acalmie şi să plecăm, vorbi soţia lui. Asta poate dura toată noaptea...

- Mie mi-e teamă să ies, spuse femeia căutând din nou ochii lui Ştefan. Mi-e groază să ies în stradă, să văd focul... Mai bine rămân aici. Dumneata ce faci? întrebă pe Ştefan.

- Eu plec cu dânşii. Mă duc acasă.

O jumătate de ceas în urmă, plecară. Femeia îi petrecu cu ochii, aşa cum dispăreau, unul după altul, în întunericul culoarului.

- Nu vă duceţi! le mai strigă ea încă o dată. Am o nelinişte ciudată. Nu vă duceţi!...

Îi întâmpină un miros puternic de fum, funingine şi petrol. Focurile de pe stradă fuseseră stinse. Doar pe trotuar, la câteva zeci de metri, mai ardeau, molcom, câteva schelete de bombe, ca un foc de găteje pe cale să se stingă. Cerul, însă, era însângerat din toate părţile. Câteva baloane se profilau, luminate la răstimpuri de reflectoare. O camionetă de pompieri trecu în plină viteză prin faţa lor. Porniră cu pasul repede, aproape alergând, spre staţia de metrou.

- Dar mi se pare că metroul nu mai funcţionează în timp de alarmă, îşi aminti al patrulea.

- în orice caz, gura metroului e deschisă. Ne adăpostim acolo, dacă nu găsim altceva mai bun...

Când ajunseră în Cromwell Road, zăriră mici incendii risipite pe tot întinsul străzii. Pâlcuri de oameni ieşeau şi reintrau în umbră, agitându-se. Doi policemeni întindeau de-a curmezişul străzii o frânghie, prinsă la capete în două capre de lemn.

- *Diversion*\ le spuse unul dintre ei.

Şi pentru că îi văzu alergând grăbiţi spre metrou, le strigă.

- E un adăpost bun la numărul 37, câteva case mai sus, pe stânga!... Grupul şovăi.

- Nu rămâneţi în stradă! le strigă un home-guard apărut pe nesimţite din pragul unei uşi. Cad mereu schije. Alergaţi către adăpost. Numărul 37...

- Eu în orice caz, mă duc la hotel! spuse Gherghel.

- Şi noi, şopti înspăimântată doamna Fotescu.

O luară din nou la goană pe lângă case, cocoşaţi, ca şi cum le-ar fi fost teamă că le va cădea ceva pe cap. Nu mai vorbeau. Bubuiturile se înteţiră din nou. Cineva se împiedică de un morman de moloz.

- Atenţie! strigă. E o casă dărâmată!...

Auziră un şuierat ascuţit şi se zvârliră toţi la pământ. Din faţă, izbucni o lumină verde-roşietică, urmată imediat de o explozie. Ştefan închise ochii. Parcă îşi simţi tot sângele adunat în inimă; o clipă crezu că se va sufoca. începu să

numere: unu, doi trei... - Biriş tocmai îmi spunea că mi-ai trimis un mesaj din labirint, vorbea Ileana. Dar n-am înţeles nimic. Nu înţeleg ce vrei să-mi spui... în clipa aceea închise ochii. Trăsnetul zgudui casa şi ferestrele tremurară prelung. - Unde o fi plecat băiatul acela prin ploaie? vorbi deodată Ileana, ridicându-se de pe canapea şi ducându-şi amândouă mâinile la tâmple. Apoi se întoarse spre el şi-l privi, exasperată, deznădăjduită. - De ce i-ai spus şi lui să vină? îl întrebă cu un glas înecat de emoţie. De ce i-ai vorbit şi lui? N-am înţeles nimic. - îi spuneam că am ieşit din labirint. Dar pe el îl rugasem să-ţi spună altceva. Nu mai mi-aduc nici eu prea bine aminte acum... Tăcuse, istovit, ascultând grindina revărsându-se în ferestre. Se făcuse aproape întuneric. Apoi înălţase brusc fruntea şi o întrebase: - Cine era logodnicul tău, căpitanul Melinte? Ileana

se oprise în mijlocul odăii şi întoarse speriată capul spre el. - L-ai iubit? o întrebă tulburat, aproape în şoaptă... Ridicând încet capul, Ştefan întâlni întreaga boltă străbătută de reflectoare, desprinzându-se albe, sticloase, din cearcănul roşu al cerului. Răpăiau intermitente tunurile antiaeriene; amuţeau brusc, ca şi cum s-ar fi pregătit să asculte, apoi izbucneau din nou, în salve neregulate. Un reflector se opri o clipă asupra unui balon captiv apoi se stinse brusc şi se reaprinse alături.

- Acum! repede! vorbi Ştefan ridicându-se. Trebuie să fugim!... Tăcuţi, se ridicară şi porniră toţi după el. Câteva zeci de metri în faţă întâlniră un taxi.

- E gol! strigă Fotescu.

- Dar nu e nici şoferul! spuse decepţionat Gherghel. Şoferul se desprinse anevoie de sub maşină.

- Am avut mare noroc! le spuse. M-am băgat la timp. Mi l-au găurit de schije...

Dar nu voia să-şi părăsească adăpostul.

- Aproape toate străzile vecine erau blocate, le spuse.

- Mergem la Park Hotel, vorbi înfierbântat Gherghel. Acolo e cel mai bun adăpost din Londra. Ai taxă dublă... Şi scapi şi dumneata. Aici au să cadă bombe toată noaptea...

- Trebuie s-o luăm pe-acolo, arătă şoferul către partea cea mai însângerată a oraşului. Are să fie greu... Şi suntem prea mulţi...

- Eu nu merg, spuse Ştefan. Dar plecaţi acum. Până nu soseşte alt val de avioane...

În cele din urmă, şoferul se lăsă convins. Se urcară în maşină tăcuţi, evitând să privească înainte spre City, unde flăcările păreau că se înteţesc.

- Noroc! le spuse Ştefan.

Urmări cu strângere de inimă maşina aşa cum se pierdea în perdeaua de fum roşu.

Către miezul nopţii se părea că atacul încetase. Ştefan ieşi din staţia de metrou în care se adăpostise cu un ceas înainte şi se îndreptă spre casă. O parte din reflectoare se stinseseră. Cerul părea acum şi mai însângerat deasupra cartierelor incendiate. în aer plutea un miros greu de păcură, de fum şi ciment. Intrând din nou în benză, i se păru că se trezeşte. - Pregătesc invazia, spusese cineva de lângă el. Asta e tactica lor: atrag atenţia asupra Capitalei şi atacă undeva pe coastă, ca să asigure debarcarea primelor unităţi... Ştefan întorsese capul să-l privească. Avea gâtul neaşteptat de lung şi de subţire şi vorbea rar, clipind necontenit, umezindu-şi la răstimpuri buza de sus, aproape sugân-du-şi-o. - Zilele acestea sunt hotărâtoare, adăugase. - Acum să-i vedem, strigase atunci o femeie. Acum, aici, pe pământul nostru!... Şi parcă deodată nu mai păreau atât de obosiţi. Se priveau unii pe alţii zâmbind, cu o neaşteptată dârzenie în ochi. - Bine că a început! exclamase cineva din fund. începu să fredoneze, dar se întrerupse o clipă şi adăugase: - Invazia, vreau să spun. Bine că a început... „Dumneata cum te-ai organizat? în caz de invazie vreau să spun." îşi scoase volumul de versuri din buzunar **şi-l** deschise la întâmplare. Se trezi târziu că privea de nu mai ştia când aceleaşi rânduri fără să le fi putut înţelege. Cu mintea fermecată de geniul unui poet.

„Adevărul este că mi-a fost frică." „Vorbeşte-mi despre orice *altceva...”* întoarse foaia continuând să se prefacă atent. Oamenii vorbeau între ei domol, cu lungi pauze. - Durează de patru ceasuri, spunea o femeie. Şi parcă tot pe aici se învârtesc, vorbise ea după vreo zece minute, reîntorcându-se. Bine că n-am apucat să ies; căzuse o bombă la capătul străzii. - Am simţit-o până aici, spuse tânărul cu gâtul lung. - Nu, ţi s-a părut, era antiaeriana...

De-abia când se depărtase destul de gura metroului şi se simţi din nou singur, pierdut în întuneric, se trezi de-a binelea. Nu cunoştea deloc cartierul. Cineva, care aproape adormise chirchit lângă ghişeul metroului, îi spusese că are vreun ceas de mers până să ajungă acasă. Trebuia să fie atent pe ce străzi umblă, ca să nu se rătăcească. Grăbi cât putu pasul. La primul colţ, însă, se opri, pentru că strada era întreruptă de frânghii. Un policeman îi strigă să se depărteze repede; căzuseră câteva bombe care încă nu explodaseră şi aştepta echipa de specialişti să le examineze. îi explică pe ce străzi să se îndrepte. Ştefan începu să alerge. După câtva timp i se păru că aude din nou uruitul avioanelor deasupra. Se opri, rezemându-se de un zid. „Un mesaj din labirint. N-am înţeles nimic. Vorbeşte-mi despre orice *altceva.”* începu din nou să fugă, ţinându-se cât mai aproape de zrduri. Avioanele se auzeau parcă din ce în ce mai distinct... Aşteptase mult timp, ascultând grindina biciuind ferestrele în snopuri dese, cărunte, apoi ridicase deodată capul şi o întrebase: - L-ai iubit? Pe el l-ai iubit? Pe logodnicul tău, l-ai iubit?!... Ileana îl privea speriată, îl privea de parcă n-ar fi îndrăznit să creadă că este încă acolo, lângă ea, vorbindu-i din ce în ce mai repede, cu un glas

Înăbuşit de emoţie, întrebând-o: - L-ai iubit? Crezi că l-ai iubit cu adevărat?... în lagăr, mă gândeam tot timpul la asta. Mă întrebam: îl iubeşte cu adevărat? îl poate iubi şi pe el, pe logodnicul ei?! De ce nu-mi răspunzi? L-ai iubit?...

Zărea la răstimpuri policemeni şi home-guarzi rezemaţi de porţi sau în gura adăposturilor de ciment din stradă, care-i urau noapte bună. Deasupra lor se roteau, nevăzute, depărtate, motoarele. încă n-au lansat... - De ce nu-mi răspunzi? Când eram la clinică, mi se păruse că mă pierdusem într-un labirint. Ştiam că există o ieşire, undeva, dar mă rătăcisem. Mă întrebam mereu: L-a iubit? pe el l-a iubit? Dacă aş fi ştiut ce să răspund ieşeam din labirint. De ce nu-mi răspunzi?... Ileana continua să-l privească, înspăimântată. - Tu nu-ţi dai seama ce înseamnă asta pentru mine: *să ştiu* dacă l-ai iubit şi pe el. - A murit lângă mine, spuse ea deodată. A murit în braţele mele. Nu mai mă întreba altceva... - Dar l-ai iubit? Crezi că l-ai iubit?... Se apropie de fereastră. Grindina încetase. Ploua acum cu băşici, ca o perdea de spume. - M-am logodit din deznădejde, spuse Ileana fără să întoarcă capul. A fost o logodnă din deznădejde, dacă poţi ghici ce înseamnă lucrul acesta... Apoi deschise brusc fereastra. Ploaia, vijelia, mirosul de frunze proaspete şi de pământ, mirosul de trandafiri scuturaţi, năvăliră deodată în odaie. - Dacă vrei să rămânem prieteni, te rog să nu-mi mai vorbeşti niciodată de asta. Dacă ai fi avut puţină imaginaţie... Dacă ai fi avut puţină dragoste pentru mine... Ghicise deodată că plângea, că se lăsa bătută de ploaie ca să poată plânge, dar

rămăsese împietrit în mijlocul odăii, privind-o, neîndrăznind să se apropie.

Se opri, istovit, ca să verifice numele străzi. Pe alocuri, oraşul i se păruse pustiu şi sinistru. Dar zărise şi străzi luminate de incendii, către care se îndreptau necontenit camionetele pompierilor şi maşinile cu policemeni. La răstimpuri se auzeau exploziile surde, neaşteptate, aproape stinghere, ale bombelor cu întârziere. Descifra cu greutate numele străzii şi îşi dădu seama că se rătăcise, începu să meargă obosit, pe lângă ziduri, scrutând întunericul ca să descopere un home-guard. Strada parcă ar fi făcut parte din alt oraş decât din această Londră bombardată şi incendiată. Fiecare casă îşi avea grădina s"au măcar arborele ei. Parcă mirosea mai puţin a fum şi a gudron. Chiar şi cerul părea mai puţin însângerat privit de aici. Se rezemă de un zid ca să se odihnească. O oboseală dulce, tulburătoare, îi pătrundea în tot trupul. - Nu, nu m-am supărat, îi spunea Ileana. Nu înţeleg de ce, dar pe tine nu mă pot supăra. Tu nu eşti ca oricare din noi. Tu trăieşti într-un vis al tău... Mi-e milă de mine, îmi plâng norocul meu. De ce m-ai întâlnit?... De ce-a trebuit să te întâlnesc tocmai pe tine?... La Zinca, baba îmi ghicea mereu: noroc, noroc în dragoste, noroc... Şi după ce te-am cunoscut, baba îmi ghicea: noroc în dragoste, noroc... Te-aş ruga să mă laşi acum. A stat ploaia...

Târziu, la capătul unei alei, i se păru că zăreşte o umbră. Se îndreptă într-acolo, dar după câţiva paşi se opri. Crezu că aude cuvinte româneşti. Vocea i se păruse, la început, cunoscută, dar nu izbutea să o identifice. De-abia apropiindu-se, îşi dădu seama, tresărind, că era glasul lui Vădastra.

- Săraca doamna Zissu! repeta el întruna. Săraca doamna Zissu! Să vină ea până aici pentru mine!...

Ştefan se apropie tulburat. Când îi spuse bună seara, Vădastra se întoarse brusc. Era cu capul gol şi nu-şi avea monoclul negru.

- Vorbiţi româneşte? întrebă el speriat. Sunteţi român?

- Sunt Viziru.

Îi întinse mâna dar, în întuneric, Vădastra nu i-o văzu, şi Ştefan şi-o retrase repede.

- Cum de sunteţi la ora asta pe aici? Unde e domnul profesor? Vădastra nu-i răspunse. îşi trecu mâna prin păr. Sub braţul stâng, Ştefan

observă că strânge servieta cu tabloul lui Antim.

- Ce s-a întâmplat?

- Am primit o telegramă, vorbi cu greutate Vădastra. O am cu mine... Staţi să v-o arăt, adăugă şi începu să caute în buzunar.

Îi întinse un plic.

- Tot n-o pot citi. Spune-mi dumneata ce scrie în ea...

- E de la Irina. Mă informează, într-o formă foarte aleasă, că sunt tată. A născut ieri în zori, un băiat...

- Felicitările mele!

- Mulţumesc! Vestea aceasta, cum era de aşteptat, m-a emoţionat foarte mult!... Am destupat o sticlă de şampanie şi am băut-o împreună cu nenea Iancu... Pe urmă, a început bombardamentul...

- Dar unde e domnul profesor?

- Nu ştiu ce-i cu el... A rămas în urmă. S-a rătăcit!...

- Nu se poate.

- S-a pierdut de mine pe la nouă, vorbi obosit Spiridon. L-am căutat vreo jumătate de ceas... Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva...

- Dar nu eraţi în adăpost? De ce-aţi părăsit adăpostul? Vădastra tăcu, strângându-şi servieta sub braţ.

- Aţi fost foarte imprudenţi, stărui Ştefan. Nu trebuia să ieşiţi din adăpost cât timp dura încă atacul. Mai ales că domnul profesor are groază de bombardamente...

- E o chestie delicată, nu v-o pot spune. O chestie care ne priveşte numai pe noi, familia...

- Trebuie să-l căutăm, spuse Ştefan tulburat deodată. Trebuie să mergem imediat...

Vădastra nu răspunse. Se mulţumi să-şi treacă în neştire mâna prin păr.

- Ce s-a întâmplat cu domnul profesor? îl întrebă din nou, aproape strigând.

- Nu ştiu... S-a rătăcit... O să aflăm mâine dimineaţă ce s-a întâmplat cu el...

Începură să se audă zgomotele motoarelor de avion, urmate de salve masive de artilerie. Vădastra îi apucă speriat braţul.

- Iar vin! şopti. Vin din nou!... Şi vin spre noi!... începu să tremure. Se agăţă deznădăjduit de Ştefan.

- Ce ne facem? întrebă. Acum nu mai scap!... Acum, ştiu că nu mai scap!... Cerul fu scrijelat în acea clipă de zeci de reflectoare, care-şi concentrau

bătaia chiar deasupra capetelor lor.

- Să căutăm un adăpost, spuse Ştefan privind în jurul lui. Haide cu mine! ... începu să fugă în susul străzii, unde i se părea că distinge o clădire mai

mare. Dar câteva clipe în urmă auzi şuieratul ascuţit al unei bombe şi se trânti la pământ. îşi simţi ceafa şi părul lovite cu nisip şi moloz. „întocmai ca şi atunci, ar fi vrut să ţipe, dar nu putea; gâtlejul îi era sugrumat, ca prins în frânghii nevăzute. Zări totuşi capul lui Ionel ieşind o clipă la suprafaţa apei, printre clăbuci. «Mia!»", strigase el. Era sigur că-l auzise strigând. Apoi, parcă tot cerul se lăsase pe baltă şi o strivise, ca un cort uriaş care s-ar fi prăbuşit cu un zgomot asurzitor. Nu mai putea auzi nimic. încercă să se ridice, să-l caute pe Spiridon, dar se împiedică de o lespede răsturnată pe trotuar şi căzu din nou. De data aceasta, simţi o durere ascuţită în amândoi genunchii. Rămase câteva secunde nemişcat, închizând ochii, strângându-şi dinţii. îl auzi pe Vădastra, în urma lui, căutându-l.

- Unde sunteţi? strigă el înspăimântat. Unde sunteţi?

Se ridică anevoie şi se îndreptă spre clădire; Vădastra alerga în urma lui. Când se apropiară, zgomotul motoarelor se auzea atât de puternic, încât amândoi se trântiră din nou la pământ, ferindu-se parcă să respire. De-abia atunci îşi dete seama că, puţine case în urmă, începuse o anumită agitaţie, se auzeau glasuri, un claxon de maşină. întoarse capul să vadă ce se întâmplă. Se aprinseseră câteva mici focuri - pe acoperişuri, într-o grădină, pe marginea trotuarului. „Au căzut bombe incendiare", îşi spuse, şi se pregătea să se ridice când simţi lângă el trupul lui Vădastra, târându-

se.

- Nu vă mişcaţi! şopti el. Eu ştiu ce-are să se întâmple. Acum au să cadă din nou alte bombe. Mi-a spus doamna Zissu.

Incendiile se întindeau. Strada întreagă începuse să se lumineze, bătută din mai multe părţi de flăcări. Se auzi de departe, sirena unei maşini de pompieri. Voi din nou să se ridice, dar Vădastra îl apucă de braţ.

Târziu, la capătul unei alei, i se păru că zăreşte o umbră. Se îndreptă într-acolo, dar după câţiva paşi se opri. Crezu că aude cuvinte româneşti. Vocea i se păruse, la început, cunoscută, dar nu izbutea să o identifice. Deabia apropiindu-se, îşi dădu seama, tresărind, că era glasul lui Vădastra.

- Săraca doamna Zissu! repeta el întruna. Săraca doamna Zissu! Să vină ea până aici pentru mine!...

Ştefan se apropie tulburat. Când îi spuse bună seara, Vădastra se întoarse brusc. Era cu capul gol şi nu-şi avea monoclul negru.

- Vorbiţi româneşte? întrebă el speriat. Sunteţi român?

- Sunt Viziru.

Îi întinse mâna dar, în întuneric, Vădastra nu i-o văzu, şi Ştefan şi-o retrase repede.

- Cum de sunteţi la ora asta pe aici? Unde e domnul profesor? Vădastra nu-i răspunse. îşi trecu mâna prin păr. Sub braţul stâng, Ştefan

observă că strânge servieta cu tabloul lui Antim.

- Ce s-a întâmplat?

- Am primit o telegramă, vorbi cu greutate Vădastra. O am cu mine... Staţi să v-o arăt, adăugă şi începu să caute în buzunar.

Îi întinse un plic.

- Tot n-o pot citi. Spune-mi dumneata ce scrie în ea...

- E de la Irina. Mă informează, într-o formă foarte aleasă, că sunt tată. A născut ieri în zori, un băiat...

- Felicitările mele!

- Mulţumesc! Vestea aceasta, cum era de aşteptat, m-a emoţionat foarte mult!... Am destupat o sticlă de şampanie şi am băut-o împreună cu nenea Iancu... Pe urmă, a început bombardamentul...

- Dar unde e domnul profesor?

- Nu ştiu ce-i cu el... A rămas în urmă. S-a rătăcit!...

- Nu se poate.

- S-a pierdut de mine pe la nouă, vorbi obosit Spiridon. L-am căutat vreo jumătate de ceas... Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva...

- Dar nu eraţi în adăpost? De ce-aţi părăsit adăpostul? Vădastra tăcu, strângându-şi servieta sub braţ.

- Aţi fost foarte imprudenţi, stărui Ştefan. Nu trebuia să ieşiţi din adăpost cât timp dura încă atacul. Mai ales că domnul profesor are groază de bombardamente...

- E o chestie delicată, nu v-o pot spune. O chestie care ne priveşte numai pe noi, familia...

- Trebuie să-l căutăm, spuse Ştefan tulburat deodată. Trebuie să mergem imediat...

Vădastra nu răspunse. Se mulţumi să-şi treacă în neştire mâna prin păr.

- Ce s-a întâmplat cu domnul profesor? îl întrebă din nou, aproape strigând.

- Nu ştiu... S-a rătăcit... O să aflăm mâine dimineaţă ce s-a întâmplat cu el...

Începură să se audă zgomotele motoarelor de avion, urmate de salve masive de artilerie. Vădastra îi apucă speriat braţul.

- Iar vin! şopti. Vin din nou!... Şi vin spre noi!... începu să tremure. Se agăţă deznădăjduit de Ştefan.

- Ce ne facem? întrebă. Acum nu mai scap!... Acum, ştiu că nu mai scap!... Cerul fu scrijelat în acea clipă de zeci de reflectoare, care-şi concentrau

bătaia chiar deasupra capetelor lor.

- Să căutăm un adăpost, spuse Ştefan privind înjurai lui. Haide cu mine!... începu să fugă în susul străzii, unde i se părea că distinge o clădire mai

mare. Dar câteva clipe în urmă auzi şuieratul ascuţit al unei bombe şi se trânti la pământ. îşi simţi ceafa şi părul lovite cu nisip şi moloz. „întocmai ca şi atunci, ar fi vrut să ţipe, dar nu putea; gâtlejul îi era sugrumat, ca prins în frânghii nevăzute. Zări totuşi capul lui Ionel ieşind o clipă la suprafaţa apei, printre clăbuci. «Mia!»", strigase el. Era sigur că-l auzise strigând. Apoi, parcă tot cerul se lăsase pe baltă şi o strivise, ca un cort uriaş care s-ar fi prăbuşit cu un zgomot asurzitor. Nu mai putea auzi nimic. încercă să se ridice, să-l caute pe Spiridon, dar se împiedică de o lespede răsturnată pe trotuar şi căzu din nou. De data aceasta, simţi o durere ascuţită în amândoi genunchii. Rămase câteva secunde nemişcat, închizând ochii, strângându-şi dinţii. îl auzi pe Vădastra, în urma lui, căutându-l.

- Unde sunteţi? strigă el înspăimântat. Unde sunteţi?

Se ridică anevoie şi se îndreptă spre clădire; Vădastra alerga în urma lui. Când se apropiară, zgomotul motoarelor se auzea atât de puternic, încât amândoi se trântiră din nou la pământ, ferindu-se parcă să respire. De-abia atunci îşi de te seama că, puţine case în urmă, începuse o anumită agitaţie, se auzeau glasuri, un claxon de maşină. întoarse capul să vadă ce se întâmplă. Se aprinseseră câteva mici focuri - pe acoperişuri, într-o grădină, pe marginea trotuarului. „Au căzut bombe incendiare", îşi spuse, şi se pregătea să se ridice când simţi lângă el trupul lui Vădastra, târându-se.

- Nu vă mişcaţi! şopti el. Eu ştiu ce-are să se întâmple. Acum au să cadă din nou alte bombe. Mi-a spus doamna Zissu.

Incendiile se întindeau. Strada întreagă începuse să se lumineze, bătută din mai multe părţi de flăcări. Se auzi de departe, sirena unei maşini de pompieri. Voi din nou să se ridice, dar Vădastra îl apucă de braţ.

- Ascultaţi-mă pe mine, vorbi el sugrumat. Nu vă mişcaţi. Aşa s-a întâmplat şi cu nenea Iancu... A plecat prea devreme...

O nouă serie de explozii se auziră parcă foarte aproape. Spiridon gemu.

- V-am spus eu? şopti el ca într-un horcăit, fără să-şi ridice capul. Acum

vin altele... Şi altele... Şi altele... Aşa l-au omorât pe nenea Iancu...
Ştefan îşi strânse pumnii încercând să se trezească.
- Ieşise din adăpost ca să-şi facă neputinţele, continuă Vădastra cu greutate, ca şi cum s-ar fi sufocat. Se aşezase aşa, pe marginea unui trotuar, cum stăm noi acum. Eu i-am spus să se grăbească, să nu stea mult, că au să înceapă iar bombele. Dar n-a vrut. Scăpase tabloul jos, în întuneric, şi nu-l mai găsea... Dar era chiar sub el. L-am găsit eu; era aproape ud... Ce credeţi? S-a stricat? Şi-a pierdut din valoare dacă a fost udat? Dumneavoastră ce credeţi? Un tablou atât de preţios, dacă a fost puţin udat, pe la colţuri, poate să-şi piardă din valoare? Ce credeţi? întrebă el de mai multe ori cu deznădejde.
- Cred că nu.
- Aşa cred şi eu. Ce importanţă poate avea dacă a fost puţin udat?!... Până mâine dimineaţă se usucă.
- Dar ce s-a întâmplat cu domnul profesor?
- Era o scară de piatră acolo şi-şi făcea neputinţele pe trotuar, la capătul scării, începu tulburat Vădastra.
Dar un ţipăt de femeie, izbucnit foarte aproape de ei, îi făcu să ridice amândoi capetele. Câţiva metri în susul străzii, acoperişul unei case ardea cu furie şi o femeie cu un copil în braţe striga deznădăjduită de la o fereastră, învăluită în fum. Vădastra strânse tremurând braţul lui Ştefan.
- Parcă ar fi glasul Irinei, spuse.
Voiră să se ridice amândoi, dar o nouă serie de explozii îi ţintui la pământ.
- Dumneavoastră credeţi în îngeri? întrebă foarte emoţionat Vădastra. Doamna Zissu spunea că îngerii există. I-a văzut de mai multe ori. Spunea că fiecare om are îngerul lui păzitor.
- Ce s-a întâmplat cu domnul profesor? strigă Ştefan. Ce s-a întâmplat cu el?...
- A murit, vorbi cu destulă linişte Vădastra. A alunecat pe scări şi a murit. V-am spus că-şi făcea neputinţele... A lunecat, aşa, şi a murit... Cădeau mereu bombe în jurul nostru...
Ştefan voi să se ridice, dar Vădastra îşi apăsă braţul cu toată greutatea asupra lui.
- ... Venise şi doamna Zissu. Aproape n-am recunoscut-o. Săraca, doamna Zissu! Cum am lăsat-o eu şi cum am regăsit-o!... E adevărat, au trecut mulţi ani de-atunci...

Ţipetele femeii se auzeau tot mai disperate. Cu un efort, scrâşnind, Vădastra se ridică în picioare. îi întinse lui Ştefan servieta.
__Tineti-o, vă rog, o clipă, spuse cu un glas uscat. Trebuie să mă duc să scap femeia aia...
Ştefan încercă să se ridice, dar Spiridon îi ţipă, alarmat.
- Să nu vă mişcaţi!... Păziţi bine servieta. Asta e singura noastră avere. Voi să pornească, dar se întoarse şi, trecându-şi mâna prin păr, adăugă:
- ... Ştiţi, de fapt, eu l-am omorât!... L-am îmbrâncit pe scară când îşi făcea neputinţele şi s-a prăvălit până jos, mort... Degeaba îmi spunea doamna Zissu că nu l-am omorât. Ştiu foarte bine: eu l-am îmbrâncit. L-am văzut cum se rostogoleşte. Am luat servieta şi am plecat. Cădeau atâtea

bombe încât mă mir cum am scăpat... Dar, ştiţi, ăsta e un secret al nostru. Fiţi, vă rog, foarte discret...

Se întoarse, şi cu o neaşteptată supleţe, începu să alerge spre casa incendiată. Ştefan îşi simţea genunchiul înţepenit. încercă de mai multe ori, fără să reuşească să se urnească. îl văzu pe Vădastra intrând în casă, după ce strigase ceva femeii de la fereastră. Dar, câteva clipe în urmă, îl zări din nou în stradă, printre alţi oameni, apărând şi dispărând în bătaia flăcărilor. Mai făcu o încercare să se ridice, dar durerea care o simţi în genunchi fu atât de puternică, încât căzu în nesimţire, apucând servieta cu pumnul, deznădăjduit, ca şi cum ar fi încercat să se agate de ceva.

Se trezi într-un pat străin. îşi dădu imediat seama că se află într-un spital, îl lovi lumina puternică din sală şi un miros curios de medicamente, care-i răscolea amintirile, fără să le poată identifica undeva cu precizie, în trecut.

- Unde sunt rănit? întrebă el infirmiera.

- Nicăieri. Sunteţi perfect sănătos. V-am ruga chiar să vă îmbrăcaţi... Nu mai avem paturi...

Ştefan se îmbujora. Se ridică în capul oaselor şi simţi în întreg trupul o imensă oboseală.

- Şi cu toate acestea am leşinat, spuse. Am voit să mă scol şi am simţit o durere teribilă în genunchi.

- Probabil că v-aţi lovit căzând, spuse infirmiera.

Îi zâmbi şi se depărta. Ştefan îşi plecă repede ochii. Sala era plină de răniţi. Auzea la răstimpuri gemete, oftaturi. îşi mişcă picioarele şi, deşi vlăguiala stăruia, nu mai simţi nici o durere. începu să se îmbrace grăbit sub cuvertură. Pe marginea patului îşi găsi hainele şi servieta lui Vădastra. Brusc, îşi aminti de întâmplările nopţii şi se tulbură. Ar fi vrut să întrebe ce se întâmplase cu Vădastra, dar îşi de te seama că infirmiera nu avea de unde să ştie. O altă infirmieră îl conduse într-un birou, unde semnă mai multe hârtii.

- Aţi avut un noroc fără seamăn, îi spuse funcţionarul privindu-l cu mirare. Ardea totul în jurul dumneavoastră. Când v-a ridicat ambulanţa, vă credeau grav rănit. A fost imposibil să vă deşepte. Şi mâna vi se încleştase pe servieta asta...

Ştefan roşi din nou, mulţumi şi se pregăti să plece. Dar se întoarse după câţiva paşi.

- N-aţi găsit printre răniţii de pe aceeaşi stradă şi un compatriot de-al meu, Vasilescu-Vădastra?

Funcţionarul îşi consultă metodic fişierul.

- Nu, spuse. Dar, ştiţi, adăugă el fără să-şi ridice ochii, aici nu au adus decât răniţii. Şi nici măcar nu i-au adus pe toţi...

Întâlni un taxi foarte aproape de spital şi se duse la Legaţie. Căzuseră multe bombe în vecinătate şi o parte din geamurile Legaţiei erau sparte. Pe Cromwell Road, câteva case fuseseră incendiate. Ultimul etaj al Muzeului de Ştiinţe Naturale fumega încă. Portarul Legaţiei părea, însă, voios. Avea mâinile scrijelite şi pârlite de bombele incendiare pe care le

stinsese noaptea întreagă. îi spusese că însărcinatul cu afaceri venise de dimineaţă şi dăduse dispoziţii ca o parte din servicii să fie transferate la Ambasadă, în Belgrave Square. Se afla acolo un adăpost destul de sigur şi destul de încăpător ca să aibă loc toţi membrii Legaţiei. Ştefan urcă în biroul lui ca să-şi claseze dosarele, dar după câteva minute renunţă. Chemă la telefon Belgrave Square. îi răspunse chiar Fotescu, fericit că-i aude glasul. îi purtaseră toţi grija, îi spuse, văzând că nu vine de dimineaţă la Legaţie. Ştefan întrebă dacă ştie ceva despre Vădastra şi Antim. Nu ştia nimic. Dar până acum Legaţia nu fusese informată de nici o pierdere printre membrii coloniei româneşti.

Coborî, cu servieta lui Antim sub braţ, şi se duse să ia masa la un restaurant din apropiere. în faţa staţiei de metro se opri să-şi cumpere ziarele.

- Asta a fost *Blitz* în regulă, Sir! îi spuse vânzătorul de ziare şi zâmbi. Dar lui Ştefan i se păru că zâmbeşte cu oarecare efort. Trecu mai departe,

privind feţele oamenilor din jurul lui. Purtau, toţi, urmele nopţii nedormite; arătau parcă mai pământii, cu o mare resemnare în ochi, cu buzele strânse. Restaurantul fusese pe jumătate dărâmat, şi Ştefan simţi deodată că nu-i mai e foame. Intră într-un *pub* vecin şi ceru un sandvici şi un pahar de bere. Rămase mult timp fără gânduri strângând servieta cu tabloul lui Antim, mestecând în neştire. Apoi se trezi şi începu să citească ziarele. Simţi cum îl cuprinde oboseala şi se ridică cu un efort, plăti şi se îndreptă spre Legaţie. îşi aminti că trebuie să telegrafieze Ioanei, s-o liniştească.

Pe la ceasurile patru, după ce termină de împachetat arhiva care trebuia transportată în Belgrave Square, nu se mai putu împotrivi ispitei de a dormi şi se plecă pe birou, culcându-şi capul pe braţul drept. O visă pe Ioana, care

parcă venise să-l caute la Legaţie şi nu izbutea să intre: portarul îi spunea prin uşă: „Nu mai stă nimeni aici! S-au mutat toţi în Belgrave Square!..." Ioana stăruia, bătea din ce în ce mai tare cu pumnul în uşă: „E urgent! striga ea. Am venit cu doamna Zissu. Am venit să-l căutăm pe Vădastra..." „în Belgrave Square! în Belgrave Square!", striga portarul.

Simţi că-l zgâlţâie cineva şi, tresărind, se deşteptă. în faţa lui, în lumina cenuşie a amurgului, stătea Iancu Antim. Ştefan rămase o clipă cu ochii holbaţi, apoi sări speriat în picioare.

- Ştiam eu că tot aici am să te găsesc! spuse Antim.

Şi se aşeză ostenit pe fotoliul din faţa biroului. Ştefan observă că are braţul drept prins într-o eşarfă neagră. Doar după ce-l văzu în fotoliu, bătăile inimii se potoliră, dar în clipa următoare simţi o mare slăbiciune în tot trupul şi se aşeză şi el pe scaun. Antim îşi scoase batista şi-şi şterse cu mare băgare de seamă fruntea. De-abia acum văzu Ştefan că era plin de vânătăi pe faţă şi pe frunte şi avea o mare tăietură sub ochiul drept, care i se prelungea adânc în barbă.

- Colonelul Chabert! iubite domnule Viziru, începu Antim silindu-se să zâmbească.

Dar zâmbetul probabil că-i irita una din tăieturi, căci îşi duse repede batista la colţul gurii şi şi-o apăsă, lung.

- Ce s-a întâmplat?

- Colonelul Chabert! nu-ţi spun! făcu Antim păstrându-şi încă batista la

gură. Au crezut c-am murit... M-au găsit pe jumătate mort, cu capul spart!... Şi n-aveam nimic! Absolut nimic.

Se opri, şi cu mare grijă îşi trecu din nou batista pe frunte.

- Tâlharul de Spiridon m-a îmbrâncit! spuse. L-am simţit eu de mult că mă urmăreşte... Şi acolo, în capul scării, l-am văzut cum se pregăteşte să mă îmbrâncească. M-am lăsat moale şi am căzut... Nu mai credeam că am să scap! Dar bun e Dumnezeu... şi când are omul zile!... Iată că am scăpat! Pedeapsa lui Dumnezeu! Că acum nu-mi mai scapă Spiridon! Acum am dovadă! Ocna are să-l mănânce! Şi tabloul tot n-are să-l poată vinde. Că eu am şi anunţat poliţia că mi l-a furat. Şi am venit aici ca să anunţaţi şi dumneavoastră. Şi să mă pun sub protecţia dumneavoastră. Că criminalul e în stare să încerce din nou să mă omoare!...

- L-am întâlnit azi-noapte, spuse Ştefan.

Antim ridică brusc capul şi-l privi cu o înspăimântată intensitate.

- Avea tabloul la el? întrebă repede.

^a' spuse Ştefan ridicându-se de la birou şi îndreptându-se către colţul n Unde îşi depozitase partea din arhivă ce trebuia evacuată. Mi l-a dat mie

În păstrare, adăugă. Adică, mai exact, mi l-a dat ca să vi-l înmânez dumneavoastră...

Antim sări în picioare şi prinse cu amândouă mâinile servieta. Tremura.

Apoi îşi făcu o cruce mare.

- Să-ţi dea Dumnezeu şi Maica Domnului sănătate, spuse el emoţionat. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate!...

Dar nu mai putu continua. începu să plângă zguduit de suspinuri şi-şi acoperi

faţa cu batista.

- Dar nu mai avem nici o veste despre domnul Vădastra, spuse încet Ştefan. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu el. Sărise să dea ajutor unei femei într-o casă incendiată... Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva...

- Să-ţi dea Dumnezeu sănătate! repeta întruna Antim, printre suspinuri. Dumnezeu şi Maica Domnului să-ţi dea sănătate!... Dumnezeu şi Maica Domnului!... Colonelul Chabert!...

VIII

Ajunsese la Bristol la zece noaptea. Gara fusese bombardată şi anevoie găsi un taxi care să-i ducă cele două valize până la hotelul unde i se reţinuse cameră. în întuneric, oraşul i se păru sinistru. De o parte şi de alta a străzii, zărea scheletele caselor incendiate. Pe alocuri, cerul se întrevedea printre ruine. Holul hotelului era plin şi totuşi aproape că nu se auzeau voci. Oamenii îşi vorbeau în şoaptă sau moţăiau obosiţi în fotolii. Era singurul mare hotel scăpat neatins din ultimele bombardamente.

- Aţi ascultat emisiunea de la nouă seara? întrebă pe funcţionarul de la recepţie predându-i paşaportul. Ce veşti din România?

Era un bărbat aproape bătrân, cu o mustaţă scurtă, căruntă, şi ochelari de aur. Ridică fruntea din registru şi-l privi corect, fără grabă, parcă ar fi încercat să-şi aducă aminte.

- România?... Ah, da. E revoluţie. S-au răsculat Gărzile de Fier împotriva generalului Antonescu.

Ştefan aflase de rebeliune dimineaţa, la Londra, cumpărând gazetele în

gară. Dar nu înţelegea ce se întâmplă.

- Nimic altceva? stărui. Ceva detalii mai precise asupra situaţiei?...

- Situaţia pare confuză. E revoluţie. Aveţi camera 84, la etajul III, adăugă repede, ca şi cum i-ar fi părut rău că vorbise, şi-şi plecă ochii în registru.

Ştefan urcă absent în camera 84. Plutea parcă între ziduri o nedefinită tristeţe, de casă pustie, îndoliată. Perdelele groase care acopereau fereastra păreau posomorâte, vechi, rămase acolo dintr-un alt veac. îşi aprinse o ţigară şi începu sa se dezbrace. îi era frig. Aşeză servieta sigilată lângă el, pe pat, şi stinse lumina. Dar nu putea să adoarmă. Fuma cu capul pe pernă, aşa cum începuse în noaptea aceea, alături de Antim.

Coborând în subsolul Ambasadei, voise să-i ia braţul.

- Nu mă atinge, te rog! spusese Antim, ferindu-se. Unde pui mâna, mă doare. Parcă aş avea toate oasele zdrobite...

Două din camerele din subsol fuseseră transformate în adăpost. Erau două încăperi lungi şi înguste, în care se aduseseră paturi de campanie şi câteva măsuţe. Ştefan se îndreptase către colţul cel mai întunecat, îşi scoase cravata şi vestonul, îmbrăcă o haină de casă, şi se culcă. Adormise îndată.

Se deşteptase târziu şi privise cu mirare în jurul lui. Nu-şi dădea seama unde se află. O parte din becuri fuseseră stinse. îi era frig. Zări, lângă el, pe Antim dormind cu servieta sub cap. După câteva clipe, intrase căpitanul aducând pe o tavă ceştile cu cafea.

- Cât e ceasul? îl întrebă.

- Două jumătate, răspunse căpitanul aşezând tava pe una din măsuţe. Nu vrei şi dumneata o cafea?

- Parcă aş vrea.

Căpitanul i-o aduse şi-i întinse pachetul cu ţigări.

- Dar obosit ai mai fost, dacă ai putut dormi, îi spuse. Eu n-am putut închide ochii. Nu atât din cauza bombelor, cât a artileriei antiaeriene. Sunt bateriile astea de lângă noi... Acum s-au mai potolit, dar au să înceapă din nou...

Îşi aprinse ţigara şi-şi trase cuvertura până sub bărbie. îi era parcă din ce în ce mai frig. Antim scânci prin somn, apoi începu să strănute. Ştefan întinse braţul ca să-l acopere mai bine cu pătura. Antim se smuci brusc, apucând cu amândouă mâinile servieta.

- Dumneata erai? întrebă el speriat.

Şi-l privi cercetător, cu bănuială. Ştefan îi zâmbi şi se ghemui sub pătură. Se simţea aproape îngheţat. Ar fi vrut să adoarmă din nou şi închise ochii. Dar îi redeschise imediat şi întoarse capul. Antim nu se culcase; îi urmărea foarte atent mişcările. Ochii li se întâlniră o clipă. Stânjenit, Ştefan se întoarse cu

faţa la perete.

În săptămâna aceea bombardamentele s-au ţinut lanţ, noapte după noapte. Antim n-a mai părăsit subsolul Ambasadei. în timpul zilei, când nu erau alarme, urca în marele salon care fusese transformat în sală de aşteptare, se aşeza într-un fotoliu, cu servieta pe genunchi, şi moţăia. Dacă se dădea alarma în timpul prânzului sau cerul era prea înnourat, nu

îndrăznea să se ducă la restaurant, şi se mulţumea cu un sandvici. Serile îi dădea să mănânce bucătarul Ambasadei. Nu voise să se mai întoarcă acasă, nici măcar întovărăşit de Ştefan. Căpitanul îi adusese o mică valiză cu albituri şi un palton.

- Nu l-a văzut nimeni mort! murmura el din timp în timp.

Se certase cu însărcinatul de afaceri pentru că se împotrivise să anunţe la Bucureşti dispariţia lui Vădastra.

- Speriaţi fata degeaba, spusese. Nenorociţi două biete femei!... Nu l-a văzut nimeni mort!...

Casa în care pătrunsese Vădastra arsese până în temelii. Pieriseră acolo o seamă de oameni, dar Antim încă nu voia să creadă în moartea lui Spiridon.

__Nu-l cunoaşteţi cine e..., murmura singur, răsucindu-se în fotoliu. Nu pot eu să spun mai mult, dar v-aţi cruci dacă aţi afla!...

Prinsese ticuri de bătrân. Vorbind, clătina din cap şi îşi sugea mereu buzele. Dormea îmbrăcat, cu servieta sub pernă. Barba îi crescuse sălbatică şi, ca să-şi ascundă gulerul ros şi murdar al cămăşii, purta necontenit un şal în jurul gâtului.

Apoi, într-o dimineaţă, la sfârşitul lui septembrie, se apropiase speriat de Ştefan. Părea descompus.

- Plec cu dumneata la Oxford, îi spuse în şoaptă. Nu mai pot rămâne aici!... Ştefan tocmai se întorcea de la Oxford. Se hotărâse evacuarea funcţionarilor

auxiliari şi fusese să caute locuinţe. Dar oraşul era arhiplin. Cu multă greutate găsise două camere într-o pensiune modestă „Oxoniensis".

- Vin cu dumneata! Nu mai pot rămâne aici! E un nebun cu noi în adăpost. A înnebunit în timpul bombardamentului. N-am dormit toată noaptea de groază...

Către miezul nopţii, cineva începuse să urle. Nu îndrăznise nimeni să coboare din pat şi să vadă ce se întâmplă. împietriseră toţi, aşteptând. Dar urletele au amuţit deodată şi omul a readormit. Numai Antim n-a mai putut închide ochii.

- E nebun! murmura. E nebun de legat!...

Îşi dăduseră întâlnire la gară la ora cinci. Ştefan l-a aşteptat acolo, pe peron, o jumătate de ceas. Se dăduse între timp alarma şi cum Antim nu mai sosea, şi-a închipuit că-i fusese teamă să traverseze oraşul sub bombardament şi că renunţase să mai plece în acea seară. S-a urcat în trenul următor. Călătorea pentru întâia oară în timpul unui atac aerian şi nu se simţi pe deplin liniştit decât după ce trecu de Uxbridge.

A doua zi află că Antim plecase din Belgrave Square către ora patru, într-un taxi. Câteva ceasuri în urmă se telefonase la Ambasadă ca să se anunţe că fusese găsit mort într-o sală de aşteptare din Paddington Station. Avusese o sincopă. A fost îngropat în seara următoare.

Ştefan îşi stinse ţigara. „Nu i-a fost dat să ajungă la Oxford", şopti ca să-şi alunge gândurile. închise ochii. „E revoluţie; s-au răsculat Gărzile de Fier." Aşa cum prevestise Antim: „Ăştia au să facă revoluţie, spunea, ăştia au să-l omoare pe general." Când l-au înmormântat, începuse să plouă. Veniseră patru cimitir: căpitanul, bucătarul, el şi Fotescu. însărcinatul cu

afaceri trimisese [0] coroană: „Amintire scumpului nostru compatriot". Ar fi vrut să vină şi el, spunea, dar era chemat la Foreign Office. Când s-au întors de la cimitir, în

maşina lui Fotescu, ploaia se înteţise. L-au lăsat la gară. Până la Oxford, privise ploaia măruntă şi rece bătând molcom în geamurile vagonului. Ploaia l-a întovărăşit pretutindeni în zilele următoare. Cerul, cenuşiu şi aspru, parcă se apropiase şi mai mult de pământ. Mirosea a frunze veştede şi toate lucrurile erau umede. Octombrie.

Se deşteptă la şase. La şapte, pleca din faţa hotelului maşina aeroportului. Când au pornit, era încă întuneric afară. Se suiră în maşina două femei şi câţiva bărbaţi. Lângă el se aşezase un ofiţer, cu aerul absent, care fuma întruna, fără să privească nicăieri. Maşina trecea pe străzi străjuite de ruine, printre care mijea lumina murdară a zorilor. Când se lumină de-a binelea, începu să plouă. Camioneta vira brusc şi se opri în faţa unei bariere din sârmă ghimpată. Din ghereta de ciment înainta, ferindu-se de băltoace, o santinelă. Trase deoparte bariera şi camioneta pătrunse pe aerodrom.

Doi soldaţi în mantii de ploaie coborâră bagajele. Pasagerii au fost conduşi într-o clădire cenuşie. Ofiţerul îi urmă tăcut. Controlul şi plata bagajelor se făcu repede. Apoi trecură la controlul paşapoartelor. Ştefan fusese lăsat la urmă. Cu servieta lângă el, aştepta. După un sfert de ceas, un soldat îi strigă numele. în birou se afla ofiţerul din maşină şi încă un funcţionar civil. I-au cerut hârtiile şi le-au examinat, pe rând, cu mare atenţie. Apoi, fără să-şi ridice privirile, ofiţerul îl întrebă ce misiune a avut la Londra.

- Nu sunteţi trecut în lista corpului diplomatic, spuse.

Îi întinse lista şi Ştefan parcurse numele funcţionarilor Legaţiei României. Al lui nu era.

- Portmoneul dumneavoastră, vă rog, spuse ofiţerul.

Îl desfăcu, scoase toate hârtiile, numără bancnotele, apoi trecu totul funcţionarului de lângă el. Ştefan privea toate acestea cu un început de teamă, îşi aminti, fulgerător, de Prefectura Poliţiei. Se întrebă dacă nu cumva i-o fi rămas în portmoneu vreo însemnare sau vreun nume, care să poată părea suspect.

- Mai aveţi altceva prin buzunare? întrebă ofiţerul.

Ştefan începu să se caute şi scoase tot ce avea. Scoase şi batista, dar voi s-o pună repede în buzunar.

- Lăsaţi-o, vă rog, spuse ofiţerul. Care sunt cheile de la valizele dum-neavoastră? Controlul se face alături...

„Ministrul a avut dreptate: e din cauza lui Duma!...", îi fulgeră prin minte. Ofiţerul aşeză toate obiectele într-un coşuleţ, afară de un pachet început de ţigări pe care-l lăsă pe birou, şi sună. Intră un soldat, se apropie de birou şi luă coşul. Funcţionarul în civil cerceta cu mare atenţie fiecare hârtiuţă din portmoneu. Câteva cărţi de vizită pe care erau însemnări le aşezase deoparte. - O să vi se facă percheziţie corporală, spuse ofiţerul ridicându-se.

Ştefan se îmbujora. E adevărat, ministrul îl prevenise: era suspect.

- Credeam că faptul de a poseda un paşaport diplomatic şi de a fi fost în misiune...

Dar ofiţerul nu-l lăsă să termine.

- Guvernul dumneavoastră se poartă mai rău, spuse apropiindu-se de uşă. Gazetarii noştri au fost arestaţi de poliţia legionară, bătuţi şi schingiuiţi. Gestapoul de la Ploieşti i-a scos dinţii corespondentului unui ziar...

- Dar asta a făcut-o Gestapoul, îl întrerupse Ştefan ridicând deodată tonul.

- Totuna e, spuse ofiţerul închizând uşa în urma lui.

Funcţionarul în civil îi ceru haina. Apoi sună; intră un tânăr, cu ochii mărunţi şi cenuşii. Luă haina şi se apropie de fereastră. începu să o pipăie încet, cu pricepere, purtându-şi degetele pe fiecare cusătură. Funcţionarul îi examina în acest timp vesta. Intră un al treilea, care îi ceru pantofii şi se retrase cu ei într-un colţ. într-un sfert de ceas, Ştefan rămăsese gol. Se aşeză pe scaun, neîndrăznind să se simtă umilit. „Ar fi trebuit să mă aştept la asta. E din cauza lui Duma." Ministrul îl prevenise. întinse mâna să-şi ia din pachetul lăsat pe birou o ţigară.

- Ce voiţi? întrebă sever funcţionarul.

- O ţigară.

Îi scoase chiar el ţigara din pachet, apoi îi întinse chibritul aprins.

- Mulţumesc, spuse Ştefan.

Funcţionarul clătină din cap şi se reîntoarse la lucrul lui.

În acea duminică de noiembrie, se trezise repetând de mai multe ori un nume: Mihai Duma. Era sigur că îl auzise cândva, dar nu izbutea să-şi amintească în ce împrejurare. După vreun ceas de eforturi, renunţase să mai caute şi coborîse. Era întunecat; începuse să plouă. îşi strânsese macferlanul înjurai gâtului şi se îndreptase cu pasul repede către râu. Cunoştea un loc care îi plăcea mult; râul trecea acolo într-o pădure. Un vaporaş încremenise lângă mal, pustiu, vetust, ca o relicvă dintr-o altă lume. Anglia dinainte de 10 mai 1940. O viaţă pe care nu o cunoscuse, pe care o îndrăgise numai din cărţi. Pe drum, ploaia se înteţise. Era cu capul gol şi căută un loc unde să se adăpostească. Trecea prin faţa unui parc în care desluşise corturi şi câteva camioane camuflate. Ştia că sunt trupele destinate să apere teritoriul de cele dintâi valuri de paraşutişti, şi grăbi pasul. Orice român e suspect. Grăbi şi mai mult pasul până ce ajunse în faţa unei case care avea, la poarta dinspre şosea, un soi de acoperiş sub care se putea adăposti. îşi aprinse o ţigară. Gardul de fier care împrejmuia curtea fusese scos şi dăruit industriei de război, ca şi toate grilajele din Oxford, de altfel. „Mihai Duma, îşi aminti el deodată, este cineva de care îi vorbise Biriş." Dar nu izbuti să-şi amintească mai mult şi se întoarse acasă iritat, cu fruntea plecată, prin ploaie. La „Oxoniensis" îl aştepta dejunul:

o sardea pe o frunză de salată, o felie de limbă afumată, o bucată de pâine, doi pesmeţi şi o ceaşcă cu compot. Mancă grăbit şi se sui repede în camera lui. Introduse un shilling în radiatorul electric şi-l trase aproape de birou, ca să-şi dezmorţească picioarele. Apoi luase la întâmplare o carte şi-o deschise la mijloc. Târziu, îi privise titlul să vadă ce citeşte; era un volum

de critici literare ale Virginiei Woolf. De Mihai Duma îi vorbise Biriş în noaptea... „Am fost la unul, Mihai Duma, tocmai la Cotroceni..." Simţi că începe să i se facă frig.

- Am avut totuşi o misiune oficială! începu el deodată. Nu prea văd deosebirea între Gestapou şi dumneavoastră, marea democraţie...

Unul dintre poliţişti, care-i cerceta, în dreptul ferestrei, cămaşa, întoarse încet capul şi zâmbi. Gol, cu mucul de ţigară între degete, Ştefan i se păru mai ridicol aşa cum încercase să se ridice, indignat de pe scaun.

- Noi n-o să vă scoatem dinţii, spuse el placid.

„Am întâlnit un om interesant! spusese Biriş în acea noapte. Unul, Mihai Duma." în dimineaţa următoare, la Legaţie, se hotărâse deodată să-i telegrafieze. îşi dădea seama că e imprudent, dar simţea că nu se va linişti decât după ce va primi răspunsul lui Biriş. „Rog comunică telegrafic amănunte precise despre Mihai Duma. Stop. Interesat cel mai mare grad acest om. Stop. Amiciţie Ştefan." începuse să cifreze telegrama în cifrul Ministerului Economiei, dar îşi amintise deodată că cifrul e perimat de câteva luni. Ar fi trebuit să-l roage pe Fotescu, sau pe consilierul de Legaţie. Şovăise multă vreme, apoi coborî chiar el şi duse telegrama la poştă. A treia zi primise răspunsul: „Omul lipsit de interes. Stop. încetat de mult orice legătură cu el. Stop. Fericit totuşi de semnul de viaţă pe care mi l-ai dat. Stop. Amiciţie Petre".

Un poliţist îi întinsese cămaşa. O luă, fără să mulţumească, şi şi-o trase repede peste cap. îi era mai puţin frig şi se simţea mai puţin ruşinat, dar continua să se simtă ridicol. în seara aceea fusese invitat la masă de însărcinatul cu afaceri, care-şi închiriase mai de mult o vilă în apropiere de Oxford. L-a luat cu el cu maşina. Curând după ce trecură de Uxbridge începuse să se lase ceaţa şi maşina îşi încetini viteza. Ştefan aduse vorba de Rubensul lui Antim, dispărut în gara Paddington după ce fusese salvat prin atâtea peripeţii.

- Acum aflu pentru întâia oară de asta. De ce nu m-ai informat la timp? S-ar putea ca lucrurile să fie mai complicate decât ne-am închipuit noi... Va trebui să informăm poliţia, adăugă absent, încercând să găsească un loc unde să gareze maşina. Să înceapă cercetările...

Şoseaua fusese cu totul năpădită de ceaţă. O ceaţă albă, groasă, înecăcioasă. Ştefan începu s-o simtă apăsându-l pe piept, ca o piatră grea. „E prima ceaţă pe care o întâlneşte în Anglia", ar fi vrut să spună.

- Deşi, cu tot ce se întâmplă în lume, şi mai ales aici, continuase însărcinatul cu afaceri, povestea asta are să pară ridicolă... în orice caz, trebuie să facem cercetări...

Peste trei zile, un inspector venise să-l vadă în Belgrave Square. îl rugă să povestească tot ce ştia despre Vădastra şi Antim. Omul îl asculta fără interes, aproape indiferent. Părea obosit; îşi trecea din când în când palma stângă peste ochi, cu un gest scurt, automat. Reveni peste o săptămână, de astă dată mai afabil, mai atent, privindu-l neîncetat. îi ceru o listă a tuturor persoanelor pe care le văzuse în ziua morţii lui Antim şi, măcar aproximativ, durata întrevederilor.

- Nu cumva mă bănuiţi pe mine? îl întrebase Ştefan. Inspectorul îl privise cu un zâmbet ofuscat şi politicos. Urmase apoi, în preajma

Crăciunului, discuţia cu ministrul...

- Puteţi să vă îmbrăcaţi, spuse funcţionarul de la birou după ce schimbase cu ceilalţi doi o privire fără expresie.

Ştefan începu să se îmbrace tăcut. Peste câteva clipe, intră ofiţerul.

- Revizia bagajelor va mai dura puţin, spuse aşezându-se la birou. Ştefan nu-i răspunse. Se mulţumi să privească pe fereastră. Cei doi părăsiră

tăcuţi camera.

- O să ajungeţi la Lisabona cu cel puţin un ceas întârziere, vorbi ofiţerul. Şi asta, din cauza dumitale...

Zâmbi, stingându-şi plictisit ţigara. Apoi deschise jurnalul şi începu să citească.

Îşi amintea foarte limpede ziua aceea de 22 decembrie. Lângă Hol ton Hills erau arbori mari, cuminţi, bătrâni. îi regăsise despuiaţi de frunze, dar senini. *Aşteaptâl* înţelesese Ştefan - şi o nenumită bucurie îl invada deodată. Ei ştiu bine că totul va reîncepe, de la început, la primăvară; că nimic, în jurul lor, nu e definitiv. Ce se întâmplă s-a mai întâmplat şi se va mai întâmpla. Moartea frunzelor nu înseamnă şi moartea lor, căci iarna le e prielnică şi dulce, ca un somn, ca o lungă odihnă. Aşa cum stau, despuiaţi şi aspri, arătându-ne numai scoarţa dură, întunecată, parcă ar încerca să ne păcălească, lăsându-ne să credem că s-au întors şi ei la mineral, că au reintegrat condiţia mineralogică a existenţei. Dar regresiunea aceasta în materia moartă e numai aparentă, e doar o *imitaţie a morţii,* ca să se poată odihni mai bine. E doar un gest simiesc pe care-l încearcă viaţa; sau, poate, o camuflare în mineral, ca să fie lăsată în pace, să se poată reface pe dinlăuntru...

După vreo zece minute, un soldat aduse înapoi coşul în care se aflau hârtiile, batista, cheile şi portmoneul lui Ştefan.

Ştiţi că n-o să puteţi lua curierul diplomatic, spuse ofiţerul fără să-şi ochii din jurnal. Nu vă recunoaştem calitatea de curier.

Ştefan rămase câteva clipe nehotărât. Apoi se ridică brusc în picioare.

- Să-mi permiteţi, atunci, să vorbesc la telefon cu Ambasada.

- Linia e întreruptă. în acest moment la Londra e alarmă aeriană... Şi nici n-o să fie timp. într-un sfert de ceas, plecaţi.

- Şi dacă refuz să plec?

Ofiţerul ridică din umeri. Se ghicea totuşi că e încurcat.

- In acest caz, va trebui să despăgubiţi Compania Aeriană pentru cele două ceasuri de întârziere din cauza dumneavoastră. Adică, o mie de lire, adăugă.

„Poate cred că am ascuns acolo tabloul... Sau secrete militare." Ştefan ştia ce conţine curierul: scrisori către familiile din ţară, rapoarte consulare întârziate, câteva acte justificative de cheltuieli. Le verificase chiar el împreună cu însărcinatul cu afaceri. - Pentru că suntem singuri, îi spusese atunci ministrul, la 22 decembrie, am să te întreg ceva: ce legături ai dumneata cu un oarecare domn Mihai Duma? Ştefan îTprivise tulburându-se deodată. - Nici una, spusese. Nu-l cunosc. îl cunoştea un prieten de-al meu şi într-o bună zi... Se întrerupsese, încurcat. îi era ruşine să mărturisească, fără ocol, că într-o bună zi telegrafiase ca să pună capăt

unei obsesii. - Mie îmi poţi spune adevărul, îl încurajase ministrul. Tot ce-ai să-mi spui, rămâne între noi... - Nenorocirea este că n-am aproape nimic de spus, exclamase atunci, aproape cu deznădejde. în fond, e o copilărie... Şi i-o povestise, plimbându-se amândoi sub arborii din Holton Hills, silindu-se să nu-i ascundă nimic. - Dacă nu te-aş cunoaşte, mi-ar fi greu să te cred, spusese ministrul. Şi, fără îndoială, nu te va crede nimeni... Obsesia dumitale o înţeleg foarte bine. Ce nu înţeleg, este imprudenţa dumitale de a telegrafia în clar... Parcă ai fi uitat că Anglia se află în război şi fiecare dintre noi putem fi bănuiţi de spionaj. Simpla menţiune a unui nume era suspectă. Dar când era vorba de Mihai Duma... - în fond, ce era atât de grav în numele ăsta? întrebase, interesat deodată. Ministrul şovăise o clipă, apoi îi luase braţul. - Se întâmplă ca acest om să fie foarte suspect, spuse. E în Serviciul Secret şi lucrează pentru nemţi... Ştefan se oprise, înmărmurit. - Dar de unde să bănuiesc eu una ca asta! exclamase aproape cu naivitate. Auzisem numele lui de la cel mai bun prieten al meu, care e profesor de filosofie şi nu face politică... - Am să încerc să repar lucrurile, adăugase ministrul. Dar are să fie greu... Deocamdată eşti foarte prost văzut la Foreign Office. Să nu spui nimic la Legaţie, dar guvernul englez vrea să ceară rechemarea dumitale... Ştefan se îmbujora. - Atunci mai bine mi-o cer eu. Am rămas aici din spirit de colegialitate şi pentru că nu voiam să mi se spună că mi-a fost frică de asediul insulei. Mai bine mă întorc în ţară, de bunăvoie, aşa cum doream de mult s-o fac. Mâine îmi cer telegrafic rechemarea... - Şi asta ar părea suspect, spusese ministrul. Mai aşteaptă câteva zile, o săptămână chiar. Vom vedea mai târziu ce e de făcut...

- Cred că e timpul, spuse ofiţerul ridicându-se de la birou şi privindu-şi ceasul. Bagajele dumneavoastră sunt, probabil, la avion... Vă dăm o atestaţie că servieta sigilată va fi predată Legaţiei României la Londra...

„Evident, o vor deschide şi o vor controla, hârtie cu hârtie." îşi aminti de scrisorile şi chitanţele justificative dinlăuntru şi zâmbi ridicând din umeri.

- Ce mai spun ziarele de România? întrebă el calm.

- Rebeliunea se întinde în toată ţara. Sunt lupte de stradă, la Bucureşti, între armată şi Gărzile de Fier.

Îl conduse până la avion. Era un imens avion olandez, care făcea, până la invazia Olandei, cursa Amsterdam-Batavia. Un pilot îl văzu venind, şi se urcă voios în avion.

- Drum bun! îi spuse ofiţerul întinzându-i mâna.

Ştefan'se revăzu în acea clipă gol, zgribulit, aşteptând pe scaun să i se înapoieze cămaşa - şi, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, fără să se mai întoarcă, se urcă.

Avionul era aproape gol. Cei câţiva pasageri îl priviră enervaţi. Numai unul dintre piloţi, trecând pe lângă el, îi puse mâna pe umeri. Ferestrele erau astupate cu plăci de carton. Simţi avionul ridicându-se şi luând înălţime, dar pentru că nu putea vedea nimic încercă un sentiment tulbure, de neîncredere. După vreo jumătate de ceas, auzi motoarele micşorându-şi zgomotul, zvâcnind tot mai rar, apoi simţi că avionul atinge pământul. Pilotul care-l bătuse pe umăr ieşi din cabină.

- încărcăm benzină, spuse trecând pe lângă el.

Privi pe rând pasagerii. O femeie croşeta; cealaltă, mai tânără, citea o revistă ilustrată. Domnul din faţa lui, un egiptean, moţăia. Mai erau doi bărbaţi, în fund, care vorbeau încet între ei. Aprinse o ţigară. Nu avea nimic de citit. Cărţile şi revistele pe care şi le luase de la Londra fuseseră confiscate. I se oprise până şi ziarul cumpărat în holul hotelului, la plecare. închise ochii. Nu avea nimic de făcut: nici un refugiu. „Rebeliunea se întinde în toată ţara. Lupte între armată şi Gărzile de Fier."

În acea seară de 22 ianuarie Mişu Weismann sună prelung la uşa Cătălinei. Nu răspundea nimeni. Se rezemă de perete, îşi aprinse o ţigară şi se hotărî să aştepte. Mâna îi tremură ridicând chibritul. Era palid, cu ochii roşii şi obrazul părea murdar. îşi trecu palma peste faţă, apoi scoase batista şi îşi şterse fruntea, bărbia, obrajii. Cu totul gerul de afară, transpirase. îşi descheie paltonul şi îşi scoase fularul din jurul gâtului. Se simţea foarte obosit. După ce şovăi câteva

clipe, se aşeză pe ultima treaptă, în faţa uşii Cătălinei. Când auzea urcând liftul, cu un mare efort se ridica în picioare.

Era gata să moţăie când i se păru că aude împuşcături. Sări lipindu-se de perete. Cu urechea la pândă, desluşi în depărtare chiote, urale, un zvon sugrumat de cântec, şi apoi împuşcăturile se auziră din nou. Weismann se apropie de uşa Cătălinei, cu mâna pregătită să sune. îşi ridicase gulerul de la palton. Când simţi că liftul trece pe lângă el, apăsă butonul, silindu-se să facă gestul acesta cu cât mai multă naturaleţe. După o clipă, răsuflă istovit şi se rezemă iar de perete, ascultând. Nu se mai auzeau împuşcături. Doar un vuiet înăbuşit, de multe glasuri ridicându-se deodată, departe, în ger, strigând parcă aceleaşi cuvinte, aclamând, huiduind. îşi aprinse nervos o altă ţigară şi făcu câţiva paşi prin faţa uşii. Privi încă o dată la ceas; era nouă şi cinci. Dacă s-a dus cumva la teatru? îi fulgeră întrebarea prin gând. închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să alunge o imagine care-l teroriza.

Câteva minute în urmă sosi Cătălina cu Biriş. Weismann o cuprinse în braţe.

- Pe dumneata te căutam! îi spuse Cătălina emoţionată. Te caut de azi dimineaţă! Dacă ai ştii prin ce-am trecut!...

- Să intrăm! Să intrăm! le spuse Weismann în şoaptă. Abia la lumina puternică din cameră îl văzură în ce hal era.

- N-am dormit toată noaptea, spuse scoţându-şi paltonul. Noroc c-am prins de veste, căci altminteri nu mă mai vedeaţi!... Au devastat toate prăvăliile din cartier...

- Dar unde ai fost? îl întrebă Cătălina. Când am aflat azi-dimineaţă ce se întâmplă, am alergat într-un suflet la dumneata...

- O să aflaţi mai târziu unde am fost, spuse Weismann şi zâmbi pentru întâia oră. Tot ce vă pot spune e că n-am dormit. Şi aproape că n-am mâncat.

- Să-ţi fac un ceai, spuse Cătălina trecând în odaia de alături. Weismann se întinse istovit pe canapea.

- O văzurăm şi p-asta, coane Petrică! se adresă el lui Biriş. Oameni omorâţi pe străzi. Ovreii fugăriţi ca fiarele sălbatice, înjunghiaţi şi îmbucătăţiţi ca la abator!... O văzurăm şi p-asta! repetă el abătut.

Biriş se apropie de canapea şi-i puse mâna pe umăr.

- Bine c-a dat Dumnezeu şi ai scăpat! spuse. Greul a trecut. Acum e începutul sfârşitului. Generalul Antonescu e stăpân pe situaţie: armata e de partea lui şi armata trage în legionari. Azi, mâine, rebeliunea e lichidată...

- Crezi? făcu Weismann. Dar nemţii? Ce-or să zică nemţii?... Biriş zâmbi şi-şi lăsă din nou mâna pe umerii lui.

- Nemţii îl susţin pe Antonescu! Ei i-au dat mână liberă să lichideze pe legionari. Crezi că Hitler e un sentimental, să încurajeze o mişcare fascistă atunci când, din felurite motive, această mişcare îi încurcă socotelile? Pe Fiihrer îl

interesează un singur lucru: să fie linişte în ţară, ca să-şi poată el aduna grânele şi transporta petrolul. Căci fără petrol n-ar putea continua războiul nici măcar şase luni de zile...

- Să te audă Dumnezeu! spuse Mişu. Dar ce-am văzut, n-am să mai uit!... îşi aprinse o ţigară şi se întinse mai bine pe canapea. Biriş se aşeză lângă

el, gânditor. Cătălina se întoarse cu ceainicul şi tava cu ceşti.

- Ce-aţi amuţit aşa, amândoi? întrebă ea.

- Conu' Mişu e obosit, spuse Biriş. Apoi, după o clipă, întrebă.

- Unde îl ascundem? Crezi că poate rămâne aici, la tine?

- Evident, spuse Cătălina, apropiindu-se de divan cu tava. Unde vrei, în altă parte?

- îţi mulţumesc, duduie Cătălina, spuse Mişu Weismann. Dar să nu crezi că aici, la mata, sunt în siguranţă. în blocul ăsta mai locuiesc o sumă de ovrei. Dacă la noapte răbufneşte din nou rebeliunea, au să fie atacate cartierele bogate. Când am venit, deja începuseră să se adune la capătul străzii, în grădină. Şi am auzit tot timpul împuşcături...

- Cartierul e bine păzit, spuse Biriş. Am întâlnit cordoane de jandarmi pe toate străzile. Au scos şi tancurile. Nu-ţi fie teamă, aici nu se întâmplă nimic. Ti-am spus că toate sediile legionare sunt ocupate de armată sau asediate... încă o zi, două, şi totul reintră în ordine.

- Ce ştii dumneata? făcu Mişu. în timp ce armata se luptă cu legionarii, se ridică mahalalele şi încep să devasteze. Am văzut câteva grupuri când coboram din maşină. Erau haimanale şi pungaşi de rând. Profită de rebeliune ca să prade şi să omoare. îţi spun eu, că i-am văzut!... Aici, în cartierul ăsta, nu-i sigur. Mai bine mergem la Dan...

Biriş înălţă privirile spre Cătălina, care ascultase cu ochii plecaţi. Tăceau amândoi. Deodată se auziră salve de puşcă. Mişu se ridică brusc de pe divan.

- I-auziţi! le spuse.

Împuşcăturile continuară, răzleţe. Apoi, după o lungă tăcere, un răpăit de mitralieră.

- Mă duc să văd ce se întâmplă, spuse Biriş îmbrăcându-şi paltonul.

- Petre, eşti nebun! făcu Cătălina.

- N-aveţi nici o grijă. Am impresia că se trage în aer... Şi ieşi repede înainte ca să-I poată opri Cătălina.

Rămaşi singuri, Weismann o privi cu mirare.

- Mi se pare mie sau vrei să te desparţi de Dan?

Cătălina nu-i răspunse, continuând să-i pregătească sandviciurile cu şuncă.

- Rău faci, continuă el. Dan e un om extraordinar.

- Tocmai dumneata spui asta, coane Mişu, vorbi Cătălina zâmbind. După tot ce-a făcut?... Mi-aş fi închipuit că dumneata ai fi avut dreptul să fii cel mai supărat...

- Dar ce-a făcut? o întrerupse Mişu. A îmbrăcat cămaşa verde. Ei şi, parcă numai el a îmbrăcat-o? Dar eu ştiu ce crede el despre legionari. Mi-a spus-o de atâtea ori. A pus cămaşa verde ca să i se dea direcţia teatrului. Foarte bine că i-au dat-o lui. Cel puţin el e om priceput. Ai văzut ce planuri îndrăzneţe are...

Cătălina se apropie de el şi-l mângâie pe obraz.

- Dumneata eşti un om extraordinar, coane Mişu, spuse. Nici după tot ce ţi s-a întâmplat nu vrei să te schimbi!...

Weismann se îmbujora.

- Ce-are a face una cu alta? spuse. îl cunosc pe Dan de zece ani. Mi-a spus că nu e legionar şi-l cred... Dar nu despre asta vorbeam, adăugă repede. Ce s-a întâmplat între voi? Cât am fost eu plecat, s-a întâmplat ceva, căci nu prea vă mai văd împreună...

- Nu s-a întâmplat nimic, coane Mişu, vorbi Cătălina cu o tristă indiferenţă. Dumneata ştii că eu nu mă despărţeam de Dan pentru că mi se părea că n-ar putea trăi fără mine. în fond, asta e cam tot ce-ţi rămâne dintr-o dragoste, după câţiva ani: teama că, dacă te desparţi, celălalt va suferi mai mult decât tine... Dar am observat că de când a intrat la direcţia teatrului, poate trăi şi fără mine. Acum, îşi poate împlini visul lui: să monteze şi să joace pe Shakespeare aşa cum crede că trebuie jucat...

Se auziră din nou împuşcături, urmate de urale, ţipete, huiduituri. Cătălina se apropie repede de fereastră, o deschise şi se plecă o clipă să privească.

- Nu e pe strada noastră, spuse. Trebuie să fie tot la Grădină... Dar ce-o fi făcând Petre de nu se mai întoarce...

Mişu sfârşi de mâncat ultimul sandvici şi-şi aprinse încă o ţigară. Cătălina închise fereastra şi se aşeză, abătută, pe divan, lângă el.

- Totuşi, după câte am înţeles, nu v-aţi despărţit.

- încă nu, dar aproape, spuse Cătălina cu un surâs obosit. Confiscat cum e, de câteva luni, de teatrul lui, nici nu va observa că nu mai sunt lângă el... Şi fiecare dintre noi îşi va face viaţa cum îl va îndemna inima...

Biriş se întoarse o jumătate de oră mai târziu.

- Nu prea înţeleg ce se întâmplă, spuse el plictisit scoţându-şi paltonul. Postul de radio este încă în mâna legionarilor. Anunţă fel de fel de năzbâtii, în spatele Grădinii au fost o seamă de incidente şi s-a tras, de ambele părţi, dar nimeni nu ştie să-ţi spună exact ce s-a întâmplat şi cine a început. Am aflat, doar, că s-a tras de prin case, de-a dreptul în mulţime. Dacă e adevărat, asta

Înseamnă că există o sumă de agenţi provocatori, şi atunci lucrurile se complică...

- Nu-ţi spuneam eu? făcu Mişu ridicându-se şi începând să se plimbe prin odaie cu paşi repezi, nervos. în noaptea asta au să se reverse mahalalele spre centru, şi atunci să vezi rebeliune!

Se opri în mijlocul odăii şi îi privi pe amândoi, silindu-se să zâmbească.

- Ce-ar fi să dormim noaptea asta cu toţii, la Dan?...

- Dacă ne hotărâm, făcu deodată Biriş, eu plec să caut maşină. Nu cred că putem găsi uşor un taxi. Dar am să telefonez cuiva, să vină să ne ia cu maşina... Aştept să vă hotărâţi, adăugă el privind către Cătălina.

- Bine, spuse ea încet. Mergem.

Au ajuns la Bibicescu puţin înainte de miezul nopţii, căci Biriş găsise maşina abia după vreun ceas. întâlniră de mai multe ori cordoane de soldaţi care făceau controlul hârtiilor şi căutau arme. La un colţ de stradă, o rafală de gloanţe şuieră pe deasupra maşinii. Cătălina izbucni într-un râs scurt, nervos. Biriş tăcea, cu fularul înfăşurat până sus deasupra bărbiei. La răstimpuri, tremura, ca zgâlţâit de friguri. îl găsiră pe Bibicescu acasă, cu paltonul pe el. Era frig; focul se stinsese în sobă, dar îi era lene să mai coboare în pivniţă după lemne. Părea plictisit.

- Am trimis pe cineva după dumneata, coane Mişu, să te caute! spuse. Dar dispăruseşi de acasă. Am tras o spaimă...

Weismann se îmbujora, fericit.

- Ştiam eu că o să vă zbateţi pentru mine, spuse. Dar prin câte am trecut!... începu să povestească întrerupându-se ca să pună întrebări, fumând, tuşind,

ştergându-şi mereu obrazul cu batista. N-au înţeles mare lucru, pentru că Mişu nu cita nume, nu preciza nimic, vorbind de „o persoană care mi-e îndatorată", de o „casă foarte luxoasă, unde mi s-a oferit un apartament", de „omul cu care trebuia să fac afacerea de care v-am vorbit". După zece minute şi văzând că celorlalţi le e frig, Bibicescu îşi căută lanterna electrică şi coborî în pivniţă după lemne. Cătălina îl ajută să facă focul. Cu paltonul pe el Biriş îi privea, fumând abătut. Mişu se aşezase pe o canapea, gata să adoarmă.

- Crezi că trebuie să-l îmbrăcăm în cămaşă verde, sau e sigur şi aşa, pentru că e în casa ta? întrebă zâmbind Cătălina.

Bibicescu o privi încruntat, ca şi când n-ar fi înţeles. Apoi ridică din umeri şi continuă să sufle în sobă.

- Ce-aţi mai făcut? întrebă el târziu, adresându-se la amândoi. Nu v-am mai văzut pe la teatru...

Cătălina privi spre Mişu şi-i făcu semn.

- Unde îl culci?

- în odaia de alături, răspunse Bibicescu.

- Mă duc să văd dacă mai arde focul, spuse Cătălina. Weismann se frecă la ochi, căscă, apoi îşi aprinse o nouă ţigară.

- Pe aici a fost ceva? întrebă.

- Nu. E un cartier liniştit, spuse Bibicescu.

- Mi-a plăcut formula, începu deodată Biriş bine dispus. Tu crezi că celelalte cartiere, cartierul lui Mişu, de pildă, sunt de felul lor neliniştite?... Am impresia că nici nu ştii ce se întâmplă de două zile. Să-ţi spun eu: e un fel de revoluţie, nu aceea pe care o aşteaptă şi-o vesteşte Bursuc, ci o

rebeliune. Legionarii s-au răsculat împotriva generalului Antonescu, cu care guvernau împreună ţara de aproape cinci luni şi vor să-l răstoarne. Armata e de partea generalului Antonescu, şi de două zile armata trage în legionari. Iar legionarii trag în cine se nimereşte: în Mişu, în mine, poate chiar în tine...

- Credeam că e ceva mai grav, spuse Bibicescu încercând să zâmbească. Biriş tăcu. Cătălina încarcă un braţ de lemne şi trecu în odaia vecină.

Bibicescu se duse după ea.

- De ce-l necăjeşti? şopti Mişu apropiindu-se de Biriş. Nu-l vezi că e nervos? Cred că a primit vreo veste proastă...

- Să-ţi spun eu vestea pe care a primit-o, vorbi liniştit Biriş. L-au dat afară de la teatru. îl numiseră legionarii, şi acum toate numirile făcute de legionari vor fi revizuite. Unul ca el era menit să zboare cel dintâi...

- De unde ştii?

- N-ai decât să te uiţi la el. Mai arată a director de teatru? Adu-ţi aminte cum era acum două, trei săptămâni...

În acea clipă Bibicescu se întoarse, îşi scoase paltonul şi căută ceva într-un dulap.

- Dacă ţi-e somn, te poţi duce la culcare, coane Mişu, spuse apropiindu-se cu o sticlă de coniac şi câteva pahare. Dar bea întâi un coniac să te încălzeşti. E cam frig dincolo...

Weismann dădu peste cap paharul, se scutură şi începu să-şi frece mâinile.

- Şi cum, frate, nu ştii nimic ce se întâmplă? întrebă el. N-ai vreun vecin să te informeze? S-o fi terminat, nu s-o fi terminat?...

- Ce să se termine?! întrebă mirat Bibicescu.

- Rebeliunea.

- Fii serios, coane Mişu, zâmbi Bibicescu. N-a fost şi nici nu va fi nici o rebeliune. O rebeliune e o acţiune organizată şi unitar condusă. Unde ai văzut dumneata organizaţie şi conducere? O serie de incidente, provocate de o mână de criminali şi demenţi. Şi câteva mii de derbedei, care au profitat de întuneric ca să devasteze şi să prădeze...

- Asta spuneam şi eu, începu timid Weismann. Biriş râse din nou.

- Mai bine du-te şi te culcă, coane Mişu, îi spuse. Cazi de oboseală! Weismann le strânse cu emoţie mâinile şi trecu în odaia de-alături. Biriş

Îşi sorbea încet coniacul. Bibicescu se rezemase de sobă.

- Şi altceva, ce mai zici? întrebă târziu Biriş.

- Sunt cam obosit. Am lucrat enorm în ultimele zile...

Cătălina intră şi ea, îşi turnă un pahar cu coniac şi se aşeză pe scaun, alături de Biriş.

- Am pus la punct programul pentru toată stagiunea, continuă Bibicescu. Am înlocuit o seamă de platitudini pe care le moştenisem de la vechea direcţie. Şi am izbutit, în sfârşit, să-i conving să joace *Priveghiul. O* pun chiar eu în scenă şi tot eu am să joc rolul principal. De altfel, e singurul rol pe care am să-l joc în stagiunea asta.

Cătălina ridică fruntea, îşi dădu la o parte bucla care-i căzuse deasupra ochiului şi-l privi nedumerită.

- ... A fost foarte greu, continuă Bibicescu, dar până la urmă am izbutit. Săptămâna viitoare încep repetiţiile.

- Dan, îl întrerupse Cătălina, cum poţi să faci o asemenea nelegiuire? Bibicescu ridică încruntat fruntea şi o privi.

- Ce vrei să spui? o întrebă plictisit.

- Ştii foarte bine ce vreau să spun. Şi când am discutat ultima oară, înainte de Crăciun, credeam că am rămas bine înţeleşi. în nici un caz nu poţi juca *Priveghiul.* Ar însemna să săvârşeşti cu bună ştiinţă o fraudă.

- Dar de ce?

- Pentru că *Priveghiul* tău nu este opera lui Partenie. Nu ai dreptul să foloseşti schiţa unui autor şi să alcătuieşti o piesă pe care el n-a avut timp s-o termine şi pe care a conceput-o cu totul altfel decât ţi-o închipui tu...

Bibicescu ridică din umeri şi începu să se plimbe cu mâinile în buzunar.

- Susţii un lucru absurd. Nu e prima oară când un regizor pune în scenă un text incomplet.

- Dar nu e un text incomplet, îl întrerupse Cătălina. E numai o schiţă şi câteva fragmente...

- S-au mai găsit şi alte texte. Primele două acte sunt aproape complete...

- Cum de n-a văzut nimeni acel faimos manuscris? întrebă zâmbind Cătălina. Cum de ţi-a căzut ţie în mână tocmai textele care lipseau? Şi cum de se face că tocmai aceste două acte ţi s-au transmis bătute la maşină?...

- Am motivele mele să cred că sunt autentice.

- Cred şi eu. Dacă le-ai scris tu!...

Bibicescu se opri în mijlocul odăii şi o privi cu o neobişnuită asprime, aproape furios.

- Cine ţi-a mai băgat şi asta în cap?

- Era foarte simplu, începu liniştită Cătălina. Tu nu aveai curajul să-ţi iei răspunderea piesei pe care ai scris-o folosindu-te de frânturile găsite printre hârtiile lui Partenie. Problema totuşi te pasiona; pentru că, aşa cum singur spuneai, subiectul şi problema *Priveghiului* i le sugeraseşi chiar tu, într-o convorbire pe care ai fi avut-o cu Partenie. Aşa că ai compus piesa după capul tău şi o joci sub semnătura unui mare autor. Dar piesa ta e proastă, şi ce faci tu e o fraudă şi o nelegiuire. Doar dacă nu e un act de supremă gelozie, menit să compromită un autor *post-mortem...* Tu întotdeauna ai fost puţin gelos pe Ciru Partenie. De ce nu vrei să recunoşti?...

- Vorbeşti prostii! spuse Bibicescu, reîncepând să se plimbe.

- Dar, în fond, întrebă Biriş, ce te face pe tine să crezi că *Priveghiul* pe care vrea să-l joace Dan nu e autentic?

Cătălina şovăi o clipă, plecând ochii în jos. Apoi se hotărî, brusc.

- Pentru că Ciru Partenie mi-a povestit piesa înainte de moarte. Şi nu seamănă deloc cu textul lui Dan...

Bibicescu se opri brusc în mijlocul odăii.

- N-am ştiut că erai atât de bună prietenă cu Ciru Partenie, spuse. Nu mi-ai vorbit niciodată de asta.

- La ce bun? făcu Cătălina, ridicând din umeri.

Se apropie de birou şi-şi turnă încă un pahar cu coniac. Tăceau cu toţii.

Biriş îşi dădu paharul peste cap. Bibicescu umplu din nou soba cu lemne. Brusc, o rafală de mitralieră străpunse tăcerea. Se priviră toţi, ca şi când s-ar fi trezit din somn, nedumeriţi. Biriş se sculă şi, apropiindu-se repede de Bibicescu, îi prinse mâna şi i-o scutură puternic, de mai multe ori.

- Felicitările mele, Dane, îi spuse. Eşti un om mare. Eşti pur şi simplu extraordinar. Ai izbutit să ne faci să discutăm teatrul tău chiar într-o noapte ca asta. Ne-ai bătut pe toţi!... O idee fixă triumfă întotdeauna. Foarte curând, ai să triumfi şi tu!...

Rafalele de mitralieră se înteţiră. Mişu întredeschise uşa. Era învelit în plapumă, cu picioarele goale.

- Ce se întâmplă? întrebă el somnoros. Mi s-a părut mie sau am auzit ceva?

- Ţi s-a părut, spuse Biriş bine dispus. Cartierul ăsta e linştit. E populat de oameni paşnici şi cu frica lui Dumnezeu...

Bibicescu tăcea posomorât, privind un colţ din covor.

- Numai de n-ar face imbecilii ăştia vreo prostie! spuse el foarte încet. Atunci s-au dus dracului toate planurile...

Ioana reciti de mai multe ori telegrama, încercând să-şi potolească bătăile inimii. Apoi strigă:

- Răzvan! Vine împăratul!...

Din odaia alăturată intră un băieţaş blond, cu o cutie mare de carton în mână. Ioana îl prinse în braţe şi-l ridică foarte sus, până ce simţi că picioarele îi ating umerii.

- Vine împăratul! repeta ea întruna. E la Lisabona! A scăpat de război! E la Lisabona!

- împăratul! rosti solemn, aproape emoţionat, Răzvan. Vine împăratul! „De ce-l lăsaţi să vorbească aşa? o dojenea mereu doamna Bologa. Ce obicei

e ăsta să spună: împăratul?!... De ce nu-i spune, ca toţi copiii din lume, tată?" „Ştefan l-a învăţat, se apără Ioana. Spune că e mai frumos aşa, şi că e bine să-l obişnuim de la început cu o pronunţie complicată..."

- Acuma ai să vezi şi tu, îl ameninţă zâmbind Ioana. Acuma ai să vezi ce înseamnă să fie împăratul cu noi!... Ai să vezi!...

Îl lăsă repede din braţe şi, râzând mereu, începu să-şi şteargă lacrimile. Răzvan continua s-o privească emoţionat, aproape cu spaimă.

- Vine împăratul! şoptea el. Ce-are să spună Irina? Ea nu l-a văzut. Ce-are să spună?...

- împăratul nu e în război cu Irina, vorbi repede Ioana. împăratul e în război cu Avioanele Negre. Irina e de partea noastră. Noi, şi cu Irina, şi cu Tata Moşu suntem de partea Avioanelor Albe...

- împăratul e la război, şopti grav Răzvan.

- Acum nu mai e. Acum a scăpat de război. E la Lisabona. La Lisabona, unde sunt portocali. Şi zilele acestea soseşte. Soseşte cu Avioanele Albe...

„Trebuie s-o anunţ pe Irina, îşi spuse. Dar în acea clipă îşi aminti de rebeliune, şi se întunecă. Dacă aş găsi o maşină, m-aş duce. Ea a venit, atunci..."

În acea după-amiază de 30 noiembrie încerca să prindă un post englezesc, când Măria intrase şi o anunţă că a venit doamna Vădastra;

„nepoata domnului profesor Antim", adăugase ea. Ioana tresărise; ştia că Antim, ca şi Vădastra, muriseră în bombardament; îi scrisese Ştefan, cu multe amănunte, prin curierul unei legaţii neutre. Ieşi repede s-o întâmpine. O lovi de la început tinereţea şi paloarea Irinei, accentuată şi mai mult de doliu. Părea o fată de liceu, rămasă orfană. Avea părul foarte bălai, prins în cozi în jurul capului, şi fruntea mare, blând arcuită. în afară de o lumină care nu ştia de unde izvorăşte, figura i se păru ştearsă, lipsită de expresie. Doar când zâmbea, i se zăreau dinţii foarte frumoşi şi o nelămurită dulceaţă îi transfigura pentru o clipă trăsăturile.

- Spune-mi Irina! îi şopti după ce Ioana o poftise să şadă.

Avea o voce neobişnuit de caldă. Ioana o găsise aşteptând-o în mijlocul salonului, cuminte, cu mâinile la spate.

- Spune-mi Irina! O să fim prietene...

Se aşeză în fotoliu, continuând să zâmbească. Dar o privea cu atâta pătrundere, încât Ioana îşi plecă ochii, încurcată.

- îmi pare rău de nenorocirea care s-a întâmplat, începu Ioana. Mi-a scris Ştefan cum s-a întâmplat...

Irina o opri, cu un zâmbet sfios, întristat.

- S-au prăpădit amândoi neîmpărtăşiţi şi nespovediţi, ca păgânii, spuse foarte încet.

- în noaptea aceea, când m-au apucat durerile, parcă am văzut şi am înţeles ce era să se întâmple. Tot atunci, parcă, mi s-a arătat duhul bietei doamne Zissu şi m-a liniştit. „Linişteşte-te, fetiţă, parcă îmi spunea, că s-a îndurat Dumnezeu de tine, şi păcatul are să cadă departe de voi!..." Biata doamnă Zissu, Dumnezeu s-o odihnească!...

Îşi făcu pe îndelete o cruce mare şi cuviincioasă. Ioana o ascultase tulburată, îi era puţin frică şi nu ştia ce să spună; nu înţelesese nimic.

- Nu ştiam că a murit...

- A murit de mult. Nici nu bănuiam, atunci, că am să fiu într-o zi soţia lui Spiridon...

Îşi ridică privirile şi zâmbi.

- Şi ce era cu dânsa? o întrebă Ioana.

- Nu ştiu. Spiridon nu mi-a vorbit decât o singură dată de ea. Dar am înţeles că i-a făcut cândva Spiridon un bine, când femeia avea mare nevoie. Şi binele făcut la nevoie ţi-l răsplăteşte înzecit Dumnezeu când nici cu gândul nu gândeşti...

Se ridică repede şi, apropiindu-se, puse mâna pe umărul Ioanei. Apoi, cu acelaşi zâmbet neînţeles, se aşeză ea pe canapea.

- Să nu crezi că sunt nebună, spuse. Vorbesc şi eu cum mă taie capul... îşi aşeză amândouă mâinile pe genunchi ca o şcolăriţă.

- De când mă ştiu, voiam să mă călugăresc. Dar n-am fost vrednică. A trebuit să mă mărit. Ani şi ani, m-am tot împotrivit, dar până la urmă l-am întâlnit pe Spiridon şi am înţeles că pe el mi l-a ursit Dumnezeu. Avea mare nevoie de un suflet lângă el. Era nefericit. L-am aşteptat zece ani. Şi de cum l-am văzut, am simţit că el era ursitul meu... Aş vrea să-ţi văd băiatul, adăugă ridicându-se. Nu mai pot rămâne mult. Trebuie să mă întorc să-mi alăptez copilul.

Ioana voi să sune.

- Nu, o opri Irina punându-i mâna pe braţ. Vreau să văd camera unde doarme el, unde are să doarmă la noapte.

O conduse în dormitor. - Doarme aici, cu mine, spuse arătându-i patul.

Irina intră cu paşi uşori şi cercetă cu de-amănuntul odaia. La capătul patului Ioanei era o etajeră cu cărţi şi câteva fotografii ale lui Ştefan. Le privi zâmbind, nehotărâtă.

- E împăratul, şopti Ioana. El e, Ştefan...

Irina dădu din cap şi se îndreptă către patul lui Răzvan. Deasupra era atârnată o icoană.

- Ascultă-mă, spuse ea deodată roşindu-se. Te-aş ruga un lucru, dar te-aş ruga să-l faci, orice ai crede despre mine. în noaptea asta, scoate icoana şi aşaz-o pe masă. Sau, dacă vrei, trage puţin patul în mijlocul odăii. Apropie-l de patul dumitale...

Ioana o privea nedumerită.

- Ascultă-mă, reîncepu Irina cu un glas tot mai rugător. Fă aşa cum îţi spun eu...

- Dar de ce?

Irina şovăi încurcată.

- Nici eu nu ştiu prea bine de ce, spuse în cele din urmă. Dar am visat azi-noapte un vis rău... Doamne fereşte!

Privi încă o dată întreaga odaie, înseninându-se.

- Acum trebuie să plec, spuse. Dar am să mai vin eu!...

În noaptea aceea a deşteptat-o un uruit care venea parcă din fundul pământului. Deschizând ochii, i se păru că lunecă afară din pat şi ţipă, apucându-se cu amândouă mâinile de cearşafuri. „M-am speriat, îşi spuse. Am visat urât!..." în clipa următoare, patul întreg se clătină, geamurile începură să zăngăne şi sări înspăimântată, căutându-şi prin întuneric papucii. De-abia când simţi parchetul tremurând sub picioare îşi dădu seama că e cutremur şi se repezi spre Răzvan, aproape fără să înţeleagă ce face. îl smuci din pat şi-l strânse în braţe. Atunci, huruitul se înăspri, geamurile toate se înfiorară şi, din odaia de alături, auzi o seamă de zgomote surde, înecate, câteva clipe în urmă, de o cădere masivă. „Biblioteca lui Ştefan", înţelese Ioana, şi-şi strânse mai tare copilul în braţe, ca şi cum ar fi vrut să-i ascundă plânsul în propriul ei trup. Casa începu să se clatine din temelii. Ioana rămăsese lângă uşă, silindu-se să-şi lipească picioarele de parchet. Tremura şi se sperie şi mai mult auzindu-şi dinţii clănţănind. Târziu, se trezi că se rugase întruna, fără să ştie când începuse Şi ce spusese. Crezu, atunci, că nu mai e nici o nădejde. *Zărea,* în semiîntunericul cu care se obişnuise, lampa din tavan clătinându-se şi aştepta, neputincioasă, să se prăvălească pe podea. Ar fi vrut să fugă, dacă ar mai fi fost timp. Dar simţea că nu mai e timp de nimic. în clipa următoare, casa trebuia să se năruiască. Ţipă fără să ştie, continuând în acelaşi timp să se roage. închisese ochii. Răzvan se zbătea în braţele ei. Ar fi vrut să-l mângâie, dar nu mai ştia cum. îl strângea din ce în ce mai tare la piept. Apoi îşi strivi capul de trupul

lui, şi aşteptă. Parcă timpul se oprise pe loc. Cutremurul dura, aşa, de la începutul lumii...

Abia târziu, când coborâse jos, în picioarele goale, şi proprietarul o sfătui să se urce la ea, nu cumva să răcească, îşi aminti de vizita Irinei şi de sfaturile pe care i le dăduse în acea după-amiază. Simţi o mare frică şi îşi făcu repede cruce. Reîntoarsă în odaie, încercă să adoarmă pe Răzvan, dar nu-şi mai putea stăpâni lacrimile şi izbucni în plâns, închinându-se mereu. Plângea de o calmă fericire care parcă îi topise fiinţa întreagă.

Începuse chiar de a doua zi să caute adresa Irinei, dar nu izbutise s-o afle decât după o săptămână. Se dusese s-o vadă într-o dimineaţă.

- Am venit să-ţi mulţumesc, îi spuse îmbrăţişând-o. Irina se îmbujora. Ioana o prinse de mână şi o trase spre ea.

- Parcă nu-mi vine să cred. Cum de-ai ştiut că are să fie cutremur?

- N-am ştiut. Visasem urât cu o noapte mai înainte...

- Dar cum ai ghicit că visul acela urât prevestea un cutremur, iar nu o altfel de nenorocire?

- M-or fi luminat Dumnezeu şi Maica Domnului, zâmbi Irina.

Ioana o privi intimidată. I se păru că ghiceşte în ochii ei oboseala plânsului; erau tulburi, înlăcrimaţi parcă, şi pleoapele erau uşor umflate.

- Să ţi-l arăt pe Gheorghiţă, spuse ea din nou. Să-l vezi ce voinic este...

- Mai stai, o rugă Ioana. Mai stai puţin lângă mine... Mă simt mai liniştită lângă dumneata... Probabil că eşti sfântă, adăugă ea mai încet.

- Nu vorbi aşa, că e păcat! şopti speriată Irina. Nu vorbi aşa...

- Poate mai îmi srjui ceva, se rugă Ioana. îmi spui ceva de folos...

- Să-ţi vorbesc de împăratul? o întrebă deodată Irina luminându-se la faţă. Să n-ai nici o grijă dinspre partea lui, căci se întoarce... împăratul se întoarce!...

De-atunci, venea adeseori s-o vadă.

- Să trăiască împăratul! spunea intrând.

Apoi îşi rotea zâmbind privirile în jurul ei şi se aşeza pe canapea, aşteptându-l pe Răzvan.

- Ce veşti de la împăratul? îl întreba ea luându-l în braţe.

- împăratul e în război! rostea, cu gravitate, Răzvan.

- Să-ţi spun eu cum e cu el, cu împăratul, începea Irina. Acolo, peste şapte mări şi şapte ţări, e ţara Avioanelor Albe. împăratul stă într-o casă cu multe etaje deasupra, iar de la fereastra lui se vede un pom. Acum s-a ridicat de la masă şi s-a apropiat de fereastră. A dat perdeaua la o parte şi priveşte cerul. Cerul nu e albastru, ca pe la noi. Acolo, cerul e ca de plumb. Priveşte, şi se gândeşte la tine. îşi aminteşte de tine şi zâmbeşte... Acum, nu mai zâmbeşte. Acum e trist, se gândeşte la măicuţa ta şi socoteşte în gând... Adună, în gând, zilele...

- E adevărat? întreba Ioana îmbujorându-se. Irina zâmbea ridicând din umeri.

- Aşa e povestea cu Avioanele Albe...

Odată, intrând, se opri tulburată în pragul uşii. Apoi se îndreptă repede spre Ioana şi o cuprinse de mijloc.

- De ce eşti aşa de tristă? Dă-mi şi mie să citesc. Dă-mi şi mie cartea aceea care te-a întristat atât. Vreau s-o citesc...

Ioana tresări şi o privi speriată, pălind.

- De unde ai ştiut? o întrebă.
- Dă-mi-o şi mie s-o citesc, stărui Irina.
Ioana se apropie de rafturi şi scoase *Plimbare în întuneric.*
- E ultima lui carte, spuse plecându-şi privirile. E foarte tristă. Parcă ar fi presimţit...
- L-ai iubit atât de mult? o întrebă deodată Irina.
- Da, spuse. Cred că l-am iubit foarte mult. Dacă n-ar fi apărut Ştefan în viaţa mea.
- Ţi se pare, doar, că l-ai iubit, o întrerupse Irina. Tot pe el îl iubeai şi înainte, pe împăratul. El ţi-a fost ursitul...
Parcă o mare linişte i se răspândi atunci în toată fiinţa. Se apropie de Irina şi o cuprinse în braţe.
- E adevărat, şopti. E adevărat! Numai pe el îl iubeam... Irina reveni puţine zile în urmă.
- Săracul de el, spuse, s-a prăpădit şi el fără lumânare, nespovedit şi neîmpărtăşit, ca un câine omorât cu pietre, în mijlocul străzii... Te mai rogi pentru el! El, Partenie, te-a iubit foarte mult. Te rogi pentru el?...
Ioana rămase în faţa ei, în picioare, neîndrăznind s-o privească.
- Eu nu ştiu, şopti ea, nu ştiu să mă rog. învaţă-mă dumneata!... înva-ţă-mă cum să mă rog! exclamă ridicându-şi brusc privirile, emoţionată.
- Eu nu pot să te învăţ, pentru că n-am dar. Nu ştiu decât *Tatăl Nostru.* Spune *Tatăl Nostru...*
Îşi dădea seama că visează, dar nu izbutea să se trezească. Avionul pornise din nou. Stewardul aşezase pe genunchii fiecăruia o tavă pe care se aflau un sandvici, o portocală şi o ceaşcă cu ceai, apoi se întoarse şi ridică plăcile de carton de la ferestre. Cerul întreg îl întâmpină din toate părţile o dată. Sub el, printre nori, se zărea oceanul. Norii păreau fâşii de vată murdară, plutind leneşe Şi în neştire. Nu mai auzea zgomotul motoarelor; începea să audă în schimb melodii aproape uitate, nelămurite, care izvorau din cine ştie ce fragment de Timp, pe care nici nu-şi mai amintea că-l trăise vreodată. Şi apoi, pe nesimţite, melodiile acelea tulburi, nedecise, se transformară într-un cor

foarte depărtat, dar din ce în ce mai ferm. Vocile se pierdeau uneori ca înecate de o năprasnică răsturnare de talazuri, apoi se înălţau din nou, victorioase, stăpânind toate vuietele unei mări nevăzute. Asculta furat, încercând să-şi amintească. Din aşteptare, se întocmi încet, frântură cu frântură, pădurea de la Băneasa.
Tresări şi se trezi cu soarele în faţă. Câteva clipe nu-şi dădu seama unde se află, apoi simţi cum îl înăbuşă beatitudinea şi, sărind din pat, deschise larg ferestrele. Arborii Avenidei erau despuiaţi de frunze, dar cerul era limpede şi în văzduh răzbea miros de primăvară. Un tramvai electric lunecă metalic prin faţa lui. îl privi emoţionat, parcă ar fi văzut deja tramvaiele din Bucureşti. începu să se îmbrace repede. „Ştirile sunt confuze. Rebeliunea se întinde în toată ţara."
Privise fiecare fereastră luminată prin faţa căreia trecuse autocarul cu o greu stăpânită bucurie. De la aeroportul din Sintra până la Lisabona au făcut trei sferturi de ceas. Totul i se părea feeric: colinele împădurite, eucalipţii şi stejarii-plută, luminile caselor de ţară împrejmuite cu ziduri de

piatră - dar mai ales ferestrele luminate. Oboseala îi pierise îndată ce intrase pe Avenida cu becuri puternice. Mirosea a primăvară şi seara era atât de caldă, încât îşi scoase paltonul şi şi-l aşeză pe genunchi. - Ţi-am reţinut cameră la hotel Ti voii, îi spusese Filimon, întâmpinându-l la Legaţie. îmi pare rău că nu putem rămâne împreună astă-seară. Sunt invitat. într-o jumătate de ceas trebuie să fiu acasă, să mă schimb... Ştirile sunt confuze, adăugase el cu câteva minute în urmă. Unele informaţii pretind că rebeliunea se întinde în toată ţara; altele, că generalul Antonescu e stăpân pe situaţie...

Ştefan coborî şi se îndreptă spre birou să-şi lase cheia. Apropiindu-se, îl auzi pe portar vorbind la telefon.

- Non, Madame, Mademoiselle Zisso n'est pas encore rentree... Non, Madame, elle n'est pas â Lisbonne...

Taxiul îl lăsă în faţa Legaţiei; era un apartament modest, aproape sărăcăcios, într-o clădire din Avenida Antonio Augusto Aguiar.

- Am anunţat azi-noapte Bucureştiul de sosirea dumitale, îi spuse Filimon. Am adăugat că ai fost percheziţionat... Dar ce ai? îl întrebă el.

- Sunt încă năucit de zbor, zâmbi vinovat Ştefan. Ce se întâmplă în ţară? întrebă el repede.

- Pare că rebeliunea a fost înăbuşită... Pare că...

După câteva minute, Ştefan îşi dădu seama că Filimon se oprise din nou şi-l privea, nedumerit.

- Â-propos, începu el pe un ton oarecare. Mai sunt români la hotelul meu? Auzii adineauri numele unei domnişoare Zissu...

- O domnişoară Zissu? se miră Filimon. Acum aud pentru prima dată de ea. N-a trecut pe la Legaţie.

273

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Rebeliunea a fost înăbuşită în ziua următoare. Au început apoi represaliile; arestări masive de legionari, procese sumare în faţa tribunalelor militare, razii şi percheziţii. Cordoane de jandarmi barau străzile şi trecătorii, îndeosebi femeile erau căutate de arme. Cătălina fusese oprită pe bulevardul Domniţa şi îndelung cercetată de un plutonier. Când înţelese că e vorba de altceva decât de o percheziţie, îl lovi cu mâna peste braţ.

- Eşti sub arest! îi spuse plutonierul.

Rânjind i se dezveliră dinţii de aur. Cătălina privi speriată în jurul ei, cerând parcă ajutor. Câţiva domni zâmbiră stânjeniţi, plecând ochii.

- Dar n-am făcut nimic! strigă ea.

- Circulaţi, circulaţi! se auzi glasul unui comisar.

Cei percheziţionaţi plecau mai departe răsuflând uşuraţi.

- N-am făcut nimic! repeta mereu Cătălina.

Un ofiţer trecu trotuarul spre ea şi se apropie de plutonier.

- Ce vină are doamna? întrebă.

Cătălinei i se părea că ghiceşte o mare blândeţe în vocea lui. îi zâmbi, puţin speriată. Ofiţerul îi întoarse zâmbetul.

- Ultragiu armatei, vorbi plutonierul. A dat în mine...

- Pentru că m-ai pipăit, ţipă Cătălina. Sub pretext că mă percheziţionai, îmi umblai pe sub fuste!...

Câţiva trecători care-şi aşteptau rândul la percheziţie, începură să râdă.

Ofiţerul se apropie de Cătălina şi se înclină, politicos.
- îmi daţi voie să vă conduc? întrebă el. Sunt căpitanul Băleanu Aurelian. Cătălina îi luă repede braţul şi amândoi se îndepărtară urmăriţi de privirile
jandarmilor.
- Are protecţie! spuse cineva în urma lor. în dreptul statuii Rosetti, Cătălina se opri.
- Vă mulţumesc că m-aţi condus, spuse întinzând mâna. Acum sunt în afară de orice pericol...
Căpitanul o privi lung. Abia acum observă Cătălina că are ochii foarte albaştri, bătând în vioriu. Şi, aşa cum sta în faţa ei, înalt, cu umerii largi, cu figura senină, cu buzele cărnoase şi totuşi calme, i se păru foarte frumos, dar de o frumuseţe somnoroasă, depărtată.
- Poate voi avea plăcerea să vă mai reîntâlnesc, spuse Băleanu. Acasă o aştepta Bibicescu. Se posomorî văzându-l tolănit pe divanul ei,
fumând.
- Venise femeia să facă odăile şi am profitat să intru şi eu. Cred că nu ai nimic contra...
Cătălina nu-i răspunse. îşi scoase paltonul şi trecu în odaia de-alături. Când se întoarse, Bibicescu o prinse în braţe.

- Ce-i cu tine? o întrebă. Nu mă mai iubeşti?...
- Nu, răspunse zâmbind Cătălina, îndreptându-se spre divan, îşi sprijini capul sub palme, privind vag spre tavan.
- Nu te pot crede, şopti Bibicescu.
Şi tăcu aşteptând să vadă ce spune Cătălina.
- Ştii că m-au dat afară de la direcţie, începu el târziu. Eterna poveste. Când sunt gata să fac şi eu ceva, intervine o catastrofă: când montează Mişu o afacere, izbucneşte un război european; când mi se dă direcţia avariază cutremurul sala teatrului sau se întâmplă o rebeliune...
Cătălina îl privea zâmbindu-i întristată. Bibicescu începu să se plimbe prin cameră.
- Şi asta tocmai acum, când sunt în plenitudinea forţelor mele izbucni el. Când am rezolvat toate problemele!
- Ce probleme ai rezolvat?
- Toate problemele! toate problemele privitoare la teatru, vreau să spun. Dacă ai şti ce clar văd acum lucrurile! Dacă ai şti câte am în cap!... Am să mă apuc din nou de scris. Am o piesă extraordinară: *Time is moneyl* aşa îi spune. Cu un singur personaj principal: Timpul, şi poate cincizeci de personaje secundare, oamenii... Vrei să ţi-o povestesc?
Cătălina dădu absentă din cap. Bibicescu se apropie de divan şi începu să-i povestească piesa. în actul I, Timpul va fi un copil de 1l-l2 ani; în actul al II-lea, va fi un bărbat de 35^0 de ani... Cătălina îşi duse mâinile la frunte. Tristeţea parcă începea s-o doară de-a dreptul în carne. După cinci minute, nu se mai putu stăpâni.
- Dar e fals! strigă. E fals, e artificial, e pretenţios! Cum de nu vezi?... Şi toată povestea asta cu măştile e luată din O'Neill!...
- Nu l-am citit! spuse jignit Bibicescu. Ştii foarte bine că nu l-am citit!...

Cătălina înălţă din umeri şi-şi îndreptă din nou privirile spre tavan.
Bibicescu se apropie de ea. Se încruntă, şovăi, dar în cele din urmă se aşeză pe divan şi îi luă mâna.
- Tu crezi sincer că sunt un ratat? o întrebă el foarte încet. Că nu voi fi niciodată în stare să fac ceva?... în teatru, vreau să spun... Tu crezi cu adevărat asta?
Cătălina simţi că o podidesc lacrimile şi-şi întoarse faţa spre perete. Dar îi prinse mâna dreaptă şi i-o mângâie lipind-o de sân.
- ... Uneori mă întreb şi eu, mă îndoiesc şi eu de mine însumi. Dar câm mă compar cu alţii, îmi dau imediat seama de valoarea mea... Şi apoi, eşti Tu eşti singura care mă înţelegi şi-mi dai curaj. Dacă n-ai fi fost tu, cu inteligenţa ta, cu puterea ta de divinaţie... în fond, dragostea ta a însemnat şi înseamnă încă enorm pentru mine...

- Nu vrei să bem un ceai? îl întrebă ea ridicându-se repede. Bibicescu o prinse în braţe şi o sărută în treacăt pe obraz.
- E o idee bună, spuse.
Cătălina trecu în odaia de alături. Bibicescu îşi aprinse o ţigară şi începu să se plimbe preocupat. Când o văzu intrând cu ceainicul, îi zâmbi.
- Poate că ai dreptate, vorbi el înseninat. Măştile complică prea mult punerea în scenă. Şi apoi, confraţii ar fi în stare să pretindă că l-am plagiat pe O'Neill!...
Văzând că nu-i răspunde, se opri brusc şi se apropie de ea.
- Ce ai? o întrebă.
- Nu am nimic, spuse Cătălina fără să ridice ochii.
El o privea cum aşază ceştile pe farfurioare, alături de linguriţele vechi, fragile, de argint, cum taie, cu grijă concentrată, felioare foarte subţiri dintr-o lămâie.
- Şi totuşi, începu din nou scăzând glasul, nu pot să cred! Nu pot să cred că nu mă mai iubeşti!...
Cătălina nu ridică privirile. O buclă îi căzuse pe tâmplă şi se legăna sfios în aer, parcă ar fi încercat să-i atingă braţul.
- Ne leagă atâtea lucruri, continuă el emoţionat. Atâţia ani... Şi să pierzi toate lucrurile acestea, deodată!...
Începu să plângă fără să-şi dea seama.
- Să le pierzi pe toate, deodată, şi să nu-ţi mai rămână nimic!... Absolut nimic!...
Se opri sugrumat de emoţie şi-şi scoase batista. îşi şterse ochii, apoi rămase cu batista în mână, dezorientat.
- Tu nu zici nimic? întrebă târziu cu o tulbure deznădejde în glas. Cătălina ridică privirile: îl întâlni acolo, foarte aproape de ea, şi oftă.
- Să bem întâi ceaiul, îi spuse zâmbind şi întinse mâna să-l mângâie pe frunte.
O întrebau de-atunci mereu: - Când vine? - Trebuie să sosească de la o zi la alta, răspundea Ioana. Am primit şi aseară o telegramă. Mai are câteva mici lucruri de pus la punct şi vine...
După înăbuşirea rebeliunii, şi când controalele pe străzi începuseră să se rărească, Ioana se ducea în fiecare dimineaţă cu Răzvan la Cotroceni.

Venea cu tramvaiul nr. 14 şi domnul Bologa o aştepta la staţie. Zăpada era încă înaltă, dar în primele zile ale lui februarie gerul se înmuiase. Domnul Bologa o aştepta plimbându-se pe trotuar, lovindu-şi la răstimpuri palmele prin mănuşi. - Ce veşti? o întreba el plecându-se ca să-l sărute Răzvan pe obraji. - Trebuie să vină, începea Ioana. Azi, mâine, aştept telegrama. De trei zile n-am mai primit

nimic. - Ar trebui să se grăbească, spunea domnul Bologa. Că, uite, se împlinesc două săptămâni de când a ajuns la Lisabona... - Am auzit că pe alocuri s-au întrerupt şi cursele de avion, spunea Ioana. - Să vină cu trenul! exclama domnul Bologa. - E război! spunea Răzvan. împăratul e la război!... - Ţi-am spus că nu mai e război, îl întrerupea Ioana. împăratul se întoarce acasă. Acum stă într-un palat, printre portocali, şi aşteaptă un Avion Alb ca să se întoarcă.

- Ce-o fi, maică, cu el? o întreba doamna Bologa coborând glasul ca să n-o audă soţul din odaia alăturată. Ce s-o fi întâmplat cu el! - Nu s-a întâmplat nimic, zâmbea Ioana. Am primit alaltăieri o lungă scrisoare. I s-au dat iarăşi nu ştiu ce fel de însărcinări. A fost şi în Spania câteva zile... Eu sunt foarte liniştită, adăugă, silindu-se să-şi prelungească zâmbetul.

Acasă, însă, singură, se trezea adesea plângând de deznădejde. Scrisorile lui Ştefan erau detaşate, aproape reci; îi vorbea despre o seamă de lucruri tehnice, despre materialele care ar putea fi cumpărate din Portugalia şi îndeosebi de ceva de care Ioana nu auzise niciodată: de sizal. îi spunea că România ar putea importa sizal şi wolfram şi alte materiale strategice. Sau îi vorbea despre împrejurimile Lisabonei şi despre stilul manuelin. Doar telegramele i se păreau mai calde; poate unde erau mai scurte şi-i spunea că o îmbrăţişează de „mii de ori".

- Tu ştii ce e sizalul? îl întrebase odată pe Răducu. - Nu, răspunsese el, dar de ce mă întrebi? - Din cauza lui întârzie Ştefan, zâmbi Ioana. Vrea să cumpere sizal pentru România. Sizal şi wolfram, adăugă. Dar nu ştiu ce sunt astea şi nu întâlnesc pe nimeni care să-mi explice. - Cum e el zăpăcit, începu Adela, s-o fi încurcat cu vreo portugheză. Aşa-l ştiu de când era student. îl lega la ochi orice prăpădită. Cu situaţia lui, ar fi putut flirta cu fete bine, de familie, dar pe el îl vedeai umblând tot cu nişte apucate... O fi pus mâna vreo stricată pe el!... - Nu cred! spuse Ioana. - Eu îl cunosc mai bine, continuă Adela. Are un talent să se-ncurce cu te miri cine... - Răzvan, întoarse Ioana capul, du-te şi te joacă în salon! - Eu aştept pe împăratul! şopti Răzvan supus. Mi-a spus Irina că vine împăratul şi trebuie să-l aştept!... - Tot nu l-aţi dezvăţat să-i spună împăratul? se scandaliza Adela.

Într-o noapte, începu din nou să viscolească şi până dimineaţă străzile erau troienite. Ioana se trezi de mai multe ori; caloriferul se răcise de mult şi în odaie se făcuse frig. Ascultând viforul, simţi cum începuse să i se facă frică şi şopti repede *Tatăl Nostru.* „Am visat urât", îşi repeta ca să se liniştească; dar nu izbutea să-şi aducă aminte ce visase. îşi amintea doar că visase pe doctoriţă. Cu o seară mai înainte doctoriţa trecuse s-o vadă. - Tot nu s-a întors, dragă?! exclamase ea. Am rămas special pentru el. Dar nu mai pot rămâne mult. M-a rugat să stau iarna aceasta la ei. Cred că nu prea se înţelege bine cu Eleonora, adăugă confidenţial. A simţit şi el că Eleonora trăieşte cu băiatul farmacistului.

Eu i-am spus: Nu mă amestec în socotelile tale. Eşti tânără, tata e bătrân şi bolnav; te înţeleg. Dar fă şi tu aşa ca să nu simtă. Nu mai are mult de trăit; nu-i amărî zilele...

„S-o fi prăpădit bătrânul!", îşi spuse Ioana, şi-şi făcu repede câteva cruci. Poate de aceea am visat-o pe doctoriţă... Când, cu multe luni înainte, se aflase de hotărârea Sofioarei de a se muta în vila bătrânului Viziru, de lângă Ploieşti, Adela izbucnise în râsul ei scurt, ascuţit, şi-i privise pe rând, cu un uşor dispreţ în priviri: - V-a legat pe toţi la ochi! De unde a apucat-o aşa, deodată, dragostea pentru tata? Cât am rugat-o, atunci, să stea lângă el şi să-l îngrijească, să nu pună mâna pe el Eleonora! Dar parcă a fost chip! Doctoriţa se plimba atunci între Reşiţa şi Bucureşti; ba că-l lasă, ba că nu-l lasă; până ce-a lăsat-o bărbat-su, fără s-o mai întrebe pe ea. Şi acum, a apucat-o deodată dragostea de tata şi se duce să stea cu el, în pustietatea aia de vilă. Cum a aflat că s-a încurcat Eleonora cu băiatul farmacistului, s-a dus şi ea acolo. Dar parcă noi n-am şti că domnul Bolintin e băiat chipeş şi c-a sucit minţile la toate fetele din mahala! Parcă n-am şti că se duce în fiecare seară la vilă, chipurile s-aducă medicamente, şi că rămâne acolo până seara târziu, de vorbă cu doctoriţa, iar Eleonora umblă din odaie în odaie ca o nebună, trântind uşile şi drăcuind, şi că tata nu se mai gândeşte la nimeni!

În dimineaţa aceea a rămas acasă, cu ochii pe fereastră, parcă tot aşteptând să afle vestea. Dar bătrânului Viziru nu i se întâmplase nimic. Câteva zile în urmă a primit o scrisoare de la Sofioara. Bătrânul era tot bolnav de gută, dar starea nu i se înrăise, cu tot gerul şi toată zăpada. Se speriase, doar, în timpul rebeliunii, căci auzise necontenit împuşcături în jurul vilei.

A doua zi s-a dus la Irina. Puţin timp după cutremur se mutase în casa lui Antim şi mama Irinei, Gherghina Ivaşcu. Ioana o întâlnise de câteva ori. Era o femeie scundă, aproape grasă, cu părul oxigenat ca să nu se vadă că albise, şi exagerat fardată. La fiecare zâmbet i se zăreau câţiva dinţi din aur. Era îmbrăcată în doliu.

- Vasăzică, mata eşti doamna Viziru, îi spuse când o întâlnise prima dată, măsurând-o din cap până-n picioare. Mi-a vorbit Irina de dumneata şi de băieţaşul dumitale. Ne leagă de dumneata un trist eveniment, continuă căutându-şi batista ca să-şi şteargă lacrimile. Două triste evenimente, adăugă începând să plângă de-a binelea.

Irina nu era acasă, dar jupâneasa o pofti în salon, s-o aştepte. Câteva clipe în urmă intră furtunos doamna Ivaşcu, cu un făcăleţ în mână.

- Aici te-ai ascuns, javro? strigă ea din prag.

Dar dădu cu ochii de Ioana şi se opri, ducându-şi repede mâna stângă la piept.

- Mă speriaseşi! făcu ea. Credeam că erai la Irina. Căutam pisoiul. Iar a făcut pipi în sufragerie. De când l-am castrat, face mereu pipi, pe unde se nimereşte!...

Îşi roti ochii în odaie, apoi se apropie cu paşi moi de canapea şi-şi plecă spinarea. Ioanei i se făcu deodată frică.

- Nu cred că e aici, spuse ea încercând să zâmbească. Nu cred că s-a ascuns aici...

Doamna Ivaşcu îngenunchease şi-şi repezi de mai multe ori făcăleţul, la întâmplare, sub canapea.

- Degeaba, că nu-mi scapă el, spuse ridicându-se cu un oftat. Când se întoarce domnul Viziru? întrebă aşezându-se.

- Zilele acestea trebuie să se întoarcă. îl aştept de la o zi la alta. Au fost întrerupte cursele de avion...

Îşi aminti atunci, deodată, că aproape aceleaşi formule le repetase cu opt luni înainte, în iunie şi iulie 1940, când aştepta să plece la Londra. îşi făcuse şi desfăcuse de nenumărate ori bagajele. „Plec zilele acestea, spunea. Trebuie să plec de la o zi la alta. Au fost întrerupte cursele de avion de la Cairo la Londra." Apoi, spunea: „Plec prin Lisabona. Aştept de la o zi la alta. Aştept să mi se găsească un loc în avionul de la Lisabona..." în cele din urmă, obosită, se mulţumea să răspundă: „S-au întrerupt cursele de avion..." îşi duse mâna la frunte. Se simţi deodată vlăguită de puteri, deznădăjduită.

- îl aşteptăm toţi cu nerăbdare, continuă doamna Ivaşcu. O să aflăm de la el cum s-a întâmplat nenorocirea...

Rămase o clipă pe gânduri, învârtind visătoare făcăleţul între degete. Atunci se deschise uşa şi intră un bătrân cu părul cărunt, destul de rar deasupra frunţii, dar căzându-i aproape în plete spre ceafă. Era îmbrăcat curios: avea pantaloni reiaţi, un pulover galben-verzui, de culoarea lămâii crude, şi o tunică neagră, pe jumătate descheiată.

- Domnul Vasilescu, tatăl lui Spiridon, i-l prezentă doamna Ivaşcu. Dânsa e madam Viziru, ştii dumneata cine, adăugă.

Învăţătorul îşi încheie grăbit tunica, lăsând să i se vadă numai gulerul puloverului, şi apropiindu-se de Ioana, se înclină politicos şi-i sărută mâna.

- Ştiu, cum să nu ştiu, spuse, aşezându-se pe un scaun în faţa canapelei. Dânsul a fost martorul tragediei noastre, adăugă cu un glas tremurat. Dânsul, domnul consilier Viziru, a împărtăşit eroismul scumpilor noştri decedaţi, căzuţi eroic în cel mai grandios bombardament al secolului!...

Se opri şi oftă adânc. Apoi privi spre Ioana, aşteptând parcă un cuvânt de consolare.

- Mi-a părut foarte rău, începu ea, plecându-şi încurcată privirile. Ce tragedie!

- Stimată doamnă, o întrerupse cu gravitate învăţătorul, e mai mult decât o tragedie. Pentru noi, familia, a fost o catastrofă. Cuscrul meu, profesorul Iancu Antim, era o glorie a ştiinţei româneşti...

- L-am cunoscut, spuse repede Ioana, ridicându-şi ochii, l-am cunoscut pe profesor încă de acum patru ani. Era un mare învăţat.

- Era un al doilea Nicolae Iorga, stimată doamnă. De când am avut cinstea si fericirea să rămân în această casă, un adevărat muzeu...

- Dânsul locuieşte aici, cu noi, vorbi doamna Ivaşcu. De la Crăciun locuieşte cu noi. Ne-am gândit... Spune, spune dumneata, adăugă pripit. Iartă-mă că te-am întrerupt! Nu-i place să fie întrerupt, se întoarse spre Ioana zâmbind.

- Această casă e un adevărat muzeu, continuă învăţătorul. Este, pot spune, un focar de cultură, un focar al ţării întregi. Avem datoria, noi, urmaşii marelui profesor Iancu Antim, avem datoria, spun, să ducem mai departe acest focar, acest muzeu naţional. Este o sacră datorie pentru noi, familia...

Se opri, istovit, şi-şi scoase batista. îşi şterse fruntea, apoi şi-o trecu peste buze.

- Şi dânsul este un om cult, spuse doamna Ivaşcu. Citeşte mereu...

- Eu sunt un biet învăţător de ţară, un umil discipol al marelui Spini Haret. Dar, în tinereţea mea, am fost şi eu în felul meu o figură. N-am avut, însă, fericirea să trăiesc alături de acest focar de cultură care a fost profesorul Iancu Antim. Numai acum, de când locuiesc acest muzeu, şi am avut cinstea să mă adap direct de la izvorul...

- Citeşte mereu, îl întrerupse doamna Ivaşcu. Rămâne singur până târziu, după miezul nopţii, şi citeşte... Doarme în odaia lui bietu' Iancu, numai între cărţi...

- E o bibliotecă grandioasă, spuse aprope cu emoţie învăţătorul. E un focar de cultură...

Apoi se ridică deodată şi se îndreptă hotărât spre uşă. Doamna Ivaşcu începu să miroasă aerul, plecându-şi capul spre covor.

- Dumneata nu simţi nimic? o întrebă încet, confidenţial. Eu am oroare de pipi de pisici. L-am castrat pe Viteazu ca să-l culeg după drumuri şi ca să putem dormi liniştiţi, căci era un balamuc întreg; adunase toate pisicile în curtea noastră, nu mai puteam închide ochii toată noaptea... Dar de-atunci, de când l-am castrat, m-a înnebunit: face mereu pipi. Ne-a stricat toate covoarele...

Se opri deodată, încruntându-se. Irina intrase, cu paşi moi, şi se îndrepta zâmbind spre ele.

- Bine, fată, te-am rugat s-o mai laşi dracului de biserică, Doamne iartă-mă, măcar acum, cât e epidemia asta de gripă. Iar a plâns Gheorghiţă după ce-ai plecat...

- N-am fost la biserică, spuse Irina.

Se apropie de Ioana şi o sărută pe amândoi obrajii.

- Nu cumva ai fost iar la azil? se sperie doamna Ivaşcu.

- Nu, măicuţă, am fost doar până la colţ. Am avut puţină treabă...

- Şi iar ai ieşit nepudrată şi nefardată! Parcă nici n-ai fi cucoană! Eşti mai rău ca Lina, spălătoreasă...

- Am uitat, măicuţă, iartă-mă! spuse Irina plecându-se s-o sărute.

- Fugi că mă decoafezi! se apără doamna Ivaşcu. Şi, mă rog, ce sunt misterele astea? ce treabă ai avut în colţ?...

- Am să-ţi spun după ce alăptez băiatul... Se întoarse spre Ioana şi o luă de mână.

- Haide să-l vezi pe Gheorghiţă...

Îl găsiră adormit în leagăn. Irina îşi descheie bluza şi-l apropie de sân. Fără să ridice ochii, o întrebă.

- Ce e cu tine?

- Simţeam nevoia să te văd, şopti Ioana aşezându-se alături de ea pe pat. Mi s-a închis inima deodată. Am visat urât, mi-e teamă să nu se fi întâmplat ceva...

- Nu s-a întâmplat nimic, o întrerupse Irina. împăratul se întoarce.

- Nu mă gândeam la el. Mă gândeam la bătrânul, la tatăl lui Ştefan. Irina ridică ochii şi zâmbi.

- Nu s-a întâmplat nimic, nu-ţi fie teamă... Ioana oftă lung.

- M-am trezit mereu azi-noapte. Mi-era frică. Spuneam *Tatăl Nostru* şi totuşi îmi era frică...

Irina o asculta vorbind, jucându-se cu un cârlionţ din creştetul băiatului.

- Să nu-ţi fie niciodată frică, spuse ea deodată ridicând însufleţită capul şi căutându-i privirile. Când simţi că ţi se face frică, roagă-te lui Dumnezeu...

- Poate nu ştiu să mă rog, şopti foarte încet Ioana. învaţă-mă tu. Irina zâmbi şi rămase o clipă cu privirile pierdute, visătoare.

- Când spui *Tatăl Nostru,* începu ea, să nu te gândeşti la nimic. Să spui aşa, de mai multe ori: Tată! Tată! până ţi se face întuneric. Apoi, să spui mai tare: Tată! Tată! Tată al Nostru! Şi-atunci, să asculţi. Dar să nu-ţi fie frică. Poate îţi vorbeşte, poate te cheamă. Să nu-ţi fie frică dacă te cheamă!...

Se întrerupse brusc, aproape speriată, şi-şi făcu repede o cruce.

- Ascultă-mă, îi spuse, apucându-i mâna. Când ţi-e frică, ia-l pe Răzvan în braţe şi spune doar atât: Tată! Tată al Nostru! Tată al Nostru carele eşti în Ceruri!... Strânge-l bine în braţe şi spune mereu: Tată! Să nu-ţi fie frică dacă-l auzi că te cheamă. E Tatăl Nostru. Să-l strângi pe Răzvan în braţe şi să-l pui şi pe el să rostească: Tată! Tatăl Nostru!

- Dacă o să vină Ştefan, împăratul, n-are să-mi mai fie frică...

Irina plecă ochii.

- Nu-ţi vorbeam de ce-o să fie când o fi şi împăratul, spuse foarte încet, îţi vorbeam... Dacă ţi-o mai fi vreodată frică şi vei fi singură...

Dar o copleşi emoţia şi începu să plângă. Apucă din nou mâna Ioanei şi-o lipi de obraz, apoi i-o sărută lung.

- Irina, ce s-a întâmplat? o întrebă intimidată Ioana.

Irina oftă sfios şi, fără să ridice ochii, începu cu un glas foarte obosit.

- Am fost la azil. N-am vrut să mai ştie măicuţa...

Plângea lin, aproape tăcut, şi-şi lipea necontenit mâna Ioanei de obraz.

- Să nu-ţi fie niciodată frică, şoptea întruna. Orice s-ar întâmpla, să nu-ţi fie frică... Să spui doar atât: Tatăl nostru carele eşti în Ceruri...

Câteva zile în urmă trecu s-o vadă Biriş. Nu-l mai întâlnise din vară, când aştepta să plece la Londra. I se păru mai slab, mai neîngrijit, şi chelia i se accentuase parcă şi mai mult; îi rămăseseră doar câteva şuviţe de păr, de o culoare nedecisă, şi Biriş le căuta mereu, presându-le cu dosul palmei, în creştetul capului.

- Credeam c-a sosit, spuse el intrând.

- Trebuie să vină zilele acestea, începu Ioana.

În acea dimineaţă primise o lungă telegramă şi i-o arătă, citindu-i câteva fraze. Biriş ridica la răstimpuri ochii şi o privea fără expresie.

- Poate că întârzie ca să aştepte membrii Legaţiei din Londra, spuse. Acum, că Anglia a rupt relaţiile diplomatice cu noi, se evacuează toată Legaţia de la Londra. Poate întârzie ca să se întoarcă împreună...

Dar vorbise fără convingere şi se întrerupse repede plecându-şi ochii.
- Ar trebui, totuşi, să se întoarcă, reîncepu brusc tonul. Să-i telegrafiezi, te rog, ca din partea mea, să ia primul avion sau să se urce în primul tren, şi să vină. Nu e nevoie să-i spui asta, adăugă cu un glas mai hotărât, dar au început să circule fel de fel de zvonuri pe socoteala lui. Mi-a spus Bursuc că... dar, în sfârşit, n-are nici o importanţă.
- Te rog, spune-mi. N-am să scriu nimic, dar vreau să ştiu ce se vorbeşte...
- Nu ştiu de unde a aflat-o Bursuc, începu Biriş plecându-şi din nou privirile, dar circulă zvonul că Ştefan a avut nişte încurcături la aeroport, în Anglia. A fost percheziţionat la piele şi i s-a confiscat curierul. Nu prea se ştie ce se afla în curier, dar se pare că erau lucruri de valoare. Din cauza asta, zice-se, nu se întoarce. I-ar fi frică de consecinţe!... Dar e absurd! El e foarte bine văzut la minister şi n-are de ce să se teamă. Dar să vină imediat! Să nu încurajeze Prin tăcerea şi pasivitatea lui toate zvonurile acestea ridicole...
- Ştefan a rămas în Lisabona ca să cumpere sizal şi wolfram pentru statul român, vorbi Ioana cu o mare linişte în glas. Să cumpere materiale strategice.

Poate că lucrul acesta e un secret, şi de aceea am să te rog să nu-l mai spui - dar acesta e adevărul...
Biriş o privi lung, cu interes, apoi zâmbi.
- M-ai liniştit. Acum înţeleg... Dar îl ştiam pe Ştefan destul de naiv şi intrasem la gânduri...
Izbucni deodată în râs şi-şi trecu amândouă palmele, pe rând, pe creştet.
- Astă-toamnă, începu el bine dispus, m-am pomenit că-mi telegrafiază ca să mă întrebe de un cunoscut al meu, Mihai Duma. M-am crucit privind telegrama. Am crezut, la început, că a greşit adresa, sau că face o glumă. Nu l-am văzut pe Duma decât de vreo trei ori în viaţa mea; nu l-am mai întâlnit de nu mai ţin minte când. Nici nu ştiu ce mai face, pe unde mai este... Şi, din senin, mă pomenesc că-mi telegrafiază ca să mă întrebe de el... I-am povestit asta lui Bursuc. A făcut mare haz. „Trebuie să-l întâlnesc şi eu pe acest Duma! spunea Bursuc..."
Se ridică brusc.
- Mă duc. Roagă-l să-mi facă un semn îndată ce vine... Aproape de uşă Ioana îi apucă braţul.
- Aş vrea să te întreb ceva, spuse îmbujorându-se. îţi mai aduci aminte că ţi-am vorbit odată, atunci, la cofetărie, de o fată pe care... O fată, Ileana, care-i plăcea lui Ştefan. Vreau să te întreb: mai ştii ceva de ea? ai auzit vreodată de ea?...
Biriş o privi clipind des, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească.
- Nu, spuse el. N-am auzit nimic... N-aveam de la cine să aud... Dar cred că n-are nici o importanţă. Cred că i s-a părut lui Ştefan... E un om curios, băiatul ăsta, adăugă zâmbind. Când am primit telegrama cu Mihai Duma m-am crucit...
Ioana începu să râdă, înseninată, şi-i puse mâna pe umăr.
- Eşti un porc! o auzea el mereu. Eşti un porc!... îşi aprinse zâmbind

ţigara, apoi se rezemă de bancă, lăsându-şi privirile să lunece departe, pe dealul din faţă, către Hospital dos Capuchos. - Ce idee să-mi dai întâlnire aici, în Grădina Botanică! exclamase ea. - E unul din cele mai frumoase locuri din Lisabona, îi răspunsese. Şi voiam să-ţi arăt câţiva arbori şi o anumită specie de cactuşi, din familia *Cereus.* Când ne vom apropia de ei, am să-mi pot da seama, cred, cine eşti: Calypso sau Circe... O auzi din nou: - Eşti un porc!...

Timp de o săptămână, întrebase în fiecare seară portarul. - Nici o veste, îi răspundea. Este, încă, în nord. Apoi, într-o seară, îi spuse: - Ne-a anunţat să-i păstrăm corespondenţa. Probabil că se reîntoarce zilele acestea. Dar nu s-a reîntors decât la începutul lui februarie. O recunoscu după cum era îmbrăcată, după pasul sprinten şi sigur cu care intrase în holul hotelului. Era o femeie

tânără, înaltă, cu părul roşu şi ochii verzi, îngheţaţi, cu o gură mare, umedă, dispreţuitoare, cu dinţii foarte albi, dar neregulaţi, dinţi de care nu puteai să-ţi desprinzi privirile, parcă tot ai fi aşteptat să-i vezi înfigându-se în buzele ei cărnoase, sângerându-le, sfâşiindu-le. Ştefan se ridică din fotoliu şi se apropie de ea.

- Domnişoara Zissu? o întrebă în româneşte.

- Da, spuse, şi-l privi mirată, cu răceală.

- Numele meu e Viziru. Am sosit acum vreo zece zile de la Londra. Am auzit de dumneavoastră şi dacă o să-mi daţi voie, aş vrea să vă întreb ceva... Nu voiţi să trecem o clipă în bar? Nu voi îndrăzni să vă reţin prea mult.

- Asta depinde, spuse domnişoara Zissu, şi zâmbi descoperindu-şi dinţii albi, sticloşi. Depinde de cât am să vreau eu să rămân cu dumneata...

Aşezându-se la masă, îşi sprijini o clipă bărbia în palmă şi-l privi cu atenţie, cântărindu-l.

- Ce făceai la Londra? îl întrebă.

-- Tocmai de asta voiam să vă vorbesc. Am avut acolo un prieten care-mi pomenea adeseori despre o doamnă Zissu din Bucureşti.

- Familia mea e din Focşani, îl întrerupse ea-Ştefan o privi dezamăgit.

- Atunci, probabil, e vorba de o altă doamnă Zissu...

- Probabil. Dar ce era cu ea? îl întrebă văzându-l că a rămas pe gânduri. De ce te interesa atât de mult?

- Prietenul meu a murit într-un bombardament. Şi puţin înainte de a muri, a pomenit iar de această doamnă Zissu. Aş fi vrut să ştiu cine este, ca să-i comunic lucrurile acestea... Şi altele... Aveam multe lucruri să-i spun...

Tăcu iar, anevoie ascunzându-şi dezamăgirea.

- îl chema Vasilescu-Vădastra, spuse el târziu. Spiridon Vasilescu-Vădastra. Era avocat...

- N-am auzit de el. Zici c-a murit?

- A murit în bombardament.

- Dumnezeu să-l ierte!

Apucă paharul cu whisky şi începu să bea, lacom, cu nesaţ. Ştefan îi zări din nou dinţii aceia sclipitori, neregulaţi, şi gingiile foarte roşii şi buzele însângerate - şi rămase tulburat, neputându-şi dezlipi privirile de gura ei.

- Şi altminteri, ce făceai la Londra? îl întrebă aşezând paharul gol pe masă.

- Eram într-o misiune economică...

- Iartă-mă că te întrerup, spuse zâmbind. Mai comandă, te rog, un whisky. Dumneata nu bei?...

Ştefan întoarse capul, tulburat, şi făcu semn băiatului de la bar.

- Ia spune, începu, ce făceai la Londra?

- îmi cer toate scuzele că v-am deranjat, spuse Ştefan.

- Dimpotrivă, îmi face plăcere. Voiam şi eu să te cunosc. Auzisem de dumneata la Porto, auzisem că te-au dezbrăcat la piele şi vream să te cunosc.

- Aţi auzit şi asta? se minună Ştefan.

- Erau nişte români la Porto. Am făcut un chef într-o seară şi-am aflat toate noutăţile... Ce-am mai râs şi pe chestia dumitale! îmi ziceam că trebuie să fii un consilier de o anumită vârstă, chel, cu burtă - şi îmi plăcea să te închipui gol în faţa comisiei de control! Ce-am mai râs în noaptea aceea!... Dar nu cred că ţi-a fost ruşine. Văd că eşti un bărbat bine. Eşti înalt, bine făcut, eşti încă destul de tânăr... îmi place de dumneata! Ai şi un nume frumos, ViziruL. Ce faci astă-seară? Nu mă duci la un cinematograf?

Ieşind de la cinematograf, îl întrebă de doamna Zissu.

- Ce e cu ea? De ce te interesează aşa mult?

- Ca să fiu sincer, nu înţeleg nici eu de ce mă interesează. Dar simt că doamna Zissu reprezintă un lucru esenţial în viaţa mea, deşi n-aş şti să precizez în ce sens. Am uneori sentimentul că o adevărată taină, în sensul teologal al cuvântului, se ascunde înapoia acestui nume sau a acestui personaj. îmi spun uneori: poate interesul pe care-l port unei femei de care nu ştiu absolut nimic *sigur,* mi-a fost stârnit numai aşa ca să pot descoperi pasiunea intelectuală pentru tainele teologale şi problemele metafizice...

- Fugi de-aici, că eşti plicticos! îl întrerupse domnişoara Zissu. Mai bine du-mă la bar. Am poftă să dansez cu dumneata...

Când, după ce înceta orchestra, se reîntorceau la masa lor, în faţa paharelor cu whisky, Ştefan îşi relua confesiunea.

- Sunt foarte îndrăgostit, spunea. Sunt îndrăgostit de soţia mea, Ioana, dar iubesc în acelaşi timp o fată, Ileana...

- Eşti un mare porc! îl întrerupea domnişoara Zissu.

- Nu am sărutat-o decât o singură dată. Dar sărutarea aceea m-a ajutat să trăiesc câteva luni în şir. Dacă n-aş fi sărutat-o, dacă nu mi-aş fi amintit de sărutarea ei, cred că aş fi înnebunit. Aflasem tocmai atunci că se logodise...

- Eterna poveste! făcu domnişoara Zissu dând peste cap paharul. Hai mai bine să dansăm!...

- ... E vorba de un mister, reîncepea Ştefan reîntorcându-se la masă. Adică, nu înţeleg cu puterile minţii mele, cum de s-ar putea realiza un asemenea lucru: să iubesc deodată două femei. Şi tocmai asta îmi dă speranţe: tocmai faptul că, pe *plan raţional,* nu înţeleg ce se petrece cu mine. îmi spun că, probabil, experienţa pe care o încerc eu este de un alt ordin decât cel raţional, şi că, deci, ea nu mai aparţine experienţei umane, care se realizează în Timp, ci unui alt ordin de experienţe, i-aş spune,

extatice, care are loc dincolo de Timp...

- Eterna poveste! spuse domnişoara Zissu. Te ambalezi după una, ţi separe că-ţi pierzi minţile când te sărută, şi pe urmă afli că s-a logodit...

- ... De foarte mulţi ani, mă întreb dacă nu există într-adevăr nici un mijloc de a ieşi din Timp, de a trăi, măcar discontinuu, şi în eternitate...

- Ce te-a apucat? îl întrebă, puţin speriată, domnişoara Zissu.

- Pentru că nu vreau să mor! vorbi el fierbinte, aproape sugrumat, apucându-i mâna. Nu vreau să îmbătrânesc, să mă mineralizez sufleteşte, şi într-o bună zi să mor. Vreau să trăiesc de-a pururi tânăr, ca în basmul nostru *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte.* Cred că am acest drept: de a-mi cere partea mea de nemurire...

- Nemurirea sufletului! exclamă aproape întristată domnişoara Zissu. Toţi suntem nemuritori. Dar trebuie să murim întâi!...

- ... Toate celelalte drepturi pe care istoria se zbate să le cucerească în chip definitiv - libertatea, bunăoară, sau respectul persoanei umane - sunt numai un preambul la singurul drept cu adevărat imprescriptibil, care este dreptul la nemurire...

- Trebuie să murim întâi, repetă melancolică domnişoara Zissu.

- Nu e de ajuns. într-o anumită măsură, nemurirea sufletului este doar un paleativ. Ni s-a păstrat acest drept ca o consolare pentru că Adam a pierdut dreptul de a fi nemuritor *aici* pe pământ, în viaţă...

Domnişoara Zissu îşi rezemase iar bărbia în palmă, privindu-l, întristată.

- Nemurirea sufletului e doar o consolare, continuă el tulburat. Dar nu trebuie să abuzăm de ea...

- Nu, clătină ea hotărât din cap. Nu trebuie. Hai să dansăm...

- Lasă-mă doar o clipă, să termin... Nu trebuie să abuzăm de ea, pentru a ne lăsa aici, pe pământ, în viaţă, robii Timpului şi, deci, ai Morţii. Noi trebuie să sperăm că într-o bună zi vom reintegra condiţia adamică primordială. Că vom putea trăi, adică, nu numai în Timp, ci şi în Eternitate.

- Hai! îl apucă ea de mână. Hai să dansăm!...

Deşteptându-se a doua zi de dimineaţă şi dând cu ochii de părul ei roşu, înflăcărat, revărsat pe pernă, foarte aproape de obrazul lui, zâmbi nedumerit. **"Iţi** place nemurirea sufletului, nu e aşa? îşi aminti el deodată. îţi place nemurirea!... Eşti un mare porc!..." Apoi revăzu gura ei însângerată, cu dinţii aceia strălucitori, apropiindu-se de el, ameninţătoare. „Trebuie să plec! îşi spuse. Trebuie să plec cât mai repede!..." în acea clipă, femeia se trezi, întoarse capul spre el, se încruntă, apoi îi zâmbi lung, întinzându-e.

- La ce te gândeşti? îl întrebă, absentă.

Dar nu aşteptă să-i răspundă. Dădu repede cuvertura la o parte şi sări din Pat, goală, cu părul căzându-i, parcă şi mai roşu, pe umeri. Trecu în odaia de baie şi intră sub duş. Câteva minute în urmă se reîntoarse, tot goală, şi se opri

În faţa oglinzii. îşi prinse părul cu amândouă mâinile şi începu să şi-l

răsfire, cu mişcări leneşe, graţioase. Ştefan o privea. îi întâlni privirile în oglindă, şi-i zâmbi.

- îmi place de tine, spuse fără să se întoarcă. Eşti bine ca bărbat... Apoi izbucni în râs şi se apropie de el.

- îţi place nemurirea sufletului, nu e aşa? Eşti un mare porc!... Revăzu parcă mai însângerată, mai nesăţioasă, gura ei cărnoasă

Întredeschizându-se, ameninţătoare. O revăzu de-atunci necontenit.

- Hai la nemurirea sufletului! îi şoptea ea, râzând.

Umbla aproape întotdeauna goală în faţa lui, săltându-şi părul roşu pe umeri.

- Şi zici că pe fata aia n-ai sărutat-o decât o singură dată? îl întreba. Ghinionul ei!...

Aproape că nu-l lăsa singur. îşi schimbase camera; ocupa acum camera vecină, comunicantă, şi rămânea tot timpul lângă el, goală, fumând necontenit, vorbind foarte puţin, urmărindu-l cu privirile ei adânci, cercetătoare.

- Nemurirea sufletului! exclama ea din senin. Eşti un mare porc! îmi place de tine...

Când îl surprindea privind-o, se ridica deodată, întreagă, în faţa lui.

- La ce te gândeşti?

- Mă gândeam la ce se întâmplă, începea el tulburat. Nu-mi dau încă seama ce se întâmplă...

- Să-ţi spun eu ce se întâmplă. îţi place de mine...

- Mi-oi fi făcut farmece, spunea el zâmbind.

- Păi sigur că ţi-am făcut. La toţi le fac. Toţi bărbaţii se înnebunesc după mine...

- Oi fi vrăjitoare, adăugă el gânditor. Mi-oi fi dat să beau ceva...

- Cred şi eu că ţi-am dat, spunea înlănţuindu-l, căutându-i gura. Şi-am să-ţi mai dau... Şi-am să-ţi mai dau...

Nu ştia nimic de ea. Nu-i vorbea nimic de viaţa ei. îi spusese încă din prima seară că are viza pentru Statele Unite şi că se află de aproape două luni în Portugalia aşteptându-şi locul pe clipper. Din când în când, dimineţile se trezea devreme şi se apropia, cu o expresie nedecisă, preocupată, de oglindă.

- Mă duc la Consulat, spunea. Sper că nu mi-a sosit încă rândul...

- Eu sper că ţi-a sosit, începea el zâmbind. Sper că ai să pleci chiar mâine. Ştii că la clipper te anunţă de la o zi la alta. Am să te aştept aici. Nici nu mă îmbrac. Am să te aştept, ca să aflu vestea cea mare. Parcă te văd intrând...

Ea se întorcea brusc de la oglindă şi-l privea sălbatic, aproape cu ură, întredeschizându-şi uşor buzele.

- Toţi bărbaţii sunteţi nişte porci şi nişte criminali! izbucnea deodată. Nişte criminali! Vă urăsc!...

- Eu ţi-am spus că sunt îndrăgostit, continua el. Ţi-am spus-o din prima seară: iubesc pe Ioana şi pe Ileana. Pe tine nu te iubesc. Ţi-am spus vreodată că te iubesc?

- Sunteţi nişte criminali! Nişte brute! Dacă ai şti cum vă urăsc!

- Nu înţeleg ce ai cu mine, continua el înălţându-şi privirile spre tavan. Ti-am spus că sunt îndrăgostit şi că de-abia aştept să mă întorc acasă...

- Cum te urăsc! începea ea apropiindu-se cu paşi moi, tremurând. Te

urăsc mai mult ca pe toţi ceilalţi. Niciodată n-am să-mi iert că m-am ambalat cu tine... Eşti o brută! îmi vorbeai de nemurirea sufletului şi te dădeai la mine. îţi plăcea de mine! Te-am simţit de cum te-am văzut, te-am simţit că-ţi plăcea de mine!... Şi-acum îţi place de mine, adăuga cu un zâmbet, apropiindu-se de el. N-ai mai întâlnit alta ca mine! Nu e aşa? Spune, nu e aşa? Şi n-ai să mai întâlneşti alta ca mine! N-ai să mai întâlneşti altă nemurire. Eu îţi sunt nemurirea sufletului. Eu îţi dau nemurirea sufletului!...

Izbutea totuşi să treacă în fiecare zi pe la Legaţie, ca să afle noutăţile şi să dea o telegramă sau să scrie Ioanei.

- De ce nu încerci să fii numit aici, în postul de consilier economic pe care l-ai avut la Londra? îl întreba Filimon. Sunt afaceri bune de făcut cu Portugalia. Putem cumpăra plută, textile, sizal; putem cumpăra mai ales wolfram şi sizal...

Într-o zi, după ce-l privise câtva timp, şovăitor, îi spuse:

- Am auzit că ai fi zărit cam des cu domnişoara Zissu. Nu prea e prudent ce faci. Pretinde că pleacă în Statele Unite, dar de la Ambasada americană mi s-a spus că nici nu are viza. Mi se pare destul de suspectă...

- Şi mie. Dar nu cred că risc mare lucru. Nu facem, împreună, decât dragoste şi câteodată vreo plimbare în jurul Lisabonei. Ieri am fost la Arrabida...

- îmi pare bine, spuse Filimon zâmbind. Dar câţi ani ai dumneata?

- Aproape patruzeci. La anul, în februarie, împlinesc patruzeci.

- Nu pari. Dimpotrivă, pari mult mai tânăr - şi la înfăţişare, dar mai ales la suflet... Eşti teribil de imprudent...

- Sunt îndrăgostit, mărturisi Ştefan cu gravitate. îmi ador soţia. îi vorbesc adeseori domnişoarei Zissu de soţia mea...

- în sfârşit, îl întrerupse Filimon, nu vreau să mă amestec în chestiunile dumitale personale, dar simţeam că e de datoria mea să-ţi atrag atenţia...

Uneori, când îi spunea că a fost la Legaţie, ea îl întreba.

- Nu ţi s-a vorbit nimic de mine? Probabil au aflat şi ei că sunt spioană.

- Şi nu eşti?

- Ba da. Dar n-ar fi trebuit să se ştie. Am fost prea imprudentă. N-ar fi trebuit să ies atât de des cu tine...

Dispărea câteodată, fără să-l prevină, o după-amiază întreagă. Se întorcea târziu, preocupată, cu o umbră grea în priviri.

- Eterna poveste! începea ea.

Dar se întrerupea brusc şi-l privea lung, apropiindu-şi uşor pleoapele.

- Probabil că ai aflat şi tu, acum, spunea cu un zâmbet rău, dispreţuitor. Ai aflat şi tu că mi-au anulat viza!

Se îndreptă spre el, cu paşi moi de felină.

- Din cauza voastră, a Legaţiei! izbucnea. A bărbaţilor de la Legaţie! A bărbaţilor! Sunteţi nişte criminali!...

Se oprea şi-şi căuta nervoasă o ţigară. Trăgea tăcută câteva fumuri, apoi zâmbea din nou, provocatoare.

- Dar să nu credeţi că n-am s-o capăt înapoi!... Să-i spui domnului

Filimon că oricâte denunţuri ar face împotriva mea, am să-mi recapăt viza, şi am să zbor în America!... Nu mi-am anulat locul la clipper, adăuga cu un uşor triumf în priviri.

Apoi tăcea din nou, mult timp, fumând visătoare.

- îmi place în America! spunea deodată, şi figura întreagă i se lumina. Acolo nu mai suntem la dispoziţia voastră, a bărbaţilor. Nu mai suntem sclavele voastre... Am să fiu liberă! Am să fiu bogată!... Au să înnebunească toţi bărbaţii după mine, dar eu n-am să mă ambalez după nici unul. Toţi bărbaţii sunt nişte brute. N-aveţi pic de suflet. Sunteţi răi, egoişti... Vă urăsc! adăuga încet, aproape şoptit, printre dinţi. Vă urăsc!...

Într-o dimineaţă dispăru imediat după ce-şi termină de băut cafeaua.

- La revedere, pe diseară, îi spuse. Azi am treabă... Trebuie să repar ce-a distrus ciclonul!...

Cu două zile mai înainte, ciclonul devastase Portugalia. începuse deodată, pe la ceasul prânzului, smulgând arborii din rădăcini şi doborând stâlpii de telegraf. în Praca de Commercio, cordoane de poliţişti călări opreau publicul la zece metri de debarcader. Tagele era de nerecunoscut. Apele lui galbene se învineţiseră şi se zbăteau spărgându-se de diguri ca talazurile mării. Vapoarele se refugiaseră către mijlocul fluviului, spălate de valuri, cu ancorele rupte. Apoi, câteva ceasuri în urmă, vântul încetase, norii se risipiră şi o stranie linişte se pogorâse peste dezastre.

- Pe diseară! îi mai strigă ea încă o dată.

Era o dimineaţă clară, dar rece. Ştefan se îndreptă spre Legaţie.

- Te-am căutat alaltăieri, îi spuse Filimon .Voiam să te iau cu mine să vedem ciclonul. Voiam să mă duc până la Estoni. Dar dacă ai şti prin ce-am trecut! exclamă el deodată. Din ce-am scăpat!... în faţa mea, mon cher, *se răsturnase o maşină.* Valurile se spărgeau pe deasupra digului şi inundau şoseaua. Din ce-am scăpat!... Am scăpat ca prin minune să nu mă strivească un arbore! *Şi maşina aceea răsturnata în faţa mea,* răsturnată, mon cher, de ciclon şi bătută de valuri în mijlocul şoselei...

Când ieşi din Legaţie şi regăsi tot cerul deasupra, se opri tulburat. Simţea o curioasă beatitudine în toată fiinţa lui; o simţea mai ales, în lumina care-l înconjura, în albastrul cerului, în arborii Avenidei. Respira foarte încet, aproape cu teamă, parcă i-ar fi fost frică să se trezească. Timpul îşi schimbase calitatea; nu mai era acelaşi în care-şi începuse dimineaţa; era un Timp de altădată, pe care-l pierduse de mult şi pe care-l regăsea dintr-o dată, neschimbat. Porni cu pasul foarte repede, simţindu-se atât de uşor încât trebuia să se controleze ca să nu alerge. Lumina aceea de amiază glorioasă i se părea că izvorăşte şi din el. Nu-l orbea. Când înălţa privirile către cer, îşi lăsa ochii scăldaţi de soare fără să clipească. Oraşul i se descoperea ca niciodată până atunci. Fiecare casă, fiecare fereastră, fiecare piatră de trotuar se îndrepta parcă spre el, arătându-i-se, dezvăluindu-se. Umbla din ce în ce mai repede, fără să mai dorească ceva, fără să-i lipsească ceva. Parcă din toate părţile deodată izbucnise o plenitudine a tuturor lucrurilor. Simţea că traversează un Univers *plin,* fără nici un fragment de vid, fără nici o absenţă. Parcă toate lucrurile ar fi fost la locul lor, şi toate ar fi fost îndestulate pe veşnicie.

Când ajunse în Praca de Commercio şi întâlni apele neobişnuit de albastre ale Tagelui, se opri şi respiră adânc. Un pescăruş zbură chiar deasupra lui. îl urmări cu privirea şi i se păru că se înalţă foarte sus, de-a

dreptul în soare. Beatitudinea îl amuţi. Plecă, aproape cu spaimă, privirile şi se îndreptă spre debarcader. Un vaporaş se pregătea de plecare. Abia avu timp să-şi cumpere biletul şi trecu puntea. Departe, în mijlocul fluviului, o ceată de delfini se jucau săltându-şi spinările printre valuri.

Fusese de mai multe ori pe aici, dar nu mai recunoştea locurile. Privea acele vile albe, albastre, cărămizii, urcând încet prin parcul cu pini ombeliferi, spre Şcoala Navală din Alfeita. întâlni o pădurice de eucalipţi, cu arbori smulşi de ciclon, cu mari crengi atârnând, rănite. Drumul urca mereu. Şi deodată regăsi, la picioarele lui, Tagele, nemăsurat de mare, ca un imens golf căruia nu i se mai vedeau malurile. Se aşeză pe o piatră. Departe, peste ape, chiar în faţa lui, se desluşeau, într-o boare aurie, colinele Lisabonei.

- Ce idee, să-mi dai întâlnire aici, în Grădina Botanică! repeta ea.

- Ai să înţelegi îndată de ce, începu el cu un zâmbet misterios. Când am sa-ţi arăt o anumită specie de cactuşi...

- Şi biletul acela idiot pe care mi l-ai trimis azi-dimineaţă! îl întrerupse. De ce n-ai venit tu?

- La ora aceea dormeai...

Continuă să zâmbească, sub privirile ei mâniate, arzătoare. Se aşeză pe o bancă. Domnişoara Zissu îşi aprinse ţigara.

- Te-am aşteptat aseară două ceasuri la bar. Dacă ai şti cum te uram!... Trebuia să-mi închipui. Eşti bărbat. Eşti şi tu un laş, ca toţi bărbaţii. De ce n-ai venit?

- Pierdusem vaporaşul...

- Dar unde ai fost? îl întrebă ea cu o uşoară spaimă în glas. Unde ai fost azi-noapte?!...

- Unde n-am fost! exclamă el întinzându-şi braţele pe speteaza băncii. N-am dormit toată noaptea. M-am plimbat întruna. Am fost la Setubal, la Caparica, la Arrabida... Pretutindeni. Şi, evident, n-am mai găsit vaporaşul ca să mă aducă înapoi. Am rămas dincolo de Tage. Dar n-am dormit. Am continuat să visez şi să mă plimb...

- Ce proşti sunteţi voi, bărbaţii! îl întrerupse ea cu un zâmbet rău. Nu ştiţi nici măcar să ticluiţi o minciună.

- ... Şi pentru a nu ştiu câta oară în viaţa mea, continuă el, am regretat că nu ştiu greceşte şi că n-am memorie, ca să recit acele faimoase pasaje din *Odiseea,* cu nimfa Calypso şi vrăjitoarea Circe...

- Probabil că îţi închipui că mi-am pierdut minţile după tine, îl întrerupse ea din nou, şi că am să cred orice mi-ai spune. Probabil că îţi închipui că am să te ascult, ca atunci, vorbindu-mi despre eternitate...

El o privi cu candoare şi-i zâmbi.

- îmi pare rău, începu cu alt glas. Nu ştiu dacă ţi-ai dat seama, dar eu am descoperit cine eşti.

Domnişoara Zissu izbucni în râs.

- Ai aflat-o, probabil, de la Filimon, spuse.

- ... Eşti una din aceste două fiinţe semi-divine: Calypso sau Circe. Iar eu, în acest moment, sunt una din infinitele variante ale lui Ulysse, unul

din acele milioane de eroi care repetă, de la Homer încoace, o mai mult sau mai puţin dramatică odisee în drumul lor spre casă...

- Eşti nebun! izbucni domnişoara Zissu zvârlindu-şi cu un gest scurt ţigara numai pe jumătate fumată. Ai crezut toate prostiile lui Filimon. Criminalul ăla ţi-a băgat în cap că sunt spioană!...

- ... N-am crezut niciodată asta. Eşti, probabil, Calypso. Nimfa Calypso, îţi aduci aminte, păstra captiv pe sărmanul Ulysse, în insula ei cu patru izvoare şi nenumărate specii de arbori. Probabil că aceasta e insula ta, arătă ridicând braţul către grădină.

Domnişoara Zissu îl privi lung, apropiindu-şi ameninţătoare pleoapele.

- Simt că încep să te iert, spuse, şi-mi pare rău. N-ar fi trebuit să te iert. Ar fi trebuit să te urăsc mereu, ca aseară, ca astă-noapte. Dar greşeala a fost a mea; mi-a plăcut de tine şi m-am ambalat. îmi pare rău! adăugă aprinzându-şi o altă ţigară.

- Haide să-ţi arăt o anumită specie de cactuşi, din familia *Cereus,* începu el cu însufleţire. Când ne vom apropia de ei, am să-mi pot da seama, cred, cine eşti: Calypso sau Circe...

- Ce te-a apucat? îl întrerupse domnişoara Zissu cu un gest de nerăbdare.

- Am să-mi amintesc întotdeauna de tine cu multă dragoste şi recunoştinţă. Aşa cum îşi amintea Ulysse de Calypso, în Ithaka. Cum îşi amintea, probabil, chiar de Circe, deşi voise să-l transforme şi pe el în purcel, ca şi pe tovarăşii lui. îţi mai aduci aminte?...

Domnişoara Zissu îl privi încă o dată cercetătoare.

- Unde ai fost azi-noapte?

- Nu pot fi supărat pe tine, continuă el visător. M-ai ajutat şi tu, în felul tău, deşi m-ai ţinut prizonier în peştera ta, în această magnifică insulă cu patru izvoare, pe care n-o vedem, dar care se află undeva în jurul nostru...

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă ea speriată. Spune-mi repede ce s-a întâmplat!

- Te-am rugat să vii aici ca să-ţi spun rămas-bun. Mă întorc în ţară. Printr-un noroc extraordinar...

- Eşti nebun! şopti ea apucându-i mâna.

- Printr-un noroc extraordinar, am găsit un loc în avionul pentru Madrid. Plec în câteva ceasuri.

- Ştefan! strigă ea speriată. Nu sunt spioană. Să nu crezi că sunt spioană!

- Plec în câteva ceasuri, continuă el cu o mare blândeţe, visător. Şi mâine dimineaţă zbor spre ţară...

- Dar eu te iubesc! spuse ea deodată. M-am ambalat. Nu mai pot fără tine! Te iubesc!

- Şi Calypso iubea pe Ulysse, continuă el zâmbind.

- Am fost nebună, îl întrerupse apucându-i amândouă mâinile. M-am denunţat singură la Consulat, ca să-mi anulez viza şi să rămân cu tine. Nu sunt spioană! îţi jur că nu sunt. Să-ţi arăt denunţul; eu l-am scris! îmi sosise rândul la clipper şi trebuia să plec...

- Mâine dimineaţă zbor spre ţară. Dacă voi avea acelaşi noroc şi de-aici înainte, în două, trei zile sunt la Bucureşti. în Ithaka, pentru a chema lucrurile Pe adevăratul lor nume...

- Eşti nebun! şopti domnişoara Zissu foarte încet. Şi eu ce mă fac! Eu

cum rămân, aici, singură?...

Soarele intră chiar atunci sub un nor mărunt, care plutise leneş, stingher, pe cerul imaculat.

- Nu vrei să-ţi arăt cactuşii? o întrebă el târziu, cu o mare blândeţe în glas.

- Eşti un porc! izbucni ea deodată strivindu-şi ţigara sub pantof. Eşti o brută! Eşti un mare porc!...

Se ridică brusc şi se îndreptă spre ieşire. El o ajunse din câţiva paşi şi-i luă braţul.

- Atunci eşti Circea, vrăjitoarea Circe! îi şopti el.

- Lasă-mă! ţipă domnişoara Zissu smulgându-şi braţul. Vrei să chem sergentul?!

Îl privi cu atâta ură, încât Ştefan se opri şi zâmbetul i se slei pe buze.

- Porcule! strigă ea încă o dată. Porcule!...

- îmi pare foarte rău, şopti el. Credeam că iubeşti şi tu, ca mine, mitologia... Dar domnişoara Zissu era deja departe. Nu-l mai auzi.

IX

În acea după-amiază de mai, Ştefan îl privea cu o neobişnuită intensitate, urmărindu-i atent fiecare mişcare pe care o făcea pe covor. Răzvan îşi aşezase cutiile una peste alta şi acum şovăia, parcă s-ar fi întrebat dacă ar trebui să le răstoarne, ca şi ultima dată, cu piciorul, sau întinzând doar mâna şi scoţând cutia cea mare care ţinea loc de temelie.

- Haide să-ţi povestesc o poveste cu împăratul Anisie, spuse Ştefan deodată plecându-se şi luându-l în braţe.

Îl aşeză pe genunchi. Răzvan amuţise, emoţionat. Ioana rămăsese nehotărâtă în mijlocul salonului. Avea o rochie de culoarea caisei coapte şi părul ei părea mai închis ca de obicei, bătând aproape în roşu. Ca şi în acea zi de februarie, când îl întâmpinase la aeroport, i se părea că părul îi bătea în roşu.

- Peste munţi, peste păduri, începu Ştefan, se întinde ţara împăratului Anisie. Seamănă cu a noastră şi totuşi nu prea seamănă. Sunt şi acolo, ca pe la noi, grădini şi livezi cu pomi roditori, dar mai e ceva. Ascultă bine, ca să înţelegi povestea împăratului Anisie. Acolo, peste munţi, se înalţă o casă albă de care nimeni nu se poate apropia. Nu se poate apropia, pentru că e prea albă şi n-o vede nimeni. E casa împăratului Anisie...

Recunoscuse de departe ferma. Totul părea întocmai ca şi atunci, cu patru ani în urmă: casa proaspăt văruită, acelaşi cer strălucitor de mai, pomii îmbrăcaţi în acelaşi frunziş de un verde crud ca şi atunci. Doar şoseaua nu mai era aceeaşi, întâlnise mereu camioane militare şi grupuri de soldaţi în uniformă de campanie.

- Nu poate s-o vadă nimeni, pentru că e fermecată. Acolo stă împăratul . Stă aşa de la începutul lumii. împăratul acesta n-are moarte...

Il privise tulburat; arăta întinerit, deşi obrazul avea un luciu emaciat, care-l făcea să pară fără vârstă. în tindă, bătea soarele blând al dimineţii. Se auzeau

mierlele şi, foarte aproape, zvon de albine. Turnându-i apă să se spele, îl întrebase ce vrea: lapte, fagure de miere sau cafea. - Cred că s-o mai găsi puţină cafea, spuse. Ferma a fost rechiziţionată până acum câteva luni şi nu ştiu dacă au mai rămas multe lucruri prin cămară...

- Dar împăraţii pot intra când vor în ţara împăratului Anisie.

- împăratul a fost? întrebă Răzvan.

- A fost. De-acolo vine, din ţara împăratului Anisie. Acolo, la el, laptele îl scoţi de-a dreptul din fântână, iar dacă întinzi mâna, găseşti un fagure cu miere. Acolo, în ţara împăratului Anisie, nu a fost şi nu va fi niciodată război.

- Până la urmă toată lumea va intra în război, spusese cu seninătate Anisie. De încercarea asta nu va scăpa nimeni. Lumea veche a intrat în descompunere. Şi procesul de descompunere se accelerează cu cât trece timpul. Războiului ăsta îi va urma un altul şi apoi un altul, până ce nu va mai rămânea nimic din tot ce-a fost. Nici măcar ruinele! Doar la urmă de tot, câţiva supravieţuitori. Ca să poată relua lucrurile de la început şi să încerce să le facă mai bine...

Ştefan n ascultase tulburat. - Nu eşti deloc încurajator! şoptise el silindu-se să zâmbească. - Depinde de perspectiva în care te situezi, spusese Anisie foarte calm. Dacă, pentru dumneata, gloria şi vrednicia omului sunt legate de *istoria* lui, adică exclusiv de activitatea lui recentă (căci istoria durează doar de câteva mii de ani!...), atunci, într-adevăr, viitorul imediat nu pare a fi deloc încurajator. Căci viitorul acesta se prevesteşte ca o serie de războaie şi catastrofe pustiitoare, care vor spulbera tot ce a clădit istoria în ultimele mii de ani. Şi pentru omul istoric, pentru acel om care se vrea şi se declară exclusiv o fiinţă creatoare de istorie, fără îndoială că perspectiva unei anihilări aproape totale a creaţiilor lui istorice este catastrofală. Dar mai există şi o altă umanitate în afară de umanitatea creatoare de istorie. Există, bunăoară, umanitatea care a locuit paradisele anistorice; lumea primitivă, dacă vrei, sau lumea preistorică. Lumea pe care o întâlnim la începutul oricărui ciclu, lumea creatoare de mituri, lumea pentru care existenţa umană însemna un mod specific de a fi în Univers şi, ca atare, avea alte probleme şi urmărea o altă perfecţiune decât cea urmărită de omul modern, obsedat de *istorie.* Am toate motivele să sper că anihilarea civilizaţiei noastre, la al cărei început asistăm deja, va încheia definitiv ciclul în care ne aflăm integraţi de câteva mii de ani şi va îngădui reapariţia celuilalt tip de umanitate, care nu trăieşte ca noi, în timpul istoric, ci numai în clipă, adică în eternitate...

Se oprise deodată şi zâmbise.

- Şi eu visez să scap într-o zi de timp, de istorie, spuse Ştefan. Dar nu cu preţul catastrofei pe care o vesteşti dumneata. Existenţa umană mi s-ar părea searbădă dacă ar fi redusă numai la categoriile mitice. Chiar acel paradis anistoric de care vorbeşti mi s-ar părea greu de suportat dacă n-ar avea lângă el infernul

istoriei... Eu credeam, speram chiar, că e posibilă o ieşire din timp chiar în lumea noastră, istorică. Oricând ne este accesibilă eternitatea. împărăţia lui Dumnezeu este oricând realizabilă pe pământ, *hic et nune...*

Anisie îl ascultase cu răbdare.
- Eşti încă sentimental! spuse el.
- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?...
- împăratul Anisie a spus că nu va fi război, continuă abătut Ştefan. Nu va fi război...
Privindu-l zâmbind depărtat, detaşat, simţise cum îl doboară tristeţea; parcă lumina de afară pălise deodată.
- Şi atunci, ce are să se întâmple cu noi? întrebă el sfios. Vom pieri cu toţii, fără urmă? Vom arde de vii? Vom muri ca şoarecii asfixiaţi cu gaze sau mistuiţi de flăcări!
Anisie zâmbi cu o mare blândeţe.
- Nu sunt profet, începu. Şi, într-un anumit sens, nu are mare importanţă ce se întâmplă cu noi. Important mi se pare numai ce va urma. Şi eu cred că, mai târziu, cei puţini care vor supravieţui vor redobândi adevărata demnitate umană. Atunci, omul va redeveni un factor decisiv în Cosmos. Asta mi se pare singurul lucru cu adevărat important. Cât despre dispariţia noastră, prin foc sau prin apă, ea n-ar trebui să te emoţioneze mai mult decât dispariţia anuală, a miliarde de peşti, de păsări sau de mamifere, dispariţie voită, în mare măsură, de contemporanii noştri, oamenii. în fond, e vorba de aproape acelaşi lucru: masacre de specii zoologice. Contemporanii noştri, silindu-se să facă cât mai multă istorie, au regăsit destinul speciilor zoologice. Istoria contemporană este, aşa cum ai văzut-o şi dumneata la Londra, chintesenţa cruzimilor zoologice. Şi această nouă cruzime, cruzimea istorică, n-are nici măcar scuza cruzimilor zoologice: de a fi săvârşită din instinct. Aşa că, dacă ai fi obiectiv, n-ai fi prea întristat de soarta care aşteaptă umanitatea; pentru că ea nu mai e umanitate decât cu numele. în realitate este o specie zoologică înnebunită de aşa-zisa libertate de a-şi croi propriul său destin.
- Şi, de nicăieri, nu mai poate veni nici o salvare? întrebă tulburat Ştefan. Dumnezeu nu poate face nimic pentru noi? Suntem, doar, făpturile lui! Ne va lăsa, aşa, să ne omoram între noi, să ne ardem de vii şi să ne înecăm până la unul?! Şi, toate acestea, numai ca să ieşim din istorie şi să ne reîntoarcem la o nouă epocă, a mitului?
Anisie îl privi lung, zâmbi şi tăcu.
- Suntem predestinaţi pieirii, continuă Ştefan mai aprins, pentru ca o mână de demenţi ambiţioşi conduc, astăzi, lumea?...

- Greşeala e mai veche, îl întrerupse Anisie. Căderea noastră a început de mult, de foarte mult chiar. Hitler, Stalin şi ceilalţi sunt doar agenţii prin care descompunerea îşi grăbeşte singură procesul. Dacă nu erau ei, erau alţii...
- Şi atunci? întrebă Ştefan aproape cu spaimă, atunci? Nu mai e nimic de făcut?!...
- întotdeauna e ceva de făcut. Nu există moment istoric în care omul să nu fie liber să facă ce vrea şi ce-i place. Dar nu mai poate face pentru altul; nu mai poate face decât pentru sine... Ca să folosesc termenii

creştini, omul nu se mai poate mântui decât pe el singur; nu mai poate ajuta pe altul să se mântuiască; nu mai are timp! Timpul şi-a precipitat ritmul. De-abia ne va ajunge să ne scăpăm singuri. Nu mai poţi întinde o mână de ajutor celuilalt...

- Dar Dumnezeu? întrebă din nou Ştefan. El nu mai poate face nimic?...

- Şi pe urmă? întrebă nerbdător Răzvan. Pe urmă?

- Are să-ţi povestească diseară, spuse Ioana apropiindu-se. Când ai să fii în pătuţul tău, împăratul are să-ţi povestească...

- Pe urmă? întrebă din nou Răzvan, rugător.

- împăratul Anisie îl vede mereu pe Dumnezeu, începu Ştefan. îl vede şi-i vorbeşte. îl vede serile, când Dumnezeu pogoară pe pământ şi se duce la stână. îl văd şi alţi oameni, dar nu ştiu că e Dumnezeu şi trec pe lângă el ca şi cum nu l-ar fi văzut. Dar Anisie îl cunoaşte şi-i iese înainte. Bună seara, moşule, îi spune - căci Dumnezeu e bătrân, bătrân. E departe stâna? E tare departe, răspunde Dumnezeu.

Îl privise ţinându-şi răsuflarea. Apoi, îl întrebase brusc:

- Cum e Dumnezeu?

- Am venit numai ca să-ţi pun această întrebare, adăugă. Tot ce-am vorbit până acum e fără importanţă. Dacă vrei, şi dacă poţi, te-aş ruga să-mi răspunzi numai la întrebarea aceasta: cum e Dumnezeu? Dumneata ai ajuns probabil la el pe alte căi decât ale raţiunii sau sfinţeniei. într-un anumit sens, te-ai trezit pe neaşteptate faţă în faţă cu el, în clipa când, pentru dumneata, Timpul a încetat să mai existe, în clipa când ai reintegrat eternitatea. Şi te întreb: cum e Dumnezeu? De pe înălţimea unde ai ajuns dumneata, cum ţi se înfăţişează Dumnezeu, cum îl vezi, cum îl înţelegi?

- împăratul Anisie îl mai întreabă o dată: E departe stâna? Şi Dumnezeu îi răspunde: E tare departe...

Anisie continua să tacă, zâmbind. Ştefan îl privea cu intensitate, rugător.

- Dacă există vreo întrebare cu adevărat justă, vorbi el din nou după câtva timp, o întrebare care *trebuie* pusă, apoi aceasta este: cum ţi se arată dumitale Dumnezeu?... Nu-ţi cer să-mi vorbeşti despre calităţile sau atributele lui. Te întreb doar atâta: spune-ne ce vezi?...

Tăcură amândoi, multă vreme, privindu-se. Anisie zâmbea întruna.

- Vin şi eu cu dumneata la stână, spune împăratul Anisie. Am să te petrec până la stână. îţi mai ţin de urât pe drum. Vino, spune Dumnezeu. Dar să ştii, că stâna e departe, e tare departe...

- ...Şi totuşi, vorbi Ştefan târziu, credeam că aceasta era întrebarea justă, întrebarea pe care trebuia să ţi-o pun de când am călcat a doua oară pragul casei dumitale. Dar, poate, m-am înşelat. Citisem mai de mult un articol în care se comenta un amănunt din legenda lui Parsifal. Credeam că aşa se va întâmpla şi cu mine. Dar, probabil, eu n-am nimic din Parsifal!...

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?!...

- împăratul Anisie îl petrece pe Dumnezeu la stână. Dar Dumnezeu e bătrân. Merge încet, se împiedică mereu; căci e noapte şi e frig. Ce ai, Doamne? îl întreabă împăratul Anisie. Am îmbătrânit, împărate, spune Dumnezeu. Ajută-mă tu să urc la stână. Dar se împiedică din nou. Ce ai, Doamne? îl întrebă împăratul Anisie. Sunt bolnav, împărate, sunt bolnav, spune Dumnezeu.

- îţi aminteşti de boala Regelui Pescar, începu Ştefan însufleţit deodată. Era o boală destul de misterioasă: neputinţă, bătrâneţe, totală istovire. Şi o dată cu îmbolnăvirea lui, viaţa întregii regiuni se ofilea în acelaşi chip misterios. Apele secau în albiile lor, pământul nu mai rodea, pomii nu mai înverzeau, florile nu mai înfloreau. Castelul însuşi se părăginea. Zidurile se surpau lent, măcinate parcă de o putere nevăzută, putrezeau podurile de lemn; pietrele se desfăceau din parapet şi se făceau scrum, ca şi cum veacurile s-ar fi scurs asemenea clipelor...

- Sunt bolnav, împărate, sunt bolnav, suspină Dumnezeu. Şi atunci împăratul Anisie îi spune: Ne apropiem de stână, Doamne. Se zăreşte stâna!...

- Veneau necontenit cavaleri din toate colţurile lumii, continuă cu fervoare Ştefan, atraşi de faima Regelui Pescar. Dar erau atât de miraţi de părăginirea castelului şi de boala misterioasă a Regelui, încât uitau că veniseră ca să-l întrebe de soarta şi locul sfântului potir al Graalului - şi, nedumeriţi, se apropiau de bolnav şi-l întrebau de boala lui, compătimindu-l sau consolându-l. Şi după vizita fiecărui cavaler, Regele se îmbolnăvea şi mai rău şi întreg ţinutul era mai bântuit...

- Dumnezeu îl întreabă: se zăreşte stâna? Că eu sunt bătrân şi nu mai văd. Se zăreşte, Doamne, se zăreşte! îi spune împăratul Anisie.

- Până ce, într-o zi, soseşte Parsifal. Fără să se lase impresionat de părăginirea castelului şi de boala Regelui Pescar, se apropie de el şi-i pune întrebarea justă, singura întrebare care *trebuia* pusă: îl întrebă unde se află potirul Sfântului Graal... In acea clipă, Regele se înzdrăveneşte, întreg ţinutul se regenerează, apele încep să curgă din nou în albiile lor şi toate pădurile înverzesc...

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?

- în pragul stânei, Dumnezeu începe deodată să râdă. Şi cum, împărate, îl întreabă el, ai crezut cu adevărat că eram bolnav, şi că eram ostenit, şi că nu mai vedeam stâna? Am crezut, Doamne, spune împăratul Anisie. M-am prefăcut, numai, m-am prefăcut ca să te pun la încercare, spune Dumnezeu. Dar puterea mea e fără margini. Ia te uită!... Şi cu degetul cel mic, Dumnezeu ridică stâna si o zvârle în înaltul cerului. Ia te uită, împărate! mai spune o dată Dumnezeu. împăratul Anisie ridică ochii către cer. - N-o mai văd, Doamne, spune. Nu mai văd stâna...

- înainte chiar de a afla vreun răspuns satisfăcător, continuase Ştefan, şi numai prin faptul că a fost rostită „întrebarea justă" regenerează şi fertilizează; şi nu numai fiinţa omenească, ci întreg Cosmosul. Ghicesc în acest simbolism solidaritatea omului cu Firea întreagă; întreaga viaţă cosmică suferă şi se ofileşte prin nepăsarea omului faţă de problemele centrale. Uitând să ne punem întrebarea justă, pierzându-ne timpul cu futilităţi sau întrebări frivole, ne omoram nu numai pe noi, ci omoram prin moarte lentă şi sterilizare o părticică din Cosmos. Aş putea merge şi mai departe. Aş putea presupune că oamenii continuă să trăiască *sănătoşi* şi Cosmosul îşi continuă ritmurile datorită exclusiv întrebărilor pe care şi le pun acei câţiva aleşi care, asemenea lui Parsifal, pătimesc pentru lenea

noastră spirituală. Poate că am deveni, peste noapte, sterpi şi bolnavi dacă n-ar exista, în fiecare ţară şi în fiecare moment istoric, anumiţi oameni hotărâţi şi luminaţi, care să-şi pună întrebarea justă... Şi n-ar fi deloc exclus ca haosul şi catastrofa în care ne pregătim să intrăm şi noi să se datoreze, în ultimă instanţă, dispariţiei acestor oameni hotărâţi şi luminaţi, sau faptului

I că nimeni nu se mai îndreaptă spre ei ca să le pună, din nou, întrebarea justă...

- Şi pe urmă? întrebă Răzvan. Pe urmă?

- Nu mai văd stâna, spune împăratul Anisie. Nu o mai văd...

Anisie îl ascultase cu acelaşi zâmbet împăcat luminându-i figura. Ştefan tăcu o clipă, îşi trecu mâna pe frunte, şi continuă.

- Acum, eu te mai întreb încă o dată: *cum e Dumnezeul...* Iar dacă nu-mi vei răspunde nici de data aceasta, sunt nevoit să înţeleg că întrebarea mea nu are rost sau e greşit pusă; în orice caz, că nu aceasta e „întrebarea justă"...

- Nu cred că aş putea să-ţi răspund la această întrebare, vorbi Anisie. Oricum ţi-aş răspunde, nu m-ai înţelege. Este şi o chestiune de limbaj la mijloc...

Ştefan îl privi din nou cu o supremă încordare, din nou implorându-l.

- Atunci, spune-mi ceva, şopti el, spune-mi orice! Spune-mi ce vrei dumneata, ce crezi că mi-ar folosi mântuirii mele...

- Nu o mai văd, repeta împăratul Anisie. Nu o mai văd...

- Şi pe urmă?

- Lasă, că o să ţi-o spună diseară, în pătuţ, făcu Ioana luându-l în braţe, împăratul e obosit.

T- Ce-a spus împăratul Anisie? mai întrebă o dată, implorându-l, Răzvan.

- El n-a mai spus nimic. Dar Dumnezeu l-a bătut pe umeri şi i-a spus: Mâine, ai să găseşti stâna tot aici, pe vârful muntelui. Nu rămâne acolo, în cer, decât în timpul nopţii; o duc acolo, ca s-o păzesc de oameni...

- Haide, Răzvan, spuse Ioana. O să-ţi mai povestească diseară... Ieşiră amândoi pe prispă. Soarele trecuse de plopii care străjuiau, înalţi,

În dreptul porţii. Se auzea zvon de albine şi în aer plutea un miros dulce de trandafiri sălbatici.

- Acorzi încă o exagerată importanţă limbajului, îi spusese târziu Anisie. Vorbeai de mântuirea dumitale în termeni de întrebări şi răspunsuri. Ca şi când mântuirea ar atârna de rostirea câtorva cuvinte mai mult sau mai puţin misterioase! Nu uita că istoria a fost posibilă şi datorită unui exces de cuvinte. Ca să scapi de istorie, ca să te smulgi ei, încearcă să regăseşti etapa aceea pierdută din viaţa umanităţii, în care cuvântul nu era decât purtătorul unei realităţi sacre. Ai să vezi că ai să regăseşti totodată o seamă de alte instrumente de expresie...

Câteva minute în urmă, Ioana se reîntoarse şi, îngenunchind pe covor, începu să strângă cutiile cu care se jucase Răzvan.

- Ce-a fost povestea asta cu Anisie? îl întrebă fără să-şi ridice capul. Când l-ai văzut?

- Săptămâna trecută, când am fost la Braşov.

Ioana aşeză cutiile într-un colţ al salonului, apoi se îndreptă spre fereastră. Soarele coborâse şi turlele bisericilor începeau să sclipească în crepuscul.

- Ai fi putut să-mi spui şi mie, vorbi ea târziu, fără să se întoarcă.

- N-aveam ce să-ţi spun. L-am întrebat cum e Dumnezeu şi mi-a răspuns să vin peste patru ani...

- Când ai venit să mă vezi pentru întâia oară? îl întrebase, petrecându-l în dreptul plopilor care străjuiau poarta. - Exact acum patru ani, în mai 1937. Anisie îi apucă mâna şi i-o strânse, privindu-l adânc în ochi. - întoarce-te peste patru ani. O să vorbim atunci şi despre înfăţişarea lui Dumnezeu...

- Credeam că are să-mi spună ceva, continuă Ştefan cu o nedefinită tristeţe în glas. L-am rugat, l-am implorat să-mi spună ceva. Simţeam că mă rătăcesc din nou, că mă pierd din nou; simţeam cum mă ispiteşte deznădejdea şi l-am rugat să-mi spună ceva...

Lăsându-şi privirile foarte departe, peste turlele sclipitoare ale bisericilor, Ioana clipi des ca să-şi limpezească ochii de lacrimi. Vorbea din nou de deznădejde. - Ce ai? îl întrebase ea într-o seară, foarte curând după întoarcerea lui- Ce ai? Eşti obosit? Ca de obicei, el îi cuprinse umerii cu braţul, dar parcă n'ci îmbrăţişarea lui nu mai era ca înainte; părea absent, distrat. - S-a întâmplat Ceva? continuase ea. Din cauza curierului? Din cauza lui Duma?... - De unde

ştii tu de Minai Duma? o întrebase el tresărind. - De la Biriş. îi povesti ce-i spusese Biriş. - Nu, nu s-a întâmplat nimic, vorbi Ştefan târziu. Din când în când simt că mă ameninţă deznădejdea. Nu înţeleg nici eu de ce. Mi-e frică să nu mă rătăcesc...

- Dacă ai şti măcar cum l-am rugat să-mi spună ceva! Dar oamenii de felul lor nu sunt generoşi, ca sfinţii. Nu ştiu, sau nu vor să te ajute. Nu sunt ca Irina...

Ioana clipi din nou, apoi îşi strânse pleoapele, aproape cu furie; o lacrimă începu să coboare, rece, pe obraz. - Ţi-am spus eu că împăratul se întoarce? îi strigase atunci Irina deschizând uşa. Apoi o privise încruntându-se. Se apropiase repede de ea. - De ce eşti tristă? Ce s-a întâmplat? împăratul te iubeşte!...

- Dar, în sfârşit, izbucni deodată Ştefan, toate astea n-au nici o importanţă! Nu sunt nici primul, nici ultimul om condamnat să mor în pântecele balenei.

Tăcu multă vreme, apoi se ridică de pe canapea şi se apropie de fereastră.

- Spune-mi sincer, începu el cu un alt glas, de ce nu vrei să mergi la Lisabona? Nu te ispiteşte viaţa de Legaţie?

Ioana nu-i răspunse. El îi luă încet, sfios, braţul.

- Mă gândeam mai mult la tine. Vreau să te ştiu la adăpost, căci e prea puţin probabil că războiul se va întinde până acolo, în Portugalia...

- Tu ştii foarte bine de ce nu vreau să merg, spuse cu o voce mată Ioana. Ştii că Ileana pleacă şi ea la Lisabona. A fost numită funcţionară la Legaţie, îmi închipui că ai aflat de mult asta...

- Habar n-aveam! exclamă Ştefan retrăgându-şi braţul. Dar tu, de unde ştii?

- Mi-a spus Răducu. A cunoscut-o acum câteva săptămâni, întâmplător, şi au vorbit de tine. Şi ea i-a spus că a fost numită la Lisabona. Aşteaptă să plece cu noul ministru. Tu nu ştiai nimic? îl întrebă întorcând capul şi privindu-l. N-ai mai întâlnit-o?...

- Am întâlnit-o o dată, în martie, dar nu mi-a spus nimic de asta.

- Probabil că încă nu fusese numită, spuse Ioana cu un efort şi se îndreptă spre canapea.

Ştefan rămase în mijlocul salonului, încurcat.

- Evident, făcu el târziu, atunci nu mai mergem. Dacă aş fi ştiut, nici nu ţi-aş mai fi vorbit...

Ileana privea fără gânduri cum se sparg valurile la Guincho. De mai multe ori voise să intre în apă, dar în ultimul moment şovăise. Nu cuteza să intre nimeni. Aici oceanul era neobişnuit de înfuriat. Talazurile înalte şi grele se prăbuşeau pe plajă revărsându-şi spuma până foarte departe.

Dar arşiţa devenise apăsătoare şi Ileana se ridică, ameţită, şi se îndreptă spre apă. Cineva strigă în urma ei. întoarse capul, zâmbi, şi făcu un semn cu mâna liniştindu-l. Se aşeză, apoi, în genunchi lăsând s-o înconjoare spuma, îsi udă fruntea, îşi trecu mâinile răcorite pe obraji.

Auzi pe unul dintre băieţii ministrului strigând-o. O chema la cortul lor. Ileana se ridică şi păşi repede, aproape alergând, pe nisipul fierbinte. Recunoscu de departe pe Filimon, în picioare, apărându-şi fruntea de arşiţă cu un jurnal, si discutând cu ministrul. în costum de baie, cu un coif de hârtie aşezat corect în creştetul capului, acesta părea derutat şi nervos.

- S-a declarat războiul! îi strigă el Ilenei. De azi-dimineaţă, ne aflăm în război contra Sovietelor!...

Simţi cum i se înmoaie picioarele şi privi speriată spre Filimon.

- Am primit telegrama acum un ceas! continuă Filimon. Am descifrat-o şi am alergat aici. Noroc că ştiam unde sunteţi!...

Era şi el mai palid ca de obicei şi părea neliniştit. Zări un grup de cunoscuţi în jurul unei umbrele de soare, se scuză şi se îndreptă spre ei, ţinându-şi mereu jurnalul pavăză pe frunte.

- S-a declarat războiul contra Sovietelor, se adresă el în franţuzeşte unui tânăr portughez care tocmai întinsese portţigaretul vecinei sale.

Vorbise cu oarecare solemnitate. Tânărul aprinse ţigara vecinei şi ridică apoi privirile spre Filimon. Parcă n-ar fi auzit bine şi Filimon îi repetă vestea, dându-i amănunte: de azi-dimineaţă, Finlanda, Germania şi România se află în stare de război cu Sovietele. România şi-a declarat ţelurile: recuperarea provinciei răpite acum un an, Basarabia.

- Ce spui? întrebă el văzând că celălalt tace. Dumneata ca portughez, catolic şi anticomunist, desigur că te bucuri...

- Desigur, desigur, vorbi celălalt. O să mai stăm de vorbă... Poate ne întâlnim diseară la Palace. Acum, ce să-ţi spun, sunt cam obosit. E aşa de cald şi oceanul e atât de frumos şi e atâta singurătate aici... Ar fi păcat s-o tulburăm discutând politică...

Filimon zâmbi încurcat şi se reîntoarse spre cortul ministrului. îl găsi deja îmbrăcat, pregătindu-se de plecare. Filimon se apropie de Ileana, care rămăsese tăcută în umbra cortului, cu bărbia rezemată de genunchi, gânditoare.

- Am şi o veste proastă să-ţi dau, spuse. Proastă pentru mine. Am fost numit la Stockholm. Plec săptămâna viitoare. îmi pare rău. Mai ales acum,

de când ai venit dumneata, adăugă galant.

Ileana îi mulţumi zâmbind absentă. - Pleci la timp, îi spusese Ştefan. în curând vom intra şi noi în război... îi telefonase într-o seară de la sfârşitul lui mai. - Tocmai îmi făceam bagajele, îi spusese ea. Plec poimâine dimineaţa.

- Mă urc într-o maşină şi trec să te văd. în cinci minute sunt la tine!... - Nu, nu veni, îi şoptise ea. Mai bine ne întâlnim în oraş...

În dimineaţa aceea plouase, dar către seară cerul se limpezise, descoperind pe neaşteptate o lună aproape plină. îl găsi aşezat pe bancă, cu capul rezemat de spetează. în grădină se răspândea încet mireasma începutului de vară.

- Totuşi îmi pare rău că pleci, îi spuse. îmi plăcea să te ştiu aici, lângă mine...

Zâmbind, Ileana îi puse mâna pe umăr.

- Eşti omul cel mai extraordinar pe care l-am cunoscut, începu, mirându-se singură de liniştea cu care vorbea. Am fost despărţiţi aproape un an de zile, şi după ce te-ai reîntors de la Londra, m-ai văzut o singură dată. Şi în acea fericită zi a reîntâlnirii noastre, erai teribil de prost dispus...

- Eram plictisit, o întrerupse el. îl văzusem pe Biriş. îmi spusese că Bibicescu încearcă să joace o piesă de-a lui, pretinzând că ar fi *Priveghiul* lui Partenie, dar că nu se prinde; nu vrea să-l creadă nimeni. Piesa e prea proastă. Şi mi-am adus aminte de cât am suferit acum doi ani... Iartă-mă! Mi-e teamă c-am fost cam ursuz în după-amiaza aceea...

- Teribil! Credeam că ai să vii a doua sau a treia zi să-mi ceri iertare... Dar încă nu te cunoaşteam bine. De-abia acum încep să te cunosc. îmi spui că-ţi pare rău că plec, deşi în ultima vreme ne întâlnim cam o dată sau de două ori pe an...

- Am lipsit zece luni, o întrerupse Ştefan cu un zâmbet vinovat.

- Puteai să-mi scrii măcar o carte poştală printr-un curier diplomatic. Sau îmi puteai trimite o telegramă simplă, cu urări de Anul Nou...

- Da, e adevărat! şopti el. Şi totuşi mă gândeam mereu la tine... Ileana zâmbi din nou, apoi îşi trecu mâna prin păr şi-şi scutură de câteva

ori buclele.

- Cred că nu e nimic de făcut, începu ea după o lungă pauză. Mi-e milă de tine... Mi-e milă şi de soţia ta. Probabil că o faci necontenit să sufere...

- Necontenit, şopti Ştefan fără să-şi ridice privirile. Şi totuşi o iubesc foarte mult. O iubesc poate mai mult chiar decât te iubesc pe tine!

- Te rog, taci! spuse Ileana închizând repede ochii. Taci!...

Se întunecase şi pe alee treceau la răstimpuri perechi tinere, strâns înlănţuite. Pătrundea un miros puternic de crini şi trandafiri.

- Nici măcar nu mă întrebi cum de m-am hotărât să plec, începu târziu Ileana, şi de ce n-am vrut să te primesc acasă... Să-ţi spun eu de ce. M-am certat cu tante Alice. M-am certat rău de tot. De câteva săptămâni nu ne mai vorbim. Dar, evident, poimâine, înainte de plecare, am să mă duc la ea şi am s-o sărut, cerându-i iertare...

- De ce te-ai certat? o întrebă el întorcând brusc capul.

- Pentru că are idei fixe. Vrea cu orice chip să mă mărit înainte de a împlini treizeci de ani. Şi nu mai am mult, adăugă zâmbind. Şi atunci, cum eu nu am avere, m-am prezentat la examen la Ministerul Propagandei şi am reuşit. Puteam pleca la Roma sau la Stockholm. Nu ştiu de ce am ales Lisabona...

- E foarte frumos la Lisabona, spuse el absent.

- Ce mă plictiseşte e faptul că nu plec singură. Plec cu şeful meu. Şi nu-mi place omul. L-am cunoscut săptămâna trecută şi mi-a făcut o impresie din cele mai dezagreabile. Cam bădăran, deşi nu e prost. în orice caz ştie să se aranjeze. A fost numit peste noapte secretar de presă şi nici nu ştie bine franţuzeşte. Nu cred că ştie ca lumea vreo limbă străină. De aceea a stăruit să mă aibă cu el.

- Dar cine e şeful tău? o întrebă el absent.

- N-ai de unde să-l cunoşti. Un tip foarte oarecare. Unul, Mihai Duma... Ştefan sări în picioare şi o privi speriat, aproape ameninţător.

- Ce ai? îl întrebă ea tulburată. Il cunoşti?

El îşi duse amândouă palmele la tâmple şi începu să şi le frece, nervos, ca şi cum ar fi încercat să se trezească. Apoi izbucni într-un râs uscat, strident, insuportabil.

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă din nou. îl cunoşti? Ştii ceva despre el?

- Da şi nu, spuse târziu Ştefan reaşezându-se lângă ea pe bancă. Dar e o poveste lungă...

Şi începu iar să râdă, mai domol, ca pentru sine.

- De ce nu-mi spui ce s-a întâmplat? stărui ea. Sau e o nouă poveste cu Vădastra şi camera *Sambo...*

- A-propos, o întrerupse el cu un glas oarecare, nu ştiu dacă ai aflat că Vădastra a murit într-un bombardament, la Londra. Eram şi eu acolo când a murit. A dispărut în faţa mea... De aceea am întârzit atâta la Lisabona: voiam să mai aflu ceva despre el. Mai exact, despre doamna Zissu. Crezusem o clipă că am să aflu ceva precis despre doamna Zissu...

Acea săptămână de iulie i se păruse neobişnuit de lungă. După primul comunicat german, din 29 iunie, aşteptase şi ea, ca atâta altă lume, comunicatul special care să anunţe zdrobirea definitivă a armatelor sovietice. Oraşele cădeau unul după altul, înaintarea trupelor motorizate era vertiginoasă şi totuşi, frontul rusesc nu se prăbuşea. Războiul ameninţa să se continue şi în toamnă. Timpul începea să se scurgă tot mai încet.

Apoi se trezise că începuse să aştepte şi altceva decât comunicatele speciale de pe frontul rusesc. Aştepta ziua de 1 septembrie, ca să se poată muta în casă. Îşi alesese casa plimbându-se într-o după-amiază cu barca în golful Cascaes. Mărise de departe câteva case de pescari clădite chiar deasupra stâncilor, şi le

privise visătoare. îndeosebi îi plăcea una din ele, cu terasa vopsită în alb şi albastru, şi o viţă sălbatică, împletită cu zorele, căţărându-se până sus pe acoperiş. în aceeaşi seară trecuse s-o vadă. Sună cu emoţie. îi deschise o bătrână şi o pofti pe terasă. în faţă, la câteva zeci de metri,

erau ancorate mai multe iahturi şi bărci cu pânze. Auzea clipocitul molcom al valurilor strecurându-se printre stânci. Bătrâna vorbea mereu, dar aproape că nu o asculta. O înţelegea, de altminteri, anevoie. înţelese limpede un singur lucru: că vila va fi liberă abia la 1 septembrie. întrebă de preţ. Chiria era aproape cât jumătate din salariul ei. „O iau!", îşi spuse.

În noaptea de 1 septembrie adormi târziu" ascultând întruna, aproape fără să-şi dea seama, zgomotul valurilor care se spărgeau sub stânca terasei. Era o noapte fără lună şi zărea până foarte departe felinarele bărcilor de pescari din larg. I se părea că aude mereu zgomote surde, paşi pe scara de lemn care urca spre dormitor, zvonuri nelămurite, care parcă veneau de dedesubt, de-a dreptul din stâncă. I se spusese că toate casele de pescari de pe mal sunt bântuite de şobolani, dar în noaptea aceea îi era frică. Se simţea înconjurată de morţi necunoscuţi. „Tony!", strigă ea deodată şi aprinse lumina. „E absurd, îi fulgeră gândul prin minte, e prea departe ca să vină până aici..." Apoi i se păru că-l aude din nou, ca şi atunci: „E o căruţă! Ce Dumnezeu face imbecilul ăla!..." Când se trezi, simţi sub ea trupul lui Tony şi începu să strige. Cineva o ajută să iasă trăgând-o de picioare. Auzea zgomotul surd al motorului. „Tony!", striga ea în neştire. „E mort, cocoană, e mort! Şi mi-aţi prăpădit căruţa şi mi-aţi omorât calul!..." Auzea geamătul calului, cu un nechezat năclăit în sânge; şi apoi iarăşi, neverosimil, ca venit dintr-un alt timp, zgomotul motorului, continuând să se macine în pântecele maşinii răsturnate.

Îşi aprinse o ţigară. Valurile se spărgeau surd, fără mânie, sub stâncă. - De ce nu vrei să asişti şi tu? o întrebase, cu un an înainte, Valkiria. E un mediu extraordinar. - Nu cred, răspunsese. Şi chiar dacă aş crede, nu vreau. Ca şi în colegiu, Valkiria făcea spiritism. O regăsise mai grasă, tot atât de blondă şi cu aceeaşi pasiune pentru canto. De când se îmbogăţise, lua lecţii particulare cu cei mai iluştri maeştri şi asista la toate premierele de la Scala. Pleca mereu cu avionul în Germania, pentru concerte. - Dacă n-ar fi războiul ăsta absurd, aş putea urmări toate concertele... - Ileana,îi spusese odată, nu te mai recunosc. Tu eşti îndrăgostită!... Rezistase multă vreme, dar în cele din urmă îi vorbise de Ştefan. - Acum e la Londra, începuse ea într-o seară. îmi pare rău că nu-l cunoşti şi tu. E un bărbat interesant. Ţi-ar place... - Eşti îndrăgostită de el! exclamase Valkiria. - Nu cred. L-am văzut de zece, douăsprezece ori în viaţa mea. Ce mă exasperează este că nu-l pot uita. Nu mă gândesc mereu la el, dar

de câte ori întâlnesc un bărbat care mi-ar putea place, îmi amintesc de el. Este exasperant!...

Plimbându-se pe malul lacului, îşi aminteau de anii din colegiu. - Uite, pe banca aceasta..., începuse Valkiria. Ileana se revăzuse în acel amurg de toamnă târzie, aşezându-se cu Valkiria pe bancă. Tante Alice o adusese cu câteva săptămâni mai înainte. Era în 1921; avea atunci opt ani şi era îmbrăcată în negru. - E orfană! e orfană! auzise ea şoptind pe una dintre fete, în curtea colegiului. Aşezându-se lângă ea pe bancă, Valkiria îi apucase mâna: - Şi eu sunt orfană! îi şoptise apropiindu-se. Mama mea a murit când aveam trei ani. Şi tata s-a recăsătorit; am o altă mamă, acum, dar nu e mama mea, adevărată... - Mama mea a murit astă-vară, în sanatoriu, vorbise ea plecându-şi privirile. Stăteam şi noi, la Davos, dar nu stăteam în sanatoriu. Copiii n-au voie să stea în sanatoriu, dacă nu sunt bolnavi. Eu stăteam cu tante Alice în sat... - Şi tatăl tău? o întrebase

Valkiria. - El a murit de mult. Nu-mi amintesc de el... Continuase să privească frunzele galbene, arămii, care tresăreau la răstimpuri, stinghere, la picioarele lor. Atunci, când avea opt ani, nu ştia că tatăl ei, maiorul Sideri, se sinucisese în împrejurări misterioase, fără să lase nici o scrisoare. Puţin timp după ce împlinise 18 ani, tante Alice o întrebase odată: - N-ai primit nimic? Nici o scrisoare? Nici un plic sigilat?... O privise cu o neobişnuită intensitate, adânc în ochi. Credeam că ţi-a lăsat maiorul ceva... - Asta se întâmplă numai în romane, tante Alice! răspunsese ea. - Te-am rugat să vorbeşti româneşte! o întrerupsese cu asprime tante Alice. Ai uitat să vorbeşti româneşte...

Uneori, în vacanţele de vară, tante Alice venea s-o ia de la Lausanne şi o conducea la Zinca, la moşia surorii ei, Cecilia. - Nu trebuie să uiţi româneşte, îi spunea. Vorbeşte cu ţăranii. La gară, o aştepta vechilul de pe moşie, într-o gabrioletă galbenă. Se suiau amândouă, doar cu câteva pachete în braţe. Geamantanele soseau la conac pe seară, aduse cu căruţa. - Uite, îi arăta tante Alice ridicându-şi umbrela de soare, şi pământul acesta a fost tot al nostru: a fost zestrea maică-tii. A mâncat-o maiorul cu blestemăţiile lui... Se oprea şi o privea pe furiş, regretând deja că vorbise prea mult. Ileana privea drept înaintea ei, pe şoseaua şerpuind leneşă printre lanuri de grâu. Cecilia nu-i vorbea niciodată de blestămăţiile maiorului, nici de pământurile şi casele care au fost cândva ale lor. De când o cunoscuse, tante Cecile avea părul alb şi era puţin surdă. Petrecea tot anul la Zinca şi avea grijă şi de pământul lui Alice. Până ce-a murit Cecile, tante Alice nu rămânea decât câteva săptămâni la ţară. Se întorcea în septembrie ca s-o ia pe Ileana şi s-o conducă înapoi la Lausanne. De câte ori o săruta în prag, la despărţire, tante Cecile îi spunea: - Bine că te-am mai văzut şi anul ăsta! Cine ştie dacă mai apuc până la anul!...

Aşa îi spunea mereu, până ce, într-o iarnă, a murit. Ileana împlinise 15 ani cu câteva zile mai înainte de a primi telegrama de la tante Alice. O anunţa că murise Cecilia şi că va primi un pachet din partea ei. Apoi, în aceeaşi săptămână, îi scrisese o lungă scrisoare: Cecilia se stinsese fără suferinţe, în jilţul ei de lângă sobă, în odaia cea mare, de musafiri. Pachetul pe care i-l lăsase nu-i putea fi trimis, pentru că era sigilat, şi nu-l primea la poştă. în anul acela venise în ţară de Paşti şi se dusese de-a dreptul la Zinca. Jilţul se afla tot acolo, lângă sobă, în dreptul tabloului duducăi Ralu. „în ziua aceea, îi spusese jupâneasa, Cecilia aştepta o vizită. Era o duminică de ianuarie şi drumurile fuseseră troienite, zăpada ajunsese până în dreptul ferestrelor. «Aştept o vizită, spusese Cecilia de dimineaţă, să faceţi focul în salon.» După sărbători, odaia nu mai fusese încălzită şi pereţii erau îngheţaţi. «Umpleţi bine soba», spusese Cecilia. Intra mereu în salon şi se apropia de sobă. «Mai aduceţi lemne, spusese: aştept o vizită.» Se îmbrăcase cu o rochie de catifea violet-închis, pe care nu o mai pusese de foarte mulţi ani. Şi îndată ce-şi bău cafeaua, trecuse în salon şi se aşezase în jilţul de lângă sobă. «Am să aţipesc o clipă, spusese, căci mi s-a făcut somn. Dar să aduceţi mereu lemne; aştept o vizită.» Târziu, când se întunecase, jupâneasa şi-a dat seama că murise."

În pachetul sigilat pe care i-l lăsase, se aflau cincizeci de napoleoni şi o seamă de fotografii ale maiorului Sideri. „Orice vei auzi mai târziu despre

el, îi scrisese Cecilia, nu uita că este tatăl tău". Până atunci, în acel amurg de aprilie, când privise tulburată fotografiile, Ileana nu auzise decât un singur lucru: că se împuşcase în casele lor de la Iaşi, chiar în anul când fusese înaintat maior, în 1914. Ileana avea atunci un an; oricâte eforturi făcuse mai târziu, nu izbutise să şi-l amintească. Multă vreme, nici nu-i văzuse măcar fotografia. în 1916 plecaseră la Davos, conduşi de Manole Creţulescu, soţul lui tante Alice. Manole era magistrat la Iaşi. - Venim să vă vedem la Crăciun, le spusese de la fereastra vagonului. Venim la Crăciun! îşi amintea foarte bine: tante Alice, alături de Manole, plecaţi amândoi peste fereastră, ea cu batista la ochi, şi Manole făcându-le semn cu mâna. - Venim la Crăciun!... După ce nu se mai văzu trenul, mama începuse să plângă. Atunci, în acel an, nu era încă atât de bolnavă şi locuiau într-o vilă cu multe balcoane. Uneori venea s-o vadă doctorul. Era un bărbat înalt, cu ochelari de aur şi o barbă scurtă, aproape căruntă. îl auzea uneori spunându-i: - Nu vă mai gândiţi la trecut, scumpă doamnă. Gândiţi-vă la copilul dumneavoastră. Nu trebuie să afle... Apoi, într-o seară, îl auzi vorbindu-i cu o neaşteptată asprime: - E numai vina dumneavoastră! Nu aveţi nimic grav. E pur şi simplu o chestiune de voinţă, de moral. Gândiţi-vă la copilul dumneavoastră. Astăzi, ar fi trebuit să fiţi pe deplin vindecată, în ţară...

Nu l-a mai văzut pe Manole Creţulescu. în acea toamnă România intrase în război şi de Crăciun n-au primit decât o telegramă pe care mama i-o arătase râzând. - Sunt toţi la Iaşi! îi spusese. E şi Manole cu ei; s-a întors în permisie de pe front!... Când a revăzut-o pe tante Alice, în 1919, era în doliu; Manole murise de tifos exantematic, câteva luni înainte. în acel an, au dus-o la sanatoriu. - E numai o chestiune de moral, spunea doctorul. Doamna Sideri nu vrea să trăiască, nu vrea să se împace cu viaţa... Mama zâmbea: - Sunt obosită, doctore, mă simt foarte obosită... Aşa spunea mereu de-atunci: - Mă simt obosită, Alice... Uneori o surprindea plângând. - Fugi de lângă mine, Ileana, nu mai sta lângă mine... Apoi, într-o seară, înainte de a o transporta la sanatoriu, a auzit-o pe tante Alice şoptind: - I-a spus ceva copilului? A aflat ceva... - Să nu-i spuneţi nici voi, şoptise mama. Crezi că dacă s-ar întoarce acum în ţară ar afla ceva?... - De ce să se întoarcă? spusese tante Alice. Să-şi termine întâi şcoala aici...

- Ce ţi-a scris Cecilia? o întrebase bănuitoare tante Alice. Ce e în pachet?... Ileana îi arătă fotografiile şi fişicul cu napoleoni. - Fotografiile tatei, şoptise, şi i se păru deodată straniu, artificial, cuvântul acela „tată" rostit de buzele ei. Tante Alice, Cecilia, jupâneasa, îi spuneau „maiorul". - Nu vreau să le văd, făcuse tante Alice ridicând braţul. Le cunosc destul de bine... îşi alesese una din ele, care îl arăta locotenent tânăr, cu o mustaţă scurtă, ochii foarte adânci şi părul bogat, căzându-i ca o mare buclă pe frunte, şi o înrămase. întorcându-se la colegiu, Valkiria exclamase: - Ce figură romantică. Sunt sigură..., apoi se întrerupse deodată, cu un zâmbet vinovat. - S-a sinucis la 35 de ani, spusese Ileana. Nimeni nu ştie pentru ce motiv...

În acea vacanţă de Paşti se plimba mereu prin odaia de musafiri, prin faţa tabloului duducăi Ralu şi a jilţului în care murise Cecilia. Nu înţelegea de ce i se părea că sunt una şi aceeaşi persoană, că tabloul duducăi Ralu o

înfăţişa pe tante Cecile când era tânără. în primăvara aceea, la Lausanne, când fetele au făcut spiritism, ea se rugase în gând să vină duduca Ralu, pentru că pe ea n-o cunoscuse şi nu-i era frică, dar ştia că tot tante Cecile va veni. - Ce figură romantică! exclama mereu Valkiria, când dădea cu ochii de fotografia locotenentului Sideri. îmi pare rău că ţi-o spun, adăugase ea odată, mulţi ani mai târziu, dar sunt sigură că tatăl tău s-a sinucis pentru o femeie. Probabil că era o principesă sau o regină şi a primit ordin de la superiorul lui să se sinucidă...

O revăzu pe Valkiria în primele zile ale lui iunie, în drum spre Lisabona. A rămas numai două zile cu ea, la Lausanne. - Cred că sunt şi eu îndrăgostită, îi spusese Valkiria. De data aceasta cred că e ceva serios. E un mare artist... I se păruse şi mai grasă ascultând-o vorbindu-i despre iubirea ei pentru un mare artist. Nu voise să-i spună numele. - E un om prea celebru, adăugase. Fără

Îndoială că-l cunoşti şi tu... Dar tu, tot îl mai iubeşti? - Nu l-am iubit niciodată, spusese. Dar de data aceasta s-a terminat orice între noi. E un egoist. îmi pare rău că din cauza lui m-am certat cu tante Alice...

- Eu ştiu bine de ce nu vrei să te măriţi! spusese atunci tante Alice. Tu eşti încă îndrăgostită de Viziru şi probabil trăieşti mai de mult cu el... - Tante Alice! strigase ea deodată. - Dar faci păcat, dacă vrei să-i strici casa. El e om însurat şi are copil. N-o să-ţi ajute Dumnezeu dacă-i strici casa!... Ileana începuse deodată să plângă. - Dacă-l iubeşti şi dacă te iubeşte, continuase tante Alice, nu e nimic de făcut. Asta numai Dumnezeu le leagă şi le dezleagă. Dar dacă te-ai mărita măcar de ochii lumii. - Nu l-am văzut decât o singură dată de când s-a întors de la Londra, spusese ea ştergându-şi furioasă ochii. Iar anul trecut, l-am văzut de două ori... Tante Alice o privise lung, încruntat. - Atunci sunteţi amândoi nebuni! Şi cea mai nebună eşti tu. Trebuie neapărat să te măriţi. Anul ăsta trebuie să te măriţi!...

Se simţea fericită îndată ce se suia în trenul electric care, la sfârşitul fiecărei după-amiezi, o aducea la Cascaes. Uita, atunci, de război, uita de monotonia muncii de la Legaţie. îşi pregătea singură masa de seară, dar nu înainte de a se fi scăldat. Ocolea, înot, bărcile din faţa casei, apoi pornea în larg. Se întorcea când începeau să se lumineze ferestrele.

Cunoscuse destulă lume, dar nu primea aproape pe nimeni la ea. Doar o singură dată, o săptămână după ce se mutase, invitase într-o duminică pe ministru şi pe colegii de Legaţie. Se împrietenise cu o tânără funcţionară portugheză, care venea uneori să petreacă duminicile la ea. Pe ceilalţi, se mulţumea să-i întâlnească pe plajă. Singurătatea aceasta îi crease repede o proastă reputaţie şi afla, din când în când, de la prietena ei, de zvonurile care circulau la Legaţie despre aventurile ei.

- Eşti prea frumoasă! Şi prea zâmbeşti uşor!... Şi apoi, eşti imprudentă: locuieşti singură într-o casă izolată, intri în baruri, dansezi prea mult, te întorci târziu acasă...

Ileana ridicase din umeri.

- Are să vină Valkiria, răspunse. - Are să vină să stea cu mine o veche prietenă a mea, elveţiană. N-o să mai fiu singură...

Dar Valkiria îşi amâna mereu sosirea. „Poate am să vin la iarnă, îi scria.

Acum mi-e imposibil. Am să-ţi spun când ne vom întâlni de ce..." Şi apoi, pe neaşteptate, într-o zi de la sfârşitul lui octombrie, aflase dintr-o scrisoare a lui tante Alice că Ştefan se afla de mult pe front, voluntar. Pălise, şi pentru că simţise ochii lui Duma pironindu-se asupra ei, ieşise repede din birou. „Bestia! începu ea să şoptească, cu furie, printre dinţi, strângând scrisoarea în pumn.

Bestia! Mai îmi dă şi asta pe cap, acum! Bestia! Egoist feroce! Nu se gândeşte decât la el. Voluntar, într-un regiment din linia întâi. Şi nu se mai ştie nimic de el! Nu se mai ştie nimic de el!..." Din acea zi, simţise cum începe să-l urască, într-o după-amiază de duminică, auzi repetate bătăi în uşă. Era singură şi nu aştepta pe nimeni. îşi aranja în grabă părul, stinse ţigara şi, încruntată, deschise uşa. Era Minai Duma. Ileana nu încercă să-şi ascundă plictiseala. Cu şeful ei direct izbutise să nu aibă, până atunci, decât relaţii de serviciu.

- Nu te deranjez? o întrebă el zâmbind. Ileana nu răspunse, dar îl conduse pe terasă.

- Eram prin apropiere, continuă Duma aşezându-se în chaise-longue, şi am trecut să văd ce mai faci...

Se opri, privind golful. O fregată se pregătea să pornească spre larg. Vântul îi umflase deodată pânza roşie, aplecând-o mult de tot, gata s-o răstoarne.

- E frumos, aici, la dumneata, vorbi el din nou. Uiţi de greutăţi, uiţi de război...

Ileana urmărea atentă manevra fregatei. Prinsese acum vântul şi, aplecată, aluneca prodigios pe faţa apei.

- Â-propos, începu Duma cu un alt glas. Dumneata care cunoşti atâta lume, ai cunoscut pe o compatrioată de-a noastră, o anumită domnişoară Zissu?

- Am auzit de ea, spuse Ileana, dar n-am cunoscut-o...

Duma o privi scurt, mustrător, apoi zâmbi. Mai ales zâmbetul îi era antipatic Ilenei; i se părea că trădează o cruzime pe care obrazul placid al lui Duma o ascundea altminteri cu desăvârşire.

- Rău ai făcut că n-ai cunoscut-o până acum, continuă el. E o femeie care ne interesează. Spune că are viza Statelor Unite, că-şi aşteaptă locul în clipper, dar aşteaptă de zece luni. E şi foarte suspect, dar e şi foarte interesant...

- Nu văd în ce măsură m-ar interesa pe mine, spuse Ileana. Duma o privi din nou, în ochi, aproape cu severitate.

- Pe dumneata, direct, poate că nu. Dar nu e vorba de asta. E vorba de ce ne interesează pe noi. Şi pe noi ne interesează orice român care se îndreaptă spre partea cealaltă... Nu uita că suntem în război. Şi că luptăm alături de germani contra ruşilor - lucru pe care mulţi dintre români îl cam uită. îţi cunosc sentimentele dumitale anglofile şi americanofile. Eşti liberă să le cultivi si de-aici înainte. Nu suntem intoleranţi cu sentimentele funcţionarilor noştri, închidem ochii!... Cu condiţia, însă, să-şi facă fiecare datoria...

- E un fel elegant de a vă plânge de mine? întrebă Ileana roşind.

- Da şi nu. Sunt mulţumit de lucrul dumitale la Legaţie. Eşti o foarte

conştiincioasă secretară. Dar nu e de-ajuns. Dumneata te mişti în atâtea cercuri, yezi atâta lume. Ar trebui să deschizi bine urechile. Şi să ne spui ce auzi, ce

se vorbeşte, ce se plănuieşte. în afara marilor secrete de stat, nu există secrete care, până la urmă, să nu transpire; în anumite cercuri, cel puţin. Pe noi ne interesează asemenea secrete... De aceea, ar fi bine să întâlneşti pe această domnişoară Zissu, să te împrieteneşti cu ea, să-i vorbeşti de simpatiile dumitale anglo-americane...

Ileana simţea că roşeşte mai mult.

- ... O poţi invita aici, la dumneata, continuă el cu o sacadată monotonie, şi poţi invita chiar anumiţi cavaleri, bărbaţi distinşi... Nu e nevoie ca invitaţii dumitale să fie totdeauna de partea Axei, adăugă zâmbind.

La plecare, se mai opri o data în faţa uşii.

- Mai e ceva, spuse. Mâine soseşte Vidrighin, din Chile. Este noul nostru consilier economic. A fost la Tokyo, a fost în Chile. Este cineva foarte bine... Mă duc să-l întâmpin în port, împreună cu Costescu şi am să te rog să vii şi dumneata. Soţia lui, doamna Vidrighin, e norvegiană şi nu ştie româneşte...

Câteva săptămâni în urmă, pe la sfârşitul lui noiembrie, află întâmplător de apropiata sosire a unei Comisii economice, care trebuia să organizeze cumpărăturile de sizal, wolfram şi, în secret, cauciuc. în aceeaşi după-amiază Duma îi întinse o listă de nume.

- Cunoşti pe vreunul dintre ei? o întrebă fără să-şi ridice ochii. Ileana începu să parcurgă lista şi păli brusc.

- Pe Ştefan Viziru, spuse după ce-şi umezi buzele. Dar îl ştiam pe front, în Rusia...

- I s-o fi urât şi lui pe front, vorbi Duma ridicându-se. Mai ales că acum s-a făcut cam frig...

- O fi rănit, şopti Ileana, absentă.

- ... Unde mai pui că aici, la Lisabona, în afară de diurna împărătească, mai e rost şi de un comision. Cunoşti şi dumneata sistemul.

Ileana roşi şi-l privi provocator, în ochi.

- Dumneata, însă, nu-l cunoşti pe Ştefan Viziru. Dacă l-ai fi cunoscut, nu ţi-ai fi îngăduit o asemenea aluzie.

Duma izbucni în râsul lui tăcut şi deschise casa de fier.

- Vasăzică numai pe ăsta îl cunoşti? o întrebă aşezându-şi cu atenţie dosarele. Cu atât mai bine. Ţi-l dau în grijă. Ţine-te după el. Arată-i oraşul, du-l prin baruri...

- Viziru cunoaşte destul de bine Lisabona, îl întrerupse Ileana.

- Ştiu. A fost astă-iarnă aici. A stat mult; cam prea mult chiar. Nu se mai îndura să plece... Şi m-am tot întrebat: de ce, oare? Numai din cauza Stellei Zissu?

Ileana îşi simţi tot sângele în obraji şi începu să desfacă, tremurând, pachetul cu ţigări. Duma închisese casa de bani şi se întoarse spre ea.

- Sau poate nici asta nu ştiai? o întrebă zâmbind cu o exagerată mirare.

Atunci, nu eşti deloc curioasă să asculţi ce se vorbeşte în jurul dumitale... Şi tocmai legătura aceasta mi se pare interesantă, reluă după o scurtă tăcere. Interesantă şi chiar suspectă. Că doar nu numai pentru ochii frumoşi ai domnişoarei Zissu a rămas el aici aproape o lună de zile. Domnişoara asta vedea fel de fel de lume. Era cu adevărat o mondenă. Nu ca dumneata... Zic era, pentru că din nefericire, a plecat alaltăieri... Şi-a găsit, în sfârşit, un loc pe clipper, şi-a plecat în America...

În preajma Crăciunului, intrând într-o dimineaţă la Legaţie, ghici că sosise Comisia. Câteva geamantane şi saci de curier se aflau într-un colţ al culoarului. Ileana se opri o clipă să-şi potolească bătăile inimii, apoi se îndreptă cu o stăpânită indiferenţă spre biroul lui Duma. Din biroul secretarului de Legaţie se auzeau voci bărbăteşti. încetini pasul şi inima începu din nou să-i bată. Uşa se deschise brusc, în stânga ei, şi în prag apăru Ştefan.

- Bună dimineaţa! îi spuse el cu un glas oarecare. Ce mai faci?

- Bine. Dar tu ce faci?!

- Bine. Puţin cam obosit... Dar de când v-aţi mutat aici, în San Mamede?

- De câteva luni. Vechiul local devenise neîncăpător.

- Cred şi eu. V-aţi înmulţit de când am plecat. începeţi să semănaţi cu o Ambasadă...

S-a întâmplat ceva cu el, înţelese atunci, deodată. îmbătrânise. Era mai slab şi figura întreagă parcă i se schimbase. Câteva fire de păr cărunt la tâmple. Ţinea pleoapele foarte apropiate, ca şi cum l-ar fi durut lumina. Parcă nici glasul lui nu mai era acelaşi.

- Sper să ne mai vedem pe-aici, adăugă el bătând-o pe umăr. Poate luăm odată masa împreună...

- Cum vrei tu, spuse Ileana zâmbind.

În ziua de Crăciun, îi telefonase de mai multe ori la hotel, fără să-l găsească, îşi lăsase numărul şi după miezul nopţii auzi sunând telefonul. Ridică tulburată receptorul.

- Sărbători fericite! îi spuse el.

- Sărbători fericite! şopti. Te-am aşteptat toată ziua. Credeam că poate ai să-ţi aduci aminte de mine...

- Când vrei să ne vedem? o întrebă.

- Vino poimâine la prânz, să mănânci cu mine. Vom fi numai noi doi...

- Bine.

Ileana aşteptă câteva clipe, crezând că are să mai adauge ceva, apoi strigă: Alo! Alo!

- Da, spuse Ştefan. Ce e?

- Credeam că ne-a întrerupt, începu Ileana.

- Nu, nu ne-a întrerupt nimeni... Pe poimâine! Noapte bună!

- Noapte bună, spuse ea foarte încet.

A treia zi de Crăciun începuse de dimineaţă o ploaie fină şi deasă.

Ştefan rătăcise adresa şi sosi cu o jumătate de oră întârziere. Era cu capul gol, cu gulerul macferlanului ridicat, şi florile pe care i le adusese fuseseră atât de plouate încât, ajuns în faţa casei, le scosese din hârtie, le

scutură de apă şi le adăposti sub macferlan până îi deschise Ileana.

- Sărbători fericite! spuse el din prag, zâmbind.

Ileana se înălţă uşor în vârful picioarelor şi îl sărută pe amândoi obrajii.

- La mulţi ani! Cred că n-ai uitat că azi e ziua ta...

Intrând, Ştefan îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă fruntea şi părul.

- E foarte frumos la tine, începu apropiindu-se de terasă.

Nu se vedea decât ploaia căzând lin deasupra valurilor vinete. Un pescăruş se înălţă anevoie dintre stânci, se clătină şovăind câteva clipe, apoi se lăsă să cadă pe apă.

- Azi e mai puţin frumos ca oricând, spuse Ileana. Dar mie îmi place şi aşa...

Tresări. I se păruse că-l revede pe Ştefan de odinioară, că-i recunoaşte lumina din ochii şi gestul lui scurt de a-şi trece necontenit mâna prin păr. Dar Ştefan îşi dusese mâna la ceafă, pipăindu-şi gulerul.

- Cred că sunt ud leoarcă, spuse el zâmbind.

- Vino lângă sobă.

Era o sobă mică, de tuci, care dogorea. Ştefan se aşeză pe covor. Ileana aduse tava cu aperitive şi se aşeză alături de el.

- E prima mea casă, spuse, şi mi-e foarte dragă... Cinzano cu gin? îl întrebă după o clipă, ridicând ochii.

Ştefan o privi deodată, aproape mirat, ca şi cum ar fi văzut-o pentru întâia oară. Ileana zâmbi încurcată, aşteptând. în cele din urmă îi turnă un pahar de vermut şi i-l întinse.

- Noroc! îi spuse apropiindu-şi paharul şi ciocnind. Să ţi se izbândească tot ce doreşti!

- Şi ţie! spuse Ştefan.

Deana se ridică repede şi trecu în bucătărie, să vadă dacă femeia poate aduce ceva la masă. Când se întoarse, îl găsi pe terasă, în ploaie, privind valurile care se spărgeau de stânci.

- Eşti nebun! îi strigă ea din prag. Te rog intră în casă. Ai să răceşti!

- Este ceva aici, jos, spuse fără să întoarcă capul. Mi se pare că e o carte... Ileana veni după el pe terasă.

- Haide, te rog, în casă, îi spuse luându-i braţul. Ne aşteaptă femeia cu masa.

- Numai o clipă.

Şi înainte ca Ileana să înţeleagă ce are de gând să facă, îşi desprinse braţul, încalecă parapetul şi coborî repede, printre stânci, până jos. Ţinându-se cu mâna stângă de o piatră, se plecă foarte mult şi prinse cartea. îi privi repede titlul, apoi, cu greutate, sfâşiindu-şi pantalonul, se caţără din nou până la parapet şi sări pe terasă. Ileana îl aştepta lângă sobă.

- Mi se păruse că-i pot ghici titlul, spuse el apropiindu-se şi curăţind cartea de alge. Şi nu m-am înşelat. Priveşte: *Encore un instant de bonheur...* Dacă ai şti tot ce-mi aminteşte titlul acesta...

Ileana zări pantalonul sfâşiat şi zâmbi. Ştefan aşeză cartea pe un scăunaş, lângă sobă, să se usuce, şi începu să-şi scuture părul.

- Ce om norocos eşti tu, începu ea deodată. Cartea asta o cumpărasem pentru tine. Voiam să ţi-o dăruiesc de Crăciun. Dar mi-a fost teamă să nu vezi vreo aluzie şi nu ţi-am mai dat-o. Mi-a fost chiar ciudă pe tine, că eşti prost crescut şi aştepţi să te caut eu cu telefonul, şi aseară, m-am înfuriat

pe tine şi am zvârlit cartea de pe terasă. Nu-mi închipuiam c-ai s-o găseşti chiar tu... Cred că e timpul să ne gândim la masă, adăugă ea repede, scuturându-şi cu un gest brusc buclele.

Sub şervet, Ştefan găsi o agendă minusculă legată în piele. Pe pagina de la 1 ianuarie 1942, Ileana însemnase: *Remember,* şi subliniase de mai multe ori cuvântul.

Ploaia continuă toată după-amiaza. Către ora patru, pe ocean se lăsă o ceaţă subţire care estompă încet, încet, întreg golful. Nu se mai zărea decât o parte din ţărmul Estorilului. Aşezaţi unul lângă altul pe covor, lângă sobă, fumau amândoi, fără să se privească.

- ... îi spuneam şi lui Biriş: de-atunci, simt necontenit o mare silă de mine însumi.

- Cred că e un lucru normal, îl întrerupse Ileana. Probabil că toţi simt acelaşi lucru...

- ... Nu numai pentru că mi-a fost frică. Tuturor le este frică în faţa morţii. Dar am simţit cât de mult sunt legat de această viaţă de toate zilele. Aş fi fost gata de orice laşitate ca să mai mă pot bucura încă o dată nu de ce mi se păruse, până atunci, că e frumos şi vrednic în viaţă - ci aş fi vrut să trăiesc ca să mă pot scărpina la ceafă, unde mă muşcase cu puţin înainte o muscă rea, de cal, sau să-mi pot întinde încă o dată picioarele, care mi-amorţiseră, sau să mă pot şterge cu batista de sudoare pe faţă... De asta mă rugam în gând lui Dumnezeu să nu mă atingă brandurile în groapa aceea abia începută, în care mă chircisem când ne descoperiseră ruşii... Simţeam atunci cât e de *bine* să trăieşti...

- Mi se pare foarte normal, spuse Ileana.

- Probabil că aşa suntem făcuţi, noi toţi. Dar parcă mi s-au spulberat de-atunci toate iluziile. Mă crezusem altfel. Crezusem că, cel puţin pentru mine, şi moartea are o latură pozitivă: că orice moarte e un salt dincolo, în necunoscut, şi oricât de mult am iubi viaţa, tot rămâne acest aspect pasionant al morţii: că, prin ea, *rezolvăm* ceva, *aflăm* ceva: aflăm măcar dacă mai există *ceva* dincolo, sau reintrăm în neant. Biriş râdea; dar, îi spuneam, chiar acest neant este, într-un anumit fel, un răspuns pe care-l aşteptăm de atâta timp aici, pe pământ. Aşadar, oricum am privi-o, moartea rămâne totuşi un fapt esenţial, care ne angajează total... Dar, atunci, moartea mi s-a părut absurdă, fără absolut nici un sens. Un singur gând mă obseda: că am fost nebun, sau imbecil, să mă las antrenat într-o asemenea aventură, cerând să fiu trimis, voluntar, în linia întâi; că, dimpotrivă, ar fi trebuit să încerc totul ca să scap, să fug, să mă pun la adăpost... Gândul acesta de-atunci, din prima zi, când ne-au descoperit brandurile, nu-l mai pot uita. Mă trezeşte uneori din somn şi mă simt umilit, pălmuit, scuipat în obraz. De-atunci, parcă am pierdut încrederea în mine...

- E absurd! făcu Ileana. Ai suferit şi tu un şoc, ca toţi ceilalţi, în primele zile ale războiului. Dar o să treacă...

- Sper. Dar, deşi am rămas după aceea aproape două luni pe front, n-a trecut. Mă îmbolnăveşte. Mi-e silă de mine... Dac-oi vedea şi-oi vedea că

nu trece, mă reîntorc... Mai ales acum, când situaţia se agravează mereu şi e atâta nevoie de oameni...

Ileana întoarse brusc capul spre el, şi-l privi speriată.

- Eşti nebun!

În clipa aceea se auzi soneria de la intrare şi apoi câteva bătăi în poartă. Ileana se ridică repede şi aprinse lumina.

- Spune-mi, te rog, şopti ea aplecându-se puţin spre Ştefan. E adevărat că ai avut aici o legătură cu o oarecare domnişoară Zissu?...

- Da, e adevărat. Dar de ce mă întrebi?...

- Am să-ţi spun altădată...

Soneria se auzi din nou, prelung.

- Acum am musafiri, adăugă repede, în şoaptă, alergând să deschidă. Câteva clipe în urmă intrară Vidrighin cu soţia şi Mihai Duma.

Umblau de aproape un ceas prin pădure, urcând mereu. Se făcea tot mai frig. Vântul clătina uneori crengile cele mai înalte, apoi amuţea. Lăsaseră în urmă cedrii care-şi săltau braţele deasupra pădurii, dominând-o. Dar codrul devenea tot mai dens cu cât se apropiau de vârful muntelui. Apoi, la o cotitură, se zări Crucea: *Cruz alta.*

De aici, totul se vedea, de jur-împrejur, până foarte departe. în amurg, la orizont, munţii începeau să-şi confunde contururile. Se distingeau văi şi lunci si nenumărate drumuri şi arăturile roşcate, brune sau asemenea scoarţei de copac.

- Să urcăm până sus, spuse Ştefan.

Un bătrân, care aştepta pe treptele de piatră ce duceau la Cruce, se dădu la o parte, salutându-i. începură să urce. Sus, s-au rezemat de parapet, privind spre Coimbra. Albă, sobră, mănăstirea Santa Clara se înălţa singuratică din oceanul verde al dealurilor. Şerpuind printre sălcii pletoase, plopi şi platani, sclipea, foarte departe, Mondego.

O pasăre mare zbură pe deasupra lor, se roti o clipă, aproape fără să-şi bată aripile, şi apoi se lăsă să lunece spre vale.

- Uneori, în vis, începu Ileana, mi se pare că mă aflu undeva alături de tine, pe un munte foarte înalt şi privesc în vale. Ca şi acum... Căci şi acum parcă aş visa mereu. Nu ştiu ce să fac ca să nu mă trezesc prea devreme. Poate ar trebui să tac.

Se apropie mai mult şi îşi lipi obrazul de-al lui. Soarele asfinţise. O brumă albăstruie începea să se aştearnă deasupra văii.

- Mi s-a făcut frig, spuse ea deodată, cutremurându-se.

La capătul scării, bătrânul îşi scoase corect pălăria şi le-o întinse. Ştefan se opri şi începu să caute în portmoneu. „Spunea că s-a întors de la statuia Brătianu ca să le aducă, îşi aminti el; i-am dat o sută de lei..." De îndată ce intrară în pădure, o cuprinse în braţe şi o sărută lung pe gură.

- Vrei să petrecem revelionul cu toată lumea, sau numai noi doi, singuri?

- Numai noi doi, spuse Ileana.

Se aşeză la masă şi privi înjurai ei. Sala era puternic luminată, cu policandre grele, prea luxoase, atârnând de tavan.

- Aproape m-am speriat când am urcat pentru prima oară scara, spuse. Toate figurile acelea bărboase, cumplite, cu fel de fel de arme în mâini, şi corăbiile care se văd pretutindeni strivindu-se una de alta...

MIRCEA ELIADE

- Mie îmi plac, spuse Ştefan. îmi plac *azulejos...* Ileana îi prinse repede mâna pe deasupra mesei.
- încă nu-mi vine să cred, spuse.
Orchestra începu, şi tăcură amândoi. Curând toate mesele fură ocupate. Mâncau liniştiţi, privindu-se la răstimpuri. Când încetă orchestra, desluşiră în jurul lor vorbindu-se englezeşte. De la o altă masă, mai depărtată, răzbea uneori un cuvânt german.
- De ce te-ai întunecat? îl întrebă. Ştefan zâmbi, şi-i luă mâna.
- Iartă-mă, a fost fără voia mea. M-am trezit deodată în istorie, mi-am adus aminte că suntem în război...
- Ştefan! şopti ea aproape cu deznădejde. Mi-ai făgăduit. Măcar în seara asta...
- Iartă-mă... Mi-am adus aminte că ai noştri mor pe front, în Rusia, mor cu miile, de frig, de gloanţe... Şi că eu fac parte dintr-o Comisie economică în care Vidrighin va lua un comision de câteva sute de mii de escudos, şi că nu pot face nimic, nimic!
- Ştefan! îl imploră ea.
- ... Nu pot face nimic! Că dacă m-aş retrage din Comisie, Vidrighin va lua un comision de zece ori mai mare, şi până la urmă nu va ajunge nici un transport în ţară... Şi eu nu pot face nimic, nimic!...
Îşi trecu mâna pe frunte, rătăcit.
- Vorbesc prostii! adăugă, încercând să zâmbească. Ileana îl privea.
- Mi-era mereu teamă că am să mă trezesc. Mă întrebam ce s-ar mai putea întâmpla ca să mă trezesc şi de data aceasta. Nu mă gândisem la război. Vorbim în fiecare zi de el, ne-am obişnuit cu el. într-un anumit sens, îl uitasem... Dar a trebuit să-ţi aminteşti tu de el, în ultima seară a anului... în prima seară pe care am crezut că ai s-o petreci cu mine...
- Nu scăpăm niciodată de istorie! încercă el să glumească. A ajuns până aici, la Palace Hotel din Bussaco, până în acest fost castel regal ridicat pe colină, ascuns în pădure, păzit de neutralitatea întregii peninsule iberice!...
Dar Ileana ghici cât era de crispat şi-şi plecă privirile. Orchestra se opri iar. Un bărbat înalt, brun, în frac, se urcă pe estradă şi anunţă programul de revelion. Când coborî, de la câteva mese se auziră aplauze, repede acoperite de orchestră. Se cânta *When they begin the beginning...*
- Lajondra, începu deodată Ştefan zâmbind, toate orchestrele din restaurante începeau cântecul ăsta îndată ce se anunţau alarmele aeriene...
După ce coborâră ultima terasă, intrară în întuneric. - Pentru că mai avem numai un ceas până la miezul nopţii, începu Ileana, trebuie să-ţi spun adevărul. Nu ne-am întâlnit întâmplător, aşa cum te-am lăsat să crezi. Am voit eu să ne întâlnim. Mă hotărâsem mai de mult să nu mă mai duc la Madrid, dar, evident, n-am spus la nimeni. Toată lumea mă ştie la Madrid. Eu am coborât la Entrocamento şi m-am suit în trenul pentru Coimbra. Ştiam că ai să vii şi tu, deşi nu ştiam când. Dar îmi închipuiam unde te pot găsi. Şi te-am lăsat să crezi că m-ai găsit tu. îmi închipuiam că ai să vii la fântâna lui Ines de Castro şi te-am aşteptat acolo în fiecare zi. Veneam de dimineaţă şi nu plecam decât când se însera. Le-am spus că

vreau să scriu ceva despre Ines. Un tânăr s-a oferit să-mi explice, cu de-amănuntul, povestea: cum şedea Ines pe piatră, aşteptând scrisoare de la Don Pedro şi cum îi trimitea scrisorile într-o cutiuţă pe care o lăsa s-o poarte apele izvorului. Şi celelalte... L-am rugat să mă lase singură, ca să mă pot inspira. Cred că l-am jignit, dar m-a lăsat în pace... Eram sigură că ai să vii. Aşteptam sub arborele acela bătrân, lângă izvor. Mirosul acela de frunze veştede, umede, putrede... Te-am recunoscut de departe. îmi bătea inima, de mi-era teamă că ai s-o auzi şi tu. Dar m-am prefăcut că nu te văzusem, că eram pierdută în gândurile mele...

Sărutând-o, îi simţi buzele fierbinţi şi umede, dar obrazul îi era îngheţat.

- Ar trebui să intrăm, îi spuse. Ţi-e frig.

- Mi-e frică, vorbi ea repede. Mi-e frică de tine la lumină, printre oameni. Te pierd. Te trezeşti şi uiţi de mine. îmi place aici, în întuneric, între arbori, numai noi doi, singuri. în pădure simt că poţi să fii al meu. Te-am regăsit aici, în întuneric, printre arbori.

Se auzeau, la răstimpuri, parcă aduse de vânt, orchestra şi larma din sala de bal.

- Ce frumoasă eşti! murmura el încet, ce frumoasă eşti!... îşi lăsa palma să-i alunece pe trupul ei gol şi fierbinte.

- Cât te-am dorit de mult! spunea. Mi-era dor de trupul tău, de căldura ta... Te visam şi mă trezeam spunându-mi că nu poţi fi atât de frumoasă... Te-am ghicit de când te-am îmbrăţişat întâia oară şi niciodată nu te-am mai putut uita de-atunci. Mi-era dor de gura ta. Aş fi vrut să te mai pot săruta o dată, o singură dată, lung, prinzându-ţi gura toată, fără să te mai las să respiri, până ai fi căzut... Până ai fi căzut...

Îl trezi bătăile tot mai puternice în uşă. „Nu e aici! îşi aminti. E un adventist. vinde Biblii..."

- Cine bate? ţipă trezindu-se deodată, speriată, Ileana.

- Nu e la noi, spuse el în tinzând mâna prin întuneric ca s-o mângâie. Ileana se ghemui repede lângă el.

- Mi-a fost frică! şopti. M-am speriat! Aprinde, te rog, lumina. Bătăile se auziră din nou, depărtate, dar parcă mai puternice. Ştefan aprinse lampa de pe noptieră şi privi ceasul.

- E aproape patru, spuse. Nu înţeleg ce se întâmplă...

În clipa aceea ajunse până la ei orchestra şi câteva voci voalate, obosite, încercând să cânte în cor *For he is ajolly goodfellow.*

- M-am speriat, spuse din nou Ileana. Dă-mi, te rog, o ţigară... Orchestra răzbătea mai puternică, întovărăşită de tot mai multe voci.

- Ştefan! şopti Ileana luându-i mâna şi sărutându-i-o. Ştefan! repetă ea foarte încet, zâmbind. Ştefan!...

Bătăile izbucniră dintr-o dată, furioase, speriate, şi apoi încetară tot atât de brusc.

- Ar trebui să mă duc să văd ce e, spuse Ştefan, încruntându-se. Poate s-a întâmplat ceva. Şi cum, probabil, toţi oamenii sunt jos, ca să privească bairamul...

- Nu te duce! spuse Ileana cuprinzându-l de umeri. Nu mă lăsa singură!

Mi-a fost frică!...
Ştefan îşi apropie capul şi o sărută. Apoi rămaseră amândoi înlănţuiţi, fumând tăcuţi, ascultând *For he is ajolly goodfellow.* îi trezi alte noi b^tăi, de data aceasta deznădăjduite şi tot mai repezi, parcă cineva ar fi lovit cu piciorul în uşă. „E un adventist..." Ştefan sări brusc din pat.
- Bănuiesc ce s-a întâmplat. S-a încuiat cineva la baie şi nu mai poate deschide. Mă duc să chem portarul...
Îşi puse macferlanul pe umeri şi ieşi. Pe coridor ardeau doar câteva lumini, sfioase. Aşteptă o clipă, ascultând. Dar multă vreme nu se mai auzi nimic şi se reîntoarse în odaie.
- Acum au încetat! spuse ridicând din umeri.
- Vino aici lângă mine! Ai să răceşti...
Ştefan îşi atârnă macferlanul şi puse în treacăt mâna pe calorifer.
- E rece. De-aceea s-a făcut frig...
O regăsi fierbinte, lipindu-se întreagă de el.
- La mulţi ani! îi spuse el sărutând-o pe tâmplă. E Anul Nou. La mulţi ani!
Orchestra încetase, înecată într-o larmă depărtată de voci şi aplauze, apoi, câteva clipe în urmă, reîncepu. Cânta *It's a long way...*.
- Am fost foarte geloasă, şopti Ileana. Am fost geloasă pe Stella Zissu... M-am vrut să cred, când am auzit. Dacă nu mi-ai fi spus tu, n-aş fi putut crede...
Ştefan zâmbi încurcat.
- Am fost foarte geloasă, continuă Ileana.
Ştefan se plecă spre ea s-o sărute, dar se auziră din nou trei lovituri rare, înăbuşite, răbufnind parcă din pământ.
- E exasperant! făcu Ileana. Mai bine ai telefona...
Ştefan ridică receptorul de deasupra patului şi începu să aştepte. Ileana îşi aprinse o ţigară.
- Allo! Allo! începu el să strige după câtva timp. Nu răspunde nimeni, adăugă întorcându-se spre Ileana.
Coborî din pat, îşi luă macferlanul şi ieşi repede pe coridor. Curând sună telefonul şi Ileana ridică tulburată receptorul.
- Da, eu am sunat... Se aud lovituri... Se aud nişte lovituri pe coridor... Parcă s-ar fi închis cineva în odaia de baie...
Reaşeză receptorul şi reîncepu să fumeze, absentă, ascultând melodia care răzbătea depărtată din sala de bal. Câtva timp în urmă, Ştefan se întoarse.
- Era tocmai contrariul, spuse el zâmbind. Cineva voia să iasă pe coridor şi nu mai putea. Se închisese în cameră. N-am prea înţeles bine ce s-a întâmplat. Vorbea în portugheză. Dar acum s-a dus portarul...
Îndreptându-se spre pat, îşi mai lăsă o dată palma pe calorifer.
- Tot rece. încă nu l-a aprins...
Ileana se apropie din nou de el, foarte fierbinte.
- Am fost geloasă, repetă. N-am vrut să cred... Dar îmi place aşa, pentru că ai fost sincer şi nu m-ai minţit. Să nu mă minţi niciodată...
- Şi eu am fost şi sunt încă gelos, începu Ştefan. Tu ştii de ce... Ileana îşi zvârli repede ţigara în scrumieră şi-l sărută.
- Te rog, nu vorbi, spuse ea foarte încet. Nu-mi vorbi de asta...
- Aş fi vrut doar să ştiu, încercă Ştefan, dar Ileana îi prinse gura şi-l ţinu

aşa, sărutându-l, multă vreme.
- Te rog! spuse ea târziu.
- ... Să ştiu dacă l-ai iubit...
Ileana îşi trecu ameţită mâna prin păr.
- Credeam c-ai înţeles, şopti ea târziu, fără să-l privească. Nu l-am iubit niciodată. I-am cedat doar din deznădejde. I-am cedat ca să te pot uita pe tine...
Orchestra începuse din nou, cu brio, *For he is a jolly good fellow;* se distingeau câteva voci răguşite încercând să cânte puternic, apoi strigăte, urale, aplauze. Tăceau amândoi, ascultând.
- Ce ai? întrebă ea deodată, speriată, întorcând capul.

Ştefan continua să tacă, trăgând la răstimpuri adânc, cu furie, din ţigară.
- Ştefan! strigă ea. Ştefan! La ce te gândeşti?
- Credeam totuşi, începu el.
Apoi din nou trase lung, absent, din ţigară.
- Te rog! şopti ea. Ştefan. Iubitul meu!...
- ... îmi închipuiam că dacă mă iubeai pe mine... Ce-a fost înainte nu mă interesează...
- Ştefan! şopti ea, încercând deznădăjduită, să-l sărute.
- ... Dar după ce-ai ştiut că mă iubeşti, că eşti îndrăgostită de mine... După ce ţi-am spus că sunt îndrăgostit de tine... îmi închipuiam...
- Eşti nebun! şopti ea speriată. Ştefan, te implor, nu mai spune nimic!... Te implor!
- îmi închipuiam, repetă el în neştire. Dar probabil că-mi făceam şi aici iluzii...
- încetează!... spuse ea tremurând. Mă umileşti!...
El tăcu, cu privirile pierdute înaintea lui, fumând. Orchestra încetase. Se auzea doar, surdă, voalată, larma din sala de bal. Apoi, deodată, coborî din pat şi se apropie de fotoliul pe care îşi lăsase hainele. Ileana îl urmări cu o privire speriată. îl văzu cum îşi caută cămaşa şi începe să-şi dezbrace pijamaua.
- Ce faci?
- Urc până la mine în cameră, spuse el continuând să se îmbrace.
- Ştefan! ţipă ea, şi-l privi rătăcită. El ridică privirile şi-i zâmbi.
- Dacă pleci acum, şopti Ileana plecându-se spre el, pe deasupra patului, nu ne mai vedem niciodată!...
Nu-i răspunse. Se îmbrăcă repede, ca într-un vis, fără s-o privească, simţindu-şi mâinile tremurând şi încercând să şi le ascundă.
- Niciodată! strigă Ileana. Uită-te la mine! Nu glumesc! N-ai să mă mai vezi niciodată!
Ştefan îşi ridică privirile şi-i zâmbi din nou, cu un mare efort. Părul Ilenei îi cădea pe obraji, umerii îi erau aproape goi, şi ochii ei ardeau tulburi, rătăciţi.
- Ştefan! strigă ea, din nou. Ascultă-mă!... Nu face asta!... N-ai să mă mai vezi niciodată!...

Terminase aproape de îmbrăcat, dar nu-şi pusese cravata, nu-şi încheiase vesta. Tremura.

- Ai să mă cauţi până la sfârşitul pământului şi n-ai să mă mai găseşti! vorbi deodată Ileana cu o voce neînchipuit de calmă. Ai să umbli în genunchi până la capătul lumii după mine... N-ai să mai mă găseşti!...

- Iartă-mă, şopti el, apropiindu-se de pat. Am să-ţi spun mâine... Ileana îl privea muşcându-şi buzele, tot mai tare, până la sânge.

- ... Urc doar până în camera mea..., adăugă el istovit.

- Rămâi! strigă ea deodată întinzând braţele. Te iert!... Rămâi! El o sărută pe obraji, apoi întinse mâna şi-i mângâie umărul.

- ... Am să-ţi explic mâine... Noapte bună!

- Ştefan!

El se mai întoarse o dată în faţa uşii, fără cravată, cu macferlanul pe braţ, şi-i zâmbi. Orchestra se auzi din nou, neaşteptat de puternică.

- Noapte bună! îi spuse, apoi deschise repede uşa şi dispăru.

Ileana îşi prinse tâmplele în mâini şi rămase aşa, mult timp, nemişcată, încercând să asculte. Apoi sări repede din pat, se apropie de uşă, întoarse cheia şi începu înfrigurată să se îmbrace.

323

NOAPTEA DE SÂNZIENE

PARTEA II

Îl pândea de multă vreme, la fereastră, ascuns înapoia perdelelor. Când îl zări deschizând portiţa, se trase repede înapoi şi se aşeză pe fotoliul de piele galbenă. îi plăcea să fie găsit acolo, în faţa bibliotecii masive, cu geamuri, în care Iancu Antim îşi păstra pe vremuri volumele de literatură veche românească. Apucă la întâmplare o carte de pe birou şi o deschise, punându-şi ochelarii. Dar nu încercă să citească. Puţine clipe în urmă auzi bine ştiutele trei scurte bătăi în uşă, şi strigă emoţionat:

-Intrai'

- Le-am găsit şi pe-astea! spuse omul oprindu-se o clipă în prag, ca să-şi tragă răsuflarea. Le-am găsit aproape pe toate...

Era un bărbat aproape bătrân, îmbrăcat neîngrijit, cu pantalonii stropiţi de noroi şi obrazul, nebărbierit de câteva zile, părea murdar. Avea umerii foarte strâmţi, încovoiaţi, şi respira greu, ca un astmatic. Sub braţ, ţinea o enormă şi veche servietă de mucava, plină până la refuz cu cărţi.

- A fost greu, adăugă apropiindu-se de birou. Merge prost frontul. Nu mai vrea nimeni să vândă...

Învăţătorul Gheorghe Vasile scoase din sertar un caiet de şcoală, îl deschise şi, potrivindu-şi ochelarii pe nas, începu să aştepte, privind cum celălalt aşază cu o mână uşor tremurată teancurile de cărţulii pe marginea biroului. Erau vreo treizeci de volume din „Biblioteca pentru toţi", cu copertele decolorate, unele zdrenţuite, murdare.

- Numărul 61! strigă deodată Gheorghe Vasile, pierzându-şi răbdarea. Anticarul o găsi repede şi i-o întinse.

- A fost foarte greu, spuse. Cât am mai umblat după ea, pe unde n-am căutat-o!... Merge prost frontul, adăugă cu un glas scăzut ca pentru sine. Ruşii au trecut Prutul, au intrat în Moldova...

Gheorghe Vasile privi cu atenţie cărţulia, căutându-i numărul şi apoi verificând, în caiet, autorul şi titlul. Era o traducere din Camille Flammarion.

- Ce comoară! exclamă el încet, aşezând cu grijă cărţulia alături de el. E cea mai bogată bibliotecă de cunoştinţe folositoare din lume, e o adevărată comoară...

Făcu un semn cu creionul roşu, în dreptul ei, în caiet, apoi privi pe deasupra ochelarilor şi strigă:

- Numărul 73!

- Pe-asta n-am găsit-o. Am căutat-o şi la Iaşi...

- *Din viaţa insectelor* de J. H. Fabre, citi Gheorghe Vasile din caiet. Traducere de Victor Anestin...

- Ştiu, ştiu. E complet epuizată...

- Păi aşa ne-a fost vorba? îl întrebă învăţătorul ridicând capul. Te-ai angajat să-mi completezi colecţia până la ultimul număr. îmi lipsesc încă peste o sută de volume. Eu singur am strâns una mie două sute...

- Am să v-o găsesc şi p-asta, îl întrerupse anticarul. Am căutat-o şi la Iaşi. Nu mă întrebaţi cum am ajuns la Iaşi. Era cât p-aci să rămân blocat acolo, să dea ruşii peste mine... Nu v-am spus c-au intrat în Moldova?...

Gheorghe Vasile îl privea în ochi, mâhnit şi totodată visător, parcă nici n-ar fi înţeles bine ce-i spune.

- Păi tocmai d-asta m-am înţeles cu dumneata să-mi completezi colecţia. Că nu mai avem vreme de pierdut. Intră ruşii în ţară...

Anticarul îşi plecase ochii şi începuse să caute nervos printre teancurile de cărţi. Degetele îi tremurau parcă din ce în ce mai tare.

- V-am găsit-o în schimb p-asta, spuse deodată, triumfător, întinzându-i un volum vechi, fără coperte. Puteţi să daţi şi o sută de mii de lei şi nu mai găsiţi un al doilea exemplar în toată ţara...

Gheorghe Vasile o apucă stăpânindu-şi anevoie emoţia, o depărta puţin ca să-i poată citi mai bine titlul, şi rosti solemn: Numărul 74: *Teoria ondulaţiei universale* de Vasile Conta...

- Ce comoară! adăugă repede coborând glasul. Păcat că nu are coperte. Trebuie s-o dăm la legat...

Se plecă asupra caietului şi făcu un semn cu creionul roşu. în acea clipă se auzi o bătaie în uşă şi, înainte ca să poată spune ceva, în prag apăru Irina. Părea foarte palidă.

- Nici o veste de la împăratul, spuse ea. Am fost pe la Ioana. Nici o veste... îi e teamă să nu fi căzut prizonier în Crimeea...

Parcă de-abia atunci ar fi dat cu ochii de anticar, şi-i zâmbi. Omul salută plecându-şi de mai multe ori capul.

- Vai de păcatele noastre, spuse el încet. Au spart ruşii frontul...

Mna îşi pironise ochii pe maldărul de cărţulii din „Biblioteca pentru toţi", şi tăcea, aşteptând.

- Mi-a mai găsit domnul Ghedem câteva, spuse învăţătorul cu oarecare timiditate. Poate ne ajută Dumnezeu şi completăm colecţia...

- E foarte greu, vorbi Ghedem clătinând din cap. Sunt epuizate dinainte de război...

- Cu ce-ai să le plăteşti? Nu mai avem bani...

Gheorghe Vasile îşi scoase ochelarii şi tăcea încurcat, privind drept în faţa lui, către peretele din fund.

- Ne aranjăm noi, spuse Ghedem. Facem credit. L-am cunoscut pe domnul Antim...

Tăcu brusc şi, ca şi când ar fi voit să arate că n-are nici o vină în întâmplarea aceasta, îşi opri ochii pe fotografia mare, înrămată ca un tablou, care se afla pe birou, fotografia de la nunta lui Spiridon. Pe treptele bisericii, în rochie de mireasă, Irina părea plânsă, speriată, între Iancu Antim şi Spiridon Vădastra; alături, ţinând braţul doamnei Ivaşcu, şi privind neclintit către fotograf, se afla Gheorghe Vasile. Era îmbrăcat în haine noi; avea o cămaşă albă, curată, pantalonii bine călcaţi, iar în piept o imensă cocardă de beteală.

- Facem credit, repetă Ghedem văzând că tăcerea se prelungeşte. Irina întoarse capul spre el, îi zâmbi din nou, apoi deschise încet uşa şi se

retrase fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat în vârful picioarelor. Gheorghe Vasile se ridică din fotoliu, se îndreptă spre uşă şi răsuci enervat cheia.

- Câte bucăţi sunt cu toate? întrebă.

- Treizeci şi şase.

- Cât crezi că face?

Ghedem ridică din umeri şi-şi clătină capul izbucnind într-un fel de râs înfundat, ironic, prefăcut, care-i dezvelea dinţii de aur.

- Astea n-au preţ în lei, spuse. Facem tot aşa ca până acum. Poate mai găsim amatori... Deşi, cu ruşii în Moldova, slabe speranţe...

Gheorghe Vasile îi făcu semn să se apropie de biblioteca cu geamuri. Cărţile cele mai de preţ le vânduse de mult. Mai rămăseseră câteva volume vechi, în legături de epocă, unele cu adnotaţii. Anticarul le răsfoi clătinând din cap şi le aşeză pe birou.

- Dacă aţi mai avea ceva manuscrise, ceva condici vechi, sau scrisori de-ale lui Eminescu... Alea, poate ar găsi amatori...

Dar toate hrisoavele şi condicile de mănăstiri, toate dosarele cu manuscrise şi scrisori, adunate de Antim timp de peste treizeci de ani, fuseseră de mult vândute, pe nimica toată, sau schimbate pe câteva zeci de volumaşe din „Biblioteca pentru toţi". Ghedem continua să răsfoiască volumele rămase şi să le pună deoparte, pe birou, cu aceeaşi expresie strident dezamăgită.

- N-au nici o valoare, spuse el târziu, frecându-şi batista pe frunte. Nu iau nimic pe ele... Poate mai găsiţi o icoană, sau vreo tabacheră veche, sau vreun tablou, măcar să-mi scot paguba. Am fost tocmai la Iaşi ca să le caut...

Gheorghe Vasile trase sertarul biroului, unde îşi depozitase din vreme o sumă de obiecte de preţ, luate pe furiş, unul câte unul, din diferitele vitrine şi dulapuri din salon. Anticarul începu să le cerceteze pe fiecare între degetele tremurânde, apropiindu-le de ochi, apoi privindu-le de departe, răsucindu-le în lumina tristă a după-amiezei de martie. Erau brelocuri turceşti şi fanariote, şiruri de mărgele din veacul trecut, tabachere, cutii de sidef, ghiocuri cu inscripţii pe jumătate şterse. Clătina necontenit din cap şi le aşeza lângă el, pe birou.

- Nu prea fac mare lucru, spuse. Nu se mai colecţionează astăzi. Dacă mi-aţi da măcar un tablou...

Gheorghe Vasile începu să se scarpine încurcat în creştetul capului.

- Mai bine îţi rămân dator, spuse încercând să zâmbească. Au rămas pereţii aproape goi şi se cunoaşte. Coana Gherghina numără tablourile în fiecare dimineaţă, când face curăţenie în salon...

- Mi-aţi mai rămas dator şi de data trecută, spuse Ghedem începând să-şi adune cărţile şi obiectele în servietă. Dar avem încredere. Facem credit...

După ce-l văzu plecat, Gheorghe Vasile încuie din nou uşa, apoi, emoţionat dar fără grabă, îşi încarcă braţul cu cărţuliile aduse de anticar, apucă în cealaltă mână caietul şi creionul roşu, şi se apropie de un dulap simplu, fără geamuri, aşezat în partea opusă a camerei. Acolo îşi rânduise el cele peste o mie două sute de volumaşe din „Biblioteca pentru toţi", precum şi alte cărţi şi broşuri româneşti de vulgarizare. începu să aşeze în rafturi, după numărul lor respectiv, volumaşele aduse de Ghedem, după ce, în prealabil, făcea un semn cu creionul roşu în caiet. Când sfârşi, se aşeză pe un scaun, în faţa dulapului cu amândouă uşile deschise, şi privi îndelung, visător, rafturile aproape pline. îi mai rămânea de găsit vreo şaptezeci de volumaşe, pentru ca să completeze „Biblioteca pentru toţi". După câteva minute, oftă lung, se ridică de pe scaun, închise dulapul şi-l încuie cu un lacăt. Apoi se reîntoarse în fotoliul de piele galbenă, aproape obosit. Acolo îi plăcea să rămână ceasuri întregi, cu o carte în mână, fără să citească, visând. Se înfundă bine în fotoliu şi rosti încet, cu solemnitate, parcă ar fi citit o inscripţie cu litere de aur pe o placă de marmură: *Aşezămintele culturale profesorii Iancu Antim* - *Gheorghe Vasile...*

Gândul începuse să-l preocupe cu vreun an în urmă, într-o seară din iarna 1943, când, întorcându-se acasă ameţit de vin şi voind să citească ceva, îşi dădu seama că, din toate miile de cărţi şi broşuri adunate de Antim, nu-i mai rămăsese nimic de citit. Majoritatea bibliotecii era alcătuită din cărţi franţuzeşti şi din ediţii rare sau cărţi savante de istorie, arheologie şi istoria artelor, pe care

Gheorghe Vasile nu le putea înţelege. Lui îi plăceau cu deosebire ediţiile populare şi în primul rând „Biblioteca pentru toţi", în care găsea tot felul de autori pe placul şi înţelegerea lui. Se gândi atunci că, vânzând din tablourile şi obiectele de valoare din salon, şi-ar putea cumpăra mai multe zeci de volumaşe din „Biblioteca pentru toţi".

Gheorghe Vasile mai vânduse câteva tablouri, ca să-şi facă bani de buzunar. Nu-şi putuse închipui vreodată că e atât de uşor ca să găseşti bani mulţi, mai mulţi chiar decât îţi trebuie. într-o dimineaţă alesese unul din tablourile care tixeau pereţii salonului, îl ascunse sub palton şi se prezentase cu el la un magazin de pe strada Academiei. Era un tablou de Luchian. Negustorul îi dădu 80 000 de lei; atunci, în 1942, tabloul făcea de zece ori mai mult, dar lui Gheorghe Vasile nu-i venea să-şi creadă ochilor. De atunci, de câte ori avea nevoie, revenea în strada Academiei. Aducea tablouri, icoane, costume vechi de boieri şi dregători din vremea fanarioţilor.

Multă vreme avusese mare ciudă pe Viziru, căci el observase cel dintâi dispariţia tablourilor. Şi de câte ori afla de la Irina că Ştefan se întoarce în permisie de pe front, se întuneca. Pleca atunci de-acasă şi se întorcea

târziu, după miezul nopţii, aproape împleticindu-se, plângând. într-o noapte, nu izbutea să găsească broasca de la uşă şi veni Irina să-i deschidă. îl găsi rezemat de zid, cu faţa ascunsă în palme, plângând tăcut, cutremurat de suspine.

- Mor ai noştri la Stalingrad, începu el fără să-şi ridice capul, mor săracii de frig şi de foame! I-au prins pe toţi la Stalingrad !...

Asta se întâmpla în primele zile din ianuarie 1943. Ştefan remarcase dispariţia tabloului lui Luchian cu şase luni înainte, când se întorsese prima oară de pe front şi venise, cu Ioana, să-i vadă. Purta uniformă de căpitan şi deşi avea faţa arsă de soare, părea îmbătrânit. Zâmbea cu oarecare efort, dar zâmbea mereu, parcă ar fi prins un tic. Ioana îl privea necontenit, sorbindu-l din ochi, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă că se afla acolo, lângă ea, în acel vast salon al lui Antim, mirosind a naftalină, cu storurile pe jumătate lăsate, ca să împiedice să pătrundă dogoarea după-amiezei de iulie, dar totuşi destul de luminos ca să se distingă tablourile, aşezate unul lângă altul pe toţi pereţii. - A fost în Crimeea, începuse Ioana. Să vă povestească ce i s-a întâmplat cu cămilele... Povestea nu au putut-o auzi decât o jumătate de ceas mai târziu, când doamna Ivaşcu, reîntorcându-se cu tava cu cafele, îl mai rugase încă o dată, stăruitor. - S-a întâmplat aşa, începu Ştefan zâmbind încurcat; că după un marş de câteva zile, am ajuns cu unitatea, într-un apus de soare, pe malul Mării de Azov. Şi deodată ne-am pomenit cu un şir de cămile venind spre noi, dinspre mare. Când au dat cu ochii de ele, oamenii au împietrit. Unul şi-a întors capul spre mine şi am văzut cum îi curgeau lacrimile, şiroaie. „Nu ne mai întoarcem noi acasă, domnule căpitan, mi-a şoptit. Pe-aici ne rămân oasele,

prin pustietăţile astea..." - Se speriaseră, vorbi repede Ioana. De-abia când au dat cu ochii de cămile au înţeles cât de departe erau de ţară... - Şi totuşi îmi aduc foarte bine aminte de un tablou de Luchian, o întrerupse Ştefan, privind spre fundul salonului. Erau nişte flori, nişte stânjenei vineţi pe un fond alb-cenuşiu... Se ridică de pe scaun şi începu din nou să cerceteze tablourile, unul câte unul, oprindu-se la fiecare pas, aşa cum făcuse de nenumărate ori în ziua aceea. - L-o fi vândut Iancu înainte de plecare, spuse doamna Ivaşcu. Sau l-o fi pus la păstrare prin vreun dulap...

- N-aţi făcut un inventar? o întrebase Ştefan pe Irina când se reîntorsese, într-o permisie de câteva zile, la sfârşitul toamnei. Două divizii româneşti se aflau înconjurate la Stalingrad. - Ce ne facem, domnule căpitan Viziru, ce ne facem? exclamase deodată Gheorghe Vasile. Ne prăpădesc băieţii la Stalingrad... Ştefan îl privise lung, cu acelaşi zâmbet uitat în colţul buzelor, un zâmbet care începuse să obosească şi părea şi el îmbătrânit înainte de vreme. Târziu, ochii i se aprinseră brusc, parcă s-ar fi hotărât să spună ceva, foarte important, poate un mare secret militar, dar se răzgândise repede şi clătinase din cap, reluându-şi zâmbetul. - Ar trebui să faceţi un inventar, se adresase el din nou Irinei. - Ne omoară fiscul, spusese doamna Ivaşcu. - Dumneavoastră, domnule consilier Viziru..., începuse atunci Gheorghe Vasile, cu un ton grav şi emoţionat. Ştefan întorsese brusc capul spre el şi-l privise din nou, de astă dată într-un chip ciudat, parcă n-ar fi înţeles bine despre cine putea fi vorba. - Voiam să vă întreb, continuase Gheorghe Vasile puţin intimidat, cum vedeţi

dumneavoastră situaţia militară şi internaţională... După o lungă tăcere, Ştefan îşi trecu mâna pe frunte. - Nu mă pricep, începu el. Ştiţi, eu nu mai sunt combatant. Sunt însărcinat cu aprovizionarea trupelor din Crimeea... - Să nu-l mai întrebi, îl rugase Prina după ce-l conduseseră amândoi pe Ştefan până în stradă. Nu-i place să vorbească de război....

În iarna aceea, Ştefan venise de mai multe ori, în vizite scurte, de o zi, două. Venea şi pleca cu avionul; „misiuni în legătură cu aprovizionarea frontului," îi spusese Irina. Nu avea întotdeauna timp să treacă să-i vadă, dar Gheorghe Vasile nu-şi regăsea liniştea decât după ce afla că Ştefan plecase din nou în Rusia. Apoi, după căderea Stalingradului, nu mai auzi multă vreme de el. Ioana venea uneori şi o zărea trecând printre troienele de zăpadă din curte, ţinându-l pe Răzvan de mână. O observa dinapoia perdelelor şi urmărea figura ei absentă pe care nu se mai putea citi nimic, nici măcar preocuparea, încerca să-i surprindă ochii care priveau doar înainte. Gheorghe Vasile se ducea repede să închidă uşa cu cheia, apoi se aşeza în fotoliul de piele galbenă şi începea să aştepte. Ştia că Ioana nu rămânea niciodată mult, şi câteva minute după

plecarea ei, Irina venea să-i bată la uşă. ea.

Nici o veste de la Ştefan, spunea

În acea iarnă se hotărâse să creeze *Aşezămintele culturale profesorii Iancu Antim* - *Gheorghe Vasite.* Miile acelea de cărţi care nu puteau fi citite, tablourile şi portretele din veacul al XVIII-lea şi începutul veacului XIX, care i se păreau atât de urâte, obiectele acelea eteroclite adunate în dulapuri şi vitrine, trebuiau prefăcute în câteva mii de cărţi folositoare, pe înţelesul tuturor, într-o bibliotecă populară, al cărei custode va fi el. începu atunci să vândă cu nemiluita cărţi, manuscrise, tablouri, icoane. Banii îi păstra o parte sub saltea, altă parte în ultimul sertar al biroului, minunându-se necontenit de mulţimea lor, numărându-i nopţile, cu uşa încuiată, şi întorcându-se apoi învigorat la birou ca să completeze listele de cărţi care trebuiau cumpărate. Visul lui era să posede colecţia completă a „Bibliotecii pentru toţi", cu cele aproape 1 500 de volumaşe. Le căuta prin toate librăriile, pe la toţi anticarii, dar multe nu le mai putea găsi. Simţea atunci cum începe să-l cuprindă panica. Dintr-o nimica toată, datorită acelor mai puţin de două sute de volumaşe epuizate, s-ar putea ca visul lui să nu se mai împlinească, s-ar putea ca *Aşezămintele culturale* să nu mai ia fiinţă, căci nu le putea închipui fără colecţia completă a „Bibliotecii pentru toţi". Uneori, ca să scape de obsesie, intra prin cârciumi şi bea cu deznădejde, singur, retras la masa cea mai ferită; dar nu-l răbda inima, şi scotea curând din buzunarul surtucului caietul în care-şi notase numărul şi titlul volumelor epuizate, le aduna din nou, făcea nenumărate socoteli, până ce vinul îi înmuia inima, îşi amintea de Stalingrad şi tot ce urmase, şi începea să plângă. - Mor ai noştri, săracii, mor cu miile..., repeta sugrumat.

Apoi, în vara aceea, întâlnise pe Ghedem anticarul şi se mai liniştise. Ghedem îl asigurase că-i va completa „Biblioteca pentru toţi" şi-i adusese, la cea dintâi întâlnire, un mare număr de volume. Nu voia bani; îi cerea, în schimb, cărţi şi obiecte din colecţiile lui Antim. în câteva luni, toate cărţile rare şi primele ediţii din poeţii munteni trecuseră la Ghedem. El, Vasile,

scăpat de coşmarul „Bibliotecii pentru toţi", se îndeletnicea acum să adune tot felul de cărţi folositoare, pe care le clasa în catalogul vitoarelor *Aşezăminte* sub felurite rubrici: cunoştinţe teoretice, cunoştinţe practice, cunoştinţe urgente, cunoştinţe pentru părinţii cu stare etc. Irina îl surprindea uneori aşezat la birou, în faţa maldărului de cărţulii şi broşuri cumpărate în ziua aceea, copiindu-le titlurile în caiet. Rămânea multă vreme în prag, privindu-l. Cu ochelarii alunecaţi puţin pe nas, cu tocul în mână, Gheorghe Vasile aştepta fără să ridice ochii. - Iar ai cumpărat cărţi, spunea în cele din urmă Irina. Să nu te afle mama. N-o să mai avem bani... Când o auzea închizând uşa în urma ei, se ducea repede şi răsucea cheia în broască.

329

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Ştefan revenise pe neaşteptate într-o seară ploioasă din noiembrie, când ruşii recuceriseră Kievul şi frontul întreg părea că stă din nou să se clatine. Venise singur, fără Ioana, şi Irina îi strigase prin uşă: - A sosit Ştefan. E în salon. Vrea să-ţi vorbească... îl găsise plimbându-se cu mâinile în buzunarele uniformei prin faţa tablourilor. Salonul era încă rece şi mirosea a fum; aprinseseră focul de-abia cu câteva ceasuri înainte. Ştefan îi strânse mâna cu o neaşteptată căldură. - Veşti proaste, domnule consilier Viziru? - E maior acum, îl întrerupse Irina. L-au înaintat maior... - îmi pare bine că vă regăsesc pe toţi sănătoşi, începu Ştefan. Părea schimbat, dar Gheorghe Vasile nu reuşea sa înţeleagă ce se schimbase în figura lui. Poate că ochii îi străluceau altfel acum, şi zâmbetul părea mai puţin speriat. - Felicitările mele! îi spuse învăţătorul apucându-i din nou mâna şi strângându-i-o cu putere. Putem spune că ne bucurăm şi noi de eroismul prietenilor noştri! Suntem şi noi mândri de aceşti eroi... - Aş vrea să vă vorbesc într-o chestiune delicată, îl întrerupse Ştefan. De aceea am şi venit să vă văd singur, fără Ioana... Gheorghe Vasile păli şi-şi duse încurcat mâna la guler. Irina se îndreptă spre uşă. - Poţi rămâne, o opri Ştefan. Te interesează şi pe tine. E vorba de Vădastra... Gheorghe Vasile se aşeză pe scaun şi-şi căută batista. Voi să se şteargă pe frunte, dar se răzgândi şi şi-o apăsă o clipă pe ochi, fără să scoată un cuvânt. - Cunoaşteţi pe un maior Aurel Băleanu? Mi-a spus că a locuit împreună cu Vădastra; au locuit acelaşi apartament, acum vreo cinci, şase ani. îl cunoaşteţi? ... Se aşezase şi el pe scaun, aproape de Gheorghe Vasile, şi-l privea acum cu nerăbdare, cu o tulbure curiozitate. învăţătorul îşi trecu de mai multe ori batista pe frunte. - Am auzit de el, dar nu l-am cunoscut, spuse în cele din urmă, fără să-şi ridice privirile. Irina îşi dusese mâinile la spate şi-i asculta pe amândoi. - Păcat! făcu Ştefan. Credeam că-l cunoaşteţi şi dumneavoastră. Păcat... îşi scoase pachetul şi-şi aprinse absent o ţigară. - Dar ce e cu domnul maior Băleanu? întrebă Gheorghe Vasile. - A fost rănit. Aşa l-am cunoscut: în spital. Eram în aceeaşi cameră. Căci am uitat să vă spun: am fost şi eu rănit, acum vreo două luni. Nu vă speriaţi, n-a fost nimic grav. A sărit în aer, aruncată de partizani, una din clădirile în care lucram eu, la Odessa. Nimic grav; mai mult sperietura. Am stat doar o săptămână în spital. Băleanu fusese şi el rănit, dar el era mai grav... Se ridică brusc de pe scaun, şi începu să se plimbe. Se opri ca din întâmplare în dreptul unei vitrine aproape goale şi, aplecându-se, privi cu mare luare-aminte acele câteva tabachere, ciubuce şi şiruri de mărgele. -

Trecut fără urmaşi! exclamă el deodată încercând să râdă. Timpurile ferice când ţara veghea turcită !...

Fără să scoată un cuvânt, Irina se apropiase de uşă şi ieşise. Ştefan privi 'ung în urma ei. - Aţi făcut rău că aţi pomenit de Spiridon, spuse Vasile ducându-şi încă o dată batista la ochi. Ştefan se reaşeză pe scaun, încurcat. îşi scoase pachetul cu ţigări şi-l întinse învăţătorului. - Nu prea fumez, spuse el.

Doar aşa, din când în când, ca să fac plăcere prietenilor. Ştefan apropiase chibritul aprins şi-l privi cum suge ţărăneşte din ţigară. - Iertaţi-mă dacă mă amestec într-o chestiune care nu mă priveşte, spuse aşezând chibritul încă aprins pe marginea scrumierei. Ce faceţi cu banii care-i încasaţi de pe lucrurile vândute?... Gheorghe Vasile înlemni cu ţigara lipită între buze. Şi-o desprinse cu greutate şi începu s-o răsucească încurcat între degete. - Poate nici n-ar trebui să-mi răspundeţi, continuă Ştefan. Dar, ştiţi, voiam să vă spun doar atât: faceţi repede ce credeţi că trebuie făcut. Am pierdut războiul. într-un an, doi, ruşii sunt aici, peste noi, în Bucureşti... Se ridică iar de pe scaun şi îşi stinse cu un gest scurt ţigara. - Păcat că nu l-aţi cunoscut pe Băleanu, adăugă el începând să se plimbe. - Am pierdut războiul ? întrebă parcă trezit din somn Gheorghe Vasile. Ziceţi c-am pierdut războiul ?... De emoţie, de frică, îşi prinse capul în palme şi începu să plângă. - ... Am fi putut înţelege multe lucruri neînţelese, spuse Ştefan din celălalt capăt al salonului.

De-atunci, Gheorghe Vasile nu mai avea astâmpăr. Aştepta uneori ceasuri întregi, în dosul perdelelor, venirea lui Ghedem, şi când îşi pierdea răbdarea ieşea pe stradă să-l întâmpine. în primele zile ale lui decembrie începuse să ningă, şi foarte curând zăpada se aşternuse înaltă, troienind curtea. Nopţile se lăsau din ce în ce mai devreme, şi oraşul se cufunda în întuneric, căci de curând fusese reintrodus camuflajul. Gheorghe Vasile ieşea imediat după cină, fără să-l simtă nimeni, şi se înfunda în întuneric. încuia întotdeauna uşa de la odaia lui, pentru că, întorcându-se o dată pe neaşteptate acasă, găsise pe Gherghina şi Irina acolo, la el, şi înţelesese repede că Gherghina deschisese pe rând toate dulapurile, căutând parcă ceva anume, pe care, până la urmă, nu-l găsise. Umbla multă vreme până să găsească un taxi liber. Apoi se ducea la locuinţa anticarului din strada Academiei. Purta sub palton, prinsă cu o curea petrecută pe umăr, un fel de traistă încărcată cu lucruri. Când ieşea de la anticar, se oprea în întuneric, ca să-şi ascundă pachetul cu bancnote, apoi căuta o cârciumă şi rămânea acolo câteva ceasuri.

Odată, întorcându-se mai devreme acasă, găsi în salon pe Gherghina, Irina şi Ioana. Erau aşezate toate pe scăunele în faţa sobei, ascultând pe un bărbat slab, aproape chel, care le vorbea în picioare. - Dumnealui e profesor de filosofie, spuse Gherghina. E prietenul Ioanei şi al lui Viziru. - Biriş, se prezentă el cu un zâmbet care i se păru ironic, şi-i întinse mâna. M-am învrednicit, în sfârşit, şi eu să văd colecţiile profesorului Antim. Doamna Vădastra îmi făcuse cinstea să mă invite mai de mult, dar nu prea aveam timp. Acum, că suntem în vacanţă... Era în săptămâna Crăciunului.

învăţătorul se aşeză intimidat pe un scaun, privindu-i pe rând, ca şi cum ar fi aşteptat să i se facă o comunicare importantă. Se auziră atunci bătăi sfioase în geam. - Sunt

copii cu steaua, spuse doamna Ivaşcu. M-au înnebunit. Parcă tot la noi nimeresc. Nici nu mai am ce să le dau... Se ridicase brusc şi pornise spre uşă, dar Gheorghe Vasile, cu un gest împăciutor, întinse mâna s-o oprească, zâmbind. - Prim'ţi steaua? se auziră glasurile de la fereastră. - Să poftească, să poftească, făcu bine dispus dintr-o dată învăţătorul. Se ridică repede şi apropiindu-se de geam le strigă: - Intraţi băieţi! Apoi, întorcându-se către grupul de lângă sobă, adăugă: - Sărbătorile sunt sufletul poporului nostru ! ... Gherghino, să le dăm nişte vin. Fac eu cinste. Am bani...

Unul câte unul, sfioşi, băieţii pătrunseră în coridor, şi doamna Ivaşcu îi scutura pe toţi de zăpadă cu o măturică, apoi îi punea să-şi şteargă bine tălpile de preş, controlându-i pe fiecare. Aveau o stea mare, pe care abia acum o aprinseră; din cauza camuflajului nu se încumetaseră să umble cu ea luminată. Se strânseseră în dreptul uşii şi începură: *Steaua sus răsare, ca o taină mare...* Irina îşi adusese copilul şi-l ţinea de mână. Biriş asculta cu ţigara stinsă în colţul buzelor, cu amândouă mâinile în buzunare. Gheorghe Vasile clătina din cap, luptându-se greu cu melancolia. - Sărbătorile noastre naţionale! exclamă el când băieţii sfârşiră cântecul. Cine ştie ce-o mai fi la anul... Ioana voise atunci să plece. - Staţi, doamnă consilier, să beţi un pahar cu vin cu noi, că Dumnezeu ştie ce-o mai fi cu noi la anul... Ieşi repede pe coridor şi se îndreptă spre bucătărie, să aducă vin. Băieţii începură un alt cântec. - Vai de-ai noştri, săracii, spuse Gheorghe Vasile întorcându-se cu două sticle şi începând să umple paharele. Mor cu miile pe front... Simţise privirile Irinei pironite asupra lui şi ridică mirat capul. Irina îi făcu semn. Ioana privea în gol, peste grupul colindătorilor, jucându-se sfios cu verigheta, tot învârtind-o în jurul degetului. Avea o rochie gris-perle, şi lui Gheorghe Vasile i se păru foarte elegantă - şi totodată foarte frumoasă, aşa cum stătea în bătaia lămpii, cu părul ei blond-roşcat pieptănat fără să ţină seamă de moda anului, puţin ridicat deasupra tâmplelor şi căzându-i apoi pe ceafă, cu ochii ei mari, căprui, aproape aurii, privind toate lucrurile fără nici o intensitate, ca şi cum nu le-ar fi văzut, cu figura ei prelungă şi palidă, contrastând cu umerii obrajilor uşor fardaţi, învăţătorul rămase încurcat, cu sticla în mână, dar pentru că în clipa următoare băieţii îşi încetară cântecul, ridică paharul plin foarte sus şi strigă, cu gravitate: - Trăiască România ! Trăiască eroica armată română !...

Puţine zile în urmă, Biriş revenise întovărăşit de un bătrân înalt, slab, cu părul foarte alb, înfăşurat într-o enormă şubă îmblănită. Nu voise să şi-o scoată, Şi-şi păstrase şi şalul în jurul gâtului. Se oprea în faţa tablourilor, se dădea un Pas înapoi ca să le privească mai bine, apoi se apropia mult de tot, lipindu-şi obrazul de ramă şi cercetând colţurile pânzei. - La mulţi ani, domnule profesor! strigase Gheorghe Vasile din prag. Anul nou 1944... Dar se întrerupse încurcat, dând cu ochii de bătrân. - Domnul Goangă, de la Muzeul Naţional, îl prezentă

Biriş. M-a rugat Irina să-l aduc, ca să evalueze colecţia... - Nu mai e ce-a

fost, spuse expertul. S-au rătăcit multe lucruri... Apoi îşi continuă cercetarea, plecându-se asupra vitrinelor, clătinând capul, trecând mai departe cu acelaşi aer decepţionat. - Ştiam de nişte manuscrise vechi şi de o colecţie de scrisori, vorbise el târziu, reîntorcându-se din fundul salonului. - O parte sunt la mine, în birou, spuse Gheorghe Vasile cu oarecare greutate căci îşi simţea gura uscată, îl conduse la el şi deschise bibliotecile cu geamuri cu o mână care-i tremura din ce în ce mai tare. Biriş îl urmase fără să spună un cuvânt. Expertul se aşeză în fotoliu şi începu să examineze cărţile una câte una. Pe nesimţite intrase în odaie şi Irina. - Nici o veste, şopti ea apropiindu-se de Biriş. Nu ştiu ce să mai mă fac. Mi-e teamă să nu se întâmple ceva cu Ioana... Expertul se ridica la răstimpuri şi se apropia tăcut de altă bibliotecă. - Dar nu găsesc colecţia de scrisori, spuse el târziu apropiindu-se de dulapul închis cu lacăt, în care Gheorghe Vasile îşi adunase volumaşele „Bibliotecii pentru toţi". - Asta e biblioteca mea personală, spuse învăţătorul descuind cu oarecare greutate lacătul. Toţi se opriră în faţa dulapului, aruncându-şi ochii pe titluri, la întâmplare. Apoi expertul ridică din umeri şi ieşi, urmat de Biriş. - Ce înseamnă drăcovenia asta? se adresă mâniat Gheorghe Vasile Irinei. - Nu mai avem bani, spuse ea, şi mama vrea să vândă din lucruri. Nu mai avem deloc bani...

În iarna aceea observase adesea, cu mâhnire şi indignare, că se împuţinau tablourile din salon. - Le-am vândut, spunea doamna Ivaşcu. Au mai rămas acum douăzeci şi şapte. Le-am numărat... Şi într-o zi văzuse că fiecare tablou avea un număr prins cu pioneză în partea de jos a ramei. într-o seară o surprinsese pe Irina îndreptându-se spre odaia ei, încărcată cu o seamă de obiecte din vitrine îngrămădite unul peste altul într-un coş de rufe. - Sunt pentru Gheorghiţă, când o fi mare. Mi-a spus mama să le pun deoparte. Că restul, o să le vindem... Iar când pătrundea în salon, întâlnea întotdeauna pe cineva. Doamna Ivaşcu îşi petrecea acum cea mai mare parte din timp acolo, pe canapea, făcând pasienţe la o măsuţă joasă sau croşetând. Când nu era, o găsea pe Irina, cu fruntea lipită de geam, privind zăpada sau aşezată pe covorul de lângă sobă, jucându-se cu băiatul. Uneori dădea cu ochii de Ioana. Nu i se auzea niciodată glasul. - Veşti bune, a scris Ştefan! i-a strigat odată Irina. - I-a scris şi lui Răzvan, a adăugat Ioana zâmbindu-i. Şi l-a mirat strălucirea privirilor ei: arzătoare, dense, senine. - Fata asta are să înnebunească, o auzise, cu câteva seri mai înainte, pe Gherghina vorbindu-i Irinei. Când o mai veni, ia-l pe Viziru deoparte şi spune-i să-şi bage minţile în cap. Să mai lase frontul şi să rămână aici, lângă nevastă şi copil. S-a mai pomenit aşa ceva: cogeamite director de minister, voluntar în Rusia de doi ani ?!...

Într-o noapte, deschisese cât putu mai încet uşa de la camera lui şi se îndreptase spre salon, călcând în vârful picioarelor. Dar o găsise pe Irina în

prag, parcă l-ar fi aşteptat. - Nu mi-e somn, îi spuse. Haide înăuntru, că poate e mai cald... Intraseră amândoi în salon şi se aşezară lângă sobă. Mai era încă jăratec sub stratul gros de cenuşă şi Irina îl răscoli cu cleştele. Gheorghe Vasile o privea tăcând; nu ştia cum să înceapă şi ce să spună. - Ce-o fi vrut Viziru să afle despre maiorul Băleanu? întrebă el deodată. - L-a

făcut colonel acum. L-au transportat aici, la Spitalul Militar, dar l-au făcut colonel, vorbi Irina. Am aflat-o de la Ioana: i-au telefonat de la spital să întrebe dacă s-a întors Ştefan. I-au spus că telefonează din partea locotenent-colonelului Băleanu... - L-au înaintat în grad, care vasăzică, spuse gânditor Gheorghe Vasile. Trebuie să fie un mare erou... - E tot în spital, continuă Irina. Probabil că e greu rănit. Nu ştia că Ştefan s-a reîntors pe front... Acum e în Crimeea, adăugă foarte încet. Şi iar n-a mai scris cam de mult...

Se plecă să caute un lemn şi, după ce răscoli din nou cenuşa, îl lăsă să ardă peste jăratec privind cum i se aprinde coaja. - Mă întrebase Ştefan ce faci cu banii, reluă ea fără să-şi ridice ochii. Atunci nu ştiam ce să-i răspund. Dar am văzut că ai adunat un dulap întreg cu cărţi. E frumos... - Am să fac o *Fundaţie,* începu dârz Gheorghe Vasile ridicând fruntea. O *Fundaţie* pentru popor, ca să ducă lumina la sate. Să rămână nemuritor numele marelui dascăl al neamului, Iancu Antim. - Păcat că nu mai avem bani, spuse încet Irina. Iar suntem în urmă cu impozitele. Mama crede că va trebui să închiriem o parte din casă...

Gheorghe Vasile tăcu multă vreme, ca şi cum ar fi aşteptat să mai adauge ceva Irina. în cele din urmă, văzând că nu mai spune nimic, oftă adânc şi se ridică, îndreptându-se agale spre uşă. Lemnul se aprinsese şi ardea acum cu o flacără vie, roşie-albastră. - Mi-e teamă de Ioana, începu deodată Irina. Nu i-a mai scris Ştefan. Eu i-am spus: împăratul e bine, să n-ai nici o grijă... Gheorghe Vasile se oprise în mijlocul salonului. - Eu i-am spus, continuă Irina cu un fel de deznădejde în glas, fără să-şi ridice privirile de pe flacără, eu i-am spus...

O întâlnea de-atunci de câte ori, nopţile, sau chiar foarte târziu, către dimineaţă, încerca să pătrundă în salon, să mai culeagă lucruri din vitrine. Parcă-l simţea de departe, cu mult timp înainte ca el să se scoboare din pat şi, cu infinite precauţii, să-şi pună paltonul pe umeri şi să deschidă uşa, fără zgomot, cu o mică lanternă de buzunar în mâna stângă luminându-i drumul. La capătul coridorului sau în faţa salonului îl întâmpina Irina, palidă, fantomatică, plimbându-se încet, prin întuneric, cu mâinile la spate. - Nu mi-e somn, îi Şoptea. Nu pot dormi... El stingea încurcat lampa electrică şi rămâneau amândoi, în întuneric, faţă în faţă, fără să spună un cuvânt, încercând să ghicească ce are de gând să facă celălalt, până ce, tulburat, Gheorghe Vasile

aprindea lanterna şi o măsura de sus în jos. Era îmbrăcată cu o rochie veche, de casă, şi uneori avea un şal decolorat de lână pe umeri. - S-a făcut frig, spunea, încercând să zâmbească în bătaia lămpii. Apoi adăuga, în şoaptă: - Umblă încet, să nu trezeşti copilul... Să nu răceşti, mai spunea ea, văzând că socru-său era cu picioarele goale în papuci. Du-te repede şi te culcă...

Apoi îşi relua plimbarea pe coridor sau deschidea uşa salonului şi dispărea în întuneric. Nu odată, după ce se reîntoarse umilit în odaia lui, Gheorghe Vasile se mulţumise să aştepte un ceas, două, moţăind în fotoliul de piele galbenă şi apoi să se reîntoarcă, cu aceleaşi exagerate precauţii, necutezând nici să mai aprindă lanterna, înaintând bâjbâind, lipit

de ziduri. Dar o găsea întotdeauna, undeva pe coridor, şi ea îi şoptea de departe: - Tată !... Se oprea atunci brusc, parcă sângele i-ar fi îngheţat în vine, căci vocea îi ajungea din întuneric, pe neaşteptate, fără să poată înţelege din ce colţ plecase. în faţa lui, în lături, nu zărise nimic, nici măcar o umbră. Auzea apoi, repetată, tot mai clară, şoapta Irinei: - Tată ! şi simţea că se apropie de el, venind din întuneric. Aştepta tremurând, până ce mâna ei, întinsă, îi atingea obrazul. - Tot nu te-ai culcat? îl întreba.

Către sfârşitul lui martie, primăvara venise pe neaşteptate. Pastele cădea la 4 aprilie şi Irina pleca în fiecare seară să-i ia pe Ioana şi pe Răzvan la denii, învăţătorul o pândea din dosul perdelelor şi, îndată ce-o vedea ieşind pe portiţă, cobora emoţionat spre salon încercând să-şi potolească bătăile inimii. Ştia că Gherghina e plecată şi ea la denii, la biserica de la capătul străzii. Dar întâia oară, găsise uşa salonului încuiată. Rămăsese înmărmurit, cu mâna pe clanţă. Nu ştiuse până atunci că uşa salonului putea fi încuiată cu cheia. Nu fusese niciodată încuiată. înţelesese, într-o străfulgerare de umilinţă şi furie, că Gherghina adusese, în lipsa lui, un lăcătuş şi reparase broasca. Urcă într-o fugă la el şi se întoarse cu cheia de la camera lui. O încercă de mai multe ori, dar nu reuşi s-o deschidă. începu să înjure, printre dinţi, şi intră în bucătărie să caute alte chei vechi, rămase prin sertare. Nici una nu se potrivea. A doua şi a treia zi repetă întocmai operaţia. După ce-o vedea pe Irina plecând, se cobora cu toate cheile pe care le putuse găsi între timp. Le încerca pe toate, cu încăpăţânare, zgâlţâind uşa, opintindu-se până ce simţea că s-ar putea strica broasca, şi atunci trecea la altă cheie. A patra zi, spre marea lui mirare, încercând clanţa văzu că uşa era deschisă şi dădu buzna în salon. Pe o canapea, lângă o măsuţă plină de obiecte din vitrine, îl găsise pe Biriş; cerceta fiecare obiect în parte şi căuta apoi într-un caiet gros, legat în piele, pe care-l ţinea deschis pe genunchi.

- M-a rugat Irina să verific catalogul colecţiei, spuse fără să se ridice de pe canapea.

Gheorghe Vasile împietrise în mijlocul salonului, cu traista goală pe umăr şi cu un inel cu chei vechi în mâna stângă.

- De-abia acum au dat peste catalog, continuă Biriş. Dar n-a mai rămas mare lucru. Ce-a fost mai bun s-a rătăcit... A dispărut, adugă el târziu.

- Vai de noi, murmură Gheorghe Vasile apropiindu-se şi aşezându-se pe un scaun de lângă măsuţă. Vai de noi! Merge prost războiul...

Biriş ridică alene ochii din caiet şi-l privi.

- Din când în când primim şi câte o veste bună, spuse. A telegrafiat Viziru. Au scăpat toţi din Crimeea, au putut fi evacuaţi pe mare... Acum sunt la Constanţa, adăugă. Are să sosească duminică, în ziua de Paşti.

Aproape că nu scosese un cuvânt în zilele următoare. Şi ca să le arate cât e de supărat, în noaptea de înviere nu se duse cu Gherghina la biserica de pe strada lor, ci porni spre Mitropolie. Dar pe la mijlocul drumului se răzgândi şi intră în prima biserică pe care o întâlni în cale.

Se întoarse târziu după miezul nopţii, căci ţinuse mult să ajungă acasă cu lumânarea de la înviere aprinsă. Urcă de-a dreptul în odaia lui, stinse lumânarea şi o aşeză cu grijă într-un sertar al biroului, apoi se trânti în fotoliu şi aţipi. Nu-şi putu da seama cât dormise, dar îl trezi frigul din

odaie. Se frecă la ochi, apoi scoase ceasul: aproape trei. Dacă Irina a rămas să asculte întreaga slujbă, cum îi era obiceiul, nu se putea întoarce decât pe la patru dimineaţa. Simţi cum îl cuprinde emoţia. Trase repede sertarul, scoase lumânarea, o aprinse, îşi căută traista, şi-o puse pe umăr şi, după ce-şi făcu tremurând câteva cruci, coborî spre salon.

Uşa nu era încuiată şi Gheorghe Vasile rămase câteva clipe în prag ca să-şi liniştească răsuflarea. Apoi intră, cu grijă, călcând în vârful picioarelor, aşeză lumânarea aprinsă într-o scrumieră şi se apropie de prima vitrină. Privind cu atenţie, îşi dădu seama că mai rămăseseră foarte puţine obiecte, şi nu îndrăzni. Se îndreptă spre a doua vitrină şi-i ridică tremurând capacul de sticlă. Aici se aflau tabachere vechi şi ciubucuri. Alese câteva, la nimereală, şi le băgă în traistă. Apoi trecu mai departe, şovăind în dreptul tablourilor. I se păru că dacă ar lua unul din ele, destul de mic, nu s-ar cunoaşte. Stătea încă pe gânduri când în salon se făcu deodată lumină şi auzi glasul Irinei strigându-i:

- Christos a înviat! ...

Întoarse capul şi o zări în prag, cu o mână pe butonul electric, ţinând în cealaltă mână lumânarea de Paşti.

- Adevărat a înviat! şopti învăţătorul.

Irina se apropie repede de el şi-l sărută pe amândoi obrajii. Părea foarte emoţionată; era palidă şi ochii arătau împăienjeniţi, nefiresc de stinşi. Gheorghe vasil se îndreptă spre canapea şi căzu moale, prinzându-şi capul în palme.

Irina îi puse o mână uşoară pe umăr, fără să scoată un cuvânt. Rămase aşa multă vreme. Apoi, ca şi cum şi-ar fi amintit deodată ceva, ieşi grăbită din salon. Când se întoarse, aducând o tavă cu ouă roşii, cozonac şi o sticlă de vin, îl găsi vorbind singur.

- ... Un om de nimic, asta eram. Lepădăturile societăţii...

Irina aşeză tava pe măsuţă, îi turnă un pahar cu vin şi i-l întinse. Apoi îi dădu un ou roşu. Gheorghe Vasile îşi şterse lacrimile cu mâneca hainei, oftă adânc, de mai multe ori şi rămase cu oul roşu în mână, aşteptând. Irina se apropie de el şi i-l ciocni.

- Christos a înviat! spuse.

- Adevărat a înviat! răspunse Gheorghe Vasile. Adevărat că a înviat! repetă el înăbuşit. Şi să nu crezi cumva...

Dar îl înecă repede plânsul şi nu mai putu continua. Irina îi luă paharul cu vin din mână şi îl aşeză pe tavă.

- Ce să cred? întrebă ea deodată cu o voce neaşteptat de clară. Nu mi-ai spus chiar dumneata că toate sunt pentru *Aşezămintele culturalei*

- Pentru *Aşezăminte.* Nimic pentru mine. Că ajunsesem printre lepădăturile societăţii, când l-am întâlnit pe Iancu Antim...

Irina îi întinse din nou paharul, apoi începu să se plimbe, cu fruntea plecată, cu mâinile la spate. învăţătorul sorbi paharul dintr-o înghiţitură.

- ... L-am întâlnit, reluă el, şi am înţeles că am şi eu o misiune: să duc la bun sfârşit opera marelui apostol al neamului, Iancu Antim, să creez *Aşezămintele culturale...*

Irina se plimba dintr-un capăt al altuia al salonului, fără să-l asculte.

- Un focar de cultură pentru întreg neamul românesc... Să devin şi eu

cineva, un apostol... Să ducem lumina la sate...

Voi să-şi toarne singur al doilea pahar, dar îl împiedica traista ale cărei curele stăteau să-i cadă pe umăr, şi şi-o scoase scârbit. Apoi apucă sticla.

- Vino să bei şi tu un pahar, îi strigă Irinei. Ce ai? la ce te gândeşti? o întrebă văzând-o cum se apropie tăcută de el.

- Mi s-a închis inima, spuse ea încet. Nu mă pot linişti... Gheorghe Vasile turnă vin, apoi îşi ciocni paharul cu al Irinei.

- Doamne ajută şi ne iartă! şi bău închizând ochii. Ar trebui s-o scoli şi pe Gherghina, adăugă, că sunt Sfintele Paşti...

- Las-o să doarmă, spuse Irina. E foarte obosită...

Se aşeză lângă el pe capanea şi rămase cu privirile în gol. Gheorghe Vasile luă o felie de cozonac şi începu să mestece, oftând.

- Nu ştiu ce am de nu pot să dorm, începu deodată Irina. Mă tot gândesc... întoarse capul şi-l văzu, cu paharul gol într-o mână, cu felia de cozonac

În cealaltă. Apucă sticla şi îi turnă vin.

- Ea, Ioana, crede că n-o mai iubeşte, începu din nou. A aflat de-o fată cu care s-a întâlnit Ştefan în Portugalia, atunci când a fost el a doua oară...

Întoarse din nou capul şi-l privi; învăţătorul înmuia felia de cozonac în pahar şi sorbea încet, pe gânduri.

- I-a spus de ea cumnată-su, Răducu. Şi i-a mai spus că au mai aflat şi alţii, pentru că Ştefan s-a hotărât deodată să se-ntoarcă la Bucureşti, de unde trebuia să mai rămână acolo toată iarna...

Gheorghe Vasile asculta concentrat, ţinând paharul foarte aproape de gură. Mâna îi tremura puţin.

- Unde trebuia să rămână? întrebă el deodată.

- Acolo, în Portugalia... Dar s-a întors şi a plecat pe front...

- Era război, spuse el şi sorbi, parcă cu teamă, din pahar.

- Dar nimeni n-a ştiut că el, Ştefan, ceruse asta, să fie trimis pe front, s-a dus până la Ministerul de Război. A aflat Răducu, mai târziu, când a intervenit să-l demobilizeze. I-au arătat atunci toate cererile pe care le făcuse Ştefan ca să fie trimis pe front, în linia întâi.

Se ridică brusc de pe canapea şi începu să se plimbe.

- Nu mi-e deloc somn. Mi s-a închis inima. M-am împărtăşit, dar nu m-a învrednicit Dumnezeu...

Apoi se întoarse spre el, tulburată, şi adăugă:

- Să nu-i vorbeşti mamei de toate lucrurile astea...

- Care lucruri?

- De ce ţi-am spus cu Ioana... Face mare păcat că nu-l crede. Ştefan o iubeşte. Ce s-a întâmplat cu fata aceea e altceva...

Gheorghe Vasile o asculta acum cu oarecare greutate. Simţea aromeala somnului şi o plăcută oboseală în oase. în salon se făcuse, parcă deodată, frig, şi îşi mai turnă un pahar.

- Dar tu de unde le ştii? o întrebă clipindu-şi des ochii ca să se trezească. Irina ridică din umeri.

- Mi le-a spus ea, Ioana. Mi le-a spus şi Ştefan... Sunt amândoi nefericiţi, şi e mare păcat. E păcat, căci se iubesc foarte mult... Dar poate aşa a hotărât Dumnezeu, adăugă încet reîncepând să se plimbe.

Pe jumătate adormit, Gheorghe Vasile încercă să-şi curăţe oul roşu. Dar îl scăpă dintre degete şi îl privi cum se rostogoleşte pe covor. Irina i-l ridică şi începu să-l cureţe.

- M-a doborât somnul, spuse el trecându-şi apăsat palma pe faţă ca sa se dezmorţească.

Irina îi reumplu paharul şi-i întinse oul curăţat.

- Mai voiam să-ţi spun ceva. Dumneata ştii că eu şi Spiridon suntem cununaţi pe vecie. Mama tot vrea să mă mărite. Dar eu n-am să mai mă mărit.

Nu-i spune asta, ca să n-o mâhneşti, dar voiam să ştii că tot ce e al meu şi-al băiatului, e şi al dumitale. Dacă m-o lua Dumnezeu înaintea dumitale, să ştii că unele lucruri sunt la Biriş, în păstrare. Să ai mare grijă de ele. Sunt pentru Gheorghiţă, să aibă bani de învăţătură...

În dimineaţa aceea, Irina umbla pe străzi cu pasul repede, grăbită, ca şi cum ar fi întârziat de la o întâlnire. Dar umbla fără să privească unde calcă, apucând pe străzi la întâmplare, cu ochii plecaţi, pe jumătate închişi, ca şi cum s-ar fi luptat să nu adoarmă. întâlnea mereu grupuri de oameni vorbăreţi, aproape veseli, căci era o zi limpede de primăvară, cu cerul albastru, neaşteptat de senin. Se trezea la răstimpuri în dreptul unei biserici şi atunci încetinea pasul, urmărind câteva clipe copiii jucându-se în hainele lor de Paşti pe trepte. Apoi pleca mai departe, mai grăbită.

De-abia când auzi sirena se opri şi privi tulburată în jurul ei. La început, nu-şi dădu seama în ce cartier se află. Se rezemă de un gard şi respiră adânc, plecându-şi obosită capul. Un domn ieşi chiar atunci dintr-o curte şi, trecând prin faţa ei, îi spuse:

- Nu vă speriaţi. Se fac exerciţii de apărare antiaeriană. S-a anunţat şi la radio...

Îi zâmbi şi trecu mai departe, întorcând la răstimpuri capul ca să vadă ce face. Irina rămase câtva timp rezemată de gard, apoi se hotărî brusc şi porni în direcţia opusă. Fluierau necontenit sergenţii şi grupuri de copii alergau gălăgioşi pe trotuar. Oamenii ieşeau pe la ferestre, trăgeau, apoi ridicau transperantele, nedecişi, plecându-se către stradă şi privind în toate părţile. - Sunt exerciţii! auzea Irina. - Dar se-nchide apa? întreba o femeie bătrână dinapoia unui gard de lemn. - S-a anunţat la radio, repeta cu încăpăţânare cineva.

Apoi, deodată, izbucnind parcă din toate părţile, se auziră tunurile antiaeriene. - Intră în casă! strigă o voce bărbătească. Se fac exerciţii cu bombe adevărate şi rişti să-ţi cadă o schijă în cap... - Vreau doar să mă uit puţin, spuse o femeie. Irina ridică fruntea şi privi. Cerul era tot atât de albastru. Doar că începuse să fie punctat cu nouraşi albi, foarte mărunţi, ca o erupţie, care apăreau ca din senin şi se risipeau repede. Privind cu mai multă atenţie, zări, foarte sus, o sticlire metalică, apoi încă una, până ce, clipind des ca să-şi limpezească ochii, descoperi întreaga escadrilă, zburând în ordine, fără grabă, ca la o paradă. Zgomotul motoarelor se auzea din ce în ce mai clar, cu toate salvele artileriei antiaeriene. Irina îşi prinse fruntea în amândouă mâinile şi rămase aşa câteva clipe. Când se trezi, aproape că nu se mai auzeau voci. îşi trecu mâna pe faţă şi începu să alerge.

Zărise biserica de departe. Câţiva oameni urcau în fugă treptele şi dispăreau înlăuntru. Irina ajunse istovită, respirând anevoie, şi se lăsă să cadă, în genunchi, lângă uşă, în întuneric. Biserica era aproape goală, dar ardeau încă lumânări şi mirosea puternic a frunze proaspete şi a tămâie. - Nu e exerciţiu, e adevărat, vorbea o femeie. Ne bombardează americanii. Au venit acum şi americanii peste noi... Intrau mereu oameni palizi, speriaţi şi îngenuncheau în faţa icoanelor, îşi ascundeau faţa în palme, murmurau. Femeile se adunaseră toate lângă altar. Preotul apăru deodată şi-şi plimbă privirile rătăcite pe deasupra tuturor, apoi intră repede în altar şi-şi îmbrăcă odăjdiile.

- Binecuvântează-ne! strigă o femeie.

Preotul deschise porţile împărăteşti şi rămase neclintit, ca şi cum ar fi aşteptat un semn.

- Binecuvântează-ne! strigară mai multe voci.

Exploziile se auziră atunci din nou, foarte aproape, şi biserica se clătină ca mişcată din temelii. Câteva vitralii de la ferestrele turlei săriră cu un pocnet surd şi se făcură ţăndări pe lespezi. în clipa următoare un stol de vrăbii năvăliră prin spărturi şi începură să se învârtească ciripind în înaltul bisericii.

- Binecuvântat fie numele lui Dumnezeu! începu preotul cu o voce sugrumată, ridicând privirile.

Exploziile următoare păreau mai depărtate, mai surde, şi ţipetele copiilor se pierdeau acum într-o bubuitură, prelungă, subterană, care clătină din nou temeliile. Irina gemu şi-şi duse repede mâna la gură.

- întăreşte-mă, Maica Domnului! şopti ea cât putu mai încet.

Dar simţi că o cuprinde deznădejdea şi se ridică brusc, aproape fără să se uite unde calcă, şi alergă către altar. îşi făcu loc printre femei şi se trânti în genunchi în faţa preotului.

- întăreşte-mă, părinte! şopti.

Se lăsase deodată o nefirească linişte. Câteva clipe nu se auzi decât ciripitul vrăbiilor care se roteau înspăimântate sub turlă.

- întăreşte-mă părinte! se ruga încet Irina.

Preotul o privea ca şi cum n-ar fi înţeles ce se întâmplă.

- S-a speriat! spuse o femeie întinzând mâna s-o mângâie pe umăr.

- Dumnezeu să te întărească! rosti rar preotul.

Apoi se auziră din nou salve de artilerie antiaeriană şi copiii începură să plângă. Preotul privea spre Irina, zgârcită la picioarele lui, cu mâna la gură. Se făcu deodată foarte palid şi, plecându-se anevoie, în odăjdii, o prinse de subţiori şi o ridică. Irina îi apucă mâna şi i-o sărută. în acea clipă exploziile se auziră în şir, din toate părţile, şi toate geamurile săriră în ţăndări. Lumânările se stinseră ca dintr-o singură, nevăzută suflare. Preotul îşi împreună tremurând mâinile şi le înălţă către catapeteasmă.

- Christos a înviat! strigă el cu un glas neaşteptat de puternic. Adevărat că a înviat! Christos, Dumnezeul nostru, a înviat cu moartea pre moarte călcând! împăratul nostru ceresc a înviat!... Doamne, Dumnezeule mare, adăugă coborând deodată glasul şi îngenunchind în faţa altarului.

Vrăbiile începură să zboare tot mai jos, pe deasupra femeilor cu frunţile lipite de lespezi, amuţite.

Târziu după încetarea alarmei, când biserica se golise, Irina îşi luă câteva lumânări, le ascunse sub haină şi ieşi. Treptele bisericii erau acoperite de moloz şi ţăndări de sticlă. Cerul se întunecase; un nor negru de fum se înălţa spre miazănoapte şi văzduhul era încărcat de funingine şi praf. Soarele se întrevedea, parcă foarte aproape, palid-roşcat, prin pâcla fumurie care se lăsase deasupra oraşului. Un zvon nedesluşit de voci speriate, întretăiate de ţipete surde, răzbătea din toate părţile. Coborând treptele bisericii şi ajungând în stradă, Irina zări alergând spre ea o femeie despletită.

- N-avem apă! striga.

Trecu pe lângă ea ca şi cum n-ar fi văzut-o silindu-se să alerge, strigând întruna: - N-avem apă! N-avem apă!... La capătul străzii, câteva case ardeau cu flăcări înalte şi un nor nefiresc de galben se alcătuia deasupra lor, clătinân-du-se alene, şovăind în văzduhul întunecat şi prăfuit. - N-avem apă! auzea necontenit Irina. Pe trotuarele murdare de moloz şi funingine, la ferestrele cu geamuri sparte, prin curţi, apăreau şi dispăreau oameni buimăciţi, chemându-se unii pe alţii, ridicând necontenit privirile spre cer, întrebându-se ce se întâmplă. De-abia când, întorcând spatele focului şi călcând repede, în neştire, cu ochii în caldarâm, Irina pătrunse pe strada vecină, începu să desluşească înţelesul cuvintelor care-i ajungeau istovite în urechi.

- Au distrus Gara de Nord! înţelegea ea. Au bombardat Atelierele Căilor Ferate! ... Au distrus... Au bombardat... Arde Calea Victoriei... Au distrus... Americanii... Au bombardat...

Fără să-şi dea seama, începuse să alerge.

- în zi de Paşti, auzea ea mereu. Au bombardat... Au distrus...

După ce trecu de Grădină, oamenii păreau mai puţin speriaţi. Pe aici, nu căzuseră bombe. Dar fumul şi pulberea pătrunseseră până aici.

- Au bombardat rezervoarele, auzea Irina. N-o să mai avem apă... întâlnea mereu maşini, taxiuri, camioane care alergau parcă ameţite de fum,

căutând să evite străzile bombardate, îndreptându-se spre bulevarde. Irina îşi dădu seama că o pornise greşit şi se întoarse, cu un pas moale, ostenit. Când reveni în dreptul Grădinii, intră şi -se aşeză pe o bancă. Rămase multă vreme aşa, cu privirile pierdute, cu mâinile rezemate pe genunchi. Câteva vrăbii

prinseseră curaj şi începură să se joace chiar lângă ea, în pietriş. Târziu, Irina îşi ascunse obrazul în palme şi începu să plângă.

După vreo jumătate de ceas, se ridică şi porni din nou, parcă mai istovită, cu fruntea plecată. Se îndreptă spre locuinţa Ioanei. Când se apropie, simţi că i se înmoaie picioarele şi se rezemă de un zid. Oamenii alergau şi pe aici agitaţi, parcă n-ar fi ştiut încotro s-o apuce, nici ce să facă. Treceau pe lângă ea fără s-o vadă. Soarele pătrundea mai greu prin pâcla de fum şi praf şi se auzeau claxoane şi ţipete stridente, de maşini brusc frânate, pe care Irina nu ştia unde să le caute, pentru că, în faţa ei, strada părea pustie. Se desprinse anevoie de zid şi porni strângându-şi cu

deznădejde pumnii. La colţ, înţelese deodată. Pe locul unde se aflase casa Ioanei, şi alte multe case dimprejur, erau acum câteva movile fumegânde de cărămizi şi moloz care se revărsau până în mijlocul străzii. Grupuri de oameni urcau şi coborau peste ruine, clătinându-se, orbiţi de praf, împiedicându-se în fiare şi bârne, strigându-se în neştire şi acoperindu-şi apoi repede gura cu palma, ridicând la răstimpuri amândouă braţele, însângerate, către cer.

Nu ştia de cât timp se afla acolo, îngenuncheată printre cărămizi, în mijlocul străzii. De mult nu mai vedea şi nu mai auzea nimic. îşi simţea doar câteodată gura foarte uscată şi încerca anevoie să înghită. Atunci parcă se deştepta şi, câteva clipe, zarva o copleşea din nou, revedea aceleaşi umbre agitându-se în pulbere şi descoperea lumânările stinse în faţa ei. Le reaprindea pe amândouă, apărându-le câtva timp cu palmele, până ce se stingeau din nou, fără ca ea să-şi dea seama.

Târziu, simţi că o trage cineva de braţ. Era un soldat, cu faţa plină de praf, şi Irina se ridică anevoie, culegându-şi dintre cărămizi lumânările stinse. Soldatul o conduse pe celălalt trotuar, în faţa unei case rămase în picioare. - N-avem apă! auzi strigând în urma ei. Voi să se aşeze pe trotuar, dar pretutindeni erau numai ţăndări de geamuri şi moloz. Soldatul dispăruse şi Irina se îndreptă spre ruine. Parcă începuse să se întunece. Pe o targa improvizată din scânduri se aflau câteva trupuri, pe jumătate acoperite cu o pătură. Irina îşi făcu cruce şi trecu mai departe. Un camion cu soldaţi se oprise la intrarea străzii. Irina umblă aşa câtăva vreme, parcă ar fi căutat ceva, apoi se reîntoarse pe locul de unde plecase şi îngenunche din nou, printre cărămizi, şi reaprinse lumânările. Apoi, multă vreme, nu mai văzu nici nu mai auzi nimic.

Când, târziu, redeschise ochii, văzu că una din lumânări arsese aproape în întregime. Scoase din buzunar o altă lumânare, o aprinse, aprinse apoi şi pe cealaltă, care arsese numai pe jumătate, şi le ţinu pe amândouă între pumni, până ce simţi fierbinţeala flăcărilor. Atunci, ridicând brusc privirile, îl văzu de departe, înaintând împleticindu-se, în uniformă militară, dar fără chipiu, cu

faţa murdară, cu o tăietură însângerându-i obrazul, cu ochii pe jumătate închişi, îl văzu apropiindu-se, încercând să-şi ducă mâna la frunte, dar renunţând şi rămânând cu palma deschisă, foarte aproape de cap, nemaiştiind ce să facă, până ce braţul începu să-i tremure şi atunci îl lăsă să cadă, neputincios. în clipa următoare îl văzu alergând spre ruine, împiedicându-se şi căzând. Dar se ridică repede şi porni mai departe, căţărându-se pe movila de cărămizi, ajungând până sus şi căzând din nou, şi continuând să înainteze în genunchi, cu amândouă mâinile răscolind printre cărămizi, până ce unul dintre soldaţi se urcă după el şi-l trase înapoi, în mijlocul străzii, susţinându-l de mijloc. Atunci Irina se ridică brusc, alergă spre el, îi prinse mâna şi i-o sărută.

- împărate! şopti ea.

Ştefan o privi lung, ca şi cum n-ar fi recunoscut-o.

- Sunt aici, amândoi, spuse el târziu, trecându-şi palma însângerată peste buze.

- împărate! şopti din nou Irina.

- Sunt aici, repetă el.
Întoarse capul spre ruine. Câţiva soldaţi ridicaseră targa şi se îndreptau spre camion. Irina îi prinse braţul, dar el se smuci şi alergă făcându-şi loc printre grupurile care se strânseră în jurul camionului. îl văzu apoi reîntorcându-se pe ruine, coborând repede şi începând să dea la o parte cărămizile, scormonind molozul cu palmele, încercând să smulgă o bârnă. Se apropie de el şi-i puse mâna pe umăr, dar el continua să lucreze gâfâind, ca şi cum n-ar fi simţit-o.
- Nu sunt aici, spuse Irina. Nu e casa asta...
Ştefan ridică fruntea şi privi în toate părţile, rătăcit. Irina întinse mâna şi-i arătă casa din faţă, numai pe jumătate dărâmată. Ştefan o privi lung, concentrat, apoi privi la dreapta, la stânga şi din nou la dreapta spre capătul străzii, ca şi cum ar fi încercat, într-o supremă încordare, să se orienteze.
- Unde sunt? întrebă el.
- Nu mai sunt aici. Au plecat...
- Spune-mi unde sunt, şopti el sugrumat. Irina, spune-mi unde sunt! adăugă prinzându-i braţul şi strângându-l cu putere. Irina! o imploră strângându-i şi mai tare braţul. Irina!
- Au plecat, spuse ea târziu, fără să-şi ridice privirile. S-au împărtăşit azi-noapte şi azi-dimineaţă au plecat.
Ştefan îi lăsă braţul şi o privi din nou lung, trudindu-se să înţeleagă.
- Ce s-a întâmplat? întrebă. Ce?
- E Pastele, spuse foarte încet Irina. E săptămâna luminată...
Sună de câteva ori, scurt. îi deschise Adela.
- Nu primeşte pe nimeni. S-a închis de ieri în cameră şi nu primeşte pe nimeni. N-a mâncat nimic...
Irina intră. Pe un scaun, în coridor, aştepta Biriş cu o ţigară neaprinsă între buze. îi strânse mâna zâmbind şi, condusă de Adela, se apropie de uşa din fundul coridorului. Rămase câtva timp nemişcată, ţinându-şi răsuflarea.
- Sunt eu, Irina, şopti.
Începu să aştepte, cu fruntea foarte aproape de uşă.
- Sunt Irina, repetă ea mai tare.
Auzi cum răsuceşte cheia şi intră. Ştefan era în mijlocul camerei, îmbrăcat civil, dar fără cravată. Nu se bărbierise de câteva zile. Tăietura de-a lungul obrazului începuse să se vindece. Irina se îndreptă spre el şi-l sărută. Ştefan o privi lung, fără nici o expresie, apoi se întoarse la fereastră. Cerul era înnourat, dar nu a ploaie. Bătea un vânt repede şi pomii de curând înfrunziţi îşi aplecau înfrigurate crengile.
- E şi Biriş aici. E alături, spuse Irina.
Aşteptă câteva clipe, dar văzând că nu răspunde se aşeză pe scaun. Aici era odaia băiatului. Patul fusese scos şi se adusese pentru Ştefan o canapea. Se aşeză pe scaun lângă canapea şi începu să aştepte. Târziu, Ştefan întoarse brusc capul de la fereastră şi o privi speriat.
- Ce faci? o întrebă. Nu cumva te rogi?
- Nu, nu mă pot ruga, spuse încet Irina.
- Credeam că te rogi, continuă el mai liniştit, credeam că te rogi la Dumnezeu...
- Nu, nu pot, spuse foarte încet Irina.

Apoi iar tăcură amândoi, multă vreme. Ştefan îşi lipi fruntea de geam.

- De ce nu fumezi? îl întrebă deodată Irina. El întoarse mirat capul.
- Ţi-am adus ţigări, continuă Irina, ridicându-se repede şi îndreptându-se spre el cu un pachet şi o cutie de chibrituri în mână.
- Ah, da, e adevărat..., începu Ştefan.
Apoi se întrerupse brusc. Reveni în mijlocul camerei, îşi aprinse o ţigară şi se aşeză pe canapea. Fuma tăcut. După câtva timp se apropie de fereastră, o deschise şi zvârli mucul de ţigară în grădină.
- Curios, spuse. Uitasem de ţigări...
De-atunci, de câte ori intra, îl găsea fumând. în cameră plutea un fum gros, înecăcios, şi Irina se îndrepta de-a dreptul spre fereastră şi o deschidea. Auzea apoi pe Adela bătându-i sfios în uşă, se întorcea şi îi lua tava din mână.
- N-a mâncat nimic, îi spunea Adela când o întâmpina. Fumează întruna, dar nu mănâncă nimic. Noi, familia, suntem disperaţi. Nu vrea să ne primească, nu deschide uşa nimănui. Noroc că tocmai în ziua aceea... ştii dumneata... îl demobilizase. L-au retrimis la minister. Şi de-acolo, i-a obţinut Răducu concediu...
Vorbea întruna, pregătind sandviciurile şi aşezându-le pe tavă. Când vedea că totul e gata, Irina se ducea să bată la uşă. Adela o aştepta cu tava, să se reîntoarcă. Intrase o singură dată, pentru că uşa era deschisă. Ştefan nu se dezlipise de fereastră, nu scosese un cuvânt şi nu se atinsese de mâncare. După un sfert de ceas, Adela plecase. Nu mai încercase de atunci.
Ştefan rămânea lângă fereastra deschisă. Privea ramurile care tremurau uşor, necontenit; doar câteodată, la răstimpuri, încremeneau, o singură, nesfârşită clipă, când totul rămânea pe loc, şi apoi iar începeau să tremure, mirate, bănuitoare, neodihnite.
- A fost Biriş să te vadă, spunea Irina. A aşteptat câteva ceasuri, apoi a plecat. Are să treacă din nou mâine.
Îi aşeza tava pe măsuţa de lângă canapea. Apoi se ducea la fereastră, îi lua braţul şi-l trăgea uşor după ea. Ştefan se aşeza pe marginea canapelei, îşi trecea palma pe obraz şi îşi freca ochii. Irina îi întindea un sandvici şi, în cealaltă mână, paharul cu lapte.
- Nu mi-e foame, spunea el.
Ea punea sandviciul în farfurie, dar continua să-i întindă paharul cu lapte. în cele din urmă, Ştefan îl lua şi începea să bea, cu greutate, parcă tot s-ar fi înecat. Rana din obraz i se vindecase complet. în dimineaţa bombardamentului, îi spusese Adela, trenul de la Constanţa se oprise la vreo treizeci de kilometri de Bucureşti. După ce umblase mult timp pe şosea, Ştefan întâlnise un camion militar care-l adusese până la barieră, dar acolo camionul se răsturnase. Nu

stia nici ea bine din ce pricină. Toate astea nu le aflase de la Ştefan, ci de la un camarad al lui pe care-l întâlnise Răducu la minister. Câteva zile, nu se bărbierise. Apoi, într-o dimineaţă, intrând în odaie, Irinei i se păru schimbat. Părea mult mai slab şi mai palid, şi semnul rănii părea mai

adânc. înţelese că se bărbierise.
- Azi e parastasul de nouă zile, îi spuse ea. Trebuie să te îmbraci...
Îl privi cum îşi trece mâna prin păr, în neştire. Ea se apropie şi-i întinse cravata neagră pe care i-o dăduse Adela.
- Unde mergem? o întrebă.
- La biserică, spuse Irina.
Îi luă braţul şi-l trase uşor după ea. Jos, în stradă îi aştepta taxiul. Apoi, iarăşi, multe zile la rând, văzu cum figura i se schimbă treptat; întâi uşor adumbrită, murdară, apoi mai întunecată, aspră, aproape înrăită. Dar într-o dimineaţă îl găsea iar bărbierit, şi tăietura din obraz părea din nou mai adâncă.
- Nu mi-e foame, spunea el.
Irina aşeza sandviciul pe farfurie şi rămânea cu paharul cu lapte întins, până ce simţea că o doare mâna, şi atunci îl lua în mâna cealaltă. Ştefan îşi trecea palma pe obraz, îşi freca ochii. în cele din urmă apuca paharul şi începea să soarbă încet, cu eforturi. Apoi se ridica brusc şi se apropia de fereastră. Crengile erau acum mai pline şi verdele frunzelor mai întunecat.
- ... Nu vrea să deschidă, se plângea Adela Irinei, aşezându-i sandviciurile pe tavă. Nu ascultă de nimeni. Parcă nici n-ar avea familie. Cel puţin, bine că socrii lui nu sunt în Bucureşti. Bătrânul Bologa e bolnav de inimă, n-a putut veni. Nici măcar nu i-a răspuns la telegramă, nici la scrisori. N-a răspuns nimănui...
Uneori, cerul era foarte albastru, şi nori albi, uşori alergau ameţitor de repede. Alteori, în odaie era aproape întuneric. Cerul arăta întunecat, a ploaie, şi crengile din dreptul ferestrei începeau să se agite, speriate, gemând.
- ... A primit până acum zeci şi sute de telegrame şi scrisori de condoleanţe, îi spunea Adela, de pe front şi de la minister, de pretutindeni. Nici nu le-a desfăcut. Unele, mai importante, i le-am citit noi, prin uşă, dar sunt sigură că nu le-a ascultat. Erau şi telegrame de la miniştrii lui, şi le-a răspuns Răducu. L-am rugat şi pe Biriş să răspundă în numele lui...
Apoi a fost al doilea şi al treilea bombardament, şi deşi Adela şi Răducu îi bătuseră cu pumnii în uşă, îl rugaseră, îl imploraseră să coboare în adăpost, Ştefan rămăsese nemişcat în dreptul ferestrei, privind cerul. După încetarea alarmei, Adela şi Răducu îi băteau din nou la uşă şi-l chemau: - Ştefan! Ştefan!... Nu răspundea niciodată. Continua să fumeze, privind cerul sau crengile care tremurau mereu, şi nu se opreau decât foarte rareori, dar atunci parcă împietreau, şi Ştefan se retrăgea un pas înapoi, în odaie, speriat.

- ... A fost iar Răducu la minister, îi spunea Adela. I-a prelungit concediul. Dar cât o să mai poată să ţină aşa? Ar trebui să scrie ministrului. A fost secretarul general aici, să-i prezinte condoleanţe. Nici n-a vrut să-l primească. L-am scuzat noi, cum am putut. Pe timpurile astea, cu atâtea nenorociri în toate părţile, cu atâtea morţi, e greu să mai vină cineva să-ţi prezinte, personal, condoleanţe. Ar trebui să se gândească...
Irina lua tava, ciocănea la uşă şi-i striga.

- Sunt eu, Irina...

Apoi aştepta să audă cheia răsucindu-se în uşă şi intra. îl găsea lângă fereastră, privind cerul.

Odată, Adela o întâmpină speriată.

- A dispărut! A plecat! ... Ieşisem să fac nişte cumpărături şi când m-am întors am văzut uşa de la odaia lui deschisă şi camera goală... Am telefonat lui Răducu să ia o maşină şi să-l caute la cimitir, căci mie mi-era urât să mă duc singură. Dar nu era acolo... De altfel, nici nu ştiu dacă ar fi izbutit să găsească mormintele. Ştii cum au fost, săracii, înmormântaţi, dacă nu s-a mai găsit aproape nimic...

Irina coborî repede în stradă. Era o dimineaţă de mai şi din curţile vecine se revărsa mirosul tare de liliac sălbatic. Pe aici, căzuseră foarte puţine bombe, dar strada era aproape pustie şi casele cu transperantele lăsate păreau părăsite. Irina mergea repede, aproape alergând, căutând un taxi.

Îl zări de departe, aşezat pe marginea trotuarului. Strada era tot aşa cum o lăsase, desfundată de cratere, pe jumătate blocată de dărâmături. Movilele de cărămizi, moloz şi grinzi nu putuseră fi clătinate. Rămăseseră acolo, parcă mai provocatoare acum, după atâtea ploi care le îndesaseră în propriul lor trup, făcându-le mai dure, mai indiferente. Irina se aşeză tăcută lângă el, pe trotuar.

- Era într-un sat din Moldova, începu deodată Ştefan fără să se întoarcă. Era în ianuarie 1943, după Stalingrad. Oamenii au ieşit într-o noapte, a ieşit tot satul, şi au îngenuncheat în zăpadă, cu făclii şi lumânări în mână, cu preotul în odăjdii în mijlocul lor, şi au început să se roage. Spuneau că se întorc morţii de la Stalingrad, că se întorc, regimente întregi, la casele lor, şi trec pe-acolo, pe şoseaua din marginea satului...

Tăcu şi rămase multă vreme cu privirile în gol. Apoi îşi căută pachetul şi-şi aprinse o ţigară.

- Cum au ştiut că au să treacă pe-acolo, prin marginea satului? întrebă el fără s-o privească.

- I-a luminat Dumnezeu, spuse încet Irina. Ştefan continua să fumeze, cu ochii pironiţi în gol.

- Tu cum ai ştiut? o întrebă deodată, întorcând capul.

Avea o figură dură, ameninţătoare, şi Irina îşi plecă repede fruntea.

- Cum ai ştiut? repetă el apucându-i braţul şi strângându-i-l din ce în ce mai tare.

Irina îşi duse mâna la ochi şi începu să plângă, lin, tăcut. Ştefan o privi mult timp, apoi îi lăsă braţul.

- Dacă ai ştiut puteai să-i spui şi ei, începu el târziu, fără s-o privească. Aşa cum i-ai spus atunci, la cutremur...

- I-am spus, şopti Irina foarte încet. Ştefan întoarse speriat capul.

- I-am spus de mine. Credeam că are să se întâmple cu mine. I-am spus cum să se roage, cum am să mă rog eu. I-am spus să-mi aprindă lumânări şi toată ziua aceea să rămână lângă mine. I-am spus că dac-o fi să mor neîmpărtăşită şi nespovedită...

Ştefan se ridică brusc şi se depărta, cu pasul repede, hotărât şi ferm, fără să întoarcă capul, până ce se pierdu printre ruine, la capătul străzii. Irina privi mult timp în urma lui, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi.

- Iartă-mă, Doamne, dacă fac păcat, şopti ea târziu şi se ridică anevoie,

istovită.
A doua zi, când îi bătu în uşă, Ştefan nu-i deschise. Rămase acolo, multă vreme, ciocănind la răstimpuri şi spunând: - Sunt eu, Irina! Adela aştepta alături, cu tava în mâini, plictisită. După un sfert de ceas, renunţă şi reveni pe coridor. Tocmai intrase Biriş.
- Voiam să te rog ceva, începu el oarecum încurcat. Mi-a spus Cătălina că unul dintre răniţii de la spitalul ei, un colonel, Băleanu, vrea să-l vadă pe Ştefan. Spune că vrea să-l vadă neapărat...
Erau aşezaţi amândoi pe canapea. Adela plecase după cumpărături şi Irina îi luase tava şi-o păstra pe genunchi. Şi atunci, pe neaşteptate, apăru Ştefan. Tăietura din obraz părea din nou sângerândă, iritată; parcă trecuse într-adins cu lama pe deasupra ei, bărbierindu-se.
- Vrea să te vadă colonelul Băleanu, spuse Biriş. Ştefan se aşeză pe un scaun, în faţa lor.
- Nu poate să mă vadă. E orb...
Apoi băgă mâna în buzunarul hainei, îşi scoase pachetul cu ţigări şi-l întinse lui Biriş.
- Vrea să-ţi vorbească, spuse Biriş luând o ţigară. A rugat-o pe Cătălina. E în pavilionul Cătălinei... Nu, nu aprind încă, adăugă repede văzând că Ştefan îşi apropiase chibritul. Fumez prea mult...
- Ştiu ce vrea, dar n-am să mă duc. Spune-i Cătălinei să mă scuze...
- A insistat mult...
- Ştiu. Dar nu pot.

Se ridică brusc de pe scaun.
- Aveam de gând să mă duc la minister, adăugă, dar am să mă duc mâine. Tot nu mai e nimic de făcut... Ce se întâmplă cu frontul? întrebă întorcând capul către Biriş.
- Pare oarecum stabilizat, în nordul Moldovei.
- Nu mai e nimic de făcut, repetă Ştefan.
Îşi scoase batista şi începu să-şi tamponeze tăietura sângerândă.
- Haideţi la mine, le spuse deodată şi porni înainte.
Irina luă tava şi intră. Ferestrele erau amândouă deschise şi în odaie pătrundea adierea amiezei de mai. Ramurile pline, stufoase, tremurau foarte încet, în soare. Ştefan se aşezase pe canapea.
- Sunt treizeci şi trei de zile, spuse. Ce trebuie să fac, Irina?
Ea aşeză tăcută tava pe măsuţă. Biriş îşi apropie o dată ţigara de nări, apoi se hotărî, îşi căută nervos cutia de chibrituri şi şi-o aprinse.
- Ştiu ce vrea Băleanu, continuă Ştefan. Ca să-mi spună că eu sunt vinovat, că din vina mea s-a întâmplat... Şi are dreptate, adăugă repede, cu un glas sugrumat, ridicându-se şi apropiindu-se de fereastră.
Biriş fuma, înghiţind adânc frumul şi dându-i apoi drumul cu un oftat lung. Irina îşi pusese mâinile pe genunchi şi aştepta. Soarele se juca acum printre ramuri şi cădea pe covor în pete mari, aurii, nestatornice.
- Evident că are dreptate, reluă Ştefan revenind în mijlocul odăii. Aşa i s-a întâmplat şi lui. După mulţi ani, dar s-a întâmplat...
Se aşeză din nou pe canapea, parcă mai liniştit, şi o privi pe Irina.
- E din cauza lui Vădastra. Mi-a spus-o chiar el... De altfel, e un om admirabil. Are foarte mult curaj...

Tăcu iar. Irina îşi trecu o mână pe frunte, apoi şi-o reaşeză lângă cealaltă, pe genunchi. Biriş se ridică să caute o scrumieră.

- E marele amor al Cătălinei, spuse scuturându-şi nervos ţigara.

Se reaşeză pe scaun şi continuă să fumeze, fără să privească spre nici unul dintre ei.

- Mi-a spus că e din cauza lui Vădastra, repetă Ştefan. Mi-a spus că s-au certat odată, de mult, când locuiau împreună, şi i-a tras atunci o palmă scoţându-i ochiul de sticlă. „Şi acum m-a pedepsit Dumnezeu, mi-a spus, mi-a luat Dumnezeu lumina ochilor..."

- Nu e adevărat! îl întrerupse speriată Irina. Să nu mai spună aşa, că e păcat...

- Aşa crede el. Şi ştia că aşa se va întâmpla, ştia de mult, de când a început războiul...

- Nu e adevărat! repetă Irina parcă tot mai speriată. Trebuie să mă duc să-l văd...

- ... Era întotdeauna voluntar. Conducea echipele contra partizanilor ascunşi în subteranele Odessei. Ştia ce are să i se întâmple. Umblau prin întuneric, lipiţi de ziduri, şi-apoi deodată ceilalţi îi orbeau cu aruncătoarele de flăcări. Aveau muniţii puţine şi foloseau mai ales aruncătoarele de flăcări. Băleanu ştia ce-l aşteaptă...

- Trebuie neapărat să mă duc să-l văd, repetă deznădăjduită Irina. Biriş se sculă să-şi stingă ţigara. Petele de soare tremurau pe covor,

deplasându-se încet către oglindă. Câteva clipe în urmă intră Adela. Rămase în prag, intimidată.

- S-a anunţat la B.B.C. că vom fi din nou bombardaţi, vorbi ea foarte repede. Au anunţat că, dacă nu capitulăm, vom fi bombardaţi zi şi noapte, vom fi bombardaţi până nu va mai rămâne o singură casă în picioare, în toată ţara.

Se opri stânjenită şi încercă să zâmbească, privindu-i pe rând pe fiecare.

- S-a anunţat adineauri la B.B.C, repetă ea.

De a doua zi, Ştefan se reîntoarse la minister şi Irina începu să vină serile. Dar nu-l găsea întotdeauna acasă şi atunci rămânea câtva timp de vorbă cu Adela, aşezate amândouă pe canapeaua din coridor, aşteptându-l.

- A fost pe-aici mama Ioanei, îi spunea Adela coborând tainic glasul. A stat multă vreme cu el, în odaie. Mi-a spus că plângea ca un copil... Eu nu l-am auzit niciodată plângând, adăugă. Poate, doar, în timpul nopţii...

O privea lung, insistent, parcă ar fi vrut s-o facă să înţeleagă că trebuie să spună şi ea ceva. Târziu, Irina se ridica brusc.

- Nu mai pot să-l aştept. S-a făcut noapte...

Pleca, strângându-şi fularul de lână în jurul gâtului şi umerii i se înfiorau, deşi noaptea de început de mai nu era rece. Mergea repede, parcă cu teamă, prin întuneric, până ce zărea, încă departe în faţa ei, punctul de jăratic al ţigării, şi atunci micşora pasul şi se apropia cu grijă, ca să nu-l sperie. Rămânea câteva clipe, nevăzută, în întuneric, apoi îi şoptea.

-Ştefan! ... Sunt eu, Irina...

Il găsea uneori pe bancă, sub unul din castanii bătrâni care străjuiau bulevardul, şi se aşeza lângă el, fără să spună nimic. Câtva timp, Ştefan continua să fumeze tăcut, ca şi cum n-ar fi simţit că e acolo, alături de el.

- Aveam o fotografie, începu el odată. Era prima noastră fotografie, când eram logodiţi; era din mai 1933. întotdeauna i-am spus că e cea mai reuşită fotografie. Ne-a făcut-o un băiat tânăr; îmi pare rău că nu i-am ştiut niciodată numele. Era cu mama lui şi cu o verişoară, o fetiţă de liceu. Le fotografiase de mai multe ori, pe ele amândouă, dar voia să fie fotografiat şi el, în grup, măcar o singură dată. Noi tocmai treceam pe-acolo, şi m-a rugat să-i fotografiez. Apoi a venit spre noi, zâmbind, intimidiat, şi mi-a spus: „Dacă-mi

daţi voie..." Ioana a început să râdă şi şi-a întors faţa spre mine luându-mi repede braţul. Şi în acea clipă ne-a fotografiat... Ne-a cerut pe urmă adresa, dar n-am crezut că ne va trimite fotografia. Şi totuşi ne-a trimis-o. Era expediată din Braşov, dar n-avea nici nume, nici adresă... Era în mai 1933. Era îmbrăcată cu o bluză cu buline roşii. E curios cum nu şi-a mai făcut de-atunci bluze cu buline roşii.

Apoi tăcu iar, timp îndelungat, fumând, privind numai înaintea lui, în întuneric. Pe bulevard treceau câteodată maşini cu farurile aproape oarbe, înaintând încet, cu frică. Irina îşi strângea mai tare fularul în jurul gâtului, aşteptând. Târziu, Ştefan întoarse capul spre ea.

- Tu nu te duci acasă? o întrebă.

Atunci se ridică uşor, îi întinse mâna, dar Ştefan nu o văzu şi Irina rămase cu ea întinsă, câteva clipe, apoi şi-o ascunse ruşinată în buzunarul pardesiului.

- Noapte bună, îi spuse depărtându-se şi dispărând repede în întuneric. Revenea, cu încăpăţânare, în fiecare seară.

- Vrea să se mute, îi spunea Adela. Un coleg de minister, care a fost evacuat la Timişoara, îi pune apartamentul lui la dispoziţie... De altfel, probabil că vom pleca şi noi, adăuga coborând glasul, vom fi şi noi evacuaţi...

Bătea la uşă şi începea să aştepte.

- Sunt eu, Irina, şoptea.

Auzea comutatorul electric apoi cheia răsucindu-se în broască. Îl găsea în mijlocul odăii, dar Irina stingea repede lumina, căci ferestrele erau întotdeauna deschise.

- Camuflajul! şoptea ea. Te trimite direct în lagăr...

Ştefan se apropia de fereastră şi Irina se aşeza pe scaunul din faţa canapelei. Luna dispăruse şi noaptea îşi regăsise singurătatea, plenitudinea. Stelele sclipeau timid, aburite, depărtate, fără nici o putere împotriva întunericului care se ridica parcă din pământ, o dată cu toate acele miresme amare de frunze proaspete şi sevă. în faţa ferestrelor, crengile negre se clătinau la răstimpuri, aproape fără zgomot, ca prin somn.

- Spunea că, singură, i-ar fi fost frică, începea Ştefan fără să întoarcă capul, dar cu mine îi plăcea să umble nopţile pe munte. Când şedeam la cabană, plecam întotdeauna, noaptea, către Bulboci. O lăsam pe ea înainte, pe potecă. Doar când trebuia să trecem puntea, mergeam eu

înaintea ei şi o ţineam de mână. Era în iulie 1933. Dar după aceea, am fost mereu pe munte... E curios că nu-mi aduc aminte ce-mi spunea. Vorbeam eu tot timpul. Din când în când, izbutea să spună şi ea ceva, dar nu-mi mai aduc aminte. Nu mi-au rămas decât imagini. Dar imagini foarte precise, până în cele mai mici amănunte. Văd şi acum fiecare piatră pe care ne aşezam ca să ne odihnim, sau să privim luna...

Se întorcea de la fereastră şi începea să se plimbe încet, prin întuneric. Târziu, Irina se ridica brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva, şi-i spunea:

- Noapte bună, Ştefan!

In ziua următoare a fost un nou bombardament masiv şi către seară cerul se însângerase deasupra oraşului. Venind, Irina ocoli mai multe străzi desfundate şi răscolite de bombe.

- Plecăm mâine, îi şopti Adela de la uşă. Răducu spune că e o nebunie ce facem, că ar trebui să capitulăm. Spune că ne garantează anglo-americanii...

Îl găsi, în întuneric, în dreptul ferestrei deschise. Cerul se zărea deasupra arborilor, dogorât de vâlvătăi depărtate. Irina se apropie şi-i puse mâna pe braţ.

- Mâine sunt patruzeci de zile. Te aştept la biserică, la ora 11.

- De ce? o întrebă Ştefan fără s-o privească.

- E parastasul de patruzeci de zile.

Îşi scoase automat pachetul din buzunarul hainei şi aprinse o ţigară, dar după primul fum o aruncă în grădină.

- Nu mai pot, spuse. Nu mai pot...

Irina rămase acolo, lângă el, în dreptul ferestrei.

- Nu mai pot fuma. Cred că m-am intoxicat.

Se auzeau la răstimpuri detunături depărtate, prelungi, care veneau parcă de sub pământ şi clătinau casa din temeli.

- Te aştept mâine la 11, îi spuse din nou Irina şi voi să plece.

- Am visat-o azi-noapte, vorbi deodată Ştefan. Era îmbrăcată în rochia cu care m-a întâmpinat la aeroport, acum trei ani. Părea foarte fericită şi-mi zâmbea. Parcă tot voia să-mi spună ceva. Dar nu mi-a spus.

Se dezlipi de fereastră şi începu să se plimbe, dar după câtva timp se reaşeză pe marginea canapelei. în odaie se reflecta tot mai puternică vâlvătaia roşie a cerului.

- Eu am visat-o pe doamna Zissu, spuse Irina.

- Dar de unde ai ştiut că era doamna Zissu?

- Am mai visat-o odată. Ştiam că era ea.

Crengile reîncepură să tremure în dreptul ferestrei, ca deşteptate de vânt. Ştefan îşi duse mâna în buzunar şi scoase pachetul, dar îşi aminti repede şi după ce-l răsuci câtva timp între degete, nehotărât, îl aşeză pe măsuţă.

- Săraca doamna Zissu, spuse. Cât a mai suferit Ioana din cauza ei... Sări brusc în picioare şi începu să se plimbe prin cameră.

- Credeam că avem o viaţă întreagă în faţa noastră şi că voi avea timp destul s-o iubesc, să fiu numai al ei. Nu mă grăbeam. Aveam o cameră secretă Şi aveam probleme de rezolvat. Voiam să ştiu, mai ales, cine este doamna Zissu. Existenţa mea îşi găsise acest sens: să dezleg misterul

doamnei Zissu... Cred că am fost nebun! exclamă cu o voce uscată. Nebun de legat!...

Şovăi o clipă în faţa uşii, apoi o deschise hotărât şi ieşi pe coridor. Irina se duse repede la fereastră, trase storurile şi aprinse lumina. Câtva timp în urmă Ştefan se întoarse cu o sticlă de vin şi două pahare. Irina îl privi speriată. Se apropie de el şi îi luă mâna.

- Ştefan! îl imploră, Ştefan, nu bea!

- Nu mai pot fuma, spuse el şi umplu paharele.

Irina continua să-l privească înspăimântată. în bătaia lămpii, figura lui părea şi mai îmbătrânită, ofilită, cu umerii obrajilor străpungându-i pielea, cu buzele palide, uscate, cu ochii înneguraţi. începuse să încărunţească cu câţiva ani în urmă, dar în ultimul timp tâmplele căpătaseră nuanţa stinsă a scrumului de ţigară. Semnul rănii din obraz se vedea acum foarte clar şi adânc.

- Ştefan, e păcat! şopti Irina.

Ridică deodată privirile şi le opri în ochii ei, câteva clipe; apoi zâmbi.

- Nu-ţi fie frică... Doar astă-seară, că nu mai pot fuma...

În acea săptămână s-a mutat într-o garsonieră din strada Bucovinei, pe care i-o cedase colegul evacuat la Timişoara. Secţia la care lucra Ştefan fusese strămutată în parte la Snagov, dar el ceruse să rămână pe loc. De curând fusese însărcinat cu coordonarea serviciilor evacuate în mai multe părţi ale ţării. Venea foarte devreme la minister, îşi lua dejunul şi adesea masa de seară la cantină, şi revenea în strada Bucovinei destul de târziu. O zărea întotdeauna, de departe, plimbându-se pe trotuar, cu capul plecat, zgribulită în pardesiu, deşi serile se făceau din ce în ce mai calde. Alergau necontenit maşini cu farurile oarbe, dar, la căderea nopţii, erau foarte puţini trecători pe stradă. Când o zărise Ştefan pentru prima oară, Irina tocmai fusese acostată de doi cheflii. Unul îi pusese mâna pe umăr şi îi vorbea, cu oarecare greutate; celălalt îi privea pe amândoi, râzând foarte bine dispus. Irina se rezemase de zid, zâmbind încurcată. Ştefan grăbi pasul, se apropie şi-i luă braţul, trăgând-o după el. în acea seară s-au dus până în bulevardul Elisabeta şi s-au aşezat pe o bancă.

- Trecând pe-aici azi-dimineaţă, începu Ştefan, am văzut-o deodată în faţa mea. Era îmbrăcată exact ca Ioana, avea acelaşi corp. Şi totuşi când m-am apropiat, am văzut că nu seamănă. Dar, de departe...

Se întrerupse, lăsând să treacă şirul de camioane militare, încărcate, care se îndreptau spre Capul Podului.

- Fac mereu socoteala. Ce-am avut noi? Câţiva ani. Iar de când am plecat a doua oară pe front, am văzut-o în total câteva săptămâni... Nu ştiu de ce mi se părea că avem toată viaţa înaintea noastră, că vom îmbătrâni împreună. Şi atunci, evident, nu rămâneam lângă ea...

Se opri, întoarse o clipă capul spre Irina, apoi îşi căută pachetul şi-şi aprinse o ţigară.

- Mă tot întreb, începu el târziu, mă întrebam şi adineauri, de ce te mint. De ce te mint mereu...

- Nu mă minţi! făcu deodată Irina.

- Ba da. Tu n-ai de unde să ştii. Când am plecat pe front, credeam că n-am să mai mă întorc. Era un fel de sinucidere. Eram sigur că voi rămâne acolo, aşa cum au rămas atâţia, sute de mii, oameni nevinovaţi, nu ca mine. Voiam să termin. Mi se părea că ratasem tot. îmi bătusem joc de norocul meu. E greu să-ţi explic. Crezusem în ceva, nădăjduisem ceva - şi apoi îmi rămăsese doar scrumul între degete. Nu mai aveam nimic de ce să mă agăţ. Simţeam că n-o mai iubesc pe Ioana...

- Nu e adevărat! şopti speriată Irina. O iubeşti şi ai iubit-o întotdeauna. Ţi s-a părut doar că n-o mai iubeşti...

Ştefan întoarse capul şi-i întâlni ochii, aprinşi deodată în întuneric.

- Ştiu, spuse el, dar nu-mi dădeam seama. Mi se părea că n-o mai iubesc aşa cum o iubisem la început. în fond, e acelaşi lucru; e tot atât de grav...

- Nu e adevărat, repetă Irina. Nu e adevărat...

În seara următoare o găsi aşteptându-l în gang. Tocmai începuse să bureze şi Irina intrase să se adăpostească. Urcară la etajul III. Era o odaie mobilată pretenţios, dar fără gust, şi mobila zisă modernă părea deja uzată, desuetă. Pe birou se aflau două sticle de vin şi mai multe pahare. Irina se aşeză pe un scaun, aproape de birou.

- Mă simt mai bine aici, spuse Ştefan. E foarte urât. îmi place. Se opri în mijlocul odăii şi urmări privirile Irinei.

- Să nu-ţi fie frică. Beau numai când nu mai pot fuma. Apoi se aşeză pe marginea divanului.

- Am visat-o azi-noapte. Dar se întâmplă un lucru ciudat. Nu mai seamănă cu ea. Parcă începe să devină alta...

Se întrerupse şi-şi lăsă privirile în gol.

- Ceea ce mă exasperează mai mult, e că nu-mi amintesc ce-mi spunea...

- Ce-ţi spunea în vis? întrebă Irina.

- Nu. Cuvintele ei adevărate. Ce-mi spunea când eram împreună... Imaginile le păstrez foarte limpede...

Apoi tăcu iar multă vreme.

- îmi aduc aminte, reîncepu cu o voce joasă, profundă, îmi aduc aminte de ziua când i-am vorbit întâia oară de camera secretă. Era îmbrăcată... Se întrerupse, şi după câtva timp zâmbi. Era îmbrăcată cu aceeaşi bluză cu buline roşii.

Erau logodiţi de curând. Se plimbau pe sub teii de la Cotroceni. Ioana întorcea mereu ochii spre el. îi vedea şi acum ochii ei imenşi, nefiresc de limpezi. Se ridică brusc, destupă o sticlă de vin şi umplu două pahare. Irina îl urmărea

fascinată. Ştefan se apropie de ea şi-i întinse paharul. Apoi se reaşeză pe marginea divanului şi bău. Dar scutură din cap şi aşeză paharul pe masă.

- Nu mai pot, spuse. Nu mai pot să beau...

- Cum ai visat-o? îl întrebă Irina repede, aproape în şoaptă.

- Nu mai ştiu dacă era ea. Nu semăna... Mi s-a mai întâmplat asta, să mi se pară că nu mai seamănă, că devine alta. Când am văzut-o în rochia de

mireasă...

Se întrerupse, privind înaintea lui, în gol.

- Ah, da. îmi aduc aminte. Mi-a spus atunci o sumă de lucruri. Apucă din nou paharul. Sorbi puţin şi rămase cu el în mână.

- îi era milă de Partenie, continuă. îi părea rău...

Aşeză paharul pe colţul mesei şi-şi căută pachetul cu ţigări. Dar multă vreme nu îndrăzni să-şi aprindă ţigara. O răsucea între degete, o apropia de nări. Apoi îşi aminti deodată că acestea erau gesturile lui Biriş şi puse ţigara la loc în pachet.

- Simt că înnebunesc, începu deodată sărind brusc în picioare. Nu mi-a mai rămas nimic. Nu mai pot nici măcar fuma. Şi nu pot să beau. Am încercat de atâtea ori. Nu pot să beau. Nu pot.

Irina îl privea cum se plimba prin cameră.

- N-am decât o singură fotografie, aceea pe care o purtam în portmoneu. Nu mi-a mai rămas nimic altceva. Când am văzut-o ultima oară, citea o carte, îmi aduc foarte bine aminte; o ţinea într-o legătură de piele, ca să nu-i strice copertele. Nu i-am văzut titlul. Aş vrea măcar să pot citi cartea aceea, dar nu-i cunosc titlul. N-am avut curiozitatea s-o răsfoiesc, să văd ce carte citea...

Se aşeză pe marginea divanului şi-şi cuprinse o clipă capul în palme, dar îi fu ruşine şi, întorcându-se spre Irina, îi zâmbi, ca şi cum şi-ar fi cerut iertare.

- Măcar dacă aş putea-o visa în fiecare noapte. Am văzut o dată un film... Se întrerupse şi-şi duse iar palma la frunte.

- Da, dar acolo era altfel. Era altceva...

Ca de obicei, Biriş se aşeză pe aceeaşi bancă în grădina spitalului, îşi desfăcu ziarul şi începu să citească. Era în primele zile după debarcarea Aliaţilor în Normandia. Din dimineaţa de 6 iunie, oamenii erau descurajaţi; foarte mulţi speraseră, până în ultimul moment, că debarcarea va avea loc în Balcani; unii crezuseră chiar că se va face pe coasta românească a Mării Negre. Biriş nu-şi făcuse, însă, nici o iluzie. Desfăcu jurnalul şi începu să citească telegramele, fără grabă, aproape fără curiozitate. Mai avea o jumătate de ceas înaintea lui. Cătălina cobora întotdeauna la ora mesei, câteva minute după ce orologiul spitalului bătea douăsprezece.

Atunci traversa curtea în uniforma ei de infirmieră şi Biriş o privea cu aceeaşi pornire de admiraţie şi ură pe care o avusese când, cu vreo şase luni în urmă, o văzuse pentru prima oară îmbrăcată în alb. Cătălina se hotărâse să devină infirmieră după ce-l întâlnise pe Băleanu. Până atunci nu se gândise niciodată că ar putea fi de folos răniţilor altfel decât ca artistă dramatică. De când începuse războiul, făcuse parte din nenumărate trupe improvizate care colindau spitalele din Basarabia şi, mai târziu, de la Odessa şi din Crimeea organizând festivaluri artistice pentru răniţi. Plecase pentru prima dată în toamna anului 1941, cu o trupă pe care o crease Dan Bibicescu. Biriş îi condusese la gară exasperat, presimţind parcă tot ce avea să se întâmple. Cătălina se despărţise de mult de Bibicescu, dar când se întorsese din Basarabia erau din nou împreună. I-o spusese chiar ea. Părea iarăşi schimbată, absentă, şi repeta mereu: - N-are nici o importanţă!... Apoi, câteva luni în urmă, la Crăciun, rupsese din nou.

Bibicescu renunţase să mai organizeze festivaluri pentru răniţi şi reintrase la Teatrul Regina Măria. Cătălina îi adusese vestea în seara de Crăciun. - S-a terminat definitiv, îi spusese. Şi pentru că îl văzuse pe el, Biriş, îmbujorându-se şi ascunzându-şi privirile, adăugase repede: - De altfel, n-are mare importanţă. Nu ne-am iubit niciodată. Era o simplă obişnuinţă. Acum, sunt cu altcineva.... El ridicase brusc fruntea. - E un băiat frumos. L-am întâlnit la Iaşi, când se-ntorsese în permisie după front. Spune că mă iubeşte. Nu prea cred, dar îmi face plăcere... Biriş îşi simţise tot sângele adunându-i-se la tâmple şi trase adânc din ţigară. - Şi atunci, cum rămâne cu 19 octombrie? o întrebă cu o voce groasă, înăbuşită de fum. Cătălina zâmbise, cu o neaşteptată blândeţe, apoi ridicase din umeri: - N-are importanţă, spuse.

Câteva săptămâni în urmă, plecase din nou. O condusese pe peronul Gării de Nord. Era un ger cumplit şi grupul de actori şi actriţe se înghesuiseră într-un vagon abia încălzit, înfăşuraţi în şube şi blănuri ieftine, cu pături pe picioare, fumând ţigări proaste, bând necontenit din bidoanele cu rom. Biriş îşi făcuse loc printre ei cu o nedesluşită milă. Majoritatea erau actori rataţi, care jucaseră o stagiune, două în teatrele de provincie, roluri neînsemnate, apoi se aciuiseră pe lângă vreo Prefectură sau vreo Primărie, ocupându-se de programele culturale, organizând serbări de binefacere, recitând poezii la 24 Ianuarie şi la 10 Mai. Erau tineri îmbătrâniţi înainte de vreme şi femei fără vârstă, dar viguros fardate. Erau şi câţiva elevi de Conservator şi două fete foarte tinere, care priveau emoţionate în jurul lor. Atunci o văzu pe Cătălina şi i se păru şi mai îmbătrânită, cu faţa ei de păpuşă ofilită, cu părul care-i cădea peste obraji, un păr parcă prăfuit de timp, aproape murdar, şi i se păru că de-abia acum îşi regăsise adevărata ei familie. Dar îşi trecu repede mâna peste frunte, încercând să-şi alunge deznădejdea, şi o luă deoparte, pe coridor. - De ce trebuie să te duci

cu oamenii ăştia? o întrebase şoptind. Cătălina ridicase din umeri. - Ne facem fiecare datoria cum putem, spuse. - Bine, dar... Auzi semnalul de plecare şi Cătălina îl împinse spre uşă. In prag îi cuprinse capul în mâini şi-l sărutase pe obraji.

Nu uita niciodată să-i scrie, simple cărţi poştale fără nici o indicaţie, care-i soseau prin poşta militară. Şi când revenea la Bucureşti, îl anunţa întotdeauna telegrafic. - L-am întâlnit pe Viziru la Odessa, îi spusese odată, în primăvara lui 1942. Nu ştiam că e şi el pe front. - Sper că are să-i treacă, spusese Biriş. E o nebunie a lui. - Venise la teatru şi am stat puţin de vorbă cu el. Ce s-a întâmplat? Pare un alt om... - Amorul, spusese Biriş zâmbind. - Probabil, îmi plac bărbaţii care cred în amor... Biriş începuse din nou să tragă adânc, cu furie, din ţigară. - Dar tu, cum mai stai cu amorul? o întrebă. Ce-ţi face prietenul?... Cătălina ridicase din umeri. - Nu mai sunt cu el. Ne-am despărţit de mult. Sper că nu i s-a întâmplat nimic. N-am mai auzit de el. Era şi el în Crimeea...

Multă vreme, n-a mai ştiut exact ce se întâmplă cu ea, dacă face parte din trupa Teatrului din Odessa sau continuă să colinde spitalele militare cu

echipa de actori ambulanţi. îi scria foarte des din Odessa, îi vorbea de piesele de teatru în.care joacă sau de rolurile pe care le prepară. Apoi primea o telegramă şi se ducea s-o întâmpine la gară. O regăsea mai îmbătrânită, cu obrazul mai răvăşit, cu fruntea uşor încreţită şi ochii obosiţi - dar îşi simţea inima zvâcnindu-i îndată ce o zărea, la fereastra vagonului, şi începea să aştepte clipa aceea neasemuită când, coborând ultima treaptă, Cătălina îl cuprindea în braţe şi-l săruta pe amândoi obrajii, clipa când o simţea întreagă foarte aproape de el. Uneori, Cătălina îl privea cu severitate. - Iar ai slăbit! îi spunea. Şi ai febră, ai obrajii roşii. Ce s-a întâmplat?... Biriş ridica din umeri. - Nu e nimic grav. Am fost la radiografie şi mi-au spus că nu e nimic grav... De fapt, nu-şi mai făcuse de mult nici o radiografie. Ultima era din toamna 1941, când stătuse câteva luni la un sanatoriu militar. - Ai chelit aproape complet! îi spusese altădată Cătălina, când o întâmpinase pe peron. Ar trebui să te razi în cap. Profită cât e cald, acum, vara, şi eşti în vacanţă...

Şi deodată, pe neaşteptate, îl anunţase că urmează cursuri de infirmieră. Primise scrisoarea în toamna lui 1943, din Odessa, şi o săptămână în urmă îi telegrafiase că soseşte. Era de nerecunoscut. îşi schimbase coafura; buclele nu-i mai cădeau pe deasupra urechilor, peste obraji; îşi tăiase părul şi-l purta băieţeşte, întinerise deodată. Gura era din nou foarte roşie şi ochii îşi pierduseră ceaţa. - Am întâlnit un sfânt, îi spuse în taxiul care-i aducea de la Gara de Nord spre garsoniera ei. E orb. M-am îndrăgostit de el... Era una din acele zile nefireşti de vară de la începutul lui noiembrie. Castanii de pe bulevarde îşi scuturaseră de mult frunzele, dar crengile păreau din nou înmugurite în lumina

umedă, blândă, aurie. Mirosea a cimitir părăsit şi a pădure. - L-am întâlnit o singură dată, acum trei ani. Atunci era căpitan. Avea nişte ochi foarte frumoşi, albaştri...

Taxiul se oprise şi Biriş se trezi brusc. Apucă cele două mici valize ale Cătălinei şi le transportă în ascensor. Apoi îi întinse mâna, cu un gest, fără voia lui, patetic, ca şi cum şi-ar fi luat pentru totdeauna rămas-bun. - Nu urci o clipă la mine, să bem un ceai? îl rugă Cătălina. Se aşeză în acelaşi bine cunoscut fotoliu şi Cătălina îşi scoase tăcută câteva lucruri din valiză. Apoi trecu alături să pună apa la fiert. Erau aceleaşi bine ştiute gesturi, dar parcă le făcea altcineva, care încă nu le învăţase prea bine. - Acum ştiu şi eu ce înseamnă să fii îndrăgostită, îi spusese târziu.

Plecase după câteva zile şi de-atunci îi scrisese destul de rar ca să-l informeze doar că-şi terminase cursul de infirmieră şi că lucrează acum la spitalul unde se află Băleanu. în februarie, Băleanu fusese transportat la Bucureşti, într-un pavilion de mari mutilaţi care-şi aşteptau rândul la operaţiile de chirurgie estetică. I se făcuse o primă operaţie la Odessa, dar de câte ori îşi amintea de ea Cătălina îşi prindea fruntea în palme. - Avea faţa pe jumătate arsă, spunea. Nu numai ochii. Jumătate de faţă...

Biriş aflase destul de târziu cum îl cunoscuse. - Umblam din pavilion în pavilion şi recitam versuri. într-un salon, un rănit cu faţa întreagă bandajată m-a strigat: - Domnişoară, domnişoară! Am încremenit. Mi se părea că mai auzisem o dată vocea aceasta blândă, bărbătească. - Domnişoară! mă striga el mereu. M-am apropiat de el, i-am luat mâna şi atunci mi-am adus aminte. Ne-am adus amândoi aminte...

Auzi orologiul spitalului bătând miezul zilei şi îşi împături cu grijă

jurnalul. Apoi începu să aştepte. O văzu coborând scările triste de ciment şi îndreptându-se spre el. Se ridică, îi sărută mâna, apoi se aşezară amândoi pe bancă.

- Cum îi merge? o întrebă.

- E tot aşa. Săptămâna viitoare se încearcă o nouă operaţie. Biriş îşi scoase pachetul şi-şi aprinse o ţigară.

- Ce se mai întâmplă? întrebă Cătălina.

- Prost. Se apropie sfârşitul.

- Nu te întrebam de război, îl întrerupse ea. Vreau să ştiu ce se mai întâmplă cu Viziru... Aurel îl aşteaptă mereu. Vrea să-i vorbească...

Biriş continuă să fumeze, privind înaintea lui, peste straturile cu flori, către zidul înalt şi sinistru al spitalului.

- Nu l-am văzut de mult pe Viziru. Ţi-am spus ce mi-a răspuns ultima dată: că ştie ce vrea să-i spună...

- Nu ştie nimic, îl întrerupse Cătălina. Aurel vrea să-i vorbească de altceva. Vrea să-l întărească, să-l consoloze...

Biriş îşi stinse ţigara pe pietriş, călcând-o cu piciorul.

- Mănânci azi cu mine sau rămâi la spital? o întrebă.

- Cred că am să mănânc cu tine. Aşteaptă-mă o clipă, mă duc să mă schimb...

O urmări cum se depărtează, cu mâinile în buzunarele halatului, printre rondurile cu flori, în plin soare, şi zâmbi împăcat.

În dimineaţa de 25 august, Gheorghe Vasile, ajutat de Irina, începuse să transporte pachetele cu cărţi în căruţa care-i aştepta în faţa casei. Erau colecţiile lui de cărţi şi broşuri de popularizare, învelite în jurnale şi legate cu sfoară. Multă vreme, învăţătorul sperase că va putea transporta cu trenul biblioteca *Aşezămintelor culturale.* Săptămâni întregi lăzile pline aşteptaseră în salon, în timp ce învăţătorul umbla prin oraş ca să afle cum le-ar putea expedia la Giurgiu. Dar expediţiile se făceau cu destulă greutate, iar pe de altă parte învăţătorul nu ştia unde să se ducă şi cui să se adreseze. în cele din urmă, pe la mijlocul lui iulie, se hotărâse să-şi transporte biblioteca *Aşezămintelor culturale* cu o căruţă.

Gândul evacuării începuse să-l ispitească după al treilea bombardament. Căzuseră câteva bombe pe strada vecină şi multe din geamuri se sparseră. în acea după-amiază doamna Ivaşcu plecase să caute un geamgiu, iar el se afla în salon, silindu-se să lipească benzi de hârtie la una din ferestre cu geamul crăpat. Auzi portiţa din curte deschizându-se şi văzu intrând o femeie bătrână, dar încă zdravănă, cu un geamantan vechi, de carton presat, în mână. Probabil că era destul de greu, căci femeia se oprise cu el în mijlocul curţii, îl lăsase jos şi-şi şterse amândouă mâinile de fustă. Apoi privise cu mirare şi admiraţie în jurul ei.

- Caut pe madam Irina, spuse. Eu sunt madam Porumbache, mătuşa lui Petrică Biriş. Am adus nişte lucruri pentru madam Irina...

Se aşezase pe un scaun în salon şi-şi rotea necontenit ochii, admirând.

- Frumoase case! exclama la răstimpuri. Aşa aveam şi noi, în Ferentari. Poate le cunoşti dumneata...

Începu să-i descrie casele şi să-i povestească. îi povesti în acea după-amiază de timpurile de bogăţie dinaintea celuilalt război; ochii i se

umpleau de lacrimi şi atunci privea din nou în jurul ei, emoţionată. Apoi, dintr-o dată, schimbă vorba.

- Petrică, nepotu-meu, s-a îmbolnăvit din nou. S-o fi speriat, căci a căzut o bombă chiar la capătul străzii şi praf a făcut-o! Şi m-a rugat să vă aduc lucrurile astea, pentru madam Irina. Spune că sunt lucruri de mare preţ şi că dacă, Doamne fereşte, se întâmplă de cade vreo bombă...

Atunci se întorsese Gherghina Ivaşcu cu geamgiul. în geamantanul de carton presat se aflau trei tablouri şi o seamă de obiecte din vitrine înfăşurate cu mare grijă în foiţă. Gherghina părea mâniată.

- încă nu s-a întors Irina? îl întrebă. De când s-a prăpădit Ioana, fata asta şi-a pierdut minţile. A uitat şi de copil, a uitat de toate...

Gheorghe Vasile o lăsă plângându-se doamnei Porumbache şi se retrase în odaia lui. Privi tulburat, cu frică, dulapul în care-şi adunase colecţiile. Aproape că îşi completase „Biblioteca pentru toţi"; îi mai lipseau numai unsprezece numere. Şi toate comorile acestea ar putea fi într-o bună zi distruse de bombardament... Se lăsă deznădăjduit în fotoliul de piele galbenă. Şi deodată înţelese cât fusese de naiv. *Aşezămintele culturale* n-aveau rost în Capitala ţării. *Aşezămintele* erau plănuite să ducă lumina la sate, şi în primul rând în satul unde fusese el învăţător, în Dobreştii din Vlaşca.

Începuse să aştepte căruţa din primele zile ale lui august. Scrisese surorii lui, scrisese noului învăţător, primarului, preotului, şi trimisese chiar un mandat poştal, pentru cheltuielile de drum ale căruţaşului. Venea, îl anunţase învăţătorul, un văr de-al lui, Cojocaru, care tocmai fusese lăsat la vatră, invalid cu o mână înţepenită din umăr. înainte de război, Cojocaru fusese căruţaş la Giurgiu. Dimineţile, Gheorghe Vasile ieşea pe stradă să-l aştepte. Se plimba prin faţa casei, ajungea până la capătul străzii, se încumeta uneori până la staţia de tramvai din bulevard, apoi se reîntorcea, nervos, abătut, descurajat. în ultimele zile, de când începuse ofensiva rusească pe tot frontul Moldovei şi erau lupte crâncene la porţile Iaşului, era deznădăjduit. - Vin ruşii peste noi! spunea. Ne-au prins aici, ca pe şoareci într-o cursă...

Cojocaru sosise în noaptea de 23 august. Le bătuse în geam cu codirişca şi-o trezise pe Irina. Caii erau istoviţi şi flămânzi. Era prea târziu ca să mai ajungă până la grajdul pe care-l găsise Gheorghe Vasile în Obor. I-au deshămat şi i-au adus în curte, lăsând căruţa, cu roţile înţepenite, în stradă. A doua zi, după ce Cojocaru dusese caii la grajd, se anunţase la radio lovitura de stat a Regelui Mihai şi încetarea ostilităţilor cu Sovietele. Gheorghe Vasile rămăsese împietrit în mijlocul salonului. Târziu, îşi trecu dosul palmei peste buze şi se întoarse spre Cojocaru.

- Să plecăm în noaptea asta, vere, că dau ruşii peste noi. Cojocaru clătinase din cap.

- Nu ţin caii. Trebuie să-i odihnim măcar o noapte şi-o zi. Altminteri, ne lasă pe drum...

În dimineaţa următoare, Irina şi Gheorghe Vasile începură să încarce pachetele cu cărţi în căruţă, înainte să se fi întors Cojocaru cu caii de la Obor. Câteva avioane germane zburară foarte jos, la mai puţin de cincizeci de metri înălţime, îndreptându-se spre centrul oraşului. Cojocaru tocmai se

întorcea.

- E jale mare pe bulevard, le spuse.
Gheorghe Vasile parcă nici nu l-ar fi auzit. Se urcase în căruţă şi aşeza cu grijă pachetele în lăzi. Irina îi aduse două pături, coşul cu mâncare şi alt coş cu sticle de vin şi o damigeana mare cu apă. Doamna Ivaşcu ieşi pe trotuar ca să-i ureze drum bun. Gheorghe Vasile îi sărută mâna, apoi o sărută pe Irina pe obraji.
- Merg şi eu să vă petrec până în bulevard, spuse Irina şi se sui repede în căruţă.
Doamna Ivaşcu voi să spună ceva, dar un zgomot asurzitor îi acoperi glasul şi în clipa următoare avioanele izbucniră deodată pe deasupra caselor. Caii smuciră brusc şi căruţa o porni neaşteptat de repede, clătinându-se.
Ajungând în bulevard, Cojocaru opri şi întoarse capul spre Irina aşteptând să coboare.
- Mai merg puţin, mai merg până în Obor, spuse ea. Măcar să vă văd ieşiţi la barieră...
De pe trotuare, câţiva oameni îi priviră în treacăt, fără interes. Păreau obosiţi, dezamăgiţi şi totuşi se plimbau fără astâmpăr, agitaţi. Parcă ar fi aşteptat ceva, dar nu ştiau nici ei ce aşteaptă. Un tânăr cu ochelari şi faţa foarte palidă privea necontenit către cer. Căruţa o porni din nou şi Irina îşi făcu cruce.
- Numai de nu ne-ar ajunge din urmă, făcu Gheorghe Vasile. Că dacă e armistiţiu şi nu-i mai opreşte nimeni, într-o zi, două, ajung aici, peste noi...
Irina se ridică şi-şi căută un alt loc printre lăzi. Dar zdruncinăturile le simţea şi aici, cu aceeaşi putere, şi după câteva clipe se reîntoarse la locul pe care-l avusese la început, în spatele lui Cojocaru. Doi sergenţi de stradă o urmăriră cum se clatină printre lăzi, şi-i zâmbiră. Apoi se auzi o sirenă în spatele lor şi Cojocaru întoarse încruntat capul. Se apropia în goană o camionetă de pompieri, încărcată până la refuz. Erau câţiva soldaţi rezervişti, aproape bătrâni, mai mulţi civili cu figuri exaltate, ridicând mereu braţele în aer şi strigând cuvinte care nu se desluşeau, şi un comisar de poliţie cu o faţă solemnă, înţepenită. Cojocaru trase hăţurile cu toată puterea braţului sănătos, răstur-nându-se mult pe spate, şi izbuti să oprească căruţa. Camioanele trecură pe lângă ei ca o nălucă, învăluindu-i într-un fum albăstrui mirosind puternic a benzină. Dintr-o curte ieşi un tinerel cu o bicicletă, o încalecă şi, pedalând de câteva ori, se apropie de căruţă. Ajungând în dreptul lui Gheorghe Vasile îi strigă:
- Bombardează mereu Palatul!... Dar nu au avioane de bombardament. Vin cu avioanele de vânătoare şi lasă câte-o bombă... Dacă rezistăm încă o zi, două, scăpăm!...
Trecură prin faţa câtorva case dărâmate de bombardament. Pe ruine erau tolăniţi în soare doi copii care-i urmăriră multă vreme din ochi. Când ieşiră

din bulevard, căruţa se înţepeni dintr-o dată şi Cojocaru începu să-şi şfichiuiască biciul pe deasupra cailor, înjurând. Cineva se coborî de pe

trotuar şi se apropie de ei, dar caii se opintiră şi căruţa se smuci deodată. Omul le făcu semn cu mâna, râzând. Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, clătinându-se, săltând între zdruncinături.

- Acum trebuie să caut loc de casă, spuse el plecându-se spre Irina, să clădesc *Aşezămintele...*

Voi să mai adauge ceva, dar se întrerupse şi ridică speriat ochii. Auziră zgomotul avioanelor şi văzură cum se împrăştie oamenii, strigând, dispărând în curţi, culcându-se la pământ. Caii o luară la goană. Gheorghe Vasile se făcu mic în căruţă, pitindu-se între lăzi. Irina îşi acoperi ochii. Trei avioane germane trecură fulgerător pe deasupra lor. Se auziră câteva şuierături ascuţite, scurte şi zăriră ţăndările sărind din caldarâm. Cojocaru strânse frâul ca să potolească goana cailor, apoi întoarse capul. Părea înveselit şi ochii îi sclipeau.

- Sunt avioane de vânătoare, le strigă el. Aţi văzut cum mitraliau?... Oamenii ieşiră iar pe trotuare, zgomotoşi, agitaţi, privind în toate părţile,

trecând strada unii spre alţii, gesticulând.

- Poate ar fi mai bine să nu mai mergeţi, spuse Irina, să mai aşteptaţi o zi, două...

Gheorghe Vasile îşi trase pălăria pe ochi, ca şi cum n-ar fi auzit. Soarele îi lovea acum din faţă, orbindu-i. Cojocaru începuse să fluiere. Strada era pe alocuri desfundată de gropi şi caii înaintau la pas, cu capetele tot mai apropiate de caldarâmul zdrenţuit, parcă l-ar fi mirosit. învăţătorul îşi scoase batista şi şi-o trecu pe obraz.

- Acum, că am pornit, nu mai mă las, vorbi el târziu cu un fel de mânie reţinută. Nu mă las până n-oi clădi ceva cum nu s-a mai văzut în Dobreşti...

După puţin timp, ieşiră într-o stradă pietruită, cu case mici, noi, care păreau însă pustii. Cojocaru mâna liniştit, fluierând întruna. Dar la capătul străzii îl opri doi soldaţi. Erau în uniformă de campanie, cu căşti şi puşti mitralieră.

- Mergem la Obor, le spuse Cojocaru. Avem nişte cărţi cu noi... Gheorghe Vasile se ridicase în picioare în căruţă.

- Sunt cărţi folositoare, începu el, cărţi de cultură pentru întreg neamul românesc...

Soldaţii se apropiară nedumeriţi. Aveau feţele arse de soare, transpirate, prăfuite.

- N-o să puteţi trece, le spuse unul dintre ei. La Obor sunt lupte cu germanii. N-aţi văzut avioanele?

- Tot oraşul e înconjurat, spuse celălalt. N-aţi auzit la radio?

- Eu ştiu cum se iese din Bucureşti, vorbi Cojocaru. Nu e nevoie să trecem prin Obor. Mai cunosc eu locuri...

- Sunt cărţi de mare valoare, începu din nou Gheorghe Vasile. Trebuiesc puse la adăpost. Vin ruşii...

Soldaţii se dădură la o parte şi le făcură semn că pot trece. Cojocaru îi salută milităreşte ducându-şi două degete la tâmplă şi căruţa porni cu un uruit metalic. Apropiindu-se de gara Obor, începură să se audă focuri de armă şi, la răstimpuri, ţăcănit scurt de mitralieră. Cojocaru opri căruţa în dreptul unei curţi cu flori înalte de nalbă. în spatele gardului, în grădină,

zărise două femei bătrâne odihnindu-se pe scăunaşe.

- Ce se-ntâmplă la barieră, mătuşă? întrebă Cojocaru.

Femeile îl priviră tăcute, cercetătoare. Gheorghe Vasile le salută scoţându-şi pălăria.

- Se poate trece pe la barieră? întrebă.

Una dintre femei se sculă de pe scăunaş şi se apropie sfioasă de gard. îi privi câtva timp printre florile de nalbă, scrutându-i.

- Nu vă duceţi, vorbi ea în cele din urmă. Aud că sunt nemţii acolo. Aşteaptă pe ruşi...

Cojocaru întoarse brusc capul, îşi roti mânios biciul pe deasupra cailor şi căruţa o porni deodată, smucindu-se. Curând, ajunseră la o răspântie. Un camion militar se oprise la umbra salcâmilor. Era gol. Doar, la volan, moţăia un soldat cu casca săltată în creştet. Cojocaru sări din căruţă şi se apropie de el.

- Putem trece pe la Obor? întrebă.

- Dacă mai aşteptaţi puţin, o să puteţi, spuse după ce-l măsură lung. Azi-dimineaţă mai erau doar două cuiburi de mitralieră. Dar să ştiţi că e un avion care se tot învârteşte pe aici...

- Sunt trei, le-am văzut adineauri, spuse Cojocaru scuipând în lături.

- Nu vorbesc de alea. Alea-s avioanele de la Băneasa, de la aeroport. Alea mitraliază în centru, pe bulevarde. Ăsta de care-ţi vorbesc eu păzeşte gara şi calea ferată...

Între timp se mai adunaseră câţiva oameni.

- N-o să puteţi trece, spuse unul dintre ei, nebărbierit de multe zile şi cu ochii înceţoşaţi de somn. Vă găseşte avionul. Zboară pe deasupra caselor...

Gheorghe Vasile se dăduse şi el jos din căruţă, lăsând frâul în mâinile Irinei.

- N-avem timp, vorbi el. E armistiţiu. Vin ruşii peste noi... Oamenii îl priviră nedumeriţi, fără să spună nimic.

- încercaţi, făcu soldatul scoţându-şi casca şi începând să-şi şteargă sudoarea de pe frunte. Dar să nu treceţi pe la gară...

Se reîntoarseră la căruţă. Irina îi aştepta senină, cu hăţurile în mână.

- Cunosc eu un drum, spuse Cojocaru, dar face mare ocol. De-abia pe seară ieşim în şosea...

Se întrerupse şi privi spre Irina, apoi îşi întoarse întrebător ochii spre Gheorghe Vasile.

- Eu merg cu dumneavoastră până veţi ieşi în şosea, spuse Irina. Cojocaru sări în căruţă, fluieră caii şi se întoarse înapoi pe strada de unde

veniseră. Se auziră din nou, parcă mai surde, focurile de armă; apoi, după un răstimp, răspunsul scurt al mitralierei. Caii alergau repede, cu un zgomot asurzitor, întovărăşiţi de un căţeluş prăfuit şi speriat. Irina îşi ţinea anevoie echilibrul între lăzile care zvâcneau îndesat la hopuri, lovindu-se una într-alta. După câteva sute de metri caii se poticniră obosiţi. Cojocaru săltă hăţurile şi-i lăsă să meargă la pas.

- Cunosc eu un drum, spuse din nou întorcând capul şi zâmbindu-le. Treceau acum pe o stradă cu duzi bătrâni şi case mici, sărăcăcioase, ascunse

În umbră. Dinapoia gardurilor apăreau necontenit copii şi femei care-i priveau cu o stăpânită curiozitate. Strada părea pustie.

- S-au speriat oamenii, vorbi Cojocaru şi iar îşi învârti biciul foarte sus în aer.

La capătul străzii trebui să oprească. Două camioane militare, încărcate cu soldaţi, veneau în goană dinspre centru, claxonând încontinuu. Oamenii năvăliră deodată de prin curţi şi din case şi, în câteva, clipe strada se însufleţi.

- Să ştiţi c-au intrat ruşii, auzi Irina pe o femeie şi o zări trăgându-şi tulpanul peste gură.

- De-abia sunt la Buzău, spuse cineva. Nu ajung înainte de două, trei zile...

- Numai de nu ne-ar ocupa nemţii pân-atunci, vorbi un altul. S-aude c-ar fi trecut Dunărea dinspre Bulgaria şi vin spre noi...

Peste câteva sute de metri, Cojocaru opri căruţa în dreptul unei cişmele, coborî cu o găleată şi dădu de băut cailor.

- Ce facem, vere? întrebă Gheorghe Vasile.

- N-aveţi grijă, cunosc eu drumul, vorbi liniştit Cojocaru. Dar e mare ocol... Lăsă caii să se odihnească şi-şi răsuci o ţigară. învăţătorul se scotoci şi el

prin buzunare, îşi găsi pachetul, alese o ţigară pe jumătate scuturată de tutun şi o aprinse. Irina ţinea hăţurile, privind vag înaintea ei.

- Ar trebui să ne grăbim, spuse încet, mai mult pentru sine, Gheorghe Vasile.

Apoi o porniră din nou. Treceau pe străzi sărăcăcioase, nepietruite, cu praful de-o palmă, cu case mărunte şi dărăpănate, asemenea bordeielor. In grădinile sălbăticite, cu gardurile rupte, porumbul şi floarea-soarelui creşteau alături de nalbă şi zorele. Cojocaru opri căruţa la o răspântie şi privi pe sub sprâncene în jurul lui, ca şi cum ar fi încercat să recunoască drumul, apoi îndemnă caii pe cea mai mizeră dintre uliţe, desfundată, plină de gropi. Câţiva câini mari, ciobăneşti, izbucniră deodată din mai multe curţi şi începură să-i latre. La garduri

apăreau figuri somnoroase, speriate, care-i petreceau cu ochii până ce se pierdeau în norul de praf. După vreo sută de metri, căruţa se înfundă într-o groapă şi toate opintirile cailor nu o putură sălta. Cojocaru trecu hăţurile Irinei şi sări din căruţă, urmat la câteva clipe de învăţător. Puseră amândoi umerii şi începură să împingă, înconjuraţi de câini. După câteva încercări zadarnice Cojocaru începu să înjure. Dintr-o curte ieşiră doi bărbaţi şi se apropiară, strigând, ameninţând, gonind câinii. Puseră şi ei umărul, Irina învârti biciul pe deasupra cailor şi căruţa săltă din groapă.

- Dar unde vă duceţi? întrebă unul dintre ei.

- Către Giurgiu, le spuse învăţătorul. Avem o bibliotecă preţioasă cu noi. Vin ruşii...

Omul continuă să-l privească, cu pleoapele apropiate în bătaia puternică a soarelui, aşteptând, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

- Avem lucruri preţioase, cărţi pentru *Aşezămintele culturale.* Le punem la adăpost...

Omul începu să se scarpine în creştetul capului.

- Vedeţi că drumul iar se înfundă, spuse. La spatele cârciumii sunt Gropile lui Davidoglu. Să n-o luaţi pe-acolo. Când ajungeţi la felinar, s-o luaţi pe mâna stângă...

Gheorghe Vasile îi mulţumi scoţându-şi pălăria, şi căruţa porni din nou. De astă dată mâna Irina, iar ei doi umblau alături de căruţă, în praf, apărându-se de câini. Soarele era acum deasupra capetelor şi cu cât înaintau cu atât praful se făcea mai dens. La un moment dat, uliţa părea că dispare, înghiţită de maidane. Ultimele cocioabe le lăsaseră în urmă. Irina trase hăţurile şi opri caii.

- Cred că am trecut de felinar, spuse. Nu mai zăresc alte case... Dinspre maidan se îndrepta spre ei o femeie bătrână purtând un coş.

Cojocaru îi ieşi înainte.

- E un felinar pe-aici? o întrebă.

Bătrâna îşi lăsă coşul jos, în iarbă, şi-l privi pe furiş, mai mult cu coada ochiului.

- Pe cine căutaţi?

- Vrem să mergem la Giurgiu, spuse Gheorghe Vasile. Căutăm o cârciumă, la Gropile lui Davidoglu...

Bătrâna înălţă capul şi-i privi pe amândoi scurt, pieziş, cu neîncredere.

- E pe mâna dreaptă, după ce treceţi de maidan...

Porniră din nou, Irina ţinând hăţurile. Nămiaza era fierbinte şi îşi acoperi capul cu un tulpan. Caii înaintau greu, căci nu mai era drum de căruţă, ci doar o serie de cărări prăfuite, croite la întâmplare, împletindu-se şi despărţindu-se fără nici o noimă. Pe maidan crescuseră bălării şi muşeţel, şi din loc în loc se ridicau movile de bălegar şi gunoaie. După câteva sute de metri zăriră

felinarul şi puţin în faţa lui o cârciumă. Mai departe, pe mâna stângă, începeau iar cocioabele.

- Eu zic să ne oprim la cârciumă, să mai răsufle caii, spuse Cojocaru.

La apusul soarelui nu ieşiseră încă în şosea. Rămăseseră mai bine de un ceas la cârciumă, să mănânce, în timp ce caii se odihneau în umbra rară a salcâmilor. Veneau mereu oameni să afle veşti, căci cârciumarul avea un aparat de radio. Se anunţa că ruşii înaintau în marş forţat spre Capitală. înconjurat şi atacat necontenit de avioane, Bucureştiul rezista; nicăieri forţele germane nu izbutiră să pătrundă în oraş.

Au plecat pe la două, în plină arşiţă, şi au vrut să iasă în câmp ocolind Gropile lui Davidoglu. Drumul era greu. Trebuia mai întâi să urce un dâmb care se înălţa deasupra unei cărămidarii părăsite. Câţiva oameni au venit cu ei să le dea o mână de ajutor împingând căruţa la urcuş. Afară de învăţător şi Cojocaru, cinci bărbaţi zdraveni puseseră umărul şi împingeau, în timp ce Irina mâna rotindu-şi neîndemânatică biciul pe deasupra cailor. Când au adus căruţa sus pe dâmb, s-au trezit cu avionul în faţa lor, venind parcă de-a dreptul spre ei. Zbura foarte jos pe deasupra grădinilor, cu motorul stins. Oamenii se zvârliră toţi la pământ. Irina strânse frâul cu toată puterea şi-şi dădu puţin capul pe spate, privind drept în faţa ei. I se păru că zăreşte un zâmbet mirat pe figura tânărului din carlingă, apoi văzu foarte limpede mitraliera şi aşteptă. Avionul trecu pe deasupra ei, fără zgomot, şi în clipa următoare Irina întoarse capul. Pilotul întoarse şi el

capul, continuând să-i zâmbească. Apoi auzi motorul reaprinzându-se, avionul câştigă înălţime, se lăsă pe o aripă şi se îndreptă spre cârciumă. Abia câteva lungi secunde în urmă se auzi mitraliera. Oamenii se ridicaseră şi priveau acum înapoi, spre cârciumă. Apoi se risipiră, doi dintre ei lăsându-se să alunece pe panta abruptă de lut care cobora chiar deasupra cuptorului părăsit, ceilalţi întorcându-se pe drumul pe care urcaseră.

O jumătate de ceas au mers pe dâmb, Cojocaru conducând caii de căpăstru, iar Irina şi Gheorghe Vasile în urma căruţei, cu ochii pe roţi. Au coborât apoi la grădinărie întâmpinaţi de departe de câini. Dintr-un bordei ieşi un bărbat aproape bătrân şi se apropie de ei. Le arătă ceva cu mâna, departe, dincolo de bordeie şi lanurile de porumb, apoi începu să gesticuleze, bolborosind.

- E mut, săracul! spuse Cojocaru. Am nimerit-o prost...

Se suiră toţi trei în căruţă şi caii începură să înainteze la pas, căci drumul era desfundat. Dar după câteva sute de metri, dintr-un şanţ se ridică un soldat Şi le făcu semn cu mâna să oprească.

- Unde vă duceţi? le strigă el. Acolo sunt patrule germane. Au atacat de trei ori de azi-dimineată...

Din şanţ se mai ridicară câţiva soldaţi, apoi alţii apărură din lanul de porumb. Erau murdari, cu mâinile însângerate. Un sergent-major se apropie de cai şi începu să-i mângâie pe cap.

Se întoarseră la grădinărie, unde îi aştepta mutul înconjurat de câini. Gesticula şi mormăia întruna. Le făcu semn să vină după el. Căruţa ocoli straturile cu castraveţi şi roşii şi pătrunse într-un maidan acoperit de bălării. Mutul le arătă, prin gesturi încurcate, zidul unei căsuţe sărăcăcioase, pitite printre câţiva vişini pricăjiţi. I-au mulţumit şi s-au îndreptat într-acolo. Le-a trebuit aproape un ceas ca să traverseze maidanul, căci nu era nici un fel de drum. Irina trăgea caii de căpăstru, iar Cojocaru şi Gheorghe Vasile împingeau căruţa, înjurând. Când au ajuns în spatele casei, Cojocaru începu să strige. Ii răspunse, târziu, lătratul depărtat al unui câine. Cojocaru sări gardul în grădină şi strigă din nou. Casa era pustie. încercă de mai multe ori uşa, apoi se reîntoarse şi, cu mare greutate, aduse căruţa până în faţa casei. Se plecă şi cercetă roţile una câte una, apoi înjură din nou şi scuipă în lături, cu necaz. Curând se apropie de ei o femeie.

- Pe cine căutaţi? îi întrebă de departe, învăţătorul îşi scoase politicos pălăria.

- Mergem la Giurgiu, începu el. Avem cu noi...

- Păi aţi greşit drumul, îl întrerupse femeia. Pe aici intraţi în Bucureşti...

- Cunosc eu un drum, făcu Cojocaru. Femeia îl privi lung şi clătină din cap.

- Alt drum nu e decât pe la Gropile lui Davidoglu...

Şi arătă cu mâna peste maidan, către grădinărie. Cojocaru scuipă din nou, de mai multe ori, şi fără să mai adauge un cuvânt se urcă în căruţă şi dete bici cailor. Femeia se feri speriată. Trecând prin faţa ei, învăţătorul îşi scoase pălăria şi se înclină.

Câtva timp, caii înaintară repede. Era un drum de căruţe, destul de bun,

care ducea printre câmpuri virane şi bordeie către un grup de case. Arşiţa se mai potolise, dar îi orbea praful. Ajunseră în dreptul caselor, şi oamenii începeau să iasă la garduri, privindu-i.

- Am intrat în Bucureşti, spuse învăţătorul cu părere de rău. Cojocaru învârti biciul chiuind şi căruţa trecu în goană prin faţa caselor.

După o jumătate de ceas lăsase în urmă ultima cocioabă şi ieşi într-un câmp viran la capătul căruia se zărea o fabrică. întoarse capul către învăţător şi zâmbi, arătându-i-o cu biciul.

- Pe asta o căutam. V-am spus eu că cunosc drumul... Apropiindu-se, auziră deodată răpăit de mitralieră, pornit parcă de pe zidurile

fabricii. Caii se smuciră şi o luară la goană. Cineva le strigă ceva de pe câmp,

dar nu se înţelegea ce spune. Mitraliera răpăi din nou şi când auzi şuierând gloanţele pe deasupra lor, Cojocaru opri caii.

- Sunteţi nebuni! le strigă cineva de pe maidan.

- înapoi! se auzi un alt glas. Fabrica e ocupată de nemţi...

Zăriră atunci risipiţi pe maidan, lipiţi de pământ, pitiţi în iarbă, câţiva soldaţi şi civili înarmaţi, care le făceau semne cu mâna. înjurând, Cojocaru trase hăţurile şi întoarse căruţa. Soarele apunea roşu, într-un cer întunecat de praf şi de fum, când au poposit în dreptul unei fântâni să adape caii. De-abia atunci Irina le arătă tulpanul găurit de un glonte.

- L-am simţit când a trecut prin păr, le spuse.

Aproape de miezul nopţii, Cojocaru înţelese că se rătăcise şi întoarse căruţa spre cărămidăria părăsită de lângă Gropile lui Davidoglu, pe unde trecuseră din nou, după multe ocoluri pe maidane şi printre grădinarii, cu vreun ceas mai înainte. Ajunseră pe la unu noaptea.

- Plecăm în zori, spuse Cojocaru deshămând şi ducându-i să pască, împiedicaţi, pe câmp.

Apoi se sui în căruţă, cască de câteva ori, se înveli cu o şubă şi adormi repede. Ceilalţi doi îşi făcură culcuş de paie la gura unui cuptor ruinat şi se culcară acoperiţi cu pături. După câtva timp, Irina se ridică.

- Nu pot să dorm, spuse.

Călcând uşor, cu grijă, trecu prin faţa căruţei şi ajungând în câmp se îndreptă spre cai. începu să-i mângâie pe grumaz, vorbindu-le încet, lângă ureche. Oraşul se ghicea departe, stând la pândă, neadormit. Din loc în loc cerul pâlpâia străpuns de vâlvătăi rumene şi la răstimpuri se auzeau, înăbuşite, bubuituri. Irina îşi lipi obrazul de gâtul calului şi aşteptă. Apoi se întoarse încet spre ruine. învăţătorul se trezise şi fuma, ascunzându-şi ţigara în pumn.

- Ar trebui să plecăm, şopti el. Să nu ne prindă ruşii. Ea se aşeză pe paie şi întinse mâna spre căruţă.

- Doarme. Să-l mai lăsăm măcar un ceas...

- Mi-a pierit somnul, făcu învăţătorul strângându-şi pătura în jurul trupului. Apoi, câtva timp, tăcură amândoi, ascultând. Greierii îşi potoliseră ţiuitul.

Se auzea paşii scurţi, împiedicaţi, ai cailor şi, înăbuşită, răsuflarea adâncă a lui Cojocaru.

- Eu i-am spus, începu deodată Irina, i-am spus că degeaba bea,

degeaba fumează. Astea nu folosesc multă vreme. Astea sunt bune la început, o zi, două. Acum trebuie să-şi vină în fire şi să se roage. Spunea: „Cui să mă rog dacă nu cred? La ce Dumnezeu să mă rog dacă nu există?..." Dar eu i-am spus să se roage pentru ea. Ea, Ioana, are nevoie de rugăciunile lui. Să se roage la Dumnezeul în care credea ea. Ioana credea în Dumnezeu...

- A spus că nu există Dumnezeu? o întrerupse Gheorghe Vasile cu un ton neaşteptat de solemn. Mare greşeală. Ştiinţa şi cultura au demonstrat că Dumnezeu există. Am eu o sumă de cărţi. Am să-i dau să citească...

- Eu i-am spus, continuă Irina. Trebuie să se roage. Asta e dragoste adevărată: să creadă în ce credea ea, Ioana. Numai că el, împăratul, are ceva pe suflet...

Se opri brusc şi-i trecu palma pe faţă. Simţi cum învăţătorul o privea încordat, scrutând întunericul.

- Ştiinţa a demonstrat că Dumnezeu există, vorbi el. Legile naturii sunt legi hotărâte de Dumnezeu. De aceea omul e muritor. Ştiinţa a dovedit că dacă am fi nemuritori, pământul ar ajunge neîncăpător în două, trei generaţii...

- îmi povestea de Ioana, continuă Irina, coborând glasul. Eu i-am spus: „Dacă vrei să afli despre Ioana, du-te de stai de vorbă cu colonelul." Mă privea ca un nebun, ascultându-mă. Băuse mult în seara aceea şi mă silise şi pe mine să beau. îmi ardea fruntea. „Ce poate să-mi spună Băleanu despre Ioana? mă întreba. N-a cunoscut-o. N-a întâlnit-o niciodată..." Ştiu, i-am spus. Dar colonelul Băleanu e un om cu suflet bun. El a aflat mângâiere de la Dumnezeu. El ştie să-ţi vorbească şi să te mângâie. El e foarte aproape de Ioana... „Vorbeşti prostii!", mi-a spus. „Degeaba te superi, i-am spus eu. Pentru Ioana nu mai poţi face acum decât un singur lucru: să te rogi pentru ea. Şi până nu te vei ruga, nu te vei linişti..."

- I-ai spus bine, făcu învăţătorul. Ai avut dreptate. Ştiinţa şi credinţa sunt mângâierea omului...

- Când l-am văzut întâia oară pe colonel, continuă Irina scoborând şi mai mult glasul, mi-era frică. îmi spusese Ştefan ceva. Dar nu-l înţelesese bine. Colonelul n-a spus că Dumnezeu l-a pedepsit pentru că l-a pălmuit pe Spiridon...

- Când l-a pălmuit? o întrerupse învăţătorul.

- Odată, de mult, când s-au certat ei pentru nu ştiu ce lucru. L-a pălmuit, dar şi-a cerut apoi iertare...

- Nu trebuia să-l pălmuiască, vorbi cu gravitate învăţătorul.

- Şi-a cerut iertare şi s-au împăcat. Nu din cauza asta şi-a pierdut vederea. Colonelul n-a voit să spună asta. El a înţeles că toate vin de la Dumnezeu şi s-a împăcat, a găsit mângâiere. Asta vrea să-i spună lui Ştefan... Aşa mi-a spus şi Cătălina.

- Cătălina e nevasta lui?

- Nu. Ea vrea să se logodească, dar nu vrea el. Spune că e prea tânără şi prea frumoasă ca să-şi îngroape viaţa căsătorindu-se cu un invalid.

- Are dreptate colonelul, spuse Gheorghe Vasile. Judecă bărbăteşte şi e înţelept.

- Dar ea îl iubeşte. El îi spune mereu: „Să mai aşteptăm un an, doi, să vedem dacă ai să mai vrei şi atunci..." Şi ea îi răspunde: „într-un an, doi, poate arn să mor, poate am să fiu bătrână..."

- S-aude ceva! şopti învăţătorul ridicându-se speriat în capul oaselor. Parcă şi caii ar fi simţit ceva, căci, câteva clipe nu li se mai auziră nici

paşii lor împiedicaţi, nici răsuflarea. Din întuneric se îndrepta spre ei un grup de oameni călcând uşor, tăcuţi, ferindu-se să facă zgomot. Irina sări brusc în picioare şi se apropie de căruţă. îi văzu venind şi începu să-i desluşească; era o patrulă călăuzită de câţiva civili. Atunci se trezi şi Cojocaru. Un militar se apropie de ei.

- Sunteţi de mult aici? întrebă în şoaptă.

- De azi-noapte, spuse Cojocaru.

- Atunci n-au putut să-l vadă, vorbi unul dintre civili. S-a lăsat pe seară; era încă lumină...

- N-aţi văzut cumva avionul? întrebă militarul. A aterizat forţat undeva pe aici, prin apropiere. I s-o fi terminat benzina sau o fi avut vreun accident. L-au văzut oamenii cum s-a lăsat aseară pe câmp...

- Noi nu l-am văzut, spuse Cojocaru.

Se apropiase şi Gheorghe Vasile şi asculta, tot strângându-şi pătura în spate, căci se făcuse frig.

- Atunci, haideţi! făcu militarul adresându-se grupului.

Îi priviră cum se depărtează tăcuţi, îndreptându-se către grădinarii. Câţiva se abătuseră în spatele cărămidăriei şi începură să se caţere pe panta abruptă şi lunecoasă a dâmbului.

- Tare aş merge şi eu cu ei! făcu Cojocaru. Să văd cum prind avionul...

- Eu zic c-ar fi mai bine să plecăm, spuse învăţătorul. S-ajungem devreme în şosea...

Cojocaru îşi potoli căscatul bătându-se cu palma peste gură, sări din căruţă şi se îndreptă agale spre cai.

Totuşi n-au plecat decât când se lumina de ziuă. Căruţa se urni greu şi Cojocaru chiui rotindu-şi de mai multe ori biciul în aer. Era încă destul de răcoare. învăţătorul şi Irina merseră câtva timp pe lângă căruţă, să se dezmorţească. Aburi uşori pluteau pe deasupra câmpului şi peste grădinarii. De pretutindeni se auzea ciripit de vrăbii şi câte o pasăre mai mare săgeta la răstimpuri din tufişuri, zburând foarte jos, gata să se împiedice între picioarele cailor. în faţa lor se întindeau lanurile de porumb. După ce merseră mai bine de un kilometru pe câmp, găsiră şoseaua şi Cojocaru opri căruţa ca să se urce ăilalţi. Apoi începu să mâne caii la trap, fluierând. Curând răsări soarele. Se uitau la el cum se ridică în zarea tulbure, aburită, şi deodată se auzi zgomotul

motorului şi văzură avionul luându-şi zborul chiar din faţa lor, aproape atingând vârfurile porumbilor, venind de-a dreptul spre ei, ca şi cum ar fi vrut să-i strivească. Caii smuciră căruţa. Irina ridicase capul, zâmbind.

Aviatorul parcă ar fi recunoscut-o, căci îi zâmbi şi el şi o salută ducându-şi mâna la frunte. Câteva clipe în urmă avionul câştigase destulă înălţime şi, lăsându-se pe o aripă, se roti lin îndreptându-se din nou spre ei.

- Să ştii că trage în noi! făcu învăţătorul ghemuindu-se între lăzi. Irina sări atunci din căruţă şi începu să fluture tulpanul în aer, făcând semne.

Aviatorul o privea amuzat, zâmbind.

- Lasă-ne în pace! strigă ea cât putu mai tare. Vezi-ţi de treaba ta. Noi nu mergem la război!...

Avionul se pierdu pe deasupra lanurilor de porumb. Cojocaru sărise şi el din căruţă şi ţinea caii de căpăstru.

- Să mai aşteptăm, să vedem ce face, spuse. Că dacă se-nvârteşte mereu tot pe deasupra noastră, se sperie caii şi ne zvârle în şanţ... Cum de nu l-or fi găsit azi-noapte? adăugă el mâniat. Se lăsase aici, în dosul lanului de porumb, şi nu l-a simţit nimeni...

Aşteptară câteva minute, pe gânduri, aproape visători, parcă ar fi fost fermecaţi de ciripitul păsărilor. Avionul se auzea acum tot mai stins, departe, îl mai văzură o dată, destul de sus, apoi îl urmăriră cum se lasă în bot, în direcţia cârciumii, şi târziu auziră mitraliera. Se suiră toţi în căruţă şi porniră.

Câmpul era pustiu. Pe alocuri, arăturile abia începute păreau întrerupte şi părăsite în mare grabă. Târziu zăriră un copilandru ieşind dintr-un lan de porumb cu un braţ de ştiuleţi.

- Ăsta-i drumul Giurgiului? întrebă Cojocaru oprind caii. Băiatul se apropie tăcut de căruţă.

- Pe-aici ieşiţi în şoseaua de Ciulniţa, spre Bărăgan...

- E bună, şi asta, spuse Cojocaru, şi-şi fluieră caii...

Pe la ceasul zece opriră căruţa lângă un şanţ prin care se scurgea încă un fir de apă, apărată de iarba mare şi proaspătă. Coborâră şi mâncară pe marginea şanţului. Cojocaru îşi frecă mult timp mâna ţeapănă, ca şi cum ar fi vrut să şi-o dezmorţească. Apoi îşi răsuci o ţigară şi începu să fumeze pe îndelete, cu nesaţ.

- Dar ce căutăm la Ciulniţa? întrebă târziu învăţătorul. Ne depărtăm...

- Cunosc eu drumul, n-aveţi grijă. Doar să ieşim în şosea. După aceea, o luăm la dreapta şi coborâm la Dunăre...

Îşi sfârşi tăcut ţigara, apoi mai dădu o găleată de băut cailor şi se suiră toţi în căruţă. Abia făcură câteva sute de metri când, din depărtare, văzură venind în faţa lor o coloană de camioane militare. Cojocaru opri căruţa chiar pe marginea şanţului. Primul camion trecu pe lângă ei în goană, într-un nor de

praf, şi şoferul le făcu semn cu mâna să rămână acolo, nemişcaţi. începură să treacă ambulanţe, camioane încărcate cu soldaţi, câteva camioane cisterne, maşini şi apoi văzură un fel de vagon imens, pe opt roţi, pe care-l trăgea un tractor uriaş. Fiecare vehicul avea mitralierele în poziţie de tragere, iar pe vagon erau instalate tunuri antiaeriene.

După ce ultimul camion se pierdu în norul gros de praf, îşi luară toţi palmele de la gură şi începură să tuşească.

- Erau germani, spuse învăţătorul. Vin dinspre Ciulniţa. Asta înseamnă că după ei vin ruşii. O să vedeţi că ne-ntâlnim cu ruşii...

- N-avea dumneata grijă, vorbi Cojocaru. Până să vină ruşii, noi ajungem la Dunăre...

Căruţa înainta anevoie prin praf. Lăsară în urmă lanurile de porumb şi treceau acum printre mirişti. Cojocaru scuipa mereu. Târziu întâlniră un car cu boi. Mâna un moşneag. Când ajunse în dreptul lui, Gheorghe Vasile nu se mai putu abţine şi-l întrebă.

- Cum ajungem la Giurgiu? Bătrânul îşi înălţă codirişca şi le arătă.

- O luaţi la dreapta. Dar sa ştiţi că e drumul prost...

- Ne descurcăm noi, spuse Cojocaru. Bătrânul îi zâmbi clătinând din cap.

- Să nu o luaţi pe şoseaua naţională, că pe-acolo vin nemţii. S-aude c-au trecut Dunărea din Bulgaria şi urcă spre Bucureşti...

Gheorghe Vasile îşi scoase pălăria şi-l salută, mulţumindu-i. Cojocaru îşi îndemnă caii, fluierându-i. Soarele bătea acum tot mai puternic şi Irina îşi trase tulpanul pe cap.

- Să vă văd ajunşi în şosea şi mă întorc, le spuse.

De-abia după ce înaintaseră vreo câteva sute de metri pe primul drum pe care-l întâlniseră pe mâna dreaptă, Cojocaru recunoscu că bătrânul avusese dreptate. Drumul fusese cândva un drum de care, dar ploile îl zdrenţuiseră, săpând şanţuri adânci de-a lungul şi de-a latul, apoi veniseră secetele şi îl crăpară în bucăţi, şi acum nu mai rămăsese decât o serie de gropi şi hârtoape, şerpuind printre arături şi mirişti. Caii înaintau din ce în ce mai greu, oprindu-se necontenit, cu grumazul încordat, cu capetele aproape atingând praful. Irina sărise din căruţă şi umbla pe margine. Curând coborî şi învăţătorul.

- Eu cred că am greşit drumul, spuse.

- Ăsta-i drumul de care vorbea moşul. Prea e prost...

Foarte departe, se zăreau câteva căsuţe de ţară, dar aici, în jurul lor, pe niirişti şi arături, nu se simţea ţipenie de om. Pe la nămiaza, auziră uruit de

avioane şi ridicară toţi capetele. La vreo mie de metri zbura o escadrilă întreagă, în unghi ascuţit, ca berzele.

- Ăştia sunt americani, spuse Cojocaru.

Cât timp au urmărit cu ochii escadrila, caii s-au odihnit, cu capetele plecate în praf, tresărind necontenit ca să alunge muştele. Apoi Cojocaru îşi învârti din nou biciul şi căruţa se urni cu un geamăt prelung, scârţâind din toate încheieturile. Nu trecu însă mult şi o roată de la spate alunecă într-o groapă. în clipa următoare căruţa se lăsă într-o rână, strivind roata, şi lăzile se ciocniră, două dintre ele prăvălindu-se în drum şi revărsându-şi pachetele cu cărţi până în marginea arăturii. Cojocaru începu să fluiere a pagubă şi sări să deshame caii. învăţătorul încremenise cu ochii la căruţa pe jumătate răsturnată. Doar Irina îşi păstrase seninătatea şi începu să adune cărţile, fără să spună un cuvânt.

- Acum, am pus-o de mămăligă! făcu Cojocaru scărpinându-se în cap, gânditor.

Apucă caii de căpăstru, îi trase după el câţiva paşi, îi împiedică pe marginea drumului, apoi se reîntoarse la căruţă şi se aplecă să cerceteze roata. Se apropiase şi învăţătorul, speriat, ştergându-şi în neştire fruntea.

Irina aduna cărţile, le scutura de praf, una câte una, şi le aşeza pe marginea drumului, pe un petic de iarbă ofilită.

- întâi şi-ntâi, trebuie să dăm jos lăzile, vorbi Cojocaru. Apoi ridicăm căruţa şi dregem osia. Dacă om putea, cu sculele pe care le am, adăugă el zâmbind şi, întorcându-se, scuipă foarte departe, tocmai peste şanţ.

Ca să poată coborî lăzile, au fost nevoiţi să le golească întâi mai mult de jumătate. Cojocaru scotea pachetele si Irina cu învăţătorul le primeau în braţe şi le aşezau pe marginea drumului. într-un ceas erau toţi uzi leoarcă şi plini de praf, dar izbutiseră să coboare lăzile, să le împingă la marginea drumului şi să ridice căruţa. Cojocaru îşi adusese sculele şi le aşezase lângă el, în praf.

- De dres, tot am s-o dreg eu, spuse târziu, dar pe drumul ăsta n-o să poată duce lăzile. De-abia pe şoseaua Giurgiului mă încumeisă le mai duc...

- Atunci ce ne facem? întrebă pălind învăţătorul.

- N-avea dumneata grijă, că ne descurcăm noi...

Îşi răsuci gânditor o ţigară şi o fuma pe îndelete, tot privind şi pipăind osia ruptă, fluierând la răstimpuri. învăţătorul se aşezase istovit pe marginea şanţului, alături de pachetele cu cărţi. Când îşi sfârşi ţigara, Cojocaru se aşeză la lucru. După o jumătate de ceas se ridică din praf, îşi strânse sculele, le zvârli în căruţă, apoi înhamă caii.

- Mă duc în sat să caut un car cu boi, le spuse.

Dar nu se mai încumetă să se urce în căruţă. Luă căpăstrul în mâna sănătoasă şi porni. Irina îl petrecu tăcută o bucată de vreme, apoi se reîntoarse şi se aşeză lângă socru-său.

- Eu zic să nu faci încă *Aşez.ămintele*, îi spuse. Să mai aştepţi, să vezi întâi cum se poartă ruşii...

Învăţătorul îi aruncă o privire scurtă.

- Acum, că m-am apucat, nu mai mă las! spuse.

Se făcuse foarte cald şi nicăieri nu se afla nici un petic de umbră. Schimbară de mai multe ori locul, aşezându-se cu spatele lipit de lăzi. Norul de praf pe care-l lăsa în urma ei căruţa se zărea încă, foarte departe. Târziu, Gheorghe Vasile se ridică, alese la întâmplare o cărţulie din pachetele care se rupseseră, îşi puse ochelarii şi începu să citească. Irina îşi proptise faţa în palmă şi-l privea.

Cu puţin timp înainte de asfinţit, Cojocaru se întoarse călare pe un cal, ţinând pe celălalt de căpăstru. Părea abătut.

- Oamenii spun că am greşit drumul, începu el descălecând alene şi lăsând caii liberi. Că drumul care dă în şoseaua Giurgiului e ceva mai sus. Ne-am luat după moşneagul ăla...

- Şi acum ce facem? întrebă învăţătorul, privindu-l pe deasupra ochelarilor.

- Vin oamenii, mai pe seară, cu un car cu boi, să ducem lăzile... Se întinse pe marginea drumului, îşi puse haina căpătâi şi adormi.

În noaptea aceea, Irina şi învăţătorul au dormit la preot, iar Cojocaru într-un hambar, pe paie, la casa omului care le împrumutase carul cu boi. Dar au adormit greu, pentru că, în afară de copii, aproape nimeni nu izbutise să adoarmă. Jandarmul citise de cu seară proclamaţia guvernului. Trupele sovietice trebuiau primite cu încredere şi prietenie, căci veneau ca să ne ajute la eliberarea teritoriului. Iar la radio se anunţase că ruşii

înaintează vertiginos, aflându-se la mai puţin de o sută de kilometri de Capitală. Se mai anunţase că ultimele unităţi germane care încercuiau şi atacau de trei zile Bucureştiul fuseseră dezarmate, şi Capitala aştepta acum intrarea victorioasă a armatelor eliberatoare. Oamenii ascultaseră în tăcere proclamaţia, apoi se risipiră pe la casele lor şi, îndată ce se întunecase bine, îşi reluară munca începută încă din seara când se aflase de lovitura de stat a Regelui şi de intrarea ruşilor în ţară; fiecare îşi îngropa ce avea mai de preţ şi pregătea ascunzători pentru vite şi pentru femei.

Se treziră în zori, neodihniţi. Omul se învoise ca pentru suma propusă de învăţător să transporte lăzile în carul lui cu boi, vreo cincisprezece kilometri, până în şoseaua Giurgiului. Satul întreg se trezise înaintea lor, dar aproape nimeni nu îndrăznea să se depărteze de casă, şi oamenii îi priveau miraţi, aproape cu teamă, văzându-i că pleacă. Irina şi învăţătorul umblau pe jos, în frunte, apoi venea carul cu boi, iar la urmă Cojocaru, în căruţa goală, chiuind.

Era o dimineaţă rece, în care parcă se presimţea toamna. Drumul era bun Şi înaintau destul de repede, căci omul nu-şi slăbea deloc boii. La vreun kilometru după ce ieşiră din sat, întâlniră doi bărbaţi călări, stând neclintiţi pe ^{0} movilă din marginea drumului; făcuseră toată noaptea de strajă şi acum

aşteptau să vină alţii, să-i înlocuiască. în afară de ei, n-au mai zărit pe nimeni. De o parte şi de alta se întindea la nesfârşit câmpia pustie. După vreo cinci kilometri, trecură prin marginea unui sat. în şosea aşteptau jandarmul şi primarul. Erau şi ei nedormiţi şi cu ochii tulburi şi-i priviră lung cum trec prin faţa lor. Irina şi învăţătorul se suiseră în căruţă. Cojocaru mâna abătut, fără să mai chiuie, frecându-şi la răstimpuri mâna înţepenită. Apoi, la câteva sute de metri, întâlniră doi copilandri călări, făcând de strajă, cu ochii pironiţi în zarea aburită a Bărăganului.

De mult, nu mai vorbea nimeni. Când s-au apropiat de un cătun, câţiva câini jigăriţi au ieşit să-i întâmpine, lătrând. Dar s-au potolit repede, reîntorcându-se gemând şi pierzându-se prin curţi. Casele păreau părăsite. Doar de partea cealaltă a cătunului au întâlnit pe preot, încălţat în cizme, cu pulpana anteriului ridicată, călare pe un cal vânăt, aşteptând.

- S-aude că sunt pe-aproape! le strigă.

Omul începu să-şi bată boii cu deznădejde. Apoi, după câteva sute de metri, sări din car şi apucând de jug începu să tragă, îndemnându-şi boii. Curând, se dădură jos şi Irina cu învăţătorul şi puseră şi ei mâna pe jug, împingând.

Apoi s-au apropiat de un alt sat.

- E Izvoarele! făcu omul. Nu mai avem mult!

Aici aştepta, alături de primar, de preot şi de jandarm, un băietan foarte palid, îmbrăcat în uniforma Şcolii Normale. Părea speriat şi-şi rotea necontenit privirile în toate părţile.

- L-am adus cu noi, că ştie puţin ruseşte! spuse jandarmul încercând să zâmbească.

Îndată ce trecură de sat, omul apucă din nou, cu amândouă mâinile,

jugul şi reîncepu să împingă, opintindu-se din toate puterile, cu fruntea plecată, strângând din dinţi. De cealaltă parte, împingeau tăcuţi, răsuflând greu, Irina şi învăţătorul. La răstimpuri, Cojocaru se dădea jos şi biciuia boii, cu sete, înjurând.

- Nu mai avem mult! spuse omul ridicând capul şi ştergându-şi sudoarea cu dosul palmei. Şoseaua e acolo, unde se vede salcâmul...

Apoi rămase cu gura căscată, lângă boi, cu privirile pierdute. Departe, la orizont, se zărea un nor de praf. Se întoarse tulburat către învăţător.

- Ei sunt! spuse cu un efort, înghiţind greu. Ce ne facem cu femeia?... Amuţiră toţi, privind norul de praf.

- Poate avem timp să ne-ntoarcem în sat, spuse târziu Cojocaru. Omul clătină din cap, apoi îşi trecu din nou palma pe faţă.

- Mai bine o luăm pe câmp, prin arături, şi ne ascundem, spuse.

În clipa următoare văzură venind spre ei, în goană, doi călăreţi. Omul ieşi în mijlocul drumului şi le făcu semn ridicându-şi braţele.

- Vin ruşii! le strigă de departe unul dintre călăreţi trecând pe lângă ei fără să se oprească.

- Luaţi femeia! strigară ei laolaltă, arătând spre Irina, care rămăsese senină lângă boi, zâmbind.

Celălalt izbuti să-şi frâneze calul şi se întoarse. Sudoarea îi curgea şiroaie pe obraz.

- Urcaţi-o la spate! le spuse.

Irina se repezi la învăţător şi-l îmbrăţişa. Apoi strânse mâna celorlalţi.

- Să n-aveţi grijă, că acum aţi ieşit la şosea! le strigă.

Cojocaru o ajută să se urce pe cal. Ţinându-se cu mâna dreaptă de umărul bărbatului, Irina rămase multă vreme cu ochii pironiţi pe căruţe. Le văzu cum se mişcă încet, părăsind drumul şi îndreptându-se spre arături, înaintând anevoie, clătinându-se. Toţi trei bărbaţii împingeau acum la jug. în zare, norul creştea, se înălţa, se lăţea, risipindu-se peste câmpuri, acoperind tot mai mult din orizont, întunecându-l.

III

Bibicescu se înscrisese în Partidul Comunist câteva luni după ocuparea ţării de către Soviete. Aşa cum mărturisise prietenilor, nu-i trebuise prea mult timp ca să înţeleagă că ruşii vor fi adevăraţii stăpâni. Observase că actorii şi artiştii care frecventau legaţiile şi institutele anglo-americane deveneau suspecţi. Văzuse cum câteva zeci de comunişti înarmaţi, transportaţi în camioane sovietice, terorizau sindicatele uzinelor şi adunările celorlalte partide politice, fără ca să li se întâmple niciodată nimic. Diviziile româneşti luptau departe, în Ungaria şi Cehoslovacia, alături de ruşi şi împotriva germanilor. Erau împinse întotdeauna în frunte şi decimate. în pofida armistiţiului, toate trupele care se aflaseră pe frontul din Moldova fuseseră capturate şi trimise în Rusia. în ţară aproape că nu se mai găseau unităţi înarmate. încet, încet, jandarmeria, poliţia şi serviciile Siguranţei treceau în mâna comuniştilor. „Trebuie să tragem concluziile, spunea Bibicescu. Ăştia ne sunt stăpânii."

- Şi apoi mai e ceva: e teatrul sovietic. Ruşii au rezolvat o sumă de probleme şi în primul rând problema omului. Este ceea ce încerc să fac şi

eu...

Îi spunea asta în strada Măcelari, într-o după-amiază ploioasă de la sfârşitul lui noiembrie.

- Parcă pe tine te interesa problema Timpului, îl întrerupse Biriş. Timpul concentrat al spectacolului şi celelalte...

- E cam acelaşi lucru. Teatrul sovietic se reîntoarce la Shakespeare. Dar aduce acest lucru nou: conştiinţa unei misiuni istorice.

Biriş îl privi surprins.

- Dar unde ai aflat tu toate lucrurile astea? Cine ţi-a vorbit de Istorie?

- Discutăm la întrunirile noastre. Avem un cerc foarte interesant. Ar trebui să vii cu noi, adăugă după o pauză. Vino acum, la început, cât sunt locuri libere.

Într-un an, doi, toţi intelectualii vor da buzna în partid, dar posturile importante vor fi de mult ocupate...

- Sunt curios să te ascult vorbindu-mi despre Istorie, îl întrerupse Biriş. Mai spune-mi ceva. Vorbeşte-mi despre misiunea istorică.

După obiceiul lui, Bibicescu se plimba dintr-un capăt la altul al camerei. Se opri brusc, îşi băgă mâinile în buzunarele vestonului şi ridică din umeri.

- Văd că nu vrei să fii serios.

- Dimpotrivă, sunt cât se poate de serios. Problema istoriei mă preocupă de vreo cincisprezece ani. Aş vrea să ştiu cum ai descoperit-o şi tu, trei luni după intrarea ruşilor în ţară...

- Ţi-aş putea atrage atenţia că te exprimi greşit. Ce înseamnă „intrarea ruşilor în ţară"? Am semnat un armistiţiu şi acum luptăm împreună împotriva lui Hitler...

- Luptăm alături de aliaţii noştri fireşti, îl întrerupse Biriş, alături, mai ales, de marea noastră aliată, Rusia Sovietică. Astea sunt formule care se întrebuinţează pretutindeni, în presă şi în declaraţiile oficiale. E o chestiune de limbaj şi de oportunitate politică. Dar acum, noi vorbim deschis, între prieteni. Tu singur spuneai că ruşii sunt adevăraţii noştri stăpâni. Suntem de acord, dar aş vrea să ştiu cum, plecând de la problema stăpânului, ai ajuns la aceea a Istoriei...

Bibicescu se oprise iar, lângă fereastră, şi-l privea lung, aproape cu severitate.

- Mi se pare că n-ar fi atât de greu de ghicit. Sovietele sunt pe cale să câştige războiul. Revoluţia rusă va deveni avangarda Istoriei universale. Intrăm într-o nouă fază a evoluţiei omenirii. Omul devine liber să-şi împlinească destinul său istoric. Aşadar...

- Am înţeles, îl întrerupse Biriş. Restul îl cunosc. Voiam să ştiu, doar, de la ce premise filosofice plecai. Acum sunt lămurit... Aş vrea să te mai întreb altceva, în altă ordine de idei. Ce te faci atunci cu *întoarcerea de la Stalingradl...*

În vara aceea, Bibicescu aflase de procesiunile religioase din satele moldovene întru întâmpinarea morţilor de la Stalingrad şi i se păruse că ar putea scrie o dramă cu acest subiect. în câteva zile alcătuise scenariul. îl interesau însă unele amănunte şi voise să întâlnească pe Ştefan. într-o seară apăsătoare de la începutul lui august trecuse pe la Biriş. Catastrofa parcă se presimţea în văzduh. Cerul se apropiase ameninţător, fără stele, stând parcă să se prăbuşească deasupra oraşului. De mulţi ani nu mai venise în strada Măcelari şi Biriş tresări văzându-l intrând. - E un subiect

extraordinar, îi spuse. De când căutam eu un subiect de calitatea asta! Actual, cu rădăcinile în istorie, şi având totuşi o dimensiune mitică. Un mit al morţii, pe jumătate păgân, în mijlocul

secolului XX! S-au mai încercat creaţii dramatice pe motive folclorice, dar erau făcute într-un spirit strâmt, provincial. Trebuie să sugerezi mitul prin mijloace moderne... Să-l luăm într-o seară pe Viziru la masă, adăugase, să-l descoasem amândoi... Biriş îl ascultase fără interes, aproape ursuz. - Nu cred că are să accepte. Omul şi-a pierdut soţia şi copilul, a pierdut tot. Probabil că nu-l interesează destinul miturilor în secolul XX... Bibicescu îl privise nedumerit. - îmi făcea impresia că e un om inteligent, spuse.

- Cum de împaci un mit al morţii cu dobândirea conştiinţei istorice? stărui Biriş.

- Am abandonat de mult proiectul, începu Bibicescu reluându-şi plimbarea. Era o evaziune în folclor. Treceam şi eu, ca foarte multă lume, printr-un moment de criză. Nu vedeam unde se află realitatea. Acum am înţeles. Arta nu se poate regenera decât printr-o reîntoarcere sinceră şi totală la realitate, şi în primul rând la realitatea istorică...

În seara aceea, Biriş trecu pe la cafenea. De curând îşi reluase obiceiul dinainte de război şi aproape în fiecare zi se ducea la cafenea. Atmosfera i se păruse schimbată, căci apăruseră prea multe figuri noi, dar întâlnea totuşi destui cunoscuţi. La unele mese se discutau autorii anglo-saxoni şi sovietici, se vorbea de cărţile şi revistele din Apus, de care fuseseră despărţiţi patru ani de zile şi care începuseră din nou să sosească. La masa de lângă fereastră îl găsea aproape întotdeauna pe Bursuc. Părea acelaşi; doar când râdea şi ochii îi dispăreau în grăsime, se distingeau nenumărate şi foarte fine încreţituri în jurul tâmplelor. Se înscrisese de câtăva vreme în partidul lui Patru Fruncea şi critica guvernul că nu este destul de filosovietic.

- Care vreţi să vă aranjaţi, veniţi acum, repede, striga el rotindu-şi privirile în jurul lui. Veniţi la Revoluţie, că de data aceasta o facem! Avem tancurile cu noi!...

Îl zări intrând pe Biriş şi-i făcu semn cu mâna să vină la masa lui.

- Nu pot rămâne, îi spuse Biriş. îl căutam pe conu' Mişu...

Mişu Weismann venea acum din nou pe la cafenea, jovial, entuziast şi informat. Vorbea din nou de marea lui afacere şi lăsa a se înţelege o iminentă călătorie la Londra.

- Ce ai tu cu plutocraţia anglo-americană? îl întrebă Bursuc. Rămâi cu noi, aici, să facem Revoluţia...

Biriş zâmbi absent şi trecu la o altă masă. Aici se discuta situaţia fronturilor. Se opri doar câteva clipe şi porni mai departe. Făcu încet înconjurul cafenelei, cu ochii după Weismann. în cele din urmă ieşi oarecum decepţionat. Ploaia încetase şi începuse să bată un vânt rece. Biriş îşi ridică gulerul macferlanului şi se îndreptă spre garsoniera Cătălinei. Probabil că la ora aceasta o va găsi acasă şi-l va opri să bea un ceai. Intrând, el îi va spune: - Pot să-ţi

dau o sumă de amănunte despre Bibicescu. A descoperit misiunea istorică a proletariatului şi a abolit mitul întoarcerii de la Stalingrad!... Ea îi va zâmbi sj_i va spune: - îl ştii cum e. Nu-l interesează decât un singur lucru: să poată conduce un teatru. îi e indiferent cine îi dă banii şi ce politică e silit să împărtăşească... - Numai că acum se va certa cu conu' Mişu, îi va spune el. Mişu e de partea anglo-americanilor... - Nu-l cunoşti pe conu' Mişu, îi va răspunde Cătălina. Vor rămâne întotdeauna cei mai buni prieteni. Conu' Mişu e un om extraordinar... Apoi îi va turna ceaiul şi-l va întreba ce se mai întâmplă cu războiul. El va ridica din umeri. - Toată ziua nu vorbim decât despre asta, despre cum merge războiul... Atunci ea se va împinge prin mişcări scurte spre fundul divanului şi va începe să-i vorbească despre Băleanu. - E un om extraordinar, îi va spune, e un sfânt... El îşi va aprinde o nouă ţigară. - Când ai să-l cunoşti şi tu..., va continua Cătălina. Şi-i va vorbi aşa un ceas, un an, un secol, îi va vorbi aşa până la sfârşitul timpurilor, reluând la infinit acelaşi refren, repetând aceleaşi gesturi. Văzându-l că tace, Cătălina va înceta să-i vorbească despre sfinţenia colonelului şi-i va spune: - Mi se pare mie sau iar ai slăbit?... El va ridica din umeri, zâmbind, şi-i va întinde ceaşca goală, şi Cătălina o va umple din nou cu ceai. Apoi, după o altă lungă tăcere îl va întreba: - Ce se mai întâmplă cu Viziru? - Nu l-am mai văzut de mult, îi va răspunde. - Se va consola şi el într-o zi, va continua visătoare Cătălina. Aşa facem toţi. Suferim ce suferim, şi într-o bună zi simţim că nu mai putem suferi, şi iubim din nou Viaţa şi ne reîntoarcem de unde am plecat...

Biriş se opri în mijlocul străzii. Zvârli ţigara doar pe jumătate fumată, oftă adânc, apoi se întoarse cu paşi repezi spre cafenea. Bursuc îl zări cel dintâi şi-i făcu semn cu mâna. Trecu pe lângă el fără să se mai oprească. în fund, Mişu Weismann discuta agitat într-un grup de necunoscuţi. Văzându-l, Weismann îi luă braţul şi îl trase deoparte.

- Am aflat nişte lucruri extraordinare, îi spuse cu un glas misterios. Trebuie să ne întâlnim neapărat. Te-aş fi luat să mănânci astă-seară cu mine, dar nu sunt liber. Sunt invitat la masă. E cineva foarte important. Cineva din misiunea militară americană...

Când plecă spre ea în acea seară de ianuarie, ninsoarea se înteţise. Ajuns în garsoniera Cătălinei, se apropiase, după obiceiul lui, de calorifer ca să se încălzească. Pe măsuţă erau aşezate ceştile pentru ceai şi câteva sandviciuri. Au început să vorbească despre război şi despre tifosul exantematic care se întindea în Moldova. Apoi Cătălina i-a spus că Băleanu fusese transportat la o Casă a mutilaţilor de război. Atunci, pe neaşteptate, a început viscolul. Au auzit un geamăt prelung, ca de fiară rănită, apoi au simţit cum se năpusteşte viscolul printre case - şi o clipă s-au privit unul pe altul, speriaţi. Au dat la

o parte perdeaua şi s-au uitat afară. Ningea atât de des încât nu se mai distingea strada. Cătălina a trecut alături să aducă ceainicul şi apa fiartă. Au băut, ca de obicei, câteva ceşti cu ceai, vorbind, întrerupându-se din când în când ca să asculte viscolul. Apoi Biriş şi-a aprins o ţigară, iar Cătălina s-a apropiat din nou de fereastră şi a privit afară.

- Nu poţi pleca pe o vreme ca asta, i-a spus.

În odaie începuse să se facă frig. Au rupt un jurnal şi au înfundat cu suluri de hârtie fereastra ca să oprească vântul.

- Rămâi noaptea asta aici, i-a spus Cătălina.

Viscolul creştea, asurzitor. Biriş se silea să vorbească întruna, ca să nu se gândească, dar îşi simţea gura uscată şi trebuia necontenit să înghită. Apoi, pe la 2 noaptea, Cătălina a scos învelitoarea de pe divan şi a făcut patul. Biriş o privea fermecat, fără să înţeleagă. A trecut apoi în odaia de baie şi s-a întors după vreo zece minute, în pijama. S-a vârât repede în pat.

- Nu ştiu ce să-ţi dau, îi spuse. încearcă o pijama de-a mea...

Apoi a stins lumina şi Biriş s-a dezbrăcat ca în vis, fără să înţeleagă ce face. Haina de la pijamaua Cătălinei îi era destul de strâmtă, dar totuşi a îmbrăcat-o. Nervos, tremurând, s-a băgat şi el în pat.

- O să fim cuminţi, i-a spus Cătălina.

Biriş a întins braţul şi a găsit-o, foarte aproape de el, fierbinte.

Dimineaţa, oraşul era îngropat sub zăpadă. Se treziseră amândoi deodată şi Cătălina îi zâmbi. Apoi sări din pat şi se duse să pregătească ceaiul. Biriş îşi trecu palma pe obraz şi i se păru că barba îi crescuse mai aspră ca de obicei. Apoi îşi duse amândouă mâinile în creştetul capului, silindu-se să-şi potrivească ultimele şuviţe care-i mai rămăseseră, presându-le apăsat. Se simţea foarte urât, îmbătrânit, şi-l cuprinse deodată deznădejdea. întinse mâna spre pachetul Cătălinei şi-şi aprinse repede o ţigară. O fuma cu grijă, neînghiţind fumul, nu cumva să se înece şi să-l apuce accesul de tuse. Curând se întoarse Cătălina şi, trăgând măsuţa lângă pat, aşeză ceainicul şi cele două ceşti. îi întâlni ochii şi-i zâmbi. Un zâmbet pe care nu-l putea descifra, pe care nu ştia cum să-l înţeleagă. Cătălina se vârî în pat lângă el, şi-şi băură amândoi ceaiul, aproape fără să-şi vorbească.

S-a întors acasă aproape de amiază. Doamna Porumbache îl aştepta speriată la fereastră. Nu dormise toată noaptea de frică.

- M-a arestat o patrulă, îi spuse Biriş, şi m-au dus la comisariat. Nu aveam nici un act de identitate la mine...

Apoi se închise în odaia lui, se trânti în pat şi rămase aşa mult timp, privind tavanul, încercând să înţeleagă ce se întâmplă cu el. Dar nu înţelese nici după ce mai petrecuse o seară în garsoniera Cătălinei şi se întoarse târziu acasă, aproape de miezul nopţii. Nu înţelese nici în zilele următoare. O cuprindea în

braţe îndată ce-i deschidea uşa, şi ea îi înapoia sărutările, zâmbindu-i. Apoi începea s-o dezbrace, pripit, tremurând. Aproape nu-şi vorbeau. Când nu erau în pa^ unul lângă altul, nu ştiau ce să facă şi se priveau lung, zâmbindu-şi. Odată, văzându-l pe gânduri, Cătălina îi luă mâna şi-i şopti.

- Să nu te gândeşti... Aşa a fost să se întâmple...

De fapt, nu se gândea la nimic. Rămăsese doar cu privirile în gol, fără gânduri.

- Să nu-ţi pară rău, i-a spus altădată Cătălina. Noi nu avem nici o vină...

Continua să-i vorbească de Băleanu, dar pe un alt ton, ca şi cum ar fi fost

vorba de un dispărut venerabil sau de un sfânt. îi spunea că, la Casa mutilaţilor, era singurul care se acomodase cu noul regim şi nu se plângea niciodată.

- Evident, a ghicit din prima zi, adăugă zâmbind. M-a întrebat de cum i-am dat mâna: „Biriş a dormit azi-noapte la tine?" „Da, i-am spus. L-am oprit din cauza viscolului..."

- Trebuia să-i spui adevărul, o întrerupse Biriş.

- A înţeles. Şi apoi a schimbat repede vorba, a vorbit de alte lucruri... Când s-a trezit, pe la mijlocul lui februarie, şi a început să înţeleagă că

trăia de câteva săptămâni viaţa pe care o jinduise cu atâţia ani în urmă, se obişnuise deja cu beatitudinea. întâmplarea i se părea firească. într-o zi s-a dus s-o avertizese pe doamna Porumbache.

- Dacă am să mai lipsesc vreodată noaptea de acasă, să nu-ţi fie frica. Să ştii că am dormit la Cătălina.

- Petrică, maică! strigă doamna Porumbache prinzându-şi mâinile.

- Nu-ţi fie teamă; nu se va întâmpla nimic. Cătălina iubeşte pe logodnicul ei, colonelul Băleanu. Cu mine se culcă din prietenie. Nu mă iubeşte. Poate că se culcă chiar din milă. Dumneata ce crezi? o întrebă ridicând brusc privirile.

- Petrică! exclamă dramatic doamna Porumbache.

- Aşa a fost să se întâmple, continuă el cu tristeţe. Nu e vina noastră. Noi suntem nişte păcătoşi. Irina, Băleanu şi alţii ca ei sunt sfinţi. Noi trăim în păcat; adică, mai precis, eu trăiesc în păcat. Cătălina s-a culcat cu mine din milă, din caritate creştinească. Probabil că şi-a spus: „Trebuie să cedez într-o zi nefericitului ăsta care-şi ratează viaţa din cauza mea..." Şi-a luat asupra ei păcatul, ca să mă scape pe mine. Nu crezi?

- Petrică, iar ţi-a făcut farmece! strigă doamna Porumbache frângându-şi mâinile. Târfa asta are să te dea gata. Are să te bage în mormânt!...

- N-avea dumneata grijă, o întrerupse Biriş. Acum c-am cunoscut-o şi P-asta, vreau să trăiesc. Vreau să văd ce se mai poate întâmpla, sau, cum ar spune Bibicescu, vreau să văd încotro se-ndreaptă Istoria!...

- Cu ce te-o fi fermecat, măiculiţă?! exclamă din nou doamna Porumbache. Biriş ridică din umeri şi se îndreptă agale spre uşă.

- Dacă-ţi spun că a făcut-o din caritate creştinească! Ea iubeşte pe Băleanu. Destinul Cătălinei a fost să întâlnească şi să se îndrăgostească tot de oameni mari. Ani de-a rândul a fost cu Bibicescu, geniul pustiu. Acum, iubeşte un sfânt, un orb, erou de război... Păcătosul adevărat, eu sunt. Probabil că într-o zi va trebui să plătesc toate păcatele acestea, adăugă din prag închizând uşa în urma lui.

Curând după aceea, Cătălina a fost angajată la Teatrul Mic şi Biriş îşi schimbă din nou programul. Au început să se întâlnească după-amiezile şi uneori venea s-o ia de la teatru şi petreceau noaptea împreună. Cătălina continua, totuşi, să-l viziteze pe Băleanu în fiecare dimineaţă.

- Mi-a spus că acum acceptă să ne căsătorim. A spus că acum avem nevoie unul de altul... Nu ştiu ce să fac, adăugă încurcată.

Biriş o asculta în picioare, lângă calorifer, fumând.

- Tu ce i-ai spus?

- Nu i-am dat încă răspunsul. I-am spus că acuma joc, că nu mă pot gândi...

- Nu te-a întrebat dacă-l mai iubeşti?
- Ştie că-l iubesc, spuse Cătălina cu o neaşteptată oboseală în glas. Ştie asta de mult...
Biriş tresări şi se lipi mai mult de calorifer.
- Vasăzică, e adevărat, şopti el. Tot ce i-am spus coanei Viorica, e adevărat! Credeam că e doar o închipuire a mea, dar în realitate ghicisem că e adevărat...
- Nu te mai gândi, îl întrerupse Cătălina. Nu e vina noastră...
- E adevărat! repetă Biriş cu exasperare. Mi-e peste putinţă să înţeleg, şi totuşi e adevărat! Te strâng în braţe, şi ţie îţi place, şi strigi Petre! şi totuşi e adevărat!...
- Nu te mai gândi, şopti Cătălina.
Biriş îşi stinse ţigara şi se aşeză în fotoliul de lângă calorifer.
- Ăi dreptate, începu el târziu. Mai bine să vorbim de altceva. Am avut norocul de a vedea întorcându-se în faţa mea o pagină din istoria lumii, aşa cum se exprimă Bibicescu, iar eu, imbecilul, mă las confiscat de probleme personale!...
Voi să mai adauge ceva, dar se răzgândi şi ridică din umeri. Apoi, târziu, izbucni într-un râs uscat, amar, şi-şi duse palma la gură, ca şi cum i-ar fi fost ruşine şi ar fi vrut să-l ascundă.
- Spune-mi ceva! strigă deodată Cătălina. Vorbeşte! Nu mă lăsa aşa!...
Biriş o privi tulburat.
- Ar trebui să-ţi vorbesc de Istorie şi de momentul istoric pe care-l trăim: tifosul exantematic în Moldova; decimarea diviziilor româneşti în Cehoslovacia;
prăbuşirea iminentă a lui Hitler. Dar atunci n-aş face altceva decât să-ţi repet ce ne-a spus Bibicescu...
Cătălina îşi prinse obrazul în palmă şi-şi plecă fruntea. îşi lăsase iarăşi să-i crească părul şi buclele îi cădeau din nou, ca pe vremuri, peste urechi, pe deasupra obrajilor.
- Petre, spuse ea cu o voce calmă, fără să-l privească, tu ce vrei de la mine? Ce vrei să fac, cum vrei să mă port, ca să nu mai fi aşa cum eşti? Să fii şi tu un om ca toţi ceilalţi oameni, să trăieşti şi tu viaţa ta, aşa cum ne-o trăim toţi?...
Biriş continua s-o privească lung, nedumerit, silindu-se să zâmbească.
- Să rămânem mai bine la problema istoriei, începu el după o tăcere. L-am întâlnit din nou pe învăţător. Am aflat cum şi-a îngropat biblioteca...
În preajma Crăciunului, întorcându-se într-o seară acasă, auzise o voce groasă, bărbătească, în odaia mătuşă-sii. Era Gheorghe Vasile, şi era cu chef. Adusese trei sticle de vin. Când intrase el, tocmai destupa a treia sticlă. - Să trăiţi, domnule profesor! strigase văzându-l. Ne-am întors din misiune şi am trecut să ne vedem prietenii. Poftiţi să beţi cu noi un pahar cu vin. E vin bun, din vie cinstită... Ridicându-şi paharul cu solemnitate, învăţătorul se apropiase misterios de el şi-i şopti: - Le-am ascuns! Le-am îngropat! Nu mai dau bolşevicii peste ele chiar dacă le-ar căuta o sută de ani! Să vă spună coana Viorica, prin câte am trecut şi din ce-am scăpat! Dar le-am găsit ascunzătoare şi le-am îngropat!...
- ... Şi-a îngropat-o într-un fel de hrubă, în biserica din cimitir. întocmai ca pe timpul năvălirilor barbare. Aşa cum îşi îngropau strămoşii noştri recoltele când năvăleau barbarii...

Se întrerupse şi-şi duse o clipă mâna la frunte, apoi şi-o trecu pe creştet, pipăindu-şi ,cu grijă şuviţele. O clipă deveni foarte serios, concentrat. Apoi izbucni deodată în râs. Cătălina ridică brusc fruntea.

- Sunt un imbecil! făcu el visător după ce-şi potoli râsul. N-am înţeles nimic. A trebuit să vină un învăţător de ţară, un maniac pe jumătate alcoolizat, ca să-mi deschidă ochii şi să-mi arate ce se întâmplă în jurul nostru, să-mi reveleze sensul Istoriei!...

Se sculă din fotoliu şi se lipi de calorifer. I se păru că se făcuse deodată frig. îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze, absent. Cătălina aprinsese lampa cu abajur de pe măsuţă. Apoi se apropie de el, îi luă mâna şi începu să i-o mângâie.

- Nu te mai gândi! nici nu ştii cât de mult te iubesc. Am să fac tot ce-ai să-mi spui tu. Spune-mi doar ce să fac. Spune-mi ce trebuie să fac...

El o privi împăcat şi-i zâmbi.

- Mă gândeam la învăţător. Mă întrebam cum a ghicit el că noi, românii, suntem pe cale de a ne reîntoarce la Evul Mediu?

- Eu ţi-am spus, stărui Cătălina. Pentru tine, am să fac tot ce-ai să-mi ceri. Spune-mi doar ce trebuie să fac...

Apoi se desprinse brusc de el, privi ceasul de pe măsuţă şi începu să se îmbrace. în seara aceea juca în *Livada cu vişini.*

De câtva timp, Ştefan venea din nou să-l vadă. Trecuse pe neaşteptate, într-o seară din toamna aceea. îi deschisese doamna Porumbache şi, dând cu ochii de el, rămăsese încurcată în prag, neştiind ce să-i spună. începu deodată să plângă. Ştefan se înclină, îi sărută mâna şi intră repede în odaia lui Biriş.

- Poţi să-i spui Cătălinei că i-am făcut pe plac, începu el aşezându-se pe scaun. L-am văzut pe Băleanu.

- Ştiam. Mi-a spus Cătălina.

- îmi pare bine că l-am văzut, continuă Ştefan. Este un om admirabil. Am vorbit mult de Ioana...

Apoi tăcu, încurcat. Biriş simţi că doamna Porumbache ascultă la uşă şi, luând scrumiera plină, ieşi. O întâlni în coridor, lipită de perete. O apucă de mână şi o trase până în bucătărie.

- Te rog să ne laşi singuri, îi şopti el după ce închise uşa. Cred că vrea să-mi vorbească şi s-ar jena dacă ar bănui să ne ascultă cineva. Stai la dumneata în odaie. Am să-ţi povestesc eu pe urmă, după ce-o pleca...

Îl găsi pe Ştefan în picioare, privind fotografia îngălbenită a mamei. Făcu câţiva paşi în odaie apoi se aşeză pe scaun.

- E curios cum unii oameni au darul să te liniştească, să te însenineze. Nu înţeleg de unde le vine puterea aceasta. După ce l-am văzut pe Băleanu, m-am simţit mai împăcat, aproape senin. Regăseam parcă o stare pierdută de mult. Cum explici tu lucrurile acestea?...

Biriş ridică din umeri stăpânindu-şi anevoie plictiseala.

- Nu mi le explic. Cătălina spune că Băleanu are ceva de sfânt în el.

- Ar trebui să-l cunoşti. Ţi-ar putea fi de folos. Nu înţeleg însă, cum de ştie el atâtea lucruri despre Ioana. Adică, mai precis, nu le ştia, le ghicea, le simţea. Vorbeam cu el despre Ioana aşa cum aş fi vorbit cu un vechi prieten, care ne-ar fi cunoscut, pe amândoi, de foarte mulţi ani. îi

povesteam tocmai.
Se întrerupse şi zâmbi. Faţa i se lumină deodată întreagă, aşa cum i se întâmpla cu foarte mulţi ani în urmă, când îl cunoscuse Biriş.
- îi povestisem o întâmplare absurdă...
Dar se întrerupse din nou şi privi lung spre Biriş. Apoi oftă şi-şi căută pachetul cu ţigări.

- în fond, n-are mare importanţă ce-i povesteam. Dar m-a surprins intuiţia lui- Parcă ar fi fost şi el de faţă la întâmplarea noastră. Aveam uneori impresia că visez. Parcă Băleanu îşi amintea mai bine ca mine unele amănunte... E curios, adăugă după o tăcere.
Câtva timp, ascultară amândoi ploaia rece care se pornise deodată.
- Ar trebui să mă duc. Până la mine fac o jumătate de ceas cu tramvaiul. M-am mutat foarte departe. Am găsit o cameră la un cunoscut. Bătrânul Bologa m-a poftit să stau la ei, la Cotroceni. Dar nu pot...
Venea de-atunci destul de des să-l vadă, dar nu-l găsea întotdeauna acasă.
- E la Cătălina, i se plângea doamna Porumbache.
La căderea nopţii, străzile erau aproape pustii. Oamenii nu se mai încumetau să iasă din casă şi printre troiene, în întuneric, se zăreau doar câţiva soldaţi ruşi, înaintând împleticindu-se. Apoi, după miezul nopţii, începeau să mişune bandele de spărgători. Patrulele româneşti primiseră ordin să tragă fără somaţie. Se auzeau la răstimpuri ţipete depărtate urmate de focuri de armă, apoi tăcerea se lăsa din nou, parcă mai ameninţătoare.
Când îl găsea acasă, se aşezau amândoi aproape de sobă.
- Sunt atâtea lucruri pe care nu le înţeleg, îi spuse odată Ştefan. Cred că am iubit-o cum puţini bărbaţi şi-au iubit soţiile. Şi cu toate acestea, mă ascundeam de ea. Nu aveam numai o cameră secretă. O bună parte din adevărata mea viaţă era secretă. îi vorbeam mereu dar tot despre lucruri fără importanţă. Ceea ce era esenţial în mine, i-l ascundeam. Cum explici tu nebunia asta?...
- Poate erau lucruri despre care credeai, greşit, că n-ar fi putut-o interesa...
Ştefan îl privi o clipă adânc, apoi îşi plecă ochii.
- Unele din ele i le-am spus totuşi Ilenei...
Tăcură amândoi, încurcaţi. De mulţi ani, nu mai rostiseră numele Ilenei.
- Ce se mai întâmplă cu ea? întrebă târziu Biriş.
- Nu ştiu. N-am văzut-o. Probabil că a rămas în Portugalia.
O săptămână mai târziu avuseseră loc mai multe spargeri în cartier şi doamna Porumbache îl rugă să rămână acasă serile. Altminteri, îl ameninţase ea, se va duce să doarmă la Irina. Biriş tocmai se închisese în camera lui când îl auzi pe Ştefan vorbind cu mătuşă-sa.
- Am întrebat-o dacă aş putea mânca astă-seară cu voi, îi spuse intrând. Adusesem nişte lucruri. Dar văd că voi aţi mâncat...
Apoi se aşeză lângă sobă.
- L-am zărit astă-seară pe Bursuc. Făcea propagandă pentru Partidul Comunist şi spunea că are să se călugărească. Tot mai crezi că e demoniac? îl întrebă zâmbind.

Biriş ridică din umeri, plictisit. Mai ales în seara aceea îi era silă să discute de Bursuc. Din cauza lui îşi rărise iarăşi vizitele pe la cafenea. De cum îl zărea intrând, şi către orice masă s-ar fi îndreptat, Bursuc îi făcea semn cu mâna. *Conquistadorl* striga el, tare. *Conquistador*\| Apoi izbucnea în râsul lui grof *j* vulgar, insuportabil, şi-l arăta tuturor celor de la masă, îl arăta întinzând braţul, fără nici o jenă, şi apoi, plecându-şi puţin capul, începea să le vorbească în şoaptă, întrerupt doar de propriile lui accese de râs sau de hohotele celorlalţi.

- Spunea că singur Bibicescu, din toată intelectualitatea românească, a înţeles încotro se-ndreaptă Istoria. Şi mai spunea că i se va da direcţia Teatrului Naţional.

Biriş ridică din nou din umeri. Din fericire, intră doamna Porumbache aducând pe tavă câteva felii de şuncă şi mezeluri şi o sticlă cu vin.

- Mi s-a urât mâncând singur, se scuză încă o dată Ştefan.

Dar şi în acea seară mânca tot singur, cu tava aşezată pe o măsuţă, ascultând pe doamna Porumbache povestind despre aventurile învăţătorului, despre spargerile din cartier şi oamenii găsiţi morţi în zăpadă. A vorbit numai ea, aproape tot timpul. După ce-a ieşit, luând tava, Biriş s-a ridicat repede şi s-a dus după ea, s-o mai roage încă o dată să nu asculte la uşă.

- Când mă întorc de la Băleanu, începu deodată Ştefan, parcă mă trezesc şi, câtva timp, îmi dau seama ce se întâmplă cu mine. Dar asta durează foarte puţin. Zece-douăzeci de minute şi apoi mă pierd din nou. Mi-e greu să-ţi explic. S-a întâmplat ceva cu mine. Am impresia că, de la un moment dat, m-am rătăcit. Până la o anumită dată am trăit o viaţă pe care o simţeam că era viaţa mea - şi după aceea am apucat pe o altă cale, m-am rătăcit, am trăit o viaţă străină, viaţa altuia...

Biriş îl asculta fără chef, posomorât. îşi amintise din nou de Bursuc. îl bătuse o dată pe umeri, în văzul tuturor, ca şi cum l-ar fi felicitat pentru un act extraordinar. „Eşti vrednic! îi strigase. Te alături celor vrednici!"

- Nu ştiu cum să-ţi explic, continuă Ştefan. Parcă toate mi s-ar trage dintr-o seară de vară de acum nouă ani, din seara de Sânziene din 1936. E absurd, dar uneori am impresia că din momentul acela m-am rătăcit, că de-atunci n-am mai trăit viaţa mea...

- Toată lumea are aceeaşi impresie, îl întrerupse Biriş. După o anumită vârstă, toţi oamenii au impresia că au naufragiat, că şi-au ratat viaţa, că au trăit o viaţă idioată, absurdă - o viaţă care *nu putea fi a lor,* care nu putea fi decât viaţa altuia. Pentru că avem o părere prea bună despre noi înşine şi nu putem crede că dacă am fi trăit într-adevăr viaţa *noastră, ea* ar fi putut fi atât de idioată...

Privindu-l cum îl ascultă, cu capul puţin plecat înainte, cu ochii strălucitori şi un fel de zâmbet nevăzut luminându-i faţa, lui Biriş i se păru că se întoarce

cu mulţi ani în urmă, pe vremea discuţiilor lor despre Partenie şi despre Timp, ₛi se simţi înduioşat şi întristat totodată.

- Ai dreptate. Dar nu mă refeream la sentimentul acesta, general uman,

de ratare. Cu mine cred că s-a întâmplat altceva...

Îşi trase scaunul mai aproape de sobă şi mai aproape de el.

- Eram la minister, începu, şi-mi vedeam de treabă. Era o zi senină de vară. Nu ştiu cum mi-au căzut ochii pe calendarul de pe birou şi am văzut că era 23 Iunie. „Solstiţiul de vară", mi-am adus aminte. Şi am simţit deodată cum începe să mi se bată inima şi mă cuprinde dorul de a revedea locurile pe unde copilărisem la Băneasa. Vreau să-ţi mai spun că niciodată nu mă simţisem ispitit de a pleca de la minister ca să mă plimb în pădure. Asta mi s-a întâmplat o singură dată, în după-amiaza de Sânziene din 1936. Şi atunci, în pădure, am întâlnit-o pe Ileana. Parcă m-ar fi atras acolo, sau poate eu am atras-o. Ce i-ar fi venit unei fete tinere şi frumoase să se plimbe atât de departe, singură, în pădurea de la Băneasa?

Şi-o aminti şi Biriş, şi parcă i se făcu deodată dor s-o mai vadă, s-o mai audă vorbindu-i. I se păru că trecuseră foarte mulţi ani de la ultima lor întâlnire. Parcă nu era numai un număr oarecare de ani, patru sau cinci, pentru că nu mai ştia nici el bine câţi trecuseră - ci parcă l-ar fi despărţit altceva de acel timp beatific dinaintea războiului, parcă ar fi intervenit o ruptură şi un gol imens s-ar fi întins între viaţa lui de-acum şi anii aceia când o vedea pe Ileana în faţa lui, cu mâinile la spate, scuturându-şi la răstimpuri buclele, privindu-l cu ochii ei verzi, zâmbindu-i.

- Uneori, continuă Ştefan, parcă mă trezesc şi înţeleg că de-atunci viaţa mea şi-a pierdut înţelesul. Parcă nici n-ar mai fost viaţa mea. Nu ştiu cum să-ţi explic. De-atunci, totul a fost fals, artificial. Am fost trăit de evenimente, am fost purtat de o viaţă care nu era a mea...

Fără să înţeleagă de ce, Biriş se simţise deodată tulburat şi îşi căută repede de lucru. îngenunche în faţa sobei şi concentrat, fără grabă, începu să răscolească jăraticul. în cele din urmă, aşeză cu grijă un lemn gros.

- ... Şi totuşi, lucrurile nu sunt atât de simple. Sentimentul acesta că mi-am pierdut viaţa, rătăcindu-mă şi trăind viaţa altuia, se completează cu un alt sentiment, de culpabilitate. Adesea mă simt răspunzător de moartea lui Partenie şi a Ioanei. îmi spun că dacă n-aş fi intervenit în viaţa lor, ei ar fi trăit poate şi astăzi, şi ar fi fost fericiţi. în orice caz, şi-ar fi trăit viaţa care le fusese ursită. Dar, fără voia mea, am intervenit în viaţa lor. Ioana m-a confundat într-o zi pe stradă şi pe urmă a stricat logodna. Dacă m-ar fi întâlnit câteva săptămâni mai târziu, e foarte probabil că nu m-ar fi confundat. I-ar fi spus, cel mult: >,Am întâlnit astăzi un om care-ţi seamănă extraordinar..." Şi el, Partenie, i-ar fi răspuns: „Da, îl cunosc. L-am zărit şi eu de câteva ori..." Şi lucrurile ar fi

rămas aici. Ei şi-ar fi trăit viaţa lor. Iar eu, trei ani în urmă, aş fi întâlnit-o pe Ileana şi mi-aş fi trăit viaţa mea...

- Dar de unde poţi fi tu sigur că ai fi întâlnit-o? îl întrebă Biriş ca şi cum s-ar fi trezit.

- Cred că aş fi întâlnit-o. Ceea ce am simţit în seara aceea de Sânziene nu se poate explica altfel. Probabil că Ileana era femeia care-mi fusese ursită. Dar eu nu mai eram liber. Eu mă grăbisem şi luasem femeia ursită altuia. Le-am stricat viaţa lor şi am stricat şi viaţa Ilenei. în cele din urmă, pe ei i-am omorât, iar pe Ileana am pierdut-o. Nu mai ştiu ce s-a întâmplat cu ea...

Biriş îşi aminti din nou de ea. Şi parcă se simţea tot mai atras de acel gust nelămurit al anilor dinainte de război. Fără să-şi dea seama, zâmbi.

- în orice caz, asta ar explica ce se întâmplă cu mine, de ce nu mai am de mult sentimentul că trăiesc viaţa mea, că trăiesc într-un fel de vis, absurd, la care nu pot participa. Multă vreme am crezut că întâlnirea cu Ileana ar fi avut un alt rost: să mă înveţe cum să iubesc două fiinţe în acelaşi timp, să descopăr o nouă şi mai adevărată categorie a dragostei, apropiată de dragostea sfinţilor, care pot iubi, deodată, o infinitate de oameni. Dar e probabil că lucrurile acestea mi le spuneam ca să mă liniştesc. Era, probabil, doar o încercare desperată a mea ca să-mi înţeleg situaţia, să găsesc un sens unei iubiri cu care nu ştiam ce să fac...

Câtva timp tăcu, încurcat. Deodată sări în picioare şi-i întinse mâna.

- Iartă-mă, îi spuse în şoaptă. Sunt cu adevărat nebun. Nu trebuia să-ţi spun. E un gând absurd, criminal, care mă obsedează de câtva timp şi mă torturează până la demenţă. Dar te rog să mă crezi că n-am iubit-o, cu adevărat, decât pe Ioana. Dacă aş fi fost sigur că, sinucigându-mă, aş fi întâlnit-o, m-aş fi sinucis de mult. Dar mi-e teamă că de-abia atunci aş pierde-o, că aş pierde-o pentru totdeauna. Mi-e teamă că are dreptate creştinismul condamnând sinuciderea ca păcatul prin excelenţă al deznădejdii. Mi-e teamă mai ales de Răzvan. Mi-e foarte dor de Răzvan. De multe ori i-am simţit în jurul meu, dar îndeosebi îl simt pe Răzvan. Nu ştiu cum să-ţi spun, dar mi-a fost teamă să nu-i pierd, sinucigându-mă. Mi-e indiferent ce se spune, că sinuciderea este soluţia laşilor, şi celelalte. Nu formulele acestea m-au împiedicat. Dar mi-a fost teamă să nu-i pierd...

De câteva zile se aştepta deznodământul. Berlinul fusese cucerit de trupele sovietice, se anunţase moartea lui Hitler, iar în seara aceea circulau tot felul de zvonuri fantastice în legătură cu Himmler şi amiralul Doenitz. Oraşul îşi recăpătase înfrigurarea marilor zile. Oamenii începeau din nou să spere. Dacă războiul se termină, ruşii se vor retrage din România şi guvernul Groza, impus la 6 martie de Vîşinsky, va cădea automat.

38'.»

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- Vă înşelaţi! strigase Bursuc la cafenea. Voi veţi fi lichidaţi! Voi, anglofilii si americanofilii. N-o să mai acceptăm să ne furaţi de data aceasta roadele victoriei...

Biriş îl auzise din uşă şi ieşi repede. Se simţea extrem de surescitat. Pe drum, cumpără toate ediţiile speciale. Urcă la Cătălina şi sună de mai multe ori. în cele din urmă se resemna şi începu s-o aştepte pe scări. Când văzu că se apropie ceasul opt, plecă după ea la teatru. Nu era nici acolo; dar cum nu juca în seara aceea, nu era aşteptată. Se reîntoarse la garsonieră şi sună din nou. După un sfert de ceas îşi pierdu răbdarea şi plecă spre casă.

A doua zi avea ore la liceu până la prânz. Când se întoarse, doamna Porumbache îi spuse că l-a căutat Mişu Weismann. Venise cu o maşină şi îi lăsase un bilet pe birou. Prudent, Weismann lipise plicul. „Vino imediat la Spitalul Colţea, îi scria. Cătălina a avut un accident. Nu e grav."

O găsi cu oarecare greutate. Petrecuse noaptea într-o sală comună şi doar cu puţin timp înainte i se găsise o cameră cu două paturi. Era foarte palidă.

- Nu te speria, îi şopti. Nu e nimic grav. M-a zvârlit un camion pe trotuar şi mi s-au deplasat nişte vertebre. E plicticos că trebuie să stau acum în ghips... Mă doare groaznic capul, adăugă ea încercând să zâmbească. Am căzut...

Ridică braţul şi-i arătă locul unde o doare, la moalele capului.

- L-ai întâlnit pe Dan? îl întrebă ea. Cine ţi-a spus?

- Mi-a lăsat conu' Mişu un bilet, azi-dimineaţă.

- E mai bine că nu l-ai întâlnit pe Dan, spuse ea şi-şi închise pleoapele. Dă-mi mâna, adăugă zâmbind.

- Ştii că a capitulat Germania. A dat Dumnezeu şi s-a terminat. Cătălina deschise ochii şi-l privi. îi strânse mai puternic mâna între mâinile ei.

- Probabil că din cauza asta..., începu, dar se întrerupse brusc. Camionul, vreau să spun. Şoferul era beat...

Apoi intră infirmiera.

- Dă-mi te rog ceva. Mă doare groaznic capul.

- Are să vină acum doctorul. O să vă facem o nouă radiografie. Cătălina închise din nou ochii. Biriş observă două mici lacrimi prelingându-se printre gene, şi se tulbură.

- Ţi-au pus deja ghipsul? o întrebă. Cătălina făcu un semn imperceptibil.

- Provizoriu, şopti ea. Cred că au să-mi facă operaţie...

Biriş simţi cum i se goleşte inima de sânge şi rămase câteva clipe fără gânduri, speriat. Apoi trebui să plece. în curtea spitalului îl întâlni pe Mişu Weismann.

- Nu mai poţi intra, îi spuse. Au venit doctorii; îi fac un consult. Ce s-a întâmplat exact? întrebă după o clipă aprinzându-şi tremurând o ţigară.

Mişu Weismann începu să-şi caute încurcat batista. O găsi şi se şterse pe faţă, pe mâini.

- A răsturnat-o un camion rusesc, vorbi el în cele din urmă. A avut un noroc extraordinar că n-a căzut sub roţi. A zvârlit-o pe bordura trotuarului.

Unele clădiri arboraseră steagurile Aliaţilor şi strada era destul de animată, dar parcă se ghicea deja o uşoară oboseală amestecată cu decepţie. Aşteptarea se prelungise prea mult. Anunţul oficial al capitulării venise prea târziu.

- Mi-au telefonat azi-dimineaţă de la spital, continuă Weismann. Telefonaseră întâi lui Dan, azi-noapte, dar nu era acasă...

Se opri, fâstâcit şi îşi scoase din nou batista.

- L-ai văzut pe Dan? întrebă el repede, fără să-l privească. Nu vrei să trecem acum o clipă pe la el?

- Mă duc acasă. Sunt obosit.

- Ar fi bine să-l vezi, stărui Weismann. Dan a văzut-o aseară, înainte de accident. Trecuse pe la el...

Îi evita necontenit privirile. Biriş fuma tăcut, stăpânindu-se. Curând întâlniră un taxi liber şi porniră spre Bibicescu. îl găsiră întins pe canapea, foarte palid.

- E ceva care nu prea merge cu inima mea, spuse fără să se ridice. Nu ştiu ce e. Trebuie să-mi fac o electrocardiogramă. A fost doctorul adineauri pe aici.

- Venim de la spital, îl întrerupse Weismann. Eu sosisem prea târziu, dar a văzut-o el.

Biriş se aşezase pe un scaun, cât mai departe de canapea.

- Ce s-a întâmplat exact? întrebă scoţându-şi pachetul cu ţigări.

- Te-aş ruga să nu fumezi, spuse Bibicescu. Cred că sufăr de inimă. Am avut azi-dimineaţă un atac...

- Nu exagera, îl întrerupse Weismann. Poate a fost o simplă crampă musculară. Ţi-a intrat în cap că eşti bolnav de inimă...

- Ea treia oară că mi se întâmplă, continuă Bibicescu cu gravitate, privind în sus, spre tavan. Dar azi-dimineaţă a fost groaznic. Cred că e anghina de piept... Dacă e aşa, adăugă, s-a dus dracului teatrul. Tocmai acum, când...

- Cine ţi-a mai băgat în cap şi povestea asta cu anghina de piept? îl întrerupse Weismann. Doctorul a spus că în nici un caz nu poate fi vorba de anghina...

Bibicescu zâmbi cu un mare efort. Biriş se ridică şi se apropie de el.

- în fond, aş putea afla şi eu cum s-a întâmplat accidentul Cătălinei?
Câtva timp, Bibicescu continuă să privească, tăcut, tavanul.

39)

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- A trecut aseară pe la mine, vorbi el în cele din urmă, rar, fără efort. A stat foarte puţin. Eram ocupat...

- Dar ce căuta la tine? îl întrerupse Biriş nemaiputându-se stăpâni. La ora aceea aveam întâlnire. Am aşteptat-o un ceas...

- Voia să-mi vorbească. Avea ceva important să-mi spună...

- Ce? întrebă Biriş ridicând glasul.

- Te rog să nu ţipi, continuă calm Bibicescu. Mă vezi că sunt bolnav?... Avea ceva important să-mi spună, dar nu mi-a spus. Eram ocupat... Nu eram singur, adăugă el după o scurtă şovăire. Mai era cineva la mine...

- Dar cum s-a întâmplat accidentul? stărui Biriş. Cum ai aflat de accident?

- Mi-a telefonat azi-dimineaţă conu' Mişu. Eram după criză. Tocmai plecase doctorul...

- Să-ţi explic eu, interveni Mişu Weismann. S-a întâmplat nu prea departe de aici. Cătălina voia să traverseze şi tocmai coborâse după trotuar, când a trecut camionul, în viteză, şi a răsturnat-o. A leşinat de durere şi de spaimă. Scăpase ca prin miracol. Când şi-a revenit, azi-noapte, la spital, a cerut să telefoneze lui Dan. Dar el nu era acasă...

- Putea să mă anunţe pe mine.

- Ştia că n-ai telefon. Şi-a închipuit că unul dintre noi te va anunţa imediat...

- Roag-o să mă ierte dacă n-am trecut s-o văd, spuse Bibicescu continuând să privească în tavan. Aştept rezultatul cardiogramei. Mi-o fac în după-amiaza asta sau mâine dimineaţă...

- Azi nu cred c-ai s-o poţi face, spuse Weismann. Nu se mai lucrează. S-a terminat războiul...

Când trecu din nou pe la spital, i se spuse că nu poate s-o vadă; i se făcuse operaţia. Nu i se îngădui s-o vadă nici a doua zi, dar izbuti să vorbească cu unul dintre doctori. îl linişti. Nu era nimic grav. Câteva vertebre deplasate şi o mică fractură. Totul fusese aranjat prin operaţie.

Dar trebuia să rămână în ghips vreo patruzeci de zile. Abia a patra zi o putu vedea. Slăbise foarte mult, dar paloarea parcă o întinerise.

- L-ai văzut pe Dan? îl întrebă ea. Ce ţi-a spus?

- Se plângea de inimă. De aceea te roagă să-l scuzi. Aşteaptă să vadă rezultatul cardiogramei.

- N-are nimic, spuse zâmbind Cătălina. Aşa i se pare lui, că e întotdeauna grav bolnav. Acum are şi o scuză... Dar prefer să nu vină să mă vadă.

- Nu înţeleg de ce te-ai dus să-l vezi, înainte de accident... Cătălina închise ochii.

- Treceam pe lângă casa lui... Mi-am adus aminte ca aveam să-i spun ceva, în legătură cu teatrul...

- El spunea că era ceva important, o întrerupse Biriş.

- Poate că era. Nu mai ştiu... Mi s-a făcut dor de casă, adăugă ea cu un alt glas. Nu de asta de-aici. De casa părintească, de la Botoşani. Trebuie să fie foarte frumos acum, în mai. Nu i-am mai văzut de mult pe ai mei. Aş vrea să mă duc acasă...

Îşi păstrase aproape tot timpul ochii închişi, şi lui Biriş i se păru că vrea să adoarmă.

- Cum te mai simţi? o întrebă el târziu.

- Bine. Doar durerea asta de cap, care nu mă lasă... Cât e ceasul? întrebă deodată.

- E aproape trei.

- Trebuie să vină Aurel. îmi pare bine că ai să-l cunoşti şi tu.

- Eu ar fi trebuit să plec, spuse Biriş încurcat.

- Când m-am trezit, după operaţie, continuă Cătălina ca şi cum nu l-ar fi auzit, mi-am spus: E 19 octombrie. Nu ştiu de ce, m-am simţit deodată fericită. Mi-am adus aminte de o librărie mică din Botoşani. Când eram în liceu, mă duceam în fiecare sâmbătă după-amiază să privesc vitrina. Am văzut odată o carte despre India, dar era în franţuzeşte şi nu prea mă încumetam s-o citesc. Dar o priveam întotdeauna. Mă atrăgea coperta. Şi pe urmă, într-o zi, n-am mai văzut-o. Se vânduse... Mi s-a făcut dor de Botoşani, adăugă după o scurtă tăcere. Nu înţeleg cum am lăsat să treacă atâţia ani...

Atunci intră infirmiera şi ţinu uşa larg deschisă ca să treacă Băleanu, condus de o călugăriţă bătrână. Biriş se trase stânjenit lângă fereastră. Băleanu era îmbrăcat civil. Ochelarii mari, negri, nu izbuteau să-i ascundă petele roze de pe obraji. Infirmiera îl apropie de pat şi Băleanu întinse mâna. Cătălina i-o apucă repede.

- îi povesteam lui Petre de Botoşani, începu ea. Mi s-a făcut dor de casă... Băleanu întoarse capul spre fereastră şi zâmbi. Apoi se înclină uşor, ca şi

cum ar fi salutat, şi întinse mâna. Biriş făcu un pas înainte şi i-o strânse.

- Pe mine vă rog să mă iertaţi, spuse el încurcat. Am o întâlnire... Când reveni a doua zi, găsi, în afară de Băleanu, pe Weismann şi Irina.

Biriş nu încercă să-şi ascundă plictiseala şi se apropie de pat.

- Te-am visat azi-noapte, îi spuse Cătălina silindu-se să zâmbească. Ne plimbam amândoi pe strada Unirii din Botoşani. Parcă toate grădinile erau

pline de flori şi eu ţi le arătam, şi tu îmi spuneai: „Nici pe asta nu o cunosc, nici pe asta..." Erau flori foarte frumoase, nemaivăzute pe la noi. M-am trezit fericită... Dacă nu m-ar durea capul, adăugă închizând ochii.

O ascultaseră toţi. Apoi Weismann se uită la ceas şi tresări. Apropiindu-se de Biriş îi şopti, parcă în mare taină.

- I-a făcut cardiograma. N-are absolut nimic.

- Dacă o să mă doară aşa 40 zile, cât am să stau în ghips, înnebunesc, vorbi din nou Cătălina.

- Doctorul spunea că nu e nimic grav, începu Biriş. Că e din căzătură.

- Patruzeci de zile, am să înnebunesc, repetă Cătălina foarte încet. Apoi Mişu Weismann îşi luă rămas-bun. Pleca a doua zi la Braşov şi nu ştia când se întoarce.

- Are să vină mâine Dan, îi spuse.

Cătălina îi ţinea mâna între mâinile ei, zâmbindu-i.

- Dacă îi e frică, să nu vină. Să mai aştepte, până îi va trece complet. E adevărat că vrea să-l joace pe Partenie? întrebă.

Mişu Weismann se fâstâci deodată şi roşi.

- Toată lumea vrea să-l joace pe Partenie. Are să-ţi povestească el... Curând plecă şi Irina. Nu scosese o vorbă de când intrase Biriş. Se plecă şi o sărută pe obraji.

- Am să mai vin, îi spuse.

Se apropia sfârşitul vizitei şi Băleanu nu dădea semne de plecare. Biriş simţea că-şi pierde răbdarea. Ar fi vrut să rămână singur cu Cătălina, să-i vorbească nestingherit. Dar Băleanu aştepta tăcut pe scaun.

- Te rog, sună infirmiera, spuse deodată Cătălina, să-mi dea ceva că nu mai pot...

Veni doctorul şi trebuiră să plece cu toţi. - E din cauza oboselii, spuse doctorul. Se vor interzice vizitele câteva zile. Pe coridor, Biriş nu ştia cum să-şi ia rămas-bun de la Băleanu. Merse câtva timp alături de el, apoi îi spuse deodată, întinzându-i mâna, - La revedere, domnule colonel.

Câteva zile trecuse zadarnic pe la spital. „Doarme mereu, îi spunea infirmiera; se odihneşte." A patra zi, Biriş ceru să-l vadă pe doctor. îl primi într-un mic birou de lângă camera de gardă. Părea preocupat, plictisit.

- S-au ivit unele complicaţii, îi spuse. A avut o hemoragie internă pe care n-am putut-o identifica de la început... Nu e grav, adăugă el repede văzând că Biriş păleşte. Numai că n-o s-o puteţi vedea atât de curând...

Venea de-atunci de două ori pe zi, să afle veşti. O dată i-a dat voie să intre, numai pentru câteva minute. Cătălina dormea adânc. Era foarte palidă şi părea schimbată. I se tăiase părul până la jumătatea craniului, când i se făcuse trepanaţia. Biriş se apropie de ea în vârful picioarelor şi o privi, stăpânindu-şi anevoie emoţia. Apoi se plecă şi-i sărută mâna, întinsă moale alături de trup.

Într-o seară, două săptămâni de la accident, se afla la masă. Doamna Porumbache tocmai i se plângea de scumpete când auzi că bate cineva la

uşă. Alergă speriat să deschidă. Era Mişu Weismann.

- Vino repede, îi spuse. Mi-a telefonat de la spital că a murit Cătălina. Dar în clipa următoare trecu pragul şi avu timp să-l prindă în braţe. Biriş

Îl privise lung, clătinându-se, şi apoi se prăbuşi moale, ca şi cum s-ar fi rupt de la mijloc.

Când se trezi, îi văzu pe toţi în jurul lui şi închise repede ochii. Apoi îi auzi şoptind şi le recunoscu pe rând vocile. Atunci deschise ochii şi-i făcu semn lui Ştefan să se apropie.

- Dă-i afară, îi şopti. Roagă-i să plece.

- Cine să plece?

- Aş vrea să rămân singur. Ştefan îl privi lung.

- Nu e nimeni. Coana Viorica e la bucătărie. Suntem numai noi doi, singuri.

Biriş închise din nou ochii. O muscă i se aşeză pe frunte şi scutură capul. Simţi o durere surdă, parcă i-ar fi strivit cineva creierii, şi gemu.

- Unde au plecat ceilalţi? Câteva clipe, Ştefan şovăi, încurcat.

- Azi n-au mai fost pe aici. Are să vină Irina, diseară.

- în fond era de aşteptat, începu deodată Biriş cu o voce neaşteptat de calmă. Eram sigur că se va întâmpla aşa. De cum am văzut-o la spital, am înţeles că de data aceasta nu mai scapă. Avea expresia ei de la 19 octombrie, avea ochii de la 19 octombrie...

„... Nici ea nu-i poartă decât o singură dată pe an, îşi aminti Ştefan, la 19 octombrie." I se păru că se prăbuşeşte într-un timp fabulos, devenit aproape inimaginabil prin beatitudinile pe care le păstra, şi făcu un efort deznădăjduit să revină la suprafaţă, să se reîntoarcă în prezent.

- Aş vrea să mă duc s-o mai văd o dată, continuă Biriş. Am să-i duc nişte flori de câmp. îmi spunea că i se făcuse dor de câmp. Cred că mai am atâta putere să merg până la spital, mai ales dacă ai să vii şi tu cu mine. Luăm o maşină...

Ştefan continuă să-l privească aşa cum vorbea, cu ochii închişi, fără nici o mişcare, de teamă să nu-şi clatine capul.

- O să mergem într-una din zilele acestea...

- L-aţi anunţat pe Băleanu? îl întrerupse deodată Biriş.

- Era şi el acolo. Erau toţi, afară de tine şi de Bibicescu. Biriş deschise ochii şi-i căută privirile.

- Unde spuneai că erau toţi? întrebă.

Ştefan şovăi, dar o auzi pe doamna Porumbache ieşind din bucătărie şi spuse repede:

- A fost înmormântată azi-dimineaţă...

- Ah, da... Evident, trebuia să mă gândesc, şopti Biriş.

Doamna Porumbache deschise cu grijă uşa şi intră în vârful picioarelor. Dar întâlni ochii lui Biriş şi nemaiputându-se stăpâni izbucni în plâns.

- Petrişor, maică! începu ea să se tânguiască. Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa! tu zăceai aici şi pe ea o băgau în pământ! O plângeau toţi, şi tu aiurai şi râdeai în somn şi o chemai: Cătălina! Cătălina! îi spuneai că ai s-o plimbi în grădină şi ai s-o acoperi toată cu flori, şi pe ea o coborau în groapă, şi o acopereau cu pământ! Cătălina, sărăcuţa de ea, sărăcuţa!...

De atunci, de câte ori venea Ştefan, doamna Porumbache îl întâmpina lăcrimând şi începea să-i vorbească de Cătălina. Ştefan asculta resemnat, îndreptându-se încet, cu privirile plecate, spre camera lui Biriş. îl găsea

întotdeauna citind. De câteva zile se sculase din pat şi citea aşezat pe un scaun lângă fereastră. în lumina tare a începutului de iunie, obrazul căpăta o paloare proaspătă, de adolescent în convalescenţă.

- Aş vrea să te rog ceva, îi spuse într-o zi. Roag-o pe Irina să nu mai vină. Sau, dacă vrea cu orice chip să vină să mă vadă, să nu încerce să mă consoleze. Nu simt nevoia să fiu consolat. Sunt profesor de filosofie. Am la dispoziţia mea un număr considerabil de formule care mă pot consola...

Se întrerupse, se ridică să pună cartea pe birou, apoi se întoarse şi se aşeză pe scaun.

- Acelaşi lucru aş fi vrut să ţi-l spun şi ţie, continuă. îmi face plăcere de câte ori vii să mă vezi, dar n-aş vrea să crezi că eşti obligat să-mi vorbeşti de Cătălina. Cum spunea nu ştiu cine, viaţa merge înainte. Eu am optat pentru Viaţă. De aceea aş prefera să discutăm altceva.

- Toţi optăm pentru Viaţă, spuse Ştefan. Nu prea înţeleg bine de ce, dar aşae...

- Eu ştiu de ce. Vreau să trăiesc ca să văd ce se va întâmpla până la urmă. Acum că s-a terminat războiul în Europa, vom asista la ofensiva împotriva Japoniei. într-un an, doi, va fi şi ea lichidată. Vreau să văd ce se va întâmpla după aceea. N-aş vrea să mor înainte de a vedea încotro se-ndreaptă lumea: ˢpre socialism sau spre dictatură? De aceea mă interesează tot ce se întâmplă •n jurul meu, de la decizia pe care o va lua Stalin până la cariera politică a lui Bibicescu...

Bibicescu fusese numit subdirector la Teatrul Naţional, dar spera să ajungă curând director. Izbutise să introducă în programul viitoarei stagiuni două piese

ale lui Partenie. Partidul Comunist şi-l însuşise pe Partenie şi cărţile lui reeditate, ziarele vorbeau necontenit de el. începuse să circule zvonul

Pol

Îl împuşcase cu bună ştiinţă, ca să lichideze, împreună cu un şef letona '" cel mai înzestrat dintre scriitorii progresişti. Bibicescu vorbea acum tot insistent de prietenia lui cu Partenie şi mărturisise într-un interviu simnaf' marelui scriitor pentru Revoluţia rusă.

Veni să-l vadă pe la jumătatea lui iunie. Nu plouase din aprilie si oraş arăta prăfuit şi veşted ca la sfârşitul verii. Bibicescu venise într-o maşină Direcţiei Teatrului.

- Ca să nu mă obosesc, explică el. Nu se ştie exact ce am, dar trebuie să fiu prudent, să nu-mi obosesc inima...

Apoi, în mijlocul discuţiei, îl întrebă brusc.

- Ţi-a spus ceva Cătălina despre mine?

Biriş voi să-şi aprindă o ţigară, dar simţi că-i tremură mâna şi băgă repede pachetul în buzunar.

- Mi-a spus doar că trecuse să te vadă. Nu mi-a spus de ce... Bibicescu se aşeză pe scaun, ceea ce nu făcea decât arareori...

- îmi pare rău. Eram ocupat, aveam pe cineva la mine... Aş fi vrut să ştiu de ce venise să mă vadă, adăugă cu un alt glas ridicându-se.

Dar nu mai îndrăzni să se plimbe de la un capăt la altul al odăii. Se opri lângă fereastră şi privi cerul alburiu, fierbinte.

- E îngrozitor cu seceta asta. N-o să putem plăti datoriile de război...

Apoi, înainte de plecare, îi spuse:

- Ştii că s-au mai găsit o sumă de hârtii de-ale lui Partenie. Caiete întregi... Biriş zâmbi ironic şi ridică din umeri.

- Probabil că nu-ţi vine nici ţie să crezi, dar ai să te convingi când ai sa vezi manuscrisele. Le lăsase într-o valiză, la o prietenă a lui, la ţară...

Făcea lungi plimbări prin oraş, dimineţile sau după apusul soarelui, can se potolea arşiţa. Trecea foarte des pe la cimitir, devreme de tot, când răcoa nopţii stăruia încă pe sub arbori şi printre mormintele cu flori ofilite. Ii adi Cătălinei câteva flori de câmp. Le culegea pe marginea maidanelor, F câmpurile virane dinapoia cimitirului; flori mărunte, prăfuite, cu culori ş pe jumătate uscate. Odată, intrând în cimitir cu un buchet mai mare, căci in pe drum o ţigancă cu flori, îşi aminti brusc de tabloul din biroul lui , mănuşile negre şi florile de câmp, cu cozile lungi, zvârlite în grabă pe o ^ „De-abia a intrat şi a auzit telefonul sunând, îşi aminti el cuvintele lui , S-a dus să răspundă la telefon. O aştept de-atunci mereu..." rmufl[1]'

Ar fi vrut să ducă florile la mormântul Ioanei, dar ea se afla la ci ^ Belu, în cealaltă parte a oraşului. îşi aminti de asemenea ce i se spuses

ormântare: că trupurile n-au mai fost recunoscute şi multe familii au '[a] '[m] at morţii altora. Dar, după ce ieşi din cimitir, se îndreptă spre bulevardul îngr°P ^ tramvai, oamenii se plângeau deja de căldură, deşi nu era încă D[onl], „ece Biriş simţea un fel de atmosferă ireală în jurul lui, ca şi cum ar fi cca/ jt jn vis. Nu mai suferea, nici de tristeţe, nici de singurătate. Parcă întreg Ca 1 cu toţi oamenii lui, agitaţi şi zgomotoşi, aparţinea deja amintirii. Parcă ^ versase, în acest tramvai supraîncărcat, cândva de mult, într-un timp abolit,

I traversa acum din nou, în gând, numai ca să se poată reîntoarce în trecut.

Craterele fuseseră astupate şi strada reparată, dar trotuarele erau încă sparte.

R îinile rămăseseră acolo. Doar că păreau acum mai îndesate, mai mărunte, şi

intre cărămizi crescuse iarbă şi câteva bălării. Biriş se plimba încet, silindu-se să recunoască locul casei. I se păru că o găseşte. Pe movila de moloz încă supravieţuiau câteva flori albăstrui, decolorate. Se caţără cu oarecare greutate şi le culese.

În vara aceea se întâlniseră destul de rar. Ştefan plecase în concediu şi se întorsese după 15 august, în săptămâna care urmase bombelor atomice şi capitulării Japoniei. Fusese o săptămână de euforie generală. Puterea americană redeşteptase speranţa că România nu va fi abandonată definitiv Sovietelor. Euforia iminentei eliberări făcuse să se uite chiar şi seceta care bântuise toată vara, aşa cum se uitase tifosul exantematic şi sutele de mii de morţi din ultimul an, şi sutele de mii de prizonieri care nu se întorceau din Rusia.

Ştefan venise să-l vadă în ziua când se întâlnise pe stradă cu Mihail Duma. Il zărise de departe şi la început nu-l recunoscuse. Era ars de soare şi-şi lăsase mustaţă. Duma îi întinse mâna cu gravitate.

- Condoleanţele mele. Am fost, toţi, dezolaţi la Legaţie. Sper că v-a Parvenit telegrama noastră...

Apoi ii spuse că se întorsese de curând, cu unul din primele vapoare maneşti care traversase Mediterana. Vidrighin, ca si aproape toţi ceilalţi, rămăseseră la Lisabona. ' "

Îmb" ^S1 ^C ^'r^ c'tmd aşezat la birou. I se păru că slăbise din nou şi parcă

aţranise şi mai mult de când nu-l mai văzuse.

Se ,am întâlnit pe Duma. îţi trimite salutări. 2âmbi mtrerupse brusc, parcă şi-ar fi amintit de ceva mult mai important, şi

_p

când mg „Unos- Acum îmi aduc aminte. Mi-ai vorbit pentru întâia oară de Duma Biimor^esern de la Sighişoara. Şi acum l-am întâlnit din nou...

^rou ° f°aie de hârtie, o împături cu grijă şi o aşeză peste itea aPoi închise rt Ştf îi ăi ill E

de

pe tie, o împături cu grijă şi o aşeză peste

mituri C£îre ° citea> aPoi închise cartea. Ştefan îi zări titlul. Era o colecţie S1 Agende indiene

î ° citea> aPoi î S1 Agende indiene.

- Mi-o dăruise de mult Cătălina, dar n-o citisem. Aveam oroare de concepţiile ei despre buddhism şi de mitul lui 19 octombrie... Dar nu înţeleg ce ţi se pare misterios în întâlnirea cu Duma, adăugă.

- E curios că l-am întâlnit din nou tocmai acum, când mă întorceam de la Sighişoara. Fusesem să-l văd pe Anisie. Cred că-ţi mai aduci aminte de el...

- îmi face o deosebită plăcere să te ascult vorbind, îl întrerupse Biriş. Eşti primul om care nu mă întreabă ce cred despre bomba atomică. Ne reîntoarcem la Anisie şi la problema Timpului. Povesteşte-mi. Citisem tocmai nişte mituri indiene; sunt pregătit să-l ascult pe Anisie.

- Din nefericire, nu prea am ce să-ţi povestesc. M-am dus să-l văd, pentru că îmi spusese să mă întorc peste patru ani. Am lăsat să treacă patru ani şi jumătate, dar n-a fost vina mea. Am ajuns probabil prea târziu. Au fost lupte anul trecut, în toată regiunea aceea, când se retrăgeau trupele germane. Ferma era arsă, grădina devastată. Nu l-am mai găsit. Şi nici măcar nu mai ştiu ce s-a întâmplat cu el. Unii spun că l-ar fi luat germanii în retragere. Alţii, că l-au luat ruşii. Am auzit chiar că ar fi fost împuşcat, dar nimeni n-a ştiut să precizeze când şi de cine.

- Păcat. Mi-ar fi plăcut să aflu cum s-a terminat povestea aceea cu tinereţe fără de bătrâneţe... Dar înainte de a vorbi de altceva, vreau să-ţi atrag atenţia asupra lui Duma. Dacă s-a întors şi n-a fost arestat, după ce a lucrat ani de zile pentru Serviciul secret german, înseamnă că lucrează acum pentru comunişti. Să te fereşti de el...

Ştefan nu izbutise să-l asculte până la sfârşit. Auzindu-l rostind numele lui Duma se lăsase furat de amintiri. Revăzu norul de praf de pe şoseaua care ducea la Sighişoara; îl urmărise aproape o jumătate de ceas, fără să-l poată întrece; era norul pe care-l ridica un camion militar. Dar când, în cele din urmă, maşina în care se aflau izbuti să-l întreacă, zări o clipă, lângă

şofer, un soldat rus care-i ameninţă în glumă, îndreptându-şi spre ei carabina. Apoi, de departe, văzu ruinele înnegrite de fum ale fermei.

- Noi doi, vorbim împreună tot felul de prostii, numai despre lucrurile care mă interesează esenţial nu vorbim niciodată. Mă dusesem să-l întreb pe Anisie...

Se întrerupse iar, încurcat. Se dusese să-l întrebe pe Anisie despre Moarte; şi acum i se păru absurdă această anevoioasă călătorie prin regiuni devastate de război şi de secetă ca să caute un străin pe care-l văzuse doar de două ori în viaţa lui şi să-l întrebe, ca pe un oracol sau pe mare sfânt, ce se întâmplă cu noi după moarte.

- ... Voiam să-l întreb o sumă de lucruri, continuă Ştefan silindu-se zâmbească. Deşi n-am înţeles niciodată ce mă făcea să cred că Anisie cunoşti răspunsul la problemele mele... Şi acum, că l-am revăzut pe Duma, parcă tot

se reîntoarce de unde a plecat. Am un sentiment tulbure că situaţiile încep să se repete... Mi-ar fi plăcut să aflu de la Anisie cum s-a împăcat - el care pretindea că nu mai trăieşte în Timp - cu Istoria pe care o împlineau în jurul Sighişoarei diviziile germane în retragere. De data aceasta aş fi avut cu adevărat un exemplu: cum poţi rămâne în afară de Timp cu tancurile şi artileria alături de tine...

Biriş zâmbi şi apucând cartea de pe birou începu s-o răsfoiască. - Pentru că vorbeşti de Timp, să-ţi povestesc o legendă indiană pe care am citit-o azi-dimineaţă. Cred că e în genul poveştilor lui Anisie. Ascultă. E întâmplarea unui schivnic celebru, care se numea Narada. Impresionat de sfinţenia lui, Vişnu îi făgădui să-i împlinească orice dorinţă. „Arată-mi puterea ta, neînţeleasa Maya", îi ceru Narada. Vişnu îi făcu semn să-l urmeze. Puţin timp în urmă, mergând pe un drum pustiu, în plin soare, şi făcându-i-se sete, Vişnu îl rugă să se ducă până la satul care se zărea nu prea departe în faţa lor şi să-i aducă apă de băut. El rămase să-l aştepte pe marginea drumului. Narada grăbi pasul şi bătu la uşa primei case pe care o întâlni. îi deschise o tânără fată atât de frumoasă încât, privind-o, Narada uită pentru ce venise. Intră în casă şi fu întâmpinat de toată familia cu cinstea care se cuvenea unui sfânt. Rămase în gazdă acolo timp îndelungat. Până în cele din urmă se căsători cu frumoasa fată şi cunoscu bucuriile nunţii şi toate celelalte bucurii şi necazuri ale vieţii de fermier. Au trecut aşa 12 ani. Narada avea acum trei copii şi după moartea socrului ajunse stăpânul gospodăriei. Dar în al doisprezecelea an, ploile torenţiale au inundat regiunea. în aceeaşi noapte turmele i-au fost înecate şi casa se prăbuşi. Ţinând cu o mână soţia, iar cu cealaltă cei doi copii mai mari, purtând pe umăr pe cel mai mic, Narada îşi făcu anevoie drum printre ape. Dar sarcina era prea grea. Alunecă şi scăpă copilul de pe umăr. Atunci lăsă pe ceilalţi şi se zvârli în apă ca să-l prindă. Dar era prea târziu; torentul îl înghiţise în câteva clipe, în acest timp, valurile luaseră pe ceilalţi doi copii şi, puţin în urmă, şi pe soţie. Curând, Narada el însuşi căzu istovit şi fu purtat de ape, inconştient, ca o bucată de lemn. Când se deşteptă, zvârlit pe o stâncă, şi-şi aminti toate nenorocirile care se abătuseră asupra lui, izbucni în plâns. Dar auzi deodată o voce cunoscută: „Copile, unde e apa pe care trebuia să mi-o aduci? Te aştept de mai bine de o jumătate de ceas!" Narada întoarse capul. în locul apelor care nimiciseră totul, văzu câmpurile pustii, strălucitoare sub soarele amiezii. „Ai înţeles acum taina

Puterii mele? îl întrebă Vişnu. Ai înţeles în ce constă Maya?..."

Biriş închise cartea şi o aşeză departe de el, pe birou. Ştefan îl ascultase neclintit.

- E o poveste foarte frumoasă, spuse Biriş văzând că tăcerea se Prelungeşte. Mă întreb de ce Cătălina nu mi-a vorbit niciodată de ea...

- Dar tu crezi că ar putea fi adevărat? întrebă deodată Ştefan. Crezi ca tot ce se întâmplă în Timp şi în Istorie nu e decât o imensă iluzie cosmică, creaţia absurdă a unui Demiurg căruia puţin îi pasă de credinţele, de pasiunile şi suferinţele noastre?...

- Eu n-am spus că e adevărat. Ţi-am spus doar că e o poveste foarte frumoasă, că e o poveste despre Timp, în genul celor pe care ţi le povestea Anisie.

Ştefan îl privi derutat.

- Narada îmi cere să cred că Ioana şi Răzvan şi toţi ceilalţi, care au fost şi nu mai sunt, n-au existat niciodată, că n-au fost decât nişte umbre în visul cosmic al unui demiurg. Nu pot să cred. Viaţa n-ar mai avea atunci nici un sens. Dacă nimic nu e real, dacă totul e o creaţie gratuită şi absurdă, ca într-un mare vis, un joc iresponsabil repetându-se la infinit, existenţa noastră n-ar mai avea nici o semnificaţie şi nici o valoare. Am fi atunci definitiv pierduţi...

- Nu cred că acesta e înţelesul legendei, îl întrerupse Biriş. întâmplarea lui Narada nu se referă la sensul sau valoarea existenţei umane; aceasta e o cu totul altă problemă. Vişnu vrea doar să-i arate că Maya, iluzia cosmică, e posibilă datorită exclusiv Timpului, că Maya se poate manifesta graţie duratei temporale. Ori, eu credeam că aceasta e şi părerea ta; pe vremuri, îmi spuneai că existenţa în Timp e iluzorie, nesemnificativă, ireală. Spuneai că singura scăpare este ieşirea din Timpul istoric. Vişnu îţi dă dreptate: îţi spune limpede că Timpul e iluzie, e Maya...

Ştefan îşi trecu mâna pe obraz şi înghiţi cu greutate.

- Dar ce mă fac atunci cu Ioana? întrebă el. Unde o mai întâlnesc? Ce mă fac cu tot trecutul meu, cu timpul care, scurgându-se, m-a constituit aşa cum sunt în clipa de faţă?!...

- Ascultă-mă, îl întrerupse Biriş, îmi pare rău că trebuie să-ţi vorbesc deschis. Dar din ziua când ne-am cunoscut te-am auzit mereu că vrei să ieşi din Timp, că vrei să scapi de Istorie. Iartă-mă că ţi-o spun, dar dorinţa ţi-a **fost** împlinită. E groaznic, dar aşa s-a întâmplat. O bombă americană a pus capăt Istoriei tale. Ai pierdut tot. Nu numai pe Ioana şi Răzvan, dar ai pierdut chiar mărturiile exterioare ale existenţei tale în Istorie: suvenirurile din copilărie, cărţile, tablourile. Eşti un om scos complet din Istorie; fără trecut, deci fără identitate. Aşa cum îmi spuneai odată că încercai să redevii închizându-te în camera secretă. Poţi începe în orice clipă o viaţă nouă, de la început. Ai abolit Istoria, în realitatea căreia n-ai crezut niciodată. Narada, cât timp se afla sub vraja magiei lui Vişnu, credea în realitatea vieţii lui de fermier căsătorit, cu turme, nevastă şi copii - de aceea Vişnu i-a dat lecţia pe care ai ascultat-o adineauri. Tu erai însă avertizat; propriile tale intuiţii ţi-au revelat de mult irealitatea Timpului istoric.

Ştefan îşi plecase capul.

- Am fost nebun, spuse el foarte încet. De mult mi-am dat seama că am fost nebun...

Biriş îşi aprinse o ţigară. Mâna îi tremurase puţin apropiind chibritul şi şi-o ascunse repede, umilit. Dar Ştefan nu-l văzuse. Rămăsese cu capul plecat, privind în neştire covorul.

- Şi nebunia asta e o formulă vagă, care în cele din urmă nu spune nimic, începu Biriş. Ai fost şi ai rămas un om normal, ca fiecare dintre noi. Dorinţa ta de a ieşi din Timp şi de a ignora Istoria era probabil un efort disperat de a regăsi beatitudinile copilăriei, de a reintegra un Paradis pierdut.

Îşi dăduse deodată seama de cruzimea cu care îi vorbise şi fuma încurcat.

- Am fost totuşi nebun, repetă Ştefan fără să-şi ridice capul. Nu pentru că mi se părea că un om se poate sustrage Timpului istoric continuând totuşi să rămână în viaţă şi dobândind prin aceasta o viaţă plenară, infinit mai preţioasă decât existenţele noastre, reduse exclusiv la recepţionarea şi asimilarea Istoriei. Continui să cred că lucrul acesta e posibil. Dovadă viaţa pe care o trăieşte un sfânt; o viaţă care nu mai e ruptă, ca a noastră, de eternitate... Dar nebunia mea era alta, şi era ridicolă, absurdă. Mi se părea că m-aş putea sustrage Istoriei conducându-mă după presimţiri şi năluciri şi căutând necontenit *semne* în jurul meu. Tu ştii că ani de-a rândul am fost obsedat de o maşină cu care mi se păruse că *trebuise să vină* Ileana şi pe care mi se părea că o zăresc, uneori, în faţa mea, deşi n-o întâlneam niciodată? Eram obsedat de o maşină şi de misterul vieţii lui Vădastra! Petreceam ceasuri întregi ascultându-l vorbind în camera de-alături. Eram căsătorit doar de un an, doi, şi o lăsam pe Ioana singură în speranţa că voi afla cine a fost doamna Zissu. îl auzeam mereu pe Vădastra vorbind de o femeie extraordinară, de doamna Zissu. Mi se părea că numele acesta ascunde o taină şi că dezlegarea ei mi-ar putea schimba viaţa. Ajunsesem obsedat de doamna Zissu... Ar fi trebuit să mă duc la un doctor să mă caut...

Biriş zâmbi încurcat şi ridicându-se de la birou se îndreptă spre fereastră să o deschidă.

- Doamna Zissu? întrebă el, silindu-se să schimbe vorba. Doamna Zissu? Poate o fi una şi aceeaşi persoană cu Zisuleasca a lui nenea Mitică. Dacă e aceeaşi, ar putea să-ţi povestească multe coana Viorica. Nu prea vrea ea să mărturisească, dar Zisuleasca i-a făcut destule zile fripte acum vreo douăzeci de ani. A fost, cum s-ar spune, ultima mare pasiune a lui nea Mitică... Era o croitoreasă...

Se întrerupse şi ieşi brusc. O găsi pe doamna Porumbache lipită de zid.

- Să nu-i spui! şopti ea cât putu mai încet.

IV

„... Era o croitoreasă, îi spusese Biriş cu un alt prilej. Se pare că era foarte frumoasă..."

Greu de crezut că ar putea fi una şi aceeaşi persoană cu doamna Zissu a lui Vădastra, înţelesese Ştefan. Zisuleasca ar fi avut în preajma primului război mondial, atunci când o cunoscuse Mitică Porumbache, aproape 30

de ani. Vădastra întâlnise pe doamna Zissu prin 1925, când era în clasa a IV-a de liceu şi avea vreo 15 ani. La acea dată, Zisuleasca lui Mitică Porumbache trecuse de 40 de ani. N-ar mai fi putut fi prima dragoste a lui Vădastra, aşa cum Ştefan fusese ispitit să creadă auzindu-l vorbind de „distinsa doamnă Zissu", de „o femeie distinsă care m-a iubit pe mine"...

Dar ascultase cu interes, aproape tulburat, povestirea lui Biriş. Toate amănuntele acelea în legătură cu întâmplări petrecute cu treizeci de ani înainte, îl atrăgeau într-un chip neînţeles. Parcă o seamă de semnale desfigurate îl ajungea din urmă, dintr-o zonă interzisă. Biriş nu o cunoscuse, dar ştia de la doamna Porumbache că atunci când o întâlnise Mitică, Zisuleasca era întreţinuta unui căpitan. Căpitanul îi închinase un apartament în bulevardul Pache şi i-l mobilase destul de luxos; îi cumpărase şi pian. Zisuleasca trăia despărţită de soţul ei, cu care avusese doi copii. Al treilea îl făcuse cu căpitanul, dar copilul murise puţin timp după ce se întâlnise cu Mitică Porumbache. S-au întâlnit la „Grădina Veseliei", pe care o ţinea finu' Lică şi unde îi plăcea căpitanului să petreacă încă de pe timpul când nu era cu Zisuleasca, ci venea acolo cu ofiţerii şi cu fetele de la şantan. Căpitanul era, se spune, de familie bună; era căsătorit, dar nu se ştia nimic de soţia lui pentru că trăiau de mulţi ani despărţiţi. După ce fusese strămutat cu garnizoana din Bucureşti, continua să vină să-şi vadă iubita măcar o zi pe săptămână.

Mitică Porumbache era pe atunci un bărbat de aproape cincizeci de ani, dar arată chipeş şi robust. Şi era destul de bogat; avea casele din Ferentari şi încă alte multe proprietăţi, şi magazin de fierărie în Lipscani. Zisuleasca se plictisea singură. începu să vină serile la „Grădina Veseliei" şi s-a încurcat repede cu Mitică. Vecinii au aflat că Mitică aproape nu mai dădea nopţile pe-acasă şi că risipea o avere cu Zisuleasca, cumpărându-i rochii şi bijuterii, plimbând-o cu gabrioleta la Şosea, trimiţând-o vara la băi. Curând după aceea, căpitanul dispăru într-un chip misterios, lăsând în urma lui nenumărate datorii, pe care le plătise tot Mitică. De-abia după ce-a aflat că dispăruse căpitanul şi că Zisuleasca rămăsese acum cu Mitică, s-a hotărât finu' Lică s-o avertizeze pe coana Viorica. Dar ea ştia, mai de mult; ştia de la vecine că Mitică nu-şi petrece nopţile la „Grădina Veseliei", ci la ibovnică. S-a prefăcut indiferentă şi a ridicat din umeri; i-a răspuns că nu se va înjosi să-şi facă sânge rău pentru o croitoreasă. Când a început războiul din 1916 şi Mitică a fost mobilizat, Zisuleasca aştepta un copil. îl născu puţin timp după intrarea germanilor în Bucureşti, când Mitică se afla deja, cu regimentul lui, în Moldova. în acei ani de război scăpătase din nou. îşi vânduse o parte din bijuterii şi din mobilă. Numai de pian nu voise să se despartă. Lăsase apartamentul din bulevardul Pache şi se mutase într-o căsuţă de mahala, reapucându-se de croitorie. Când se întoarse Mitică din Moldova, în 1918, copilul lui murise; în iarna aceea răcise şi se prăpădise în câteva zile. Lucrul acesta a fost hotărâtor pentru legătura lor. Mitică credea că băiatul murise pentru că nu fusese bine îngrijit; Zisuleasca lipsea tot timpul de-acasă, căci lucra prin casele altora, plătită cu ziua, şi de copil avea grijă o vecină. Mitică Porumbache nu şi-a mai revenit de-atunci. Au reluat legătura, dar n-a mai durat decât un an. Apoi i-a dat Zisuleştii o sumă de bani ca să-şi deschidă un atelier în centru, şi de-atunci n-a mai văzut-o.

Dar nici Viorica n-a prea avut timp să se bucure; câţiva ani în urmă, în

1923, a murit şi Mitică. De-abia după moartea lui s-a aflat că afacerile nu mai erau ce se credea că sunt. Viorica a trebuit să vândă câteva proprietăţi ca să poată păstra prăvălia din Lipscani. Apoi a vândut şi casa din Ferentari. Dar tot zadarnic; trei ani de la moartea lui Mitică a trebuit să închidă magazinul. I-a rămas doar casa din strada Măcelari şi o sumă de bani, pe care devalorizarea şi cheltuielile cu învăţătura lui Petre i-au redus-o curând la nimica toată.

- Păcat că nu vrea să ţi le povestească ea, coana Viorica, îi spusese Biriş. Sunt multe lucruri pe care numai ea le ştie...

Ştefan îşi amintea foarte bine acea seară de toamnă. Fusese una din ultimele vizite pe care i le făcuse în strada Măcelari. Ascultându-l vorbind, frânturi din viaţa lui în vecinătatea lui Vădastra îi reveneau la întâmplare, dar parcă n-ar fi fost amintirile lui, ci întâmplări din viaţa altuia. „Astea s-au petrecut acum

zece ani, îşi repeta el cu încăpăţânare, ca şi cum ar fi voit să se trezească. Acum aproape zece ani; eram în camera secretă..."

- Crezi că e doamna Zissu a lui Vădastra? îl întrebase Biriş după o lungă tăcere.

Nu ştiuse ce să răspundă. Vădastra ar fi avut atunci 15 ani, îşi făcuse el socoteala, iar doamna Zissu...

- în fond, toate lucrurile acestea n-au nici o importanţă, spusese în cele din urmă.

Îşi amintise din nou: pianul, 15 lei ora, atelierul şi lucrătoarele doamnei Zissu, care i-au făcut ceai odată, la un Crăciun, când Vădastra întârziase până seara târziu repetând „Sonata Patetică". Ar fi putut fi totuşi atelierul de croitorie al Zisuleştii...

- N-are nici o importanţă, repetase el cu o surdă exasperare în glas. Atunci, acum vreo zece ani, mi se păruse că...

Se întrerupse din nou. Biriş îşi rezemase coatele de birou şi-l privea cu un uşor zâmbet în colţul buzelor, parcă i-ar fi fost milă de el. Trecuseră aproape zece ani de când îl cunoscuse pe Biriş şi nu se schimbase. Era un om tare. „Eu am optat pentru Viaţă, îi spusese. Vreau să trăiesc, să văd ce are să se întâmple până la urmă..." Trecuseră atâtea luni de la moartea Cătălinei şi el rămăsese acelaşi, neschimbat. Era un om tare.

- N-are importanţă, repetase Ştefan încercând să zâmbească. Să vorbim de altceva...

Biriş fuma liniştit, cu amândouă coatele rezemate de birou. „Uite, biroul acesta, ştii bine, avea un cariu, îi spusese cu câţiva ani în urmă. Nu-l mai aud de mult. A murit..." „Avea şi o măsea ajunsă în câmpul morţii, îşi amintise atunci Ştefan. Şi acum au trecut şase luni de la moartea Cătălinei şi el e neschimbat. E profesor de filosofic Ar trebui să-l întreb ce crede despre moarte. E singura problemă care merită să fie discutată. Ne pierdem timpul vorbind despre atâtea lucruri inutile..."

- Aş fi vrut să te întreb, începuse el.

Dar se întrerupse brusc şi se ridică încurcat de pe scaun.

- S-a făcut târziu, spuse. Mai am de lucru acasă. O să vorbim altădată...

Asta se întâmplase într-o seară de la începutul lui noiembrie, dar i se părea că se întâmplase de mult, parcă cu mulţi ani înainte de secetă, cu

mulţi ani înainte de a se urca în acest tren care aştepta şi el de nu mai ştia când în această gară din Moldova. Deşi storurile erau trase, în compartiment era o căldură insuportabilă. Toţi bărbaţii erau în cămaşă, cu mânecile sumese. Ştefan îşi simţea sudoarea curgând şiroaie pe piele şi ieşi din nou în coridor. îşi scoase batista şi, furişând-o sub cămaşă, începu să se şteargă.

- Ce se întâmplă, domnule, de nu mai plecăm? auzi în urma lui.

Îşi amintea foarte bine: fusese una din ultimele lui vizite la Biriş. Cu puţine zile mai înainte se mutase într-o garsonieră din strada Câmpineanu. O mobilase cu lucruri simple şi comune, cu un fel de mobilă fără vârstă şi fără stil, ca într-o sală de aşteptare a unei Societăţi anonime sărace. în loc de bibliotecă avea câteva etajere pline cu cărţi de Economie politică şi reviste de specialitate. Pe masa lui de lucru se găseau numai dosare şi reviste. Nu avea nici un tablou, nici un obiect de artă, nici o floare. îi plăcea, când se întorcea acasă serile, să intre într-o odaie care nici măcar nu izbutea să fie tristă, deprimantă, o odaie care, i se părea lui, semăna mai mult cu o cutie astfel amenajată încât să se poată dormi şi lucra înlăuntrul ei. Se întorcea destul de târziu şi se apuca imediat de lucru. Lucra până la 2-3 dimineaţa şi adormea istovit, fără gânduri, împăcat. Nu se simţea împăcat decât atunci când se abandona în întregime muncii lui. Ca toţi funcţionarii ministerului făcea parte din sindicat. îi plăcea să asiste la şedinţele sindicale; se vorbea de lucruri grave, străine, impersonale, şi asta îi îngăduia să trăiască alte câteva ceasuri fără gânduri. Iar când se înfiinţase la minister un curs de limba rusă, se înscrisese printre cei dintâi şi-l urma cu regularitate. învăţase puţin ruseşte la Odessa, dar învăţase după ureche, cu bătrâna Viera şi nepotul ei, un băiat de vreo 10-l1 ani, tuns chilug şi atât de blond că părea că are genele albe. *Ia ona ne znaiu,* începea el. Şi băiatul îl corecta repede: *fa eio ne znaiu...* Acum se apucase să înveţe şcolăreşte, cu gramatică şi caiete în care-şi scotea cuvinte şi îşi făcea exerciţiile. Asta îi mai lua un ceas în fiecare noapte. Dar uneori simţea cum îşi trezeşte, fără voia lui, deznădejdea. Anumite cuvinte îl zvârleau înapoi în timp, în anii din Rusia. *Perestanite jalovatsial* auzise el odată, de mult, şi nu înţelesese. Era în primăvara 1942, undeva aproape de cotul Donului. Primise o scrisoare de la Ioana şi o citea aşteptând maşina care trebuia să-l ducă la aeroport. Dacă ar fi făcut un efort, şi-ar fi putut aminti ce-i scria atunci Ioana. *Perestanite jalovatsial* spusese un bătrân femeii de lângă el. Ştefan nu înţelesese. Sfârşise de citit scrisoarea Ioanei şi, ca de obicei, se simţise umilit, deznădăjduit. „într-o zi are să afle şi ea că o mint, îşi spusese atunci, şi nici măcar nu înţeleg de ce o mint; nu înţeleg nimic." Acum aflase deodată ce înseamnă *perestanite jalovatsia.* înseamnă: „încetează! nu te mai plânge!" A închis manualul şi a ieşit să se plimbe pe străzi. A umblat câteva ceasuri, cu capul gol, în ploaie. Umbla aşa de câte ori nu ştia ce-ar mai putea face ca să scape de amintiri; umbla prin ploaie, pe ninsoare, până ce simţea că oboseşte Şi se întorcea acasă târziu, istovit, şi adormea repede, fără gânduri.

Şi cu toate acestea, în seara următoare se reapuca de lucru, cu încăpăţânare. Curând ajunsese cel mai bun elev la rusă, ceea ce sfârşise prin a-i îndepărta ultimele simpatii printre colegii de minister. îl priveau toţi

bănuitori, aşa cum

Începuse să-l privească şi familia. Se răcise întâi de Adela şi Răducu. După ce fusese destituit de la Ministerul Lucrărilor Publice şi-şi găsise un post la o societate particulară, Răducu devenise şi mai intransigent. Anunţa mereu o intervenţie anglo-americană şi afirma că toţi comuniştii şi colaboraţioniştii vor fi spânzuraţi în Piaţa Teatrului Naţional. Ştefan îl asculta cu seriozitate fără să-l contrazică. Dar când a aflat că citeşte presa comunistă şi că urmează cursurile de limbă rusă, Răducu trântise indignat cu pumnul în masă şi ieşise din odaie. De-atunci, Ştefan nu se mai dusese să-l vadă.

Fără voia lui se răcise şi de familia Bologa. Bătrânul fusese mâhnit că Ştefan nu voise să locuiască în casa din Cotroceni, pe care, în cele din urmă, fusese nevoit s-o închirieze. Bolnav de inimă, Bologa rămăsese la via lor de lângă Târgovişte. Când venea Ştefan, bătrânul începea să-i vorbească de Ioana şi Răzvan, şi-i arăta fotografii. Ştefan se prefăcea că nu-l vede că plânge. Din când în când, trecea în altă odaie sau ieşea pe prispă ca să fumeze, căci i se spusese că bătrânului îi face rău fumul de ţigară. Apoi se înapoia, tăcut, stingherit, şi se reaşeza lângă el. - Uite, fotografia asta..., îi arăta Bologa. Ştefan clătina din cap, încercând să zâmbească. O cunoştea; era o fotografie a Ioanei din ultima clasă de liceu. Avea şi el o copie, căci reprodusese aproape toate fotografiile Ioanei pe care le păstrase familia. - Fotografia asta..., începea bătrânul cu o voce curioasă, micşorată, redusă parcă la un anumit număr de sunete. Ştefan clătina mereu din cap, dar nu-l asculta. „Cum de îşi poate schimba într-atât vocea? se întreba. E bolnav de inimă, îşi repeta el. Toate acestea i se întâmplă pentru că e bolnav de inimă." Târziu, îşi dădea seama că bătrânul nu mai vorbea de Ioana, ci comenta situaţia politică.

- Ce ai? îl întreba deodată Bologa. De ce mă priveşti aşa? Ţi se pare că exagerez?...

- Nu, ai dreptate, spunea el.

- Dă-mi voie, îl întrerupea bătrânul schimbându-şi parcă din nou vocea. Noi ne bucurăm că eşti bine văzut la minister, deşi ministrul tău e un bandit de comunist. Ne bucurăm că cel puţin tu ţi-ai păstrat postul, deşi majoritatea oamenilor cinstiţi şi adevăraţi patrioţi au fost epuraţi de aceşti criminali...

- Nu m-ai înţeles, încerca Ştefan să se explice.

- Dă-mi voie, îl întrerupea din nou Bologa. Dacă e adevărat ce-am auzit, că ai început să înveţi ruseşte şi că te-ai înscris în sindicat...

Continua să-l asculte aşa multă vreme, fără să-l urmărească, silindu-se să se gândească la altceva.

- Ce se întâmplă, domnule, de nu mai plecăm odată! auzi el din nou strigând în urma lui, în compartiment. Ne-au uitat aici?!...

... Când se bărbierea, dimineţile, în faţa oglinzii din sala de baie, lăsa deschis aparatul de radio ca să asculte veştile şi comentariile politice. Şi totuşi, uneori se trezea că nu le mai ascultă. Se trezea că se priveşte lung,

cu o nedesluşită speranţă; i se părea că, printr-un efort, şi-ar putea aminti precis ziua când încetase de a mai fi tânăr. Mai de mult, îl obsedase gândul acesta: că nu fusese atent si nu-şi dăduse seama de momentul exact când tinereţea trecuse întreagă *înapoia* lui, *în trecut.* I se păruse că fusese păcălit, că cineva îşi bătuse joc de el lăsându-l să creadă că tinereţea nu e totuna cu numărul anilor, şi că poţi să-ţi numeri anii, unul după altul, ca şi cum ar fi vorba de altceva decât de propria ta viaţă care se scurge... Rămânea aşa multă vreme, cu obrazul apropiat de oglindă, sub bătaia becului puternic. Apoi îşi trecea deodată palma peste ochi, peste obraz, şi începea să se îmbrace repede.

Încerca să nu-şi mai amintească nimic, să nu se mai gândească la trecut. Şi cu toate acestea se trezea uneori că face socoteli, parcă ar fi încercat să se convingă că nu se înşală, că într-adevăr au trecut atâţia ani de la un anumit eveniment. Când se gândea la anii de tinereţe, i se păreau dilataţi, plini de întâmplări, bogaţi în revelaţii; anii lui de studii la Paris i se păreau nesfârşiţi, parcă ei singuri ar fi durat cât o viaţă întreagă. Apoi, de la un anumit moment, pe care nu izbutea să şi-l precizeze, timpul începuse să alerge şi anii aproape că nu-i mai aduceau nimic nou. Se întâmplaseră atâtea evenimente în jurul lui - fusese în primul rând, războiul - dar parcă toate aceste evenimente ar fi fost lipsite de durată, parcă n-ar fi fost recepţionate de timpul lui interior, ci s-ar fi întâmplat undeva în afară de el, pe un ecran la care ar fi privit ca la cinematograf; căci şi într-un film se întâmplă acţiuni care durează uneori ani îndelungaţi, şi îţi dai foarte bine seama că şi acolo *a trecut* timpul, dar nu simţi lucrul acesta în propria ta fiinţă. Aşa i se părea că trecuseră ultimii ani.

- Un ceas şi douăzeci de minute! exclamă, exasperat, omul din compartiment. Ne-au uitat aici!... Şi nu mai avem nici o picătură de apă...

... Şi totuşi, câteodată, se trezea că, în drum spre casă, se îndrepta spre cafenea. Parcă ceva încă nebiruit în adâncurile fiinţei lui îl îndemna într-acolo. Trecea absent printre mese, cu ochii după Biriş. Nu-l găsea întotdeauna. îl întâlnea, însă, pe Weismann care-i vorbea de iminenta lui călătorie la Londra. Il zărea şi pe Bursuc, la masa de lângă fereastră. Se călugărise de curând şi locuia la Mitropolie. îşi lăsase o barbă scurtă şi rară, care-i îngroşa şi mai mult figura, dându-i un aer de preot lipovean. Bursuc se călugărise ca să poată intra în suita unui fost preot de ţară, simpatizant comunist, pe care guvernul îl făcuse episcop şi se pregătea să-l facă mitropolit.

Îl zărea uneori pe Bibicescu. După succesul pe care-l avuseseră piesele lui Partenie, se aşteptase să fie numit directorul Teatrului Naţional, mai ales că în programul noii stagiuni introdusese foarte multe piese de autori sovietici.

Dar în februarie apăruse într-o revistă a partidului un articol în care Bibic era făcut responsabil de factura burghezo-reacţionară cu care jucau act °U Autorul analiza formaţia fascistă a lui Bibicescu şi amintea trecerea lui n ? Direcţia Teatrului Naţional sub regimul legionar. Parcă ar fi fost un semn căci toată presa comunistă reluă campania, acuzându-l că le înşela buna-credinţă şi se introdusese prin fraudă în partid. Câteva săptămâni în urm" Bibicescu fusese demis din postul de subdirector. I se îngăduise

totuşi să rămâ 3 în sindicatul artiştilor dramatici.

Într-o seară, trecând pe la cafenea, îl zărise la masa lui Bursuc, alături d Biriş. I se păruse extraordinar de palid.

- Un individualist ar fi suferit primind o sancţiune atât de severă, spunea el cu gravitate. Dar astea sunt reacţii desuete.

- Dacă înţeleg bine, interveni Biriş, este un fel de terapeutică psihanalistă colectivă. Partidul te ajută să-ţi aduci la lumină complexele şi să le judecaţi pe un plan obiectiv, ca şi când nu ţi-ar aparţine. Salvarea înseamnă depăşirea subiectivului...

- Este foarte exact, răspunse Bibicescu. Subiectivitatea trebuie permanent corectată prin conştiinţa istorică, pentru a nu pierde contactul cu realităţile vii, adică cu socialul...

- Nu înţelegeţi nimic, îl întrerupse Bursuc. Autocritica este formula revoluţionară a mărturisirii păcatelor. Ne reîntoarcem la adevăratul creştinism, la mărturisirea publică a păcatelor. Asta înseamnă revoluţie...

În seara aceea plecase de la cafenea împreună cu Biriş.

- Ce se întâmplă cu tine? îl întrebă Biriş. N-ai mai dat nici un semn de viaţă. N-ai mai venit prin strada Măcelari...

- Sunt extrem de ocupat. Nu mai am deloc timp...

Biriş se opri o clipă pe trotuar, lângă el, şi-l privi lung.

- Eşti un om fericit, îi spuse. A nu mai avea timp, înseamnă a fi rezolv toate problemele, a trăi într-un perfect echilibru. Felicitările mele. Te invidiez.

- Atunci, m-am exprimat greşit. Voiam să-ţi spun că nu mai am ragă să-mi dau seama ce se întâmplă cu mine...

- Este acelaşi lucru, îl întrerupse Biriş. Nu-ţi mai dai seama ce se întâmplă cu tine pentru că trăieşti exclusiv în afară de tine, trăieşti pe un plan obiectiv, adică te integrezi momentului istoric. Deşi nu te-ai înscris în partid, judeci ca Bibicescu. Te felicit! Mai ales că-mi amintesc că atâţia ani ai încercat să te smulgi din Istorie. Acum te-ai convins, probabil, că apucaseşi pe o cale greşită şi te conformezi Spiritului Timpului. Ar trebui să-l citeşti pe Hegel, a zis zâmbind. Dacă vrei, ţi-l împrumut eu şi-l discutăm împreună. Hegel e ui destul de dificil...

Mfi

NOAPTEA DE SÂNZIENE

- M-am exprimat greşit, repetă Ştefan. E vorba de altceva. Nu ştiu dacă e bine ce fac. Este un fel de soluţie extremă, la care am recurs din deznădejde. Aş fi putut să mă sinucid; ar fi fost totuna. În fond, nu mai trăiesc mult. Îmi fac doar datoria de a mă trezi în fiecare dimineaţă la aceeaşi oră -.., ; fnt Asta-i toată viata mea.

fstiTtot Asta-i toată viaţa mea.

- Dar de ce? îl întrerupse deodată Biriş. La ce-ţi foloseşte asta? Ce crezi c-ai rezolvat cu asta?!

Se oprise din nou şi-l privea cu o nestăpânita exasperare, aproape cu furie. Ştefan îşi plecase capul, intimidat.

- Nu ştiu nici eu, răspunse. Nu-mi dau seama. Poate din laşitate...

- Ascultă-mă, începu Biriş cu un glas mai potolit. Aş vrea să stăm odată de vorbă. Dar aş vrea să stăm de vorbă deschis, aşa cum vorbeam altădată. Te-as fi căutat eu, dar nu-ţi cunoşteam noua adresă. N-o cunosc nici acum, adăugă după o pauză.

Asta se întâmplase la începutul lui martie. îşi amintea foarte bine: era o seara rece, neguroasă; ninsese din nou câteva zile înainte şi pe trotuare stăruia încă zăpada murdară, călcată în picioare. Au mers aşa multă vreme, fără să-şi vorbească.

Ştefan coborî pe peron şi-şi puse batista udă pe creştetul capului ca să se apere de arşiţă. Gara fusese distrusă cu doi ani înainte, în ultimele luni ale războiului. Cândva se începuse reconstrucţia ei, dar lucrările fuseseră întrerupte şi clădirea doar pe jumătate ridicată părea acum părăsită. Birourile erau adăpostite în nişte magazii de şindrilă. De o parte şi de alta a peronului făceau de pază doi jandarmi; unul se rezemase de o schelă încercând să se apere de bătaia soarelui, celălalt părea că adormise în umbra rară a unui salcâm prăfuit. Ştefan făcu câţiva paşi prin faţa vagoanelor cu storurile lăsate. Păreau pustii. Dar, din când în când, un călător în cămaşă apărea, ameţit de somn, în dreptul unei ferestre, ridica o clipă storul şi privea deznădăjduit spre magazii, apoi se rragea trăgând repede storul ca şi cum i-ar fi fost frică să nu năvălească arşiţa oD « m comPartiment. Când, cu un ceas şi jumătate mai înainte, trenul se e ln această gară ruinată în care n-ar fi trebuit să rămână decât câteva şi (j-, ' n toate vagoanele coborâseră oameni în cămaşă şi alergaseră, cu sticle de a - Hp' sPre cişmeaua de sub salcâm. Dar n-au mai găsit nici o picătură '"suflet' " ezervoru^ fusese secătuit de mult. Câteva minute, gara păruse se ricj:' a ca *Prm* farmec. Oamenii alergau pe peron, se auzeau voci şi storurile nămie2jU,Unul.duPa altul- Apoi, pe nesimţite, viaţa amuţise din nou. Arşiţa

Ştefa 6 1U^C stăPanea singură sub cerul alburiu, sticlos, incandescent. ** 0 *T* °?" "* ^a'a magazi ei Pe uşa căreia era atârnat o pancartă: *Şeful* e câteva ori şi începu să aştepte. Nu se auzea nimic înlăuntru, parcă

magazia ar fi fost pustie. Bătu din nou, de astă dată mai puternic. După câteva secunde un glas somnoros, aspru, aproape ameninţător.

- Ce vrei?

Dar uşa nu se deschidea şi Ştefan bătu din nou.

- Ce vrei, domnule?

- Venisem să vă întreb, începu Ştefan intimidat, să vă întreb dacă mai stăm mult. Dacă mai pot prinde legătura pentru Botoşani.

- Ai pierdut legătura, spuse tot atât de aspru omul din spatele uşii.

- Dar măcar aş vrea să ştiu de ce stăm, pe cine aşteptăm...

- Aşa-i ordinul....

Ştefan şovăi câteva secunde, apoi se întoarse, ţinându-şi amândouă mâinile pavăză deasupra frunţii. Soarele lovea implacabil, parcă ar fi revărsat jăratic. Trecând prin faţa jandarmului se auzi fluierat uşor şi ridică ochii. Jandarmul făcu semn să se apropie.

- Nu plecaţi aşa de curând, îi şopti el. Trebuie să treacă întâi americanii... Ştefan îl privea lung, ca şi cum n-ar fi înţeles.

- Trenul Crucii roşii americane, adăugă jandarmul coborând şi mai mult glasul. Trebuie să treacă el întâi. Că mor oamenii de foame.

În spatele gării se întindea câmpia fără iarbă, pustie, calcinată. Din loc în loc, nori groşi de praf se clătinau încet, parcă s-ar fi târât pe pământ.

Jandarmul îi surprinse privirea şi întoarse şi el ochii.
- Vin oamenii, spuse. Au aflat... Numai de-ar avea putere să ajungă până aici...
Ştefan clipi de câteva ori ca să-şi odihnească privirile. Deasupra câmpiei, ca dintr-o mare incandescentă, se înălţa, orbitoare, lumina.
- ... Le-au murit vitele, continuă jandarmul, şi vin pe jos. Şi cine cade, acolo rămâne, în marginea drumului... E pedeapsa lui Dumnezeu, adăugă el după o pauză, oftând.
- Toate sunt de la Dumnezeu, spuse Ştefan.
„... Toate sunt de la Dumnezeu, spunea Irina. Dacă Dumnezeu a vrut să rămâi cu noi..."
O găsise într-o seară aşteptându-l în faţa casei.
- Cum ai aflat adresa? o întrebă nefăcând nici un efort ca să-şi ascundă plictiseala.
- Iartă-mă, şoptise încurcată Irina. Mi-au spus de la minister... Voiam să-ţi vorbesc...
- Ştiu, o întrerupse el deschizând uşa şi lăsând-o să treacă înainte. Poimâine se împlinesc doi ani.
Irina intră şi-şi roti intimidată privirile în jurul ei. Rămăsese în mijlocul camerei, neştiind ce să facă cu mâinile. în cele din urmă le băgă în buzunarele pardesiului.
- Şezi, te rog, jos, îi spuse trăgând un scaun de lângă birou. Nu ne-am mai văzut de mult, adăugă după câteva clipe. Ai venit să-mi aminteşti că poimâine se împlinesc doi ani...
Irina se aşezase şi-l privea în ochi.
- Nu venisem să-ţi vorbesc de asta.
El îşi aprinse ţigara cât putu mai încet şi lăsă chibritul să ardă până ce simţi flacăra apropiindu-se de vârful degetelor.
- Venisem să-ţi amintesc de împăratul, continuă Irina pe acelaşi ton liniştit şi grav. Se împlinesc doi ani de când a plecat şi el. Acum, că ai rămas singur, ce ai de gând să faci?...
- Nu înţeleg ce vrei să spui. Fii, te rog, mai explicită.
- Ioana şi Răzvan au plecat de doi ani. Şi cu ei a plecat şi împăratul. Tu ai rămas aici, singur, cu noi; dar văd că nu-ţi place de nici unul dintre noi. Ce-ai de gând să faci, atunci? Dacă Dumnezeu a vrut să rămâi cu noi, trebuie să-ţi cauţi mângâierea aici şi să ne iubeşti pe noi.
- Care voi? o întrerupse el. Cine sunteţi voi?
- Noi, cei vii. Tu nu vrei să mai trăieşti cu noi. Tu te-ai lăsat furat în altă parte. Dar aceasta nu înseamnă viaţă, asta e numai o nălucire a ta. împăratul nu mai poate învia. împăratul este acum cu Ioana şi Răzvan...
Îşi stinse ţigara în scrumieră şi-şi ridică apoi ochii asupra Irinei. O privi câteva clipe fără expresie, aşa cum ar fi privit un obiect banal şi familiar.
- îmi pare rău că trebuie să ţi-o spun, începu el deodată, dar pentru mine moartea e o problemă serioasă. N-am îndrăznit s-o discut până acum nici măcar cu Biriş, deşi el nu se sfieşte să-mi amintească mereu că e profesor de filosofic De ce-aş discuta-o atunci cu tine?
- Faci păcat, spuse Irina. Eu nu mă pricep să-ţi spun mai mult, dar faci păcat.
- E oare atât de grav că mă gândesc încă la Ioana? E într-adevăr un păcat atât de mare?

Irina ridică încet fruntea şi-şi pironi din nou privirile în ochii lui. O clipă, figura i se lumină.

- Ţi-am spus că pentru Ioana nu mai poţi face nimic altceva, acum, decât să te rogi. Oricare ar fi de aici înainte viaţa ta, pe Ioana nu o mai atinge. Ea a plecat cu toată viaţa pe care aţi trăit-o împreună; de aceea a plecat cu împăratul odată.

- Vorbeşti foarte confuz, dar cred că înţeleg ce vrei să spui. Biriş ar spune că o dată cu Ioana am pierdut toată „istoria" vieţii noastre împreună, pentru

că am pierdut singurul martor al acestei istorii. Sunt de acord. Dar ce ar trebui să fac ca să anulez faptul acesta? Dacă ar fi să-l cred pe Biriş...

Dar se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi dat seama că vorbise deja prea mult, şi ridică din umeri, cu un zâmbet obosit.

- Ce faci tu acuma, nu e din dragoste pentru Ioana, începu deodată Irina cu aceeaşi voce liniştită. Ai fi putut face foarte mult cât timp eraţi împreună...

Se ridicase brusc de la birou şi începu să se plimbe prin cameră. Irina îl urmărea cu nedesluşită nelinişte.

- Acuma, trebuie să te gândeşti la noi, cei care am rămas, continuă ea. Trebuie s-o cauţi pe Ileana...

Se opri în faţa ei şi o privi cu o nestăpânită exasperare.

- De unde ştii tu de Ileana? o întrebă.

- De la Ioana. Ştia că o iubeşti, că din cauza ei ai plecat pe front. Ştia tot...

- Evident că ştia. Ţi-am spus de mult că eu am omorât-o; n-ai vrut să mă crezi. îmi pare bine că până la urmă te-ai convins şi tu...

- Faci mare păcat dacă vorbeşti aşa, îl întrerupse Irina, căci te aşezi în locul lui Dumnezeu şi te judeci, pe tine, în numele Lui. Toate le-a hotărât Dumnezeu. Tu n-ai nici o putere. Cum ai fi putut schimba tu soarta hotărâtă de Dumnezeu? Dumnezeu ţi-a ursit să iubeşti două femei. Pe Ioana a chemat-o lângă el. Acum, trebuie s-o cauţi pe cealaltă...

Se apropie de fereastră şi o deschise. în odaie începu să pătrundă răcoarea serii de aprilie.

- Era prea mult fum, spuse ea. Mirosea a închis. Şi mobila şi pereţii miroseau a închis...

- Aşadar, tu îmi ceri să renunţ pentru totdeauna la o parte din viaţa mea, începu deodată Ştefan. Să spun, ca Iov, Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului binecuvântat! - şi să încep de la capăt o altă viaţă, ca şi cum viaţa mea dinainte ar fi fost un vis, ar fi fost o nălucire ca a schivnicului Narada din basmul indian povestit de Biriş!...

- Tu ştii că Dumnezeu nu-ţi cere asta, vorbi Irina. Tot ce-ai trăit nu este nici vis, nici nălucire - ci astea rămân la Dumnezeu, pentru vecie, şi când vei pleca şi tu, le vei găsi pe toate lângă Dumnezeu. Dumnezeu le ştie şi le ţine minte pe toate, şi când cheamă un om lângă El, îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, toate câte i s-au întâmplat, până în cele mai mici amănunte, lucruri pe care omul le-a uitat de mult, dar pe care Dumnezeu nu le uită. Şi i le înapoiază pe toate, îi dăruieşte din nou viaţa lui întreagă, aşa cum n-a cunoscut-o el niciodată, căci omul îşi trăieşte viaţa bucată cu

bucată, şi când trăieşte un an, uită ce-a trăit în anii care au trecut, dar Dumnezeu nu uită nimic. I le dă pe toate deodată. îi dă din nou pe toţi oamenii cu care s-a legat şi pe care i-a iubit

el. De aceea numai sufletele odihnite cunosc fericirea; pentru că un suflet, în Cer, le are pe toate deodată, în timp ce noi oamenii vii le avem pe rând, şi nici nu înţelegem bine ce avem. Numai după ce ne cheamă Dumnezeu la El, înţelegem...

Ştefan o ascultase cu o mirată atenţie, privind-o fix.

- E foarte interesant ce-mi spui, făcu el târziu. Deci, tu crezi, ca şi mine, că singura, adevărata beatitudine e posibilă numai atunci când scăpăm de Timp. Prin moarte, ca şi prin sfinţenie, omul scapă de Timp şi contemplă o eternă simultaneitate...

Irina zâmbi încurcată.

- Nu înţeleg ce-mi spui, şopti. Eu n-am învăţat carte multă...

- E totuşi interesant că şi tu, în felul tău, ai fost preocupată de problema Timpului.

- Nu, n-am fost, îl întrerupse Irina. Eu îţi vorbesc adevărul. îţi spun ce se întâmplă lângă Dumnezeu...

Fără voia lui, Ştefan oftă lung şi-şi stinse ţigara. Apoi se ridică şi închise fereastra. Reîntorcându-se la birou îşi zvârli în treacăt ochii pe ceas.

- Iartă-mă că te-am ţinut atât, spuse Irina. E târziu. Trebuie să mă duc acasă. Am venit doar să-ţi spun că trebuie s-o cauţi pe Ileana. Şi ea ţi-a fost ursită.

- De unde ştii că mi-a fost ursită? întrebă Ştefan nereuşind să-şi ascundă tulburarea.

- Dacă ai iubit-o atâţia ani, şi o iubeşti şi acum, ţi-a fost ursită. Numai că tu ai greşit...

Se întrerupse şi-şi plecă ochii, încurcată.

- N-a fost vina ta, adăugă după o clipă. Amândouă îţi erau ursite, pentru că le iubeai pe amândouă, dar tu ai crezut că le-ai putea iubi deodată, aşa cum iubesc sufletele în Cer, şi asta nu se poate. Asta a fost nălucirea ta. Acolo, în Cer, după moarte, toate lucrurile îţi sunt date deodată. Asta o face Dumnezeu, Şi noi nu putem înţelege. Tot ce-am iubit într-o viaţă întreagă, pe rând, acolo le avem împreună, căci ni le înapoiază Dumnezeu şi ni le înapoiază pe toate deodată... Dar tu ai crezut că viaţa din Cer o poţi trăi aici, pe pământ...

- De unde ştii tu toate lucrurile astea?

- Păcatul tău este că vrei să trăieşti moartea aici, pe pământ, continuă Irina ca şi cum nu l-ar fi auzit. Dar pe pământ omul e dator să trăiască numai viaţa. Moartea lui adevărată o va trăi în Cer. Dacă încearcă să trăiască moartea Pe pământ, păcătuieşte şi se mistuieşte în deznădejde. Şi atunci, nici nu trăieşte cu adevărat, nici nu moare. E ca un fel de strigoi...

- Dar sfinţii cum de pot iubi toţi oamenii şi toate lucrurile deodată? o mtrerupse el agitat.

Irina îşi plecă ochii, intimidată, şi tăcu.
- Sfinţii, stărui el.
- Asta o face Dumnezeu, spuse ea târziu. Noi nu suntem sfinţi. Şi e mare păcat că vrei să trăieşti ca sfinţii când nu te-a învrednicit Dumnezeu. Dumnezeu te-a ursit să trăieşti ca oamenii vii, pe pământ...
Se opri deodată şi se ridică.
- Mă duc, spuse. Venisem doar să-ţi spun că trebuie s-o cauţi pe Ileana.
- Vă duceţi la Botoşani? îl întrebă jandarmul. Aţi pierdut legătura cu acceleratul, dar mai aveţi un tren la miezul nopţii...
Într-o dimineaţă de duminică se trezise pe strada Batistei. în dreptul numărului 27 erau schele; o clădire nouă, ajunsă la jumătate, se înălţa pe locul unde fusese altădată casa şi grădina doamnei Creţulescu. Se vedea bine că se construia un mare bloc cu multe etaje. Se plimbă câtva timp prin faţa j schelelor, apoi se hotărî brusc şi sună la numărul 23. îi deschise un bătrân cu părul argintiu şi figura blândă, distinsă.
- Mă iertaţi... Am lipsit multă vreme din Capitală. Ştiam că la numărul 27 locuia doamna Creţulescu...
- A murit în bombardament, îl întrerupse bătrânul. Atunci când s-a dărâmat casa...
Simţi un gol în fiinţa lui, parcă i s-ar fi risipit deodată viaţa, i s-ar fi scurs în afară de el. Şi totuşi, fără nici o sforţare, zâmbi.
- Mi-am închipuit, spuse. Cunoşteam şi pe nepoata ei, domnişoara Sideri...
- Ea nu era. Se afla în străinătate. Am auzit că s-ar fi întors după aceea, dar n-am mai văzut-o...
Apoi înclină uşor din cap şi închise uşa. Reveni tulburat în dreptul schelăriei; „e la Zinca", îşi spuse el cu un suspin de uşurare. „Ai să mă cauţi în genunchi până la sfârşitul lumii şi n-ai să mai mă găseşti!..." Şi totuşi se întorsese în ţară şi se ascundea acum la Zinca...
În noaptea aceea, la Busacco, nu izbutise să adoarmă. Ascultase până dimineaţa orchestra din sala de bal, fumând ţigară de la ţigară. Când se lumină de ziuă, auzise o maşină depărtându-se încet, claxonând, şi tresărise. Apoi îşi luă baia, se bărbieri şi ridică receptorul să ceară camera Ilenei. Aşteptând, se uitase la ceas: nouă şi jumătate. „S-a deşteptat", îşi spuse. îi răspunse târziu cineva de la recepţie: - Domnişoara Sideri a rugat să nu fie deranjată până la prânz. Plecă să se plimbe prin parc, dar pe la 11 nu se mai putu reţine şi urcă la ea. Uşa era încuiată. Ciocăni de mai multe ori fără rezultat. Coborî din nou şi se interesă la portar. Află că Ileana plecase cu o maşină foarte de dimineaţă. în aceeaşi seară se întoarse şi el la Lisabona. A doua zi, i se spuse la Legaţie că Ileana era la Madrid, la prieteni, şi nu era aşteptată decât peste
câteva zile. După o săptămână încă nu se întorsese şi nu-i dăduse nici un semn de viaţă. Atunci se hotărâse brusc şi luă avionul spre Bucureşti.
„S-a ascuns la Zinca", îşi repetă el necontenit. Era duminică şi cantina ministerului era închisă. Trebuia să mănânce la restaurant. I se păru deodată că ziua aceasta va fi nesfârşită, că timpul nu se va lăsa dislocat, ci îl va obliga să-l suporte, minut cu minut, secundă cu secundă.
- ... Şi eu sunt de pe lângă Botoşani, adăugă jandarmul. E mare prăpăd şi pe-acolo...
Ştefan clipi din nou, repede şi des, ca să-şi odihnească pleoapele. Le

simţea umflate, însângerate de arşiţă.

- Atunci poate ştii cum se ajunge la Zinca, spuse el.

- Zinca? repetă jandarmul. N-am auzit. Prin ce parte e?

- Nu ştiu nici eu prea bine. Mi s-a spus că ar fi în judeţul Botoşani. Dar nu-i spusese nimeni; descoperise asta în *Dicţionarul geografic.* îndată

ce se despărţise de Mihai Duma începu să-i pară rău că-l căutase. „Mai bine aş fi consultat *Dicţionarul geografic*", îşi repetă el de mai multe ori, strângân-du-şi batista udă în mână. îi era foarte cald şi-şi simţea fruntea şi palmele transpirate. Pe Duma îl găsise cu oarecare greutate, căci lucra acum la Ministerul de Interne. Când îi telefona, Duma îi răspunse cu o neaşteptată afabilitate. îşi dădură întâlnire chiar a doua zi, în faţa ministerului. Apropiindu-se, îl zări stând de vorbă cu un bărbat înalt, bine legat, cu părul cărunt care-l asculta impasibil cu o ţigară în colţul buzelor. Duma îl întâmpină zâmbind.

- Aş vrea să cunoşti pe şeful meu, domnul Protopopescu, îi spuse. Protopopescu îi strânse mâna cu o exagerată căldură. Câteva clipe, figura

lui imobilă, rece, i se păru iluminată de o subită simpatie.

- Eu vă las, spuse el repede. Ştiu că aveţi de vorbit... Mi-a părut foarte bine, adăugă prinzându-i din nou mâna şi strângându-i-o. Auzisem de mult despre dumneavoastră...

De-abia după ce se depărtase, Ştefan se simţi încurcat.

- Venisem să vă întreb câteva lucruri...

Dar se întrerupse şi privi în jurul lui. Ieşeau mereu funcţionari ai ministerului.

- Nu voiţi să facem câţiva paşi împreună? îi propuse.

Porniră încet spre bulevard. Deşi era abia începutul lui mai, arşiţa amiezii dogorea ca în miezul verii.

- Venisem să vă întreb despre Ileana, despre domnişoara Sideri, începu el. N-am văzut-o de-atunci, din Portugalia. Aş vrea să ştiu ce s-a întâmplat cu ea...

Duma întoarse capul şi-l privi, fără expresie, ca şi cum ar fi aşteptat să continue ca să înţeleagă ce vrea să spună.

- Credeam că dumneavoastră ştiţi mai bine ca noi, vorbi el târziu. Nu s-a mai întors la Legaţie. Şi-a trimis demisia din Madrid şi după aceea a dispărut. Am crezut că a plecat în America. Dar se pare, totuşi, că n-ar fi reuşit să plece. Credeam că dumneavoastră...

- Nu, eu n-am mai ştiut nimic de ea. Am fost multă vreme pe front... E foarte cald, spuse el deodată oprindu-se şi scoţându-şi batista să se şteargă pe frunte.

- S-a vorbit mult despre domnişoara Sideri, continuă Duma. Acum vă pot spune că am fost şi eu într-o situaţie destul de delicată. Era secretara serviciului meu. Vă închipuiţi... S-au făcut aluzii şi la dumneavoastră, adăugă el fără să-şi ridice privirile. Au fost unii care s-au întrebat chiar... Dar, în fond, toate astea sunt fără importanţă... Acum s-au schimbat lucrurile...

Întoarse capul spre el şi zâmbi.

- Da, înţeleg, spuse Ştefan încurcat. Credeam, totuşi, că ştiţi ceva despre ea. Aş fi vrut s-o reîntâlnesc. Mi-ar fi făcut plăcere s-o reîntâlnesc...

Apoi se opri din nou, tot atât de brusc, şi-i întinse mâna silindu-se să zâmbească.

- Vă rog încă o dată să mă iertaţi, îi spuse.

Se îndepărtă cu paşi repezi, ţinându-şi încă batista udă în mână.

Câteva zile după aceea consultase *Dicţionarul geografic.* Sub numele de Zinca erau notate 19 sate şi moşii, risipite pe tot întinsul ţării. Numai în Moldova se aflau vreo şapte, şi două din ele erau în judeţul Botoşani. Unul, foarte aproape de lunca Şiretului. „E aici, îşi spuse, aici s-a ascuns."

- Sunt două sate Zinca, adăugă Ştefan. Dar mi s-a spus că satul pe care-l caut eu ar fi în lunca Şiretului...

Jandarmul îl privea încruntându-şi puţin sprâncenele, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi amintească.

- Poate o fi, spuse. Eu n-am auzit...

Ştefan zâmbi încurcat şi întoarse din nou ochii spre câmpie, clipind des. Norii de praf continuau să se târască. Atunci uşa magaziei se deschise brusc şi şeful gării ieşi repede încercând să-şi îmbrace tunica din mers.

- Vine! strigă el. Vine!...

Când a intrat trenul Crucii roşii în gară, călătorii s-au îmbulzit din nou la ferestre. Era un tren nesfârşit, cu multe vagoane de marfă, păzite de jandarmi, două vagoane cu paturi şi un vagon-spital. Un grup de medici şi infirmiere au coborât grăbit şi s-au îndreptat spre biroul şefului gării. Dar un ofiţer a alergat după ei şi i-a oprit.

- Dă-i drumul imediat! s-a adresat el şefului gării. Trebuie să ajungem la Iaşi. Aici se opreşte trenul următor. Soseşte o jumătate de ceas după noi.

- Eu am primit ordin, spuse şeful gării. Au aflat şi oamenii din celelalte sate, adăugă arătând spre câmpie.

Norii de praf erau încă departe, târându-se leneş. Câţiva jandarmi au început să coboare din vagoanele de marfă, bătându-şi picioarele ca să şi le dezmorţească.

Atunci îl recunoscu, îmbrăcat într-o rasă albă, încins la mijloc cu o curea, cu ochelarii negri de soare, plimbându-se prin faţa vagonului-spital. Bursuc ridică braţul şi-i făcu semn să se apropie.

- încotro? îl întrebă.

- Mă duc la Botoşani. Caut un sat, Zinca... Bursuc îl privi încruntat prin ochelarii de soare.

- Vreau să-mi refac viaţa. Acolo la Zinca... Dar se întrerupse brusc şi zâmbi încurcat.

- Ce interesează o viaţă? făcu Bursuc, ridicând din umeri.

Întoarse capul să vadă dacă-l ascultă cineva, apoi adăugă, coborând glasul.

- Mama ei de viaţă! Pastele şi Evangheliile ei de viaţă!...

- M-am hotărât să-mi refac viaţa, reîncepu Ştefan cu o bruscă fervoare în glas. Mă duc la Zinca. Este acolo o fată. O iubesc...

- Ascultă-mă, îl întrerupse Bursuc punându-i mâna pe umăr. îmi place de dumneata că eşti sincer. Ar trebui să vii cu noi; să vezi cum refacem vieţile...

Îl trase de mână până în dreptul unor vagoane acoperite cu pânze.

- Uite, astea sunt: camionetele Crucii roşii. Mergem la Iaşi şi de-acolo

plecăm cu caravana prin sate. Mor oamenii, cu miile, de foame. Dumneata ai auzit?...
- Eu..., începu Ştefan, încurcat.
- Ştiu, îl întrerupse Bursuc, mi-ai spus adineauri că vrei să-ţi refaci viaţa. Pe cine crezi că interesează asta?
Îl privi din nou, aproape încruntat.
- Când ai de gând să intri şi dumneata în rândul oamenilor? să devii şi dumneata creştin?...
- Sunt creştin, spuse Ştefan. M-am născut creştin...
- Priveşte atunci în jurul dumitale, îl întrerupse din nou Bursuc. Ce vezi? înţelegi?
- Secetă, începu Ştefan. Prăpăd...
- E sfârşitul lumii, domnule consilier! strigă Bursuc. Se apropie sfârşitul lumii. Pocăieşte-te! Lumea dumitale îşi dă duhul. începe o lume nouă, cu sfânta dreptate. Hristos, Mântuitorul nostru...
Atunci îşi dădu seama că-l ascultau o seamă de călători, la ferestre şi pe peron. Bursuc îşi întoarse brusc capul spre ei şi ridică braţul foarte sus.

- Pocăiţi-vă, le strigă. Pocăiţi-vă cu toţii! Mărturisiţi-vă păcatele, că se apropie sfârşitul lumii. Are să plouă cu foc şi pucioasă...
Apoi, deodată, îl apucă de braţ şi-l trase înapoi spre vagonul cu paturi.
- Vino mai încoace, îi şopti, că ne-ascultă toţi bădăranii ăştia... Ştefan îşi ridică mâna în dreptul capului, să se apere de arşiţă.
- Mi-e foarte sete, spuse. Aveţi puţină apă?
- Avem şi apă, avem de toate. Vino cu noi. Te luăm cu noi... Du-te şi adu-ţi bagajul.
- Nu am decât o servietă, spuse Ştefan.
- Fugi şi adu-ţi-o, îi strigă Bursuc. Te-aştept aici.
Era un vagon cu paturi, simplu, aproape sărăcăcios, construit înainte de război pentru călătoriile cercetaşilor. Bursuc închise după el uşa compartimentului şi îşi scoase rasa călugărească, rămânând în nişte pantaloni scurţi şi o cămaşă fără mâneci, descheiată la gât. După ce porni trenul umplu un lighean cu smalţul sărit şi-şi cufundă obrazul întreg sub apă.
- E din cauza bărbii, spuse. A crescut prea mare şi ţine cald. Aş fi vrut s-o rad, dar acum că m-am hotărât să ajung episcop, nu se mai poate fără barbă...
Continua să-şi păstreze braţele până la cot în ligheanul cu apă.
- M-am hotărât, continuă visător. E multă suferinţă în ţară. E secetă şi foamete. Un episcop poate face mult. Trebuie să-i mângâiem. Sunt nişte bieţi oameni...
Îşi scoase braţele din lighean şi le aşeză, ude, pe genunchi.
- Nişte bieţi oameni, continuă coborând glasul. Nişte viermi. Ne târâm pe pământ, dar pentru că avem în minte icoana lui Dumnezeu, ne credem copiii Lui. Suntem nişte viermi, asta suntem. Copiii lui Dumnezeu! Pe dracu'! Murim de foame, ca râmele la soare...

- Avem şi un suflet..., începu Ştefan intimidat.

- O să-ţi explic eu şi chestia asta cu sufletul, îl întrerupse Bursuc. Ai fost pe front, în Rusia. Ai omorât oameni. Ai mâinile pătate de sânge...

- Nu ştiu dacă am omorât pe cineva, spuse Ştefan tulburat.

- Fii fără grijă, ai omorât. Toţi aţi omorât, toţi aveţi mâinile pătate de sânge. Numai mâinile mele sunt curate. Eu n-am ucis pe nimeni. Am mâinile curate.

Le ridică deodată şi i le arătă. Erau încă ude.

- Căci stă scris la Sfânta Carte: spălatu-m-ai cu isop şi toate păcatele mele le-ai... Le-ai, ce? făcu, încruntându-se. Le-ai spălat? Nu, nu cred că e aşa. Am uitat. Cunoşteam bine Sfânta Scriptură, căci am fost premiant în Seminar, iar licenţa în teologie mi-am luat-o.*magna cum laude.* Dar a trecut mult timp de-atunci, am uitat litera moartă; mi-a rămas numai spiritul Scripturii. Spiritul contează. Suntem în Revoluţie... Deci, spuneam: Spălatu-m-ai cu isop şi toate

păcatele mele le-ai... le-ai curăţit?... în sfârşit, ideea e aceasta: că Dumnezeu ni-a curăţit de păcate. Sunt pur ca un prunc nou-născut. Eu am dreptul să vorbesc de suflet...

Se apropiau de o gară şi trenul îşi domoli viteza. Treceau pe lângă o pădurice cu arbori rari, fără frunze.

- Le-au cules oamenii ca să le dea la vite, vorbi Bursuc din nou visător. Ei se mulţumesc cu floarea de salcâm. Mănâncă floare de salcâm şi mor ca muştele...

In jurul gării se adunaseră ţăranii, în grupuri tăcute, compacte; unii moţăiau aşezaţi în marginea şoselii, cei mai mulţi se înghesuiseră la umbra zidurilor. Când trecu trenul îşi ridicară toţi capetele; grupurile păreau că se însufleţesc o clipă, trezindu-se. Câţiva se ridicară în picioare şi se apropiară de gară. Dar intrările şi peroanele erau păzite de jandarmi.

- Ai înţeles, vorbi din nou Bursuc. Ăştia au auzit că se mai găseşte mălai în Oltenia, îşi iau traista în spinare şi se agaţă de trenurile care trec în jos, spre Bucureşti. Se caţără pe acoperişul vagoanelor, se înghesuie pe scări şi mor pe drum. Cad de-a dreptul pe marginea liniei ferate şi când nu-i calcă vagoanele, mor de foame. Bine că s-a dat ordin să se tragă. Mai bine să moară câteva zeci, împuşcaţi de jandarmi, decât să moară cu miile pe drum...

Rămase cu privirile pierdute pe fereastră. Trenul parcă îşi încetinea din nou mersul. Cât se vedea cu ochii, se întindea câmpia ondulată şi arsă, de un galben stins, decolorat. Din loc în loc se întrezăreau văi adânci şi secate, cu albiile pline de pietre.

- Şi toate acestea sunt din vina dumitale şi a altora ca dumneata, începu deodată Bursuc. Aveţi mâinile pline de sânge şi îndrăzniţi să vorbiţi de suflet... E pedeapsa lui Dumnezeu... De ce taci? îl întrebă privindu-l în ochi.

Ştefan ridică din umeri încercând să zâmbească.

- Nu mai zâmbi, îl certă Bursuc. Răspunde-mi de ce taci; îţi dai măcar seama că şi din vina dumitale se întâmplă tot ce se întâmplă?

Şi îi arătă cu mâna câmpia calcinată.

- Da, spuse Ştefan. Ai dreptate.

- Nu e nevoie să-mi dai imediat dreptate. Apără-te. încearcă să lupţi împotriva mea, împotriva lui Dumnezeu. Fii bărbat. Nu accepta cu fruntea

plecată tot ce-ţi spun eu. Poate eu vreau doar să te încerc, să te ispitesc. îţi aduci aminte de diavol, cum l-a ispitit pe Mântuitor? L-a ridicat în vârful muntelui şi i-a spus: Porunceşte acestor pietre să se prefacă în pâini - şi te vor asculta. Nu ştiu dacă a spus chiar aşa, dar ăsta-i sensul. Dar Iisus a răspuns: Nu numai cu pâine trăieşte omul... Apără-te şi dumneata. Nu te lăsa ispitit...

- încerc să nu mă las, dar cred că ai dreptate. E şi din vina mea...

- Ce vină ai dumneata? îl întrerupse Bursuc, cu brutalitate, aproape strigând. Cum ai putea modifica dumneata sistemul solar? Căci ce este altceva seceta decât un fenomen solar? Atunci? Unde poate fi vina dumitale, vina omului? Ce poate face un biet vierme, zvârlit într-un punct infim al sistemului solar?... Apără-te, căci eu te ispitesc, adăugă zâmbind, cu un alt glas. Vreau să te încerc. Vreau să văd dacă te mai poţi mântui... Cine bate, domnule! strigă deodată întorcând capul spre uşă şi ridicând mâna spre Ştefan să nu scoată o vorbă.

- E doctorul Trandafir. Te poftim la o cafea...

- Sunt ocupat, răspunse aspru Bursuc. Am o consultaţie duhovnicească. Nu pot veni...

Apoi se întoarse spre Ştefan.

- Despre ce vorbeam?... Ah, da, te ispiteam. îţi vorbeam de Iisus şi de Satana... Crezi că a ascultat la uşă? întrebă în şoaptă. Sunt în stare. Dar eu sunt mai viclean ca ei. Eu ştiu să le întorc...

Rămase câtva timp gânditor, preocupat, cu privirile pierdute pe geam.

- Ar fi trebuit totuşi să mă duc la ei, vorbi târziu, ca pentru sine. E una acolo care-mi place, o infirmieră; îi spunem Rândunica. O necăjesc mereu, o ispitesc şi pe ea... Ar trebui să mă duc, adăugă hotărându-se brusc.

Îşi îmbrăcă rasa călugărească şi începu să-şi aranjeze barba pieptănând-o cu amândouă mâinile.

- Pe dumneata nu te iau. Mi-e frică. Unii sunt cu americanii, alţii sunt de la Siguranţă. Numai eu ştiu cum să mă port cu ei, cum să le vorbesc. Căci sunt înţelept ca şerpii şi blând ca porumbeii.

În noaptea aceea a dormit la Iaşi, într-un hotel sărăcăcios şi trist de lângă gară. Vagoanele cu grâne şi medicamente îşi continuară drumul spre nord. La Iaşi s-a oprit doar caravana de maşini care trebuia să pornească a doua zi în judeţul vecin. Bursuc a dispărut o jumătate de ceas după ce-au ajuns la hotel, împreună cu o parte dintre medici, era invitat la masă de către reprezentantul Crucii roşii.

Noaptea era fierbinte şi uscată; de nicăieri nu răzbătea nici o adiere. în văzduh plutea un praf nevăzut şi insistent, care pătrundea încet sub pleoape, se lipea de piele, usca gura, se aduna în gâtlej. în dreptul felinarelor viscoleau roiuri dese de fluturi şi gâze, umbrind lumina ca un zăbranic; se zbăteau câteva clipe lovindu-se în neştire de sticla înfierbântată şi murdară, apoi cădeau pe trotuar şi altele le luau locul, adunându-se din întuneric, îndesându-se necontenit spre lumină, bătând din aripi până la istovire.

Într-o cârciumă izbuti să găsească puţină pastrama cu o bucată de mămăligă rece şi mancă în silă, apărându-se de muşte, sorbind necontenit din

vinul oţetit şi cald. Se reîntoarse la hotel aproape de miezul nopţii. Camera era încinsă şi mirosea a praf amestecat cu creolină. Rămase câteva clipe la fereastră, privind strada. în faţă era o farmacie. Se trudi să descifreze, la lumina oarbă a felinarului, numele proprietarului. Atunci îşi aminti: Voinea fugise la Iaşi cu întreaga subvenţie a *Avântului Studenţesc.* Pe vremea aceea, Voinea era student în farmacie.

Auzi târziu bătaia în uşă, dar când se întoarse să deschidă, Bursuc intrase. Transpirase, şi-şi ştergea necontenit obrazul şi barba cu o batistă mare, colorată.

- Am băut prea mult, spuse lăsându-se să cadă pe scaun. Voiam să mai stau cu dumneata de vorbă. Aici nu ne ascultă nimeni.

Îşi trase rasa foarte sus peste genunchi, lăsându-şi picioarele goale şi le întinse cât putu de mult, departându-le unul de altul ca să le răcorească.

- ... Să ştii că eşti în mare primejdie sufletească, adăugă. Spuneai că ai plecat să cauţi o fată...

- E la Zinca, începu Ştefan aşezându-se pe marginea patului. O cheamă Ileana...

- Eu te ispitesc, îl întrerupse Bursuc scoţându-şi pachetul şi alegându-şi o ţigară. Gândeşte-te bine ce faci şi ce spui...

Ştefan se apropie şi-i întinse chibritul aprins.

- O iubesc de zece ani, reîncepu el coborând glasul, parcă s-ar fi temut să nu-l asculte şi altcineva. O iubesc dar n-am vrut să recunosc. Am minţit-o. I-am minţit pe toţi: şi pe ea, şi pe Ioana, şi in-am minţit şi pe mine. Dar acum mă duc după ea. Cred că numai ea mă poate mântui...

- Gândeşte-te bine ce spui! strigă Bursuc ameninţându-l cu ţigara. Ai vorbit de mântuire. Nici nu-ţi dai seama ce-ai spus!...

- Când am s-o reîntâlnesc, am să devin alt om, continuă Ştefan. Fata asta mi-a fost ursită şi n-am înţeles. Am lăsat-o să plece de lângă mine, ăsta a fost păcatul meu. Acum trebuie s-o caut. Aşa mi-a spus şi ea: că am s-o caut până la sfârşitul pământului. Mi-a mai spus că n-am s-o mai găsesc. Dar acum ştiu unde e. E ascunsă la Zinca...

Bursuc îl privi atent, puţin încruntat, fumând cu sete.

- De ce taci? îl întrebă el târziu. Vorbeşte înainte! Ai curajul! Ai curajul! Mărturiseşte-te!...

- Am fost nebun, începu Ştefan plecându-şi capul. Din clipa în care am întâlnit-o, am ştiut că era mireasa mea, ursita mea, dar n-am voit să fug cu ea în lume. O iubeam şi pe Ioana. Nu ştiu cum să-ţi explic..., adăugă tulburat.

- Fii bărbat! îl îndemnă Bursuc. îndrăzneşte!...

- Aş fi vrut să stea tot timpul lângă mine, să stea mai ales când pictam. Nu ştiu cum să-ţi explic. Aş fi vrut să rămânem acolo, împreună, numai noi doi, în tablou, deşi nu ştiam să pictez, deşi tabloul acela...

- Vizirul îl întrerupse Bursuc, nu te ascunde după vorbe! Spune-mi adevărul!...

- E greu să-ţi explic, şopti Ştefan trecându-şi mâna pe frunte. Tabloul acela, nici măcar nu exista. Era numai o pânză acoperită cu fel de fel de culori. Dar era şi Ileana acolo, era şi maşina ei. Erau şi alte multe lucruri pe care nu ştiu cum să ţi le explic...

Tăcu încurcat şi, ridicându-şi fruntea, îi zâmbi. Bursuc îi susţinu privirea, încruntându-se.

- Te-ai culcat cu ea? îl întrebă cu o voce groasă, înecată de fum.

- Da. Acesta a fost păcatul meu. Nu trebuia s-o iubesc aşa. Ea îmi era altfel ursită. îmi era mireasă. Nu trebuia s-o iubesc aşa...

- Te-ai culcat cu ea, repetă Bursuc visător şi aspru. O iubeai; şi totuşi te-ai culcat cu ea aşa cum te-ai fi culcat cu o curvă...

- Da. Acesta a fost păcatul meu. O iubeam, o doream, dar nu trebuia s-o fac. Dacă m-aş fi stăpânit, aş fi avut-o şi astăzi. Şi n-aş fi aflat. N-aş fi aflat! repetă şi-şi trecu din nou mâna pe frunte.

- Ce n-ai fi aflat?

- N-aş fi aflat că nu-mi fusese credincioasă, că iubise pe altul ştiind totuşi că o iubeam eu, ştiind că mă iubea pe mine. Pentru că mă iubea, mă iubea! repetă el cu exasperare.

- Se culcase cu altul? izbucni Bursuc în râs. Păi la ce te aşteptai altceva? Toate sunt curve...

Ştefan ridică brusc capul şi-l privi. Bursuc îi făcu semn cu mâna ca şi cum ar fi vrut să-l oprească.

- Eu te ispitesc! strigă. Bagă bine de seamă. Nu te lăsa! Apără-te! Apără-te, luptă cu mine, luptă cu Dumnezeu!...

- Atunci, când am ştiut, parcă mi-ar fi ucis sufletul, reîncepu Ştefan tulburat. Credeam că dacă îmi era ursită, dacă era mireasa mea, n-ar fi putut iubi pe altul după ce aflase că mă iubeşte pe mine. Credeam că trebuia să mă aştepte pe mine, că orice s-ar fi întâmplat în viaţa ei, trebuia să mă aştepte. Să îmbătrânească lângă mine, să-şi strice viaţa, dar să nu mă uite, pentru că eu nu o uitam...

- Erai nebun! murmură Bursuc.

- Păcatul a fost al meu. Şi dacă n-aş fi căzut în păcat, n-aş fi aflat. întâi şi întâi, pe ea am înşelat-o când ne-am culcat împreună. Trebuia să am credinţă, să nădăjduiesc - şi să aştept. N-am avut destulă credinţă. Era ca o icoană pentru

acest nine,

netul

mine, şi aşa ar fi trebuit să rămână. Dincolo de viaţă, dincolo de timp. Aşa visam să rămână: înaltă, pură, neîntinată, ca o icoană a Maicii Domnului.

- Ce grozăvie! strigă Bursuc răsucindu-se pe scaun. Ce nelegiuire!...

- Voiam să ştiu că *cineva* poate rămâne neîntinat şi inalterabil pe acest pământ, că *cineva* poate trăi în afară de Timp, trăind numai pentru mine, jertfindu-şi viaţa pământească pentru ca să pot crede, să mă pot mântui...

- Te-a întunecat păcatul mândriei, murmură Bursuc. Ţi-ai pierdut sufletul din mândrie...

- Dar mai era şi altceva! strigă Ştefan nemaiîncercând să se stăpânească. Nu era numai mândrie. Voiam să cred că *cineva* poate rămâne imaculat pe acest pământ, că Spiritul nu cedează întotdeauna trupului, aşa cum se întâmplă cu noi, oamenii mărunţi şi păcătoşi. Iubeam

prea mult Spiritul. E acesta un păcat? Filosofii vorbesc mereu de transcendent. Eram însetat de cuvântul acesta, de lucrul acesta, de tot ceea ce nu face parte din lumea noastră deşi se află printre noi, în mijlocul nostru... Multă vreme, adăugă coborând din nou glasul, voiam să iubesc şi eu aşa cum iubesc sfinţii...

- Eşti pierdut, şopti Bursuc. Păcatul mândriei te-a pierdut... Ştefan rămase cu fruntea plecată, privind în gol.

- Vreau să mă pocăiesc, spuse foarte încet. Dacă crezi în Dumnezeu, iartă-mi greşelile. Dezleagă-mă, părinte, repetă el cu un glas mai ferm.

Bursuc se apără somnoros de un fluture de noapte care i se tot rotea în jurul capului.

- Am băut cam mult, spuse el târziu. Nu mai sunt vrednic. Dar am să-ţi găsesc un popă prost, de ţară, şi are să te dezlege...

Ştefan îl asculta absent, fără să-l privească.

- Te iau cu mine la Zinca, strigă deodată Bursuc ridicându-se cu greutate din scaun şi clătinându-se pe picioare ca să-şi potrivească rasa. Iar dacă fata aceea te-a aşteptat, vă unesc în faţa lui Dumnezeu. Vă unesc eu, cu mâna mea, căci am darul...

- Dacă ai darul şi dacă crezi în Dumnezeu, începu Ştefan însufleţindu-se deodată, dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu...

- Ce cred eu, asta-i altă poveste, îl întrerupse Bursuc. Dar eu îţi vreau binele, că eşti în mare primejdie sufletească...

Se îndreptă anevoie spre uşă. în prag, întoarse încă o dată capul şi-l privi. Ştefan rămase pe marginea patului.

- Grozav m-ai întristat, şopti Bursuc. M-ai întristat de moarte...

Au plecat a doua zi în zori, într-o maşină din fruntea caravanei.

- Să vorbeşti încet, îi şopti Bursuc. Probabil că şoferul e şi el agent de Siguranţă şi, vrând, nevrând, trage cu urechea. Eu, de altfel, am să mă culc

puţin, adăuga bătându-se cu palma peste gură ca să-şi ascundă căscatul. Mă simt foarte obosit...

Îndată ce-au ieşit din oraş şi soarele a început să se înalţe pe cerul alburiu, au regăsit pământul ars, crăpat, sfărâmat de secetă, cu rari arbori bătrâni despuiaţi de frunze şi cu trunchiurile jupuite până foarte sus de coajă. Curând, praful ridicat de maşina din faţă, care conducea caravana, le împăienjeni vederea. Praful rămânea în aer, neclintit, parcă ar fi fost o plasă nesfârşită susţinută de fire nevăzute de o parte şi de alta a şoselei. Ştefan îşi apăsă batista pe gură şi-şi apropie genele, încercând zadarnic să se apere. Abia adormit, Bursuc începu să tuşească şi se trezi speriat.

- Mână mai încet, strigă el şoferului, că ne omoară praful.

- Tot aia e, vorbi şoferul fără să se întoarcă. De-abia într-o jumătate de ceas se aşterne praful aşa cum a fost...

- Pastele şi Dumnezeii ei de viaţă! murmură Bursuc căutându-şi batista. La răstimpuri se zăreau oameni aşezaţi pe marginea şoselei, cu palmele

la ochi ca să se apere de praf. Erau grupuri mici, câte doi, trei bărbaţi cu desagii goi în spate. Unii ţineau de funie câte o vită scheletică, îngenuncheată lângă ei, cu botul sprijinit în praf.

- Pastele şi Dumnezeii! murmură din nou Bursuc. Au să moară toţi de

foame...
Apoi se întoarse brusc către Ştefan.
- De ce taci, domnule consilier? spune ceva. Vorbeşte. Vorbeşte-mi despre dragoste şi despre ideal. Vorbeşte-mi despre satul visurilor dumitale!
- Nu ştiu nimic despre el, începu Ştefan continuând să privească înainte, peste umărul şoferului. Nici măcar nu ştiu exact unde se află... îmi spunea Ileana că aveau o pivniţă mare şi veche, acolo, adăugă el visător. Mă gândeam la pivniţa aceea. E curios că nu mă gândeam la ea, la Ileana. Mă gândeam la pivniţa de la Zinca...
- Nu prea ai haz, îl întrerupse Bursuc căscând din nou. Credeam că ai să-mi povesteşti ceva mai dramatic şi mai duios...
Tăcu o clipă, clătinând din cap, melancolic.
- Mi s-a făcut dor de amintiri duioase, adăugă. Amintiri din satul copilăriei... Ştiam o dată un cântec. Cum dracu' începe?... *în-satul-în-care-m-am născut...*
Începu să fredoneze, clătinând mereu din cap, cu pleoapele pe jumătate închise. Dar maşina se opri brusc, zgâlţâindu-l. Un jandarm se apropie de şofer.
- Ocoliţi satul, îi spuse. Aici s-au împărţit ajutoarele.
- Ştiam, ştiam! făcu şoferul plictisit şi porni din nou maşina.

Zări de departe grupurile de ţărani care ieşiseră în marginea satului şi, începând să claxoneze, acceleră. Oamenii priveau maşina prin perdeaua de praf, neîndrăznind să spere, ridicându-şi pe rând căciulile.
- Cerşetori! murmură Bursuc presându-şi batista pe gură. Nu mai spui nimic? se întoarse, aproape ameninţător, spre Ştefan.
Dar îi era somn şi încercă din nou să adoarmă, lăsându-şi capul pe spate. Curând începu să sforăie. Ştefan trase oblonul de sticlă şi plecându-se spre şofer, îl întrebă în şoaptă:
- Cunoşti un sat din judeţul Botoşani, Zinca?
- Cunosc, răspunse şoferul fără să se întoarcă. E în direcţia noastră, într-acolo mergem...
- Ce-ţi spune, domnule! strigă Bursuc deşteptându-se. Ce vorbeaţi?
- îl întrebam încotro mergem. îmi spunea că...
- Am înţeles, făcu Bursuc clătinând somnoros din cap. Să mă treziţi şi pe mine...
S-a trezit singur, un ceas mai târziu, simţind că se oprise maşina. După câteva minute sosi camioneta sanitară apoi, la intervale scurte, celelalte maşini şi camioane. Caravana se grupă la marginea satului. La vreo douăzeci de metri se distingea, prin perdeaua de praf, masa compactă de ţărani străjuită de câţiva jandarmi. Primarul se apropiase de camioneta sanitară şi vorbea cu medicii.
Bursuc se frecă multă vreme la ochi, apoi coborî din maşină şi se îndreptă hotărât spre oameni.
- Pocăiţi-vă! le strigă el de departe, ridicând braţul foarte sus în aer. Se făcu deodată tăcere.
- Pocăiţi-vă! strigă din nou Bursuc grăbind pasul. E pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele voastre. Dumnezeu şi-a întors faţa de la voi.

Au să vină oamenii diavolului şi au să vă spună unele şi altele, ispitindu-vă precum că Dumnezeu nu există. Dar voi să nu-i credeţi. Dumnezeu există! Ascultaţi-mă pe mine, Dumnezeu există...

Unul dintre medici se apropie grăbit de el.

- Nu-i timp acum, părinte. Le vorbiţi oamenilor după ce se împart ajutoarele...

Bursuc întoarse capul şi-l privi mâniat. Dar recunoscu lângă el pe doctorul Trandafir şi ridică din umeri. Se întoarse încet, plictisit, spre caravană. îl luă pe Ştefan de braţ şi-l trase după el. Pretutindeni mirosea a praf şi a benzină. Ocoliră camioanele şi se îndreptară spre un salcâm care-şi mai păstra încă frunzele firave şi îngălbenite.

- Ai o ţigară? îl întrebă. Că mi-am uitat pachetul în maşină...

Dar praful şi fumul îl înecară repede şi începu să tuşească şi să scuipe.

- Păcat, spuse încet, mai mult pentru sine. Eram inspirat. Le-aş fi vorbit oamenilor din adâncul sufletului. Le-aş fi vorbit de Dumnezeu şi despre căile neînţelese ale adevărului. Pentru că, să ştii de la mine, Viziru, să ştii că Dumnezeu *există.* Dar noi, oamenii Bisericii, ne-am înrăit şi nu-l mai cunoaştem. Ascultă-mă bine că am să-ţi spun o taină. Multă vreme am crezut şi eu, ca toată lumea, că Dumnezeu nu există, că e o invenţie a popilor. Eram la Seminar; ce dracu' aş fi putut crede altceva?! Doar aveam şi eu ochi de văzut şi minte de înţeles. Am înţeles din Seminar că toată povestea asta cu Dumnezeu şi Iisus Christos e o chestie inventată. Am avut şi probe. Când mergeam la slujbe, eu îmi spuneam în gând: „Afirm sus şi tare că toate acestea sunt nişte poveşti inventate. Afirm că Dumnezeu nu există şi că Iisus Christos nu s-a născut dintr-o fecioară. Afirm! Iar dacă mă înşel cumva, să mi se facă *un semn.* Să trăsnească din senin, să se mişte o icoană, să simt o mână nevăzută pe obraz, sau orice altceva." Te rog să mă crezi, nu s-a întâmplat niciodată nimic. Deci, am avut probe că Dumnezeu nu există.

Se opri brusc şi scuipă din nou. Apoi rămase cu privirile pironite asupra grupului de ţărani.

- Şi pe urmă? întrebă timid Ştefan. Pe urmă ce s-a întâmplat?

- Am avut probe şi mai puternice că Dumnezeu există, reluă Bursuc cu un glas aspru. Probe adevărate, nu prostiile de care-ţi vorbesc popii şi teologii. Am să ţi le spun. Sufletul dumitale e tulburat; ai nevoie de credinţă...

Dar se întrerupse din nou şi zvârli ţigara cât putu mai departe, în praf. Doctorul Trandafir venea grăbit către ei.

- Părinte, îi strigă el departe. Dacă vrei, poţi veni să le vorbeşti oamenilor...

- Acum nu mai am chef. Nu mai sunt inspirat. Trebuia să mă lăsaţi să vorbesc atunci când voia Dumnezeu, nu când catadicsiţi dumneavoastră, medicii.

- Atunci plecăm, spuse doctorul.

În maşină, Ştefan aşteptă câtva timp, apoi îl întrebă:

- Ce fel de probe?

Bursuc întoarse capul şi-l privi mirat, ca şi cum nu l-ar fi înţeles.

- Te întrebam ce fel de probe ai avut despre existenţa lui Dumnezeu,

vorbi
Ştefan.
- Am să ţi le spun, dar nu aici; astea sunt lucruri de mare taină.
Apoi îl privi din nou multă vreme, scrutător, cu un zâmbet misterios pe buze, şi izbucni deodată.
- Vasăzică încercai să mă ispiteşti! exclamă el cu un aer de mare satisfacţie. Voiai să afli probele pe care-mi întemeiez credinţa! Cu alte cuvinte, te aşezai în locul meu; încercai să mă ispiteşti, pe *mine,* aşa cum te-am ispitit eu... Dar

eu ştiu să mă apăr, Viziru. Eu am darul. Pe mine diavolul nu mă dovedeşte. Eu îl ghicesc de departe, îl ghicesc cum vine să mă ispitească, şi îi strig: piei de lângă mine, Satana...
De-abia a doua zi la apusul soarelui au ajuns la Zinca. Cu un ceas mai înainte maşina lui Bursuc se despărţise de caravană şi pornise, singură, spre lunca Şiretului. Când s-au apropiat, au zărit de departe un grup de oameni adunaţi în marginea satului, parcă i-ar fi aşteptat. Bursuc strigă şoferului să oprească şi sări din maşină.
- Pe cine aşteptaţi? îi întrebă el.
Câtva timp, oamenii îl priviră intimidaţi, fără să scoată un cuvânt.
- Ne mor copiii, şopti târziu o femeie.
Dar vorbea cu greutate, căci îi căzuseră aproape toţi dinţii. Avea o faţă pământie, cu oasele străpungându-i pielea.
- Ni s-au prăpădit vitele, adăugă ea.
Parcă ar fi încercat să zâmbească; figura i se zbârci, luminându-i-se într-un chip neînţeles.
- Americanii, vorbi atunci cineva. Am auzit că vin prin sate şi aduc mălai... Bursuc îşi roti de mai multe ori privirile pe deasupra lor, nehotărât.
- Unde vă e preotul? întrebă el în cele din urmă.
- E bătrân, spuse cineva. Trage să moară.
- V-a pedepsit Dumnezeu! strigă Bursuc însufleţindu-se deodată. V-a bătut Dumnezeu pentru păcatele voastre. Pocăiţi-vă, căci sunteţi prea păcătoşi. Aveţi mâinile pătate cu sânge!...
Unul câte unul, oamenii îngenunchează tăcuţi, neîndrăznind să-şi mai înalţe privirile.
- Cum vreţi să vă ierte Dumnezeu dacă nu vă pocăiţi? strigă şi mai însufleţit Bursuc. Seceta asta e de la Dumnezeu. Spun unii şi alţii că e un fenomen solar - dar parcă soarele n-a fost făcut tot de Dumnezeu? Nu ascultă şi el de Dumnezeu?!...
Ştefan coborî din maşină şi, ocolind grupul de ţărani îngenuncheaţi, se îndreptă spre sat. Mergea tot mai repede, cu gura încleştată, privind înaintea lui. Se opri în faţa primei case şi strigă. Nu-i răspunse decât lătratul stins, nefiresc de blând, al unui câine pe care nu-l vedea. Aşteptă câtva timp, apoi se îndreptă spre gospodăria vecină şi intră în curte.
- E cineva acasă? întrebă.
Târziu, în dreptul uşii apăru o fetiţă cu părul foarte bălai şi ochii mari, speriaţi, pierduţi în orbitele adânc căscate. îl privi lung, fără să scoată o vorbă.
- Bună ziua, spuse Ştefan. Aveţi o curte boierească, aici, la Zinca? Ai

auzit de nişte cucoane bătrâne care au un conac?

Fetiţa continua să-l privească fix, parcă tot mai speriată.
- Nişte cucoane bătrâne şi o domnişoară tânără, Ileana? vorbi din nou Ştefan. Ileana Sideri? O domnişoară frumoasă, oacheşă, cu părul negru? Care stă mai mult în străinătate?...
Apoi se întrerupse brusc şi se apropie de fetiţă.
- Mă auzi? întrebă el încet. înţelegi ce-ţi spun? Fetiţa dădu din cap, dar se retrase speriată spre uşă.
- Ai auzit de o cucoană, Alice Creţulescu, şi de o duduie, Ileana Sideri? Şi de un conac boieresc care avea o pivniţă veche şi adâncă?
Fetiţa clătină din nou din cap şi întinse braţul, arătând peste sat.
- E acolo, spuse ea foarte încet.
Ştefan simţi cum i se goleşte inima de sânge. Gura fetei era pământie, uscată, cu un singur dinte crescut nemăsurat. Scoase repede portmoneul şi-i întinse câteva bancnote, apoi ieşi din curte şi începu să alerge. Mult timp nici nu-şi dădu seama că se roagă în gând, că repetă în neştire frânturi din rugăciunile pe care le auzise în copilărie şi pe care nu ştia că şi le mai aminteşte încă. Din când în când, auzea acelaşi lătrat lihnit de câini care trăgeau să moară. La capătul satului întâlni un om rezemat de gard, care-l privi indiferent, parcă nu l-ar fi văzut.
- Mai e mult până la conac? îl întrebă.
- E acolo, răspunse ridicând braţul şi arătându-i-l. Dar nu mai e nimeni. L-au ars oamenii...
Cu un efort, se ridică sprijinindu-se de gard, şi-i arătă încă o dată. Se vedeau, nu prea departe, un grup de arbori uscaţi şi câteva ziduri.
- Eşti de-aici din sat? întrebă Ştefan. O cunoşti pe duduca Ileana? Omul clătină din cap, zâmbind.
- O cunosc, spuse. N-a mai fost de mult pe-aici. N-a aflat de prăpăd... Ştefan îl privi lung, foarte palid. Apoi îi mulţumi şi plecă mai departe, dar
omul se luă după el, silindu-se să facă paşii mari.
- De când n-ai mai văzut-o pe Ileana? îl întrebă deodată Ştefan întorcând capul.
Omul se opri o clipă să-şi tragă răsuflarea.
- De mult, spuse. Dinainte de război. Am auzit că a plecat departe, peste mări...
Mergeau acum alături, fără să-şi vorbească. Soarele asfinţise de mult, dar în pământul crăpat şi prăfuit răzbătea încă aerul încins, fierbinte. Nu se auzea nici un semn de viaţă, nici măcar greierii.
- Am auzit că au să vină americanii să ne-aducă mălai, spuse omul. O fi adevărat?
Ştefan nu-i răspunse. Grăbi din nou pasul şi curând îl lăsă în urmă. Dar omul continuă să se ţină după el, tăcut, cu încăpăţânare. Când ajunse în faţa porţii, Ştefan se opri şi privi în jurul lui. Gardul care înconjura conacul fusese smuls de mult; nu rămăsese decât partea cea mare, din mijloc, cu stâlpii de cărămidă care începuseră şi ei să se macine. Parcul fusese distrus; arborii care nu arseseră fuseseră tăiaţi sălbatic şi la întâmplare; se

mai vedeau încă trunchiurile groase, uscate, şi rădăcinile ieşind ca nişte şerpi înlănţuiţi din pământ. Rămăseseră întregi doar câţiva salcâmi care-şi scuturaseră frunzele şi doi brazi, arşi de secetă, parcă ar fi fost pârjoliţi. Se distingea încă urma rondurilor cu flori şi a aleilor cu pietriş. Apoi, în fund, zidurile înalte, arse, cu ferestrele căscate.

Ştefan îşi şterse fruntea cu batista şi intră. Omul îl ajunse din urmă.

- I-au pus foc în iarna aceea când s-a auzit că se împart pământurile, vorbi el încet. Pământul l-au împărţit, dar cu casele boiereşti n-au ştiut ce să facă. Le-au prădat şi după aceea le-au pus foc...

Il urmărea, la un pas înapoia lui, privindu-l cum trece prin faţa zidurilor afumate, cum se opreşte în dreptul ferestrelor. Acoperişul arsese în întregime şi încăperile erau înfundate cu moloz. Crescuseră bălării printre ziduri şi cărămizi, dar seceta le uscase de mult.

- Era o pivniţă mare şi adâncă, spuse Ştefan întorcându-şi deodată capul.

- Au astupat-o oamenii vara trecută, după ce-au îngropat-o pe Marina. Că Marina lăsase cu limbă de moarte să se astupe pivniţa. Nu mai era nici ea cu mintea întreagă, sărmana, după ce-a murit duduca Alisa. A tot aşteptat de-atunci să mai vină cineva. A aşteptat chiar după ce-au ars casele şi s-a împărţit moşia. Zicea că trebuie să vină...

- O aştepta...

- Zicea că mai avea maiorul un băiat şi că într-o zi are să vină... Dar astea erau năluciri de-ale ei, că nu mai era cu mintea întreagă.

Atunci se auzi claxonul şi întoarseră amândoi capetele. Maşina se apropia cu oarecare greutate, căci drumul era desfundat şi plin de şanţuri. Bursuc îi făcu semn cu mâna, chemându-l repede, enervat.

- Unde ai fugit, domnule? îi strigă de departe.

- Nu e aici, spuse Ştefan. Nu mai e nimeni aici...

- Păcat că n-ai stat să mă asculţi cum le-am vorbit, continuă Bursuc. Să fi auzit cuvântul lui Dumnezeu. Am fost inspirat! Plângeau oamenii ascultându-mă şi se pocăiau. Le-am vorbit de sfârşitul lumii, le-am explicat Apocalipsa... Păcat că n-ai fost, adăugă căutându-se în buzunar şi scoţându-şi pachetul cu ţigări.

- Credeam că e aici, vorbi Ştefan foarte încet, mai mult pentru sine. Acum, nu mai ştiu unde s-o caut...

- Trebuie să mergem la popă, că stă să moară, continuă Bursuc. Apoi trebuie să vorbesc la telefon cu Iaşul.

- Nu mai ştiu unde s-o caut, îl întrerupse Ştefan. Au astupat şi pivniţa... îşi trecu mâna pe frunte. Bursuc zvârli atunci ţigara cât putu mai departe,

printre mărăcinii uscaţi şi, apucându-l de braţ, îl trase după el înapoi spre ruine.

- Dacă ai curajul şi eşti bărbat, vino cu mine şi blesteamă! îi şopti. Blesteamă, domnule consilier! Ridică pumnul către cer şi blesteamă! Că ai pentru ce să blestemi. Fii bărbat! împotriveşte-te lui Dumnezeu, înalţă mâna împotriva *lui, fă ceval* De ce stai ca o muiere plouată? strigă el ridicând deodată glasul. Luptă-te voiniceşte! Cheamă pe diavol de partea dumitale şi ia-te la trântă cu Dumnezeu! *Fă ceval* strigă el din nou exasperat.

Ştefan îl privea absent, parcă nu l-ar fi auzit.

- Vezi că n-ai curajul? şopti Bursuc zâmbind viclean. Vezi că nu eşti bărbat? Nu eşti nici cald, nici rece. Eşti căldicel şi puţintel, şi Dumnezeu te va scuipa cu scârbă. Dacă măcar ai fi avut curajul să te răzvrăteşti împotriva lui Dumnezeu şi să-l blestemi, adăugă el. M-aş fi putut ruga pentru dumneata atunci. De ce taci? îl întrebă pierzându-şi răbdarea. Spune ceva! Strigă! înjură! Pune mâna pe piatră şi zvârle în Dumnezeu! *Fă ceval*

Dar ridicând din nou glasul, Bursuc se înecă şi începu să tuşească. Tuşi aşa multă vreme, cu palma peste gură, scuipând mereu, înjurând printre dinţi. La un pas în faţa lui, Ştefan îl privea încurcat. începea să se întunece. Târziu, Bursuc îşi potoli tuşea, îşi scoase batista şi-şi şterse obosit barba.

- Am vrut să te ispitesc, şopti el răguşit. Am vrut să văd dacă mai ai credinţă. Acum, haide la popă, adăugă, că trăgea să moară. Poate îl mai găsim în viaţă...

Bibicescu bătu de mai multe ori în uşă, dar văzând că nu-i răspunde nimeni, se apropie de fereastra odăii lui Biriş şi începu să ciocănească timid. După câteva minute îşi pierdu răbdarea şi plecă, îndreptându-se spre staţia de tramvai. Mergea repede, grăbit, întorcând mereu capul. Dar se opri deodată, rămase o clipă nehotărât, apoi se reîntoarse lângă fereastră. începu să bată din ce în ce mai tare. Curând simţi o mână pe umăr şi sări în lături speriat, foarte palid. Era doamna Porumbache.

- Te osteneşti degeaba, îi spuse ea. Doarme greu. E cam bolnav de câteva zile. Mi-e teamă c-a scuipat iar sânge...

Era o seară caldă, uscată, prăfuită, de la sfârşitul lui septembrie. Bibicescu îşi scoase batista şi începu să-şi şteargă, tremurând, faţa. Cealaltă mână şi-o rezemase pe inimă. Doamna Porumbache îl privi lung, mirată.

- Dar ce ai? De ce te-ai speriat?

- Aş vrea să intru o clipă, şopti Bibicescu. Am să-i spun ceva foarte important.

Descuind uşa, doamna Porumbache întoarse capul şi-l privi iar.

- Spuneai că e ceva important? Că, altminteri, nu mă îndur să-l scol...

- E important, repetă Bibicescu grăbindu-se să intre.

În coridor, doamna Porumbache lipi urechea de uşa de la odaia lui Biriş.

- Doarme adânc, spuse. Mi se rupe inima că trebuie să-l scol...

Dar se hotărî brusc, puse mâna pe clanţă şi deschise uşa. Bibicescu intră imediat după ea. Pe măsuţa de lângă pat ardea o lampă măruntă, cu un bec foarte slab, a cărui lumină era încă şi mai voalată de un şal înfăşurat în jurul abajurului. Biriş dormea încruntat, cu gura deschisă. Doamna Porumbache se apropie de el şi-i puse mâna pe frunte.

- Petrică! îl strigă ea.

Fără nici un efort, Biriş se trezi şi începu să se frece la ochi.

- Am dormit cam mult, spuse. Nu trebuia să mă laşi. N-am să mai pot dormi la noapte.

Atunci îl recunoscu pe Bibicescu şi-l privi lung, mirat, apoi îşi întoarse repede ochii spre doamna Porumbache.

- Vrea să-ţi vorbească, îi spuse ea. E ceva important...

Bibicescu se apropie şi se aşeză pe scaunul de lângă pat, ţinându-şi mereu mâna la inimă.

- Nu ştiu dacă e atât de important, începu el silindu-se să zâmbească, ironic. Nu e vorba decât despre modesta mea persoană. Pe cine mai poate interesa ea, acum, când nu mai sunt decât un biet scriitor de geniu? Degeaba râzi, se adresă el lui Biriş, care continua să-l privească, indiferent, degeaba îţi spui în sinea ta: „Iată că i s-a suit la cap şi lui Dan Bibicescu!" Ascultă-mă pe mine, acum m-am convins că am cu adevărat geniu. Am început să scriu *întoarcerea de la Stalingrad.* Ai să citeşti şi ai să te convingi. Ai să vezi ce poate face Bibicescu. O'Neill, Claudel, Partenie? Zero! îţi spun şi ţi-o repet: Zero!... Păcat că sunt bolnav, adăugă cu un zâmbet amar. Dar nu-i nimic. N-am să mor înainte de a termina *întoarcerea de la Stalingrad.* Degeaba m-au condamnat ei la moarte. N-am să mor...

- Ce s-a întâmplat? îl întrebă Biriş.

- Sunt urmărit, spuse Bibicescu încercând din nou să zâmbească. M-a denunţat cineva şi vor să mă aresteze. Au făcut o descindere azi-noapte şi mi-au răscolit toate sertarele. Noroc că nu aveam manuscrisele la mine. Am avut eu grijă şi le-am pus de mult la adăpost. Parcă presimţeam că se pregăteşte ceva. Am fost chemat azi-dimineaţă la Prefectură. M-au interogat timp de trei ore, dar n-au avut ce face şi mi-au dat drumul. Dar mi-e teamă că vor veni din nou la noapte...

Se întrerupse şi-i privi pe rând, continuând să-şi păstreze mâna dreaptă pe inimă. Doamna Porumbache îl ascultase speriată. Se aşezase pe marginea patului fără să scoată un cuvânt şi-şi plecă încurcată privirile.

- Venisem să te rog să-mi faceţi un mare serviciu, reîncepu Bibicescu. Venisem să vă cer protecţie şi adăpost pentru câteva nopţi, până îmi găseşte conu' Mişu o gazdă.

Tăcu brusc, stânjenit. Biriş întinse mâna şi apucă pachetul cu ţigări după măsuţă.

- Te-aş ruga să nu fumezi, îi spuse Bibicescu. Mi-e teamă să nu am un nou atac...

Biriş îl privi lung, zâmbind.

- Nu ştiu unde te-am putea adăposti, spuse el.

- Aş putea dormi aici, vorbi Bibicescu arătând către fereastră. Mă mulţumesc cu o saltea. Doar câteva zile, până îmi găseşte conu' Misu o ascunzătoare sigură...

- Dar tu nu te-ai,gândit că primul lucru pe care-l va face poliţia va fi să te caute pe la prieteni şi cunoştinţe?...

- Doar câteva zile, stărui Bibicescu, apăsându-şi crispat mâna pe inimă. Am o poftă grozavă de scris. Vreau să profit, am nevoie de linişte...

- Unde crezi că l-am putea ascunde? se adresă Biriş către doamna Porumbache ca şi cum nu l-ar fi ascultat. Ar trebui să vorbesc şi cu Ştefan...

- Văd că nu vrei, îl întrerupse Bibicescu. Nu-i nimic. Am să caut în altă parte. Are să-mi găsească conu' Mişu...

Biriş continua s-o privească, întrebător, pe doamna Porumbache.

- Du-l în seara asta la Irina, îi spuse el. Acolo n-au să-l caute...

- Am o poftă grozavă de scris, începu Bibicescu. Mă apuc chiar în noaptea asta. Crezi că o să găsesc acolo hârtie şi cerneală şi tot ce-mi trebuie? Am o scenă extraordinară în cap. Mi-a venit chiar când ieşeam de la Prefectură şi trebuie s-o scriu în noaptea asta. Să vezi...

Cu un efort, se sculă de pe scaun, dar nu se depărta; rămase în spatele scaunului, cu mâna pe spetează.

- Să vezi, continuă el cu un zâmbet secret. Acţiunea se petrece într-un block-haus de la Stalingrad. E noapte. Sunt doar câteva persoane pe scenă. Şi deodată apare un colonel. în paranteză, îţi pot spune că m-am inspirat din viaţa colonelului Băleanu; dar e înainte de accident. Vine să inspecteze avantposturile...

- Cred că ar trebui să vă grăbiţi, îl întrerupse Biriş, adresându-se doamnei Porumbache.

- Se aud necontenit tunurile, continuă Bibicescu. Colonelul...

Se întrerupse brusc şi se reaşeză pe scaun, punându-şi din nou mâna pe inimă.

- Ce ai? ţi-e rău? îl întrebă doamna Porumbache.

- Mi-e teamă să nu înceapă, şopti Bibicescu pălind.

Biriş îl privi enervat, apoi întinse mâna şi apucă pachetul cu ţigări.

- Ascultă-mă, îi spuse el. încearcă să te vindeci de ideea aceasta absurdă că eşti bolnav de inimă. Am aflat tot de la conu' Mişu. Am aflat că te-au văzut nu ştiu câţi doctori şi ţi-au făcut nu ştiu câte analize şi cardiograme. Nimeni nu ţi-a găsit nimic. Eşti perfect sănătos...

Bibicescu îl ascultase cu capul plecat, frecându-şi încet partea stângă a Pieptului.

-îţi mulţumesc, vorbi el târziu, zâmbind. Mi-a trecut. Nu mai am nimic. Are să vină conu' Mişu în cursul zilei de mâine să-mi aducă o pijama şi nişte

cămăşi. în noaptea asta am să dorm îmbrăcat. Adică, mai precis, n-am să dorm deloc. Am să lucrez. Ar fi chiar mai bine dacă mi-ai da tu nişte hârtie...

În curte, doamna Porumbache îi făcu semn să aştepte şi intră singură. îi găsi la masă.

- M-a trimis Petrică, începu ea cu o voce scăzută. Vă rugăm să găzduiţi câteva zile pe un domn. îl cheamă Bibicescu. E urmărit de poliţie...

- îl cunosc, spuse Irina ridicându-se de la masă. îl cunosc de la Cătălina... în acea clipă apăru în prag Bibicescu. Se înclină profund, apoi se apropie

şi, ceremonios, ca şi cum s-ar fi aflat pe scenă, sărută mâna doamnei Ivaşcu, apoi a Irinei şi strânse mâna, scurt, bărbăteşte, învăţătorului.

- Eu sunt, spuse el zâmbind. Dan Bibicescu, actor şi autor dramatic, fost director al Teatrului Naţional, fost subsecretar general al Teatrelor. Poate aţi auzit de mine...

- Te cunosc de la Cătălina, spuse Irina.

- De la Cătălina, repetă Bibicescu clătinând din cap. Da. Evident, trebuia să mă gândesc, adăugă uşor intimidat.

Se aşeză pe un scaun şi-şi roti privirile asupra celorlalţi, încet, fără grabă, ca şi cum ar fi repetat o scenă pe care încă nu ştia cum s-o joace şi

i-ar fi căutat efectele.

- Am venit să vă cer adăpost pentru câteva zile, începu el deodată. Vă închipuiţi de ce. Sunt urmărit. Prietenul meu, Mişu Weismann, se ocupă în acest moment... Dar, în sfârşit, poate e mai prudent să nu intru în amănunte. Vreau doar să vă spun că nu voi rămâne decât câteva zile. Şi vă mai spun un secret: am o poftă grozavă de scris. Vreau să încep chiar în noaptea asta. Mi-am adus şi hârtie. Nu cred că am să dorm deloc, toată noaptea. Dacă o să-mi spuneţi unde am să mă pot retrage...

Doamna Ivaşcu îl privise tot timpul fascinată, neizbutind să-şi dezlipească ochii de el.

- în salon, spuse ea. îl putem culca în salon, îi putem face patul acolo...

- Vă mulţumesc, se înclină Bibicescu, vă mulţumesc din suflet, stimată doamnă... Dacă s-ar putea, aş vrea o cameră retrasă, unde să mă pot concentra. Cred că am să scriu o capodoperă, adăugă el rotindu-şi din nou privirile în jurul mesei.

Irina ieşise pe nesimţite şi se întoarse cu o tavă pe care se afla o farfurie cu supă şi nişte legume fierte. Bibicescu o privi cum îi aşază tacâmul, apoi se trezi că mănâncă. învăţătorul îi umplu paharul cu vin şi ciocniră cu toţii.

- Dacă o să-mi daţi voie, începu Bibicescu, am să vă citesc din când în când, serile, în jurul mesei acesteia, câteva scene. Scriu o piesă de teatru. Nu e prima mea piesă, dar de data aceasta sunt sigur că voi scrie o capodoperă.

Dacă n-ar fi încă un mare secret, v-aş putea spune şi pentru ce teatru o scriu. Dar poate că am să vă spun mai târziu, adăugă după o clipă, visător.

A doua zi Mişu Weismann veni cu maşina în strada Măcelari. Coborî grăbit cu o valiză încărcată.

- N-a dormit aici, îi spuse doamna Porumbache. Ne-a fost teamă. I-a fost teamă lui Petrică să nu-l caute poliţia, că ştie că sunt prieteni. N-am închis ochii toată noaptea. Tot aşteptam să vină să-l caute...

- Nu vine nimeni, spuse Weismann. Am avut eu grijă... Lăsă valiza pe coridor şi intră în odaia lui Biriş.

- Să n-aveţi nici o teamă, continuă el jovial, ştergându-se cu batista pe frunte. Am aranjat şi cu Poliţia. Nu va fi căutat.

- Mi-am închipuit eu, făcu Biriş zâmbind. Mi-am închipuit că şi urmărirea aceasta e cam tot atât de reală cât şi boala lui de inimă...

- Te înşeli, îl întrerupse Weismann. Chestia cu inima este, evident, o obsesie a lui. Dar a fost ieri anchetat de Poliţie şi risca să fie arestat. E întotdeauna mai greu să scapi pe cineva după ce-a fost arestat. A făcut foarte bine că s-a ascuns. Mi-a lăsat timp să aranjez lucrurile. Nu pot să-ţi spun mai mult, dar dosarul lui e destul de încărcat...

Se aşezase pe scaun şi continua să se şteargă cu batista pe obraz.

- A fost denunţat, reîncepu după o pauză. O să aflăm într-o zi de cine. Probabil vreun coleg, căci sunt toţi geloşi pe el. Nu e vina lui dacă are geniu, încearcă toţi să-l distrugă.

Rămase o clipă gânditor.

- Cât timp poate rămâne la Irina? îl întrebă deodată, tresărind. Roag-o din partea mea să-l ţină măcar o săptămână. între timp, aranjez şi-l mut

într-altă parte. Când ai să te duci să-l vezi, să-i spui că am să trec la începutul săptămânii viitoare, pe seară. Nu mă duc acum, pentru că poate sunt şi eu urmărit. Trebuie să fim prudenţi, măcar câteva zile. Pe urmă, aranjez eu lucrurile...

- N-am să mă pot duce, spuse Biriş. Nu mă simt prea bine. Weismann îl privi încurcat.

- Ar trebui să mai stai câtva timp la Moroeni, în sanatoriu, spuse. Iar ai slăbit...

Biriş tăcu, continuând să fumeze.

- Trimite-i vorbă prin doamna Porumbache, reluă Mişu. Spune-i să aibă răbdare, că totul se aranjează. Să n-aibă nici o grijă de hârtii, de manuscrise, pentru că sunt la adăpost, şi foarte curând va fi aşa cum vrea el. Ştie el despre ce e vorba, adăugă zâmbind. Spune-i doar atât: să n-aibă grijă de hârtii. Şi îndată ce termină piesa, s-o copieze şi să mi-o trimită. Sau nu; mai bine să m-aştepte pe mine. Am să vin pe la începutul săptămânii viitoare şi am să-i iau piesa,

dacă o va termina până atunci. Am o ocazie unică, săptămâna viitoare; ştie el despre ce e vorba...

Biriş îl ascultase concentrat, silindu-se să înţeleagă. Voi să spună ceva, dar Mişu Weismann nu-i lăsă timp.

- îl mai vezi pe Viziru? îl întrebă coborând puţin glasul.

- Nu l-am mai văzut cam de mult. Dar acum ştiu unde stă. Am să trec pe la el îndată ce mă voi înzdrăveni.

- Spune-i să păstreze contactul cu Bursuc, făcu Weismann coborând şi mai mult glasul. E foarte important. Avem nevoie de Bursuc. Să continue să-l vadă, să stea cu el de vorbă, să-l descoasă... Spune-i că e un lucru foarte important...

Biriş începu să zâmbească.

- Nu înţeleg nimic, dar am să-i spun. Nu ştiu despre ce contact poate fi vorba...

- L-a văzut astă-vară în Moldova, îl întrerupse Weismann. Au stat împreună o săptămână şi au rămas prieteni. E foarte important. Avem nevoie de Bursuc...

Din seara când venise, Bibicescu scria mereu. în timpul zilei, nu mai intra nimeni la el. Irina venea dimineţile, cu ceaiul, şi avea grijă să-l anunţe, bătându-i în uşă cu un sfert de ceas înainte de fiecare masă, ca să aibă timp să-şi sfârşească în linişte pagina începută.

- O sută cincizeci de pagini! izbucni într-o seară Bibicescu după ce se aşeză la masă.

Trecuse o săptămână de când venise.

- Trebuie să vă gândiţi că fiecare pagină a fost scrisă şi rescrisă de cel puţin trei ori. Asta înseamnă 450 de pagini, deci mai mult de 60 pagini pe zi. Ce spui, domnu' Vasile? se întoarse el spre învăţător.

- Un al doilea Nicolai Iorga, rosti învăţătorul cu evlavie. De-abia aşteptăm să ne-o citiţi, s-o admirăm şi noi...

Bibicescu începu să mănânce, prelungind într-adins tăcerea, cu un zâmbet misterios. Apoi ridică brusc capul şi-şi roti privirile în jurul mesei.

- Primele două acte sunt deja scrise. Dacă sunteţi de acord, şi nu vă

deranjează prea mult, am să vi le citesc astă-seară, după cină...
Apoi, cu un efort, ca şi cum s-ar fi trudit să improvizeze o scenă al cărui text îl uitase printr-o bruscă amnezie, zâmbi, privi pe rând pe fiecare şi, dând ca din întâmplare cu ochii de farfurie, începu să mănânce încet, concentrat, simţindu-se ţinta atenţiei generale. Tăcerea se prelungea.
- Să-l culc întâi pe Gheorghiţă, spuse Irina ridicându-se.

- Păcat! făcu învăţătorul. Mi-ar fi plăcut să asculte şi el, să se obişnuiască de mic cu capodoperele. Şi-ar fi amintit mai târziu că, la vârsta de şase ani, a ascultat, citită chiar de autor, celebra piesă... Ce titlu i-aţi pus? întrebă el.
- *întoarcerea de la Stalingrad,* rosti rar, solemn, Bibicescu.
- Frumos titlu! şopti doamna Ivaşcu. Păcat că n-are să poată fi jucată, cu ruşii aici, peste noi...
- N-aveţi nici o grijă, spuse Bibicescu zâmbind. Va fi jucată. Şi va fi jucată foarte curând. Evident, nu aici. Va fi jucată în străinătate...
Apoi se sculă brusc.
- Ar fi mai bine să v-o citesc la mine, în salon, spuse. E mai multă atmosferă. Vă aştept într-un sfert de ceas...
Când au intrat în salon, l-au găsit aşteptându-i în picioare, rezemat de birou, ţinând în mână un teanc de foi scrise. La o mare distanţă de birou, în mijlocul salonului, Bibicescu aşezase trei scaune, unul lângă altul. îi pofti ceremonios, înclinând puţin capul, să se aşeze. Apoi trecu în faţa biroului, lăsă hârtiile, îşi băgă mâna în buzunar şi începu să vorbească, adresându-se de departe, cu un glas de scenă, ca şi cum ar fi vorbit în faţa unei săli pline.
- Doamnelor şi domnilor, rosti el, înainte de a vă citi primele scene din noua mea piesă, aş vrea să vă spun câteva cuvinte despre titlul, conţinutul şi sensul acestei piese. *Titlul, întoarcerea de la Stalingrad,* precizează de la început că e vorba de o piesă care se inspiră dintr-un eveniment istoric, mai bine zis o catastrofă istorică recentă, chiar foarte recentă. în afară de interesul acţiunii şi, cum veţi vedea îndată, valoarea mitului pe care-l scot la iveală - ţin să vă atrag atenţia că, utilizând un subiect atât de recent ca asediul Stalingradului, nu voi mai putea fi acuzat, cum am fost acuzat de atâtea ori, că m-am inspirat din operele inedite ale altui mare autor dramatic, sau chiar că l-am plagiat, în sensul că am utilizat manuscrisele lui în propriile mele opere. E vorba de Partenie, adăugă el după o pauză.
Irina îşi făcu repede cruce şi se aplecă spre urechea doamnei Ivaşcu.
- A fost logodnicul Ioanei, şopti ea. A iubit-o foarte mult... Bibicescu se încruntă şi o privi lung, sever.
- V-aş ruga să nu mă întrerupeţi, spuse. Toate comentariile le puteţi face în pauza care va urma acestei scurte introduceri... Deci, ca să reiau firul, am fost acuzat că ultimele mele opere sunt inspirate din manuscrisele lui Partenie. Adevărul este exact contrariul. Aceste manuscrise, pe care le-am descoperit printr-o serie de întâmplări extraordinare, şi care sunt astăzi în posesiunea mea, aceste manuscrise au fost corectate şi completate de mine ca să poată fi puse în scenă. Vă amintiţi, cred, de *Priveghiul,* pe care l-am pus personal în scenă acum şase

ani, când eram directorul Teatrului Naţional. Vă pot spune un lucru

pe care nu l-am spus încă nimănui: mai mult de jumătate din piesa aceasta îmi aparţine...

Făcu o lungă pauză, privindu-i pe rând, în ochi. Doamna Ivaşcu se simţea incomod pe scaunul cu spetează, care o silea să stea în capul oaselor, dar, intimidată, nu îndrăznea să se mişte.

- După cum ştiţi, reluă Bibicescu, Partenie a murit în 1939; deci, în nici un caz n-ar fi putut lăsa în manuscris o dramă inspirată dintr-o catastrofă istorică petrecută patru ani după moartea lui. Aşadar, nu voi mai putea fi acuzat că am plagiat manuscrisele lui Partenie... Aş vrea acum, reîncepu după o scurtă pauză, cu un alt glas şi apucând teancul de foi scrise de pe birou, aş vrea să vă spun câteva cuvinte despre semnificaţia acestei piese. Pretind că am făcut o mare descoperire. Pretind că am descoperit un mit românesc al Morţii, necunoscut sau dispărut în restul Europei. O să vedeţi îndată în ce constă acest mit. Dar afirm, de la început, că sunt cel dintâi scriitor european care să fi îndrăznit a utiliza, într-un chip cu totul neaşteptat, un mit al Morţii ca subiect pentru o dramă modernă...

Se opri din nou, îşi trecu absent mâna prin păr, apoi ocoli încet biroul, apucă teancul de foi scrise şi începu să le răsfoiască, parcă ar fi căutat ceva. în cele din urmă ridică din umeri şi, hotărându-se brusc, trecu din nou în faţa biroului, pregătindu-se de lectură. îşi drese glasul, îşi opri privirile, pe rând, asupra fiecăruia, dar nişte priviri depărtate, ca şi cum nu i-ar fi văzut, şi începu.

- Scena reprezintă ruinele unui block-haus din Stalingrad. în timp ce cortina se ridică încet, se aud exploziile artileriei sovietice. Exploziile vor continua, la intervale egale, în tot timpul actului I. Se va înţelege că bombardamentul acesta continuu durează de la începutul asediului şi că nu va lua sfârşit decât o dată cu zdrobirea ultimelor rezistenţe. E ca un fel de leit-motiv într-o simfonie...

Se-ntrerupse şi-şi ridică ochii din manuscris.

- Vă aduceţi aminte de începutul *Simfoniei a cincea* a lui Beethoven, de *Simfonia destinului...*

Începu s-o fredoneze, bătând în acelaşi timp cu pumnul în birou.

- Ta, ta, ta, ta! repetă el melodia bătând din nou cu pumnul patru lovituri scurte. Ta, ta, ta, ta!... Ta, ta, ta, ta!... „Aşa bate soarta în poartă!" Acesta e înţelesul motivului muzical cu care se deschide Simfonia. Tot aşa, aici, destinul e semnificat, de la început, prin exploziile neîntrerupte ale artileriei sovietice... în scenă e întuneric, îşi reluă Bibicescu lectura. Doar într-un colţ, spre dreapta scenei, se zăreşte o lumină sfioasă. Un rănit încearcă să citească o scrisoare la lumina unei lămpi electrice, de buzunar. în stânga scenei, se distinge un coridor pe jumătate îngropat sub ruine. La gura coridorului...

Se întrerupse şi, depărtându-se de birou, începu să explice decorul.

- Aici începe coridorul, arătă el spre stânga salonului. Ruinele, molozul, ajung până în mijlocul scenei; şi făcu repede câţiva paşi spre birou, arătând. Se ghiceşte că o bombă a căzut nu de mult chiar deasupra

coridorului, spărgându-i bolta şi omorând, probabil, tot grupul care se găsea adăpostit acolo, în întuneric, nu se disting decât ruinele şi câteva corpuri. Un minut de la ridicarea cortinei, se aud paşi grei, împleticiţi, ca ai unui om care înaintează anevoie prin întuneric, printre ruine.

Şi Bibicescu începu să păşească rar, în jurul biroului trântind piciorul ca să facă zgomot, tuşind, murmurând.

- Câteva clipe în urmă apare un colonel cu o lanternă electrică în mâna dreaptă, citi Bibicescu din manuscris. Este îmbrăcat într-o uniformă uzată de campanie. Se îndreaptă încet spre mijlocul scenei şi-şi roteşte privirile în jurul lui. Colonelul: *Ce s-a întâmplat aici!*

Nemulţumit de cum citise, Bibicescu îşi desprinse ochii de pe manuscris, făcu câţiva paşi în faţa biroului şi strigă deodată, cu o voce străină, profundă: *Ce s-a întâmplat aici? Unde sunt oamenii? Sergenţi* Apoi se întoarse încet spre birou, ridică manuscrisul în faţa ochilor şi citi.

- Rănitul care se află în colţul din dreapta al scenei îşi continuă lectura scrisorii ca şi cum nu l-ar fi auzit. Colonelul se îndreaptă spre el. Colonelul: *Ce s-a întâmplat? Unde e sergentul?* Soldatul continuă să citească. Apropiindu-se de el, colonelul îi pune mâna pe umăr. Colonelul: *Nu mă auzi? Unde sunt ceilalţi?...* Dar soldatul citeşte înainte fără să-şi ridice capul...

Bibicescu se întrerupse şi, cu un zâmbet misterios, se adresă direct celor trei, care-l ascultau, departe, aşezaţi cuminţi pe scaune.

- După cum o să înţelegeţi mai târziu, soldatul era şi el mort, aşa cum erau toţi ceilalţi din jurul lui. Dar explozia îl omorâse tocmai când citea scrisoarea primită de la soţia lui, şi soldatul încă nu înţelesese că murise. Voia cu orice preţ să sfârşească de citit scrisoarea. Dar, evident, se trudea zadarnic s-o sfârşească. Pentru că el, murind, ieşise din Timp şi nu mai putea împlini o acţiune care necesita curgerea Timpului. Aşa că, într-un anumit fel, era condamnat să citească la infinit aceeaşi scrisoare, fără să poată ajunge vreodată la ultimul cuvânt... Dar, evident, colonelul nu ştia că era mort. îl vedea acolo, în faţa lui, cu lampa electrică de buzunar într-o mână, cu scrisoarea în cealaltă. Aşa că încearcă din nou să-i vorbească, şi-şi pierde chiar răbdarea. Colonelul - reluă Bibicescu lectura -: *Ai surzit? Ce s-a întâmplat aiciV....*

Atunci se auziră mai multe bătăi, din ce în ce mai puternice, şi uşa se deschise. în prag apăru Mişu Weismann cu doamna Porumbache. Mişu salută cordial şi se îndreptă grăbit spre Bibicescu.

- Haide repede, că maşina nu ne poate aştepta prea mult, îi spuse.

De cum îl văzuse intrând, Bibicescu nu făcu nici un efort să-şi ascundă plictiseala că fusese întrerupt. Trânti foile şi, ocolind biroul, se aşeză pe scaun.

- Ce maşină? întrebă el enervat.

- Nu ţi-a spus Biriş că ţi-am găsit gazdă şi că am să trec să te iau, săptămâna asta, pe seară?

- Nu mi-a spus nimeni, nimic.

Mişu Weismann întoarse întrebător capul spre doamna Porumbache.

- Mie mi-a spus să-i aduc doar valiza cu rufe, se scuză ea.

- Tocmai le citeam prima scenă din actul I, începu Bibicescu. îmi pare

rău. Dacă aş fi ştiut că am să fiu întrerupt, amânam pe altă dată...
O clipă, Mişu Weismann păru derutat.
- în cât timp crezi că poţi fi gata?
- Gata de ce? îl întrebă Bibicescu privindu-l cu înţeles în ochi. Gata de aventură? De aventura cea mare?
Weismann îi făcu repede semn, încruntându-şi de mai multe ori sprâncenele.
- Ţi-am găsit gazdă, îl întrerupse el vorbind repede. Dar maşina nu poate aştepta prea mult în faţa casei. E un prieten al meu, de încredere. M-a rugat doar să mă grăbesc.
- Dacă dumnealor sunt de acord, cred că aş mai putea rămâne aici, vorbi Bibicescu.
- Este o mare cinste pentru noi să găzduim un autor dramatic de o asemenea valoare, începu învăţătorul făcând un pas spre Weismann.
- Mă simt foarte bine aici, continuă Bibicescu. Am chef de scris, nu mă deranjează nimeni. Şi de când sunt aici, să bat în lemn, n-am mai avut nici o criză...
- Mă duc atunci să vorbesc cu prietenul meu, să nu mai aştepte, făcu Weismann îndreptându-se spre uşă.
Bibicescu îşi rezemă braţele de birou şi îşi duse amândouă palmele la frunte, cu un aer deznădăjduit.
- îmi pare rău că v-am deranjat, se scuză doamna Porumbache. Nu ştiam nimic. O fi uitat Petrică să-mi spună, că a fost tot bolnav. A venit domnu' Mişu cu maşina şi m-a rugat să-l însoţesc, ca să-i arăt casa şi intrarea. Spunea că trebuie să fim prudenţi...
- S-a aranjat, făcu Mişu revenind în salon. Ne stă la dispoziţie pentru altă dată. Continuă, continuă! se adresă el lui Bibicescu. Am să te ascult şi eu vreo 10-l5 minute. Dar nu mai mult, pentru că sunt aşteptat într-altă parte...
Drept răspuns, Bibicescu îşi luă foile scrise, le băgă într-o mapă şi deschise sertarul biroului. Mişu Weismann se apropie repede de el.

- Dacă nu vrei să mai citeşti, cel puţin dă-mi-le să le expediez, îi şopti el. Am o ocazie, săptămâna viitoare. îţi trimisesem vorbă prin Biriş, adăugă coborând şi mai mult glasul.
- N-am terminat, spuse Bibicescu. Am scris numai două acte. Şi trebuie să le mai transcriu o dată, după lectură. De-abia la lectura cu glas tare îmi voi da seama dacă e destul de dramatică. Tocmai începusem, când m-ai întrerupt...
Mişu Weismann, îi luă braţul şi-l îndemnă către fundul salonului. Doamna Porumbache se aşezase şi ea pe scaun şi acum toţi patru îi priveau de departe, fără să îndrăznească să vorbească, parcă tot aşteptând să li se spună că spectacolul va reîncepe în curând.
- Erai să faci o gafă, şopti Weismann continuând să-l ţină de braţ şi plimbându-se cu el în fundul salonului. Sper că nu le-ai spus nimic.
- Nu, răspunse Bibicescu distrat. Sunt nişte oameni foarte de treabă. Nu sunt deloc indiscreţi.
- Cred că ţi-ai dat seama că e un lucru extrem de grav, continuă Mişu coborând şi mai mult tonul. Nu uita că sunt atâtea vieţi în joc, în afară de

libertatea şi vieţile noastre...
Apoi se întoarse şi, îndreptându-se spre grupul care-i privea de departe, începu să vorbească tare, degajat.
- Atunci, suntem înţeleşi. Am să-ţi mai dau un semn de viaţă într-una din zilele astea...
Văzându-l că se apropie, doamna Porumbache se ridică de pe scaun.
- Mai stai, coană Viorico, îi spuse învăţătorul. Că poate începe din nou şi asculţi şi dumneata. E ca la teatru...
- O să reiau lectura mâine seară la aceeaşi oră, anunţă cu solemnitate Bibicescu.
Dezamăgiţi, se ridicară toţi în picioare. Bibicescu începu să aşeze, tăcut, scaunele la locurile unde se aflau de obicei, lângă perete şi în jurul canapelei.
„E duminică, îşi spuse Biriş, ar trebui să fie acasă." Rămase câtva timp cu urechea la pândă, apoi apăsă din nou pe butonul soneriei, sunând prelung. De data aceasta auzi un mic zgomot în odaie şi paşi care se apropiau de uşă.
- Sunt eu, Biriş! strigă.
Ştefan îi deschise repede şi-l privi uimit, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i aducă o veste proastă.
- Sper că nu te deranjez, spuse Biriş intrând.
Dar dădu cu ochii de şevaletul acoperit în grabă cu o pânză albă, murdară, şi rămase încurcat în mijlocul camerei.

- Tocmai mă pregăteam să pictez, spuse Ştefan. M-am reapucat de pictură... Dar nu mai e ca înainte, adăugă încurcat, încercând să zâmbească. Nu mai reuşesc...
Ridică pânza de pe şevalet şi îi arătă. Pe o bucată mare de carton alb, îşi plimbase pensula parcă la întâmplare; se distingeau, de o parte şi de alta, două mase informe de culoare neprecisă, vânăt-întunecată, legate între ele printr-o spirală sinuoasă, şovăitoare. Biriş se apropie şi le privi cu atenţie.
- Seamănă cu un fel de labirint...
- Nu mai reuşesc, repetă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit. Altădată, în camera secretă, era de ajuns să pun mâna pe pensulă ca să simt că pătrund în alt Univers, *în altă parte.* Acum, pictez la întâmplare. Vreau să spun că nu mai pot ieşi din mine, că nu mai regăsesc nimic...
- Da; seamănă totuşi cu un labirint, reluă Biriş, arătându-i direcţia spiralei. Dacă ai mai adăuga aici o linie, două...
- Am încercat cu tot felul de culori, continuă Ştefan, dar nu merge. Revin mereu la această nuanţă; parcă aş presimţi că, dacă aş şti cum s-o utilizez, aş găsi tonul just... Cred că ai înţeles că o caut pe Ileana, adăugă evitându-i privirile, şi intimidat deodată, se aşeză pe scaun. Atunci, când pictam, în camera secretă, era de-ajuns să-mi amintesc de maşină, ca să le regăsesc pe toate: pădurea, noaptea de Sânziene şi pe ea, Ileana... Nu ştiu cum să-ţi explic...
- Cred că înţeleg, spuse Biriş. într-un anumit sens, încercai şi tu, ca Proust, o regăsire a timpului pierdut...
- Nu; nu e asta, îl întrerupse Ştefan. Era un altfel de Timp. Nu-l trăisem,

încă; nu era legat de trecutul meu. Era *altceva,* venit parcă dintr-altă parte... Dar, în fond, n-are nici o importanţă, făcu repede, cu un glas pe neaşteptate înăsprit.

Se ridică şi acoperi şevaletul, apoi se apropie de fereastră şi privi în stradă. Era o după-amiază tulbure de octombrie, cu cerul numai pe jumătate acoperit, dar ameninţând totuşi să plouă dintr-o clipă în alta.

- N-am vrut să ţi-o mărturisesc până acum, dar trebuie să-ţi spun că am fost la Zinca. Nu e nici acolo. Casa lor de-aici, din strada Batistei, a fost distrusă în bombardament. Am crezut că s-a ascuns la moşie, la Zinca. îmi spunea că-i place să trăiască multe luni pe an la ţară. Dar nu e nici acolo. Nu s-a mai întors. Nu izbutesc să-mi imaginez unde poate fi. Nu ştie nici Duma. M-a asigurat că n-a rămas în Portugalia. Şi cu toate acestea, ştiu că e ascunsă undeva şi mă aşteaptă...

Se întoarse cu spatele spre fereastră şi privi spre Biriş, zâmbind.

- O visez mereu. E curios, dar uneori parcă încearcă să se joace cu mine. într-o noapte, în vis, am întâlnit-o pe o pajişte. Când m-a văzut, a întors capul spre mine şi mi-a zâmbit, dar era un zâmbet ironic, provocator, aproape sarcastic.

„Te-am avertizat că ai să mă cauţi până la sfârşitul pământului şi n-ai să mă găseşti", mi-a spus. „Şi totuşi eşti aici, lângă mine", i-am răspuns eu şi m-am îndreptat spre ea. Ne despărţeau doar câţiva metri. Dar ea a făcut un singur pas, şi parcă s-a depărtat cu alţi câţiva zeci de metri... Am alergat după ea, dar cu un al doilea pas s-a îndepărtat atât de mult încât abia o mai zăream. Atunci şi-a scuturat părul şi m-a privit încă o dată, zâmbind, cu milă. E curios că în acea clipă, în vis, m-am trezit gândind: „N-am s-o pot niciodată ajunge, e ca Ileana Cosânzeana..."

Se opri o clipă şi se reaşeză pe scaun, intimidat.

- E curios că şi Bursuc tot aşa îi spune, adăugă. O cauţi mereu pe Ileana Cosânzeana? mă întreabă. Şi, evident, izbucneşte în râs...

- Vasăzică e adevărat, spuse Biriş cu o urma de amărăciune în glas. Conu' Mişu a avut dreptate. Te întâlneşti cu Bursuc...

- Am fost cu el la Zinca. Nu ţi-am spus, şi mă întreb pentru ce... Am început să am apucături ciudate, adăugă încercând să zâmbească. Fac o sumă de lucruri pe care nu le înţeleg...

- Tocmai despre asta venisem să-ţi vorbesc, îl întrerupse Biriş. M-a trimis conu' Mişu cu un mesaj. Spune că trebuie să păstrezi contactul cu Bursuc...

Ştefan ridică fruntea şi-l privi lung, adânc, şi figura i se lumină pe nesimţite.

- Mă duc să-l văd din când în când, la Patriarhie, spuse.

Când se dusese prima oară, îl întâlnise pe stradă. Bursuc tocmai ieşise şi aproape că nu-l recunoscuse, căci era îmbrăcat civil. „După femei, după femei! i-a spus. Aşa mă plac, cu barbă mare. E una pe aici, Zoica; moare după mine..."

- Conu' Mişu spune că e foarte important, continuă Biriş.

- Vorbim despre Ileana, începu Ştefan. E curios, dar simţeam nevoia să-l văd pe Bursuc, să-l ascult vorbindu-mi despre Ileana...

- O cauţi mereu pe Ileana Cosânzeana? îl întreba. Ştefan se aşeza pe

scaun, îşi aprindea ţigara şi zâmbea încurcat. - E în Spania, spunea el. - De unde ştii? îl întreba repede Bursuc apropiindu-se curios de el. - Am visat-o din nou. Se făcea că eram amândoi în Spania... Bursuc îl privea încruntându-se, aproape cu furie. - Ai ajuns ca o babă de mahala! izbucnea el. Te-au năpădit eresurile şi superstiţiile. Ar trebui să te afurisesc. Ar trebui să te scot din Sfânta Biserică! Am puterea s-o fac!... Ştefan fuma liniştit, cu privirile pierdute pe fereastră; foarte aproape, se desluşea zidul înalt al Mitropoliei. - Este sigur în Spania, reîncepea el târziu. De aceea venisem, să te rog să faci şi Sfinţia Ta ceva. Mă gândesc că Duma n-are încredere în mine. Dar dacă ai vorbi Sfinţia Ta cu el... - Eşti nebun! izbucnea din nou Bursuc. Ai uitat ce fel de treabă învârteşte Duma şi cu cine lucrează el. Ai uitat de Protopopescu! adăugă coborând puţin glasul.

- ... Mă duceam să-l văd din deznădejde, continuă Ştefan. Când nu mai ştiam ce să fac, încotro să mă îndrept, mă duceam la Bursuc...

În toamna aceea, când ieşea de la minister se îndrepta uneori spre pădurea de la Băneasa. *Uite, pe locurile acestea erau bălţi,* îşi amintea - şi parcă i se părea că o regăseşte lângă el, sau la câţiva paşi înaintea lui, mergând băieţeşte prin iarbă. Dar foarte repede, o pierdea. Revenea necontenit pe locul unde o întâlnise şi se trudea să-şi reamintească, să prindă pe dinlăuntru clipele acelea singulare, rupte din timpul care le precedase şi se continuase după ce pâlpâirea lor se stinse, clipele când o zărise de departe, călcând băieţeşte prin iarbă, şi inima începuse să i se bată cu putere, şi ştiuse că Ileana nu se va mai putea întoarce cu maşina, pentru că, la miezul nopţii, maşina ei va dispare. Acum umbla pe sub arborii de timpuriu îngălbeniţi de secetă, cu crengile aproape în întregime scuturate de frunze, dar zadarnic îşi repeta: *Pe locurile acestea erau* ***bălţii...*** - căci paşii lui îl trezeau necontenit, zgomotul paşilor pe covorul de frunze uscate şi veştede. Pleca atunci să se plimbe pe câmp, ca să nu mai aibă necontenit în urechi foşnetul frunzelor călcate. Rămânea până foarte târziu, ocolind pădurea, dar revenind neîncetat acolo unde şezuseră amândoi şi priviseră cum răsar stelele pe deasupra arborilor, unde el îi vorbise de ariciul cu care se împrietenise când era în liceu. „Nu te înţeleg, îi spusese atunci Ileana. îmi pare rău, probabil că spui lucruri foarte interesante, dar nu te înţeleg."

- Nu înţeleg nici eu de ce mă duceam să-l văd, continuă Ştefan, ce puteam aştepta de la el. Odată mi-am amintit ce mi-ai spus de mult, când abia ne cunoscusem: că ar trebui să-mi fie teamă de Bursuc, că e un demoniac...

Îşi amintise în prima zi de ploaie din toamna aceea. După ce ieşise de la minister se îndreptase spre strada Batistei. Blocul de la numărul 27 era aproape terminat. La primul etaj se puneau ferestrele. Rămăsese acolo, în ploaie, cu capul gol, urmărind cum se fixează cercevelele în ziduri. „Aici, pe locul acesta, fusese un rond cu flori şi un grilaj de fier între două ziduri", îşi amintise el. în acea noapte de august, când venise cu maşina, temându-se ca nu cumva Ileana să fi plecat deja la gară, o pisică sărise de pe zid în grădină şi se pierduse în întuneric. Avea atunci mănuşile negre, uscate, prăfuite, ciupite de molii; le ţinea în buzunar şi vâra mereu mâna să le atingă. Şi deodată îşi aminti că nu mai ştia ce făcuse cu mănuşile

acelea; nici măcar nu ştia dacă erau sau nu ale Ilenei. „Te-ai ostenit degeaba, îi spusese ea atunci, pe stradă, în ploaie, adăpostiţi amândoi sub umbrela ei uriaşă; nu sunt ale mele..."

- Ţi-am spus asta? întrebă zâmbind Biriş. Nu mai mi-aduc aminte...

- Veneam din strada Batistei, continuă Ştefan, şi umblam prin ploaie, întocmai ca şi atunci, când mă întâlnisem cu Ileana. Atunci când am sărutat-o sub umbrelă...

Biriş îşi stinse ţigara şi-l privi încurcat, apoi îşi plecă repede ochii.

- Da, continuă Ştefan, visător, am sărutat-o. O singură dată; atunci, în ploaie, sub umbrelă. Tot ce-a urmat după aceea, n-ar fi trebuit să se mai întâmple. Am făcut o mare greşeală. Timpul ar fi trebuit să se oprească *atunci,* când am sărutat-o pe gură. Am sărutat-o pe gură! repetă el cu o bruscă fervoare şi, ridicându-se, se apropie din nou de fereastră. Niciodată n-am înţeles cum a fost cu putinţă un asemenea lucru: să o pot săruta pe gură. Totul ar fi trebuit să se oprească *atunci.* Să nu mai curgă nimic, să împietrească Lumea întreagă. Pentru noi doi, bineînţeles, adăugă repede, numai pentru noi doi. Cosmosul şi Istoria ar fi mers înainte pentru tot restul muritorilor, dar pentru noi ar fi trebuit să împietrească *atunci.* Nici un fel de durată nu mai avea sens. O dată ce ne-am sărutat, ce mai putea să se întâmple *altceva,* care să egaleze clipa aceea ireversibilă ?...

Apoi tăcu şi privi multă vreme pe fereastră. Norii se înălţaseră şi începuse să plouă mărunt, o pulbere fină care aburea pe nesimţite geamul.

- Vorbeai de Bursuc, rupse târziu tăcerea Biriş. Spuneai că ţi-ai adus aminte, că-ţi spusesem eu că era demoniac...

- Da, făcu Ştefan trezindu-se. Umblam prin ploaie şi mi-am adus aminte. E curios că tocmai atunci mi-am adus aminte. Când eram cu el în Moldova, şi mai ales la Zinca, nu mi-a trecut prin cap o singură clipă că ar putea fi demoniac. Uitasem ce-mi spuseseşi. Şi totuşi acolo, la Zinca, ar fi trebuit să văd că *ar putea fi* un Diavol. Mai ales atunci, când am simţit deodată că *mă îndrept spre el* şi că-mi tremură mâinile... Eram hotărât, reîncepu el după o lungă şovăire.

Apoi tăcu din nou, îşi trecu mâna peste frunte şi, apropiindu-se de şevalet, dădu la o parte pânza.

- In fond, cred că tot aici o voi regăsi. Când o visam, nopţile, şi mă trezeam cu imaginea ei în faţă, îmi spuneam că dacă m-aş reapuca de pictură...

Dar parcă se răzgândi şi acoperi din nou tabloul.

- Spuneai că ţi-ai adus aminte de Bursuc, încercă târziu Biriş să reia conversaţia.

- M-am dus totuşi să-l văd. îmi era puţin frică, nu ştiu nici eu de ce. în faţa chiliei era să mă întorc înapoi. Şi totuşi am bătut de trei ori. - Cine e? m-a întrebat. - Sunt eu, Viziru, i-am spus, apoi am intrat. Tocmai se spăla pe picioare. - Mie nu-mi place să fiu murdar ca alţi călugări, mi-a spus. Apoi şi-a întors capul spre mine şi m-a privit. Ce-ai rămas aşa, împietrit, lângă uşă? m-a întrebat. - Mi-e teamă să nu te deranjez, i-am spus. - Nu mă deranjezi deloc, mi-a răspuns el. Dimpotrivă; de-abia acum văd că n-am ştergar. Caută un ştergar, trebuie să fie unul pe aici, prin chilie. Am

început să caut, dar parcă nimeream tocmai în sertarele în care nu era. - Caută, domnule, mai repede, că se răceşte apa, mi-a strigat el. Şi atunci am găsit ştergarul şi i l-am adus.

Mi-am amintit din nou de ce-mi spuseseşi, că e demoniac, şi am început să râd. M-a privit, mirat, şi a început şi el să râdă. Am râs aşa amândoi câtva timp. Apoi mi-am adus aminte şi m-am trezit.

- De ce ţi-ai adus aminte ? îl întrebă Biriş, văzând că tăcerea se prelungeşte.

- Mi-am adus aminte de tot, de Ioana şi de Ileana, de tot ce-aveam mai înainte şi mi s-a luat, de toate câte au fost şi nu mai sunt. Parcă într-o singură clipă mi-am adus aminte de tot şi de toate. Bursuc mă privea, apoi şi-a tras ciorapii, s-a încălţat şi a ieşit să zvârle ligheanul cu apă. Când s-a întors, mi-a spus: - Tot nemângâiat ai rămas? Apoi irriva cerut o ţigară. - Mi-e parcă din ce în ce mai greu, i-am spus eu. Şi totuşi ştiu că e aici, undeva, pe pământ, lângă mine. - Ai credinţă! mi-a strigat el deodată, fii bărbat!... - S-ar putea să fie în Elveţia, i-am spus. Pe vremuri, avea o prietenă acolo, îi spunea Valkiria. Poate că s-a ascuns la ea. Ar trebui s-o caut acolo... Bursuc părea gânditor. - Ce-ai de gând să faci ? mă întrebă deodată. Ai de gând să fugi din ţară ? - Nu, i-am răspuns, nu fug. Dar o să fie curând o expertiză în Elveţia. S-ar putea să fiu trimis şi eu. - Ascultă-mă pe mine, m-a întrerupt el. Te-a uitat, s-a măritat, e acum femeie cu copii, cu rostul ei în viaţă. Uite-o şi dumneata! E curios că vorbele lui m-au impresionat. Pentru prima dată m-a pătruns îndoiala şi mi-am spus: „S-ar putea să aibă dreptate..." Dar el s-a apropiat de mine şi m-a bătut pe umăr. - Bagă bine de seamă, mi-a strigat, că eu te ispitesc!... Şi asta m-a liniştit. Mi-am adus aminte de Zinca. Aşa îmi spusese şi acolo... E totuşi un om ciudat, adăugă Ştefan după o pauză.

Biriş se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe încet prin cameră. Se apropie de etajera cu cărţi, dar de la cea dintâi ochire văzu că nu sunt decât volume de Economie politică şi literatură marxistă şi se reîntoarse în mijlocul camerei.

- Te ascult de o jumătate de ceas şi nu prea înţeleg mare lucru, spuse el. Dar, în sfârşit, asta nu e treaba mea. Venisem doar să-ţi transmit mesajul lui conu' Mişu. Ştiai că Bibicescu e urmărit şi că se ascunde de o lună de zile ?

- Da. Am aflat la minister. Şi mi-am adus aminte de Ileana, de un detaliu pe care-l uitasem. Când m-au dus la Prefectură...

Dar se întrerupse brusc şi îşi trecu mâna, exasperat, pe frunte, apoi şi-o lăsă, încet, pe obraz.

- Am uneori sentimentul că totul e zadarnic, spuse, că e *prea târziu.* Sunt închis din toate părţile; nu de ziduri, ca într-o închisoare, căci aş putea avea atunci măcar speranţa, absurdă, că zidurile ar putea fi sfărâmate şi măcar mi-aş putea *imagina* o ieşire - dar am sentimentul că sunt înconjurat de un zid nevăzut, alcătuit din Timp, ridicat din tot ce nu mai pot avea înapoi, din tot ce s-a întâmplat şi e ireversibil... Mă întreb atunci...

Tăcu brusc şi ridică din umeri, încercând să zâmbească. Biriş se oprise în faţa şevaletului. Dădu la o parte pânza şi privi încă o dată tabloul.

- Doar câteva linii, spuse, şi ar semăna cu un labirint. îţi mai aduci aminte de mesajul pe care-l trimiseseşi Ilenei prin mine ? îmi pare rău că nu ţi-l mai pot reproduce. Eram bolnav atunci. Aveam febră... îmi aduc totuşi aminte că-mi vorbeai de un labirint, de o sferă de metal ai cărei pereţi sunt crăpaţi...

Ştefan rămase visător, privind pânza.

- Mi-aduc, mai ales, aminte de furtuna de-atunci, spuse târziu. Intrasem într-o florărie să cumpăr un buchet de mărgăritare. Şi când am ieşit, începuse să plouă, torenţial... Era frumos, adăugă el după o clipă.

Apoi se ridică şi se apropie de tablou.

- Evident, spuse, însuşi faptul că vezi un labirint îmi dovedeşte că zadarnic pictez, zadarnic mă lupt. Nu mai pot prinde nimic din tot ce-a fost. Aş putea chiar să renunţ...

Mai privi o dată tabloul, apoi trase pânza şi-l acoperi. Ploaia încetase. Căută pe masă pachetul cu ţigări şi-l întinse lui Biriş.

- încolo, ce alte noutăţi ? îl întrebă.

- Plictiseli, spuse Biriş, aprinzându-şi ţigara. M-au eliminat de la liceu, m-au epurat. Element socialmente nesănătos, zic ei...

Încercă să râdă, dar se înăbuşi cu fumul de ţigară şi începu să tuşească, îşi presă batista pe gură, cu exasperare, şi făcu semn lui Ştefan să-i aducă un pahar cu apă.

- Socialimente nesănătos cred că e exagerat, spuse după ce bău întreg paharul şi-şi şterse buzele cu batista. Nesănătos pur şi simplu, e mai aproape de adevăr. Am încercat să intru într-un sanatoriu, dar dacă n-am reuşit până acum de acum înainte îmi va fi imposibil. E un sentiment curios, să te ştii condamnat la moarte şi totuşi să nu ţi se spună când vei fi executat. Fiecare zi pe care o trăieşti, parcă ar fi o zi furată, sustrasă destinului. Asta îţi dă un sentiment de euforie...

Bibicescu îi anunţa de obicei la sfârşitul dejunului.

- Diseară, la aceeaşi oră, continuăm....

Lectura avea loc cam de două ori pe săptămână şi nu dura niciodată mai mult de un ceas, căci Bibicescu nu le citea decât una sau două scene, întrerupând necontenit dialogul ca să le explice decorul şi toate detaliile scenice, în special jocurile de lumini. Uneori, stingea luminile din salon şi păstra aprinsă numai lampa de pe birou, cu ajutorul căreia încerca să creeze atmosfera dintre ruinele de la Stalingrad, acoperind-o cu hârtii colorate sau chiar voalând-o complet sub mai multe dosare ridicate ca un cort deasupra abajurului.

Când intrau, la nouă fără un sfert, găseau întotdeauna cele trei scaune aşezate, unul lângă altul la aceeaşi distanţă - mai mult de cinci metri - de birou. Se aşezau tăcuţi, oarecum intimidaţi, sub privirile severe ale lui Bibicescu, care-i aştepta rezemat de birou, cu manuscrisul în mână. Aproape că nu mai îndrăzneau să se mişte şi respirau sfios, aşteptând să-l vadă ridicând grav manuscrisul şi anunţând: *Scena V. Acelaşi decor.* Apoi Bibicescu se întrerupea, lăsa manuscrisul pe birou şi amintea repede decorul. Nimeni nu mai îndrăznea să vorbească; ştiau că orice şoaptă îl

indispune. Doar odată, când, către sfârşitul actului I, anunţase: *din coridor se îndreaptă spre mijlocul scenei doi soldaţi susţinând de mijloc pe colonel, grav rănit, bandajat la ochi* - toţi trei strigară:

- E colonelul Băleanu!

Bibicescu se întrerupse, încruntat, şi-i privi câteva secunde fără să scoată un cuvânt.

- Da, începu el târziu, m-am inspirat din accidentul colonelului Băleanu. Dar pentru asta nu era nevoie să mă întrerupeţi. îmi puteaţi comunica impresiile dumneavoastră după încheierea lecturii. Nu toată lumea cunoaşte pe Băleanu. Spectatorii văd doar că personajul principal apare în scenă grav rănit - şi atât. Cel mult, îşi vor spune: Colonelul şi-a pierdut vederea. în nici un caz nu vor striga: E colonelul Băleanu! Apoi îşi reluă lectura, dar se vedea că era enervat.

Pe la sfârşitul lui octombrie se porniră pe neaşteptate ploile reci şi în salon, serile, începea să fie tot mai frig. Bibicescu lucra îmbrăcat cu puloverul şi uneori îşi punea şi pardesiul pe umeri. Dar continua lectura piesei şi când, la nouă fără un sfert, cei trei pătrundeau în salon, îl găseau întotdeauna rezemat de birou, aşteptându-i. După ce-i vedea aşezaţi, doamna Ivaşcu şi Irina cu şaluri de lână pe spate, iar învăţătorul îmbrăcat cu un palton vechi, Bibicescu îşi lua pardesiul de pe umeri, îl lăsa pe speteaza fotoliului şi începea. Uneori se întâmpla să asiste şi Mişu Weismann, dar acelea erau seri ratate, pentru că Weismann nu putea rămâne niciodată până la sfârşit şi Bibicescu îşi relua anevoie lectura după întreruperea provocată de plecarea lui.

- Când ai de gând să vii ? îl întreba Mişu. Odată îl luă de braţ şi-l duse în fundul salonului.

- Tot ce mi-ai dat, a şi ajuns, îi şopti. E în siguranţă. în curând o ştergem şi noi. Să fii gata cu manuscrisul.

Mişu venea întotdeauna cu maşina, era grăbit, nervos şi se interesa întâi dacă Bibicescu a făcut vreo imprudenţă, dacă a primit vizite, dacă a ieşit cumva să se plimbe în timpul zilei. Dar Bibicescu aproape că nu ieşea din casă, şi singura vizită i-o făcuse Biriş, într-o după-amiază de duminică. Uneori, serile, atunci când nu era anunţată o şedinţă de lectură, Irina venea să-l ia, să se plimbe

pe străzi. Bibicescu se lăsa anevoie, pretextând că se simte obosit, că îi e frică să nu aibă o criză, dar în cele din urmă, pornea alături de Irina, în întuneric, şi umblau aşa un ceas, aproape fără să-şi vorbească. Doar într-o seară, pe bulevard, îi spuse deodată:

- Când am să fiu celebru, la Paris, după premieră, şi am să mă întorc nopţile acasă, am să-mi amintesc de plimbarea asta. Am să-mi amintesc că mă plimbam pe furiş, în întuneric, să nu mă recunoască cineva, în timp ce canaliile de la teatru, pe care eu le-am creat şi cărora le distribuiam rolurile principale când eram director, în timp ce canaliile se plimbă liberi, nestingheriţi, şi continuă să trimită denunţuri împotriva mea... Mi-a spus conu' Mişu că iar s-au primit denunţuri la Prefectură, adăugă coborând glasul.

Dar ridică dispreţuitor din umeri şi-şi continuă drumul fără să mai scoată un cuvânt.

Câteva seri în urmă, intrând în salon, cei trei rămaseră surprinşi în prag. Era aproape întuneric. Biroul fusese lipit de perete, iar lampa acoperită sub dosare. Pe locul biroului se aflau două scaune peste care Bibicescu aşezase un cearşaf. Pe alte scaune, alături, se aflau atârnate haine, în aşa fel încât să lase impresia că sunt oameni îngenuncheaţi. Cu o lanternă de buzunar, Bibicescu îşi conduse gazdele la locurile lor. în salon era mai frig ca niciodată şi veniseră toţi cu paltoanele.

- O să înţelegeţi îndată ce se întâmplă, le spuse Bibicescu. E scena principală. Acum începe să se precizeze mitul morţii...

Se apropie de birou, îşi luă manuscrisul şi aşezându-l sub conul luminos al lămpii, începu să citească.

- Drum la marginea unui sat, în Moldova. De o parte şi de alta troiene de zăpadă - şi arătă cu mâna spre cearşaf. La căderea nopţii, se disting, pierzându-se în întuneric, umbre de oameni îngenuncheaţi în zăpadă. Câteva minute de la ridicarea cortinei pe scenă domneşte linişte deplină. Deodată se aude o voce înăbuşită din fundul sălii: *Simt că se apropiel fi văd\...* Atunci se ridică din toate părţile un murmur confuz, se aud frânturi de rugăciuni. Preotul, care rămăsese în picioare, în mijlocul drumului, preotul...

În clipa următoare, Bibicescu stinse lampa de birou şi aprinse cu o neaşteptată îndemânare o lumânare pe care o ţinuse ascunsă sub hârtii.

- Preotul, continuă el cu o voce gravă, îşi aprinde lumânarea. Unul după altul, oamenii îngenuncheaţi îşi aprind şi ei lumânările...

Spunând aceasta, Bibicescu se apropie de scaunele pe care atârnase hainele şi aprinse mai multe lumânărele, pe care le fixase de mai înainte, cu grijă, de speteze.

- în câteva minute, continuă Bibicescu, scena întreagă se umple, până foarte departe, de sute de lumânări aprinse. Preotul îngenunchează şi el, în zăpadă, şi-şi pleacă fruntea.

În timp ce vorbea, Bibicescu îngenunche, cu lumânarea aprinsă, în faţa scaunelor. Lăsase manuscrisul pe birou şi juca acum scena pe dinafară, schimbându-şi glasul după personajele pe care le întruchipa, continuând totuşi să dea - cu vocea lui obişnuită, de lector - explicaţiile necesare.

- Se vede cum trece, venind din fundul scenei, un convoi întreg de umbre. Sunt soldaţi în uniforme zdrenţuite, unii dintre ei răniţi, târându-şi picioarele, sprijinindu-se în cârje sau în arme, susţinându-se unii pe alţii, fără să privească în jurul lor, privind tot înainte, peste zăpadă; şi parcă ar fi toţi orbi, căci nu-şi îndreaptă privirile spre oamenii îngenuncheaţi alături de ei, parcă nici nu i-ar vedea. Din când în când, câte-o umbră, trecând foarte aproape de lumânări, le stinge.

Bibicescu suflă una din lumânările de pe scaune.

- Şi totuşi, lumânările acestea le luminează drumul. înţelesul scenei e acesta: că morţii nici măcar nu-şi mai dau seama de cât facem noi, oamenii vii, pentru ei, că morţii îşi continuă existenţa datorită nouă, dar ei nu o ştiu. Ei cred că viaţa nouă care începe acum, o dată cu moartea lor, viaţa aceasta nouă le aparţine pe de-a-ntregul.

Irina, care îngenunchease de mult, în întuneric, nu se mai putu stăpâni şi-şi prinse faţa în mâini, începând să plângă. Doamna Ivaşcu o apucă de

braţ şi-i şopti enervată, plecându-se aproape de urechea ei:
- Taci, proasto! Taci, că te aude!...
Dar Bibicescu continua să vorbească, ţinând lumânarea în mână, adresându-se întunericului sălii.
- Aici cred că am adus un lucru nou, neobişnuit în teatrul modern, un lucru pe care numai un Shakespeare l-ar fi putut îndrăzni. Ideea aceasta: că morţii sunt totuşi deplin despărţiţi de noi, pentru că nu-şi pot da seama că existenţa lor de umbre ne-o datoresc nouă, celor vii...
Irina se sculă brusc şi ieşi repede din salon. Bibicescu întoarse capul spre uşă, exasperat, şi se ridică în picioare.
- Vă rugasem să nu mă întrerupeţi, spuse el, mai ales la o scenă de importanţa acesteia.
- I s-a făcut rău, şopti încurcată doamna Ivaşcu.
- De scena aceasta se va vorbi secole de-a rândul, continuă Bibicescu înflăcărându-se. Numai Shakespeare ar mai fi putut avea un asemenea curaj. Se va înţelege mai târziu ce-a însemnat Dan Bibicescu pentru teatrul european. Căci, vreau să vă spun un secret. Piesa aceasta se va juca la Paris. Primele doua acte sunt în curs de traducere. O voi pune chiar eu în scenă. Se va vedea atunci

că am avut geniu, dar că intrigile şi calomniile m-au secătuit aici, în ţară, că numai străinătatea m-a recunoscut...
Continuă să vorbească, direct către cei doi spectatori, cu lumânarea în mână. Părea din ce în ce mai surescitat.
- îmi pare rău că m-aţi întrerupt şi am jucat prost. Dar e o scenă pur şi simplu extraordinară. Lumânările se sting una câte una, până ce nu mai rămân decât câteva - şi morţii continuă să treacă, dar acum şovăiesc, căci nu mai văd bine calea. Parcă ar bâjbâi prin întuneric. Şi în acest timp se aude pe scenă vântul nopţii de ianuarie, şi murmurul de rugăciuni, şi umbrele parcă s-ar clătina în bătaia vântului şi lumânările se sting una câte una. Numai cea a preotului nu se stinge. Şi atunci, din fundul scenei, apare colonelul...
Se opri, încurcat, şi apropiindu-se de birou aşeză lumânarea într-un pahar gol.
- Dar spectatorii, multă vreme, nu înţeleg dacă şi colonelul e mort, dacă face şi el parte din convoi, sau s-a rătăcit acolo, printre umbre...
Se opri din nou şi aprinse lampa de pe birou.
- Dar scena aceasta e prea importantă ca să v-o pot rezuma. Am să v-o citesc integral, în şedinţa următoare...
În seara aceea îl găsi bând. Stătea cu coatele rezemate de masă, privind în gol, pe deasupra sticlei. Strigase: - Intră! de cum îl auzise oprindu-se în faţa uşii, dar nu întoarse capul să vadă cine e.
- Te aşteptam, îi spuse. Ştiam că ai să vii. Ia un scaun şi stai aici, lângă mine, că sunt amărât. Caută şi un pahar... Sunt foarte amărât, adăugă. Din cauza voastră, din cauza amicilor dumitale...
Ştefan se aşeză în faţa lui. Bursuc ridică deodată ochii şi-l privi încruntat.
- Spune-i lui Bibicescu să-şi ţină gura, izbucni el. Să spună bogdaproste c-a scăpat şi să-şi vadă de treabă. Să mai lase Stalingradul!

- Nu înţeleg ce vrei să spui, începu Ştefan.
- Nu te mai preface! îl întrerupse Bursuc. Eu am informaţii sigure. Spune-i doar atât: să se lase de Stalingrad...
Ştefan zâmbi, apoi apucă sticla şi-şi umplu paharul cu vin.
- Tocmai de-aceea venisem, spuse după ce-l goli dintr-o înghiţitură. A trecut Biriş pe la mine...
- Nu-mi spune nimic! îl întrerupse din nou Bursuc ridicând speriat mâna. Nu-mi spune nimic, că eu te vând. Asta-i meseria mea: să vă vând pe toţi, unul după altul, adăugă cu un glas depărtat, visător.
Apoi izbucni într-un râs scurt, înfundat, pe care şi-l potoli punând mâna pe pahar.

- Vorbeşte-mi mai bine de Ileana Cosânzeana, spuse după ce sorbi o înghiţitură. Cum ai mai visat-o ?
Ştefan tăcu, continuând să zâmbească. Apucă sticla şi umplu din nou amândouă paharele.
- Eu m-am încurcat cu una, Zoica, începu Bursuc gânditor. Mă duc la ea în fiecare noapte. Dar prea mă cred şi ei prost! izbucni după o pauză. Parcă eu nu ştiu ce învârteşte Zoica şi cine a trimis-o pe aici, pe lângă Sfânta Patriarhie, ca să-mi iasă în cale şi să mă privească pe sub gene...
Începu din nou să râdă, foarte bine dispus.
- Asta-i de-a lui Protopopescu! şopti târziu.
- îl cunosc, făcu Ştefan. L-am întâlnit odată, când eram cu Duma...
Bursuc îl privi încruntat, încercând să-şi ascundă tulburarea.
- Nu vreau să aud! îl opri ridicând braţul ca şi cum ar fi vrut să se apere. Eu am fost cinstit cu dumneata: ţi-am spus că te vând, ţi-am spus să-ţi ţii gura...
Ştefan tăcu şi începu să-l privească atent, pătrunzător. Bursuc îşi trecu de mai multe ori mâna pe frunte, apoi şi-o lăsă încet pe obraz şi şi-o opri în barbă. Parcă s-ar fi luptat cu somnul şi tot încerca să nu adoarmă.
- Cred că ai simţit şi dumneata, atunci, la Iaşi, când ne-am întors, începu deodată Ştefan, ai ghicit ce aveam de gând...
- Ce să simt ? întrebă Bursuc, somnoros.
- îmi spuneam: în fond, tot nu mai am nici un rost, acum după ce-am fost şi la Zinca şi n-am găsit-o. Măcar să scap lumea de dumneata...
Credeam c-ai simţit, c-ai văzut cum îmi ţineam mâinile...
- Ce să simt, domnule ? întrebă din nou Bursuc ridicând glasul.
- Din cauza dumitale, părinte, îşi pierd oamenii credinţa. Te văd îmbrăcat în haină călugărească şi cred în cuvintele dumitale...
- Eu am o misiune, îl întrerupse Bursuc, trecându-şi din nou mâna pe frunte. Eu sunt trimis în lume ca să vă ispitesc...
- Credeam că totuşi ai simţit când m-am apropiat atunci de dumneata...
Bursuc se încruntă şi puse mâna pe pahar. îl ridică până în dreptul gurii,
dar nu bău. Ştefan îl privea adânc, zâmbind.
- Voiai să mă omori? îl întrebă Bursuc, cu un glas nedecis, silindu-se totuşi să pară că vorbeşte în glumă. Să mă sugrumi ?
- Credeam că ghiciseşi asta de mult şi că de aceea te-ai ocupat atâta de mine; voiai să-mi salvezi sufletul; voiai să mă ajuţi să mă pocăiesc, ca să mă pot mântui. De aceea şi eu veneam mereu să te văd, aici, la

Mitropolie...

Bursuc întinse deodată mâna pe deasupra mesei.

- Dă-mi o ţigară! spuse cu un glas răguşit.

Ştefan desfăcu pachetul şi i-l întinse, apoi se apropie de el cu chibritul aprins.

- Cum era să-mi fie mie frică de unul ca dumneata? izbucni Bursuc după ce trase, cu sete, primul fum. Eu ştiu de mult cine eşti şi ce poţi. E greu să omori un om, cu mâinile tale...

Ştefan continua să-l privească.

- Credeam, totuşi, că ai simţit şi că-ţi fusese frică, spuse el târziu.

- Şi-atunci, mă rog, de ce n-ai încercat? îl întrerupse, provocator, Bursuc. Poate că şi mie mi-ar fi plăcut să te văd încercând. Poate că aveam şi eu pumnul pregătit...

- Te-a scăpat doamna Zissu, spuse Ştefan senin. Când m-am apropiat de dumneata, mi-am adus deodată aminte de Vădastra şi de doamna Zissu, şi m-am liniştit. M-am liniştit ca prin farmec...

- Cine-i asta, doamna Zissu ? întrebă Bursuc oarecum tulburat.

- Nu ştiu, n-o cunosc. Cred c-a murit de mult. O cunoştea Vădastra. Dar după ce-a murit şi el...

Se întrerupse şi zâmbi privindu-l din nou în ochi.

- Eşti nebun! izbucni Bursuc. Să nu mai vii pe aici, serile, că nu te mai primesc.

- Fii fără grijă, spuse Ştefan. Asta a durat doar câteva clipe, şi de-atunci mă rog mereu să mi se ierte păcatul. Am fost ispitit. Sunt sigur c-am fost ispitit chiar de Diavol. Ce-aveam cu Dumneata ? Ce-mi păsa mie dacă eşti sau nu vrednic de haina pe care o porţi? Nu eu eram chemat să te judec. Şi totuşi, simţeam ceva în fundul sufletului, ceva care-mi spunea că trebuie să scap lumea de dumneata. Asta era ispita Diavolului. Mă umiliseşi şi mă jigniseşi de nenumărate ori vorbindu-mi cum mi-ai vorbit de Ileana, şi totuşi nu te-am urât, n-am fost ispitit să te omor. Şi atunci, deodată, fără motiv, am simţit că trebuie să scap lumea de dumneata... Credeam că ai ghicit ce se întâmplă în sufletul meu şi că ţi-a fost frică, adăugă zâmbind.

Bursuc fuma, silindu-se şi el să zâmbească, dar nu izbutea să-şi ascundă tulburarea.

- Nu te cred! spuse târziu. Nu erai în stare. Ca să omori un om, îţi trebuie putere şi hotărâre. Eu te cunosc bine: nu mi-e frică de dumneata...

- Ştiu, spuse Ştefan. Dar nu te omoram eu. Eu n-aveam nimic cu dumneata. Sunt sigur că, atunci, mă ispitise Diavolul. Şi dacă mă ispitise el, tot el mi-ar fi dat putere şi hotărâre destulă ca să te pot sugruma.

Bursuc continua să-l privească, încruntat, în adâncul ochilor. Ştefan zâmbea. Cu un gest scurt, Bursuc îşi stinse ţigara direct pe lemnul mesei, apoi suflă cenuşa pe podea.

- îmi pare rău că n-ai încercat, spuse târziu. Poate ai fi avut o surpriză, şi te-ai fi lecuit pentru totdeauna de omorât oamenii.

Zâmbetul lui Ştefan se stinse încet, parcă ar fi fost şters de o mână nevăzută, îşi aprinse o ţigară şi privi cum îi tremură degetele. Păstră chibritul multă vreme, parcă ar fi vrut să-i lase timp lui Bursuc, să vadă şi el cât de tare îi tremură degetele.

- Erai înarmat? îl întrebă deodată.

- întotdeauna sunt înarmat, spuse Bursuc. Şi dacă ghiceşti în ce buzunar îl ţin, ţi-l arăt.

- în dreptul.

- N-ai ghicit. Dar tot ţi-l arăt...

Cu o mişcare repezită, Bursuc vârî mâna în buzunarul interior al rasei şi scoase un mic revolver. Triumfător, i-l arătă lui Ştefan, ţinându-l cât putea mai departe.

- Acum înţeleg, vorbi Ştefan cu o mare linişte în glas. Era sigur Diavolul. Nu ştiu de ce n-am îndrăznit niciodată să mă sinucid; poate din laşitate. Dar de mai multe ori am căutat moartea. Şi pe front, şi în alte prilejuri... Ispita aceea mi-o trimisese Diavolul. El voia să mă omoare *pe mine,* nu pe dumneata, în fond, era tot un fel de sinucidere... Acum înţeleg, adăugă plecând capul, şi zâmbi.

- Şi dacă ţi-aş spune că mi-am cumpărat revolverul ăsta de-abia săptămâna trecută, şi că, acolo, în Moldova, nu eram înarmat?...

Ştefan începu să râdă.

- Nu râde! îi strigă Bursuc. Eu te ispitesc mereu. Bagă bine de seamă!... Ştefan se ridică brusc şi-i întinse mâna.

- Spune-i lui Bibicescu să-şi bage minţile în cap, şopti Bursuc, reintroducându-şi, cu multă precauţie, revolverul sub rasă. Să se lase de Stalingrad...

Trecând prin faţa salonului, Irina auzi un geamăt surd, înfundat, şi se opri ca să asculte mai bine. Apropiindu-se de uşă, îl auzi din nou; parcă Bibicescu ar fi gemut prin somn. Irina şovăi câteva clipe, apoi se hotărî. Bătu scurt în uşă şi intră.

Îl zări de departe, chircit pe canapea, frecându-se cu mâna pe piept, şi gemând.

- M-a apucat deodată, şopti el. Credeam că are să treacă... Strânse din dinţi, închizând ochii, încercând să nu mai geamă.

- De obicei trece repede, adăugă după o clipă. Acum, durează...

- Să chem un doctor.

Bibicescu clătină din cap cu toată puterea.

- E imprudent, spuse descleştându-şi anevoie dinţii. Conu' Mişu...

Dar se întrerupse şi, gemând, se întoarse pe partea cealaltă, înfigându-şi bărbia în piept.

- ... M-a implorat, adăugă târziu. Să fim prudenţi...

Apoi închise ochii şi răsuflă o singură dată, adânc, parcă din fundul plămânilor.

- Irina, şopti din nou, continuând să ţină ochii închişi, vreau să-ţi spun ceva. E un secret. Eu am pe suflet viaţa unui om. Ai cunoscut-o. E Cătălina... Vino mai aproape, şopti foarte încet.

Irina îngenunche lângă canapea, apropiindu-şi cât putea mai mult capul

de el. Bibicescu se chircise din nou, frecându-şi pielea aproape cu furie, parcă ar fi încercat s-o zgârie.

- Niciodată n-a durat atât de mult, şopti.

Apoi îşi înfundă capul în pernă, ca să-şi înăbuşe gemetele.

- Nu-ţi fie teamă, îi spuse Irina. Plângi, strigă, tânguieşte-te. Poate asta îţi face bine...

Bibicescu gemu deodată prelung, apoi, exasperat, se ridică în genunchi şi se lăsă să alunece de pe canapea, întinzându-se pe covor, rostogolindu-se prin mişcări lente, înfigându-şi şi mai adânc unghiile în carne.

- Nu ştiu ce am, spuse. Niciodată n-a fost aşa...

- Mă duc să chem un doctor, făcu Irina ridicându-se deodată.

- Stai! îi strigă Bibicescu chircindu-se din nou pe covor. Mi-au spus că nu e nimic, că n-am nimic... Mi-au spus că e ceva funcţional...

Apoi, câteva clipe, rămase cu ochii închişi, cu palma strânsă deasupra inimii, parcă ar fi aşteptat ceva.

- Cătălina, spuse el deodată. O am pe suflet... Parcă începe să mă lase, adăugă în şoaptă.

- Roagă-te! îi spuse Irina îngenunchind din nou lângă el. Spune *Tatăl Nostru...*

- Trebuie să-ţi mărturisesc. E din cauza mea. Altminteri n-ar fi avut accidentul. Conu' Mişu ştie. Spunea că nu e vina mea, că aşa i-a fost soarta...

- Să te mărturiseşti unui călugăr, spuse Irina văzând că se întrerupe din nou. Dar să nu-i ascunzi nimic. Dumnezeu îţi iartă toate păcatele...

Bibicescu tăcea, cu ochii închişi, cu mâna pe inimă, neîndrăznind să se mişte.

- în noaptea aceea venise la mine pentru că fusese acostată de un soldat rus, beat. A dus-o într-un gang şi s-a luptat cu ea, i-a sfâşiat hainele, a violat-o. Avea rochia ruptă. Venise la mine. M-a rugat să-i caut alte haine, orice fel de haine, o pijama, sau o rochie, sau un costum de-al meu. A vrut să intre la baie, să-şi zvârle rochia. Spunea că se simte murdară, că trebuie să-şi zvârle tot ce

avea pe ea, să le ardă... Voia să facă baie... Spunea că trebuie neapărat să intre în apă...

Se opri, şi-şi întinse încet genunchii.

- Parcă m-a lăsat, şopti. Mi-e frig...

Irina voi să-l ajute să se ridice, dar el se apără ridicând speriat o mână.

- Mi-e frică să mă mişc. Poate mă apucă din nou. Irina trase cuvertura de pe canapea şi i-o aşeză în spate.

- Eu eram la teatru, continuă Bibicescu cu o voce mai calmă. Mi-a fost frică de scandal. Mi-a fost frică să nu spună ceva Cătălina, să se plângă la poliţie şi să mă cheme martor. Mi-a fost frică să nu vină rusul după ea. Nu ştiam unde se întâmplase, credeam că a urmărit-o, că poate intră şi el, dintr-un moment într-altul. M-am speriat. Am urât-o, că vine tocmai la mine, să mă compromită, să-mi compromită cariera la teatru. Ea a ghicit. Am minţit-o că aştept o vizită, o femeie, dintr-un moment într-altul, că de aceea n-o pot lăsa să intre la baie, că nu vreau să am scandal, găsind-o prietena mea în odaia de baie. Ea a ghicit că minţeam. Mă privea în ochi şi

zâmbea. Am urât-o pentru că ghicise că minţisem. „Sunt foarte grăbit, i-am spus; aştept o vizită." „îmi pare rău", mi-a spus Cătălina. Nu mi-a spus de ce. „îmi pare foarte rău", a repetat. Apoi şi-a strâns pardesiul, cum a putut, să nu i se vadă rochia sfâşiată, şi a plecat. Am vrut s-o conduc până jos. „Nu te mai deranja, mi-a spus. Cunosc drumul..."

Tăcu. în odaie se întunecase de-a binelea. Irina rămăsese îngenuncheată lângă el, fără să scoată un cuvânt.

- Tot mi-e frig, spuse târziu Bibicescu.

- Să te duci să te mărturiseşti unui călugăr, începu Irina.

- Acum aş vrea să mă laşi, o întrerupse Bibicescu. Să nu spui la nimeni nimic. Şi să mă laşi singur... Am să te chem mai târziu.

Când îi deschise uşa, i se păru că ghiceşte o neobişnuită nelinişte în privirile ei.

- Bine c-ai venit, îi şopti Irina. Voiam să-ţi vorbesc. Am să te petrec pe urmă, câţiva paşi, pe stradă.

- Trebuie să-l văd pe Bibicescu, spuse Ştefan.

- Să nu-l cerţi, îl întrerupse ea parcă şi mai tulburată. Eu i-am pus cărţile poştale la cutie. Nu le-am citit, dar mi-a spus ce scria acolo. Nu făcea politică, nu ataca guvernul. Mi-a spus că discuta filosofia teatrului...

Îi vorbea în şoaptă, conducându-l încet spre salon. Apoi ciocăni de trei ori în uşă. Bibicescu era la birou, scriind, cu paltonul pe spate. Ridică privirile din manuscris, dar dând cu ochii de Ştefan rămase înmărmurit şi se rezemă încet de speteaza fotoliului.

- Trebuie să-ţi vorbesc, începu Ştefan apropiindu-se de el.

- Ai auzit şi dumneata ? îl întrebă Bibicescu ridicându-se brusc din fotoliu. Ai auzit de agonia Niebelungilor? Pentru că, pot să te asigur, va fi tot atât de măreţ ca şi incendiul final din Niebelungi. Vor muri toţi, până la unul, luptându-se, arşi de vii, dar vor muri în foc, cu arma în mână...

Trecuse în faţa biroului şi vorbea cu vocea lui de scenă, adresându-se parcă unui public nevăzut, care ar fi umplut salonul.

- Am fost calomniat o viaţă întreagă că l-am plagiat pe Partenie, continuă însufleţindu-se. Dar acum vor vedea toţi ce distanţă separă piesele lui Partenie de teatrul lui Dan Bibicescu. Numai Shakespeare mă mai poate întrece. Pune alături pe Partenie, Claudel, Bernard Shaw şi O'Neill - şi toţi laolaltă se vor găsi la o sută de leghe înapoia mea. Pentru că acum am lămurit toate problemele. Şi problema Timpului, şi problema Morţii, şi problema Spectacolului. Am înţeles tot. Am redescoperit Mitul, am regăsit rădăcina vie a Spectacolului, pe care teatrul european a pierdut-o de la Shakespeare încoace... Numai să mai am timp să termin tot ce-am început, adăugă. Am început alte două piese şi am subiectele gata pentru încă vreo cincisprezece...

Ştefan se aşezase pe un scaun, lângă birou, şi-l asculta absent.

- S-a aflat în oraş că scrii o piesă cu Stalingrad, spuse. Ai fost imprudent.

- N-am făcut nici cea mai mică imprudenţă, îl întrerupse Bibicescu. De mai mult de două luni de când mă ascund aici, n-am primit nici o vizită. în afară de Biriş şi de conu' Mişu n-a venit nimeni să mă vadă. N-am ieşit decât rareori, serile, pe întuneric... Dar, evident, am scris câteva scrisori.

Voiam să afle cei care n>au denunţat şi m-au lovit, că nu m-au distrus, cum sperau ei; că, dimpotrivă, mă aflu în deplină stăpânire a mijloacelor mele de creaţie şi că, de data aceasta, nu vor mai putea spune că l-am plagiat pe Partenie...

Ocoli biroul şi se aşeză pe fotoliu, trăgându-şi paltonul în spate. Ştefan privea visător pereţii goi.

- Nu mai aveţi deloc tablouri ? se adresă el Irinei. Le-aţi vândut pe toate?

- Irina a plecat, spuse Bibicescu. A ieşit adineauri, în timp ce-ţi vorbeam. Ştefan întoarse capul spre uşă şi, fără voia lui, oftă.

- Cred că nici prin minte nu-ţi trece că te afli într-un muzeu, îi spuse zâmbind. Până mai acum vreo 6-7 ani, casa asta era un fel de muzeu. Mai ales salonul ăsta.

- Am auzit, vorbi Bibicescu. Nu e nimic. Are să redevină într-o zi muzeu. Am de gând să las familiilor Ivaşcu şi Vădastra toate manuscrisele mele. Aici, în salonul ăsta, a fost scrisă o capodoperă şi au fost începute alte câteva. Toate manuscrisele acestea vor fi expuse în vitrine. Am păstrat toate versiunile. Au fost scene pe care le-am scris şi rescris de cinci, şase ori - şi am păstrat hârtiile. Evident, adăugă cu un zâmbet misterios, tot ce are formă definitivă, ia drumul străinătăţii...

Îşi dete prea târziu seama că vorbise prea mult, şi-şi strânse fălcile, enervat.

- Nu-ţi fie teamă, îl linişti Ştefan. Sunt pe aceeaşi parte a baricadei ca şi dumneata. Ai să afli mai târziu. Poate ne vom mai întâlni...

Bibicescu îl privi adânc, sever, apoi se ridică de la birou şi făcu câţiva paşi, preocupat, cu o mână în buzunar.

- Ai păstrat tot timpul contactul cu conu' Mişu ? îl întrebă în cele din urmă. Ai aceeaşi legătură ca şi el ?

- Nu, spuse Ştefan. N-am nici un contact, nu ştiu nimic de el. Bibicescu se opri în faţa lui şi-l privi din nou, cercetător.

- Sunt puţin neliniştit, spuse, pentru că nu ştiu ce om de legătură îmi va trimite conu' Mişu. îl aştept de la o zi la alta, şi nu-l cunosc, nu ştiu cum îl cheamă.

- Trebuie să fii prudent. N-ar trebui să mai scrii cărţi poştale.

- Au crezut că mă pot distruge, îl întrerupse Bibicescu reaşezându-se pe fotoliu şi zâmbind. Am ţinut să-i informez că *întoarcerea de la Stalingrad* e deja terminată. în realitate, nu e încă terminată. Ultimele scene nu sunt definitive; trebuiesc scrise de mai multe ori. Dar acum am început altceva, în sensul Niebelungilor. Vreau să evoc catastrofele Istoriei, izbucni el deodată ridicându-se în picioare. Vreau să reînvăţ pe contemporani să trăiască adevăratul spirit al catastrofei, să le revelez emoţia religioasă a crepusculului, în faţa catastrofei, oamenii nu mai cunosc decât frica şi laşitatea. Eu îi silesc să se întoarcă înapoi la Niebelungi, să-şi dea seama că sunt condamnaţi de Istorie, că vor pieri, dar să înveţe să piară eroic, în glorie... Am scris deja câteva scene, adăugă el. Nu ştiu, încă, ce titlu îi voi

da. Te asigur că n-are nimic din stilul pretenţios şi intelectual al lui Partenie. Este dramă pură, aşa cum scria Shakespeare. Poate am să-i spun *Schimbarea la faţă.* încă nu ştiu. E vorba de un mare incendiu, în care vor pieri, până la urmă, toţi eroii mei. Sunt vreo douăzeci de bărbaţi şi o singură femeie... M-am gândit la Cătălina, reîncepu după o pauză, coborând glasul. Era un rol pentru ea. Cătălina Palade, adăugă, cred că ai cunoscut-o. Era o femeie extraordinară. E singura femeie pe care am iubit-o în viaţa mea, spuse ridicându-şi ochii şi fixându-i în ai lui Ştefan. Ai să mă întrebi: de ce ne-am despărţit, atunci? Nici eu nu ţi-aş putea răspunde. Destinul. Ai reflectat vreodată asupra acestui mister, Destinul ? E doar un aspect dramatic al Timpului. Ascultă-mă, am să-ţi spun ceva pe care nu l-am spus încă la nimeni: Destinul este, de fapt, porţiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Este, deci, ceva foarte limitat: zece ani, treizeci sau şaptezeci, n-are importanţă, este întotdeauna foarte limitat...

Se întrerupse şi, o clipă, păru derutat.

- Da, dar nu voiam să-ţi spun asta. Astea sunt lucruri pe care desigur le cunoşti şi dumneata. Voiam să-ţi spun altceva. Ascultă-mă bine: Destinul este

acea parte din Timp în care istoria îşi imprimă voinţa ei asupra noastră. De aceea trebuie să-i rezistăm, să fugim de el, să ne refugiem în Spectacol. Eu *i* am o întreagă teorie a Spectacolului, pe care-l definesc: Timpjuil concentrat. \ într-un cuvânt, Spectacolul sileşte Timpul să se manifeste sub formă de Destin - ca să poată fi, cum sa spun 7 ca sa poată fi exorcizat. Există expresia asta în româneşte, a exorciza ?

- Nu cred că există, spuse Ştefan.

- Trebuie, atunci, s-o inventăm, continuă Bibicescu cu aceeaşi fervoare. A exorciza Destinul, asta e funcţia Spectacolului. A-l sili să se manifeste *lângă tine, pe scenă,* într-un timp concentrat - şi *tu să scapi,* să rămâi *spectator, să ieşi din Timp...*

Ştefan deschisese larg ochii şi-l privea emoţionat. Bibicescu se întrerupse deodată.

- Ce-ai rămas aşa ? Te interesează şi pe dumneata ? Dar să ştii că asta e descoperirea mea, asta e o idee *personală* a mea. Am *copyright,* adăugă silindu-se să zâmbească. în orice caz, chiar dacă ai voi să mi-o furi, e prea târziu. Am scris deja câteva scene. Sunt aici, arătă, bătând cu mâna un teanc de foi scrise. Şi, orice s-ar întâmpla cu mine, *scripta manentl* îndată ce le pun la punct, le expediez în străinătate...

Se opri o clipă şi-l privi din nou sever, cercetător.

- Acum, că eşti şi dumneata în secret, pot să-ţi spun. Manuscrisele mele sunt expediate prin legătura lui conu' Mişu la Paris. Am să plec şi eu, curând. Aştept doar un semn - e un semn convenţional, o telegramă de felicitare, expediată pe adresa Irinei - şi părăsesc Bucureştiul. Le-a aranjat toate conu' Mişu...

- Eşti imprudent, îl întrerupse Ştefan. N-ar trebui să-mi spui toate acestea...

- Am încredere în dumneata, continuă Bibicescu. Eşti un om loaial. în fundul sufletului, urăşti şi dumneata, ca mine, pe comunişti... Odată ajuns la Paris, caut un traducător bun şi ne punem pe lucru. M-am şi gândit la ce teatru ne vom prezenta... De aceea lucrez mereu, adăugă nervos. N-am timp prea mult. Dintr-o zi la alta aş putea trece frontiera - şi dacă n-am

linişte, nu pot scrie. Aici e linişte perfectă. E un copil în casă, dar nu ştiu unde îl ţin, cum îl ţin, că nu-l aud niciodată. De aceea pot scrie atât de bine. Scriu zi şi noapte. Te-aş ruga chiar să mă laşi. Am o poftă grozavă de scris. Fiecare ceas e preţios...

- Aş vrea să-l văd pe domnul Weismann, spuse Ştefan ridicându-se. Unde crezi că l-aş putea întâlni ? Mai vine pe la cafenea?

Bibicescu îl privi tulburat.

- Conu' Mişu e plecat, spuse. Cred că a ajuns deja la Paris. Nu ştiai?

Irina îl aştepta, îmbrăcată, în coridor.

- Să plecăm repede, îi şopti, să nu ne audă mama...

Ninsese, doar câţiva fulgi, stingheri, apoi ninsoarea încetase, dar întunericul începuse să miroasă a iarnă.

- Ce ne facem cu Bibicescu ? îl întrebă luându-i braţul şi apropiindu-se de el. Nu mai doarme deloc. Scrie tot timpul. Aş vrea să aducem un doctor, dar conu' Mişu ne-a interzis. Spunea că e imprudent...

- De ce n-a plecat cu Mişu ? o întrerupse Ştefan. Nu trebuiau să fugă amândoi ?

Treceau pe lângă un felinar şi Irina îi căută ochii, să ghicească tot ce ştie.

- A venit să-l ia, într-o noapte, când i-a fost rău, începu să-i povestească în şoaptă, după ce întoarse de mai multe ori capul să vadă dacă n-o ascultă cineva. A venit destul de târziu, aproape de miezul nopţii şi ne-a fost frică. La început, nici n-am vrut să deschidem. Credeam că era poliţia. Era cu o maşină şi venise să-l ia. Dar Bibicescu rămăsese tot pe covor, aşa cum îl lăsasem după criză. Nu mai îndrăznea să se ridice, deşi spunea că-i trecuse de mult criza. N-a vrut să se ridice nici măcar când a intrat Mişu. I-a spus că îi e frică să facă vreo mişcare. Au vorbit mult timp împreună, singuri. Şi apoi Mişu mi-a spus că Bibicescu va pleca mai târziu, în câteva săptămâni, cu un alt grup, că totul e pregătit. Doar să aibă puţină răbdare... Dar de-atunci, parcă e un alt om. Nu mai doarme şi aproape nu se mai atinge de mâncare. Scrie mereu. Nu vrea să ne mai citească ce scrie. Spune că nu e gata, că trebuie să mai corecteze, că încă nu e mulţumit... Ce trebuie să facem ? îl întrebă după o pauză, cu o urmă de deznădejde în glas.

- Nu ştiu. Poate, totuşi, ar trebui să-l vadă un doctor. Să-i dea un calmant, să poată măcar dormi...

- Aşteaptă mereu telegrama şi totuşi îi e frică s-o primească. Spune că după aceea nu va mai putea scrie, că telegrama e semnalul de plecare...

- Poate soseşte zilele astea şi atunci a scăpat, spuse Ştefan. Va avea emoţii, cu trecerea frontierei, va fi obosit. Va putea să doarmă...

Merseră câtva timp fără să-şi vorbească, Irina cu fruntea plecată, Ştefan privind vag înaintea lui.

- Dar tu ce mai aştepţi ? îl întrebă ea deodată. Tu de ce nu fugi ? Ţara asta o să ajungă un cimitir. O să murim toţi. Nu simţi nimic ?

- Ba da. Dar e greu să părăseşti un vapor care se scufundă. Nu mă îndur. Mi se pare că ar fi încă o laşitate, şi am făcut destule în viaţa mea. Măcar de data aceasta să-mi fac datoria... Cum mi-o fi norocul! adăugă zâmbind.

- Ce mai aştepţi aici? începu Irina strângându-i emoţionată braţul. Ce mai nădăjduieşti? Nu mai ai pe nimeni. Pe noi, care am rămas, uită-ne. Ia-l pe Biriş

şi fugiţi împreună. Conu' Mişu vă aşteaptă în străinătate. O să trăiţi acolo, o să începeţi acolo o altă viaţă.

- E greu, spuse Ştefan, gânditor. E greu să te rupi...

- Caut-o pe Ileana, continuă Irina tot mai emoţionată. Dacă ţi-a fost cu adevărat ursită, ai s-o găseşti.

- De la un timp o visez mereu, spuse Ştefan. Mi-e frică să nu fie semn rău, să nu i se fi întâmplat ceva.

- Nu te gândi la rău, îl întrerupse Irina. Gândeşte-te la ea, că te aşteaptă. Nu te mai uita în urmă. Pe noi, care vom rămâne, uită-ne...

Tăcură iar, câtva timp, şi Ştefan simţi cum braţul Irinei începe să tremure.

- M-am deşteptat într-o dimineaţă fericit, începu el târziu. îmi aminteam doar că o visasem, dar nu mai ştiu cum. Mă simţeam doar fericit. Parcă tot ce se întâmplase nu s-ar fi întâmplat. Parcă toate ar fi fost iarăşi ca la început...

Irina se opri deodată şi-i întinse mâna.

- Te las, îi spuse. Trebuie să mă întorc acasă. Gândeşte-te bine la ce ţi-am spus...

- Am să mai vin pe la voi, spuse Ştefan ţinându-i mult timp mâna în mâna lui, simţind-o cum tremură.

Biriş o auzea cum se plimbă pe coridor, neîndrăznind parcă să intre, şi zâmbi. în cele din urmă, doamna Porumbache bătu timid şi deschise uşa.

- Mâine e Ajunul Crăciunului, spuse. Nu mai avem bani...

Mai venise o dată, cu o săptămână înainte, să-i spună acelaşi lucru. îl găsise, ca şi acum, în pat, cu plapuma trasă până la bărbie, neîncumetându-se să scoată mâna ca să ţină cartea, căci în odaie era frig. Ca să le ajungă lemnele toată iarna, nu făceau foc decât dimineţile şi pe la ora prânzului odaia se răcea din nou. - Nu mai avem bani, îi spusese doamna Porumbache. Ca niciodată, părea speriată şi îl privea în ochi, parcă ar fi aşteptat un semn de încurajare. - Să vindem ceva, adăugă ea cu o voce timidă. - Să încerc să vând nişte cărţi, spuse Biriş. Privi spre bibliotecă şi sări deodată din pat, cuprins parcă de un fel de furie, şi începu să se îmbrace pe deasupra pijamalei, tremurând, zgâlţâit ca de friguri. - Unde te duci, aşa, bolnav? încercase să-l oprească doamna Porumbache. Dar el continua să se îmbrace, dârdâind, strângându-şi fălcile ca să nu i se audă dinţii clănţănindu-se. îşi pusese paltonul şi totuşi continua să tremure. Apoi coborî valiza goală de deasupra dulapului şi începu s-o încarce, la întâmplare, cu cărţi. - încep cu morala, spuse el încercând să zâmbească. *Vând toate cărţile de morală.* Uite, aici, e toată etica engleză, toţi clasicii britanici!... îi arătă un maldăr de cărţi. Dar spusese aşa în glumă. Erau acolo cărţi de tot felul, cărţi de istorie, biografii, texte filosofice. Se întorsese, pe seară, transpirat, cu o mică sumă de bani. - Ca să fiu sigur că mi le cumpără, spuse,

am cerut a zecea parte din valoarea lor. Şi mi-a dat a zecea parte din ce-am cerut. Nu mai interesează pe nimeni etica engleză... Şi pentru că o vedea că-l priveşte lung, tot atât de speriată, neîndrăznind să scoată un cuvânt, adăugă: - Trage şi dumneata concluzia. în partea asta a Europei, englezii au pierdut războiul. Poate l-or fi câştigat într-altă parte, dar aici, la noi, l-au pierdut. Imperiul Britanic s-a făcut praf...

- Mâine e Ajunul Crăciunului, repetă ea apropiindu-se de pat.

- Am vrut să-ţi fac o surpriză, spuse Biriş vârând mâna sub pernă şi scoţând un plic. Mi-a împrumutat alaltăieri Ştefan nişte bani. N-am vrut să-ţi spun. Sunt pentru Sărbători... Poate cumpărăm şi ceva lemne, adăugă. E frig al dracului...

- Şi de la liceu n-au să-ţi mai dea nimic? îl întrebă doamna Porumbache. Biriş ridică din umeri.

- Nu ştiu, răspunse enervat. Au să-mi dea un fel de pensie, mai târziu. O să vedem...

Doamna Porumbache trecu în bucătărie şi, după ce numără banii, începu să plângă. Plângea înfundat, cu capul ascuns în palme, ca să n-o audă Biriş. Târziu, se trezi, îşi şterse ochii şi numără încă o dată bancnotele. Apoi plecă repede după cumpărături.

În seara aceea au făcut focul în bucătărie şi în odaia lui. Ninsoarea se înteţea şi, apucându-se să gătească, doamna Porumbache prinsese din nou curaj. Intra din când în când la el şi-i vorbea de sărbătorile de altădată, din Ferentari. îl găsea întotdeauna cu plapuma trasă până la gât, cu cartea alături, visând. Apoi îi aduse, pe o tavă, o farfurie de supă şi cartofi fierţi cu o bucăţică de unt. Venind din nou să ia tava, auzi bătând în uşă. Deschise cu oarecare teamă, căci trecuse de nouă. în prag, gâfâind, cu o mică damigeana sub braţ, era Gheorghe Vasile.

- Dar de Sărbători, spuse el după ce respiră adânc, şi începu să se scuture de zăpadă. Vin d'ăl bun, pentru prieteni. Dar era să-l pierd pe drum, adăugă râzând. La colţ, când schimbam damigeana dintr-o mâna într-alta, m-a zărit un rus. Tocmai se dădea jos din tramvai şi m-a zărit. Am băgat damigeana sub surtuc şi am luat-o la goană... Să bem acum un pahar de vin cu domnul profesor...

În acea clipă uşa se deschise şi militarul rus apăru zâmbind în prag.

- Pac! pac! pac! făcu el ridicând braţul şi mişcând degetele ca şi cum ar fi tras cu revolverul. *Kaputl Alles kaput*

Apoi începu să râdă, foarte bine dispus, sărind de pe un picior pe altul ca să se scuture de zăpadă. învăţătorul înmărmurise cu damigeana lângă el. Doamna Porumbache se lipise de perete.

- *Priatinl* făcu rusul apropiindu-se de ea şi întinzându-i mâna.

Apoi se îndreptă spre învăţător, îi strânse mâna cu putere, îl mai ameninţă o dată în glumă - pac! pac! pac! - şi-i arătă damigeana.

- *Rachil* făcu el. *Verbotenl*

- E vin, spuse învăţătorul, vin pentru prieteni.

- *la priatin,* clătină rusul din cap şi, plecându-se, apucă damigeana. Fără grabă, se îndreptă spre bucătărie, a cărei uşă rămăsese deschisă, şi le

făcu semn să vină după el. Căută cu ochii paharele şi destupă damigeana. Dar când turnă şi văzu că e vin, strâmbă din nas.

- Pac! pac! pac! îi ameninţă el din nou. *Rachil Vodkai*
- *Niet rachi* Vin. Asta-i tot ce am, spuse învăţătorul.
- *Haraşol* făcu rusul şi goli paharul dintr-o înghiţitură.
Apoi şi-l umplu din nou, umplu şi paharele celorlalţi şi aşezându-se pe scaun, cu damigeana între genunchi, începu să se caute în buzunare. Găsi pachetul cu tutun şi-l întinse învăţătorului, îndemnându-l să-şi facă o ţigară. Dar abia apucase pachetul că rusul i-l luă înapoi, îi puse paharul în mână şi ciocni cu el, făcându-i semn să bea. După ce goliră amândoi paharele, rusul îşi dădu seama că doamna Porumbache nu mai era în bucătărie şi se încruntă. Apucă damigeana în mâna stângă şi ieşi pe coridor. Uşa de la odaia lui Biriş era deschisă. Rusul intră, dar dând cu ochii de Biriş, în pat, se opri în prag şi-şi scoase capela.
- *Bolnavi* spuse el, clătinând din cap.
Se întoarse repede în bucătărie şi reveni cu un pahar. Ridică damigeana, umplu paharul şi i-l întinse, zâmbind, făcându-i semn să-l dea peste cap. Biriş se supuse şi rusul se aşeză pe marginea patului privindu-l cum goleşte paharul. Apoi i-l umplu din nou.
- *Filosof,* făcu el arătând către rafturile de cărţi. *Bolnavi...*
- Profesor, spuse doamna Porumbache începând să prindă curaj. Profesor de filosof ie!...
- *Prăfiesor, akademicianl* făcu rusul clătinând din cap. *Niedobre. Bolnavl... Filosof, kaputl...*
- *Kaputl* spuse Biriş dând peste cap al doilea pahar.
- *Alles filosof - bolnavi* stărui rusul şi se întoarse spre ceilalţi doi, gata să le umple paharele.
Dar văzând că nu au pahare se încruntă în glumă şi, lăsând damigeana jos, îi ameninţă cu degetele făcute revolver: Pac! pac! pac! *Kaput...* Doamna Porumbache fugi repede în bucătărie şi se întoarse cu paharele.
- Trebuie să faci ce-ţi porunceşte el, şopti, că altminteri dai de bucluc! Rusul umplu zâmbind paharele.
- *la ponimaiu po rumunskil* spuse.
- Zice că înţelege româneşte, făcu intimidat învăţătorul.
- Zice el aşa, dar nu înţelege nimic, îl linişti Biriş.
Apoi dădu peste cap şi al treilea pahar şi strigă: *Filosof* - *Kaputl*
- *Haraşo,* făcu rusul apropiindu-se cu damigeana de el.

După ce-i umplu paharul, aşeză damigeana în mijlocul camerei şi, ducându-şi o mână la ceafă şi pe cealaltă în şold, începu deodată să danseze, stânjenit, copilăreşte, fredonând:
- ***Cijic, cijic,*** *gde tî bîl'VNa fontanke,* ***vodkupill...***
Cânta şi dansa în jurul damigenei, cu o mână la ceafă şi cu cealaltă în şold, clătinându-şi capul şi făcând cu ochiul, pe rând, doamnei Porumbache, învăţătorului şi lui Biriş. La răstimpuri, se oprea, ridica damigeana şi umplea paharele, apoi o ducea la gură şi bea gâlgâind, până ce simţea că-i curge vinul peste obraji, pe bărbie, pe gât - şi atunci o aşeza din nou în mijlocul camerei, se ştergea cu mâneca peste gură, râdea, şi apucând pe doamna Porumbache sau pe învăţător de braţ, începea din nou să danseze cântând:
- *Vîpil riumku, vîpil dve/Zaşumelo v golove\...*

Dar în timp ce se învârtea dansând cu mâna la ceafă, se opri deodată cu privirile la fereastră, se încruntă, îşi scoase repede revolverul şi înainte ca ceilalţi să înţeleagă ce vrea să facă, dispăru din odaie.

- Ce le-o fi apucat? întrebă speriată doamna Porumbache când auzi că iese în stradă.

Învăţătorul se apropiase de fereastră şi, dând perdelele la o parte, îşi lipi fruntea de geam.

- Ninge întruna, şopti. Nu văd nimic...

Câteva clipe în urmă, rusul se întoarse ducând de mână pe Irina. Avea faţa foarte palidă, udă de zăpada care i se topea pe frunte şi pe obraji, şi părul era înălbit de ninsoare. Toţi trei încremeniră cu ochii la ea.

- Aşteptam la fereastră de o jumătate de ceas, şopti ea repede. Am vrut să mă ascund, dar m-a găsit...

- *Haraşol* spuse rusul întinzându-i un pahar plin. *Ia priatinl*

Irina încercă să zâmbească şi apucă paharul. Rusul ridică damigeana, o duse la gură şi bău îndelung. Apoi o clătină lângă ureche, să-şi dea seama cât vin a mai rămas, şi, aşezând-o în mijlocul camerei, prinse repede braţul Irinei şi o luă la joc.

- *Cijic, cijic, gde tîbîll* începu el. Irina se feri cât putu, zâmbind în silă.

- Fă cum îţi zice el, îi şopti învăţătorul, să nu-l întărâtăm.

- ... *Stal naş cijic tanţevatil* cânta rusul, bătând mereu cu piciorul, copilăreşte, în podea.

Deodată Irina începu să plângă.

- Nu-ţi pierde firea! îi strigă doamna Porumbache printre dinţi. Joacă cu el, că poate pleacă mai repede... Fă-te că dansezi. Joacă!...

- Nu pot, şopti Irina. A murit Bibicescu...

Doamna Porumbache îşi înăbuşi strigătul ducându-şi mâna la gură. învăţătorul încremenise privind fix către Irina. Rusul o luă de talie şi începu s-o învârtească, tot mai repede, în jurul damigenei, ridicând la răstimpuri piciorul stâng şi zvârlindu-l de mai multe ori în aer.

- ... *Nafontanke vodku pili* cânta el.

- A murit! strigă Irina încercând să se smulgă din strânsoarea lui.

- *Kaputl* strigă deodată Biriş ridicându-se cu greutate în capul oaselor. Se făcuse foarte palid şi începuse să tremure. îşi puse mâna pe bărbie, ca să-şi potolească clănţănitul dinţilor, dar nu reuşi.

- A murit, strigă încă o dată Irina plângând din ce în ce mai tare.

- Pac! pac! pac! îi ameninţă rusul pe toţi cu degetele de la mâna stângă transformate în revolver. *Alles krankl*

Irina se desprinse pe neaşteptate şi-i căzu în genunchi, izbucnind în hohote. Rusul rămase nedumirit în mijlocul camerei, privind-o cum plânge, îmbrăţişându-i picioarele. în clipa următoare, doamna Porumbache căzu şi ea în genunchi şi începu să plângă. învăţătorul se aşeză pe marginea patului şi-şi prinse capul în palme.

- Doamne Iisuse Christoase, Dumnezeule mare, începu Irina. Maica Domnului, făcătoare de minuni, Iisuse Christoase Dumnezeul nostru!...

Rusul continua s-o privească, încruntat, tulburat, neîndrăznind să se mişte ca să n-o lovească. în cele din urmă se scarpină la ceafă şi, plecându-se, încercă să ridice femeile. Dar Irina se agăţase de picioarele

lui şi se ruga, cu un glas tot mai fierbinte. Doamna Porumbache plângea cu hohote. Zăpada de pe haina Irinei se topise şi balta se întindea încet în mijlocul camerei. în cele din urmă, rusul îşi pierdu răbdarea şi se degajă brusc.

- *All-right\ all-right* strigă el. *Finishl*

Îndreptându-se spre pat, îl întrebă pe Biriş, care rămăsese cu palma la gură, silindu-se să-şi potolească clănţănitul dinţilor:

- *Waruml*

- *Sein Mann ist tot,* încercă Biriş să-i explice.

Rusul o privi din nou cum plânge şi se roagă, se apropie de damigeana, o ridică şi bău până simţi că se înăbuşe, apoi o puse sub braţ şi luând poziţie de drepţi, salută milităreşte.

- Trăiască prietenia ruso-română! strigă el într-o românească stâlcită. *Aufwiedersehen*!

Îşi aşeză corect capela şi, cu damigeana sub braţ, ieşi. învăţătorul se apropie speriat de Irina şi-i puse mâna pe umăr.

- L-am găsit mort, în salon, după ce-ai plecat dumneata, începu Irina.

Dar în clipa următoare se întrerupse din nou. Rusul se întorsese în odaie şi aşeză cuminte damigeana pe covor.

- *Verbotenl* spuse el zâmbind încurcat.

În faţa uşii, Biriş se opri. începuse din nou să tremure şi dinţii îi clănţăneau. îşi duse amândouă mâinile la fălci.

- Intraţi, vorbi el cu greutate. Am să vin şi eu, mai târziu.

Apoi îşi aruncă ochii pe ceas. Unsprezece jumătate. „E târziu, îşi spuse. E mai bine aşa; e destul de târziu; e mult mai bine aşa, că e târziu, că e aproape miezul nopţii", îşi repetă în neştire. O auzi pe doamna Porumbache plângând, auzi şoapte, paşi - şi, hotărându-se brusc, intră. Văzu întâi câteva lumânări aprinse, aşezate în pahare, pe podea, în jurul canapelei. între lumânări, chircit, strângând în mâini cuvertura, zăcea Bibicescu, cu capul foarte aproape de piciorul canapelei. Irina îngenunchease alături şi plângea lin, cu obrazul îngropat în palme. Biriş mai privi încă o dată ceasul şi înainta hotărât. „A trecut de unsprezece jumătate", îşi spuse el, e foarte bine aşa.

- Ce ne facem acum? îl întrebă, în şoaptă, învăţătorul, după ce-l văzu că se opreşte lângă canapea şi se închină.

Apoi simţi cum i se înmoaie picioarele şi, cu un efort, se lăsă să cadă pe marginea canapelei. Doamna Porumbache sări să-l susţină.

- I-am spus să nu vină, şopti ea. E bolnav. Are febră...

Biriş rămase istovit pe marginea canapelei şi privi lung lumânările.

- Pe la nouă jumătate, începu doamna Ivaşcu să povestească, foarte încet, a trecut Irina să vadă ce face. A ascultat la uşă. Când scria, nopţile, vorbea mereu singur, citea, ca la teatru. N-a auzit nimic şi a crezut că a adormit. A intrat să vadă dacă mai arde focul. Săracul, se plângea mereu că îi e frig nopţile. L-a găsit aici...

Biriş simţi deodată cât era de frig în salon şi deşi avea două pulovere şi-şi păstrase paltonul, începu să tremure. ,

- Ce ne facem cu el? întrebă din nou învăţătorul. Dacă ar mai fi fost aici conu' Mişu, îl ducea undeva cu maşina... Avea prieteni, ar fi venit să-l ia cu

maşina...
Biriş privi încă o dată la ceas.
- Trebuie transportat în noaptea asta, spuse el. Mâine are să fie prea târziu. Avem noroc că s-a întâmplat noaptea, că poate fi transportat...
Apoi se întrerupse brusc şi roşi. I se păru că n-ar fi trebuit să vorbească de noroc, că n-ar fi trebuit să spună „avem noroc". îşi căută tremurând pachetul cu ţigări.
- Pot fuma? întrebă el, intimidat deodată.

Nu-i răspunse nimeni, şi-şi aprinse nervos ţigara. Nu avea unde să-şi pună chibritul şi-l lăsă să ardă mult, apoi îl stinse şi-i dădu drumul pe podea.
- Trebuie să facem ceva, spuse doamna Porumbache.
- Să-l ducem undeva, în noaptea asta, continuă învăţătorul.
- Mâine are să fie prea târziu, spuse Biriş prinzând curaj. Trebuie să-l scoatem acum, pe întuneric...
Apoi îşi privi din nou ceasul, fumând grăbit.
- îl ducem la biserică, spuse Irina ridicându-se. îl lăsăm acolo, în tinda bisericii, ca pe un copil găsit. Şi mâine dimineaţă vorbesc cu preotul...
- Nu se poate, o întrerupse doamna Ivaşcu. E Secţia alături. Trebuie să-l trecem prin faţa Secţiei. Sunt sergenţi...
- E imprudent, spuse Biriş, şi începu din nou să tremure. Trebuie să-l ducem undeva, nu prea departe, şi să-l lăsăm în stradă...
- Nu se poate, vorbi Irina cu hotărâre. Destul c-a murit ca un câine. Nu putem să-l zvârlim în drum... îl duc eu până la biserică...
- Eşti nebună! şopti speriată doamna Ivaşcu.
- Trebuie să-l transportăm acum, până nu se înţepeneşte, vorbi învăţătorul. Il ducem într-o pătură...
- E imprudent, spuse Biriş. Riscăm să ne întâlnim cu vreo patrulă.
- îl luăm la braţ, dumneata şi cu mine, spuse repede Irina adresându-se învăţătorului. îi punem paltonul pe el şi pălăria. îl înfăşurăm bine cu fularul. Dacă te întreabă cineva, spunem că i s-a făcut rău pe drum... Dar să ştiţi că-l ducem la biserică...
- Ar trebui să ne grăbim, vorbi precipitat Biriş cu ochii pe ceas. E aproape miezul nopţii. Mai târziu, are să fie suspect. Dacă ne întâlnim cu vreo patrulă, spunem că ne întoarcem de la o petrecere...
Apoi îşi stinse ţigara, tremurând.
- Nu ştiu dacă are pălărie, spuse doamna Ivaşcu. Nu-mi amintesc să-l fi văzut venind cu pălăria...
Ningea acum liniştit, cu fulgi mari şi uşori care le cădeau blând pe obraji. Zăpada era moale, afânată, şi înaintau fără zgomot, ca şi cum ar fi călcat pe vată. Biriş şi doamna Ivaşcu mergeau la zece metri înainte, să recunoască drumul. Tremurând întruna, Biriş întorcea necontenit capul înapoi. îi vedea, pe învăţător şi pe Irina, susţinând fiecare de un braţ pe Bibicescu, îmbrăcat cu paltonul, cu fularul până peste bărbie şi cu o pălărie veche a lui Antim, largă, înfundată mult pe cap, îi vedea susţinându-l şi trăgându-l totodată prin zăpadă, şi vedea picioarele lui Bibicescu strâns lipite unul de altul, uşor încovoiate în dreptul genunchilor, ca ale unui om care s-ar fi lăsat greu, care ar fi încercat să se

împotrivească să fie transportat. La un pas în urmă venea doamna

Porumbache, gata să-i sprijine dacă vreunul din ei ar fi lunecat sau ar fi obosit. Câtva timp nu întâlniră pe nimeni. Apoi, deodată, după un colţ, zăriră o pereche în faţa lor. Biriş întoarse repede capul şi le făcu semn. Irina şi învăţătorul se opriră, şi când cei doi se apropiară de ei, Irina puse repede braţul pe umerii lui Bibicescu şi-l întrebă, tare: - Ţi-e rău? Reazămă-te aici, de zid... Cei doi grăbiră pasul şi trecură fără să ridice ochii.

- Am obosit! spuse învăţătorul după ce perechea se îndepărtă.

- Lasă să-l mai duc şi eu, şopti doamna Porumbache şi apucă braţul lui Bibicescu.

Biriş îi aştepta, cu mâinile în buzunarele paltonului, tremurând. îi văzu cum se apropie trăgându-l prin zăpadă, şi parcă acum Bibicescu se făcuse mai mic, picioarele i se încovoiaseră şi mai mult de la genunchi, şi capul îi căzuse puţin înainte, şi pălăria părea neaşteptat de mare, aşa cum era, albă de zăpadă, aproape acoperindu-i faţa.

- Trebuie să trecem drumul, şopti Biriş. Nu-l putem duce la biserică. E prea riscant...

- S-a făcut parcă mai greu, spuse doamna Porumbache răsuflând adânc. N-o să-l putem duce mult...

- îl duc eu, şopti Irina. îl duc până la biserică...

- Eşti nebună! izbucni deodată doamna Ivaşcu. Vrei să ne prindă şi să ne bage în temniţă, să ne nenoroceşti pe toţi! Gândeşte-te că ai copil...

Apoi se apropie de Bibicescu şi îi scutură cu mâna zăpada de pe pălărie şi de pe umerii paltonului. Biriş trecuse deja drumul. S-au luat toţi după el.

- Nu mai pot! spuse doamna Porumbache după ce ajunseră pe celălalt trotuar. Să ne odihnim o clipă...

- Nu e timp, şopti învăţătorul. Lasă că-l mai duc eu...

Apoi apucă braţul lui Bibicescu şi începu să tragă, cu furie, cât putea mai repede. Suflând greu, cu fruntea plecată, fără să scoată un cuvânt, Irina îl urma, silindu-se să nu se împiedice. Au mers aşa, în tăcere, câteva minute. Când s-au oprit amândoi, istoviţi, şi l-au rezemat de un zid, Biriş se întoarse repede spre ei.

- Să-l ducem în Grădina Icoanei, spuse. Nu e prea departe... Să vă ajut şi eu...

Luă braţul lui Bibicescu, dar de la primul pas simţi parcă toată greutatea prăbuşindu-i-se pe umăr şi, împleticindu-se, căzu în genunchi în zăpadă, trăgând pe Bibicescu după el.

- Doamne fereşte! şopti speriată doamna Porumbache şi-şi făcu repede cruce.

Apoi sări să-l ridice. Doamna Ivaşcu culese pălăria lui Bibicescu din zăpadă, o scutură şi apoi i-o înfundă din nou pe cap.

- Lasă, domnule profesor, că dumneata eşti bolnav, n-ai forţă, spuse învăţătorul.

Ajunşi în faţa Grădinii Icoanei, îl rezemară de zid, în timp ce Biriş o porni înainte să vadă dacă din întâmplare nu mai e cineva. Ninsoarea încetase şi, la lumina palidă a felinarelor din stradă, arborii păreau flori uriaşe de

gheaţă. Biriş oftă prelung; îşi simţi lacrimile alunecându-i pe obraji şi începu să le şteargă cu dosul palmei. Apoi se întoarse repede către ceilalţi.

- E acolo o bancă, arătă el înălţând braţul.

O porni iarăşi înainte, să cureţe banca de zăpadă. începuse să plângă şi-şi trecea mereu mâinile ude şi reci peste ochi. Când sosiră ceilalţi, îl găsiră la capătul băncii, privind-o lung, visător. îl întinseră pe Bibicescu şi-i aşezară cu grijă pălăria pe cap. învăţătorul oftă adânc, se căută în buzunar şi scoase o foaie de hârtie pe care scrisese cu litere mari, de tipar: *Dan Bibicescu, mare scriitor român. Patria recunoscătoare.* în josul foii, adăugase în grabă: *Fie-i ţărâna uşoară*\ Mai privi o dată hârtia, apoi i-o prinse cu un bold de palton.

- Dumnezeu să-l ierte! spuse doamna Porumbache, şi-şi făcu cruce. Să mergem repede!...

Irina scoase din buzunarul paltonului câteva lumânărele, din cele pe care le utilizase Bibicescu la lectura piesei, şi le aprinse una câte una, lipindu-le de bancă. Apoi îngenunche alături şi începu să plângă.

- Dumnezeu să-l ierte! spuseră pe rând ceilalţi. Biriş şi învăţătorul îşi scoaseră pălăriile.

- Acum trebuie să mergem, şopti doamna Ivaşcu apropiindu-se de Irina şi bătând-o pe umăr. Gândeşte-te că ai copil...

Irina se ridică, se apleca spre Bibicescu şi-i sărută mâna. O lumânare se stinsese,-şi ea o reaprinse cu grijă, apărând-o câtva timp cu palma.

- Dumnezeu să ne ierte pentru ce-am făcut, şopti Irina, şi se închină din nou.

Apoi porni repede spre ieşire, urmată de ceilalţi. Biriş se mai opri o dată şi privi înapoi. Lumânările încă ardeau. Bibicescu părea stingherit, îmbrăcat în palton, cu pălăria largă pe cap, cu foaia de hârtie pe piept, ca o etichetă pe un manechin, între cele patru luminiţe stând să se stingă. Biriş îşi scoase pălăria şi-şi trecu palma peste ochi, încercând să-şi potolească plânsul.

- La revedere, Dan! îi strigă el. Pe curând!...

VI

Ieşi pe balcon şi, ca în fiecare dimineaţă, dădu întâi cu ochii de cimitir. De aici, de la etajul II, cimitirul nu putea fi în nici un chip evitat. îl întâlnea întotdeauna la mai puţin de zece metri de balconu'l lui, închis corect între zidurile înalte, silindu-se parcă să se camufleze într-un parc senioral. Pe boulevard Murat castanii erau deja îngălbeniţi, dar mai departe se desluşeau grupuri compacte de arbori încă verzi, tresărind la răstimpuri, clătinându-şi încet crengile în lumina aurie a sfârşitului de septembrie.

Câteva minute în urmă auzi uşa deschizându-se şi se întoarse în cameră, îi zări întâi cravata neagră. „Are să poarte doliul un an de zile", se surprinse el gândind. Gândul acesta îi revenea, cu o absurdă monotonie, de câte ori, dimineţile, Mişu Weismann intra la el în odaie. „Un an de zile; aşadar, are s-o mai poarte încă trei luni..."

- Nu te-am deranjat, cumva, noaptea trecută? îl întrebă Weismann apucând un scaun de spetează şi aducându-l alături de birou, ca să se aşeze în bătaia soarelui. M-am întors foarte târziu. Am fost cu prietenii lui Vidrighin...

Zări o urmă de praf pe birou şi o şterse repede cu mâneca hainei. Apoi întinse mâna şi împinse călimara, apropiind-o cu un centimetru de mapa

cu hârtie sugativă. Erau micile lui manii, înţelese Ştefan încă din primele zile petrecute în boulevard Murat. Weismann ţinea să păstreze biroul în cea mai perfectă ordine. Când se aşeza câteodată să scrie o scrisoare sau numai adresa pe un plic, lua cele mai neaşteptate precauţii ca să nu murdărească mapa şi să nu schimbe poziţia călimării sau a celor trei *presse-papiers* de marmură, care-şi aveau fiecare locul lor bine ştiut pe birou. - Ia priveşte biroul! îi spusese în prima seară. Birou de scriitor. Dacă n-ar fi fost Dan, aş fi căutat altceva, mai aproape de centru. Dar îl aşteptam pe Dan... Spunând asta, îşi ridicase mâna si-si verificase nodul cravatei.

- Prietenii lui Vidrighin, dar era cât p-aci să mă cert cu unul dintre ei, continuă Weismann. Eterna poveste cu paşaportul diplomatic. Ce, acum şi domnul Viziru face rezistenţă? zicea. După ce-a lucrat cu comuniştii şi-a călătorit în wagon-lits?... Dar l-am pus imediat la punct.

Ştefan ridică din umeri.

- îţi mulţumesc, dar te-ai ostenit degeaba. Trebuia să-i spui adevărul. Dumneata ştii foarte bine de ce-am venit...

Mişu Weismann îl privi lung, cu admiraţie, apoi zâmbi, clătinând din cap.

- îmi place de dumneata. Eşti un om extraordinar. Ar trebui să te ia toţi de exemplu... îi spuneam aseară lui Vidrighin: dacă e vorba de discreţie, nimeni nu-l întrece pe Viziru. Eu unul mi l-am luat de mult de exemplu.

Începuse să râdă, dar se opri brusc şi se îndreptă spre uşă.

- M-am luat cu vorba şi iar am uitat, spuse. Era gata cafeaua...

Intră în bucătărie cu un zâmbet misterios pe buze. Puse mâna pe cafetiera, să vadă dacă e destul de fierbinte, apoi aşeză pe tavă ceştile, linguriţele şi zaharniţa. Dar în ultima clipă se răzgândi şi, reaprinzând gazul, ţinu câtva timp cafetiera deasupra flăcării. Când se întoarse în birou, îl găsi pe Ştefan în dreptul ferestrei.

- Să nu crezi că încerc să mă mistific, îl auzi deodată. Să nu crezi că vreau să eschivez drama Istoriei refugiindu-mă într-o problemă personală...

Aşezând cu grijă ceştile de cafea pe măsuţa de lângă birou, Weismann zâmbi din nou. Ştia ce-are să urmeze. I se părea că-l mai auzise odată vorbindu-i despre mistificarea Istoriei; poate îi vorbise chiar de mai multe ori, dar se învăţase să nu-l asculte întotdeauna. Se mulţumea să-l privească, prefăcându-se atent, clătinând la răstimpuri din cap, cu gravitate.

- Adevărata şi tragica mistificare se întâmplă cu *ceilalţi,* continuă Ştefan apropiindu-se.

- Care *ceilalţi?* întrebă Weismann. De ce te gândeşti tot timpul la ceilalţi? Tocmai începuse să toarne cafeaua şi se întrerupse, ridicând brusc capul,

cu cafetiera în mână.

- Asta mi se pare cea mai teribilă mistificare; să crezi că persoana umană îşi găseşte suprema împlinire numai când izbuteşte să se identifice cu avangarda Istoriei...

- Degeaba încerci să schimbi vorba, spuse Weismann zâmbind. Ţi-am

spus c-am fost aseară cu prietenii lui Vidrighin. Ascultă-mă, că n-am terminat, adăugă el repede ca şi cum i-ar fi fost frică să nu fie întrerupt. Ţi-am spus că am vorbit de dumneata, dar nu ţi-am spus cu cine. Am vrut să-ţi fac o surpriză...

Sfârşise de turnat cafeaua şi se aşeză pe scaun cu acelaşi zâmbet misterios.

- Nu eşti deloc curios? îl întrebă privindu-l.

- Ba da. Dar voiam să-ţi spun şi eu ceva şi m-ai întrerupt...

- Eu ştiu ce voiai să-mi spui. Voiai să schimbi vorba. Te cunosc... îndată ce rostesc numele lui Vidrighin, încerci să schimbi vorba. Dar n-ai dreptate. E un om care te apreciază, te admiră chiar foarte mult... Numai că, de data aceasta, nu era vorba de el, nici de prietenii lui. Aseară, când eram cu ei, am întâlnit o persoană care te cunoaşte. Zicea chiar că te cunoaşte foarte bine...

- Dacă mă laşi să termin, începu Ştefan, am să te ascult cu cea mai mare plăcere. Pentru că, ce voiam eu să-ţi spun, e ceva foarte important pentru mine. Şi dumitale îţi place filosofia, dumneata ai să mă înţelegi.

Weismann clătină, de câteva ori, împăciuitor, din cap, şi-şi apropie ceaşca de buze. îi trebuise oarecare timp, dar se învăţase cu Ştefan, cu obsesiile şi slăbiciunile lui. Ştia că Ştefan avea nevoie de el ca să se asculte gândind. Cineva i-ar fi spus la Bucureşti, poate numai în glumă, că el, Weismann, are pasiunea filosof iei. - Dumitale, conu' Mişu, îţi place filosofia! îi spusese Ştefan, chiar în seara sosirii lui la Paris. Totul începuse de-atunci, din seara de 20 august, în acea dimineaţă, ridicând receptorul, auzise o voce care i se păruse cunoscută întrebând de numele lui, apoi auzise: - Aici e Ştefan Vizirul... Un ceas în urmă, Ştefan suna la uşă. Avea două mici valize.

- Vin de la Praga, îi spuse. Vin direct de la aerodrom. în noaptea asta n-aş voi să mă duc la hotel. Pot rămâne la dumneata?

Părea obosit şi partea de jos a feţei îi tremura uşor în timp ce vorbea, parcă ar fi suferit de un tic nervos.

- Bineînţeles că poţi rămâne. Ai odaia lui Dan. Dar cum ai dat de mine? îl întrebă Weismann ajutându-l să-şi ducă valizele.

- Am să-ţi povestesc îndată. Aş vrea acum să mă schimb. Am o cursă urgentă de făcut...

Se închise în odaia de baie cu amândouă valizele şi ieşise după o jumătate de ceas, gata de plecare, cu una din valize în mână.

- Cred că am să pot găsi un taxi, spuse îndreptându-se spre uşă.

- Vin eu cu dumneata şi-ţi arăt...

- Nu te deranja, îl întrerupse Ştefan. Cunosc bine Parisul, mi-am făcut doctoratul aici... Cred că am zărit staţia lângă metrou...

Îi strânse mâna şi coborî repede scările, cu valiza în mână. Se întoarse după două ceasuri. Weismann îl aşteptase pe balcon şi, văzându-l coborând din taxi fără valiză, zâmbi. Apoi, în vârful picioarelor, trecu în birou. întâlnindu-şi capul în oglindă, izbucni într-un râs scurt, pe care şi-l

şterse repede cu palma, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu-l surprindă cineva. - îmi place! şopti Weismann. îmi place de el că e discret...

- Cunoşteam adresa dumitale de la Bucureşti, începu Ştefan. Nu e nici un secret. O ştie toată lumea, toţi prietenii dumitale, vreau să spun, şi sunt numeroşi. Dar sunt vreo şase telefoane pe adresa aceasta. Am încercat şi, cu

puţin noroc, la al treilea telefon mi-ai răspuns dumneata. Am o sumă de noutăţi să-ţi spun, adăugă.

În după-amiaza aceea i-a povestit tot felul de întâmplări din Bucureşti, i-a vorbit mai ales de Dan Bibicescu, de tot ce ştia de la Biriş despre moartea lui. Dar evita, parcă cu mare grijă, orice aluzie politică. Târziu, Weismann înţelese că dacă vrea să afle ceva, trebuia să-i pună întrebări precise. Ştefan răspundea însă evaziv.

- Eram în misiune la Praga, îi spuse în cele din urmă. Am profitat de o ocazie şi m-am suit în avion.

Apoi îl privi zâmbind. Weismann îi întoarse zâmbetul clipind cu înţeles din ochi.

- Nu vreau să te descos, insistă el, dar dumneata ai venit cu un anumit scop...

- Am să-ţi povestesc mai târziu. Am multe să-ţi povestesc...

Seara, Weismann îl invită la un restaurant din Passy. Târziu, emoţionat pe neaşteptate, Ştefan îi puse mâna pe umăr.

- Pentru că'mi-ai arătat atâta încredere, vreau să-ţi destăinuiesc de ce-am fugit. Am să te rog, însă...

- Fii fără grijă, îl întrerupse Weismann. Tot ce-mi spui, rămâne numai între noi. Mormânt.

Ştefan oftă, trecându-şi mâna pe frunte.

- Dragă domnule Weismann, dumneata n-ai de unde să ştii. N-o ştie decât Biriş. Eu iubesc de mulţi ani o fată, Ileana. Ileana Sideri. N-am mai văzut-o de aproape şase ani. Ştiu că trăieşte ascunsă undeva şi am venit s-o caut.

Apoi tăcuse, aşteptând să se îndepărteze chelnerul.

- Dumneata cunoşti atâta lume, reîncepu coborând glasul. Poate auzi de ea. O cheamă Ileana, Ileana Sideri.

Începu să i-o descrie, cu un glas tainic, înfierbântat, oprindu-se asupra celor mai mici amănunte: gestul ei de a-şi trece băieţeşte mâna prin păr, privirile ei, culorile rochiilor ei de vară. Dar deodată, fără motiv, se tulbură şi îi apucă din nou braţul. îl privi lung, cu o neaşteptată căldură.

- Coane Mişu, dumitale îţi place filosofia şi te interesează problemele sufletului omenesc, pot vorbi deci deschis cu dumneata...

Weismann îşi plecă puţin capul spre el, pregătindu-se să-l asculte.

- Dumneata ştii că unul din lucrurile cele mai greu de înţeles este faptul că omul poate uita chiar şi acele întâmplări şi revelaţii de care atârnă fericirea sau mântuirea lui. Cum poate avea loc o asemenea amnezie, încă nu înţeleg. Dar capacitatea asta *de a uita esenţialul* explică în bună parte neputinţa creştinismului de a schimba oamenii, într-un cuvânt de a-i mântui.

Weismann îl privea în ochi, gânditor.

- Unde vrei să ajungi? îl întrebă el deodată.

- în fond, creştinismul ne-a revelat secretul mântuirii noastre, continuă Ştefan, şi cu toate acestea aproape nimeni dintre noi nu-şi mai aminteşte în ce constă acest secret. L-am uitat, aşa cum uităm o seamă de alte nenumărate lucruri care meritau cu adevărat să fie uitate.

- E adevărat, uităm, spuse Weismann. Dar nu înţeleg unde vrei să ajungi...

- Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu mine, îl întrerupse Ştefan. Sunt lucruri importante pe care le-am uitat. Ani de-a rândul mi-am amintit până în cele mai mici amănunte rochiile, gesturile şi cuvintele Ilenei. îmi închipuiam că, orice s-ar mai putea întâmpla cu mine de aici înainte, niciodată nu le voi mai putea uita. îmi făceam iluzii. *Am început să le uit, să le confund.* M-am trezit într-o bună zi că le uitasem. Confundam două convorbiri care avuseseră loc la un mare interval de timp: cea dintâi, la restaurant, în vara 1936, cealaltă la Bussaco, în noaptea de revelion, 1941. De-abia azi-noapte, în avion, mi le-am adus din nou aminte... Poate pentru că eram emoţionat, adăugă el coborând puţin glasul, şi-mi era frică. Până nu m-am văzut la cinci sute de kilometri de Praga, mi-a fost frică...

- Cred şi eu, făcu Weismann apropiindu-se confidenţial de el, riscai să te doboare avioanele ruseşti de vânătoare... Ia spune, cum a fost? îl întrebă privindu-l nerăbdător în ochi.

- Mi-am dat deodată seama că făceam o confuzie. Atunci, pe loc, descoperirea aceasta m-a bucurat: parcă aş fi regăsit un obiect preţios pe care l-aş fi rătăcit de mult. Dar un ceas mai târziu, mi-am dat seama cât e de grav. Asta înseamnă că timpul poate roade şi mistui nu numai amintirea întâmplărilor pe care chiar el le-a zămislit, amintirea evenimentelor născute din Timp şi, ca atare, condamnate să se risipească şi să se uite prin însăşi trecerea Timpului; asta înseamnă că Timpul poate ataca chiar revelaţiile venite de dincolo de el, le poate ataca, macera cu încetul şi, în cele din urmă, distruge, întocmai ca amintirea unui eveniment oarecare. E foarte grav, iubite coane Mişu. Dacă lucrul acesta e adevărat, adversarii noştri, ai dumitale şi ai mei, au dreptate, şi într-o zi toată lumea va fi a lor...

- Te înşeli! îl întrerupse Weismann. E imposibil! Au pierdut partida!...

- ... Căci pentru ei, continuă Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit, omul nu poate cunoaşte nimic altceva decât Istoria; într-un cuvânt, nu poate cunoaşte decât ceea ce uită, îşi reaminteşte şi uită din nou din tot ce s-a întâmplat în viaţa umanităţii...

- Comuniştii au pierdut partida, îţi spun eu! încercă Weismann să abată discuţia.

- Dar eu tot cred că există şi *altceva,* dincolo de Timp şi de Istorie, reluă Ştefan cu fervoare, şi că noi putem cunoaşte acest *altceva.* Numai că, pentru

asta ni se cere un foarte mare efort spiritual. în ceea ce mă priveşte, eu am fost incapabil de un asemenea efort. De aceea mi s-au întâmplat toate câte mi s-au întâmplat. Pe Ioana am pierdut-o, pentru că o uitasem deja. Eu sunt vinovatul. Dumnezeu mi-a luat-o pentru că n-o mai aveam...

Rostise ultimele cuvinte cu o mare gravitate şi apoi tăcu câteva clipe, gânditor.

- Aşa a vrut Dumnezeu, spuse Weismann. Eşti încă tânăr... Acum ai scăpat, eşti aici, liber... Spune bogdaproste că ai scăpat.

Ştefan oftă.

- Da, ar trebui... Ar trebui să nu uit asta, că *am scăpat.* Dar cum îţi spuneam adineauri, tragedia este că uităm chiar lucrurile esenţiale... în fond, poate că greşit se crede că Istoria e solidară cu memoria. Istoria modifică necontenit o amintire, îi acordă mereu valori noi, negative sau pozitive, până ce, în cele din urmă, o anulează. Aşa a făcut, bunăoară, cu creştinismul. Dacă omul ar şti cum să-şi amintească, *integral,* anumite revelaţii, ar scăpa de Istorie. Iubirea mea pentru Ileana a fost o asemenea revelaţie. Dar am început să uit. N-au trecut decât şase ani de când n-am mai văzut-o, şi am şi început să uit anumite amănunte esenţiale.

Weismann îl ascultase atent, privindu-l lung, trecându-şi la răstimpuri palma pe deasupra pleoapelor ca să-şi alunge oboseala.

- Te înţeleg, spuse el hotărându-se deodată. Dumneata eşti un om prudent. Ai familia în ţară...

Ştefan întoarse mirat capul spre el, ca şi cum ar fi vrut să ghicească ce vrea să spună.

- Familia mea? întrebă el târziu. Da, e adevărat; au mai rămas câţiva. Bătrânul s-a prăpădit acum doi ani. Casa îi fusese luată mai de mult. Soru-mea, Sofioara, doctoriţa, s-a măritat cu băiatul farmacistului...

- Am auzit, spuse Weismann, dar îşi dete imediat seama că spusese asta la întâmplare, crezând că-i va face plăcere lui Viziru, şi roşi încurcat.

- ... Spre dezolarea Eleonorei, a doua soţie a tatălui meu, continuă Ştefan cu un zâmbet întristat. Eleonora se iubea de mult cu băiatul farmacistului. Săraca, de atâţia ani tot aştepta să moară tata ca să se poată remărita cu iubitul ei. Dar a intervenit doctoriţa. I-a luat-o înainte... Singurii care o duc prost, reîncepu el după o pauză, sunt Adela şi Răducu. Le-am trimis nişte bani înainte de plecare, dar i-au refuzat. Sunt amândoi oameni de caracter. Sper să accepte mai târziu, când nu vor mai avea ce vinde. Dacă nu-l vor aresta, în cele din urmă, pe Răducu. Nu-şi ţine deloc gura...

A doua zi, Weismann îl lăsă să doarmă până la zece. Când intră cu cafeaua, îl găsi în pat, fumând.

- Dacă vrei, poţi rămâne aici, îi spuse. îmi face cea mai mare plăcere să te găzduiesc. Şi să-mi spui cum stai cu banii.

- Mulţumesc, deocamdată am tot ce-mi trebuie.

- Să-mi spui când n-ai să mai ai. Cu puţin noroc, devenim milionari. Am o afacere extraordinară în curs. Am să-ţi povestesc mai târziu... Acum, bea-ţi cafeaua - şi după aceea să-mi spui ce se mai întâmplă în ţară...

În dimineaţa aceea au stat de vorbă două "ceasuri. A vorbit mai mult Ştefan, dar vorbea atât de exaltat încât Weismann nu-l putea urmări întotdeauna. în cele din urmă, îşi pierdu răbdarea şi se ridică de pe scaun.

- Trebuie să te îmbraci, că într-o jumătate de ceas mergem la masă. Viziru tocmai îşi aprinse o ţigară.

- Mai lasă-mă doar să termin ţigara asta, îi spuse. Nu ştii ce înseamnă

să poţi rămâne în pat până la prânz, fără program şi fără frică, fără teama că dintr-o clipă în alta cineva va deschide uşa şi va intra peste tine, cerându-ţi socoteala de ce-ai făcut sau n-ai făcut...

- Ba ştiu, îl întrerupse Weismann, şi d-aia am fugit din ţară... Apucă scaunul de spetează şi se apropie cu el de pat.

- Şi dacă-mi pare rău de ceva, e că nu ai nici cea mai mică încredere în mine, continuă aşezându-şi scaunul chiar în faţa lui Ştefan. Nu sunt un om curios, dar mă aşteptam să-mi spui măcar cu cine te mai întâlneai în ţară...

Ştefan îl privi mirat.

- îmi închipuiam că ştiai, răspunse. Mă întâlneam mai ales cu Biriş.

- Păi tocmai asta mă interesează şi pe mine. Asta te întreb de azi-dimineaţă: să-mi spui ce mai crede Biriş, cum vede el desfăşurarea evenimentelor.

- Crede şi el că cea mai mare crimă, şi totodată prostie, ar fi organizarea rezistenţei...

- Să nu mai spui asta, îl întrerupse Weismann nervos, că rişti să te audă şi alţi români, şi atunci devii cu adevărat suspect...

- Ascultă, că Biriş are dreptate, continuă Ştefan. Ar fi o prostie să facem rezistenţă în sensul occidental al cuvântului, ca să provocăm o hemoragie iremediabilă. Trebuie doar să redescoperim tehnica de a ne camufla, arta de a minţi şi a păcăli, de a lăsa să creadă pe ocupant că ne-a convertit la credinţele lui, că ne-a cucerit lăuntric. Asta-i tot...

- îmi place de dumneata că eşti optimist, spuse Weismann zâmbind ironic. Se vede că eşti intelectual. Toţi intelectualii sunteţi optimişti, trăiţi în nori...

- Asta-i tot, dar e greu şi primejdios, continuă Ştefan. Minciuna asta colectivă ar putea dura foarte multe zeci de ani, ar putea dura chiar un secol. E foarte greu să-ţi păstrezi sufletul neatins de-a lungul unui secol de hibernare sub o mască. Şi atunci ni se pune problema: ce trebuie să facem ca să nu ne pierdem sufletul în acest nou Ev întunecat care începe pentru noi?

Weismann îl privi din nou, cu o intensă curiozitate, apoi se ridică brusc şi ridică scaunul de spetează cu amândouă mâinile.

- îmi place de dumneata că ştii să schimbi vorba, îi spuse silindu-se să zâmbească. Dar nu-ţi închipui că mă păcăleşti atât de uşor. Dacă nu crezi în rezistenţă, te-aş putea întreba de ce-ai fugit din ţară. După teoria dumitale ar fi trebuit să rămâi acolo şi să te camuflezi.

- Evident că aşa ar fi trebuit să fac. Dar am înţeles că nu voi fi bun de nimic atâta timp cât viaţa mea nu-şi va fi regăsit sensul. Mulţi se aruncă în politică pentru ca să uite un dezastru intim, să-şi umple un vid interior. Şi, probabil, de aceea reuşesc, cel puţin pe planul exterior, istoric; când nu mai ai nimic de pierdut, poţi deveni un erou sau un mare om politic...

Weismann îl privi câteva clipe, apoi ridică din umeri şi se îndreptă spre birou, ducând scaunul de spetează.

- O să mai stăm noi de vorbă pe ches'tia politică, spuse.

- Nu eşti deloc curios să afli cine e persoana? îl întrebă văzându-l că-şi priveşte pe furiş ceasul.

- Care persoană? întrebă Ştefan, nedumerit şi puţin sperjat, parcă s-ar fi

trezit din somn.
- Persoana pe care am întâlnit-o aseară, când am fost cu prietenii la Vidrighin. Spunea că te cunoaşte bine...
Ştefan ridică brusc fruntea.
- Nu, nu e cine te gândeşti dumneata. E altcineva. O femeie foarte frumoasă. Te cunoaşte bine. Şi ar vrea să te reîntâlnească, să-ţi vorbească...
- Să poftească. O primim cu plăcere... Weismann îl privea zâmbind.
- Vreau să văd cât timp poţi rezista fără să mă descoşi, spuse.
- Nu mult, pentru că n-o să am timp. Azi ies foarte devreme.
- Te duci cumva la Luvru? îl întrebă Weismann şi începu să râdă foarte bine dispus.
Ştefan nu-i răspunse. Câtva timp, tăcură amândoi.
- într-adevăr, nu eşti curios? Pentru că, te avertizez, e vorba de cineva foarte important...
- Să poftească, spuse Ştefan ridicându-se. Dar acum am să te rog să mă scuzi. Trebuie s-o şterg...
Îi întinse mâna şi se îndreptă spre uşă.
- Eşti formidabil! exclamă Weismann cu o urmă de regret în glas. Dar e şi vina mea, adăugă apropiindu-se şi bătându-l pe spate. Am ales prost momentul. Nu trebuia să-ţi spun acum. Nu ştiam că pleci atât de devreme...

Ieşi pe balcon să vadă în ce direcţie apucă Ştefan. „Are dreptate Vidrighin, îşi spuse. E un om ciudat. Dar şi eu am destulă răbdare. Până la urmă, tot aflu eu..."
Îşi spunea asta de câteva săptămâni, de când, într-o dimineaţă ploioasă, îl ascultase vorbind, ca de obicei, despre Ileana şi despre Istorie.
- Mistificarea ar fi să cred că aş putea face ceva cu adevărat util în lume, în istorie, fără a o fi găsit pe Ileana, spunea. Nu numai că n-aş putea face nimic, dar aş crea confuzii. Ruptura mea interioară s-ar răsfrânge asupra lumii întregi...
Simţea că n-are să-l mai poată asculta mult, când îl auzi.
- Multă vreme n-am înţeles că, cel puţin în parte, seceta de acum un an se datora şi faptului că eram un om dezechilibrat, că nu o căutasem pe Ileana.
Rostise ultimele cuvinte cu oarecare teamă, coborând glasul. Weismann nu se mai putu abţine.
- Dumneata îţi baţi joc de mine, îi spuse zâmbind.
- Vorbesc cât se poate de serios, reluă Ştefan. Bursuc a înţeles asta înaintea mea. Mi-a spus că eram şi eu vinovat de secetă pentru că aveam mâinile pătate de sânge.
- Bursuc e un escroc! întrerupse Weismann. Escroc şi trădător.
- Dar în cazul meu a văzut just. Seceta din Moldova era în parte consecinţa secetei noastre sufleteşti. Era întocmai ca şi seceta din legenda Regelui Pescar. Până n-a venit Parsifal să pună întrebarea justă, singura întrebare care trebuia pusă: „Unde este Graalul?" - seceta a continuat şi Regele Pescar nu s-a putut înzdrăveni. Dacă aş fi ştiut şi eu să pun întrebarea justă, poate că seceta ar fi încetat. Dar nu ştiam care este

adevărata întrebare şi nu ştiu nici acum... Sper că am s-o ghicesc după ce o voi regăsi pe Ileana...

Weismann îl privea cu atenţie, sorbind la răstimpuri din cafea.

- Ascultă-mă, că am să-ti spun o mare taină, continuă Ştefan apropiindu-se şi punându-i mâna pe umăr. In fundul sufletului, simt că de tot ce se întâmplă azi în lume sunt şi eu răspunzător. Dacă aş fi căutat-o pe Ileana, poate că măcar unul din lucrurile teribile care s-au întâmplat în lume nu s-ar fi întâmplat...

- îţi baţi joc de mine, dar eu tot nu mă supăr pentru că mi-eşti simpatic, repetă zâmbind Weismann.

- Am început să înţeleg când mi-a povestit Biriş o legendă cu un înţelept chinez...

Weismann ridică brusc capul şi-l privi în ochi.

- îmi place de dumneata..., începu el. Dar Ştefan nu-i lăsă timp să continue.

- în clipa când îl ascultam pe Biriş, reluă el repede, am început să înţeleg. De tot ce se întâmplă în lume sunt şi eu vinovat. Pentru că nu sunt un om întreg, nu sunt o unitate armonioasă; sunt un ins dezaxat, fără centru. Probabil că mai

sunt şi alţii, zeci de milioane, ca mine. Şi cum pentru societăţile moderne *lumea* înseamnă tot mai puţin Cosmos şi tot mai multă Istorie, îţi dai seama ce repercusiuni poate avea dezechilibrul acesta interior în afară de noi. Cum am putea fi creatori în Istorie, noi, câteva zeci de milioane de dezechilibraţi?

Îşi aprinse o ţigară şi începu să fumeze, intimidat deodată. Weismann îşi terminase cafeaua. Cu un gest hotărât, aşeză ceaşca pe tavă.

- Aş vrea să vorbesc serios cu dumneata, începu el. Eu înţeleg foarte bine că eşti discret şi prudent. Deşi m-aş fi aşteptat să-mi spui măcar dacă le-ai făcut o surpriză la Praga, dacă ai putut trece şi ceva documente importante... Nu ţi-aş fi cerut să-mi spui ce fel de documente: doar atât: o aluzie ca să mă pot bucura că le-ai jucat festa... Eu ştiu mai multe despre dumneata decât îţi închipui. M-aş fi aşteptat să-mi spui măcar ce crezi despre Bursuc. Ştiu că e un escroc, că joacă un joc dublu. Dar aş fi vrut să ştiu cu cine lucrează el din partea noastră. E foarte important să ţinem contactul cu el, dar trebuie să ştim precis prin cine. Ai auzit de unul Pantelimon? Se pare că Bursuc lucrează cu unul, Pantelimon, care spune că e de partea noastră. Ai auzit de el?

Ştefan zâmbi încurcat.

- Am auzit, dar nu-ţi pot spune cine e... Nu ştiu nici eu.

- E foarte important, continuă Weismann coborând glasul. Omul care trebuie să-l treacă pe Biriş, a făcut legătura cu Pantelimon. Trebuie să aflăm cine e acest Pantelimon...

Ştefan ridică din umeri.

- O să aflăm într-o zi, spuse el târziu. Deocamdată, trebuie s-o găsesc pe Ileana. Bănuiesc unde e: e în Elveţia, la Valkiria. Dar nu-mi dau viza elveţiană. Am fost la consulat. Mi-au spus că nu-mi dau viza pe paşaportul românesc.

„Vasăzică ştie şi el de Pantelimon, dar nu vrea să spună, reflectă

Weismann. Poate n-are încredere în mine, sau e peste măsură de discret. Dar nu-i nimic, până la urmă tot aflu eu..."

Încercase, de-atunci, alte stratageme. îl lăsa să vorbească, şi apoi, brusc, îi punea câte o întrebare fără nici o legătură cu cele povestite de Ştefan, şi-l privea pe furiş, să vadă cum reacţionează. I-ar fi plăcut să poată face mai mult; i-ar fi plăcut, bunăoară, să-l poată urmări, să afle cu cine se întâlneşte. Dar trebuia să plece în fiecare dimineaţă de-acasă, şi aproape întotdeauna înaintea lui Ştefan. Ar fi vrut să ştie cine îi telefonează şi ce-şi vorbesc. Odată se reîntoarse din drum şi găsise uşa încuiată cu zăvorul. O deschise cu mare atenţie, ca să nu facă zgomot, şi intră în coridor în vârful picioarelor. Ştefan vorbea la telefon. - Bine, spunea el. Bine. Am să vin... Weismann începu să calce cu paşi grei, tuşi de câteva ori şi intră în birou.

- Cine era? întrebă cu un aer indiferent.

- Nu-l cunoşti. Un coleg de Universitate.

- Dacă vrei, te duc cu maşina la întâlnire. Tot trebuie să iau maşina că am întârziat.

- Nu mă întâlnesc astăzi cu el, îi răspunse. Azi am de gând să mă duc la Luvru...

Aşa-i răspundea adeseori când, întorcându-se seara acasă, Weismann îl întreba cum îşi petrecuse după-amiaza.

- Am fost la Luvru, îi spunea. N-ai să mă crezi dacă-ţi voi mărturisi că singurul meu regret este că nu sunt pictor...

Îl găsea uneori pe balcon, aşteptându-l. Serile erau calde, senine, şi-l găsea în chaise-longue aproape visător, cu ţigara neaprinsă între degete.

- Am încercat şi azi, îi spusese odată. E un cerc vicios. Nu vor să-mi dea viza pe paşaportul diplomatic, şi trebuie să-mi scot titre-de-voyage I.R.O., dar pe titre-de-voyage elveţienii nu dau aproape niciodată viza...

Weismann ştia că-i spune toate acestea numai ca să-l facă să creadă că-şi petrecuse după-amiaza la Consulatul elveţian.

- Dacă-i vorba numai de asta, n-avea nici o grijă. Are Vidrighin un prieten şi m-a asigurat că poate să-ţi obţină viza. Dar trebuie să te întâlneşti cu Vidrighin...

Văzându-l că tace, îl întrebă repede, apropiindu-se de el ca să-i poată vedea mai bine figura:

- Ce-ai rămas aşa pe gânduri? Ai aflat vreo veste proastă? Te-ai întâlnit cu cineva?...

I se păruse că Ştefan îl priveşte încurcat, şi atunci stărui, căutându-i ochii.

- Mie poţi să-mi spui. Sunt ca un mormânt...

- N-am mai aflat nimic de multă vreme, răspunse târziu Ştefan. încep să fiu îngrijorat...

Weismann zâmbi cu înţeles. Observase că în ultima vreme Ştefan încerca să-şi apere discreţia răspunzând că e îngrijorat, dar fără să precizeze de ce. Cu câteva zile mai înainte, foarte de dimineaţă, i se păruse că-l aude spunând la telefon: - Bine, atunci treci să mă iei...

Weismann se prefăcuse că nu auzise nimic. Plecase destul de devreme de acasă şi intrase într-o cafenea din boulevard Murat. Se aşezase la o masă de lângă fereastră şi începuse să aştepte. După vreun ceas, îl zărise apropiindu-se, cu un tânăr slab, cu obrazul pământiu, îmbrăcat sărăcăcios. Mergeau unul lângă altul fără să-şi vorbească. Apoi, în dreptul staţiei de metrou, se despărţiseră strângându-şi cu căldură mâinile, parcă şi-ar fi luat rămas-bun. în seara aceea, după ce-l ascultase îndelung vorbindu-i despre Luvru, Weismann nu se mai putu stăpâni.

- Matale, coane Ştefan, îţi plac secretele şi misterele. îţi place să te înconjuri de mister...

- Adevărat! se miră Ştefan. Eu credeam că singurul mister care m-a pasionat vreodată a fost doamna Zissu. Nu cunoşti povestea doamnei Zissu? Adică, mai precis, nici nu e vorba de o poveste, pentru că nu ştiu nimic despre ea. Doamna Zissu a rămas ce-a fost din prima zi când i-am auzit numele: o taină... De ce zâmbeşti? îl întrebă deodată, privindu-l fix.

Weismann nu mai încerca să-şi ascundă zâmbetul. îl lăsă să-i lumineze toată faţa, dar ridică mâna şi-i făcu semn să continue.

- Nu, nu era nimic. Mă gândeam la altceva. Spune înainte...

- Asta e, că despre doamna Zissu, aproape că nu am ce să spun. Am auzit de ea de la Vădastra, pe când aveam camera secretă. Locuiam amândoi în acelaşi hotel...

Tăcu brusc şi-şi trecu mâna pe frunte.

- Nici nu mai ştiu câţi ani sunt de-atunci, adăugă. Trebuie să fac mereu socoteala ca să-mi dau seama câţi ani sunt de-atunci. Era prin 1935-l936. Sunt, deci, 1l-l2 ani... Dar de ce zâmbeşti? întrebă el din nou, de astă dată, i se păru lui Weismann, puţin enervat.

- Când te-auzeam vorbind de misterul doamnei Zissu, voiam şi eu să te întreb ceva.

Se opri într-adins, ca să-l poată privi mai bine. I se păru că Ştefan pălise uşor, că-şi stăpâneşte anevoie emoţia.

- Voiam să te întreb cine era tipul cu care te-ai întâlnit azi-dimineaţă. Câtva timp, Ştefan tăcu încurcat. începu să-şi umezească buzele.

- Dacă e un mare secret, adăugă Weismann, nu-mi spune.

- Prefer să nu-ţi spun. Sunt puţin îngrijorat... Dar ai să afli mai târziu, după ce-o veni Biriş.

Weismann-continua să-l privească, înveselit deodată, gata parcă să izbucnească în râs.

- Bine faci, spuse el în cele din urmă. Te felicit. Mai mult: te iau de exemplu. Te-am luat deja de exemplu. Am învăţat şi eu să mă înconjur de mister. Dar pentru că veni vorba de Biriş: dumneata nici nu bănuiesti ce misiune va avea el aici, care va fi rolul lui aici, la Paris.

- O să facem filosofie împreună, vorbi Ştefan şi, pentru prima dată în acea seară, zâmbi.

- Afară de asta, îl întrerupse Weismann. Asta o să facă aici, cât o sta cu noi, şi la sanatoriu. Pentru că, eşti de acord, trebuie întâi să stea câtva timp într-un sanatoriu, să se vindece definitiv. Am şi aranjat în ce sanatoriu îl trimitem... Dar nu despre asta e vorba. îţi spuneam că nici prin gând nu-ţi trece care va fi misiunea lui aici şi de ce mă agit eu atât cu prietenii lui Vidrighin...

Ştefan îl asculta înseninat, aproape vrăjit.

- Pentru că prietenii lui Vidrighin sunt foarte lansaţi. Unul dintre ei cunoaşte tot Parisul. Scriitori, actori, ziarişti.
- Bănuiesc despre ce poate fi vorba...
- Imposibil! îl întrerupse Weismann cu un aer de triumf. Biriş va avea foarte mult de lucru. Sunt *câteva kilograme de manuscrise,* rosti el cuvintele cât putu mai rar, apăsându-le ca şi cum ar fi vrut să le sublinieze. Nici nu bănuieşti ale cui.
- Sunt manuscrisele lui Bibicescu? întrebă Ştefan.
- Nu numai ale lui. Sunt şi altele, tot atât de preţioase. Le-a descoperit Dan, acum câţiva ani. Dacă ar fi scris o carte povestind cum le-a găsit, ar fi ieşit un adevărat roman. Un roman de aventuri.
Tăcu, privindu-l cu faţa întreagă iluminată de un mare zâmbet. Clipea necontenit, ca să-l poată vedea mai bine, să se bucure de tot ce va putea citi pe obrazul lui Ştefan.
- Interesant, făcu târziu Ştefan.
- Dar vezi, că îmi place şi mie acum să mă înconjur de mister... N-am să pot să-ţi spun mai mult. Ai să afli mai târziu...
Îndată ce trenul se puse în mişcare, Biriş simţi cum îl cuprinde frica. „Sunt un laş! îşi repetă el de mai multe ori. Trebuie să recunosc că sunt un laş, că mor de frică!..." Aşteptă câteva clipe să vadă ce rezultat vor avea cuvintele acestea, repetate, în gând, de mai multe ori. Dar îşi simţea trupul tot atât de crispat, tremurând parcă pe dinăuntru, simţea acelaşi gol căscat în locul inimii, şi gura îi era uscată. „Sunt un laş! îşi repetă el căutându-şi pachetul cu ţigări. Mă lăudam că-mi place să simt Istoria în marş în jurul meu, că voiam să trăiesc numai ca să văd ce se întâmplă în lume - şi acum mi-e frică pentru că mă duc la Arad. Mă duc numai până la Arad; asta-i tot ce fac, asta-i toată aventura mea. Şi totuşi mi-e frică!... Acolo mă dau jos din tren, mă duc în Aleea Alexandru şi întreb de doctorul Vlad. îi spun doar atât: Sunt reprezentantul firmei «Industria Casnică» din Bucureşti. Aveţi nevoie de ceva?... Şi doctorul Vlad îmi va răspunde, probabil, ceva cam în felul acesta: «Mi se pare că soţia mea ar avea nevoie de nişte perdele. Vă rog, intraţi...» Asta-i tot. Noaptea dorm la el şi a doua zi mă duce cu maşina până la punctul de trecere. Nu e nici un fel de risc. Au trecut sute de oameni înaintea mea. *Nu e absolut nici un fel de risc,* îşi repetă Biriş cu încăpăţânare, subliniind mental cuvintele. Atunci de ce dracu' mi-e frică?... Sunt un laş. Mă lăudam că..."
Îşi întrerupse gândul simţind că riscă să se înece cu fumul de ţigară. Deschise gura şi lăsă fumul să iasă de la sine, fără să facă nici un efort, silindu-se doar să nu tuşească. Omul din faţa lui îl privea mirat. Era un bărbat fără vârstă, cu faţa uscată, nebărbierită de câteva zile. Când simţi că primejdia trecuse, că nu
mai riscă să se înece, Biriş înghiţi de mai multe ori - apoi zâmbi. Dar văzând că omul continuă să-l privească, intrigat, îşi întoarse ochii pe fereastră. Trenul lăsase în urmă ultimele rămăşiţe mizere ale suburbiilor şi traversa acum câmpia proaspătă, aurită sub soarele dimineţii de octombrie.

- Avem noroc, spuse deodată omul din faţa lui. După atâta ploaie... Plouase necontenit vreo zece zile. Când primise cartea poştală cu textul convenţional, Biriş rămase câtva timp la fereastră, cu ochii în ploaie, încercând să-şi potolească bătaia inimii. Se surprinse de mai multe ori oftând şi întorcându-se să-şi privească odaia. „Adio, strada Măcelari, îşi spuse el în gând, ca să prindă curaj. Mai rămăseseră doar câteva cărţi. Ar trebui să le vând şi pe ele. Afară de volumul Cătălinei; pe ăsta am să-l iau cu mine..." Simţi deodată nerăbdarea plecării şi trecu repede în bucătărie. - M-am hotărât, începu el silindu-se să vorbească degajat. Plec zilele acestea. Mi-au scris că pot veni oricând şi pot rămâne până după culesul viei. - Să nu răceşti, spuse doamna Porumbache, după atâta ploaie. Lasă întâi să se schimbe vremea... - Nu, o întrerupse el. Plec acum. Poate găsesc mai uşor loc în tren. Am să rămân câteva săptămâni, să profit cât mai mult de aer curat... - Să nu răceşti, repetă doamna Porumbache.

Vânduse ultimele cărţi, cercetase cu atenţie sertarele şi arsese toate hârtiile, toate scrisorile. *Incipit vita novai* îşi repeta el necontenit. Apoi, într-o noapte, cu mare luare-aminte, îşi cususe în căptuşeala hainei dolarii lăsaţi de Ştefan. îi mai dăduse Ştefan zece napoleoni şi câteva sute de pengo şi franci elveţieni, pe care-i ascunse în felurite buzunare. Călăuza care trebuia să-l treacă frontiera primise deja jumătate din sumă; restul de zece napoleoni îi va da după ce vor ajunge în Ungaria.

Ultima noapte aproape că nu închisese ochii. Auzea necontenit ploaia măruntă lovind în geam, cu monotonia ploilor de toamnă târzie. în odaie se făcuse frig şi-şi trase cuvertura până la bărbie. Apoi îşi repetase necontenit: „E târziu, ar trebui să dorm..." Adormise pe neştiute. îl trezi doamna Porumbache aducându-i ceaiul. Odaia era scăldată de soare.

- Am noroc! spuse, şi simţi deodată că începe să tremure. Am noroc că s-a schimbat timpul...

Când lăsă ceaşca goală pe tavă, o mai privi o dată şi zâmbi. „E ultimul ceai din strada Măcelari", îşi spuse. Apoi îşi îmbrăcă pardesiul. Lângă pat îl aştepta mica valiză, în care îşi transportase cărţile la anticari. O apucă şi ieşi pe coridor. - Să ne vedem sănătoşi! spuse silindu-se să-şi ascundă emoţia. Lăsă valiza şi sărută mâna doamnei Porumbache. - îţi mulţumesc pentru tot, spuse el foarte încet. Doamna Porumbache îl petrecu până în stradă. După câţiva paşi, Biriş se întoarse din drum şi o sărută pe amândoi obrajii.

- Avem mare noroc, continuă omul legănându-şi privirile, departe, pe fereastră. E frumos, să vezi câmpul... Mergeţi departe? îl întrebă întorcându-se spre el.

- La nişte prieteni, la vie, răspunse vag Biriş.

Omul începuse să-l privească lung, curios, aproape tulburat, silindu-se totuşi să zâmbească.

- La vie..., repetă Biriş intimidându-se. Trebuie să fie frumos acum... Sper să se menţină timpul frumos...

Omul îşi zvârlise pe furiş ochii în jurul lui. Se plecă spre Biriş şi-i făcu semn să se apropie ca şi cum ar fi vrut să-i arate ceva pe câmp.

- Aranjaţi-vă cravata, îi şopti el repede, prefăcându-se că-i arată ceva, cu degetul, departe, pe câmp. Vi se văd bancnotele...

Biriş îl privi speriat şi-şi duse mâna la cravată. Omul surâse lung, cu înţeles, apoi îi făcu cu ochiul.

La Arad coborî şi rămase o jumătate de ceas în restaurantul gării, încercând să prindă din nou puteri. „De ce dracu' mi-e frică? îşi repeta el necontenit, privindu-şi mâinile cum îi tremură. Ştiam de mult că sunt laş, dar nu bănuiam că sunt chiar în halul ăsta. Mă bucuram că sunt tuberculos şi că nu voi fi trimis pe front, în Rusia. Eram laş, dar asta măcar avea un sens. Dar acum de ce dracu' mi-e frică? Mă sui într-o birjă şi mă duc în Aleea Alexandru. Asta-i tot. Asta-i toată aventura mea... Poate ar fi mai prudent să mă duc pe jos", îşi spuse. Dar se simţea sleit de cele douăzeci şi două de ore de tren, de a doua noapte nedormită, şi nu îndrăzni. Bău câteva ceaiuri, uitându-se mereu la ceas. Când văzu că e opt şi jumătate, plăti, îşi luă valiza şi ieşi.

Aleea Alexandru era destul de departe de gară. Birja înainta încet, somnoroasă. După vreo jumătate de ceas se opri în faţa unei case modeste, cu aer provincial. „Doamne ajută!" îşi spuse Biriş apucând cordonul soneriei. Curând ieşi un bărbat care-şi freca mereu ochii, parcă l-ar fi supărat lumina tare a dimineţii.

- Sunt reprezentantul „Industriei Casnice", începu Biriş, bâlbâindu-se. în clipa următoare îşi aminti că ar fi trebuit să înceapă altfel: „Caut pe

doctorul Vlad..." Dar nu mai avu timp să se corecteze.

- Poftiţi înăuntru, îi spuse omul, continuând să-şi frece ochii.

Intră într-un antret obscur, în care zări un cuier cu oglindă. Câteva pălării erau atârnate şi, într-un colţ, un macferlan. Biriş îşi lăsă valiza, dar omul o ridică repede şi, cu ea în mână, îl conduse într-altă cameră. O traversară amândoi fără să scoată un cuvânt şi omul, schimbând valiza în cealaltă mână, ciocăni sfios la o uşă. Auzi răspunsul şi, deschizând larg uşa, îl lăsă pe Biriş să treacă înainte.

Era o cameră mare, un fel de salon, cu ferestrele către grădină. Biriş făcu câţiva paşi, şi simţi deodată un mare gol în dreptul inimii. Zâmbind, cu mâna întinsă, se îndrepta spre el Mihai Duma.

- Ai chelit, Biriş! îi spuse. Ai îmbătrânit teribil de când nu ne-am mai văzut!... Stai jos, îl îndemnă arătându-i un fotoliu. Trebuie să fii obosit...

Cu un efort, Biriş se întoarse şi fugi spre uşă. Dar abia o deschise, că se simţi cuprins de două braţe puternice. Un alt bărbat, răsărit pe neaşteptate, începu să-i caute buzunarele, să vadă dacă-i înarmat. Biriş se smuci brusc, gata să scape, şi celălalt îi repezi un pumn în obraz. Simţi cum îl năpădeşte deodată sângele pe nări. în acea clipă auzi şi glasul lui Duma, din salon. Se simţi prins de amândouă braţele, zgâlţâit şi tras.

- Să nu mă bateţi! se rugă el încercând să nu înghită sângele care i se adunase pe buze. Să nu mă bateţi, că spun tot!...

Neaşteptat de politicos, agentul îi deschise uşa şi se dădu în lături, lăsându-l să treacă. Duma se ridică de la birou şi se îndreptă spre el, zâmbindu-i cordial, cu mâna întinsă.

- Sper că ai călătorit destul de bine, îi spuse. Ia loc, te rog. Şeful meu, domnul Protopopescu, vrea să te cunoască...

Un bărbat înalt, masiv, cu părul cărunt, se apropie de Biriş şi-i strânse mâna cu căldură.

- îmi pare foarte bine, îi spuse. Duma mi-a vorbit în termeni elogioşi de dumneata. Mă bucur să te cunosc... Ia loc, te rog.

Amândoi îl întovărăşiră până în faţa fotoliului, invitându-l insistent să se aşeze. Domnul Protopopescu scoase repede tabachera de argint şi i-o întinse.

- O ţigară? îl întrebă zâmbindu-i cu o excesivă simpatie.

- Bucuros, răspunse Biriş.

Duma aprinsese deja chibritul şi se apropiase de el, aşteptând. Dar Biriş nu izbutise să scoată ţigara din tabacheră; degetele îi tremurau atât de tare încât, după câteva clipe, îi fu ruşine şi le retrase, încercând să le ascundă. Duma îşi stinse chibritul. Domnul Protopopescu alese o ţigară din tabacheră şi i-o întinse cu acelaşi zâmbet cordial. Biriş o apucă repede, cu o mână care continua să tremure parcă smucită din umăr, şi o duse avid la gură. în aceeaşi clipă Duma aprinsese un nou chibrit şi se plecă spre el.

- Mulţumesc, făcu Biriş după ce trase primul fum. Nu ştiu ce am de-mi tremură degetele... Emoţia, adăugă el încercând să zâmbească.

- Oboseala drumului, spuse domnul Protopopescu, aşezându-se în fotoliul de alături.

- Mi-a părut rău că n-am putut călători împreună, spuse Duma întorcându-se la birou. A trebuit să mă opresc la Braşov. Dar sper că ai avut

tot ce-ţi trebuie. Ţi-am rezervat un compartiment de clasa I. Şi sper că vi s-au servit toate mesele de la vagon restaurant. în ceea ce priveşte Iordan, nu mă îndoiesc că v-aţi înţeles foarte bine.

- Are toate calităţile, spuse Biriş zâmbind. Dar are un mare cusur: nu e fumător...

Duma se încruntă, ca şi cum i s-ar fi comunicat o veste extrem de neplăcută.

- De la Arad, n-am mai fumat o singură ţigară, continuă Biriş. Mi-a fost imposibil să-l corup...

- Ar trebui să-i atragi atenţia, se adresă domnul Protopopescu lui Duma. Să aibă întotdeauna ţigări la el... în orice caz, te rog să primeşti toate scuzele noastre, adăugă întorcându-se către Biriş. Deocamdată, fă-mi plăcerea şi acceptă ţigările mele...

- Mulţumesc, sunteţi foarte gentil, spuse Biriş.

Duma deschise un dosar şi începuse să-l răsfoiască, distrat.

- Ia spune, începu el deodată, fără să-şi ridice ochii din hârtii. Ce căutai la Paris?

- Duceam un mesaj, răspunse Biriş zâmbind. Un mesaj din labirint... Duma ridică ochii şi-l privi, distant, aproape fără expresie.

- Asta e o formulă de-a noastră, continuă Biriş, o formulă cifrată inventată de noi, de Ştefan şi de mine. E un fel de-a vorbi când ne referim la situaţii-limită din care, aparent, nu mai există ieşire...

- Fii mai explicit, îl întrerupse Duma. Te-am întrebat ce căutai la Paris...

- Ştii, pe mine mă interesează foarte mult existenţialismul. După cum aţi auzit, la Paris e acum la modă existenţialismul: Jean-Paul Sartre şi ceilalţi. Voiam să-i întâlnesc, să stau de vorbă cu ei, să le explic cam ce înseamnă, în partea asta a Europei, să fii „en situation", şi să ţi se spună

„le probleme du choix". Voiam să le prezint o serie de „situaţii existenţiale"... Pe mine mă pasionează filosofia, adăugă încercând să râdă. Până mai acum un an am fost profesor de filosofic Dar acum sunt un filosof privat, cum spunea Kierkegaard. De aceea mă atrage atât de mult existenţialismul...

- Când te-ai întâlnit ultima oară cu Viziru? îl întrebă domnul Protopopescu. Biriş întoarse speriat capul; aproape că nu-i recunoscuse glasul. Era o voce străină, aspră, ameninţătoare.

- Câteva zile înainte de plecarea lui la Praga, spuse reîncepând să tremure. Nu-mi aduc aminte data precisă; pe la 10-l2 august...

- Ce ţi-a spus? întrebă Duma.

Biriş îl privi o singură clipă, apoi trase adânc din ţigară şi înghiţi tot fumul, sperând să-l apuce accesul de tuse. Dar, ca niciodată, îşi simţea coşul pieptului şi gâtlejul perfect uscate, lemnoase, parcă ar fi fost nişte organe străine pe care

le-ar fi încercat şi care nu prea i se potriveau, dar pe care le putea totuşi suporta fără să-l irite, fără să-l facă să tuşească.

- Nu-ţi fie frică, adăugă Duma plecându-şi din nou ochii în dosar. Nu-ţi facem nimic. Mă leagă o veche prietenie de dumneata şi sunt sigur că ne vom înţelege perfect. Avem nevoie de depoziţia dumitale pentru anchetă. Dacă vom fi mulţumiţi, îţi dăm drumul ...

- Dacă vrei neapărat să ajungi la Paris, vorbi domnul Protopopescu, te trimitem la Paris. Te trimitem în misiune, cu wagons-lits... Povesteşte-ne ce ţi-a spus Viziru...

De-abia atunci Biriş îşi dete seama că, de câtva timp, o secretară intrase pe nesimţite şi se aşezase la câţiva paşi în spatele lui, la o măsuţă dinainte pregătită, şi stenografia convorbirea. Dând cu ochii de ea, înclină de câteva ori capul, intimidat, şi şopti: - Bună ziua! Fata îşi plecă privirile în bloc.

- Te-ascultăm, îi spuse Duma continuând să răsfoiască dosarul. Ce vorbeai cu Viziru?

- Discutam filosofie, începu Biriş. E şi el preocupat de problema Timpului şi a Istoriei...

- Nu te întrebam de asta, îl întrerupse Duma. Ne interesează exclusiv chestia politică. Viziru ţi-a spus, fără îndoială, că are de gând să fugă de la Praga. Ce ţi-a mai spus altceva? Nu ţi-a spus de ce fuge?

- Ba da, vorbi repede Biriş după ce-şi stinse ţigara în scrumieră. Mi-a spus şi el, dar eu ghicisem mai de mult. A fugit ca s-o caute pe Ileana...

Duma îşi ridică ochii din dosar şi căută privirile domnului Protopopescu.

- Ileana Sideri, continuă Biriş. O iubeşte de zece ani...

- Ce rol a avut domnişoara Sideri în toată afacerea asta? întrebă Duma privindu-l fix în ochi.

- Nu cred că a putut avea vreun rol. N-a mai văzut-o din Portugalia. De aceea a fugit, ca s-o regăsească. A căutat-o pe aici pe unde a putut: La Iaşi, la Zinca, în toată Moldova. Când s-a convins că nu mai e în România, s-a hotărât să fugă...

- Putea să ceară viza de ieşire, spuse Duma plecându-şi din nou ochii în

dosar. I-am fi dat-o... Dar Viziru a preferat să dezerteze la inamic. Ne interesează să ştim pentru care motiv.
- V-am spus: ca s-o caute pe Ileana...
Domnul Protopopescu începu să râdă foarte bine dispus, şi-şi aprinse o nouă ţigară. Apoi, cu un gest distrat, îşi băgă tabachera în buzunar. Biriş roşi; tocmai se pregătea să întindă mâna să mai ia o ţigară.
- Poate că dumneata nu ştii, şi atunci să-ţi spunem noi, începu domnul Protopopescu. Viziru a fugit cu o seamă de documente importante.

- Nu cred. Aşa s-a mai spus şi atunci când i-au confiscat englezii curierul diplomatic, când se întorcea de la Londra. S-a spus că erau o sumă de acte importante. în realitate, erau hârtii fără valoare...
- De unde ştii că erau fără valoare? îl întrerupse Duma.
- Mi-a spus el. Şi, mai târziu, s-au convins şi ceilalţi... V-aş ruga să-mi mai daţi o ţigară, adăugă întorcându-se stânjenit către Protopopescu.
Cu un aer distrat, Protopopescu îi întinse tabachera şi bricheta. Duma închise dosarul, îşi încrucişa braţele deasupra lui şi-şi ridică încet ochii.
- Ascultă-mă, Biriş, începu. Suntem prieteni şi vreau să te scap din încurcătura în care te-ai băgat singur. Dar nu te pot scăpa decât cu concursul dumitale. Viziru a fugit cu o seamă de documente secrete, ceea ce înseamnă că fuga era premeditată. Eraţi foarte buni prieteni. Deci, nu se poate să nu fi discutat împreună pregătirea fugii. Dovadă că două luni după dezertarea lui, ai încercat şi dumneata să treci clandestin frontiera. Lucrurile sunt clare. Zadarnic încerci să te ascunzi. în interesul dumitale, povesteşte-ne tot ce ştii: cu cine vă întâlneaţi şi cum aţi lucrat? ...
Biriş îl ascultase cu neaşteptată seninătate, fumând. îşi privea necontenit mâinile, să vadă dacă vor reîncepe să tremure. Dar, fără să înţeleagă prin ce miracol, tremurul încetase deodată; nici măcar nu-şi dăduse seama când încetase. îşi privea acum mâinile şi un sentiment de siguranţă şi orgoliu îi pătrundea pe încetul întreaga fiinţă.
- Nu ştiu dacă mă veţi crede, începu el cu o voce fermă, dar lucrurile stau aşa. Eu ghicisem de mult că Viziru vrea să plece din ţară, ca s-o caute pe Ileana. Nu-mi spusese nimic, dar ghicisem. Ne întâlneam foarte des în ultima vreme, şi-mi dădea mereu bani; îmi dădea dolari, franci elveţieni şi aur. îmi spunea să-i păstrez, căci într-o zi voi avea nevoie. Apoi, câteva zile înainte de a pleca la Praga, mi-a spus că el nu se va mai întoarce şi m-a întrebat ce-am de gând să fac eu, dacă nu vreau să plec şi eu la Paris. I-am răspuns că aş pleca bucuros, pentru că nu mai am nimic de făcut în ţară; cât timp eram profesor, mă simţeam legat de ceva, existenţa mea socială avea un sens. Acum, dacă pleca şi el, eram condamnat să mor de foame; adică, mai precis, de tuberculoză, căci, după cum ştiţi, tuberculoza e o boală capitalistă: ca să scapi de ea, trebuie să te supraalimentezi. Viziru părea foarte mulţumit că eram hotărât să plec. Mi-a spus că, în principiu, trecerea frontierei era deja aranjată, că un grup întreg va trece în cursul toamnei, şi că va trebui să fiu gata de plecare începând din octombrie.
Se opri, ca să mai tragă o dată din ţigară. Duma îşi oprise în treacăt privirile asupra lui Protopopescu, apoi începu să-şi mişte încet degetele pe dosar.
- Cine mai era în grup? întrebă el.

- Nu ştiu. Nu mi-a spus nici un alt nume. Mi-a spus doar să fiu gata de plecare, şi, cel mai târziu o săptămână după primirea cărţii poştale, să mă prezint în Aleea Alexandru din Arad şi să întreb de doctorul Vlad. Asta era tot...

- Ce fel de carte poştală? întrebă domnul Protopopescu. Ce scria acolo? Cine semna?

- Semnătura n-avea nici o importanţă, dar textul era cam aşa: Ne pregătim de culesul viilor şi te aşteptăm cu plăcere. Apoi, mai erau câteva fraze oarecare despre timp.

- De ce spui că semnătura n-avea importanţă? îl întrerupse domnul Protopopescu. Cine semna?

- Vă dau cuvântul meu de onoare că era o semnătură indescifrabilă. Putea fi Popeanu, Popescu, Topescu, Ionescu... N-am putut descifra.

- Nu era cumva Pantelimon? întrebă Duma zâmbind, fixându-şi privirile în ochii lui.

Biriş păli. In acea clipă simţi din nou că începe să tremure şi trase cu sete din ţigară.

- Nu, nu era, rosti el târziu cu o voce gâtuită.

- Atunci, de unde ştii de Pantelimon? continuă Duma. Ce ştii despre el?

- Nu ştiu nimic. Viziru îmi spusese că de trecerea acestui grup se ocupă unul Pantelimon. Atât.

- Cum arată acest Pantelimon? reluă Duma. Unde te întâlneai cu el?

- Nu m-am întâlnit niciodată. Credeam că-l voiu întâlni la Arad...

- Adu-ţi bine aminte, stărui Duma continuând să zâmbească. E în interesul dumitale.

- Vă dau cuvântul meu de onoare, începu Biriş.

- Bine, poate îţi aduci aminte mai târziu, interveni domnul Protopopescu. Deocamdată, spune-ne ce mesaj trebuia să duci la Paris. Vorbeai adineauri de un mesaj din labirint. La ce se referea acest mesaj?

Biriş întoarse capul şi-l privi lung, parcă ar fi încercat să ghicească dacă domnul Protopopescu glumea sau vorbea serios.

- V-am spus că era doar o formulă de-a noastră. Mă trimisese odată Ştefan cu un mesaj către Ileana. îi spunea că se simţise pierdut ca într-un labirint, dar că, totuşi, nu se lăsase doborât de descurajare şi până la urmă, descoperise că se poate ieşi din labirint. Dar nu sunt sigur că acesta era exact conţinutul mesajului către Ileana, pentru că eram cam bolnav în ziua aceea, când îmi povestea el toate lucrurile acestea; tocmai avusesem o hemoragie...

- Când s-a petrecut asta? întrebă Duma.

- Oh, de mult, exclamă Biriş zâmbind. înainte de potop. înainte de război. Prin 1938,1939; nu mai mi-aduc nici eu aminte... Acesta era mesajul din labirint, adăugă văzând că ceilalţi doi îl privesc intens, aşteptând să continue.

Domnul Protopopescu clătină încet din cap şi-şi plescăi de mai multe ori limba, ca şi cum ar fi vrut să scape de un gust amar pe care l-ar fi descoperit deodată în gură.

- Să-ţi spunem noi ce înseamnă mesajul din labirint, începu el. Grupul de la Paris pretinde că în Munţii Carpaţi s-ar fi organizat o rezistenţă armată, pe care guvernul nu o va putea niciodată anihila... Nu o va putea anihila, continuă el după o pauză, pentru că locurile unde se ascund partizanii ar fi tot atât de greu de cucerit ca un labirint... Iar mesajul pe care-l aşteaptă prin dumneata trebuia să le dea amănunte precise asupra acestei rezistenţe armate din munţi...

Biriş începu să râdă.

- E absurd! exclamă el ridicând din umeri. Vă dau cuvântul meu de onoare că nu este nimic altceva decât o expresie pe care o cunoaştem numai noi doi. Era mesajul pe care-l adresa Ştefan, prin mine, Ilenei. Dar asta se întâmpla demult, înainte de război. Probabil că nici Viziru nu-şi mai aduce aminte ce-i spusese atunci, prin 1938-l939...

- Să-ţi amintim noi ce conţinut trebuia să aibă mesagiul, reluă domnul Protopopescu. Era în legătură cu rezistenţa organizată de Pantelimon...

- E absurd! repetă Biriş după ce trase cu sete din ţigară. Habar n-am cine e Pantelimon! Iar în ceea ce priveşte rezistenţa armată, atât eu cât şi Viziru eram de acord că ar fi cea mai mare prostie să se organizeze aşa ceva. Dacă aş fi vrut să ajung la Paris, aş fi vrut mai ales ca să pot spune tot ce cred eu despre rezistenţă şi celelalte...

- Cam ce voiai să spui? întrebă Duma reîncepând să se joace cu degetele pe dosar.

- Ce cred că ştiţi şi dumneavoastră. Că ar fi cea mai mare prostie. Că nu e numai absurd, dar de-a dreptul criminal să îndemni oamenii la rezistenţă armată. Dimpotrivă, grupul de la Paris ar fi trebuit să explice occidentalilor că au pierdut definitiv această parte a Europei şi că au pierdut-o exclusiv datorită politicii lor. Nu sovieticii au ocupat Europa până la Stettin şi Adriatică; Aliaţii i-au invitat să se instaleze în această jumătate a Europei. La Teheran, preşedintele Roosevelt nu ne-a întrebat nici pe noi, nici pe cehi sau polonezi, dacă ne place să fim ocupaţi şi educaţi de sovietici. A făcut-o din propria lui iniţiativă, fără să întrebe pe nimeni. Cu ce drept ne îndeamnă acum americanii la rezistenţă? Ei ne-au oferit plocon Rusiei. Foarte bine. Să tragă acum concluziile: au pierdut peste o sută de milioane de europeni, care, mâine, vor lupta împotriva lor şi vor lupta bine. Grupul de la Paris ar trebui să explice asta occidentalilor. Şi ar trebui să le mai spună şi altceva: să le spună că de-abia de acum înainte va fi cu adevărat frumos, căci în curând va veni şi rândul lor. Să nu-i lase să spere că vor scăpa, că vor putea continua să trăiască în tihnă

şi capitalism numai pentru că au sacrificat o sută de milioane de europeni. Să le amintească mereu că în curând va veni şi rândul lor.

- E foarte interesant, îl întrerupse domnul Protopopescu. Şi ce spunea Viziru?

- Era de perfect acord cu mine.

- Atunci de ce-a fugit cu documentele? îl întrerupse Duma. Pentru că suntem prieteni, pot să-ţi spun că erau acte privitoare la datoriile de război şi la acordurile economice cu Sovietele. Ţi se pare că nu sunt destul de importante?

Biriş înălţă din umeri.

- Să lăsăm asta, interveni din nou domnul Protopopescu. Ce legături ai la Paris? Pe cine cunoşti?

- în afară de Viziru şi conu' Mişu, nu cunosc pe nimeni.

Domnul Protopopescu îşi opri o clipă privirile în ochii lui Duma, apoi zâmbi.

- Weismann cunoaşte foarte multă lume, spuse. Ar putea fi interesant... Se ridică din fotoliu şi-i întinse grăbit mâna.

- îţi dăm timp să te mai gândeşti, spuse. Poate îţi aminteşti de mesajul lui Pantelimon. Atunci te trimitem la Paris cu wagons-lits. Te trimitem ca pe Viziru, adăugă zâmbind.

De obicei îl chemau la interogatoriu pe la trei dimineaţa. Agentul se pleca asupra lui şi-l scutura de umăr.

- Poftiţi sus, îi spunea.

Îl găsea întotdeauna pe Duma aşezat la birou, cu un dosar deschis în faţa lui. Nu se mai ridica să-l întâmpine şi să-i strângă mâna. Aproape că nu-l privea. Biriş rămânea în faţa biroului, în picioare, încercând să ghicească prima întrebare. Oare va fi: „Când l-ai văzut ultima dată pe Weismann?" Sau: „Ce ţi-a spus Viziru înainte de plecarea la Praga?" De obicei, Duma începea cu una din aceste întrebări, ca să ajungă apoi la întâlnirile cu Pantelimon şi la conţinutul mesajului pe care trebuia să-l transmită. La răstimpuri îl întrerupea ca să-i citească pasaje din declaraţiile precedente, pe care le răsfoia necontenit în timp ce-l asculta. Când vedea că tăcerea se prelungeşte, ridica încet capul din dosar.

- Spune, spune înainte, că te ascult...

De la al doilea interogatoriu, Biriş învăţase cum trebuie să povestească. Povestea îndeosebi ce-ar fi avut de gând să facă la Paris. I se părea că era singurul lucra care-l interesa pe Duma. Ascultându-l vorbindu-i despre Saint Germain des Preş şi cafeneaua „Deux Magots", Duma înceta să răsfoiască dosarul şi, ridicând încet ochii din hârtii, parcă se trezea.

- Cunoşti bine Parisul? l-a întrebat odată.

- Numai din renume şi literatură. N-am fost niciodată la Paris.

- Eu am fost. E foarte frumos...

În picioare, în faţa biroului, trecându-şi la răstimpuri palma pe creştetul capului, Biriş povestea.

- Mi-ar fi plăcut să mă duc la „Deux Magots" pe la apusul soarelui, când am auzit că se adună existenţialiştii. Mi-ar fi plăcut să intru cu ei în vorbă, numai aşa, ca să le stric cheful. De ce nu poftiţi pe la noi, pe după cortină, să vedeţi cum se pune „le probleme du choix" şi ce se mai întâmplă cu „le probleme de la liberte", le-aş fi spus. De ce nu veniţi pe la noi, să faceţi cunoştinţă cu adevăratul „moment istoric"?... Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu ei, şi la urmă să le strâng mâna cu căldură şi să le spun: Când veţi fi în vagonul de vite, cu direcţia câmpurile de muncă progresiste, sau în faţa plutonului de execuţie, să vă amintiţi ce vă spuneam astă-seară...

- Biriş! îl întrerupea Duma încruntându-şi uşor sprâncenele. Dumneata eşti nebun!...

- Nu, spunea Biriş zâmbind, nu sunt. Pentru că n-aş fi avut curajul să le

spun asta. Sunt prea laş. îţi spun asta doar dumitale, pentru că suntem prieteni. La Paris, m-aş fi mulţumit să discut filosofie. Obsesia mea e filosofia. Şi acum îmi dau seama de ce: pentru că sunt laş, mi-e frică de viaţă. Nu numai de viaţă: mi-e frică de tot. Ai văzut cum tremuram când m-aţi adus pentru prima dată la anchetă. Tremuram de frică. Groaza mea e că o să mă bateţi, o să mă torturaţi...

- Nu-ţi fie frică, îl întrerupse Duma. N-o să-ţi facem nimic. Şi dacă vrei, te trimitem la Paris. Dar să fii cinstit cu noi, să ne spui tot ce ştii...

- Dacă nu-i faceţi nimic coanei Viorica şi mă asiguraţi că nu mă bateţi, şi-mi daţi ţigări, vă spun tot... Dar acum, lasă-mă să-ţi vorbesc de Paris. Am văzut o fotografie din Saint Germain des Preş. Mi-ar fi plăcut să mă plimb serile şi să întâlnesc existenţialişti...

Vorbea aşa mult timp, până îl întrerupea Duma. Vorbea despre Paris, despre tot ce i-ar fi plăcut să facă acolo, despre discuţiile cu filosofii, oprindu-se doar ca să ceară ţigări, fumându-le cu sete, înecându-se, tuşind, cerând voie să se aşeze pe scaun - până ce descoperea că stenografa îl privea pe jumătate adormită, cu mâinile pe genunchi, şi blocul închis în faţa ei; şi atunci se întorcea spre Duma şi-l întreba, dezamăgit: - Vasăzică nu vă mai interesează ce spun? Nu mai înregistraţi comentariile mele?...

Duma clătina încet din cap, imitându-l, fără să vrea, pe domnul Protopopescu.

- Ne leagă o veche prietenie şi vreau să te scap, spunea el după o pauză. De o jumătate de ceas vorbeşti prostii. A zecea parte din ce-ai spus până acum ar fi de ajuns ca să te condamne pe viaţă...

- Dar lasă-mi timp să mă contrazic, îl întrerupea Biriş, redevenind dintr-o dată nervos. Ţi-am spus că sunt laş, că n-am curajul de a-mi apăra până la urmă punctul meu de vedere. Eu sunt profesor de filosofie. Pot schimba punctele de vedere, le pot schimba de la o clipă la alta...

- Poate mâine ai să fii inspirat, spunea Duma apăsând pe buton ca să cheme agentul. încearcă şi aminteşte-ţi de Pantelimon. Şi mai aminteşte-ţi un lucru: că nici răbdarea noastră nu e fără sfârşit...

Într-o noapte se trezi cu Bursuc lângă el. Era îmbrăcat civil şi se aşezase pe un scaun la capătul patului.

- Ce mi-aţi făcut? izbucni Bursuc. în ce m-aţi băgat?

Biriş se frecă la ochi, apoi îşi roti privirile în jurul camerei. Erau singuri.

- Unde e dactilografa, întrebă el. Vreau să fac declaraţii importante...

- Am venit să te scap, îl întrerupse Bursuc aprinzându-şi o ţigară. Suntem numai noi doi. Nu uita că sunt călugăr şi am puterea Sfântului Duh asupra mea. Am venit să te întăresc sufleteşte...

Îi întinse pachetul cu ţigări. Biriş îşi alese una, începu s-o răsucească între degete, apoi o apropie de nări şi o mirosi.

- Curios, spuse. Parcă n-aş mai avea poftă să fumez. Cât e ceasul? întrebă el după o pauză.

- Aproape două. Mi-a spus Duma că pot rămâne cât vreau. în noaptea asta n-au să te ia la interogatoriu. Au să se mulţumească cu ce le-oi spune eu. Am venit să te scap... Eşti un mare naiv, adăugă zâmbind. Ce te-ai apucat să le faci teorii politice despre rezistenţă, şi Occident, şi comunism, şi toate prostiile alea? Pe ei îi interesează un singur lucru: să le spui ce ştii despre Viziru şi Pantelimon. Spune-le, nene! Că dacă nu le spui tu, o să le

spună alţii, şi ei tot au să afle. Au pus mâna pe toată reţeaua de la Arad. Ştiu mai mult decât bănuieşti tu...

- Cât spuneai că e ceasul? îl întrerupse Biriş.

- Două! făcu Bursuc ridicându-se brusc de pe scaun.

- E curios. Parcă nu-mi dau seama de timp; parcă n-ar mai trece timpul...

- Biriş, spuse Bursuc începând să se plimbe prin cameră, eu am venit să te scap. Ăştia ştiu tot despre Viziru şi Pantelimon. Să nu crezi că trădezi pe cineva dacă spui şi tu ce ştii. După asta, îţi dau drumul şi te trimit cu wagons-lits la Paris...

- La existenţialişti, îl întrerupse Biriş învârtindu-şi din nou ţigara şi apropiind-o de nări. Are să fie frumos. îmi povestea Viziru de un hotel în Saint Germain des Preş. O să discutăm filosofie...

- Ăştia vor doar să te pună la încercare, continuă Bursuc, să vadă dacă eşti om de încredere şi de cuvânt. Apoi te trimit la Paris. O să-ţi spună să lucrezi

pentru ei. Spune-le că ai să lucrezi. Ce te costă? Spune-le tot ce-ţi cer ei. Odată ajuns la Paris, faci ce vrei...

- Dar coana Viorica rămâne aici, făcu Biriş tulburându-se deodată. Ostatică în mâna lor... A aflat ceva?

- Nu, nu i-au spus nimic. Dar să ştii că au făcut descindere, ţi-au cotrobăit printre hârtii...

Biriş tăcu câtva timp, visător.

- Bursuc, vorbi el deodată, eu sunt un om pierdut. Eu nu merit să mai trăiesc. N-am nici un fel de demnitate. Sunt un laş. De frică, am spus tot ce-am ştiut. Le-am spus de Ileana şi Ştefan chiar înainte de a mă ameninţa ei. Le-am spus tot ce ştiam, sperând că-mi vor da drumul. Sunt un laş.

- Ai fost imprudent, continuă Bursuc. Ai făcut declaraţii politice contra guvernului.

- E adevărat. Am greşit. Simţeam prea multă ură în mine: ura omului slab. Am vorbit cu ură împotriva occidentalilor, pentru că ne-au abandonat. A fost o greşeală. Ar fi trebuit să-mi dau silinţa să-i înţeleg şi pe ei. Toţi ar fi făcut la fel. Când e vorba să te salvezi pe tine, nu te mai gândeşti la altul; îl sacrifici, pur şi simplu. Aşa a fost de când lumea. îmi pare rău, acum, de tot ce-am spus...

- Ai spus o sumă de prostii, îl întrerupse Bursuc. Te orbea ura.

-... Dacă aş ajunge acum la Paris, continuă Biriş, aş vrea să le spun altceva. Aş vrea să le duc un fel de mesaj de dragoste şi de despărţire. Ceva cam în felul acesta: *Ave, Occidens,* noi, cei dincolo de Cortină, noi, *morituri te salutantl...* Cum ai putea spune asta în latineşte: „noi, cei de dincolo de Cortină". Tu ai făcut teologia, ştii mai bine ca mine latineşte. *Salve Occidens, morituri te salutantl* Ar fi fost frumos să ajung la Paris şi să le spun asta. Să ştie şi ei că, deşi ne-au condamnat la moarte, noi, ăştia de pe aici, proştii şi săracii, noi tot îi iubim şi îi venerăm. Căci acolo e Occidentul. Acolo apune soarele. Acolo e adevăratul crepuscul şi e mai frumos ca pe la noi. Numai acolo, în Apus, lumea îşi dă seama că moare. De aceea, în Apus, oamenii iubesc Istoria; pentru că ea le aminteşte necontenit că oamenii sunt muritori, că civilizaţiile sunt muritoare. Noi, cei

de pe aici, nu prea avem motive să iubim Istoria. De ce-am iubi-o? Zece secole, Istoria a însemnat pentru noi năvălirile barbare, alte cinci secole a însemnat teroarea turcească, şi acum, pentru nu ştiu câte alte secole, Istoria va însemna Rusia Sovietică...

- Biriş, îi strigă Bursuc, începi să aiurezi. Şi eu îţi vreau binele. Eu vreau să te scap.

- Cum se spune pe latineşte „noi, cei de dincolo de Cortina de fier"? *Qui incolunt... post parietem ferreuml...*

- Nu ştiu cum se spune! răspunse mâniat Bursuc. Eu am venit aici ca să vorbesc serios cu tine...

- Mi-ar fi plăcut, totuşi, să le transmit un mesaj în latineşte, continuă Biriş visător. Occidentalii sunt oameni culţi. La Paris, la Oxford şi la Cambridge, se vorbeşte încă latineşte. *Ave Occidens,* noi orientalii, *morituri te salutantl... Nos qui habitant intra saeptaferrea...* sau: *qui habitant intra cancellosferreos... morituri te salutantl...* Ar fi fost frumos...

- Ai fost un prost, îl întrerupse Bursuc. Te-ai băgat în chestia asta din prostie. Dacă voiai să fugi, de ce nu mi-ai spus? Te-ai luat după Viziru...

- ... Toate acestea din cauză că mi-a fost frică şi am fost laş, continuă Biriş. Mi-e frică să nu mă bată...

Bursuc se aşeză pe scaun şi oftă.

- Mi-au făgăduit că n-au să-ţi facă nimic dacă le aduc declaraţia ta cu Pantelimon. Haide s-o facem împreună. Cum zici că arată individul?...

Biriş închisese ochii şi Bursuc aşteptă câtva timp, crezând că încearcă să-şi amintească. Dar, văzând că tăcerea se prelungeşte, întinse mâna şi-l scutură.

- Ce, ai adormit? îl întrebă enervat.

Biriş îl privi lung şi-şi trecu mâna peste ochi.

- Cât e ceasul? întrebă în şoaptă. E curios că nu-mi mai dau deloc seama de timp. Cred că sunt foarte obosit...

- Bine! făcu Bursuc ridicându-se brusc de pe scaun. Să nu spui că n-am încercat să te scap. Eu mă spăl pe mâini. Tu faci ce vrei. Dacă vrei să devii martir al rezistenţei, n-ai decât. Dar dacă ne vom mai întâlni vreodată, să nu te plângi...

- Unde crezi că ne-am mai putea întâlni? întrebă zâmbind Biriş. Tu crezi că Raiul există? Mi-ar place să ne reîntâlnim, la umbra unui crin, în Paradis... Păcat că nu există, adăugă întristat.

- Spune-le, omule, cine e Pantelimon! strigă exasperat Bursuc.

- Vorbeai adineauri de martiri, continuă Biriş. Mi-ar fi plăcut să pot fi şi eu martir. Nu de altceva, ci aşa, ca să protestez împotriva destinului. Mi-ar fi plăcut să pot avea credinţa martirilor creştini. Să fiu un Sfânt Sebastian. Dar sunt prea laş. Numai ideea suferinţei fizice mă înspăimântă. Am auzit că te bat la tălpi. Când mă gândesc, încep să tremur... Daca aş avea credinţă,m-aş ruga. Poate că rugăciunea te ajută să suporţi durerea fizică. Tu nu mă poţi întări cu ceva? Nu-mi poţi da vreo rugăciune ca să nu-mi fie frică?... îţi jur că dacă nu mi-ar fi frică, aş spune tot ce gândesc, oricui şi în orice împrejurare. Dar aşa cum sunt, laş, mă contrazic mereu. Dă-mi tu o rugăciune care să mă întărească...

- Nu folosesc la nimic rugăciunile, dacă n-ai credinţă, făcu Bursuc cu

amărăciune. Trebuie să ai mare credinţă şi atunci te întăreşte Dumnezeu. Dar

tu nu ai nevoie de asta. Tu spune doar cine e Pantelimon şi scapi. Spune cum îl cheamă, pe numele lui adevărat.

- Pantelimon! exclamă Biriş zâmbind. Numele tău e legiune!... Bursuc îl privi lung, apoi se îndreptă spre uşă.

- Bine, îi mai spuse. Eu mi-am făcut datoria şi acum mă spăl pe mâini. Fiecare cu păcatul lui...

Într-una din nopţile următoare avu acest vis: i se părea că se află pe un vapor, într-o noapte de Paşti, şi că ţine în mână o lumânare aprinsă. I se părea că flacăra creşte şi se înalţă tot mai sus, ca un fir subţire de lumină, şi ridică ochii s-o urmărească; flacăra se înălţa până la cer, şi-l străpungea. îşi dădu capul pe spate ca să poată privi mai bine. Sus de tot, acolo unde lumina atingea cerul, i se păru că zăreşte o figură strălucitoare. „Fără îndoială că e Dumnezeu sau Iisus Christos", îşi spuse - şi se trezi emoţionat, cu o neînţeleasă fericire în suflet. Cineva îi ştergea faţa cu o cârpă udă. în clipa următoare înţelese: am avut hemoragie în somn! Cârpa era roşie şi începu să simtă gustul de sânge în gură. Dar nu simţea nevoia să scuipe.

- Ce zici, doctore? auzi glasul lui Duma. Cum explici?...

- Depinde ce i-aţi făcut, vorbi cineva din spatele lui, pe care Biriş nu-l putea vedea. Depinde dacă a fost la cald sau la fierbinte...

- N-a fost nici măcar la căldicel, domnu'doctor, auzi o altă voce care parcă venea direct din perete. Doar ce l-am întins, c-a şi început să sângere...

- Exagerezi, spuse doctorul. Probabil că i-ai dat totuşi câteva palme zdravene şi l-ai ameţit...

- Numai la tălpi, domnu'doctor. Pe copiii mei că nu l-am atins decât la tălpi şi a şi început să sângere...

- A strigat? întrebă Duma. A spus ceva?

- N-a zis nici pâs, domnule inspector. După ce l-am atins de două ori, m-am uitat la el să văd ce face. închisese ochii şi parcă zâmbea. Dar era moale...

- Leşinase, vorbi doctorul. Atunci, probabil că n-o mai duce mult... De altfel, i-am văzut radiografiile. Are nişte caverne cât pumnul.

- Asta nu înseamnă nimic, îl întrerupse Duma. Au mai trecut tuberculoşi pe-aici şi nu leşinau. Unii păreau chiar mai rezistenţi decât cei zdraveni, sănătoşi... în cât timp îşi face efectul injecţia? întrebă coborând glasul.

- Ar fi trebuit să-şi facă deja efectul... Dar dacă vreţi să fiţi siguri că nu moare, ar fi bine să-l lăsaţi în noaptea asta. încercaţi din nou, mâine.

- Imposibil. Sunt dispoziţii speciale. Mai fă-i o injecţie, să reziste, şi după aceea încercăm sistemul alternativ...

Biriş îl văzu apropiindu-se cu seringa şi zâmbi.

- Cum te simţi? îl întrebă doctorul începând să-i frece braţul cu o vată îmbibată în alcool.

- Mulţumesc, bine.

Apoi aşteptă să simtă împunsătura acului. Dar doctorul îşi golise deja seringa, smulsese acul printr-o smuci tură şi acum freca din nou locul cu vata înmuiată în alcool. Biriş îl privea uluit. „Când Dumnezeu mi-a făcut injecţia? se întrebă. Adineauri era cu seringa în mână..."

- Cum te simţi? îl întrebă Duma apropiindu-se de pat.

- Mulţumesc, mă simt foarte bine. Mi-e puţin frig la picioare...

- Trebuie să-l încalţi, se adresă doctorul cuiva de lângă perete. Aşteptaţi un sfert de ceas şi pe urmă începeţi...

Duma îi puse mâna pe frunte. Biriş simţi o căldură stranie pătrunzându-i în tot corpul, o căldură înmuiată în simpatie, care-l făcu aproape să lăcrimeze.

- N-o să mă bateţi? întrebă el zâmbind.

- Ţi-am spus că ne leagă o veche prietenie...

- Să nu mă bateţi, că spun tot ce ştiu, îl întrerupse Biriş. Am fost prieteni. Nu înţeleg de ce nu vrei să mă crezi...

Duma îl privi lung, încercând să zâmbească.

- Biriş, vorbi el târziu, am primit dispoziţii speciale. Ar fi mai bine să ne spui conţinutul mesajului. Ştim că ai avut legături cu Pantelimon. Au declarat-o atâţia martori...

Biriş oftă, deznădăjduit.

- Dacă nu mă bateţi, vă spun tot ce vreţi voi. Dar nu-] cunosc pe Pantelimon. Dacă vreţi, vă descriu un om, aşa, la întâmplare, şi voi spune că e Pantelimon, şi semnez declaraţia. Dar îţi jur că nu-l cunosc...

Duma se retrase încet, fără să mai adauge ceva. Biriş încercă să se ridice, dar abia atunci îşi dădu seama că e legat de pat cu curele.

- Să nu mă bateţi! strigă el cu o voce neaşteptat de ascuţită.

Apoi aşteptă. Auzi câţiva paşi, depărtându-se, şi auzi uşa care se închidea. Atunci văzu plecându-se deasupra lui o figură care i se părea cunoscută, un bărbat zdravăn, oacheş, cu o mustaţă groasă, neagră, care aproape îi acoperea buza de sus.

- Spuneţi, domnule profesor, spuneţi ceva!... îl rugă el. Că am ordin să vă aplic alternativa...

- Care alternativă? întrebă Biriş.

- Am copii, stărui celălalt. Spuneţi ceva! Dacă ştiţi, spuneţi ceva. Că v-a rugat şi domnul inspector, are şi el ordin... Vă rog ca pe Dumnezeu! Am cinci copii...

Îl privea, şi-şi ştergea la răstimpuri fruntea cu o batistă colorată.

- Care alternativă? întrebă din nou Biriş.

Omul zâmbi încurcat, apoi îşi frecă amândouă mâinile de batistă şi o vârî repede în buzunar. Se plecă spre Biriş şi figura i se înăspri deodată.

- Spune! grijania şi Dumnezeii tăi de profesor, şuieră el printre dinţi, spune ceva, că dacă nu, ai să mori sub fierul roşu şi o să te am toată viaţa pe suflet!...

- Să nu mă baţi! strigă speriat Biriş.

Exasperat, omul ridică palma - şi în clipa următoare Biriş regăsi vaporul care înainta în noaptea de Paşti. Strângea din nou, cu emoţie, lumânarea aprinsă, o strângea în amândouă mâinile, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu i-o smulgă cineva. în jurul lui, cât putea zări pe puntea vaporului, se aflau

oameni îngenuncheaţi, cu lumânări aprinse. Biriş aşteptă câteva clipe să se înalţe flacăra. Dar limba de foc pâlpâia, şovăind, începea să se înalţe, transformându-se într-un fir de lumină, apoi se micşora din nou, tremurând, parcă ameninţând să se stingă. Vaporul înainta tot mai repede în noapte şi lui Biriş începu să-i fie teamă că firul de lumină nu va mai izbuti să se înalţe până în bolta cerului, spărgând-o. O mare tristeţe îl copleşi deodată, şi începu să se roage, privind emoţionat flacăra. Târziu, pe neaşteptate, lumina izbucni dintr-o dată, şi Biriş îşi dădu fericit capul pe spate ca s-o poată urmări cum se înalţă. O văzu atingând cerul şi în clipa următoare zări din nou figura strălucitoare, aurie, care parcă îl aştepta acolo, în spărtura de lumină. „E Dumnezeu!", îşi spuse, mirându-se că mai poate gândi în beatitudinea fără seamăn în care se cufunda, pierzându-se.

- Ce i-ai făcut, Bârsane? auzi atunci o voce cunoscută. Are în el trei doze de ulei camforat şi trei de stricnina. Cum dracu' a mai putut leşina?

- Nici nu l-am atins, domnu'doctor! vorbi omul de lângă perete.

„Vasăzică, îl cheamă Bârsan, se trezi Biriş gândind, şi zâmbi. Are cinci copii. Şi ca să le poată da ceai cu pâine neagră în fiecare dimineaţă, Bârsan trebuie să bată la tălpi şi să ardă cu fierul roşu. Dar nu le poate da decât ceai cu pâine neagră..." De milă, ochii i se înlăcrimară şi începu să clipească des, ca să-i limpezească. Ar fi vrut să se ridice şi să-l privească, dar simţea curelele de-a lungul trupului.

- Ce-are, doctore? auzi vocea lui Duma. De ce leşină?

- *Consolamentum,* spuse Biriş zâmbind. Ai învăţat la Universitate, nu-ţi mai aduci aminte? *Consolamentum...* Albigensii...

Duma se apropie repede de el şi-l privi adânc.

- Eu n-am făcut filosofia, spuse cu o voce, i se păru lui Biriş, înecată de tristeţe.

- întreabă-l pe Bursuc. Are să-ţi explice el... E teolog...

- Ai simţit ceva? ai suferit? îl întrebă Duma după o lungă tăcere.

- Nu cred că am suferit. Nu-mi aduc aminte...

Duma continua să-l privească în ochi, aşteptând parcă să mai adauge ceva. Apoi îi puse mâna pe frunte.

- Lăsaţi-l, spuse el târziu. Mă duc sus să telefonez... Biriş asculta paşii doctorului îndreptându-se spre uşă.

- Nu cred c-o mai duce mult, îl auzi şoptind din prag. Ar trebui să-l vadă un specialist...

De foarte multe zile nu-l mai chemaseră la interogatoriu, dar Biriş nu izbutea să-şi amintească precis câte zile trecuseră. Când se trezea, întreba deodată: - Cât e ceasul? Nu primea întotdeauna răspuns. Adesea se trezea singur în cameră, şi atunci îi era frică şi închidea repede ochii ca să regăsească beatitudinea visului. Vaporul înainta în aceeaşi noapte fără început şi fără sfârşit, dar luminile se împuţinaseră şi Biriş nu regăsea întotdeauna lumânarea aprinsă în mâinile lui. Odată, rămăsese mult timp pe punte, încercând să înţeleagă ce se întâmplă cu el, cum de a ajuns pe acest vapor şi încotro călătoreşte. începu să se plimbe, dar întunericul era atât de compact încât foarte curând renunţă şi rămase pe loc. Auzea doar zgomotul motoarelor şi al valurilor pe care le despica vaporul. I se făcu dor să revadă lumânările aprinse şi parcă dorul acesta ar fi fost de ajuns ca să

le aprindă, căci puntea întreagă începu deodată să se lumineze. Deschise ochii mari şi privi în jurul lui. Bârsan îngenunchease în faţa patului şi-l ruga, cu mâinile împreunate.

- Spuneţi, domnule profesor, că-mi rămân copiii pe drumuri! Ca pe un Dumnezeu vă rog! Am cinci copii...

Fără să-şi dea seama, Biriş începuse să plângă. Cineva trebuia întotdeauna să plătească, înţelese el, şi de data aceasta va plăti Bârsan. Ca să poată cunoaşte el beatitudinea, suferă Bârsan. îl cuprinse o nesfârşită milă şi, printre lacrimi, zâmbi.

- Bârsane, şopti, nu-ţi fie frică de Dumnezeu. N-o să ne facă nimic. Toţi mergem la Paris...

- Vă rog ca pe un Dumnezeu, domnule profesor, continuă Bârsan fără să se ridice din genunchi. Spuneţi!...

- Ce trebuie să spun? întrebă Biriş făcând un efort să se trezească.

- C-aţi primit ordin: cuprinsul mesajului. Scap şi eu, scăpaţi şi dumneavoastră...

Biriş îl privi lung, tulburat.

- Dacă scapi tu, Bârsane, am să spun. O spun numai pentru tine. Anunţă pe Duma că spun tot. Să aducă stenografa, că vă spun tot...

Apoi închise ochii şi începu să aştepte. Târziu, auzi foarte aproape de el vocea lui Duma.

- Ar fi fost mai bine dacă te-ai fi hotărât mai demult. Nu mai sufereai...

- Aţi adus stenografa? întrebă Biriş fără să deschisă ochii.

- E aici, lângă mine. Poţi să începi...

- Vă rog să notaţi că o fac numai pentru Bârsan, ca să scape el...
Aşteptă câtva timp, cu ochii închişi, încruntându-se, parcă ar fi făcut un

suprem efort să-şi amintească, apoi începu brusc, cu o voce obosită, aproape înecată de deznădejde:

- *Pe-un picior de plai Pe-o gură de rai, Iată vin în cale*
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei... cu trei ciobănei... Cum e mai departe?

- Biriş! auzi el vocea aspră a lui Duma, îţi baţi joc de noi?

Biriş deschise ochii dar nu privi pe nimeni. îşi opri privirile în tavan.

- Nu. E foarte serios. O să vedeţi îndată de ce. E un limbaj cifrat. Aşa începe mesajul din labirint.

În celulă se făcu deodată tăcere.

- Amintiţi-mi ce urmează, făcu Biriş fără să-şi desprindă privirile din tavan, că e în legătură cu mesajul. E de la Munte.

- Dumneata ştii ce urmează? se adresă Duma stenografei.

- Cred că da, auzi Biriş vocea intimidată a fetei. Se apropie de pat şi începu să recite:

- *Mări se vorbiră Şi se sfătuiră*
Pe l-apus de soare Ca să mi-l omoare Pe cel moldovean Că-i mai ortoman, Şi-are oi mai multe Mândre şi cornute, Şi cai învăţaţi Şi câini mai bărbaţi...

După câtva timp, văzând că Biriş asculta cu ochii închişi, fără să scoată un cuvânt, Duma o întrerupse.

- Ţi-ai adus acum aminte? întrebă.

- Da. Să-l notaţi cu atenţie, căci s-ar putea să-l uit din nou. E un mesaj cifrat. A fost ales acest cifru tocmai pentru că e foarte simplu: îl cunoaşte toată lumea, îl învăţăm în şcoala primară.

- Fii mai explicit, îl întrerupse Duma.

- Acesta e mesajul. Se cântă la Munte, dar îl cunosc şi oamenii de pe vapor. Numai că pe vapor nu-l mai cântă nimeni...

- Biriş, îl întrerupse din nou Duma, e în interesul dumitale. Vorbeşte clar. Cui e adresat mesajul?

- E un mesaj cifrat, adică e pentru Paris. Acolo ajung toate mesajele. Le aduc vapoarele. Nu umblă decât noaptea, fără lumini, dar toate se îndreaptă spre Paris. Direcţia Apus. *Salve Occidensl*

- Eşti nebun! făcu Duma. îţi baţi joc de noi!...

- Aşa începe orice mesaj: *Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai...* Dar nu poţi să-l descifrezi dacă n-ai cheia. Şi cheia n-o găseşti decât pe vapor. Când te trezeşti pe vapor, înţelegi că mergi la Paris. Toţi vor să ajungă acolo, la umbra crinilor, la Paris. Şi atunci s-a inventat mesajul acesta, pe care-l cunosc şi copiii de şcoală primară; dar e un mesaj cifrat, e vorba de Paris...

- Cine l-a inventat? întrebă Duma.

- Pantelimon.

În odaie se făcu din nou o nefirească tăcere.

- Spune înainte, îl îndemnă Duma văzându-l că rămăsese nehotărât, cu gura întredeschisă. Cine e Pantelimon? Ce fel de om este? Descrie-l cât poţi mai precis.

- E un bărbat înalt, frumos, cu ochii negri, arzători. Parcă n-ar avea vârstă. Parcă n-ar fi om de pe la noi. Spun că e de la Munte. Când te apropii de el, înţelegi că e prea târziu. Nu-i mai poţi rezista; eşti al lui. Aşa s-a întâmplat cu toţi: o dată ce l-au întâlnit, nu s-au mai putut despărţi. Ne duce pe toţi la Paris...

Apoi tăcu, şi începu să aştepte.

- Bârsane, auzi deodată vocea lui Duma, altădată, când îl vezi că aiurează, să nu mai mă deranjezi degeaba...

Aşteptă din nou, şi când auzi uşa, deschise încet ochii, zâmbind. Bârsan se apropiase ameninţător de el.

- Pastele şi Dumnezeii tăi de profesor! începu, îţi baţi joc de mine ca să mă dea afară şi să-mi rămână copiii pe drumuri!... Dar lasă, aşteaptă, că scot eu untura din tine, grijania mă-tii tale de ofticos! Ai să mă ţii tu minte!...

Stolul de vrăbii zburase din nou, ţâşnind parcă chiar de sub balcon, împrăştiindu-se speriate cu un ciripit scurt, metalic, şi readunându-se în câteva clipe, la zece metri în faţa lui, pe zidul cimitirului. „Vara Sfântului Martin, se trezi Ştefan gândind. E absurd, e absurd, e absurd." Arborii negri, despuiaţi, păreau că sticlesc ca umeziţi de rouă în lumina clară, tare a crepusculului. Ştefan clipea necontenit din ochi. „E absurd! îşi repetă. Totul e absurd, fără absolut nici un sens."

- Poate că nu e adevărat, auzi vocea lui Weismann. Aşa s-a mai spus şi despre alţii. Ar trebui să...

Dar nu îndrăzni să-şi sfârşească fraza, ca şi cum i **s-^tr** fi revelat deodată cât e de ridicolă şi de zadarnică.

- Eu i-am spus, reîncepu el târziu. L-am avertizat să se ferească de Bursuc. Ştefan se depărtase de lângă uşa balconu'lui şi, trecând prin faţa biroului,

Îşi stinse ţigara în scrumiera aproape plină. Apoi se aşeză pe canapea şi-şi plecă privirile, lăsându-le să rătăcească peste desenele covorului.

- La început, când de-abia ne cunoşteam, îmi vorbea mereu de Partenie. Era obsedat de destinul lui Partenie. I se părea că Partenie presimte ceva şi de aceea se grăbeşte. Dacă într-adevăr a presimţit, a fost singurul om inteligent dintre noi toţi.

Pe neaşteptate, Mişu Weismann oftă şi, ridicându-se brusc din fotoliu, aproape sărind în picioare, ocoli de mai multe ori biroul, apoi se îndreptă hotărât spre balcon. Deschise larg uşa şi respiră adânc, pe nări, strângând din fălci cu o exasperată, copilărească furie. Vrăbiile trecură chiar atunci prin faţa ferestrelor, ciripind toate deodată, asurzitor, alungându-se, în zboruri scurte, dezordonate, către capătul străzii.

- Nu există nici Dumnezeu, nici dreptate, nu există nimic! exclamă Weismann. Nu există decât noroc. Nu trebuie să ai nimic altceva decât noroc. Cine n-are noroc, mai bine să nu se nască, sau să moară în faşă, să nu cunoască nimic...

Ştefan ridică ochii din covor şi, fără să-şi dea seama, zâmbi. îşi căută în buzunar pachetul cu ţigări.

- Dacă e aşa cum spui, neamul românesc ar fi făcut mai bine sa nu se nască, să moară în faşă. Tot neamul nostru e neam fără noroc...

- Nu mă gândeam la naţiuni, vorbi Weismann, fără să întoarcă capul, mă gândeam la oameni, la indivizi. Dacă n-ai noroc, degeaba te-ai născut. Tot nu te alegi cu nimic. Nu există nimic altceva în afară de noroc. Dacă ar fi existat Dumnezeu...

Dar se întrerupse din nou, cu un aer stânjenit, de parcă şi-ar fi dat seama, cu o clipă mai înainte de a rosti ireparabilul, că era gata să spună o prostie, şi se reîntoarse în mijlocul odăii. Se lăsă să alunece în fotoliu istovit, ca după un mare efort. Părea un alt om. Braţele lui scurte, mâinile puţin grase, pe care şi le freca de câte ori se pregătea să spună ceva care i se părea important, şi le aşezase acum cuviincioase pe genunchi.

- Şi, poate, totuşi, şopti el târziu, cu puţină teamă, dă Dumnezeu şi scapă... Totul depinde de ce fel de om o fi Pantelimon...

Ştefan înălţă din umeri, stăpânindu-şi anevoie nerăbdarea.

- E absurd! spuse. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş habar n-avea cine e Pantelimon. A fost o neghiobie când s-a pronunţat pentru prima dată numele Pantelimon în legătură cu trecerea frontierei. Imbecilul sau nemernicul care a făcut-o, o să aibă pe suflet zeci şi sute de vieţi nevinovate. Pantelimon nu se ocupă de asta. Asta e treaba altora...

Se ridică de pe canapea şi începu să se plimbe prin odaie.

- îl cunoşti? întrebă sfios Weismann.

- Nu. Şi sper că nu-l cunoaşte nimeni.

- Sper şi eu, făcu Weismann. Oamenii sunt indiscreţi... Ştefan se opri brusc în faţa lui şi-l privi lung.

- Vara Sfântului Martin, vorbi el deodată. Ce absurd! Tot încerc să-mi aduc aminte de ce-mi spusese odată Biriş, când abia ne cunoscusem. Dar este extraordinar cum pot uita...

- Era în legătură cu Vara Sfântului Martin? întrebă Weismann.

- Nu cred că era, dar nu sunt sigur. Nu-mi aduc aminte. Era curând după ce-l cunoscusem la Casa Peştera. Era în vara 1936, la Bucureşti. Îl întâlnisem pe bulevard, pe seară. îmi aduc aminte că fusese foarte cald în ziua aceea şi, cum nu-l cunoşteam încă bine, mi se păruse că era puţin băut. Dar nu era. Mi-a spus atunci o sumă de lucruri importante...

- în legătură cu Vara Sfântului Martin? stărui Weismann.

- Mi-e peste putinţă să-mi aduc aminte. Ce absurd!...

Începu din nou să se plimbe prin odaie. „Mamă! ce s-a întâmplat într-o Vară a Sfântului Martin?..." „Ce mi-o fi venit s-o întreb pe mama? se trezi el după câteva clipe. N-are nici o legătură una cu alta. Biriş n-a cunoscut-o. N-a cunoscut nici pe mama lui; sau mi se pare că a cunoscut-o, dar era prea mic când a murit, nu-şi mai amintea nimic de ea."

- Trebuie să-ţi spun ceva, începu Weismann cu oarecare teamă, după ce-şi privise pe furiş ceasul. Are să vină cineva, trebuie să sosească dintr-un moment într-altul...

„Nu m-am mai gândit de mult la ea, parcă aş fi uitat-o. Nu mă gândesc nici la bătrân. Mi-e frică să-mi amintesc de ei, tot încerc să mă agăţ de ceva viu, de ceva care va fi în viitor... E absurd..."

- Mă asculţi? continuă Weismann. Ţi-am spus că am întâlnit într-o seară, când eram cu prietenii la Vidrighin, o femeie foarte frumoasă, care spunea că te cunoaşte. Ea era doamna Wainwright, fosta domnişoară Zissu, adăugă după o scurtă ezitare.

- Stella Zissu? întrebă Ştefan oprindu-se în mijlocul încăperii şi întorcând capul spre el.

- Voiam să-ţi fac o surpriză. Dar nu ştiam... Nu aflasem de Biriş... Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, repetă după ce-şi privi încă o dată ceasul.

Poate ar fi mai bine să n-o primim. O să-i telefonez mâine şi-am să-i spun că ne-au luat nişte prieteni, cu maşina, de dimineaţă, şi că am avut o pană de motor, că nu ne-am întors decât după miezul nopţii...

- E interesant, spuse Ştefan. S-a măritat, deci.

- A avut noroc, continuă Weismann parcă cu invidie. A luat un milionar. Are apartament la Georges V, are maşină la scară... N-o putem primi, n-are să ne înţeleagă. Ce-i pasă ei de ce ne doare pe noi...

- Era foarte frumoasă, spuse Ştefan aşezându-se pe canapea. Şi a avut noroc.

- Era nerăbdătoare să te vadă. Spunea că te-a cunoscut la Lisabona, că a fost îndrăgostită de dumneata. E foarte indiscretă; a povestit tot. Erau acolo prietenii lui Vidrighin, oameni străini, şi ea le-a povestit tot. Le-a povestit cum te-au dezbrăcat englezii la piele, şi făcea mare haz. Le spunea: „Rămăsese gol, dar e un bărbat bine, are corp frumos..."

- Ar putea să ne spună multe, făcu Ştefan continuând să privească,

distrat, desenele covorului. Ştie foarte multe lucruri.

- Eu zic să n-o primim, stărui Weismann. O invităm altă dată. O să vadă că suntem trişti şi o să ne descoase. O să umple apoi Parisul... Dar, în sfârşit, adăugă el văzând că Ştefan tace, pe gânduri, facem cum vrei dumneata. Ea vine să te vadă pe dumneata. Spunea, şi erau toţi prietenii lui Vidrighin de faţă, că a fost un mare amor, că erai gata să faci nu ştiu ce nebunie pentru ea, că eraţi să fugiţi amândoi în America... Eu, care ştiu o seamă de lucruri despre dumneata, n-am crezut. Dar ceilalţi, prietenii lui Vidrighin...

- Sunt foarte curios s-o reîntâlnesc, spuse târziu Ştefan, zâmbind. Ne-ar putea fi de mare folos.

- Cum vrei, făcu Weismann privindu-şi încă o dată ceasul. Trebuie să sosească dintr-un minut la altul. Ar fi trebuit chiar să fie aici. Spunea că are să vină pe la patru jumătate, cinci fără un sfert. A cam întârziat...

În noaptea aceea se trezise deodată, cu o neînţeleasă fericire străbătându-i întreaga fiinţă. îşi simţea trupul robust şi odihnit, plesnind de sănătate, aşa cum nu şi-l mai simţise de foarte mulţi ani. Deschisese ochii şi întâlnise întunericul celulei, dar nu-i mai era frică. Sări din pat fără să şovăie, fără să se împleticească, şi chemă, în şoaptă: - Bârsan! Nu-i răspunse nimeni. „Se odihneşte", înţelese Biriş, şi zâmbi. „Doarme şi el ca oamenii, noaptea." Apoi îşi aminti brusc de mesaj, şi începu să tremure, emoţionat. S-ar putea să nu fie nimeni prin apropiere, şi-l va uita din nou. Se îndreptă bâjbâind, cu mâinile întinse prin întuneric, spre poartă. Când se trezise, ştiu că de aceea se trezeşte: ca să spună şi celorlalţi, celor care vor rămâne, ceea ce i se îngăduise să înţeleagă, nu ştia nici el prin ce împrejurări şi ajutat de cine. Dar înţelesese tot, şi totul

era de o teribilă simplitate. îi era ruşine că nu înţelesese mai curând. Era tocmai aşa cum trebuia să fie. Ar fi trebuit să înţeleagă şi copiii.

Întâlni cu palmele zidul rece, muced, al celulei şi începu să bâjbâie, când la dreapta, când la stânga. Era întocmai aşa cum trebuia să fie: la un moment dat, vaporul se opreşte, se întinde o punte şi, trecând puntea, cobori. De-abia când pui piciorul pe uscat, îţi dai seama că până în clipa aceea călătoriseşi întruna, că nu te opriseşi niciodată pe loc, că nici nu puteai să-ţi închipui ce înseamnă *să stai pe loc.* în clipa când atingi pământul şi *te-ai oprit,* toată viaţa şi a celorlalţi, tot ce ţi se întâmplase până atunci, ţi se arată aşa cum au fost ele cu adevărat, nu cum ţi se păruse ţie că sunt. Bâjbâia mereu prin întuneric fără să întâlnească fierul umed al porţii, şi atunci se hotărî să înconjure odaia, ţinându-se lipit de perete. Simţea cum îi bate inima, cum gâlgâie viaţa în trupul lui, şi euforia aceasta începu să-l tulbure. „Trebuie să mă grăbesc, nu cumva să uit. Bârsane!", şopti el din nou, de câteva ori, apoi se opri să asculte. Nu auzea decât bătaia inimii şi răsuflarea lui puţin pripită, ca şi cum s-ar fi oprit chiar atunci după o fugă lungă. Dacă ar fi fost Bârsan aici, i-ar fi spus lui. El ar fi repetat-o a doua zi lui Duma, sau copiilor lui. Are cinci copii. Ar fi aflat-o oamenii, cei care rămân aici, şi viaţa lor ar fi început de la capăt, ca şi cum s-ar fi născut a doua oară.

Târziu, Biriş se opri, neîndrăznind să se sperie. I se păru că visează. I se păru că bâjbâia de mult prin întuneric, ocolind pereţii celulei şi că ar fi

trebuit să ajungă la poartă. Nu s-ar fi putut înşela, poarta era de fier, era umedă, rece, ar fi trebuit s-o simtă sub degete. Odată ajuns la poartă, ar fi început să bată cu pumnii, până ce s-ar fi deşteptat gardianul de pe coridor. I-ar fi spus lui întâi, i-ar fi spus cât se poate de succint, şi în cuvinte cât mai simple, ca să poată înţelege şi el. I-ar fi spus apoi că vrea să facă declaraţii şi, în gând, aşteptându-l să se întoarcă cu Bârsan, ar fi repetat întruna acelaşi lucru, ca să nu uite mesajul. Simţi cum i se accelerează bătăile inimii şi porni din nou, de astă dată grăbind paşii, ţinând doar o mână lipită de zid şi cu cealaltă, mişcând-o întruna, spintecând întunericul din jurul lui, ca şi cum i-ar fi fost teamă să se lovească de ceva, de cineva. Dacă nu găseşte poarta, ar putea uita. Este copilăresc de simplu, dar ar putea să uite, dintr-o clipă într-alta. Se opri din nou, şi încerju să bată cu amândoi pumnii în zid. îşi dădu însă îndată seama că e inutil. în piatra rece, mucegăită, pumnii se opreau fără zgomot, ca şi cum ar fi lovit în nisip. îl apucă atunci panica şi, depărtându-se repede de zid, se îndreptă la întâmplare spre mijlocul celulei. începu să strige: - Bârsan!... Tăcu, speriat de puterea strigătului, infinit mai puternic decât şi-l închipuise. „Trebuie să predau mesajul, cât mai e timp", se trezi gândind. Strigă din nou, de mai multe ori, asurzit de propria lui voce, parcă multiplicată la infinit de infinite ecouri, îşi duse amândouă mâinile la urechi. „M-au închis într-o altă celulă, îşi spuse atunci - şi i se făcu frică. O celulă specială, fără poartă de fier, fără nici o

ieşire. M-au închis aici pe când dormeam, mi-au coborât probabil patul printr-un aparat special, trecându-l printr-o deschizătură a tavanului, printr-o trapă care se închide apoi ermetic, şi prin care nu poate pătrunde nici un zgomot. Sunt închis ca într-un cavou. M-au închis aici de viu, parcă ar fi ştiut că o să mi se încredinţeze un mesaj."

Rămase nemişcat, ascultând, cu braţele căzându-i moale, obosite, de-a lungul trupului. Simţi cum îl cuprinde deznădejdea. Viaţa lui ar fi putut avea un rost, o împlinire - şi l-au împiedicat. Avea de spus ceva, foarte important, singurul lucru care trebuia spus. Toate celelalte, filosofie, şi politică, şi iubire, erau jocuri de copii. îşi cheltuise viaţa jucându-se. Toţi şi-o cheltuiseră la fel, fără excepţie. Numai ce aflase el în noaptea asta merita să fie cunoscut. Ceva care începe pe vapor... în acea clipă se tulbură din nou şi-şi duse rătăcit amândouă mâinile pe obraji, să se pipăie, să se dezmeticească. Era ceva cu un vapor, dar mai erau şi altele, mult mai importante. Vaporul era doar la început. De-abia după ce se oprea vaporul, începea adevărata revelaţie. Trebuia să spună ceva care se întâmpla după ce se oprea vaporul. îşi muşcă de mai multe ori buzele, respirând foarte adânc. Dar nu-şi mai amintea de altceva. Ştia doar de vapor.

De deznădejde îl năpădiră lacrimile. Se repezi în întuneric, cu mâinile întinse înainte şi, după câteva clipe, regăsi zidul. Vru să se rezeme de el, să-şi rezeme capul pe amândouă braţele, ca să poată plânge în voie, când simţi o fierbinţeală înălţându-se pripită din adâncul pieptului şi strânse cu putere fălcile, încercând deznădăjduit să-şi oprească năvala sângelui. Dar în clipa următoare, sângele îi ţâşni prin colţul buzelor, pe nări, şi atunci deschise moale gura, cât putu mai larg. Fără să-şi dea seama, căzuse în

genunchi. îşi simţea bărbia, gâtul şi pieptul ud şi năclăit, şi simţea o sudoare îngheţată strângându-i parcă întreg trupul, închise biruit ochii, lăsându-se să cadă pe ciment. Atunci îşi aminti din nou, toate câte le aflase, din clipa când se oprea vaporul şi, fără zgomot, începea să se lase puntea - şi zâmbi.

Înainte chiar de a se fi trezit, simţi mirosul puternic de spital, apoi auzi o voce groasă, venind parcă de foarte departe.

- Trage să moară de câteva zile. Nu şi-a mai revenit de-atunci. S-a mirat şi domnul doctor de aşa rezistenţă...

- Au venit femeile să ceară corpul, auzi el glasul lui Bursuc. Aşteaptă în curte. Le-au spus de la Prefectură c-ar fi murit. Au venit la Patriarhie, mi-au căzut în genunchi şi m-au rugat ca pe Dumnezeu să intervin şi eu să le dea corpul...

- Trebuia să moară de alaltăieri, aşa spunea domnul doctor. Deschise ochii şi-l văzu pe Bursuc, în rasa lui de călugăr.

- Blagosloveşte, părinte! şopti.

- Am venit să te iau, spuse Bursuc cu un glas uşor tremurat, şi se apropie repede de căpătâiul lui şi-i puse mâna pe frunte. Te-am scăpat. Femeile sunt în curte, te-aşteaptă.

- Coana Viorica, începu Biriş cu oarecare greutate.

- E şi Irina. Sunt cu maşina. Le-am spus să aştepte.

- Aş vrea să le văd, începu din nou Biriş.

- Te ducem acasă, îl întrerupse Bursuc. Te transportăm cu maşina.

- Aş vrea să le văd acum, spuse Biriş.

- Nu ştiu dacă au voie să intre. Mă duc să întreb.

Vru să se depărteze de pat, dar Biriş îl prinse de mânecă.

- Rămâi lângă mine. Trimite pe cineva. Vreau doar să le văd. Altminteri nu pot... Văd că nu pot muri.

- Nu fi copil. Ai scăpat acum. Te ducem acasă şi te faci bine.

- Ştiu. Dar nu mai e timp... Aş vrea să te rog ceva. Nu ştiu când a fost asta. Cred că a fost azi-noapte. Atunci am înţeles... Vino mai aproape de mine. Ascultă-mă bine. Am înţeles. E ceva foarte simplu. Să le spui la toţi că e foarte simplu. Să-i spui şi lui Bârsan, să n-aibă nici o grijă. E foarte simplu. Am uitat acum restul, dar să-i asiguri pe toţi că aşa este. Să nu le fie frică...

Se opri, ca să poată înghiţi, parcă şi-ar fi simţit gura uscată. Bursuc întoarse capul şi strigă cuiva care aştepta în uşa infirmeriei.

- Du-te la şef şi spune-i să dea voie femeilor să intre. Spune-i că-l rog eu. Spune-i de ce...

Şi făcu un semn vag şi speriat cu mâna.

- Să-i spui şi coanei Viorica, dar să nu-i spui aşa. Să nu-i spui cum m-ai văzut. Să n-o sperii. Să-i spui c-a fost tuberculoza, ca şi pe mama. Aşa a murit şi mama, de tuberculoză. Eu eram condamnat de mult...

Bursuc îşi duse palma stângă la ochi şi începu să şi-i frece.

- M-au asigurat că n-o să-ţi facă nimic, începu el cu un glas sugrumat. Eu sunt călugăr. Nu trebuiau să mă mintă. Eu am fost întotdeauna cinstit cu ei, nu i-am minţit. Nu trebuiau nici ei să mă mintă, să-şi bată joc de mine...

Începuse să plângă şi, căutându-se în buzunarele rasei, îşi scoase batista şi şi-o trecu la întâmplare peste ochi, pe faţă.
- Nu e vina lor, continuă Biriş. Nimeni n-are nici o vină... Şi am să-ţi fac acum o rugăminte. Să-i spui lui Ştefan, când l-oi întâlni...
- Nu-i spun nimic! adăugă Bursuc cutremurându-se. Din cauza lui ai ajuns aici. Nu vreau să aud nimic!
- Să-i spui doar atât, că a avut dreptate. Există o ieşire. Să o caute... Se opri, privind fix, foarte atent, parcă s-ar fi silit să vadă ceva anevoie
de văzut, care s-ar fi aflat chiar acolo, în faţa lui.

- Şi acum, repede... Repede! şopti. Bursuc se plecă speriat spre el.
- Ce ai? Ce vrei?
Biriş tăcu, continuând să privească fix, drept în faţa lui.
- Infirmier! strigă Bursuc.
- Coana Viorica, şopti Biriş. Să-i spui c-am vrut să plec la Paris. Zâmbi şi întoarse capul spre Bursuc. îi căută mâna şi i-o strânse cu
amândouă mâinile.
- Dezleagă-mă, părinte, spuse cu o voce neaşteptat de limpede. Repede!
- Nu sunt vrednic, strigă Bursuc izbucnind în plâns. Eu sunt mai păcătos ca tine. Eu sunt tâlhar, sunt un criminal. Nu sunt vrednic să te dezleg...
Căzuse în genunchi şi începuse să plângă în hohote, cu capul pe mâinile lui Biriş.
- O rugăciune, şopti el. Spune o rugăciune, repede...
- Spune-o şi tu, făcu Bursuc ridicând foarte încet fruntea. Spune-o după mine. Tatăl nostru carele eşti în Ceruri...
Biriş clătină împăcat din cap, repetând încet, parcă cu tot mai mare greutate. Când se deschise uşa şi dădu buzna în odaie doamna Porumbache, încercă să se ridice în coate. Zâmbi, luminat deodată. Doamna Porumbache ţipă, un ţipăt scurt, sugrumat şi încremeni cu mâna la gură. Irina se repezise lângă pat şi căzuse în genunchi. Biriş îi privea pe toţi, înseninat, fericit, fără să-i mai vadă.

VII

Ştefan închise uşa în urma lui şi, fără să aprindă lumina, rămase o clipă cu urechea la pândă. „Nu sunt acasă, îşi spuse. Poate s-au dus la cinematograf. Atunci, am cel puţin două ceasuri bune înaintea mea..." în vârful picioarelor, se îndreptă spre fereastră şi dădu obloanele la o parte. îl întâmpină răcoarea nopţii de vară. Ca de obicei, îşi rezemă braţele de fereastră plecându-se să privească în stradă.
Cunoştea rue Vaneau înainte de a fi venit prima oară la Paris, cu 25 de ani în urmă, o cunoştea din *La Cousine Bette.* Şi când, în februarie, petrecu prima noapte în această cameră de hotel de la etajul IV, i se păru că, printr-o neînţeleasă răsturnare de timp, se regăseşte în „camera secretă". De o parte şi de alta erau uşi subţiri de lemn, şi camerele parcă n-ar fi avut pereţi, ci ar fi fost despărţite doar prin paravane. Se auzeau cele mai mărunte zgomote, şi paşii vecinilor, şi conversaţiile lor, pe care, la început, Ştefan le asculta fără să le înţeleagă în întregime, pentru că gândul îi alerga cu 12-l3 ani în urmă, la camera lui secretă din Bucureşti, la

discuţiile dintre Vădastra şi Arethia. în primele săptămâni, nu dormea întotdeauna aici; când rămânea, totuşi, nopţile, nu izbutea să adoarmă decât cu *boules Quiess* în urechi şi numai târziu după miezul nopţii, când se culca şi ultimul vecin. îşi cunoscuse vecinii destul de repede, înainte chiar de a-i fi întâlnit pe scară sau în coridor. în februarie, camera din dreapta era ocupată de o tânără pereche, care-şi pregătea mesele la o maşină de spirt. îi auzea scoţându-şi tacâmurile dintr-o valiză de sub pat, spălându-şi vasele, vorbind necontenit despre apartamentul în care trebuiau să se mute, auzea sfârâind friptura în tigaie şi, curând, mirosul de ***câte*** *de* ***mouton*** pătrundea pe sub uşă. Ştefan se ducea atunci să deschidă ferestrele, făcând cât mai mult zgomot, ca şi cum ar fi voit să afle vecinii că odaia lui e năpădită de

mirosul fripturii de oaie. Zadarnic înfundase uşa cu jurnale, mirosurile de bucătărie pătrundeau întotdeauna.

Din fericire, puţin timp în urmă tânăra pereche izbutise să-şi dobândească apartamentul, şi în locul lor se mutase o femeie fără vârstă, arătând totuşi mai bătrână decât, probabil, era, cu o fetiţă de 9-l0 ani, care-şi avea jumătate din obraz bandajat. Le întâlnise chiar în seara sosirii lor, în hol; femeia îşi completa fişa de intrare şi fata o aştepta resemnată odihnindu-se pe un geamantan. îl privise adânc, cu ochiul care nu era bandajat, parcă ar fi vrut să-l privească cu severitate. Mai târziu, Ştefan aflase de la portar că fata avusese un accident; jumătate din obraz îi fusese ars, şi femeia o adusese acum la Paris ca să încerce, la un spital, un început de operaţie estetică. Portarul nu ştiuse să-i spuie dacă femeia îi era mamă, sau mătuşă, sau numai o prietenă a familiei; nu aveau acelaşi nume, dar fata îi spunea „mamă". în fiecare noapte, înainte de culcare, când femeia îi schimba pansamentul şi îi spăla rănile, fata gemea, lovea cu picioarele în podea, şi uneori ţipa, încerca să fugă.

Când o auzise ţipând pentru prima oară, tocmai se întorsese după o lungă plimbare cu Bărăgan. îl cunoscuse în după-amiaza aceea, pe când aştepta, în rue Copernic, să se deschidă birourile I.R.O. Se rezemase de zid şi privea oamenii din jurul lui, încercând să le ghicească naţionalitatea înainte de a-i auzi vorbind. Ca de obicei, în coada care se îngroşa repede înainte de două, se amestecau fel de fel de oameni; unii în haine care fuseseră cândva militare, dar pe care le prefăcuseră, fără pricepere, ca să nu pară suspecţi, îmbrăcând pe deasupra un dolman sau un trench-coat decolorat; alţii de-a dreptul eleganţi, proaspăt bărbieriţi, fumând ţigări americane şi vorbindu-şi numai între ei, nezvârlind nici o privire în jurul lor, ca şi cum ar fi ţinut să arate că se găsesc din eroare acolo, pe trotuar, în rue Copernic, că au venit la o oră nepotrivită şi de aceea trebuiau să aştepte, făcând coadă, laolaltă cu toţi ceilalţi, dar că lucrurile se vor aranja îndată ce vor putea vorbi cu Monsieur X. Lângă Ştefan, rezemat şi el de zid, fuma un tânăr cu sprâncenele negre şi foarte groase, aproape îmbinându-se, şi cu o tăietură adâncă de-a lungul obrazului; trăgea din ţigara cu un fel de sete nepotolită, şi-şi scotea la răstimpuri batista ca să-şi şteargă gura. Foarte curând, se întoarse spre el şi-l întrebă, în româneşte, dacă-l cunoaşte pe Monsieur Bremont, care era însărcinat cu interogatoriile şi dosarele românilor. Aşa au intrat în vorbă. Spunea că-l

cheamă Bărăgan şi că venea din Ungaria, unde făcuse şase luni închisoare pentru că trecuse clandestin frontiera. Fusese eliberat în dimineaţa de 1 ianuarie 1948, şi cel dintâi lucru pe care-l aflase părăsind închisoarea fusese abdicarea Regelui Mihai cu o noapte mai înainte. De-atunci, din ziua Anului Nou şi până în acea după-amiază de sfârşit de februarie când îl întâlnise Ştefan, Bărăgan meditase îndelung un plan de acţiune. Venise la Paris ca să găsească voluntari hotărâţi şi să-l pună în aplicare

chiar în acea primăvară. După ce i se luase interogatoriul, îl aşteptase pe Ştefan în stradă, ca să-i vorbească, să încerce să-l convingă. Au plecat pe jos din rue Copernic şi i-a vorbit întruna până la Concorde. Ştefan l-a poftit apoi să bea împreună o cafea în Montparnasse, şi au coborât la metrou. Doar cât au stat în vagon, înghesuiţi, Bărăgan nu i-a vorbit de planul lui, mulţumindu-se să-şi privească, foarte curios, vecinii şi să-şi şteargă la răstimpuri gura cu batista. Apoi, la cafenea, după ce a ascultat o clipă să vadă dacă nu sunt români pe la mesele de-alături, i-a dezvăluit ultimele detalii ale planului: îi trebuiau cincisprezece, cel mult douăzeci de voluntari - dar hotărâţi, căci nu exista nici cea mai mică şansă de scăpare. Mai trebuia să redacteze un mesaj, adresat tuturor mărimilor Europei şi Americii. Cu zile şi săptămâni înainte, ar fi bătut la maşină o sută, două sute de exemplare şi, semnate de toţi voluntarii, le-ar fi expediat oamenilor politici, scriitorilor, marilor gazetari, şefilor bisericilor. Ar fi spus acolo, în mesaj, că gestul lor nu vrea să aibă nici o semnificaţie politică imediată, că e doar un ultim strigăt, deznădăjduit şi inutil, al unor popoare condamnate la moarte. De aceea voia Bărăgan să găsească voluntari din toate ţările ocupate de Soviete. Gestul lor ar fi trebuit să devină un simbol colectiv, al acelei părţi din Europa sacrificată în câteva întâlniri spectaculare între Aliaţi. Cum nu mai exista nici o ieşire, nu rămânea altceva de făcut decât un gest care, fără să fie politic, ar fi putut sili pe occidentali să ia cunoştinţă de tragedia celorlalţi, a popoarelor sacrificate. Planul lui Bărăgan era simplu: seara, ar fi dus la poştă plicurile adresate persoanelor din Paris (pe celelalte, pentru Europa şi Statele Unite, le-ar fi expediat în aşa fel încât să ajungă o dată cu cele din Paris) şi, pe la miezul nopţii, în Place de la Concorde, voluntarii ar fi sărit toţi în aer cu dinamită. Bărăgan, află Ştefan, făcuse trei ani de Chimie industrială şi lucrase, sub comunişti, într-o uzină de muniţii. Pretindea că ştie să pregătească atât de exact încărcătura de dinamită încât nu exista nici cel mai mic risc de a nu fi sfărâmaţi în bucăţi. - Am găsit până acum doi voluntari, mărturisi coborând glasul, un român şi un ungur. Dar ca să poată într-adevăr impresiona opinia mondială, trebuie să fie cel puţin cincisprezece. Nu cerem nimic, adăugă puţin încurcat, ca şi cum ar fi vrut să-şi ceară scuze; e doar o invitaţie la un examen de conştiinţă.

În seara aceea, întorcându-se la hotel, o auzise pe fată ţipând, şi rămăsese nedumerit în mijlocul camerei, neştiind ce să facă, întrebându-se dacă nu cumva ar trebui să bată în uşă, să vadă dacă n-au nevoie de el. Femeia parcă s-ar fi luptat cu fata, pentru că o auzea gâfâind, ca şi cum s-ar fi căznit s-o ţină cu un singur braţ, ca să-şi aibă liberă cealaltă mână. De-abia târziu o auzi vorbind; îi şoptea, sărutând-o, rugând-o, cerându-i iertare. Fata începuse să plângă. Ştefan răsuflase uşurat şi se întinse pe

pat. - Nu e rău planul dumitale, îi spusese la despărţire. Regret că nu mai sunt liber, aşa cum eram acum câţiva ani. Ar fi

fost o moarte frumoasă şi cu sens. Aveam odată un prieten, autor dramatic; visa să scrie un fel de tragedie inspirată din agonia Niebelungilor. Lui i-ar fi plăcut mult planul dumitale... Dar eu nu mai sunt liber; caut pe cineva. - Dar vă rog să nu vorbiţi nimănui, îi spusese Bărăgan, să nu afle Poliţia, că ne expulzează pe toţi...

Fata plângea mocnit. în cealaltă cameră, din stânga, se auzeau necontenit paşi. Vecinul devenise nerăbdător, începuse să se plimbe agitat prin odaie. îşi aştepta, desigur, prietena, înţelese Ştefan. Era un grec care-şi avea familia pe undeva pe-aproape, în cartier. La orele de masă, se oprea o maşină în dreptul hotelului şi se auzea claxonul. Vecinul deschidea repede ferestrele şi le făcea semn, apoi cobora în grabă, aproape alergând, cele patru etaje. De mai multe ori, Ştefan îi zărise pe toţi: mama, sora şi un unchi, un bărbat întunecat la faţă, cu ochelari fumurii, care aproape nu vorbea. Se mulţumea doar să claxoneze, de câte ori i se părea că nepotul întârzia. Ştefan o întrebase odată pe Stella Wainwright: - Bărbatul tău n-are cumva, printre numeroşii lui prieteni, un milionar grec, foarte brun, cu ochelari fumurii, un om fără vârstă, sever, întunecat, care nu zâmbeşte niciodată şi care e întotdeauna grăbit, căruia îi place să tacă, prelungindu-şi cu voluptate tăcerea dacă simte cumva că ceilalţi şi, în primul rând sora şi nepoţii lui, bănuiesc că e supărat, că s-ar putea chiar să fie supărat pe ei?... întrebând-o, mai mult în glumă, ştia că exagerează, că-şi construieşte un personaj, şi mai ştia că nici o legătură nu poate exista între Wainwright şi omul cu ochelarii fumurii, locuind undeva prin cartierul Invalizilor. Dar îi plăcea s-o întrerupă pe Stella Wainwright din povestirile ei delirante despre viaţa de la New York, despre succesele ei printre miliardari, despre recepţiile de la Georges V, s-o întrerupă tocmai când se însufleţise povestind, punându-i întrebări absurde în legătură cu Wainwright. Stella îl privea atunci lung, apropiindu-şi uşor genele, zâmbind cu satisfacţie şi cruzime totodată: - Eşti gelos! îi spunea. Mă invidiezi. Toţi românii mă invidiază, că am milioane, şi sunt frumoasă, şi am paşaport american!... Uneori adăuga: - îmi pare rău de tine. Nu mai eşti ce-ai fost. Ai îmbătrânit...

Aşa îi repeta, de câte ori avea prilejul, de când o întâmpinase în boulevard Murat. - Ştefane, ai îmbătrânit! Ai prea mult păr cărunt!... Ea rămăsese neschimbată; doar că era puţin cam prea elegant îmbrăcată, puţin cam exagerat pusă la punct. - Te-am iertat, îi spuse când se reîntâlniră în boulevard Murat, îmi pare totuşi rău că te-am iertat: mi-ar fi plăcut să mă răzbun... - Ai fost în Elveţia? o întrerupse Ştefan. Cunoşti pe cineva la Ambasada americană de la Berna? Trebuie să ajung în Elveţia şi nu-mi dau viza... Stella se aşezase pe canapea: îl privea lung, pătrunzător, neîncercând să-şi ascundă dezamăgirea. - Nu-mi pot reveni, cât eşti de schimbat, spuse. Erai un bărbat bine... - Cunoşti pe cineva la Consulatul elveţian? o întrerupse din nou Ştefan. -

Depinde de ce vrei să faci în Elveţia. - Trebuie s-o caut pe Ileana... Stella

rămase o clipă visătoare, şi zâmbi. - Ileana? întrebă ea târziu. Tot cu ea eşti?... - Mi-ai face un foarte mare serviciu, stărui Ştefan. Dacă ai să vrei să mă prezinţi lui Wainwright, am să-l rog şi pe el. Americanii sunt sentimentali. Poate îl voi îndupleca...

Din acea după-amiază de la începutul lui noiembrie, o întâlnise mereu, dar pe Wainwright n-a izbutit să-l cunoască decât în ianuarie. - E plecat, îi spunea ea întâmpinându-l. L-au chemat telefonic, azi-dimineaţă, la Londra... A luat ieri avionul pentru New York, îi spunea altă dată. Mi-a făgăduit că se înapoiază săptămâna viitoare... Ştefan nu o mai credea. Rămânea lângă uşă, în apartamentul ei de la Georges V, lipindu-se aproape de perete, zâmbind încurcat. - Ţi-e frică? îl întrebă ea apropiindu-se. Ţi-e frică de mine? ... - Ştiu că vrei să te răzbuni, îi spunea el. Mă apăr... - Te-am urât câţiva ani, dar acum mi-a trecut. Ai avut noroc... Să nu crezi că mă dau la tine, adăugase odată plimbându-se încet prin salon. Să nu-ţi faci iluzii. îmi place de tine că eşti român şi eşti nefericit; ai rămas pe drumuri şi mâine, poimâine ai să fii nevoit să munceşti, ca alţii, în hale, sau ai să emigrezi în Canada, ca să tai lemne în păduri, sau ai să emigrezi în Argentina, în Australia. De aceea îmi place de tine. îmi place să-mi amintesc de cum eram amândoi, atunci când ţi-ai bătut joc de mine. Povesteşte-mi. îmi place să te ascult. Povesteşte-mi ce se mai întâmplă la Paris...

Aşezat pe canapea, urmărind-o cum se plimbă prin cameră, căutându-i mereu ochii ca şi cum ar fi încercat să ghicească ce gândeşte, să ghicească ce are de gând să facă, Ştefan îi povestea. - Era prin 1928, începuse el odată, era în anul când îmi făceam doctoratul aici, la Paris. Aveam un prieten teolog... - Nu, îl întrerupse Stella Wainwright, nu mă interesează românii. M-am plictisit să aud numai de tragedii şi nenorociri. Povesteşte-mi altceva... - Ascultă până la sfârşit, ai să afli cum m-am hotărât să studiez Economia politică, după ce m-am împrietenit cu un teolog. Pentru că, nu ştiu dacă ştii, venisem aici, la Paris, ca să urmez teologia... Zâmbea lung şi parcă se destindea deodată, regăsindu-şi, fără să ştie, frăgezimea tinereţii. Stella îşi apropia uşor genele şi-l privea adânc, nesăţios, aşteptând. Pe măsură ce inventa personaje din timpul studenţiei la Paris, Ştefan se întreba ce va face cu ele, cum le va purta prin lume douăzeci de ani şi prin ce întâmplări le va putea aduce până în prezent. - Povesteşte-mi altceva, îl întrerupea din când în când Stella, pierzându-şi răbdarea, ridicându-se brusc ca să-şi caute pachetul cu ţigări sau să se apropie de fereastră şi să privească în stradă. Povesteşte-mi ceva interesant!.... - Ascultă mai departe, spunea el. Zilele trecute, intrând într-un restaurant românesc...

Ştia că asta o interesează întotdeauna: să afle ce se întâmplă în restaurantele româneşti. Adeseori, serile, Stella îl invita la masă. - Ah, nu, protesta el.

Astă-seară eşti invitata mea... - Ai să-ţi cheltuieşti toţi banii, îi spunea Stella, şi parcă o lumină de o neaşteptată cruzime i se aprindea în ochi. Ai să rămâi fără bani şi ai să ajungi să lucrezi noaptea în hale, ca un hamal... Mergem la un restaurant românesc, adăuga zâmbind. Mi-ar place să ştiu că te compromit... - Să-ţi povestesc ce s-a mai întâmplat cu prietenul meu

teolog, continua el, ca şi când n-ar fi auzit-o. Intrau în restaurant, şi Stella vorbea tare, râdea, privea în toate părţile, până ce se simţea ţinta atenţiei generale şi atunci se apleca mult spre Ştefan şi-i şoptea: - Toţi ăştia cred că eşti amantul meu. Şi cum te ştiu un pârlit de refugiat, îşi închipuie că te întreţin eu, adăuga apropiindu-şi foarte mult obrazul de al lui. - Să vezi ce i s-a mai întâmplat prietenului meu teolog, relua el, netulburat.

De obicei Mişu Weismann, intrând dimineaţa cu cafeaua, îi spunea: - Ai fost iar cu Stella, am aflat de la prietenii lui Vidrighin. Şi, câteva minute în urmă, adăuga: - I-ai povestit iar de teolog... Ai fost imprudent. Este extrem de indiscretă... - Dumneata ai să mă înţelegi, îl întrerupea Ştefan. Dumneata ştii de ce-am fugit eu din ţară... Mişu Weismann îl privea cu un zâmbet încurcat. - Prietenii lui Vidrighin spun că trăieşti cu Stella, adăuga. Era să mă cert aseară cu unul dintre ei... - Singurul lucru grav, continua Ştefan ca şi cum nu l-ar fi auzit, singurul lucru care mă preocupă e că nu-l pot întâlni pe Wainwright. Probabil că nu vrea Stella...

L-a întâlnit pe neaşteptate, în hol la Georges V. Un bărbat gros, aproape chel, încă destul de tânăr, cu ochelari cu ramă de aur, care-i ascundeau într-un chip curios ochii, în aşa fel încât nu le puteai distinge culoarea şi nici măcar nu puteai şti încotro privesc, lăsându-ţi oarecum impresia că vorbeşti cu un om care nu te vede. Se afla într-un grup de bărbaţi, în jurul unei măsuţe joase, şi Stella îl prezentă aducându-l de mână ca pe un animal rar, exotic. - *How do you doi* îi spuse Wainwright, strângându-i puternic mâna, fără să-l privească. Apoi se reîntoarse către vecinul lui şi-şi reluă convorbirea. - Mă adoră, îi spuse Stella. Nu-mi refuză nici un capriciu. Mâncăm astă-seară împreună, adăugă, v-a invitat pe toţi. Să-i vorbeşti... Dar în acea seară nu i-a putut vorbi. Wainwright se apropiase de Stella şi-i puse mâna pe umăr: - *You will excuse me, my dear*\ Apoi se întoarse spre Ştefan şi clătină de câteva ori din cap, zâmbind. - Astă-seară eşti invitatul meu, spusese Stella. Sunt şi prietenii lui Vidrighin, e şi conu' Mişu...

Când, câteva săptămâni în urmă, a putut vorbi cu Wainwright, a înţeles că orice i-ar spune, Wainwright nu-l ascultă, că oricâtă bunăvoinţă ar avea, nu poate să-l asculte. Clătina mereu din cap, aprobându-l, şi-i zâmbea. - Să n-ai nici o grijă, îl asigurase Stella. Dacă ţi-a promis, are să-ţi obţină viza... Asta se întâmpla în martie. Cu puţine zile înainte, Mişu Weismann se întorsese acasă preocupat, tulburat. - S-au ivit nişte dificultăţi, îi spuse, şi nu izbutesc să-l

conving pe Vidrighin. E încăpăţânat şi neîncrezător. Afacerea de care ţi-am vorbit, adăugă. în realitate, îi vorbise foarte vag despre marea afacere pe care o făcea împreună cu Vidrighin şi un consorţiu belgian. Ştefan aflase doar că e vorba de răscumpărarea acţiunilor unei societăţi petrolifere româneşti, integrate de curând în Sovrompetrol. - Dar să n-ai nici o grijă, continuase Mişu. Afacerea tot se face, cu sau fără Vidrighin. Sunt alţi, destui, amatori. Ţi-am spus că, până la urmă, ajungem milionari... Şi pentru că vedea că Ştefan tace, preocupat, Weismann reîncepu, silindu-se să pară bine dispus. - Am vorbit din nou cu Stella despre dumneata. Este extraordinar de curioasă: ar vrea să ştie tot despre dumneata. - Nu-l înţeleg, îmi spunea ea (şi înainte ca să-şi dea seama,

Weismann începuse s-o imite). Mi-e peste putinţă să-l înţeleg. Dumneata îl înţelegi? Ce fel de om e? Uneori am impresia că e nebun, sau că vrea să facă pe nebunul, dar nu înţeleg de ce. E un tip foarte straniu. Aş vrea să ştiu ce se petrece în mintea lui, la ce se gândeşte. Pentru că se gândeşte mereu..." - O imiţi foarte bine, îl întrerupse Ştefan, zâmbind. Parcă aş asculta-o pe ea. Nu ştiam că poţi imita atât de bine... Weismann începu să râdă, măgulit, dar parcă şi-ar fi amintit din nou de Vidrighin, căci o umbră îi trecu pe obraz. Cu un efort, frecându-şi agitat mâinile, izbuti s-o alunge. - Da, e foarte curioasă, reîncepu aşezându-se pe canapea. Şi mi se pare că şi puţin geloasă. „Cine e prietena lui?" mă întreba. „Ileana, i-am răspuns, Ileana Sideri. A fugit din ţară ca s-o caute..." Se întrerupse, intimidat deodată şi privi cu teamă spre Ştefan. - Foarte bine i-ai răspuns, îl linişti Ştefan. Nu e nici un secret... - Aşa mi-am zis şi eu: nu e nici un secret. E mai bine să ştie oamenii de ce-ai venit, să nu te acuze de fel de fel de lucruri. Dar Stella nu vrea să mă creadă. „Nu te întrebam de Ileana, mi-a spus. Voiam să ştiu cine e prietena lui, aici, la Paris." I-am răspuns că nu ştiu, că n-o cunosc. Am răspuns bine? îl întrebă privindu-l în ochi. Ştii că aceeaşi întrebare şi-o pun şi ceilalţi români. Dar ei cred că eşti prietenul Stellei. I-am spus-o şi ei şi râdea, părea încântată. „Crezi că asta îl compromite? m-a întrebat. Crezi că românii sunt convinşi că-l întreţin eu?" M-am uitat lung la ea şi i-am răspuns: „Eşti prea tânără şi prea frumoasă ca să poţi întreţine un bărbat!..." Crezi că i-am răspuns bine? - I-ai răspuns perfect, îl linişti Ştefan. - Am impresia că încă te iubeşte şi e teribil de geloasă, adăugă Weismann târziu. Ar trebui să-i vorbim într-o zi serios... Şi pentru că vedea că Ştefan nu înţelege, preciza, plecând ochii, încurcat, neştiind ce să facă cu mâinile: - Să-i spunem că s-au ivit unele dificultăţi, dar că dacă ar interveni cineva cu mulţi bani, dacă ar interveni, bunăoară, Wainwright, am ajunge, în câteva săptămâni, multimilionari...

A încercat de-atunci, de mai multe ori, s-o convingă. O lăsa să se antreneze, vorbindu-i despre succesele ei, apoi, pe neaşteptate, o întrerupea: - Ai putea convinge pe Wainwright să participe şi el la afacerea lui conu' Mişu...

Stella îl privea lung, apropiindu-şi pleoapele, parcă ar fi făcut un efort să ghicească dacă vorbea serios sau îi spusese asta în glumă, simplu pretext s-o întrerupă. - Tu ai vreun interes în afacere? l-a întrebat odată. - Nici unul... - Din fericire pentru Mişu, continuase repede Stella. Altminteri, praful s-ar fi ales de afacerea lui. Mi-aş fi vândut şi bijuteriile, numai ca să-l distrug. Şi mi-ar fi părut rău, căci mi-e simpatic... - Pot să-i spun toate astea lui conu' Mişu? o întrebase odată. Dar Stella nu-i răspunsese. - Mi-ar place să te ştiu bogat, continuase ea visătoare, destul de bogat, dar având toţi banii într-o singură mare afacere, şi de la o zi la alta, să te distrug! Să te reduc la zero, să nu mai ai bani nici de hotel! Să vii să te rogi de Wainwright să-ţi împrumute câteva zeci de mii de franci. Evident, aş fi şi eu de faţă şi i-aş face semn să nu-ţi dea. Probabil că te-ai fi sinucis, căci eşti prea mândru ca să cerşeşti. Sau, poate, ar fi fost şi mai grav: ai fi intrat la închisoare şi după aceea, în orice caz, te-ai fi sinucis...

Tăcuse câtva timp, zâmbind absentă, parcă nu s-ar fi îndurat să se desprindă din vis, apoi îl întrebase deodată: - Mănânci astă-seară cu mine?

Eram invitată de prietenii lui Vidrighin, dar îi pot decomanda... Aşteptase câteva clipe în faţa lui, nerăbdătoare, palpitând, parcă ar fi luptat să se stăpânească, să nu se zvârle asupra lui, să-l sfâşie. - Eşti invitata mea, spusese Ştefan. Dar nu putem merge la restaurantul românesc, că vor afla prietenii lui Vidrighin. - Să mă duci atunci în Saint Germain des Preş, să văd şi eu existenţialiştii...

Târziu, după ce ieşiră din restaurant şi se opriseră în câteva cafenele, şi se îndreptau pe jos spre Georges V, Stella se agăţase de braţul lui şi îi şopti: - Ce fericiţi am fi fost împreună... Eu aş fi avut bani şi am fi fost fericiţi. Ne-am fi plimbat mereu împreună, numai noi doi, şi-am fi fost fericiţi. Mă ambalasem după tine. Credeam că mă iubeşti şi tu puţin. - Nu ţi-am spus niciodată că te iubesc, o întrerupse el. - Credeam că eşti prea mândru, că de-aceea nu-mi spui... Apoi tăcuse, din nou visătoare, agăţată de braţul lui. - Şi totuşi te-ai schimbat de când ai devenit cetăţeană americană, îi spuse el târziu. Când te-am cunoscut eu, aveai alte expresii, spuneai mereu: „Eşti un porc!" Acum nu mai spui aşa. Te-ai schimbat... Stella îi căutase privirile prin întuneric, apropiindu-şi şi mai mult capul de al lui, şi zâmbise, cu un mare efort: - Dacă ai şti cât te urăsc, şopti. N-am crezut că pot urî vreodată pe cineva în asemenea hal. încerc mereu să inventez ceva oribil, ceva care să te distrugă de-a binelea... O condusese totuşi, foarte amabil, vorbindu-i întruna, până în holul lui Georges V, şi-i sărutase curtenitor mâna. - Ai fost un amor! îi strigase ea despărţindu-se. Pe curând!...

În prima noapte pe care o petrecuse în hotel, adormise foarte târziu, ascultând, fără să vrea, conversaţiile din odăile vecine, luptând cu amintirile din camera secretă. îşi îndesase perna peste cap şi în cele din urmă izbutise

să adoarmă. în dimineaţa următoare îşi cumpărase o cutie cu *boules Quiess* şi de-atunci, îndată ce auzea vecinii intrând, şi le îndesa în urechi până ce zgomotele se pierdeau ca înecate în pâslă. Continua totuşi să locuiască în boulevard Murat, petrecându-şi doar după-amiezele şi serile în hotel. Puţin timp în urmă, Mişu Weismann îi spuse: - Ar trebui să-ţi faci schimbarea de domiciliu. - Dacă se poate, aş prefera să n-o fac; aş vrea să am o adresă secretă... - Imposibil! îl întrerupse Weismann. Nu ai dreptul şi Poliţia e foarte strictă. S-ar putea să se facă o descindere. Da, o descindere, stărui el. Controlul străinilor. Nu uita că avem o situaţie specială. - Am să fac, atunci, schimbarea de domiciliu. Dar am să te rog, foarte serios, să nu spui nimănui unde m-am mutat. în special, să nu-i spui Stellei sau prietenilor lui Vidrighin... Weismann îl privise pe furiş, cu un zâmbet viclean. - Despre partea mea, fii fără grijă. Dar îţi atrag încă o dată atenţia, să fii prudent. Dacă ai cumva întâlniri importante, vreau să spun politice, mai bine să te întâlneşti aici, la mine. îmi dai un telefon şi-ţi las cheia...

La începutul lui martie se instalase definitiv la hotel. Câteva zile în urmă, femeia şi fetiţa cu obrazul ars s-au mutat la un etaj mai jos, şi în locul lor au venit, pentru două săptămâni, o familie de suedezi. îl auzea pe el, dis-de-dimineaţă, bătând la maşina de scris; ea rămânea aproape tot timpul la fereastră, cu băiatul pe genunchi, fredonând. în odaia din stânga,

dimineţile, grecul aproape că nu dădea semne de viaţă. „îşi pregăteşte examenele, îi spuse portarul. Familia îi închiriase camera ca să poată studia nestingherit", adăugase. Unchiul cu ochelarii fumurii continua să vină regulat, la orele de mese, şi claxona îndată ce-şi oprea maşina în faţa hotelului. Uneori, după-amiezele, grecul îşi aştepta prietena. Ştefan îl ghicea când începe să-şi piardă răbdarea: se plimba prin odaie, deschidea necontenit fereastra ca să privească în stradă. Când venise pentru întâia oară Weismann să-l vadă, vecinul tocmai îşi întâmpinase prietena şi o certa: întârziase, îi repeta el iritat, aproape trei sferturi de oră. Weismann rămăsese uluit în mijlocul odăii; nu-şi închipuise că se pot auzi chiar atât de bine vocile de-alături. - Hai să mergem, îi şopti el. Am să-ţi spun lucruri importante şi poate vecinul dumitale înţelege româneşte... Coborâră şi se îndreptară spre o cafenea din cartier. Weismann părea mai preocupat ca de obicei. Aflase de mult că Stella nu vrea să intervină pe lângă Wainwright. - Tot am să le fac surpriza, spusese el atunci. Acum, mergând absent alături de Ştefan, cu mâinile în buzunarele pardesiului, cu privirile pierdute undeva înaintea lui, repetase acelaşi lucru: - Ai să vezi mata, coane Ştefan, că am să le fac la toţi surpriza. Am să ţi-o fac şi dumitale. Pentru că şi dumneata eşti sceptic, adăugase el întorcând capul spre Ştefan şi izbutind să râdă.

„E adevărat, sunt sceptic", ar fi vrut Ştefan să răspundă. Se întrebase chiar, de nenumărate ori, de unde mai are Weismann bani, pentru că îşi păstrase acelaşi fel de viaţă, umblând numai în taxi, invitând necontenit tot la restaurante scumpe, trimiţând flori Stellei de câte ori îl oprea la masă. - E îngropat în datorii şi se împrumută mereu, îi spusese odată Stella, de aceea s-a retras Vidrighin din afacere...

- Te-am ghicit de mult, continuă Weismann, eşti sceptic. Dar am să-ţi fac şi dumitale surpriza... Apoi, pe neaşteptate, izbucnise în râs. - Bestia! exclamă el în cele din urmă, ne trimite la amândoi, pe aceeaşi ilustrată, salutări din Italia! A fugit fără să spună un cuvânt...

Se căută nervos în buzunar şi-i arătă o carte poştală ilustrată din Napoli. „Salutări pentru amândoi, Stella". - N-a spus la nimeni nimic, continuă Weismann tulburat. Ce-o să creadă prietenii lui Vidrighin? Tocmai aranjasem nişte mese cu belgienii şi cu prietenii lui Vidrighin. Trebuia să fie şi Stella. Iţi închipui, o femeie frumoasă ca ea face întotdeauna impresie... Zadarnic încercase Ştefan să-l descoase, să afle în ce stadiu se află afacerea. Weismann ocolea răspunsul. - Am să vă fac la toţi surpriza, repeta el din când în când, înfundându-şi, parcă cu furie, mâinile în buzunarele pardesiului.

În aprilie, printr-un fost coleg de facultate, Ştefan găsise de lucru la o Agenţie economică; trecea de trei ori pe săptămână pe la birou, lua gazetele şi revistele economice ruseşti şi româneşti, şi făcea rezumate pentru un buletin informativ. Nu-i spusese nimic lui Weismann, şi când, venind într-o dimineaţă să-l vadă, Weismann dăduse cu ochii de teancul de reviste, îl întrebase distrat: - Citeşti mereu ruseşte? Ferice de dumneata: te ţii la curent cu ce se petrece în ţară... Se aşezase pe marginea patului şi-şi trecuse mâna pe frunte. Ştefan îl privi tulburat: i se păruse că Mişu îmbătrânise deodată. Dar în clipa următoare, cu un efort, izbutise să

zâmbească. Se silea să zâmbească întruna, şi asta dădea figurii întregi un aer de o infinită tristeţe. în ziua aceea Ştefan voise să-l oprească să mănânce împreună, dar Weismann refuzase: era invitat, răspunse. Aşa răspundea întotdeauna: era invitat, sau avea invitaţi la masă, şi atunci insista să vină şi Ştefan. Când trecea dimineţile să-l vadă, părea întotdeauna grăbit: se aşeza, absent, pe canapea, dar se ridica după câteva clipe ca să privească pe fereastră, sau începea să se plimbe prin odaie, fără să scoată un cuvânt. Ştefan încerca mereu să-l facă să-i vorbească despre afacere. - Mă pricep şi eu puţin, am fost consilier economic. De ce nu-mi spui şi mie? - Am să-ţi spun. Am să-ţi spun într-o zi foarte apropiată, repetase.

Apoi, într-o dimineaţă, intimidându-se, roşind brusc, îi ceruse împrumut 10 000 de franci. - Aştept un transfer din Belgia, îi spuse. Ţi-i înapoiez diseară. în seara aceea îl chemase la telefon. îţi telefonez de la Georges V, îl auzi,

triumfător. S-a întors Stella şi vrea neapărat să te vadă. Insistă să mâncăm împreună astă-seară...

Era la începutul lui mai; era prima seară de adevărată primăvară, cu un cer limpede, sticlos. îl aşteptau în hol, un grup numeros, în faţa unei măsuţe cu aperitive. Stella îi luă repede braţul şi-l trase după ea într-un colţ. - Am un amant, îi şopti. E aici, cu noi. Să văd dacă ai să ghiceşti. îţi dau un sfert de ceas ca să ghiceşti!... Apoi, atârnată de braţul lui, se reîntoarse zâmbind în mijlocul celorlalţi. Ştefan surprinse privirile fericite şi totuşi timide ale lui Weismann, parcă s-ar fi bucurat de intimitatea pe care i-o arăta Stella lui Ştefan, parcă intimitatea asta ar fi fost ultima lui mare speranţă, dar îi era totodată teamă să se bucure, teamă să nu fie cumva victima unei iluzii. - Moare după dumneata, coane Ştefan! îi şopti câteva minute în urmă, apropiindu-se să-i umple paharul. Ai făcut-o praf... Ştefan zâmbi încurcat. Când, după un sfert de ceas, Stella îl trase iar după ea într-un colţ şi Ştefan îi arătă din ochi unul dintre tineri, ea şopti, exaltată: - N-ai ghicit! Ţi-am spus că e ceva mai mult decât un amant, ţi-am spus că m-am ambalat!... - Stella, o întrerupse Ştefan, apucându-i mâna, nu ştii cât mă bucur că-mi spui asta. îndrăznesc să-ţi fac o singură rugăminte... - N-ai ghicit! şopti din nou, agitată, Stella. E cineva bine. Uită-te acum, poate ghiceşti... Privi din nou şi i se păru că înţelege: unul dintre tineri rămăsese tăcut, învârtindu-şi paharul între degete, privind mohorât covorul. - El este? o întrebă. Stella clătină din cap. - Am să-ţi fac o rugăminte, stărui Ştefan. Nu e vorba de mine. E vorba de conu' Mişu. Intervin-o pe lângă Wainwright, e o afacere foarte serioasă... Stella îl privi lung, încruntându-se, parcă s-ar fi trudit să înţeleagă ce-i spune, apoi îi luă braţul şi-l aduse spre scaun. - M-am ambalat teribil! îi şopti. Fii fără grijă, adăugă. Nu înţelege româneşte. E sud-american... Weismann se apropie din nou de el, cu aceeaşi fericire speriată în priviri. - Eşti grozav! îi şopti. O să se lase cu chef în astă-seară. - Coane Mişule, îi spuse târziu, nu e ce crezi dumneata. Nu există nimic între noi. Am rămas doar prieteni. Am rugat-o din nou, astă-seară, să intervină pe lângă Wainwright şi-am s-o mai rog. Dar să nu-ţi închipui cumva că între noi... Are un amant... Mişu Weismann îl privise lung, amuţit. - De-abia acum încep să sper, încercase Ştefan să-l

liniştească. Acum nu mai e furioasă pe mine, acum sper s-o conving să vorbească cu Wainwright...

Îl văzuse tot mai rar de-atunci. Găsise un nou comanditor, îi spusese odată la telefon. Părea destul de vesel, dar când îl întâlnise, în după-amiaza aceea, îl îngrijoră expresia lui: părea speriat şi umilit totodată, umilit că nu izbuteşte să-şi stăpânească panica. De-atunci, spunea mereu că e plecat în Belgia, dar Ştefan nu-l mai credea. îl întâlnise odată ieşind din metrou; avea aerul stânjenit, ca şi cum ar fi fost surprins. - Am uitat să-ţi telefonez că mi-am amânat plecarea, îi spuse Weismann roşind. De fapt, Ştefan nu ştiuse că trebuia

să plece. Probabil că Weismann spusese asta celorlalţi, dar nu-şi mai amintea cui. Arăta obosit, nebărbierit. Şi faptul că ajunsese să umble cu metroul, el care nu circula decât cu taxiul, i se păru suspect lui Ştefan. - Ai mai întâlnit-o pe Stella? l-a întrebat odată. Am auzit că s-a compromis cu peştele ei. O ţine într-o orgie, din bar în bar. Nu mai vrea să vadă români. Spune că s-a plictisit de noi, golanii...

Grecul se mutase la sfârşitul lui mai, şi de-atunci camera din stânga redevenise odaie de pasaj. Dormiseră pe rând un comis-voiajor, un student libanez, câţiva englezi. După plecarea familiei suedeze, în odaia din dreapta se mutase o doamnă fără vârstă, cu o figură distinsă, aproape frumoasă, dar lipsită de orice expresie. „Venise din provincie, îi spusese portarul, era în instanţă de divorţ." Lipsea aproape totdeauna de-acasă. Când se întorcea, serile, o întovărăşea de obicei o prietenă, cu care rămânea mult de vorbă în camera ei.

Weismann mai venise o dată, la începutul lui iunie, şi-i ceruse 10 000 de franci împrumut. - închipuieşte-ţi că, ieşind în oraş, mi-am pierdut portmoneul, sau poate mi l-a furat în metrou. Nu ştiu. Noroc că n-aveam prea mulţi bani, şi nici carnetul de identitate... Se fâstâcise şi zâmbea întruna, neştiind ce să facă cu mâinile, parcă i-ar fi fost teamă că nu va fi crezut. - Nu ţi-aş cere atât de mult, dar am invitat nişte belgieni la masă şi nu mai am timp să trec pe la bancă. Ţi-i dau diseară. Adică nu, ca să fiu mai sigur, aşteaptă până mâine la prânz. Dacă n-am timp să trec eu, ţi-i trimit printr-un mandat telegrafic...

Nu-i primise decât o săptămână în urmă. Weismann trecuse pe la hotel, în lipsa lui, şi-i lăsase într-un plic la portar.

Îi plăcea, întorcându-se nopţile acasă, să rămână câtva timp pe întuneric, rezemat de fereastră, privind strada. Se întorcea înainte de zece, când trecătorii deveneau din ce în ce mai rari. Pe la unsprezece noaptea, rue Vaneau părea pustie, dar se mai însufleţea o dată, un ceas mai târziu, când se închideau cinematografele din cartier.

„Dacă s-au dus la cinematograf, am două ceasuri înaintea mea", îşi spuse Ştefan. Avea de lucru, dar în noaptea aceasta parcă nu se îndura să se smulgă de lângă fereastră. „Am timp, îşi repetă el, am două ceasuri bune înaintea mea."

I se păru că aude ciocănind în uşă şi se ridică brusc, aproape speriat, de la fereastră. Traversând repede camera ca să găsească butonul şi să aprindă lumina, auzi din nou ciocănind.

- Intră! strigă.

In clipa următoare, portarul deschise uşa dar nu intră. Din prag, îi întinse un pachet destul de voluminos, învelit în hârtie cafenie, legat foarte solid cu mai multe rânduri de sfori.

- L-a adus adineauri un comisionar, spuse. I-am dat o sută de franci...

Ştefan căută nervos în portmoneu şi fără să scoată un cuvânt, îi întinse două bancnote de 100 de franci. „Biriş!", îşi aminti el deodată, şi se tulbură. „în seara aceea portarul bătuse în uşă, şi apoi ne-am întâlnit pe bulevardul Dinicu Golescu, şi mi-a vorbit de Partenie, de un articol al lui Partenie. Era în 1936, în august 1936, îmi aduc foarte bine aminte acum."

- Mulţumesc şi noapte bună, spuse portarul retrăgându-se.

Ştefan, în prag, continua să zâmbească, ţinând pachetul sub braţ, nehotărât. „Nu era atunci, îşi aminti el, nu era în seara când l-am întâlnit pe Biriş." Simţi cum începe să i se bată inima. „I-am dat o sută de lei, spunea că vine tocmai de la statuia Brătianu" - asta mi-a spus-o altădată, mai înainte, când a urcat la mine şi mi-a adus mănuşile. în noaptea de Sânziene. Când am întâlnit-o pe Ileana. „Spunea că sunt ale domnişoarei cu care aţi fost", îşi aminti, şi respiră adânc, parcă ar fi încercat să-şi sugrume un suspin. închise uşa şi, continuând să păstreze pachetul sub braţ, se apropie de birou, dar se răzgândi şi se aşeză pe pat. Era un pachet greu. încercă să-i desfacă sforile, întorcându-l când pe o parte, când pe cealaltă, apoi îşi pierdu răbdarea, se ridică şi căută pe lavoar o lamă veche de ras. „N-a aflat niciodată, cu precizie, dacă erau mănuşile ei, îşi aminti. Şi nici măcar nu ştia ce se întâmplase cu mănuşile. Le avea la el, în buzunar, în seara când l-a întâlnit pe Biriş, pe bulevardul Dinicu Golescu, şi Biriş i-a vorbit de Partenie. Acum îşi amintea din ce în ce mai limpede. Comportamentul oamenilor ca un organ: ca un rinichi, bunăoară, sau ca un sex." Tăia sforile cu oarecare greutate, căci erau groase şi bine strânse. Apoi începu să desfacă pachetul. Când îl scoase din hârtia cafenie, văzu că e un pachet sigilat, cu un plic deasupra, nelipit, fără adresă. O foaie cu câteva rânduri, de la Weismann. „Asta era surpriza." Semnase, apoi adăugase, ca un post-scriptum: „Sunt capodoperele literaturii româneşti de mâine. Ai grijă de ele. Al dumitale cu toată încrederea şi prietenia", - şi semnase din nou. „Manuscrisele lui Bibicescu, înţelese Ştefan. Dar de ce mi le-o fi trimis mie? se întrebă cu oarecare teamă. Ce i s-o fi întâmplat?"

Se ridică de pe pat şi se duse să închidă fereastra. Apoi luă pachetul şi se aşeză la birou. „Dar de ce mi le-o fi trimis mie?" se întrebă din nou. Cu grijă, tăie sigiliile şi scoase din ultima hârtie în care erau împachetate un teanc de foi scrise şi de caiete. „Sunt manuscrisele lui Bibicescu", îşi repeta mereu, parcă pentru ca să se liniştească, apoi începu să le răsfoiască, în mare grabă, citind doar titlurile. Era un exemplar dactilografiat din *Priveghiul,* „de Ciru Partenie şi Dan Bibicescu", sta scris pe prima pagină. Apoi, un teanc de foi scrise cu mâna: *întoarcerea de la Stalingrad. Mit modern în cinci acte, de Dan Bibicescu.* într-un colţ, tot de mâna lui Bibicescu, o însemnare cu creionul: „Versiune provizorie şi necompletă". Ştefan îşi azvârli ochii pe prima pagină: „Scena reprezintă ruinele unui block-haus din Stalingrad... Câteva clipe în urmă

apare un colonel... Colonelul: *Ce s-a întâmplat aici?... Nu mă auzii... Unde e sergentul!...*" Mai erau alte teancuri de foi prinse în elipse, pe care Ştefan le dădu la o parte fără să le răsfoiască. „De ce mi le-o fi trimis mie?" se trezi el întrebându-se din nou.

Zări şi un caiet gros, de a cărui copertă era prinsă cu un ac o scurtă însemnare de mâna lui Bibicescu şi datată: Bucureşti, 15 X 1945. „Găsit de mine la Ciulniţa, în casele XXX, împreună cu alte hârtii de mai mică importanţă. Este un caiet de însemnări intime şi amintiri al lui Ciru Partenie. Poate fi considerat un fragment de *Jurnal,* singurul care ni s-a păstrat." Ştefan se tulbură şi şovăi. „Poate ar fi mai bine să nu-l citesc", îşi spuse. Deschise totuşi caietul. îl lovi de la început ştersăturile făcute cu o altă cerneală; o serie de cuvinte, uneori chiar rânduri întregi, fuseseră şterse, fără îndoială, de o mână străină. „A fost azi la mine...", şi urma numele, şters. „Nu venise să mă vadă de câteva săptămâni; sperasem chiar că ruptura era definitivă." Ştefan simţi că mâna în care ţinea caietul îi tremura uşor, şi-l lăsă pe birou. Pe aceeaşi pagină, mai jos: „M-a întrebat dacă o mai iubesc pe...", şi iarăşi numele şters. „Evident c-o iubesc, i-am răspuns." Ştefan luă caietul şi apropiind mult pagina de lampă, încercă să descifreze numele şterse. îşi auzea respiraţia, tot mai agitată. Dar nu izbuti să descifreze şi se apucă să citească de la începutul paginii. Nu avea dată şi nici un fel de altă indicaţie. „Mă regăsesc în acest peisaj ciudat care-mi pare de o zadarnică limpiditate şi frumuseţe. Ca şi cum m-aş fi rătăcit de mult de mine însumi şi aş fi fost purtat..." Fraza rămăsese neterminată. „Poate făcea parte dintr-o bucată literară, gândi Ştefan. Sau poate intrase tocmai atunci cineva peste el în birou, îl întrerupse din scris, şi când, mai târziu, Partenie redeschisese caietul, nu-şi mai amintise ce voise să spună, sau nu-l interesase." Căci, câteva rânduri mai jos, începuse altceva. „Dificultatea personajelor intelectuale: toţi seamănă între ei, toţi vorbesc la fel. în cele din urmă, sunt neinteresanţi. Regulă de aur: a evita personajele presupuse a aparţine unei clase educate. Greu de convins cititorul că un intelectual poate avea pasiuni puternice." Apoi, frazele trunchiate: „A fost azi la mine... M-a întrebat dacă o mai iubesc pe... Evident c-o iubesc, i-am răspuns. Mi-a fost teamă că n-are să mă înţeleagă, că-şi va închipui că i-am răspuns astfel ca să reconfirm ruptura. De fapt, aşa era, asta voiam, să reconfirm despărţirea. Din fericire m-a crezut. Foarte sentimentală, m-a rugat, cu lacrimi în ochi, să rămânem prieteni. I-am făgăduit".

Ştefan întoarse pagina. „în literatură, oamenii elementari, cu pasiuni puternice, dominaţi de un singur viciu sau oarecum maniaci, par *vii* şi *autentici.* Ceilalţi, mai ales oamenii buni, blânzi, inteligenţi şi, în primul rând, oamenii preocupaţi de probleme morale, par fazi, fără contur, lipsiţi de personalitate. în fond, literar vorbind, sunt neinteresanţi. Ce romancier contemporan ar îndrăzni să-şi aleagă ca personaj principal un ins care, să

spunem, ar dori să se „desăvârşească"? Asemenea personaje par artificiale, livreşti. S-a creat o falsă optică a personalităţii pasionale; lucrul cel mai amuzant e că optica asta au creat-o cerebralii, erudiţii, scriitorii de cabinet..." Ştefan se întrerupse ca să-şi aprindă o ţigară, apoi privi mai departe. O pagină întreagă se continuau observaţiile în legătură cu

personajele şi tehnica romanului, şi le sări. Urmau apoi câteva însemnări personale. „Zece zile la X. Aflu o sumă de amănunte senzaţionale despre bunicul ei, despre ultima lui aventură, la peste 70 de ani, şi scandalul când s-a dus la primar să recunoască copilul. X mă imploră să nu .«utilizez» confidenţele ei. îmi spune că mi-a ieşit zvonul că nu scriu decât ce mi se întâmplă mie sau aud că s-a întâmplat altora. O întreb: ce altceva s-ar putea scrie? îmi răspunde foarte candid: un scriitor trebuie să aibă imaginaţie..."

Mai liniştit, fumând, Ştefan continua să răsfoiască. O lungă schiţă de nuvelă, „într-o zi de onomastică, în casa unei familii burgheze. (Folosesc casa lui X, familiile Y şi Z.) Băiatul şi-a invitat câţiva colegi. Descriere. în special, V., urât, cu ochelari de sârmă, pistruiat. Nuvela se deschide cu strigătul lui: Doamnă, Niculaie nu mai vrea să iasă din pivniţă!..." Ştefan parcurse absent rezumatul întâmplării lui Niculaie. Câteva pagini, urmau descrieri şi dialoguri. Pe alocuri, multe ştersături, ca şi cum Partenie ar fi lucrat pe această schiţă înainte de a se fi apucat să scrie nuvela. Răsfoind, Ştefan îşi arunca ochii mai ales pe rândurile care aveau numele şterse. „Dăruit lui X ultima mea amintire de la Mangalia." „XX sau Jurnalul geloziei retrospective. Mă gândisem mai de mult să-l scriu. Aflu astăzi că XXX pregăteşte un roman sub acest titlu..." întâlnea mereu observaţii şi reflecţii asupra artei romanului, pe care le parcurgea fără să le citească. O singură dată, oprindu-şi întâmplător ochii pe cuvântul *mit*, pe care nu se aştepta să-l întâlnească la Partenie, citi întreaga notă. „Fac parte dintr-o generaţie de scriitori sacrificaţi. Nici unul dintre noi nu va mai putea scrie în stil major. Suferim de ticurile psihologiei, de clişeele experienţelor literare recente etc. Trebuie redescoperită naraţiunea mitică. Dar nu o va redescoperi unul ca mine, un raţionalist incapabil să guste miturile."

Ştefan îşi stinse ţigara şi începu să răsfoiască oarecum distrat. Câteva pagini fuseseră smulse şi, câteva secunde, privi neliniştit deodată acele frânturi de hârtie agăţate de cotorul caietului. Nu cumva le-o fi rupt conu' Mişu? se întrebă. Către mijlocul caietului, însemnările deveneau mai dense, păreau că se transformă pe nesimţite în mici eseuri sau în fragmente de amintiri, ca şi cum, începând să scrie, Partenie se lăsase antrenat, uitând că se află în faţa unui caiet intim. Unele pagini erau barate cu un creion albastru, şi aveau, câteodată, o adnotaţie în colţul de sus: „folosite". începuse o pagină povestind că, în ziua aceea, cineva, al cărui nume fusese şters, îi vorbise despre *La Veuve Cliquot,* şi el, Partenie, îl întrebase: Ce este? şi aflase că e o marcă de şampanie rose. Acel cineva făcuse mare haz că nu ştiuse până atunci că există şampanie rose.

Povestind întâmplarea, Partenie se lăsase antrenat în amintiri în legătură cu prima sticlă de şampanie pe care, fiind încă în liceu, şi ieşind într-o seară cu colegii la un bar, „Olympia", o comandase după ce se interesase în prealabil cât costă. Apoi, urmau amintiri despre colegii lui de-atunci, despre o întâlnire la Constanţa, zece, cincisprezece ani mai târziu. Părea aproape o nuvelă; descrierile deveneau tot mai precise şi mai ample, dialogurile mai vii, şi se ghicea, pagină după pagină, cum intervine

scriitorul. Naraţiunea se întrerupea brusc, şi Partenie adăugase cu creionul albastru: „De reluat".

Câteva pagini în urmă, îl interesă o mărturie: „Vorbind cu XX despre *Jurnalul* lui Jules Renard, mă întreba dacă scriu şi eu un jurnal. I-am răspuns că am scris, pe vremuri, dar că n-am păstrat decât acele pagini care pot servi, direct sau indirect, literatura. Restul paginilor de jurnal pot fi arse. Aşa fac eu, am adăugat". Ştefan se întrerupse, reciti ultimele rânduri, apoi încercă din nou, aşa cum, aproape fără să-şi dea seama, făcea necontenit de o jumătate de oră, să precizeze, după aluziile textelor lui Partenie, în ce ani fuseseră scrise. A murit în 1939, la 36 de ani, îşi făcu el socoteala. Dacă a ars celelalte caiete, înseamnă că acesta, din faţa lui, era ultimul pe care-l scrisese. Mai rămăseseră, de altfel, pagini albe. L-a scris, deci, câţiva ani înainte de moarte, prin 1937-l939. Dar nu întâlnise până acum nici o aluzie precisă la Ioana, şi nici nu se referea la cărţile pe care le scria sau le scrisese deja. Reîncepu să răsfoiască, întâlni de mai multe ori adnotări cu creionul albastru: „plan de roman", „folosit", „de dezvoltat". Voi să vadă dacă nu cumva spunea mai mult către sfârşitul caietului şi răsfoi ultimele pagini. Păreau că fac parte dintr-un text continuu, despre Lenora. Se miră că numele fusese lăsat neşters. întoarse alte câteva pagini, ca să găsească începutul. Zvârlindu-şi ochii pe primele rânduri i se păru că ar fi nişte amintiri din tinereţe, în legătură cu întâlnirea unei femei. în toată această parte a caietului, numele nu mai erau şterse. Probabil că cel care-şi luase această sarcină obosise ştergând sau nu mai avusese timp să continue.

„Trecând astăzi pe Calea Moşilor, mi s-a părut c-o zăresc pe Fanny. M-am uitat lung la ea şi în cele din urmă m-a recunoscut. Probabil că avem cam aceeaşi vârstă. Când eu aveam 17 ani, ea era ucenică la atelier, avea vreo 14-l5 ani. Azi mi s-a părut o femeie trecută, căreia i-aş fi putut da orice vârstă între 35 şi 50 de ani. Şi totuşi nu putea avea mai mult de 30-31 de ani..." Ştefan se întrerupse şi făcu repede socoteala. Dacă în 1939 Partenie avea 36 de ani, întâlnirea cu Fanny avusese loc cu cinci, şase ani mai înainte, deci prin 1933-l934. O cunoscuse pe Ioana; erau poate logodiţi, sau imediat după ruperea logodnei. „- Vă mai aduceţi aminte de mine, de la duduia Eleonora? m-a întrebat. Mi s-a părut că zâmbeşte foarte trist, dezvelindu-şi câţiva dinţi de aur. - îmi amintesc foarte bine, i-am răspuns. Cum aş putea-o uita pe Lenora?... Mi-am dat seama că fusesem excesiv de vulgar şi, după obiceiul meu, mi-am agravat

situaţia. Cum aş putea uita primul meu amor? am exclamat, izbutind chiar să râd. Aveam 17 ani şi n-o să-i mai am niciodată... - Tinereţe, spuse ea. Era frumos. Parcă erau alte timpuri. Săraca duduia Eleonora, am auzit că ajunsese rău de tot în ultima vreme. S-a prăpădit la un spital. îşi vânduse şi pianul... -Am aflat şi eu, spusei, şi încercai să schimb repede vorba. Am întrebat-o dacă mai ştie ceva despre celelalte fete, Anicuţa, Puia, Sofia. Fără nici un efort, toate numele acelea, îngropate de foarte mulţi ani, îmi reveneau în minte. Fanny părea surprinsă de precizia amintirilor mele. Mi-a povestit ceva despre Anicuţa, cu ea fusese mai prietenă, dar nu ascultam. în acea clipă mi-am adus aminte de roman. îmi părea rău că-l arsesem. Era, fără îndoială, detestabil: roman fals-autobiografic scris la 19-20 de ani. Dar m-ar fi amuzat să-l recitesc acum, să văd ce deveniseră Fanny, Anicuţa şi celelalte fete în afabulaţia mea. îmi

aminteam doar ce devenise duduia Eleonora: devenise Lenora, femeia fatală. Eroul nu avea 17 ani, ca mine, nu era student în primul an de facultate; devenise doctorul V., geniul neînţeles şi răzvrătit, puţin demoniac, puţin fatalist, urmărit de nenoroc, aşa cum mi-ar fi plăcut mie, atunci, să fiu."

, „Până ce-am ajuns acasă, m-am gândit tot la lucrul acesta: cum, plecând de la o întâmplare în ea însăşi extraordinară şi nelipsită de o grandoare aproape tragică - pentru că aveam 17-l8 ani şi ea 35-36, şi fusese o adevărată pasiune, fugisem de-acasă, eram gata să fac orice nebunie, voisem chiar să mă sinucid - cum, voind să scriu toate acestea şi voind, mai ales, să le scriu oarecum autobiografic, la persoana I, am ajuns totuşi la un roman teribil şi totodată insipid, fad, fals şi grandilocvent, deşi aproape tot ce scriam fusese trăit de mine, şi încă trăit până la incandescenţă. Dar nu aveam încă 20 de ani, nu învăţasem încă lucrul acesta simplu că translaţia de la duduia Eleonora la Lenora anulase toată autenticitatea întâmplării, că, devenind doctorul V. îndrăgostit de Lenora, scriam autobiografia unei fantoşe..."

De câtva timp, fără să-şi dea seama de când, Ştefan privea rândurile fără să le citească. Auzise deschizându-se uşa de la camera din stânga şi apoi auzise murmurând câteva cuvinte, pe care nu le înţelese, dar vocea i se păruse cunoscută. Ridică ochii din caiet şi începu să asculte, ţinându-şi răsuflarea. Auzi paşii vecinului îndreptându-se spre fereastră ca să tragă obloanele, apoi îl auzi exclamând: - Cinci sute de franci! - şi i se păru deodată că visează.

- Cinci sute de franci pe noapte! îl auzi din nou. *Half a poundl It seems extravagant*.*

Era vocea lui Vădastra. Câtva timp, Ştefan rămase încremenit, cu mâna pe caietul lui Partenie, cu capul întors spre camera nr. 16, aşa cum se afla în clipa când începuse să asculte. îl auzi umblând prin odaie, dând la o parte un scaun, exclamând, apoi i se păru că rămăsese şi el pe loc, cu urechea la pândă, ascultând. De fapt, înţelese Ştefan cu câteva clipe în urmă, intrase în cabinetul

de toaletă şi dăduse drumul la robinet. îl auzi cum îşi clăteşte paharul, continuând să murmure.

Atunci se hotărî brusc, traversă camera în vârful picioarelor, ca să facă cât mai puţin zgomot, şi ieşi pe coridor. O clipă şovăi, strângându-şi necontenit pumnii, încercând să se trezească. Apoi începu să coboare.

- E un englez, îi spuse portarul. A sosit astă-seară de la Londra.

- Cum îl cheamă? I-am auzit vocea şi mi s-a părut că-l cunosc. Portarul deschise catastiful şi citi: Harry Johnston, născut în 1907, locuind

la Birmingham.

- Cred că el este, spuse Ştefan.

Urcând, îşi privi încă o dată ceasul. Trecuse de unsprezece. Când se apropie de etajul IV, începu să calce în vârful picioarelor. în faţa camerei nr. 16, şovăi, ţinându-şi răsuflarea. Auzi câţiva paşi şi, hotărându-se, ciocăni. Un interval care i se păru extrem de lung nu se mai auzi nimic.

Paşii se opriseră. Ciocăni atunci din nou şi în clipa următoare auzi un glas aspru, răguşit, izbucnind chiar din spatele uşii, ca şi cum omul ar fi pândit acolo, cu urechea lipită de lemn.

- *What's the matterl Who is itl*

- *Cest le concierge,* răspunse Ştefan intimidându-se. *Somebody is askingforyou...*

Auzi cheia învârtindu-se şi uşa se deschise încet, cu precauţie, numai pe jumătate. îl recunoscu pe loc, aşa cum apăruse în prag, cu mâna pe clanţă, gata să se retragă. îl recunoscu deşi avea ochelari negri, şi mustaţa îi era acum mai groasă, şi figura îi era schimbată, puţin asimetrică, parcă ar fi avut o tâmplă mai ridicată.

- V-am auzit adineauri pronunţând câteva cuvinte româneşti, spuse Ştefan, şi mi s-a părut că sunteţi dumneavoastră, domnul Vădastra. Vă credeam...

Vădastra întoarse puţin capul spre stânga, acolo unde începea coridorul care ducea la camerele cu ferestrele spre curte, apoi întrebă, într-o românească cu un uşor accent străin.

- Ce poftiţi?

- Vă credeam mort în bombardament, v-am căutat peste tot. Poate vă mai aduceţi aminte de mine...

- Domnul consilier Viziru, spuse Vădastra zâmbind. Vă cunosc foarte bine. Ştiu tot despre dumneavoastră...

- E de neînchipuit! făcu Ştefan, şi atunci înţelese că o tâmplă i se părea mai ridicată pentru că avea o cicatrice orizontală chiar la rădăcina părului. N-aţi dat nici un semn de viaţă. Irina nu ştia nimic...

- Poftiţi înăuntru, spuse Vădastra, şi deschise larg uşa, lăsându-l să treacă. O cunoaşteţi bine pe Irina? întrebă aşezându-se pe marginea patului. Când aţi văzut-o ultima oară?

- Puţin înainte de plecarea mea, în vara trecută. L-am văzut şi pe Gheorghiţă. Trecuse în clasa a Ii-a primară...

Vădastra îşi umezi buzele, apoi zâmbi, visător.

- Sunt perfect informat despre ei, spuse. Gheorghiţă este un element excepţional. Irina a rămas ce-a fost: o soţie model.

- Toţi o cred văduvă, spuse Ştefan. Aşa crede şi ea.

- Nu e atât de sigur, îl întrerupse Vădastra. A fost informată la timp.

- Nu cred că ştie ceva, stărui Ştefan. Mi-ar fi spus, m-ar Fi lăsat să înţeleg ceva...

Vădastra ridică din umeri şi zâmbi din nou, abia stăpânindu-şi satisfacţia.

- Poate că a primit dispoziţii speciale, spuse. Poate că..., dar se întrerupse şi se încruntă, privind deodată aspru, bănuitor, spre Ştefan. în fond, adăugă, de unde ştii dumneata că sunt Vădastra? Te-am lăsat să crezi asta pentru că, poate, confuzia asta îmi convine. Eu ştiu foarte multe lucruri despre dumneata. Dar dumneata nu ştii nimic despre mine. Ţi se pare că aş fi Vădastra, şi eu te las să crezi asta, pentru motive pe care dumneata nici nu le bănuieşti. Dar să presupunem că aş fi Vădastra. Ce concluzii ai trage?

Se ridicase de pe marginea patului şi se apropiase de el, umezindu-şi mereu buzele, privindu-l pătrunzător prin ochelarii negri. Ştefan se simţi deodată stingherit şi se mişcă pe scaun, parcă ar fi încercat să-şi aducă

aminte de ceva. în cele din urmă, băgă repede mâna în buzunar şi începu să-şi caute pachetul cu ţigări. Dar îl lăsase pe birou, în odaia lui, şi atunci întrebă, zâmbind:

- Nu fumaţi, nu e aşa?

- Nu, mulţumesc. Dar să presupunem că aş fi omul pe care-l crezi dumneata, reluă, ce concluzii ai trage?

- Mi-e greu să-ţi spun... încă nu mi-am revenit. îmi închipui că aţi fost grav rănit în noaptea bombardamentului şi aţi avut o amnezie. S-au întâmplat foarte multe cazuri în război. îmi închipui că...

Vădastra îl privea cu un aer de triumf şi totodată cu un infinit dispreţ, şi Ştefan se întrerupse intimidat.

- Continuă, te rog, continuă, îl încuraja Vădastra. Te ascult cu cel mai mare interes. Este o ipoteză destul de plauzibilă. E bine să ţinem seama de toate ipotezele...

- Aţi avut o amnezie... Deşi, în cazul acesta, nu înţeleg cum de n-a aflat nimic Legaţia. Mai ales că după moartea lui Antim...

Se întrerupse din nou, şovăind.

- Cunosc, cunosc povestea, spuse repede Vădastra, ridicându-şi mâna ca şi cum ar fi vrut să-l oprească şi să-l îndemne totodată, continuă, te rog.

- în sfârşit, Anglia era în război şi se poate presupune că un amnezic mai mult sau mai puţin nu constituia o problemă. Aţi rămas ani de zile într-un spital, undeva în provincie, şi toată lumea v-a crezut mort. Iar când v-aţi regăsit memoria, aţi constatat că România era angajată în război cu Sovietele, pe cale să piardă războiul sau chiar ocupată de ruşi, şi aţi preferat să rămâneţi unde vă aflaţi, în Anglia, sub un alt nume şi trăind o altă viaţă. Vă înţeleg...

- Interesant, făcu Vădastra, începând să se plimbe prin odaie. Asta ar fi o ipoteză. Vă mărturisesc că nu mă convinge. E prea simplă, e aproape banală. Dacă omul pe care dumneata crezi că ar fi Vădastra ar fi trăit o asemenea aventură, recunoaşte şi dumneata că ar fi fost o aventură prea puţin interesantă. Dar se mai pot face şi alte ipoteze. Bunăoară, să presupunem, doar aşa, ca o ipoteză, că personajul dumitale n-a avut nici o amnezie, dar că, din diferite motive, i-a fost teamă să se mai întoarcă acasă, şi a trăit câteva săptămâni, sub un nume fals. Ai să mă întrebi cum ar fi putut face asta la Londra, în timpul războiului. Foarte simplu, dacă a găsit nişte hârtii de identitate. Au fost destui morţi în noaptea aceea. Dar am mai putea presupune şi o altă ipoteză. Vădastra al dumitale, să zicem, voia să lupte alături de Aliaţi şi România era, în toamna aceea, ocupată de trupele germane. Dumneavoastră, cei de la Legaţie, eraţi toţi suspectaţi de filonazism. Omul pe care dumneata îl crezi Vădastra s-ar fi prezentat la un birou militar şi ar fi declarat că vrea să se înroleze în armata engleză, dar cu condiţia să nu se comunice nimic Legaţiei. Poate că nu ştii: aşa s-au înrolat mai mulţi marinari români şi Legaţia n-a aflat nimic. Odată înrolat în armata engleză, din anumite motive, omul dumitale n-a putut pleca pe front, însă a putut fi folosit la alte servicii, să le spunem auxiliare, dar infinit mai importante. Ia gândeşte-te: era român, era considerat mort de toţi ai lui şi ar fi putut fi foarte uşor paraşutat în România, cu acte false ar fi putut trăi în tot timpul războiului o existenţă plină de primejdii şi de

aventuri; evident, nu la Bucureşti, pentru că risca totuşi să fie recunoscut, aşa cum a fost recunoscut de dumneata aici, astă-seară. Nu la Bucureşti, dar, să presupunem, la Ploieşti, în regiunea petroliferă, unde se juca în parte soarta războiului, sau la Câmpina, la rafinării... Dar să mai presupunem şi altceva, să facem o altă ipoteză. Iată, bunăoară, suntem în noaptea de 9 septembrie 1940, în noaptea bombardamentului. Printr-un miracol, Vădastra, omul dumitale, a fost salvat în ultima clipă, dar n-a fost evacuat cu o ambulanţă, ci, să presupunem, a fost salvat de un particular, de cineva, care se afla, în apropiere, cu maşina, şi care trebuia să plece din Londra chiar în acea dimineaţă, şi ar fi plecat luându-l şi pe Vădastra cu el. A ajuns undeva în provincie. Omul acela era ofiţer. Vădastra, din motive personale, n-a spus că e român, a spus, să

presupunem, că e grec sau sârb, dar într-una din zilele următoare i s-a adresat cineva în greceşte sau sârbeşte şi el n-a înţeles. Şi atunci, evident, a devenit suspect, a putut fi chiar arestat. Cei care îl anchetau ştiau, bineînţeles, că Legaţia anunţase dispariţia unui cetăţean român, Vădastra, dar anchetatorii n-au informat Legaţia despre românul pe care-l prinseseră, pentru că se întrebau dacă nu cumva totul era o înscenare, şi dacă nu e vorba de altceva, de o afacere de spionaj. Şi atunci omul dumitale a stat închis luni şi luni, şi poate chiar mai mult, până ce s-au convins englezii că nu are nici un amestec cu spionajul. Sau, poate, dimpotrivă, au descoperit, anchetându-l, lucruri foarte importante, tocmai în legătură cu spionajul, şi atunci s-au gândit să-l folosească pe Vădastra ca agent dublu şi l-au trimis undeva unde le-ar fi putut fi de folos, să spunem în Orientul apropiat sau chiar în România...

Ştefan ascultase ca prin vis, fără să-l poată înţelege întotdeauna, căci Vădastra cobora mereu glasul, ajungând aproape să şoptească, şi în acele momente Ştefan se trezea că pierduse un şir întreg de cuvinte, că gândul îi alergase înapoi la Londra, în timpul bombardamentului, sau la seara petrecută în apartamentul lui Antim, sau încă şi mai departe, la camera secretă din Bucureşti.

- Da, e adevărat, spuse el. Se pot face o sumă de ipoteze. Ar fi trebuit totuşi s-o anunţi pe Irina...

- Stai, că n-am terminat, îl întrerupse Vădastra, devenind deodată agitat. Există o infinitate de ipoteze, dar nu ţi-am spus pe cea mai interesantă. S-ar putea ca tot ce ţi se pare dumitale atât de complicat şi extraordinar, să fi fost, în realitate, mult mai simplu. Ne-am putea închipui că Vădastra avusese în tinereţea lui un ideal, de care nu vorbea nimănui, şi că acest ideal îi fusese distrus de superiorul lui, de un Popescu oarecare. Ne-am putea închipui că Vădastra, cum ar fi fost firesc, îşi jurase să se răzbune, distrugând într-o zi pe omul care-l umilise şi care-l împiedicase să-şi realizeze idealul. Din nefericire, omul acela, superiorul lui de altădată, era invulnerabil; să presupunem că era un mare om politic, sau un general, sau unul din oamenii care conduc din umbră şi pe care nu ai cum să-i loveşti. Să presupunem ceva mai mult: că omul acela, fostul superior al lui Vădastra, se pune într-o zi în serviciul duşmanului ţării, să spunem al naziştilor sau al comuniştilor. Răzbunarea lui Vădastra capătă atunci o mare importanţă, devine aproape o idee sublimă, o datorie patriotică.

Pentru ca să-l învingă nici un sacrificiu nu e prea mare, căci omul acela, să-l numim Popescu, e un om fatal, el îşi vinde pur şi simplu ţara, o vinde duşmanului pentru ca să-şi salveze pielea... Atunci vei înţelege de ce Vădastra şi-a sacrificat tot - familie, şi linişte, şi fericire ca să-l urmărească şi, până la urmă, să-l distrugă. Să-l distrugă definitiv, adăugă el coborând brusc glasul.

O clipă, rămase pe gânduri, visător.

- Da, e adevărat, spuse Ştefan frecându-şi fruntea ca să se trezească. Toate ipotezele acestea sunt plauzibile.

- Şi atunci, într-o seară, reluă Vădastra privind drept înaintea lui, ca şi când ar fi vorbit pentru altul, dumneata întâlneşti, în camera vecină, pe cineva pe care-l iei drept Vădastra, omul pe care-l socoteai, ca toţi ceilalţi, mort cu opt ani în urmă. Intr-un moment de slăbiciune, omul pe care dumneata îl crezi Vădastra, îţi răspunde în româneşte şi dumneata îţi confirmi părerea că este el, Vădastra, pe care-l credeai dispărut. Ca toţi românii, eşti indiscret, şi mâine tot Parisul va afla ce ţi s-a întâmplat. Evident, nu ai nici o dovadă că omul cu care stai de vorbă acum e unul şi acelaşi cu Vădastra al dumitale, dar dumneata te încăpăţânezi să crezi asta, pentru că ţi-ar place să ţi se întâmple ceva extraordinar. Şi toată lumea va afla că Vădastra trăieşte.

- Nu, n-am să spun la nimeni, începu Ştefan.

- Dă-mi voie, că n-am terminat, îl întrerupse brutal Vădastra. Lucrul n-ar fi grav, dacă s-ar fi întâmplat altcuiva. Dar să ne închipuim că omul pe care dumneata îl consideri Vădastra se afla aici într-o foarte importantă misiune secretă. Putem face mai multe ipoteze. Să presupunem, bunăoară, că venise la Paris ca să investigheze cauzele pentru care una din reţelele de informaţii şi contraspionaj din ţară a fost descoperită de omul fatal, de Popescu. Nimeni nu putea s-o facă mai bine ca el, pentru că el singur cunoştea metoda de lucru a lui Popescu. Dar putem presupune ceva mai mult. Să ne închipuim că omul pe care dumneata îl consideri Vădastra trebuia să plece mai departe, poate chiar să fie paraşutat în ţară. Să ne închipuim asta, că avea de împlinit o misiune importantă în ţară. Ori, ce se întâmplă acum? Dumneata vei spune mâine în tot Parisul că m-ai întâlnit, şi Popescu va afla în 24 de ore...

- Vă dau cuvântul meu de onoare că nu va afla nimic, îl întrerupse Ştefan.

- Evident, indiscreţia dumitale va fi scump plătită, pentru că, inutil să adaug, nu vei supravieţui nici dumneata multă vreme. Dar la ce-mi foloseşte mie să ştiu că, dacă eşuez în misiunea mea, vei fi găsit şi dumneata mort pe undeva, prin împrejurimile Parisului?... Important, pentru mine, ar fi fost să nu te fi întâlnit sau, întâlnindu-te, să nu mă fi recunoscut. E adevărat că nu ştii unde plec şi ce am de gând să fac, dar simplul fapt că bănuieşti că Vădastra trăieşte, este foarte grav. în situaţia mea de-acum, adăugă el visător.

- Din partea mea, puteţi fi sigur, vorbi din nou Ştefan. Ştiu să păstrez un secret. înţeleg că e ceva foarte serios...

- Nu poţi să înţelegi, continuă Vădastra, pentru că nu ţi-am spus nimic. Tot ce ţi-am spus, au fost simple ipoteze, ca să te încerc, să văd cum

reacţionezi. în fond, dumneata nu ştii nimic despre mine. Nici nu ştii măcar dacă sunt cu adevărat Vădastra... Dar să ne închipuim că eu aş fi... Adică nu, reluă el după o scurtă tăcere, cu un alt glas. Să nu ne mai închipuim

deocamdată nimic. Sunt obosit. O să mai vorbim mâine dimineaţă. Am să te pun la încercare, să văd dacă poţi fi discret...

Îl conduse ceremonios până la uşă, i-o deschise şi, din prag, rosti deodată, tare.

- / *was very glad to meet you, Sir...*

Aproape îi fusese recunoscător că pusese pe neaşteptate capăt convorbirii. Simţea că nu-l va mai putea asculta. Intrând la el în cameră, dădu cu ochii de manuscrise şi zâmbi. Aprinse repede o ţigară şi trase cu sete primul fum, apoi se trânti pe pat. „Ar fi trebuit s-o anunţe pe Irina", se trezi gândind. Apoi se trezi că-şi fumase ţigara şi se uită la ceas. Trecuse de miezul nopţii. „Ar fi trebuit totuşi s-o anunţe pe Irina. Ar fi trebuit să mă anunţe şi pe mine Ileana, să-mi dea un semn de viaţă, să-mi trimită doar un semn, o semnătură pe o carte poştală, ca să ştiu că trăieşte. Aşa ar fi trebuit să facă şi el, Vădastra."

Înţelese în acea clipă că nu mai semăna cu Spiridon Vădastra pe care-l cunoscuse el. Părea un alt om. Nu mai părea ridicol. S-a întâmplat ceva cu el şi s-a schimbat, a devenit un altul. Au trecut aproape opt ani. A trecut timpul şi a devenit un altul. „Săraca doamna Zissu!", spusese atunci, în noaptea bombardamentului. Poate nici nu-şi mai aminteşte acum cine a fost doamna Zissu. Când l-oi întreba, mâine dimineaţă, s-ar putea să nu-şi mai amintească. Dacă a fost cumva amnezic, s-ar putea să nu-şi mai amintescă *niciodată* de tinereţea lui, de doamna Zissu. Sau poate n-are să vrea să-mi spună, are să-mi răspundă că nu-şi mai aduce aminte, că nu-l mai interesează...

Sări din pat şi se duse să deschidă fereastra. Fără să ştie, îşi aprinse o altă ţigară şi se trezi târziu cu cutia de chibrituri în mână. O privi câtva timp mirat, nehotărât, parcă întrebându-se ce-ar putea să facă cu ea. în cele din urmă, şi-o băgă în buzunar şi se aşeză la birou. Ochii i se opriră pe pagina începută: „... autobiografia unei fantoşe..." în acea clipă, i se păru că-l aude pe Vădastra şi întoarse capul, atent. Sforăia, foarte încet, parcă ar fi gemut uşor prin somn. I se păru deodată că tot ce făcuse de când se întorsese în camera lui fusese ridicol; absurd şi ridicol, ca şi cum ar fi fost un copil speriat, care se simte observat şi nu ştie cum să se poarte. „N-am să pot dormi, îşi spuse. Trebuie să fac ceva..." Adună manuscrisele, le înveli în hârtia în care fuseseră împachetate şi le aşeză în dulap. Apoi stinse lumina şi ieşi în vârful picioarelor. Portarul moţăia, cu capul rezemat pe braţe.

- Nu mi-e somn, îi spuse Ştefan. Mă duc să mă plimb puţin...

Când se trezi, privi speriat la ceas. Era aproape nouă. Se spălă grăbit, stăpânindu-şi anevoie nerăbdarea, îşi îmbrăcă halatul şi, luându-şi pachetul cu ţigări, ieşi şi bătu timid la uşa lui Vădastra. Nu-i răspunse nimeni. îngrijorat,

coborî şi întrebă portarul. Află că ceruse nota dis-de-dimineaţă şi

plecase înainte de şapte.

- Spunea că trebuie să prindă trenul pentru provincie...

Reîntors în odaie, totul i sejpăru deodată ridicol şi absurd. „Trebuia să mă fi aşteptat la asta; trebuia să-l pândesc, să nu adorm." îşi aprinse o ţigară şi se trânti în pat. „De ce mi l-o fi trimis printr-un comisionar?" se trezi întrebându-se deodată. Coborî din nou şi telefona la Weismann. Ascultă mult timp soneria răsunând în biroul din boulevard Murat. „Poate voia să-mi facă o surpriză. Bănuia că voi citi întâi caietul lui Partenie, şi voia să vadă ce cred, cum voi reacţiona. Poate chiar el a stat, astă-toamnă, închis nopţile în odaia lui, în timp ce eu dormeam alături, şi a şters cu cerneală numele. Probabil că era acolo şi numele Ioanei..."

- Nu răspunde nimeni, spuse portarul văzându-l că nu se îndură să lase receptorul. Nu e acasă. încercaţi mai târziu...

A încercat de mai multe ori în acea dimineaţă. Apoi, după ce se întoarse de la masă, cobora din ceas în ceas şi telefona, ascultând parcă fermecat soneria răsunând în camera goală. După-amiaza era caldă şi Ştefan trăsese obloanele la ferestre şi, întins în pat, începuse să aştepte. Nu ştia precis ce aşteaptă; îşi privea la răstimpuri ceasul, îşi aprindea o ţigară şi, metodic, cu încăpăţânare, cobora să telefoneze.

- Ce spunea comisionarul? întrebă pe portar. Când spunea că i-a fost încredinţat pachetul?

- N-a spus nimic. A întrebat de dumneavoastră şi a vrut să urce el. Dar nu l-am lăsat. I-am spus că după ora nouă seara furnizorii nu mai pot urca în camere. Am înţeles ce voia, şi atunci i-am dat o sută de franci...

Soarele coborâse pe nesimţite pe deasupra Invalizilor. Ştefan căută în pachetul cu manuscrise, luă caietul lui Partenie şi se aşeză la birou. „... scriam autobiografia unei fantoşe", reciti el, încercând să regăsească interesul cu care le citise cu o seară mai înainte. Dar îi reveneau neîncetat cuvintele lui Vădastra, cuvintele portarului şi aluziile misterioase ale lui Weismann: „Am să le fac la toţi surpriza! Am să ţi-o fac şi dumitale, coane Ştefan, pentru că şi dumneata eşti sceptic!..." Rămase câtva timp cu ochii pe pagina începută. Apoi, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de gândurile lui, se hotărî brusc şi izbuti să continue lectura. „Scriind, îmi spuneam că scriu ca să mă vindec, dar probabil că eram vindecat de mult; în roman nu mai străbătea nici o febră. Şi totuşi, ce admirabil subiect de roman! Dar nu aşa cum îl văzusem la 19 ani, ci aşa cum merita să-l vadă un scriitor. Nu era interesantă drama doctorului V., şi nici el, geniul răzvrătit, nu era interesant. Mult mai interesantă era povestea pianului, despre care aproape că nu vorbisem în roman. Transformând pe duduia Eleonora în Lenora, şi atelierul ei de croitorie în salonul văduvei unui îmbogăţit de război,

pianul îşi pierduse funcţia lui esenţială, de simbol al unei existenţe ce părea atunci, prin 1920, feerice, căci era singura amintire rămasă din apartamentul pe care-l închiriase căpitanul, pentru ea, cu zece ani în urmă, în bulevardul Elisabeta, şi i-l mobilase luxos, «ca palatul unei principese orientale», după cum spunea duduia Eleonora. într-o dimineaţă, căpitanul făcuse semn muscalului să oprească în dreptul unei case noi, cu mai multe etaje, din bulevardul Elisabeta. Apoi o luase de mână şi o trase

după el în ascensor. - Era ca un palat! exclamase Eleonora. Când am intrat şi am dat cu ochii de pian, i-am sărit de gât şi am început să plâng! - Iar vrei să mă faci gelos? am întrerupt-o eu, prefăcându-mă ironic, deşi eram gelos până la demenţă pe această biată umbră a căpitanului. - Era numai mobilă scumpă, numai mătase şi aur, continuase ea, dar mie mai presus de toate îmi era drag pianul. Şi când am scăpătat, am vândut şi am amanetat toate, dar de pian nu m-am despărţit... Ori, în romanul meu pianul nu mai putea avea nici un rol: duduia Eleonora devenise Lenora, văduva unui îmbogăţit de război. în atelierul de croitorie, aşa cum îl păstra, dezacordat, învelit cu brocarturi şi împodobit cu două vase mari, în care se decolorase, prăfuite, florile artificiale, cu fotografiile Eleonorei de la 20 de ani alături, pianul părea prestigios, încărcat de amintiri şi iluzii defuncte. Renunţând la adevărata Eleonora, am pierdut, de la început, mai mult de jumătate din substanţa epică a romanului. Pentru că, fără pian, nu puteam justifica gelozia lui Mitică...".

„Ea este! se trezi deodată Ştefan, ea, doamna Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache!" în acea clipă înţelese că ştiuse asta de la început, ştiuse de când se reapucase să citească. Poate că ştiuse chiar de când, cu o seară mai înainte, ochii îi căzuseră pentru prima oară pe cuvântul „pian". îşi vânduse şi pianul... „Pianul lui Vădastra, îşi spusese el atunci, doamna Zissu a lui Vădastra..." Ar fi vrut acum să se bucure de descoperire şi totuşi parcă o nedefinită tristeţe, o neînţeleasă dezamăgire îi amorţea încet întreaga fiinţă. „Doamna Zissu a lui Vădastra!", îşi repetă el de mai multe ori, încercând să se smulgă din sentimentul tulbure de melancolie şi decepţie care-l ameninţa. începu să facă repede socoteli ca şi cum ar fi sperat că exerciţiul acesta mental cu destine şi fragmente de timp i-ar putea descătuşa bucuriile strangulate undeva în adâncul fiinţei lui, oprite pe loc şi încătuşate fără motiv şi fără înţeles. Prin 1920-l921, doamna Zissu ar fi avut vreo 35-36 de ani. Partenie era un copilandru: 17 ani. Prima lui dragoste. Aşa cum a fost, câţiva ani mai târziu, prima dragoste a lui Vădastra. Când a întâlnit-o Vădastra, era în liceu, avea probabil 15-l6 ani, iar ea, doamna Zissu, avea 40 de ani. „Distinsa doamna Zissu. O femeie frumoasă care m-a iubit pe mine..." Fusese, poate, ultima ei dragoste. Curând după aceea murise în mizerie, după ce îşi vânduse şi pianul. Toate lucrurile i se păreau clare, şi dori din nou, aproape cu deznădejde, să se bucure că, în sfârşit, le-a descoperit,

că *a înţeles.* Căpitanul, Mitică Porumbache, apoi Partenie, apoi Vădastra, toţi o iubiseră; fusese prima sau ultima lor dragoste. De aceea, probabil, fusese şi el, Ştefan, obsedat de taina doamnei Zissu: o iubise Partenie, o iubise ca şi pe Ioana. Poate c-ar fi trebuit s-o întâlnească şi el, Ştefan, puţin timp după ce-o iubise Partenie, s-o întâlnească şi să se îndrăgostească de ea, aşa cum, mai târziu, o întâlnise şi se îndrăgostise de Ioana, logodnica lui Partenie. Dar în locul lui, o întâlnise Vădastra. „Distinsa doamnă Zissu, o femeie care m-a iubit pe mine..." Poate de aceea l-au tulburat cuvintele acestea auzite prin pereţii de paiantă ai camerei secrete, l-au obsedat atâţia ani fără să poată vreodată înţelege motivul: poate ghicise în ele acea parte din destinul lui pe care-l trădase, un fragment de viaţă care-i fusese predestinat şi pe care, fără să înţeleagă de

ce, nu-l trăise, şi rămăsese neîmplinit, şi de aceea, îl urmărea, ca un strigoi, cerându-i îndestularea, alergându-l din urmă, silindu-l să caute, să afle.

„Aşadar, aceasta fusese doamna Zissu, Zisuleasca lui Mitică Porumbache, îşi repetă din nou, zâmbind. O croitoreasă, care cunoscuse cândva leneveala şi prestigiile întreţinutei de lux, apoi scăpătase, se reapucase de croitorie, dar era încă foarte frumoasă, avea fără îndoială foarte mult farmec, dacă la 17 ani Partenie fugise de-acasă pentru ea şi fusese chiar ispitit să se sinucidă. Mi s-ar fi putut întâmpla mie. *Trebuia* să mi se întâmple mie, rectifică el, şi parcă un sentiment ciudat, de împăcare şi totodată de resemnare îl cuprinse deodată, amuţindu-i neliniştile şi nerăbdarea. Ar trebui să fac ceva, îşi spuse, ar trebui poate să mă rog, să spun cuiva că mi s-a întâmplat *ceva,* că toate câte mi s-au întâmplat aveau un sens, dar nu ştiam cum să-l caut, cum să-l înţeleg. De aceea mă urmărea numele acesta: doamna Zissu. Ar trebui să spun ceva. Doamne, facă-se voia ta, rosti el deodată. Facă-se voia ta, repetă mai încet." Simţea o mare, neobişnuită linişte, şi totuşi îi era frică. „Aş putea să mor tocmai acum, când am aflat, aş putea să mor fără a o mai fi întâlnit, fără a-i putea spune că ştiu cine a fost doamna Zissu, că obsesia mea nu era absurdă, că avea un sens. Avea un sens, îşi repetă el. Trebuie să-i spun Ilenei că tot ce s-a întâmplat, avea un sens. Facă-se voia ta!", rosti deodată, cu teamă. Rămase câtva timp nemişcat, ca şi cum s-ar fi trudit să asculte ceva pe care nu-l putea auzi, apoi îşi reluă lectura.

„Pentru că fără pian, nu puteam justifica gelozia lui Mitică, şi renunţam, astfel, la scenele acelea senzaţionale, pe care le-am reconstituit din povestirile Eleonorei, când, târziu, după miezul nopţii, uneori în zori, se întorceau acasă de la „Grădina Veseliei", urcau în apartamentul mobilat şi plătit de căpitan şi, dând cu ochii de pian, Mitică, aproape întotdeauna beat, începea să înjure, la început printre dinţi, apoi fără nici o jenă, din ce în ce mai tare şi mai vulgar, până ce izbucnea Eleonora în lacrimi şi atunci se ducea s-o mângâie, cerându-i iertare, spunându-i că voia doar s-o necăjească. Iar după ce se mutase din

bulevardul Elisabeta şi-şi vânduse toate mobilele, rămânând numai cu pianul, Mitică, de câte ori mai venise s-o vadă, o anunţa că este ultima oară când îi calcă în casă dacă nu vinde pianul. Apropiindu-se, îl plesnea cu palma întreagă peste capac sau peste şoldurile lui de lemn şi, ascultându-l răsunând, striga: - Auzi-l cum cântă pe unde-l atingi!... Toate acestea nu aveam cum să le povestesc. Mitică, predecesorul meu în inima Eleonorei, de unde nu izbutise să alunge pe căpitan nici după ce acesta murise (şi nici măcar eu nu speram că l-am putut îndepărta, căci, printre atâtea alte gesturi de personaj legendar, căpitanul făcuse şi gestul prin excelenţă romantic: se sinucisese. - S-a omorât pentru mine, eu l-am băgat în mormânt! S-a omorât când îl făcuse maior!). Mitică, deci, devenise în roman un funcţionar de bancă, simplificat şi anost, fără nici o adâncime, redus la ticuri şi clişee, eu crezând, în marea mea naivitate, că astfel voi scoate mai bine în evidenţă contrastul între mediocritatea lui şi geniul patetic al doctorului V. Şi atunci, tot episodul „Grădina Veseliei" a trebuit să cadă. L-am înlocuit cu o întâlnire într-un restaurant de vară,

frecventat de îmbogăţiţi de război. Scena întâlnirii între căpitan şi Mitică, pe care n-am înţeles-o nici eu prea bine cum a început, căci Eleonora nu prea vrea să-mi povestească (spunea că nu-i place să-şi amintească de asemenea lucruri triste), scena aceasta devenise, în roman, un episod banal de gelozie burgheză. Ori, se pare că în noaptea aceea a fost la „Grădina Veseliei" un scandal de pomină, de care au vorbit şi ziarele, de care s-a vorbit ani de zile în mahala. Căpitanul sosise pe neaşteptate de la Iaşi şi o găsise pe Eleonora cu lăutarii la masă, petrecând cu Mitică. - Copilul e al meu? a întrebat-o, foarte palid şi totuşi foarte liniştit. Eleonora, pretinde ea, a ţipat, indignată. - E al meu, tot aşa cum sunt copiii croitorului copiii lui? a mai întrebat căpitanul. Şi-atunci a sărit Mitică, şi a început bătaia. Eleonora leşinase, nu-şi mai amintea nimic. Pretinde că nu-şi mai amintea decât finalul, ca într-o nuvelă de Puşkin. Târziu, a venit garda, şi ofiţerul gărzii l-a ridicat pe căpitan din pietriş, unde căzuse în nesimţire, cu capul spart de un sifon, căci, se pare, tăbărâseră toţi măcelarii pe el, l-a ridicat, plin de sânge, desfigurat, cu uniforma zdrenţuită, şi ţinându-l anevoie de braţ, căci se clătina ca un om beat, i-a spus: - Căpitan Sideri, eşti sub arest!..."

Ştefan îşi ridică ochii din caiet. „Căpitan Sideri, eşti sub arest! Iubite domnule Weismann, dumneata n-ai de unde să ştii, eu iubesc de mulţi ani o fată. O cheamă Ileana. Ileana Sideri. Căpitan Sideri, eşti sub arest!... Poate că era unchiul ei. Poate că era chiar tatăl ei. Ar trebui să fac socoteala..." „- Cine e prietena lui? mă întreba. - Ileana, i-am răspuns. Ileana Sideri. A fugit din ţară ca s-o caute. Nu e nici un secret..." Astea i le spusese Weismann, într-o dimineaţă, după ce-i adusese cafeaua. „Ileana Sideri. A fugit din ţară. Nu e nici un secret..." îşi privi deodată, cu mirare, ceasul, ca şi cum s-ar fi trezit.

Trecuse de nouă. Se ridică aproape speriat de la birou şi coborî în goană etajele. Portarul îl văzu de departe şi-i zâmbi.

- încercaţi din nou? îl întrebă continuând să zâmbească.

„I-am dat o sută de franci. Spunea că vine tocmai de la statuia Brătianu. A întrebat de dumneavoastră şi a vrut să urce el. I-am spus că după ora nouă seara... Căpitan Sideri..."

- Nu răspunde nimeni, îl auzi pe portar. Nu e acasă. Nu s-a întors.

„A fugit din ţară ca s-o caute. Nu e nici un secret." Atent, răbdător, continua să asculte soneria răsunând strident în biroul din boulevard Murat.

De-abia târziu, când autocarul ieşise din Paris, îşi aminti că nu mâncase. „Aş fi avut totuşi timp să mănânc; era o cafenea în colţ, aş fi putut mânca un sandvici." *Nel mezzo del cammin di nostra vita,* îi reveni încă o dată versul. Şi-l repetase de mai multe ori, la început fără să înţeleagă de ce, umblând pe străzi, traversând Place de la Muette scăldată întreagă în soare, îndreptându-se spre Etoile. Şi apoi, aproape de Etoile, i se păru că înţelege; îşi repeta cu încăpăţânare versul ca să scape de refrenul absurd care-i revenea necontenit în minte: *Dar nu i s-a găsit corpul!...*

Când coborâse dimineaţa, portarul îi arătase cu un gest scurt, clătinând capul, pe cineva care, aşezat la măsuţa din hol, răsfoia cartea de telefon.

Era un bărbat cu o figură ştearsă, fără expresie. Se ridică din scaun şi-i zâmbi încurcat.

- Domnul Ştefan Viziru? întrebă. Aţi locuit câtva timp în boulevard Murat, la domnul Weismann...

- I s-a întâmplat ceva? îl întrerupse Ştefan.

- Nu. Adică, mai precis, nu ştim. Fiţi bun, vă rog, şi veniţi cu mine să daţi câteva informaţii.

Taxiul îl lăsase în faţa Comisariatului, undeva aproape de boulevard Murat. Coborâse nervos, aprinzându-şi în ultima clipă încă o ţigară. A trebuit să aştepte câtva timp aşezat pe o banchetă, lângă uşă. Inspectorul vorbea încă la telefon.

Nu i s-a găsit ***corpul]*** Bucuria lui bruscă, nefirească, îşi dădea seama, izvora din acest detaliu, în aparenţă nesemnificativ: că, deşi totul lăsa să se înţeleagă că Mişu Weismann s-ar fi sinucis pe o plajă din Belgia, faptul că încă nu i s-a găsit corpul anula toate concluziile care s-ar putea trage din dispariţia lui misterioasă. Aşa se întâmplase cu Vădastra. Singurul care înţelesese fusese Antim. *Nu i s-a găsit corpul,* repeta el necontenit, încremenit acolo, pe un fotoliu, în salonul Legaţiei din Belgrave Square, neîndrăznind parcă să mai iasă singur pe stradă atât timp cât nu i se făcea dovada că murise Vădastra, *arătându-i-se corpul.* Ştia că e ridicol, dar nu putea crede în sinuciderea lui Weismann. îi plăcea să şi-l închipuie scăpat de teroarea datoriilor, eliberat de obsesiile marei lui afaceri, îmbrăcând hainele unui vagabond şi plecând undeva departe, în

lumea largă, de unde-i va trimite mai târziu un semn de viaţă, câteva cuvinte pe o carte poştală. Inspectorul îl ascultase cu atenţie, apoi îi mulţumise foarte afabil. „Nu, nu i s-a găsit încă corpul", repetase el încă o dată în prag, zâmbind, oarecum derutat de insistenţa cu care revenise această întrebare în tot cursul convorbirii.

La Etoile se oprise în faţa chioşcului şi cumpărase ziarele de prânz. Le răsfoi repede, cuprins de o bruscă emoţie, să vadă dacă nu cumva, totuşi... Nu era nici o informaţie privitoare la dispariţia lui Weismann. Citi în prima pagină: *Aujourdhui ete.* Nu înţelesese decât târziu, când se apropia de Place des Ternes. Solstiţiul de vară. Sânzienele. „Nu i s-a găsit corpul." *Nel mezzo del cammin di nostra vita...* Strânse ziarele, le făcu sul şi le aşeză pe pervazul unei ferestre, apoi grăbi pasul.

Aproape de unu, Parc Monceau era aproape gol. Pe o bancă, o femeie mânca absentă un sandvici. Mai rămăseseră doar câţiva copii întârziaţi la joacă şi o pereche de îndrăgostiţi. începea să se simtă căldura chiar aici, la umbra arborilor. *Una selva obscura.* Se plimba aproape fără să privească în jurul lui. Apoi, după ce străbătu alene parcul, ieşi şi grăbi din nou pasul.

Pe boulevard des Courcelles, tocmai voia să traverseze pe celălalt trotuar când zări de departe cele trei autocare. Se îndreptă spre ele fără curiozitate, dar grăbind mereu pasul, ca şi cum i-ar fi fost teamă că, o clipă înainte de a le ajunge, ar putea pleca. Autocarele se aflau în dreptul unei curţi mari. *Club des Etudiants,* citi Ştefan. Se apropie de zid şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. în curte, pe trotuar, aşteptau grupuri de tineri. Câţiva se aşezaseră la mesele cafenelei din colţ. începuse să fie din ce în ce mai cald şi Ştefan îşi scoase haina şi şi-o atârnă pe umeri. Apoi îşi

aprinse o ţigară şi fuma liniştit, fără să privească în jurul lui. Târziu, o fată ieşi din curte cu un carnet de bilete în mână şi se îndreptă spre primul grup. Văzu că fiecare îşi caută în portmoneu şi atunci îşi scoase şi el o bancnotă de 500 franci. Fata se opri în dreptul lui, îi luă bancnota, îi dădu un bilet şi 200 de franci rest, şi-i spuse:

- *Troisieme voiture.*

„Aş fi avut timp să mănânc un sandvici. Era o cafenea în colţ, la umbră..." Autocarul înainta acum printre câmpuri de grâu smălţuite cu maci. „E ca la noi în ţară", se trezi gândind. Privea pe fereastră, aşa cum privise necontenit de când ieşise din Paris. „Destinul este porţiunea de Timp, îşi aminti el cuvintele lui Bibicescu, porţiunea de Timp pe care ne-o îngăduie Istoria. Ce-o fi vrut exact să spună?" Dar nu încercă să înţeleagă. Gândul îi alergă şi mai adânc în trecut, cu tot mai mulţi ani în urmă, nu-şi dădea încă precis seama când, în tinereţea sau în copilăria lui; cândva, de mult, privise de la fereastra unui tren un peisaj asemănător, cu câmpuri de grâu şi orz, bătute cu maci, ondulate în

vâlcele dulci, şi drumul, ca şi acum, ducea printre dealuri şi boschete de fagi şi de salcâmi.

Au trecut prin mai multe sate şi orăşele şi, în fuga autocarului, se silea să le citească numele, întrebându-se mereu încotro se îndreaptă. Apoi, după încă vreun sfert de ceas, începu să se zărească, de departe, o pădure. O privea, când i se păru că autocarul o ocoleşte, şi-atunci întoarse mâhnit capul, s-o mai privească încă. Dar o regăsi curând, în faţă şi în dreapta lor, o pădure înaltă, mare, compactă. înţelesese că mergeau într-acolo. I se păru că ştiuse asta de la început. Era prea cald. într-o nămiaza limpede, fierbinte de vară, autocarele acestea încărcate cu tineret nu puteau merge într-altă parte decât într-o pădure.

- Pe locurile acestea au fost bălţi, spuse deodată tânărului de lângă el. Era un băietan înalt şi blond, cu ochelari, care-i zâmbise coborând din

autocar şi-şi potrivise pasul după al lui. Umblau de-atunci alături. îi vorbise de concert, îi spusese cine va cânta. Dar Ştefan nu-l ascultase; privea necontenit drept înaintea lui. Curând au zărit zidurile mănăstirii.

- în locul pădurii acesteia, au fost cândva bălţi, adăugă.

- Mai sunt şi acum bălţi, spuse celălalt. Dar sunt dincolo de pădure. Grupul înainta compact pe alee, grăbind necontenit pasul. Concertul începea

la trei şi jumătate. Ajungând în dreptul porţii, Ştefan şovăi. La umbră, una lângă alta, se întindea şirul de maşini.

- Am să mai mă plimb puţin, spuse. Vin pentru prima oară la Royaumont. Tânărul îi zâmbi, apoi dispăru înghiţit de grup. Ştefan îi privi cum

pătrund în curte şi se îndreaptă, în şiruri tot mai dense, spre clădire. „Au rămas doar câteva săli şi capela, îi spusese tânărul; mănăstirea fusese devastată în timpul Revoluţiei. Dar concertele au loc în fosta capelă, adăugase; este acolo o atmosferă, o atmosferă...", începuse el cu o voce clară, neaşteptat de bărbătească, emoţionată. Dar Ştefan nu-l mai ascultase.

După ce şi ultimul grup dispăru după aripa sfărâmată, câtă mai

rămăsese, a mănăstirii, Ştefan porni singur pe alee. „De ce m-oi fi apucat să-i spun că pe aici au fost bălţi? se întrebă deodată. Dacă mai rămâneam o jumătate de ceas împreună, fără îndoială că i-aş fi povestit de Snagov, cum a strigat Mia şi cum..." în acea clipă îşi dădu seama că se gândise şi la asta când îi vorbise de bălţi; nu se gândise numai la bălţile din jurul Bucureştiului, unde venea să se scalde când era copil, şi unde, câţiva ani mai târziu, crescuseră arbori înalţi şi umbroşi, dar gândul îl dusese înapoi şi la după-amiaza aceea de vară de la Snagov, când a auzit-o pe Mia strigând, şi a văzut-o, pentru ultima oară, cum şi-a mai săltat încă o dată capul afară din apă şi apoi şi-a plesnit fruntea de unda caldă a lacului şi s-a lăsat înghiţită. „Au trecut aproape treizeci de ani de-atunci, îşi spuse ca să se trezească. E îngrozitor..."

Parcă pe-aici, pe sub arborii înalţi, arşiţa după-amiezii de vară nu pătrunsese încă. *Nel mezzo del cammin di nostru vita... Una selva oscura...* Parcă s-ar fi simţit deodată observat de cineva şi zâmbi încurcat. Ştia foarte bine că-şi repeta cuvintele acestea ca să nu-şi amintească de bălţi şi de copilărie, să nu-şi mai amintească de părul bălai al Miei plutind, o singură, nesfârşită clipă, pe obrazul cald şi legănat al lacului. *Una selva oscura,* reîncepu el, încercând să se smulgă din sentimentul ciudat, de copilărească teamă, că cineva, foarte aproape de el, nevăzut, îl urmăreşte şi-l observă, şi citeşte în sufletul lui ca într-o carte deschisă, citeşte speranţa lui copilărească, absurdă, că dacă-şi va recita singurele versuri din *Inferno* pe care le ştia, va scăpa de amintirile bălţilor şi ale copilăriei. Pătrundea tot mai departe în pădure, întovărăşit de prezenţa aceea nelămurită şi implacabilă care-i ghicea toate gândurile şi-l făcea să zâmbească încurcat, ca un copil surprins de un ochi străin şi neîndrăznind să-şi reia joaca, hotărât doar să aştepte, cu acelaşi zâmbet vinovat pe figură, mulţumindu-se să aştepte şi să respire, intimidat, până ce ochiul străin va dispare, lăsându-l din nou singur cu taina jocului numai de el cunoscut.

O zări de departe şi inima începu să i se bată înainte de a o fi recunoscut, începu să alerge. Maşina era trasă pe marginea aleii, la umbra rară a unui paltin. Portiera era deschisă. Ileana se plecase mult spre fundul maşinii, încercând să aşeze un teanc de reviste ilustrate între două mici valize. Auzindu-i paşii grei, se întoarse speriată. Se făcu deodată foarte palidă.

- Asta era, spuse Ştefan înainte ca s-o ajungă. Asta era maşina...

Se opri ca să-şi potolească bătăile inimii şi înghiţi de câteva ori, cu un mare efort. îşi dăduse seama că fusese ridicol, spunându-i asta; absurd, ridicol că acestea fuseseră primele cuvinte pe care le rostise; ani de-a rândul îi vorbise neîncetat, îşi închipuise în nenumărate chipuri reîntâlnirea lor şi se auzise de nenumărate ori rostind primele cuvinte, întotdeauna altele, pe care i le va spune regăsind-o - şi totuşi, zărind-o de departe, ghicind că este ea înainte de a o recunoaşte şi începând să alerge spre ea, nu izbutise să-i spună altceva. Dar văzuse maşina.

- Maşina de care-ţi vorbeam, continuă fără să înţeleagă de ce se lasă spus de altcineva din el, de cineva care vorbea în numele lui, mai repede ca el, izbutea să vorbească întotdeauna mai repede şi înaintea lui. Mi se

păruse că are să dispară, că exact la miezul nopţii are să dispară...
Ileana se rezemase de portiera deschisă. Era întocmai aşa cum o lăsase el; arsă de soare, cu ochii de culoarea acelei specii rare de pansele. Şi totuşi nu o lăsase aşa, înţelese în clipa următoare, nu mai era aşa în noaptea Anului Nou, în camera lor de la Busacco. Fusese aşa când o zărise pentru întâia oară, la Băneasa, când ea întoarse capul ca să vadă cine o urmăreşte prin iarbă, cine umblă repede înapoia ei. „Pe locurile acestea au fost bălţi", îi spusese el atunci.

Primele cuvinte pe care i le spusese. Ştiuse şi atunci de maşină, dar nu-i spusese de la început. îi vorbise de bălţi, de arborii pe care-i sădise când era în liceu, de arici, de cerurile care se deschid în noaptea de Sânziene. Dar ştiuse şi atunci, de la început, de maşină.
- Era întocmai ca asta, continuă. Aveai un lanţ mic cu chei *yale* şi alte câteva cheiţe...
Cu un efort, izbuti să zâmbească şi o privi în ochi.
- N-a fost o nălucire. A fost aievea...
Mulţi ani, nu îndrăznise să-şi amintească noaptea de la Busacco. Parcă ar fi fost un timp împietrit, transformat în chip misterios într-un fel de fortăreaţă cu ziduri înalte de piatră. Când, luată de gânduri, se întorcea în trecut, zărea de departe zidurile nopţii de la Busacco, şi le ocolea, fugind, cufundându-se mai adânc în amintire, regăsind casa de pescari de la Cascaes, regăsind ultimii ani petrecuţi în strada Batistei sau, şi mai departe, vacanţele de la Zinca, verile copilăriei ei. Timpul împietrit luase înfăţişarea camerei de la Busacco: o cameră sinistră, ca încăperea în care tocmai murise cineva, dar în care nu fuseseră încă aduse coroanele şi draperiile negre. începuse să se îmbrace: „Nu tremur! îşi repetase necontenit. Nu tremur!..." Când maşina ieşise încet din curtea hotelului şi pătrunsese în pădure, şi zări zdrenţele de ceaţă atârnând printre arbori ca nişte giulgiuri mohorâte, simţise o zădărnicie fără nume, ca şi cum viaţa s-ar fi stins deodată pretutindeni în jurul ei. „Nu plâng, îşi repeta, nu plâng."
- Când te-am zărit atunci, la Băneasa, de departe, am ***ştiut*** că veniseşi cu maşina. Nu eram nebun. N-a fost o nălucire. Era *exact* maşina asta...
Entrocamento, Madrid, telegrama către Walkiria, ceasurile petrecute în sala de aşteptare a gării din Madrid, cu privirile ascunse în ziare, nu cumva s-o recunoască cineva de la Legaţie. Apoi, noaptea în wagon-lits, până la Barcelona. - *Est-ce que Madame deşire encore quelque chosel* o întrebase stewardul.
- Ştiam că am să te găsesc. Am fost şi la Zinca. Oamenii au ars conacul, Marina murise, dar ştiam că am să te găsesc.
Ileana îl privise necontenit în ochi, speriată, parcă i-ar fi fost teamă că va spune altceva, că va rosti alte cuvinte.
- Ştiam, reluă Ştefan. După ce-am înţeles tot ce s-a întâmplat şi am aflat cine a fost doamna Zissu...
Tăcu, tulburându-se deodată. Ea se smulse de lângă maşină, făcu câţiva paşi şi se aşeză pe iarbă, la marginea aleii. îşi prinse genunchii în braţe şi-şi plecă fruntea. El se apropie încet, parcă cu teamă. I se păru că plânge, şi rămase în picioare în faţa ei, intimidat.
Uneori, nopţile, o trezea deznădejdea. „Nu am nimic de la el, nu mi-a

rămas nimic." Ar fi vrut să poată plânge, şi gemea apăsându-şi perna pe gură ca să

n-o audă Walkiria. O auzea, totuşi, şi câteva minute în urmă ciocănea uşor şi intra, încurcată, cu privirile ei speriate, neştiind ce cuvânt îi va spune întâi. „Nu mi-a rămas nimic, gemea Ileana. Aş fi vrut să am ceva de la el, măcar o floare, sau o batistă, sau un plic cu adresa scrisă de el, orice, ceva care să fi fost al lui..." Apoi, într-o noapte îi spusese: „Aş vrea să am un copil. Sper să am un copil. Repetase de-atunci întruna: Am să am un copil..." De la Lisabona, prietena îi scria aproape în fiecare zi. îi scria că Ştefan îi trimisese de mai multe ori flori, o căutase la Cascaes, telefonase la Madrid. Apoi îi scrisese că luase avionul pentru Bucureşti. „Are să se ducă la tante Alice, îşi spuse Ileana. Are să afle unde sunt. în câteva zile va fi aici. Va veni cu un bucheţel de lăcrămioare, cu părul ud de ploaie, fără macferlan, va suna, cu bucheţelul de lăcrămioare, în ploaie, şi-i voi deschide eu uşa şi ne vom privi. îmi va zâmbi." îi spunea Walkiriei: „Aşa face întotdeauna. Dispare câteva săptămâni, câteva luni, apoi apare pe neaşteptate, cu un bucheţel de flori în mână, sub ploaie, şi zâmbeşte încurcat, ca un copil." Apoi adăuga, repede: „Vreau un copil de la el. Aştept un copil..."

- Ştefan, şopti ea târziu, fără să-şi ridice ochii, ce vrei de la mine?

Se lăsă repede în iarbă lângă ea şi o privi lung, speriat, fără să îndrăznească s-o atingă.

- Ce vrei de la mine? şopti ea.

- Ileana, strigă, sunt eu, Ştefan! Te-am căutat. Ştiam că am să te găsesc...

Dar se auzi vorbind şi i se păru că vorbele lui sunt rănite, neputincioase, ca şi cum ar fi fost spuse de altcineva în locul lui, de cineva care ar fi încercat să-l imite şi nu izbutea, pentru că un foarte uşor, aproape imperceptibil sunet fals îl trăda chiar în clipa când rostea cuvintele.

- Sunt eu, Ştefan! repetă speriat.

În iarna aceea a aşteptat mereu. Tante Alice îi scria cu regularitate. Nu pomenea nimic de Ştefan, şi într-o zi Ileana se hotărî s-o întrebe. Târziu, îi răspunse: „Am auzit că e pe front, în Rusia..."

- Sunt eu! îl auzi din nou.

Fuma necontenit. Rămânea tot timpul în odaia ei, privind spre lac, şi de câte ori intra Walkiria o găsea fumând. Se ducea întâi să deschisă fereastra. - Ştiam de la început că aşa va fi, spunea Ileana. Ştiam că nu voi avea un copil. Ştiam că nu-mi va rămâne nimic de la el. Am ştiut asta de când l-am văzut. Din clipa când l-am zărit în pădure, am ştiut că aşa va fi, că nu voi avea nimic de la el, că aşa mi-a fost ursita: să n-am nimic... - Ileana! îi strigase într-o noapte Walkiria, parcă speriindu-se deodată de strigătul ei, tu n-ai să poţi trăi fără el. Du~te după el în ţară, du-te şi-l caută. - Probabil că a murit în Rusia, răspunsese atunci. Pentru mine, în orice caz a murit: dacă nu s-a dus să mă

caute la tante Alice, înseamnă că am murit pentru el, deci a murit şi el

pentru mine. Şi nu mi-a rămas nimic de la el, nici măcar un plic cu adresa scrisă de mâna lui...

Când intra, o găsea întinsă pe divan, fumând. - Mi-a spus doar de trei ori că mă iubeşte. De trei ori în şase ani. îmi vorbea mai mult de Vădastra şi de doamna Zissu. îmi vorbea de Timp şi de maşina care ar fi trebuit să dispară la miezul nopţii, de camera *Samba* şi de cerurile care s-ar putea deschide. îmi vorbea despre tot, chiar şi de război şi de afacerile lui Vidrighin, numai de iubirea lui nu-mi vorbea niciodată. Nici măcar nu ştiu dacă m-a iubit. Spunea doar că i-am fost ursită. Eu l-am iubit de cum l-am zărit. Umbla în pădure în urma mea şi am întors capul şi atunci am ştiut că este el, că pe omul acesta am să-l iubesc toată viaţa. Am ştiut, dar n-am vrut să recunosc. Era căsătorit, îşi adora soţia, curând au avut şi un copil, dar eu ştiam că pe el am să-l iubesc toată viaţa, deşi nu voiam să recunosc. Am încercat totul ca să-l uit. Şi poate, totuşi, până la urmă l-aş fi uitat, dacă nu reapărea pe neaşteptate în viaţa mea. Pe neaşteptate, venea să mă vadă sau îmi telefona, şi atunci înţelegeam că nu-l uitasem încă, dar nu voiam să recunosc. - Ileana! îi spusese Walkiria apropiindu-se şi luându-i mâna, du-te şi-l caută. - Are să mă caute el, strigase sărind deodată de pe divan, are să mă caute în genunchi până la capătul pământului şi n-are să mă găsească. Dacă n-a murit în Rusia, are să mă caute tot restul vieţii, dar n-are să mai mă găsească. Aş fi vrut doar să am un copil de la el...

- Ileana, ce se întâmplă cu tine? o întrebă Ştefan coborând brusc vocea, ca şi cum, de teamă să nu-l trădeze, nu mai îndrăznea să se încreadă în ea, mulţumindu-se să şoptească.

„Aş fi vrut să am un copil", îşi repeta de câte ori voia să plângă. Izbutea să plângă numai când îşi spunea lucrul acesta, că ar fi putut avea un copil de la Ştefan şi nu l-a avut. Walkiria o auzea plângând, cu perna la gură, şi atunci se ridica din pat, dar şovăia şi începea să aştepte, intimidată, nestiind dacă ar trebui să se ducă la ea s-o mângâie, sau să aştepte. Apoi, într-o dimineaţă, Ileana îi spuse: - Sper că n-a murit, şi atunci trebuie să trăiesc şi eu, să mă răzbun. Vreau doar atât: să am un copil de la el şi să mă răzbun. Nu cer decât atât de la viaţă. E mult, Walkiria? Nu cer decât să am un copil de la el şi să mă răzbun...

- Ştiam că aşa se va întâmpla, şopti el.

Îi zărise verigheta, dar o privise fără s-o vadă, silindu-se să n-o vadă, izbutind să n-o mai vadă. Se apropie mai mult de ea.

- Am fost la Zinca, începu târziu, cu teamă, încercând să scape de propria lui voce, să se despartă de ea, să o smulgă din el şi să o zvârle undeva în urma lui, ca să poată rămâne, în sfârşit, singur cu Ileana.

NOAPTEA DE SÂNZIENE

Dar i se păru deodată zadarnic şi tăcu. Totul i se păru în acea clipă zadarnic. Văzu din nou verigheta în degetul Ilenei, şi luciul acela aburit de aur cald i se păru zadarnic. întoarse capul şi privi încă o dată maşina. Aşadar, *aceasta* era; nu iubirea Ilenei, ci maşina. Ea îi era ursită, nu Ileana. Simţi cum i se scurge sângele, cum i se risipeşte în pământ. Era întocmai aşa cum o văzuse el, şi semăna totuşi cu toate celelalte, semăna cu maşina pe care o descoperise în noaptea Anului Nou, aproape îngropată sub zăpadă, în timp ce Ioana îl aştepta nerăbdătoare, cu gândul la petrecerea care începuse deja în casa de la Cotroceni; semăna cu maşina

pe care o pictase el şi cu cea pe care i se păruse că a zărit-o, răsturnată, în drum spre Ciuc, când o auzise pe Ileana: *Logodnicul meu... Poate mai trăieşte...,* semăna cu imaginea maşinii răsturnate de ciclon, undeva între Lisabona şi Estoril, pe şoseaua bătută de valuri, maşina pe care el nu o văzuse niciodată, dar pe care o ghicise din cuvintele lui Filimon: *Mon cher, era o maşină, răsturnată acolo, tnchipuieşte-ţi, mon cher, răsturnată de valuri pe şosea...* (şi poate viaţa lui ar fi curs altfel dacă Filimon nu i-ar fi povestit plimbarea pe care o făcuse după ciclon, poate că ar fi rămas încă multă vreme prins în vraja Circei, a Stellei Zissu, căci fără îndoială fusese fermecat, nu se mai putea despărţi de ea, ar fi plecat cu ea la New York, continuând să-i spună că n-o iubeşte, continuând să-i vorbească de Ioana şi de Ileana, dar incapabil să se smulgă din vraja ei, urmărind-o pretutindeni, aşteptând, cu teamă, s-o vadă apropiindu-se de el cu gura întredeschisă şi foarte roşie, cu dinţii albi, strălucind ameninţători...). Era aceeaşi maşină.

-Trebuie să plec, spuse Ileana deodată, ridicându-se din iarbă. Am întârziat deja prea mult. Trebuie să ajung în noaptea asta la Lausanne.

Ar fi vrut să-i spună: „E absurd! Nu-ţi dai seama că e absurd? De-abia ne-am reîntâlnit. Te-am căutat şase ani. Te-am căutat pe front şi în Rusia, în Crimeea, am fost în strada Batistei, am fost şi la Zinca. Nu vezi că e absurd?"

- Dar n-a cântat încă Walkiria, spuse el neîndrăznind să-şi înţeleagă liniştea cu care vorbise.

Se ridicase şi el, brusc, din iarbă, şi Ileana îl privi mirată, parcă i-ar fi zâmbit.

- De unde ştii că are să cânte?

- Mi-am închipuit.

Ar fi vrut să spună: „Ştiam asta de la început, de când am aflat, întâmplător, în autocar, că e un concert la Royaumont, că vor fi şi artişti străini. Ştiam."

- Mi-am închipuit, repetă. Mi-am închipuit că de aceea ai venit şi tu, ca s-o asculţi. Aţi venit împreună.

- Trebuie să plec, spuse Ileana. Ar fi trebuit să plec de mult. Plecasem deja. Mi s-a părut că e ceva care nu merge la motor şi m-am oprit, dar nu era nimic... Spre nenorocul tău, adăugă încercând, de data aceasta, să zâmbească.

Ţi-am dat astfeJ prilejul să mă reîntâlneşti... Tu ce fumezi? îl întrebă brusc, privindu-l foarte adânc în ochi, cu buzele tremurându-i uşor.

- Gauloises bleues.

O mare linişte îl învălui parcă deodată. Scoase pachetul, i-l întinse, apoi aprinse chibritul. Ar fi vrut să-i spună: „E absurd! Tu n-ai înţeles încă? N-ai înţeles decât că nu mai mă iubeşti? Dar asta nu e grav decât pentru mine. Tu ai încă o viaţă întreagă înaintea ta. Nu-ţi dai seama că e absurd ce faci? Nu ţi-am spus că am recunoscut maşina?"

- îmi place să fumez din când în când o gauloise, spuse Ileana.

Apoi îl privi din nou şi zâmbi. Era un zâmbet trist, depărtat, încărcat de melancolii, dar el fu fericit să-l regăsească, şi figura întreagă i se lumină.

- îmi pare bine că te-am revăzut, Ştefan, îi spuse. îmi pare bine că

trăieşti. Ştiam că trăieşti. Aflasem că trăieşti, dar îmi pare bine că te-am revăzut... Eşti neschimbat, adăugă după o clipă.

- Am îmbătrânit, spuse Ştefan.

- Nu-mi dau seama. Pentru mine, în orice caz...

- Da, înţeleg, o întrerupse Ştefan zâmbind. Ştiu ce vrei să spui. Pentru tine am rămas acelaşi, pentru că am murit de mult.

- Da, spuse Ileana.

- Trebuia să-mi închipui. De aceea am plecat pe front, pentru că ştiam că altminteri, dacă nu mor acolo, va fi mult mai grav, voi afla într-o zi, chiar din gura ta, că, pentru tine, am murit de mult...

- Nu trebuia să faci asta, îl întrerupse Ileana. Vreau să spun, nu trebuia să te gândeşti... Nu trebuia să te gândeşti la asta... Locuieşti la Paris? îl întrebă după o clipă.

-Da.

- Pot să te las eu în drum. Dar trebuie să plecăm acum. Am întârziat deja prea mult. Când vrei, plecăm.

- Probabil că dacă te-aş ruga, dacă te-aş implora să nu pleci astăzi, să nu pleci, în orice caz, cu maşina asta, probabil dacă ţi-aş spune...

- Nu, Ştefan, îl întrerupse ea zâmbind. Acum, te rog eu, te implor dacă vrei: nu mă ruga nimic. Nu-mi vorbi nimic.

- Nu m-ai înţeles, începu Ştefan tulburat. Voiam să-ţi spun că maşina asta...

- Ştiu, ştiu, îl întrerupse din nou Ileana cu o exasperată deznădejde în glas. Ţi se pare că maşina asta... Nu vreau să-mi mai aduc aminte. Te-aş ruga şi pe tine, doar atât, să fii atât de bun şi să nu-mi mai aduci aminte. După şase ani şi jumătate, tot de maşină mi-ai vorbit întâi, adăugă încercând să zâmbească. Nu te-ai schimbat...

- Voiam doar să-ţi spun... Nu e ce te gândeşti tu. Dacă ai pleca într-altă zi, sau dacă te-ai înapoia cu trenul...

- Nu, Ştefan. Am un soţ teribil de nervos. N-are să poată adormi până nu mă întorc... Mi-a telefonat acum câteva ceasuri, continuă visătoare. Sperasem că măcar la Abbaye de Royaumont nu va exista telefon. Dar n-am avut noroc. Există şi aici, la Royaumont... Mă aşteaptă, repetă cu o exasperată resemnare, şi l-am învăţat să creadă că sunt o soţie ideală... Trebuie să mergem, spuse repede zvârlindu-şi ţigara. Te las la Paris.

- Dacă ai să mă suporţi, te-aş ruga să mai mă laşi să merg puţin cu tine. Mă poţi lăsa mai târziu, unde vei voi tu, la o gară, pe drum...

- Aş fi preferat..., începu ea.

Glasul îi tremura uşor, şi-şi plecă speriată privirile.

- Ileana! şopti Ştefan apucându-i mâna. Nu-ţi cer nimic altceva. Poate nu ne vom mai revedea. N-am să-ţi mai cer nimic altceva...

Îi spunea Walkiriei: - Roagă-l să nu mai insiste. Ştiu că-l fac să sufere, dar mi-e imposibil să-i spun altfel. M-am învăţat să-i spun aşa: Doctore. Nu-i pot spune Bernard. E atât de bun, a fost atât de bun cu mine, că nu-i pot spune Bernard. A fost un sfânt. Când m-a rugat pentru prima oară să-i spun Bernard, i-am spus Sfinte Bernard. Am început să râdem amândoi. Dar acum se supără, insistă. Şi mi-e imposibil. E doctorul meu, e salvatorul meu, nu-i pot spune Bernard... - Dar el te iubeşte, exclamase Walkiria. -

Ştiu, mi-a spus-o. Ştie că-l iubesc şi eu. I-am spus-o. îl iubesc mai mult decât mă iubesc pe mine, îl iubesc aşa cum cred că sunt iubiţi sfinţii. De aceea nu-i pot spune Bernard.

- Ce crezi despre el? o întrebase Walkiria la început. îl întâlnise doar de câteva ori. îi plăcuse bunătatea, distincţia, inteligenţa pe care le citea în ochii lui. - E un om extraordinar, continuase Walkiria. Este medic şi psiholog şi artist totodată. E un geniu. E un om extraordinar... Avea, când l-a cunoscut, doi copii, şi puţin timp după aceea a venit într-o seară să le spună că mai are unul, un băiat. Părea fericit. Le-a invitat la vila lui, la câţiva kilometri de Lausanne, pe malul lacului. O după-amiază de duminică. Soţia lui le aştepta pe terasă, cu fetiţa cea mare alături. Părea fericită; o fericire calmă, simplă. - Adevărul este că m-a salvat, îi spunea mai târziu Walkiriei. Datorită lui am reînceput să trăiesc... Apoi, mai târziu: - Mi-a spus, în glumă, că îi e frică să nu se îndrăgostească de mine. L-am liniştit. Fii fără grijă, doctore, i-am răspuns tot în glumă. Eu n-am noroc în dragoste. Mi-a adus aminte de un vis pe care i-l povestisem acum un an. - înseamnă că ai rezolvat criza, mi-a repetat şi de data asta. Nu-ţi mai fie teamă de Ştefan. Ai acceptat şi te-ai reconciliat cu moartea lui; fizică sau numai morală, totuna e, ai acceptat faptul acesta, evidenţa aceasta, că el, Ştefan, a murit pentru dumneata, şi atunci te-ai reconciliat cu

viaţa şi începi acum o viaţă nouă... - Evident, i-am răspuns. îţi datoresc asta dumitale... - Dar trebuie să mergi mai departe, a continuat, trebuie să.te împaci cu el, cu Ştefan, cu omul pe care l-ai iubit, care te-a făcut să suferi, şi acum a murit pentru dumneata, trebuie să... - Ştiu, i-am răspuns. Am făcut-o deja. - Trebuia să-i spui că tresari noaptea prin somn, o întrerupse Walkiria, că te deştepţi ţipând şi-l strigi pe el, pe Ştefan. - I-am spus-o. O ştie de mult.

Apoi, după încă un an, află că la Clinică se vorbeşte insistent de ei doi, de doctor şi de ea, de prietenia lor, mult prea intimă, suspectă. - Ar trebui să-l văd mai rar, îi spuse Walkiriei. îmi va fi greu, mă obişnuisem cu el, aveam nevoie de prietenia lui. A fost ca un sfânt... - Am impresia că te iubeşte, o întrerupse Walkiria, că e teribil de îndrăgostit de tine. - Nu, nu e asta, vorbi repede Ileana. E o altfel de dragoste, e o afecţiune de cu totul alt ordin. E altceva...

Într-o seară, după cină, venise pe neaşteptate. Părea foarte tulburat. - Ileana, o întrebă, vrei să fii soţia mea? Pălise deodată şi o privea adânc în ochi. - Dar, doctore... - Spune-mi Bernard, o întrerupse el. - E îngrozitor. Claire..., începuse ea. - I-am spus, vorbi el repede. A trebuit să-i spun şi a înţeles. Ne despărţim. A plecat azi-dimineaţă, cu copiii... - E îngrozitor! strigase Deana. - Altminteri ar fi fost un infern, continuă el din ce în ce mai repede, am fi trăit o minciună, i-aş fi distrus viaţa şi ei şi, în cele din urmă, m-aş fi distrus şi pe mine... Vrei să fii soţia mea? o întrebă din nou. Oricare ar fi răspunsul tău, să ştii că înapoi nu mai mă pot întoarce. Nu pot trăi în minciună... - E îngrozitor! repetase Ileana. Claire...

- Roagă-l să nu mai insiste, îi spunea Walkiriei. Mi-e imposibil. Nu pot accepta. Nu-i pot spune Bernard, nu pot fi soţia lui. - Dar el te iubeşte,

spunea Walkiria. S-a transcris divorţul. E ca un nebun, acum. Vrei să-l faci să înnebunească de-a binelea? îl distrugi. îmi spuneai că-l iubeşti, că e singurul om pe care-l iubeşti şi că-l vei iubi toată viaţa, că a fost ca un sfânt cu tine... - Nu pot! spunea ea. Nu pot să-l mint...

Apoi i-a spus-o şi lui... - Nu pot să mint. Te iubesc prea mult ca să te mint. Dar ştii ce e în sufletul meu. Eşti omul pe care-l iubesc mai mult pe lume, eşti singurul, căci numai pe tante Alice o mai iubeam pe lume, şi acum nu mai e nici ea, dar nu pot să te mint, ştii ce e în sufletul meu... - Ţi se pare, îi spunea el luându-i mâna şi păstrând-o în mâinile lui. Te lupţi cu o umbră, cu ceva care a murit de mult, dar te încăpăţânezi să-i dai viaţă, din propria ta imaginaţie, din sângele tău, dar nu mai e decât o umbră... - îl chem şi acum, nopţile, în somn, şopti ea deznădăjduită. - N-are nici o importanţă. Eu am strigat douăzeci de ani, în somn, numele pedagogului care m-a pălmuit o dată, copil, m-a pălmuit cu atâta putere, încât mi-a ţâşnit sângele. N-are absolut nici o importanţă...

S-au căsătorit în ianuarie 1946. Când, uneori, nopţile, se deştepta strigând, îl auzea pe el alături, mângâind-o. - Te-ai speriat, îi spunea, ai visat urât...

- Ce bun eşti, îi spunea ea. Voia să-i ia mâna să i-o sărute, dar el i le trăgea repede, mâinile ei, şi i le săruta. - Aş vrea să avem un copil, i-a spus el odată.

- Ce bun eşti, a şoptit ea. - Aş vrea să avem un copil, îi repeta el de-atunci. Şi, multe luni mai târziu, îi spusese: Probabil că tu încă nu eşti convinsă că *trebuie* să avem un copil, că avem amândoi nevoie de un copil, că, eu, cel puţin, am nevoie de un copil, că aştept un copil...

Uneori, nopţile, se trezea şi-l găsea lângă ea, privind-o, încercând să zâmbească, dar nereuşind întotdeauna, un zâmbet care începuse să obosească.

- Nu mi-e somn, îi spunea el. Nu pot să adorm... - Doctore! îi strigase ea o dată, nu eşti fericit. - Spune-mi Bernard, o implora el. învaţă-te să-mi spui Bernard. - Nu eşti fericit, repetase. Din cauza mea, din cauza mea... Ar fi vrut să poată plânge, să-i poată arăta măcar atât, că plânge pentru el, plânge că nu l-a putut face fericit. Dar îşi simţea pleoapele fierbinţi, uscate, aspre, şi repeta întruna, fără să-l privească: din cauza mea, din cauza mea... - Dar tu? o întrebase el odată. A întors capul şi l-a privit, parcă ar fi vrut să ghicească, să afle mai mult. - Eu? A voit să zâmbească dar, fără să-şi dea seama, a ridicat din umeri. - Nu, acesta nu e un răspuns, a stăruit el. Eu ştiu ce te roade pe tine, te mistuie ca un cancer nevăzut, dar e absurd, e absurd, asta e numai în imaginaţia ta. Trebuie să vrei şi tu puţin, trebuie să vrei să trăieşti. Nu ai absolut nimic altceva. Tu singură ai recunoscut că Ştefan nu mai înseamnă nimic pentru tine, că e doar o umbră, pe care o nutreşti cu imaginaţia ta - dar acum trebuie *să vrei,* trebuie *să vrei,* trebuie *să vrei* şi tu...

- Ce are Bernard? o întreba Walkiria. Ce se întâmplă cu el?... Ileana, strigase ea odată, ce se întâmplă cu voi? Nu vă mai iubiţi? - Ba da, ba da, o liniştise ea. E altceva. E obosit. Munceşte prea mult şi suferă de insomnii. I-am spus că trebuie să-şi ia o vacanţă, lungă, lungă, să mergem amândoi undeva, departe, departe... - Tu eşti nebună? o întrebase Walkiria. De ce plângi? - Nu, ţi se pare. Nu plâng. Dar îmi pare rău. Mi-era teamă că aşa va fi. Tu ştii foarte bine că n-am vrut, că m-am împotrivit, că, atât cât am

putut, m-am împotrivit. îi spuneam: „Doctore, nu trebuie să te desparţi. Pentru mine ai rămas un sfânt." „E absurd, îmi răspundea el. Acestea sunt imagini pe care ţi le proiectezi singură şi apoi crezi că există cu adevărat, că eu sunt aşa cum mă imaginezi tu, un sfânt Bernard..."

- Ce se întâmplă cu voi? o întreba mereu Walkiria. Ce se întâmplă cu Bernard? Am auzit pe un coleg de-al lui spunându-mi..., începuse ea odată.

- Nu vreau să aud, o întrerupse Ileana. Te rog, te implor, nu-mi spune nimic... Nopţile, îl auzea cum se plimbă în odaia lui şi se trezea. îşi aprindea o ţigară şi o fuma fără gânduri, ascultându-i paşii în odaia de alături. Uneori, îl striga:

- Doctore, doctore! Intrând la ea, încerca întotdeauna să zâmbească. - îmi pare rău, începea ea. - Nu-i nimic, o liniştea el, nu-i nimic. - Dar ştii, dacă vrei tu, îi spusese într-o noapte, eu pot dispare. Aş fi fericită să pot face ceva pentru tine. Mă duc în ţară, în România. Şi de-acolo nu se mai poate întoarce nimeni. - Ileana, strigase el, speriat. Eşti nebună? Nu te am decât pe tine, nu trăiesc decât pentru tine...

În iarna aceea au fost pe Coasta de Azur, hotărâţi amândoi să pară fericiţi, să se bucure de vacanţă, de bogăţie. Primăvara au fost în Sicilia. într-o seară, la Taormina, el o întrebă deodată: - Ştiai că Viziru e la Paris? Se plimbau în parc, şi Ileana se opri, foarte palidă, şi-l privi lung. - îl cheamă Viziru, nu e aşa? continuă el. Ştefan Viziru, fost consilier în Ministerul Economiei. M-am interesat printr-un coleg de Universitate, care e acum la Legaţia elveţiană de la Bucureşti. A fost foarte simplu. De altfel, ar fi trebuit să fac asta mai demult. Poate c-a fost o greşeală că n-am făcut-o mai demult... Ea continua să-l privească, palidă, mută. - Da, e la Paris. A fugit astă-vară, pe când se afla în misiune la Praga. Şi acum, iată ce m-am gândit... - Bernard! şopti ea, te rog, te implor... - Nu, draga mea, e foarte serios, stărui el, privind-o sever, rece, cercetător. Tu nu poţi trăi din cauza unei imagini, şi atunci e foarte simplu: trebuie să te duci să întâlneşti imaginea... - Bernard! se rugă ea. - Va trebui s-o întâlneşti, continuă el, ca să te convingi că Ştefan Viziru e o simplă imagine, că n-are nici viaţă, nici sânge, nici suflet, că supravieţuieşte doar pentru că o însufleţeşti tu... - Bernard! şopti ea din nou, rugătoare, apucându-i braţul. Apoi au tăcut amândoi, mult timp, fără să se privească.

- Trebuie să te grăbeşti, îi reamintea el mereu de-atunci. - E absurd! E ridicol! se apăra ea. Am jurat că n-are să mai mă vadă, că n-are să mă găsească chiar dacă m-ar căuta, în genunchi, până la capătul pământului... - Astea sunt copilării, o întrerupea el. Trebuie să te grăbeşti. M-am interesat, e încă la Paris, dar nu mai putem aştepta multă vreme. S-ar putea să plece. E un simplu emigrant, acum. - E absurd! şoptea ea. - Am toată încrederea în tine, îi spusese altădată. Ştiu ce se va întâmpla. Nu aştept decât asta: să-l întâlneşti, să te vindeci. - Du-te cu Anne-Marie, i-a spus într-o zi. Du-te cu maşina... Şi, probabil, tot el aflase întâi de concertele de la Royaumont şi aranjase prin consilierul cultural elveţian de la Paris să fie invitată Walkiria. - Acum, trebuie să te duci, stăruise. O conduci pe Anne-Marie, n-ai să fii singură. Rămâneţi câteva zile la Paris. îi cunosc adresa. îi scrii un pneumatic şi vă daţi întâlnire la o cafenea. Sau, nu e mai bine să vă întâlniţi într-o grădină, în Jardin du Luxembourg,

bunăoară. îl rogi, insişti, să vină. Iar după două ceasuri, va veni Anne-Marie să te ia. - Seara, îţi telefonez să-mi povesteşti cum a decurs întâlnirea. Cred că am să-mi pot da seama dacă trebuie să-l mai vezi a doua oară...

Şi deodată la începutul după-amiezei, au chemat-o la telefon. - Vă cere Lausanne, i-au spus. O căutase întâi, dimineaţa, la hotel; nu ştia că fusese invitată de director să dejuneze la Royaumont. - I-ai scris? a întrebat-o. - încă nu.

- Bine ai făcut, o întrerupse precipitat. Nu mai e nevoie. M-am gândit bine: era o prostie... - N-am să-i scriu, şopti Ileana. - Dar am să-ţi fac o rugăminte, continuă el, o mare rugăminte... - Spune, şopti Ileana. - Nu ţi-am cerut niciodată nimic până acum, dar azi îţi cer lucrul acesta... - Spune, repetă Ileana.

- Poate că ai să zâmbeşti, ai să crezi că... - Ce e? întrebă tulburată Ileana, ce s-a întâmplat? - Nimic, doar că mă simt teribil de nervos. N-am putut închide ochii toată noaptea. Am înţeles că am făcut o prostie, pe care am putea-o plăti foarte scump amândoi. Mă simt şi acum teribil de nervos. Cred că am palpitaţii... - Bernard! şopti ea. - Nu, nu e nimic grav, e doar din cauza insomniei. Dar am să te rog să vii, să pleci chiar acum. Dacă pleci chiar acum, ai putea ajunge înainte de miezul nopţii la frontieră. îţi pare rău că-ţi cer asta?

- Nu, şopti Ileana. Sunt fericită. - E adevărat? - Sunt fericită, repetă. Am să-ţi spun acasă de ce sunt fericită. - Ileana! e pentru prima dată că te aud spunând cuvântul ăsta. - Sunt fericită, şopti ea încă o dată. - Dragostea mea! îl mai auzi, foarte emoţionat.

- Povesteşte-mi, îl îndemna ea la răstimpuri, speriată parcă de tăcerea care împietrea între ei.

Privea tot înainte. Şoseaua se întindea dreaptă, nesfârşită, urcând uşor printre plopii rari. Soarele asfinţea foarte aproape de ei, după colină.

- îmi este foarte greu să-ţi vorbesc despre mine, începu târziu Ştefan. Cred că cunoşti esenţialul. Restul nu e interesant.

- Povesteşte-mi, îl îndemnă ea. Reaminteşte-mi esenţialul.

- Cred că-l cunoşti. Este înspăimântător de simplu. Se reduce la un nume şi o imagine, atât. O imagine...

- O imagine, repetă tulburată Ileana.

- Da. Am făcut socoteala, am rămas cu mania aceasta a socotelilor. Aproape 14 ani am fost obsedat de un nume: doamna Zissu. Şi 12 ani, exact 12 ani, am fost obsedat de o imagine: o maşină...

- înţeleg, şopti Ileana cu privirile foarte departe înaintea ei, dincolo de şoseaua nesfârşită.

- Nu cred că înţelegi, spuse Ştefan încercând să zâmbească. Până ieri nu înţelesesem nici eu. Până ieri... Nu, mai exact: până acum câteva ceasuri.

- Ştiu, spuse Ileana. E vorba de maşină. De când te-am cunoscut, a fost vorba de maşină. întotdeauna a fost vorba de o maşină. O imagine. Fără viaţă, fără sânge, fără suflet. O imagine.

- Da, o imagine, repetă Ştefan. Dar acum am înţeles.

„Poate că ar trebui să încerc din nou să-i spun. Mai avem încă timp. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. Are viaţa ei."

- O imagine, reluă Ileana visătoare. Nu te-ai schimbat. O nălucire în care n-ai crezut nici tu la început, dar în care te-ai încăpăţânat să crezi, cu furie, cu deznădejde, nutrind-o din propria ta viaţă, dându-i sângele şi sufletul tău ca s-o faci să trăiască, s-o faci să rămână acolo, în faţa ta, lângă tine, întotdeauna lângă tine, până când... Până când ai crezut că nu mai poţi trăi fără ea, că imaginea aceea e viaţa ta, norocul tău, fericirea ta, destinul tău...

- Da, aşa a fost, spuse Ştefan. Dar am înţeles de ce...

- O simplă imagine, continuă Ileana. O nălucire. Şi pentru ea, ţi-ai distrus viaţa, ai făcut să sufere pe cei care-ţi erau scumpi, le-ai distrus şi lor viaţa.

- Da, aşa a fost. Toţi oamenii îşi ratează viaţa. în afară de sfinţi.

- De ce-mi spui asta? îl întrerupse Ileana tulburându-se. De ce-mi vorbeşti mereu de sfinţi? de când ne-am cunoscut mi-ai vorbit mereu de sfinţi. De ce? de ce?

Şoseaua ieşise dintre şirurile de plopi rari şi ocolea acum poalele unui deal cu vii.

- Nu-mi dau nici eu bine seama de ce. Poate pentru că aveam şi eu, ca toţi, nostalgia unei existenţe fără rupturi. Numai un sfânt poate trăi în timp şi totodată în afara timpului, în eternitate. Numai o asemenea existenţă plenară, rotundă...

- O imagine şi un nume, îl întrerupse din nou Ileana. Un nume pe care l-ai auzit odată, de mult, printr-un perete...

- Nu era chiar un simplu perete, ca oricare altul. Era...

- Ştiu, făcea parte din camera secretă. L-ai auzit acolo, în sanctuar...

- Nu era un sanctuar. Era pur şi simplu camera mea secretă.

- Un sanctuar pe care ţi-l creaseşi singur, cu imaginaţia ta, continuă Ileana deznădăjduită. O imagine pe care ai suprapus-o unei alte imagini, a camerei *Sambo* din copilăria ta. Şi din cauza numelui şi a imaginilor astea, ţi-ai distrus viaţa. Ai trăit o nălucire şi ţi-ai distrus viaţa.

- Da, dar acum am înţeles de ce. Am aflat cine a fost doamna Zissu. A iubit-o Partenie. Şi înaintea lui, a iubit-o Mitică Porumbache. Şi înaintea lui...

Şovăi. „Căpitan Sideri, eşti sub arest!"

- Ştefan! şopti ea deodată fără să întoarcă capul, continuând să privească drept înaintea ei, peste şosea. îmi pare rău că ţi-o spun: mă doare, mi se rupe inima de milă, mi-e teribil de milă de tine...

- Da, înţeleg, spuse Ştefan.

Pe aici, prin pădurea de fagi şi platini, seara părea mai înaintată, parcă ar fi fost deja noapte.

- Povesteşte-mi, îl îndemnă din nou Ileana. Nu mai avem mult de stat împreună. Povesteşte-mi...

- Miroase ca pe la noi, spuse Ştefan. Parcă am fi într-o pădure de la noi.

- E adevărat, vorbi Ileana coborând deodată glasul. La început nu-mi dădeam seama, dar aşa e: e un miros de pădure ca la noi...

- E ca la noi, repetă Ştefan.

- Da, e adevărat, şopti Ileana. Aşa era...
- Dar nu la Zinca, reluă târziu Ştefan. Nu aveţi păduri aşa de mari acolo, la Zinca.
- Era şi-acolo o pădure mare, bătrână, dar era mai departe. Era după pământul lui tante Cecile. îmi aduc foarte bine aminte.
- Acum nu a mai rămas nimic. Au tăiat-o oamenii. Au tăiat-o în iarna când au ars şi conacul. A fost o iarnă foarte grea. Au murit mulţi de ger, de tifos, de foamete.
- Ştiu, şopti Ileana. Am auzit.
„Căpitan Sideri, eşti sub arest!", îşi aminti Ştefan. „Ar trebui să-i spun. Ea are o viaţă întreagă înaintea ei. Ea are viaţa ei."
Restaurantul fusese ridicat chiar lângă moară şi mesele erau înşiruite pe malul gârlei, sub bolţile de iederă şi glicină.
- Seamănă parcă cu ceva, începu Ştefan. Cu ceva cunoscut. Dar nu-mi aduc aminte cu ce...
- Da, e adevărat. Seamănă cu ceva cunoscut, de la noi...
- Nu izbutesc să-mi aduc aminte cu ce, reîncepu târziu Ştefan, după o lungă tăcere.
- Nu te mai gândi, îl întrerupse Ileana, zâmbind. Nu-ţi mai aminti mereu, ce-a fost, ce-ar fi putut fi... Nu mai trăi mereu în trecut... i
<- E adevărat. Acesta e păcatul nostru cel mai mare, că nu putem trăi în | prezent. Numai sfinţii trăiesc necontenit în prezent... *
Ileana îl privi lung, zâmbi din nou, şi-şi stinse absentă ţigara în scrumieră, îşi opri o clipă ochii şi descifra literele: *Souvenir...*
- Ştefan, spuse, eşti neschimbat. Ai rămas acelaşi.
- Am îmbătrânit.
- Nu. N-ai îmbătrânit. N-ai să poţi îmbătrâni niciodată...
- Este extraordinar cum apa asta care curge, apa asta de moară care cade şi curge, îmi aduce aminte de ceva...
- Da, şi mie. Este neasemuit de frumos... Şi noaptea este neasemuit de frumoasă... Totul e foarte frumos...
„Ar trebui să-i spun acum. Ea are viaţa ei."

- Ileana! începu tulburându-se brusc, dacă am să te rog ceva, dar am să te implor să mă asculţi, până la urmă, să nu mă întrerupi...
- Nu, Ştefan, îl întrerupse ea, nu-mi spune nimic. E mai bine aşa. E mult mai bine aşa.
- Nu, nu m-ai înţeles. Vreau să-ţi spun cu totul altceva, ceva care n-are nici o legătură cu mine, sau, dacă vrei, are doar o foarte neînsemnată legătură cu mine, dar e ceva care te priveşte numai pe tine...
- Te rog, Ştefan! şopti ea cu o privire speriată. Te rog!...
- ... Ceva care e al tău, e numai al tău, e vorba de viaţa ta...
- Atunci plec, spuse deodată Ileana.
- ... de viitorul tău...
Dădu să se ridice din scaun, dar Ştefan îi prinse braţul şi o opri.
- Bine, te ascult, nu mai spun nimic. Rămâi, te rog, rămâi...
Ileana îl privi din nou în ochi, apoi întinse mâna şi şi-o lăsă pe braţul lui.
- Nu te supăra, Ştefan, nu voiam să te mâhnesc. Dar e mai bine aşa... E aşa de frumos aici, reluă după o clipă. îmi pare rău că nu putem sta mai

mult. Dar nu vreau să mă gândesc la plecare. E aşa de frumos. E o noapte aşa de frumoasă...

- Seamănă cu ceva, spuse Ştefan, şi zâmbi împăcat. Mai avem timp, adăugă târziu.

Îşi privi deodată ceasul, apoi păli. întinse repede mâna, apucă paharul care rămăsese aproape neatins în faţa ei, şi bău.

- E târziu, spuse. în zece, cinsprezece minute trebuie să plecăm. Ne despărţim...

Avea o voce gravă, înecată, parcă toată tăria i-ar fi fost sorbită de gâlgâitul implacabil al apei.

- Aş vrea să-ţi spun ceva. Dar aş vrea să fiu sigură că ai să mă asculţi, că n-ai să mă întrerupi, orice ţi-aş spune... Ştefan, reluă ea repede, ţie ce ţi-a rămas mai scump pe lume?...

- Tu, şopti el, plecându-şi privirile. Iartă-mă că ţi-o spun.

- Nu-i nimic, nu-i nimic, n-are importanţă, vorbi repede Ileana. Am să te rog să-mi juri pe ce ţi-a rămas mai scump în lume. Vreau să-mi juri că ai să faci ce am să te rog eu. îmi juri?

Întoarse capul spre el şi-l privi, şi în acea clipă Ştefan o regăsi întreagă, aşa cum era ea, aşa cum fusese întotdeauna, de când au început să meargă alături prin iarbă, şi ea clătina la răstimpuri capul şi repeta, zâmbind: „Nu înţeleg. Nu te înţeleg. Poate că spui lucruri foarte interesante, dar nu înţeleg."

- Jur, spuse el. E absurd ce fac, adăugă repede.

- Mi-ai jurat, Ştefan, ai jurat pe mine, îl întrerupse Ileana. Nu mai e nimic de făcut... Şi acum iată ce te rog. Să nu mai mă cauţi, să nu te mai gândeşti la mine, sau să te gândeşti ca la cineva care a murit de mult. Aşa s-a întâmplat cu mine: am murit de mult. Adu-ţi aminte de tot ce vrei tu, dar nu te mai gândi la mine, cea de azi, cea care voi mai fi cât timp va voi Dumnezeu...

- Dumnezeu, repetă foarte încet Ştefan.

- Am să te rog să mă uiţi, continuă Ileana. Dar înainte de a mă uita, aş vrea să mai afli un lucru. Nu ţi-l spun ca să te chinui, ca să te fac să regreţi toate câte s-ar fi putut întâmpla şi nu s-au întâmplat. Poate că tu n-ai avut nici o vină. N-a fost nici vina mea că te-am întâlnit şi m-am îndrăgostit de tine, m-am îndrăgostit şi nu te-am putut uita. Aşa am fost ursită. Când m-am născut, probabil că a venit o ursitoare care nu fusese poftită, şi mi-a ursit nenoroc. Ascultă-mă, te rog, înălţă ea speriată mâna ca să-l oprească, mi-ai jurat că ai să mă asculţi... Aşa mi-a fost ursita. Tu, probabil, n-ai avut nici o vină. Dar aş vrea să ştii lucrul acesta: că eu am rămas credincioasă ursitei mele. Te-am lăsat să crezi că nu te mai iubesc. Am minţit. N-am încetat o clipă să te iubesc. Poate n-am voit întotdeauna asta, dar aşa a fost: te-am iubit de când te-am zărit pentru prima oară, acum doisprezece ani, în pădurea de la Băneasa, şi te iubesc şi astăzi. Am fost blestemată să te iubesc. Te voi iubi probabil până în ultima clipă a vieţii mele. Aşa am fost blestemată, aşa mi-a fost ursita. Dacă voi trăi încă cincizeci sau o sută de ani, şi voi avea copii, şi copiii mei vor avea şi ei copii, şi peste cincizeci sau o sută de ani voi muri înconjurată de copii şi de copiii copiilor mei, în clipa morţii voi striga acelaşi nume pe care-l strig de doisprezece ani

încoace, voi striga: Ştefan! şi-ţi voi mai spune, aşa cum îţi spun şi-acum, de câte ori mă trezeşti nopţile, că nu te-am iubit decât pe tine. Şi dacă, aşa cum e probabil, înstrăinată printre străini, cu copii şi nepoţi care nu vor şti un cuvânt româneşte, dacă atunci, bătrână, nu-mi voi mai aduce aminte aproape nimic din limba care a fost cândva a mea, în clipa morţii îţi voi spune că te iubesc în româneşte... Nu mă întrerupe, te rog! strigă ea cu deznădejde, mi-ai jurat că ai să mă asculţi. Lasă-mă să-ţi spun tot. Vreau să ştii tot. Vreau să ştii că, atunci când mi s-a părut pentru întâia dată că te iubesc, câteva săptămâni după ce te-am cunoscut, şi mi s-a părut ridicol că te-aş putea iubi doar pentru că te văzusem de câteva ori, atunci în 1936, îmi repetam, ca să-mi bat joc de mine şi să mă trezesc, îmi repetam că e ridicol, că parcă ar fi ca în *Tristan şi Isolda...* Ştefan, pentru mine a fost ca în *Tristan şi holda.* în noaptea aceea mi-ai dat, poate fără să vrei, poate fără să ştii, mi-ai dat să beau o otravă, mi-ai otrăvit sângele, mi-ai otrăvit sufletul, şi eu n-am mai trăit decât pentru tine, n-am mai trăit ca oamenii vii şi trezi, ci aşa cum trăiesc umbrele, cum poate că trăiesc morţii, numai din amintiri, am trăit din bietele mele amintiri,

din acele nefericite, scurte, dezastruoase sferturi de oră pe care mi le dădeai tu, apărând cu un bucheţel de lăcrămioare ca să-mi spui că eşti îndrăgostit de mine, dar îmi spuneai asta o dată, cel mult de două ori pe an, şi în restul preţioaselor minute pe care mi le dăruiai, îmi vorbeai de maşina cu care ar fi trebuit să vin şi n-am venit...

- Deana! e maşina *asta]* şopti Ştefan plecându-se spre ea şi apucându-i deznădăjduit mâna.

- Te rog, lasă-mă, lasă-mă să termin! spuse trăgându-şi speriată mâna din mâna lui. Ai jurat pe mine că ai să mă laşi să termin... Tu, inima mea, norocul meu, zburătorul meu, veneai de câteva ori pe an, un sfert de ceas, uneori poate chiar o jumătate de ceas, şi-mi vorbeai de maşina care trebuia să dispară la miezul nopţii sau de tainele doamnei Zissu... Ştefan, şopti ea privindu-l în ochi, silindu-se să zâmbească, dacă ai să mă mai iubeşti vreodată, dacă ai să mai iubeşti vreodată, să nu mai faci aşa. E groaznic. în doisprezece ani, am trăit din amintirea câtorva ceasuri. Dacă aş aduna toate orele şi minutele pe care mi le-ai dat, poate s-ar face o zi şi o noapte. Am trăit din ele, aşa cum trăiesc umbrele din amintirea unei vieţi întregi şi pline... Mi-ai dat să beau o otravă, Ştefan. N-ai ştiut nici tu ce faci...

- Ileana, şopti Ştefan. Aş vrea să...

- Ai jurat pe mine, Ştefan, îl întrerupse ea. Mi-ai jurat că ai să faci ce-am să te rog eu. Şi te rog doar atât, să nu spui nimic. Lasă-mă doar să te privesc. Nu mai avem mult de stat împreună. Lasă-mă doar să te privesc...

Îi spusese:

- Am să te las la gară. Am să te las la prima gară. Probabil că ai un tren înainte de miezul nopţii pentru Paris.

- Ileana, începuse Ştefan.

- Mi-ai jurat, Ştefan! îl întrerupse ea. Ai jurat pe mine că ai să mă asculţi, că n-ai să mă mai cauţi niciodată, că ai să te gândeşti la mine ca la cineva care a murit demult...

- îţi jur şi acum, îţi jur încă o dată, şoptise Ştefan. îţi jur pe ce mi-a mai

rămas pe lume, că asta e ultima noapte când te rog să mă laşi lângă tine, în maşina asta, adăugă el repede, în maşina asta... îţi jur...

Când lăsase din nou în urma lor ultimele lumini ale oraşului, Ileana spuse:

- Ştefan, povesteşte-mi ceva. Povesteşte-mi de copilăria ta. Povesteşte-mi despre arici şi despre fluturii de pădure. îmi place să te ascult povestindu-mi despre copilăria ta. îmi place să te închipui copil...

Privise pe furiş la ceas.

- Curând, începu el deodată, ne vom despărţi. Ţi-am jurat. Am jurat pe tine şi am să mă ţin de cuvânt. Dar nu e judecător pe lume care să nu îngăduie, în afară de litera jurământului, încă alte, câteva, foarte puţine cuvinte. Am să te rog şi eu să nu mă întrerupi. Am foarte puţin să-ţi spun. Am să le spun în câteva cuvinte.

- E în felul tău, şopti Ileana zâmbind.

- Am fost nebun, spuse Ştefan. Nu, mai exact, am fost orb. Doisprezece ani n-am înţeles. Am înţeles doar în după-amiaza asta. Am ştiut de la început, de când te-am zărit, că te iubesc, că am să te iubesc toată viaţa.

- Ştefan! strigă speriată Ileana.

- ... că mi-ai fost ursită, că am băut împreună din aceeaşi otravă...

- Ştefan! strigă din nou Ileana, întorcând capul spre el.

- Ia seama! şopti el. Ai un camion în faţă...

Simţi cum i se bate inima. Nu e încă miezul nopţii. „Ea are o viaţă întreagă înaintea ei."

- Mi-ai jurat! auzi vocea sugrumată, deznădăjduită a Ilenei. Mi-ai jurat!... Fie-ţi măcar puţin milă de mine...

- Doar câteva cuvinte, se rugă el. Atenţie! strigă, speriat, o clipă în urmă. Dacă vrei, lasă-mă pe mine la volan...

- Nu, nu e nimic, nu-ţi fie teamă. Dar te rugasem să nu-mi mai vorbeşti... Dă-mi, te rog, o ţigară. Aprinde-mi-o tu.

Ştefan o aprinse, trase primul fum, apoi, tremurând i-o aşeză între buze.

- îmi place, e o gauloise, spuse încet Ileana. Vorbeşte-mi... Povesteşte-mi altceva... Iartă-mă că am ţipat. Mă speriasem...

- Ileana, atenţie! strigă din nou Ştefan.

- Ţi-e frică? îl întrebă întorcând capul şi zâmbindu-i. Să nu-ţi fie frică. Sunt foarte calmă, am foarte mult sânge rece la volan...

„Dar nu e încă miezul nopţii, îşi repeta el în neştire. Aş mai avea timp să-i spun."

- Doar câteva cuvinte, începu el din nou, dar te rog, te implor, ascultă-mă. în curând, foarte curând, ne despărţim.

- E adevărat. Te ascult. Ştiu că ai să mă faci să sufăr şi că-mi voi aminti toată viaţa aceste câteva cuvinte, dar n-am putut să-ţi refuz niciodată nimic...

- Am fost orb. Am ştiut tot timpul că mi-ai fost ursită, dar n-am înţeles de ce... Ileana, dacă am să te rog... Ia seama! Ce faci?! Lasă-mă puţin pe mine la volan...

- Nu-ţi fie frică, îl linişti zâmbind Ileana. Dacă vrei, zvârle-mi ţigara... Luându-i-o, îi atinse mâna, şi începu să tremure. I se păru că tremură şi

ea. „Trebuie să-i spun tot, trebuie să-i spun acum."

- Ileana, şopti el, iubita mea, mireasa mea...

- Ştefan! strigă ea.

Dar parcă nu mai avea putere să strige, să se împotrivească. Era o voce sugrumată, istovită.

- Mireasa mea, continuă Ştefan repede, ca şi cum n-ar mai fi auzit-o, te-am iubit aşa cum m-ai iubit şi tu, ca un nebun, ca un strigoi, fără să înţeleg ce fac, fără să înţeleg ce se întâmplă cu noi, d&-ce-am_fost ursiţi să ne iubinLfără^şă ne iubim, de ce-am fost ursiţi să ne căutăm fără_gă_ne întâlnim...

In bătaia farului maşinii care se apropia din faţă, o zări o clipă, o văzu cum plânge privind înaintea ei, privind aşa cum privesc orbii, adânc, neclintit, fără să vadă.

- Vreau să-ţi spun nu pentru ca să te fac să suferi. Vreau să-ţi mărturisesc că nu te-am iubit decât pe tine. Nu ţi-am arătat-o poate, niciodată, dar nu te-am iubit decât pe tine. Şi în după-amiaza asta, am înţeles de ce. Uitasem ceva, şi fusesem nebun, fusesem orb, n-ar fi trebuit să uit. Şi-acum trebuie să-ţi spun. Nu te-am iubit decât pe tine, dar trebuie să-ţi spun. Nu te-am iubit decât pe tine. Te voi iubi şi când, în ultima clipă...

Tăcu brusc. Se simţise deodată golit de puteri. „Ar trebui să-i spun acum, cât mai e timp, înţelese văzând-o cum plânge, s-o implor să se oprească aici, să telefoneze la Lausanne, să ia trenul, ar trebui să-i cad în genunchi şi s-o implor."

- ... Iubitul meu! o auzi şoptind.

- Aş vrea să ştii doar atât, începu el din nou, cu un efort. Aş vrea să ştii...

- Iubitul meu! o mai auzi şoptind.

Zărise parapetul şi, dincolo de el, ghicea căscată în întuneric prăpastia, începu să tremure. „Ar trebui să-i spun, mai am timp să-i spun..." Dar îl orbi farurile maşinii răsărite pe neaşteptate, din întuneric, în faţa lor, şi fără să-şi dea seama ce face, se apropie mult de Ileana. Simţi în acea unică, nesfârşită clipă, întreaga beatitudine după care tânjise atâţia ani, dăruită în privirea ei înlăcrimată. Ştiuse de la început că aşa va fi. Ştiuse că, simţindu-l foarte aproape de ea, Ileana va întoarce capul şi-l va privi. Ştiuse că acea ultimă, nesfârşită clipă îi va fi de-ajuns.
